

TI MUND TA KUPTOSH BIBLËN!

**ISAIA:
PROFETI DHE KOHA E TIJ
KAPITUJT 1-39**

BOB UTLEY
PROFESORI I HERMENEUTIKËS
(INTERPRETIMI BIBLIK)

*SERI KOMENTARI UDHËZIMESH STUDIMI
DHJATA E VJETËR, VOL. 11A*

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL, MARSHALL, TEXAS
2010

Copyright ©2001 nga Bible Lessons International, Marshall, Texas (Rishikuar 2006, 2010). Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij libri nuk mund të riprodhohet në një mënyrë apo në një tjetër pa lejen e shkruar të publikuesit.

Bible Lessons International
P. O. Box 1289
Marshall, TX 75671-1289
1-800-785-1005

ISBN

Teksti kryesor biblik i përdorur në këtë komentari është:

New American Standard Bible [Bibla e Re Standarte Amerikane] (Përditësuar, 1995)
Copyright ©1960, 1962, 1963, 1968, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1995 nga
The Lockman Foundation
P. O. Box 2279
La Habra, CA 90632-2279

Ndarja e paragrafëve dhe përmbledhjet dhe gjithashtu frazat e përzgjedhura janë nga:

1. The New King James Version [Versioni i Ri i Mbretit Xhejms], Copyright ©1979, 1980, 1982 nga Thomas Nelson, Inc. Përdorur me autorizim. Të gjitha të drejtat të rezervuara.
2. The New Revised Standard Version of the Bible [Versioni i Ri Standard i Rishikuar i Biblës], Copyright ©1989 nga the Division of Christian Education of National Council of the Churches of Christ in the U. S. A [Divizioni i Arsimimit të Krishter të Këshillit Kombëtar të Kishave të Krishtit në ShBA]. Përdorur me autorizim. Të gjitha të drejtat të rezervuara.
3. Today's English Version [Versioni i Sotshëm në Anglisht] përdoret me autorizimin e mbajtësve të të drejtave të autorit, The American Bible Society [Shoqëria Amerikane Biblike], ©1966, 1971. Përdorur me autorizim. Të gjitha të drejtat të rezervuara.
4. The New Jerusalem Bible [Bibla e Re Jeruzalem], copyright ©1990 nga Darton, Longman & Todd, Ltd. dhe Doubleday, një divizion i Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc. Përdorur me autorizim. Të gjitha të drejtat të rezervuara.

www.freebiblecommentary.org

PËRMBAJTJE

Shpjegime të Shkurtra të Burimeve Teknike që u Përdorën në Këtë Komentar	7
Përcaktime të Shkurtra të Formave Foljore Hebraisht që Ndikojnë në Eksegjezë	9
Shkurtime të Përdorura në Këtë Komentar	15
Një Fjalë Nga Autori: Si Mund t'ju Ndhimjë Ky Komentar?	17
Një Udhëzues për Lexim të Mirë të Biblës:.....	19
Një Kërkim Personal për të Vërtetën e Verifikueshme	19
HYRJA TEK ISAIA	26
ISAIA 1	35
ISAIA 2	63
ISAIA 3	78
ISAIA 4	87
ISAIA 5	93
ISAIA 6	109
ISAIA 7	122
ISAIA 8	130
ISAIA 9	142
ISAIA 10	149
ISAIA 11	158
ISAIA 12	166
ISAIA 13	170
ISAIA 14	177
ISAIA 15	189
ISAIA 16	194
ISAIA 17	200
ISAIA 18	206
ISAIA 19	211
ISAIA 20	220
ISAIA 21	223
ISAIA 22	229
ISAIA 23	239
ISAIA 24	246
ISAIA 25	256
ISAIA 26	264

ISAIA 27	274
ISAIA 28	281
ISAIA 29	290
ISAIA 30	300
ISAIA 31	312
ISAIA 32	317
ISAIA 33	327
ISAIA 34	335
ISAIA 35	343
ISAIA 36	348
ISAIA 37	354
ISAIA 38	366
ISAIA 39	373
Shtojca Një: Hyrje në Poezinë Hebraike	376
Shtojca Dy: Hyrje në Profecinë e Dhjatës së Vjetër	379
Shtojca Tre: Një Përmbledhje e Shkurtër Historike	383
Shtojca Katër: Grafikë	389
SKICIM I DHJATËS SË VJETËR	389
MBRETËRIT DHE NDODHITË E DINASTIVE BABILONASE, PERSIANE DHE GREKE	391
MBRETËRIT E MBRETËRISË SË NDARË	396
Shtojca Pesë: Shpallje Doktrinore	399

TEMAT E VEÇANTA: PËRMBAJTJE

EMRAT E PERËNDISË.....	37
PLANI I PËRJETSHËM SHPENGUES I YHWH	41
ZGJEDHJA/PARAKTIMI DHE NEVOJA PËR NJË DREJTPESHIM TEOLOGJIK.....	42
DREJTËSI.....	43
SHENJTËRIA/SHENJTËRIMI NË DHIATËN E RE	47
ZOT I USHTRIVE	49
MBETJA, TRE KUPTIME	50
LITERATURA LINDORE (paradokse biblike).....	53
BESËLIDHJA.....	55
QËNDRIMET BIBLIKE NDAJ ALKOOLIT DHE ALKOOLIZMIT	57
ZJARR.....	61
KJO EPOKË DHE EPOKA QË DO TË VIJË.....	65
PARASHIKIME TË DHJATËS SË VJETËR PËR TË ARDHMEN NË KRAHASIM ME PARASHIKIME TË DHJATËS SË RE (“Hyrje Thelbësore” për Zbulesën).....	67
GJYKOJ, GJYKIM DHE DREJTËSI TEK ISAIA	80
LAVDIA (<i>DOXA</i>).....	82
ADHURIMI HËNOR.....	85
JEZUSI NAZAREAS	89
DY LIBRAT E PERËNDISË	90
PESHAT DHE VËLLIMET (METROLOGJIA) NË LINDJEN E AFËRT NË LASHTËSI	98
TË VDEKURIT, KU JANË ATA? (<i>SHEOL/HADES, GEHENNA, TARTARUS</i>).....	101
PRAKTIKAT E VARRIMIT	106
PERËNDIA I PËRSHKRUAR SI NJERËZOR (GJUHA ANTROPOMORFIKE)	111
SERAFINËT (BDB 977 II, KB 1360, #4).....	112
I SHENJTË	113
TRINIA.....	117
PENDIMI NË DHJATËN E VJETËR	119
GRATË NË BIBËL	133
“GUR” [BDB 6, KB 7] DHE “GUR THEMELI” [819, KB 944].....	138
NUMRAT SIMBOLIKË NË BIBËL	163
SATANI.....	178
FJALËT QË PËRDOREN PËR LUFTËTARË OSE GRUPE POPUJSH TË GJATË/TË FUQISHËM ...	184
RITET E VAJTIMIT	191
DASHAMIRËSI (<i>HESED</i>)	196
ADHURIMI I PJELLORISË NË LINDJEN E AFËRT NË LASHTËSI.....	203
“NJOH” (duke përdorur kryesisht Ligjin e Përtërirë si paradigmë)	218
BESO, BESIM DHE BESNIKËRI NË DHJATËN E VJETËR.....	235
LITERATURA APOKALIPTIKE	247
TRUALL, VEND, TOKË (<i>erets</i>)	248
PLAKU	254
GJËRA TË MREKULLUESHME (DHJATA E VJETËR).....	258
FJALË PËR ZBULESËN E PERËNDISË (duke përdorur LIGJIN E PËRTËRIRË dhe PSALMET).....	268
BRIRË TË PËRDORUR NGA IZRAELI.....	279
SHPENGOJ/ÇLIROJ	297
HIJE (duke përdorur disa fraza të lidhura)	302
TERMAT E NDRYSHËM HEBRAIKË PËR PROFETIN.....	306
PËRJETË (<i>OLAM</i>).....	322
PERSONALITETI I FRYMËS.....	324
PAQE (<i>SHALOM</i>)	325
SHPËTIMI (TERMI I DHJATËS SË VJETËR)	330
ENGJËJ DHE DEMONË	339
LUTJA NDËRMJETËSUESE	360

ENGJËLLI I ZOTIT.....	364
FALJE NË DHJATËN E VJETËR	371

Shpjegime të Shkurtra të Burimeve Teknike që u Përdorën në Këtë Komentar

I. Leksikore

Ekzistojnë një sërë leksikësh të shkëlqyer për hebraishten e lashtë.

- A. *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* [Leksik Hebraisht dhe Anglisht i Dhjatës së Vjetër], nga F. Brown, S. R. Driver dhe C. A. Briggs. Bazohet në leksikon gjermanisht të William Gesenius. Njihet me shkurtimin BDB.
- B. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* [Leksiku Hebraisht dhe Aramaisht i Dhjatës së Vjetër], nga Ludwig Koehler dhe Walter Baumgartner, përkthyer nga M. E. J. Richardson. Njihet me shkurtimin KB.
- C. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* [Një Leksik Konçiz në Hebraisht dhe Aramaisht për Dhjatën e Vjetër], nga William L. Holladay. Bazohet në leksikon e sipërpërmendur gjerman.
- D. Një studim pesëvëllimësh fjalësh teologjike, me titull *The New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis* [Fjalori i Ri Ndërkombëtar i Teologjisë dhe Eksezgjezës së Dhjatës së Vjetër], redaktuar nga Willem A. Van Gemeren. Njihet me shkurtimin NIDOTTE.

Aty ku ekziston larmi e madhe leksikore, kam treguar përkthimet e shumta në anglisht (NASB, NKJV, NRSV, TEV, NJB), si përkthimet e “fjalëpërfjalshme”, ashtu dhe ato “të barazvlerës dinamike” (shih Gordon Fee & Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth* [Si ta lexosh Biblën për gjithë vlerën që ka], f. 28-44).

II. Burimet gramatikore

Zakonisht, identifikimi gramatikor bazohet në veprën katërvëllimëshe të John Joseph Owens me titull *Analytical Key to the Old Testament* [Çelës gramatikor i Dhjatës së Vjetër]. Këtë e kemi krahasuar me veprën e Benjamin Davidson, *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon of the Old Testament* [Leksik analitik hebraisht dhe kaldeas i Dhjatës së Vjetër].

Një tjetër burim i dobishëm për çështjet gramatikore dhe sintaksore, që përdoret në shumicën e vëllimeve të Dhjatës së Vjetër të Serisë “Biblën mund ta kuptosh dhe ti!” është “The Helps for Translators Series” [Seria “Ndihma për Përkthyesit”] e United Bible Societies [Shoqërive të Bashkuara Biblike]. Ato titullohen “A Handbook on _____” [Manual për _____].

III. Shënime tekstuale

Përkushtimi im është ndaj frymëzimit të tekstit hebraisht me bashkëtingëllore (pa pikëzimet dhe komentet masoretike). Ashtu si në rastin e çdo teksti të lashtë, të kopjuar me dorë, ka disa pasazhe të diskutueshme. Zakonisht, kjo ndodh për shkak të

- A. *hapax legomenon* (fjalë që përdoren vetëm një herë në Dhjatën e Vjetër hebraisht)
- B. fjalëve idiomatike (fjalë dhe fraza, përkthimi i fjalëpërfjalshëm i të cilave ka humbur)
- C. pasigurive historike (mungesa e informacionit që kemi rreth botës antike)
- D. fushës semantike poli-semite e fjalorit të kufizuar hebraisht
- E. problemeve që lidhen me kopjimin me dorë të teksteve të lashta hebraisht nga ana e kopjuesve të mëvonshëm
- F. kopjuesve hebrenj të trajnuar në Egjipt, të cilët mendonin se kishin lirinë që t’i përditësonin tekstet që kopjonin për t’i bërë të plota dhe të kuptueshme për kohën e tyre (NIDOTTE, f. 52-54).

Jashtë traditës tekstuale masoretike ekzistojnë një sërë burimesh për fjalët dhe tekstet hebraisht.

1. Pentateuch [Pesëlibërshi] Samaritan
2. Rrotullat e Detit të Vdekur
3. Disa monedha, letra dhe copa poçarie (copëza të thyera argjile të papjekur në zjarr, që përdorëshin për të shkruar)

Por, në përgjithësi, në Dhjatën e Vjetër nuk ka asnjë familje dorëshkrimesh, si në rastin e dorëshkrimeve të Dhjatës së Re në greqisht. Për një artikull të shkurtër e të dobishëm për besueshmërinë tekstuale të Tekstit Masoretik (vitet 900 pas K.), shih “The Reliability of the Old Testament Text” [Besueshmëria e tekstit të Dhjatës së Vjetër], nga Bruce K. Waltke në NIDOTTE, vëll. 1, f. 51-67.

Teksti hebraisht që kemi përdorur është *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, nga Shoqëria Biblike Gjermane, 1997, që bazohet në Kodikun e Leningradit (1009 pas Krishtit). Herë pas here, kemi konsultuar dhe versionet e lashta të Dhjatës së Vjetër (Septuaginta greqisht, Targumet aramaisht, Peshitta siriane dhe Vulgata latinisht) nëse teksti hebraisht është i paqartë ose dukshëm i ngatërruar.

Përcaktimi të Shkurtra të Formave Foljore Hebraisht që Ndikojnë në Eksegjezë

I. Zhvillimi i shkurtër historik i hebraishtes
Hebraishtja është pjesë e familjes shemitike (semitike) të gjuhës së Azisë jugperëndimore. Ky emër (që ia kanë dhënë studiuesit modernë) vjen nga biri i Noeut, Shemi (shih Zan. 5:32; 6:10). Pasardhësit e Shemit renditen në Zan. 10:21-31 si arabët, hebrenjtë, sirianët, arameasit dhe asirianët. Në të vërtetë, disa gjuhë semitike përdoren edhe nga disa kombe të renditura në pasardhjen e Hamit (shih Zan. 10:6-14): Kanaani, Fenikia dhe Etiopia.
Hebraishtja është pjesë e grupit veriperëndimor të këtyre gjuhëve semitike. Studiuesit modernë kanë gjetur pjesë nga ky grup gjuhësh të lashta, që përbëhet prej gjuhës:

- A. amorite (*Mari Tablets* [Pllakat Mari], nga shekulli i 18 para lindjes së Krishtit, në akadisht)
- B. kanaanite (*Ras Shamra Tablets* [Pllakat e Ras Shamras], nga shekulli i 15 para lindjes së Krishtit, në ugarisht)
- C. kanaanite (*Amarna Letters* [Letrat e Amarnës], nga shekulli i 14 para lindjes së Krishtit, në akadishten e Kanaanit)
- D. fenikase (hebraishtja përdor alfabetin fenikas)
- E. moabite (Guri i Meshas, 840 para lindjes së Krishtit)
- F. aramaike (gjuha zyrtare e perandorisë perse, e përdorur në Zan. 31:47 [2 fjalë]; Jer. 10:11; Dan. 2:4b-6; 7:28; Esdra 4:8-6:18; 7:12-16, dhe e folur nga judenjtë në shekullin e parë në Palestinë)

Gjuha hebraishte quhet “buzët e Kanaanit” në Isa. 19:18. Për herë të parë është quajtur “hebraisht” në parathënien e Ekleziastikut (Urtësia e Ben Sirakut) rreth 180 para lindjes së Krishtit (dhe në disa vende të tjera të hershme, shih *Anchor Bible Dictionary*, vëll. 4, f. 205 e më tej). Lidhet më ngushtë me gjuhën moabite dhe me gjuhën e përdorur në Ugarit. Shembuj hebraishteje të lashtë, që gjenden jashtë Biblës, janë

1. Kalendari Gezer, 925 para lindjes së Krishtit (shkrimi i një nxënësi shkollë)
2. Mbishkrimi i Siloamit, 705 para lindjes së Krishtit (shkrimet e tunelit)
3. Copat prej argjile të samaritanëve, 770 para lindjes së Krishtit (regjistra taksash të shkruar në copa argjile të thyer)
4. Letrat e Lakishit, 587 para lindjes së Krishtit (komunikime lufte)
5. Monedha dhe vula makabease
6. Disa tekste nga Rrotullat e Detit të Vdekur
7. Mbishkrime të shumta (shih, “Languages [Hebrew”, ABD 4:203 e më tej)

Ashtu si gjuhët e tjera semitike, hebraishtja karakterizohet nga fjalë të përbëra prej tri bashkëtingëlloresh (rrënjë tribashkëtingëllorëshe). Është gjuhë e lakueshme. Tre bashkëtingëlloret e rrënjës së fjalës mbartin kuptimin bazë të fjalës, ndërsa shtimet e parashtesave, prapashtesave, apo ndajshesave të brendshme tregojnë funksionin sintaksor të fjalës (zanoret u shtuan më vonë, shih Sue Green, *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew* [Analizë Linguistike e Hebraishtes Biblike], f. 46-49).

Fjalori i hebraishtes tregon një dallim mes prozës dhe poezisë. Kuptimet fjalësore lidhen me etimologjitë popullore (jo me origjinën gjuhësore). Lojërat e fjalëve dhe lojërat me tingujt janë shumë të zakonshme (*paranomasia*).

II. Aspektet e predikatis

A. FOLJET

Rendi i prithshëm dhe normal është FOLJE, PËREMËR, KRYEFJALË (me përcaktorë), KUNDRINOR (me përcaktorë). FOLJA bazë dhe më e thjeshtë është në formën *Qal*, E KRYER, MASHKULLORE, NJËJËS. Kështu renditen dhe fjalët në leksikonin e hebraishtes dhe aramaishtes.

FOLJET zgjedhohen për të treguar

1. numrin – njëjës, dyjës, shumës
2. gjininë – mashkullore, femërore (s'ka asnjënjës)
3. mënyra – dëftore, lidhore, urdhërore (për ta krahasuar me gjuhët e sotme perëndimore; lidhja e veprimit me realitetin)
4. koha (aspekti)

- a. E KRYERA, që nënkupton plotësimin, në kuptimin e fillimit, vazhdimin dhe përfundimin të veprimit. Zakonisht, kjo formë përdoret për veprimin e kryer, të diçkaje që ka ndodhur. J. Wash Watts, në *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* [Vështrim i Përgjithshëm i Sintaksës së Dhiatës së Vjetër në Hebraisht], thotë:

“E plota që përshkruhet nga e kryera konsiderohet edhe si e sigurt. E pakryera mund ta pasqyrojë gjendjen si të mundshme, ose të dëshiruar, ose të pritshme, kurse e kryera e sheh si aktuale, reale dhe të sigurt” (f. 36).

S. R. Driver, në *A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew* [Trajtesë për Përdorimin e Kohëve në Hebraisht], thotë:

“E kryera përdoret për të treguar veprime, përmbushja e të cilave shtrihet vërtet në të ardhmen, por që konsiderohet si e varur nga një vendosmëri kaq e pandryshueshme vullneti saqë mund të përmendet sikur tashmë ka ndodhur: kështu, shpesh, një vendim, premtim, ose dekret, sidomos ai hyjnor, shpallet në kohën e kryer” (f. 17, p.sh., e kryera profetike).

Robert B. Chisholm, Jr., në *From Exegesis to Exposition* [Nga Eksegjeza te Shtjellimi], e përcakton kështu këtë formë foljore:

“... ajo e sheh situatën nga jashtë, si të plotë. Si e tillë, ajo shpreh një fakt të thjeshtë, qoftë ai veprim, apo gjendje (përfshi dhe gjendje ekzistence ose mendore).

Kur përdoret për veprime, shpesh e sheh veprimin si të plotë nga këndvështrimi retorik i folësit ose rrëfimtari (s'ka rëndësi nëse veprimi është ose jo i plotë në realitet). E kryera mund të bëjë fjalë për një veprim/gjendje në të shkuarën, të tashmen, ose të ardhmen. Siç vërejtëm më lart, kuadri kohor, që ndikon mënyrën sesi duhet përkthyer e kryera në një gjuhë të orientuar drejt kohës, si anglishtja, duhet përcaktuar nga konteksti” (f. 86).

- b. E PAKRYERA, që nënkupton një veprim në kryerje e sipër (të paplotësuar, të përsëritur, të vazhduar, ose të kushtëzuar), shpesh një lëvizje drejt synimit. Zakonisht, kjo formë përdoret për veprime të tashme ose të ardhshme.

J. Wash Watts, në *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, thotë:

“Të gjitha kohët E PAKRYERA përfaqësojnë gjendje të papërfunduara. Ose, janë të përsëritur, ose në zhvillim e sipër, ose të kushtëzuara. Me fjalë të tjera, ose pjesërisht të zhvilluara, ose pjesërisht të sigurta. Në të gjitha rastet, janë të pjesshme në njëfarë kuptimi, pra, të paplotësuara” (f. 55).

Robert B. Chisholm, Jr., në *From Exegesis to Exposition* [Nga Eksegjeza te Shtjellimi], thotë:

“Është e vështirë ta reduktojmë thelbin e të pakryerës në një koncept të vetëm, sepse ajo përfshin edhe aspektin, edhe mënyrën. Nganjëherë, e pakryera përdoret në mënyrën dëftore dhe bën një pohim objektiv. Herë të tjera, e sheh veprimin në mënyrë më subjektive, si hipotetik, të kushtëzuar, të mundshëm, e kështu me radhë” (f. 89).

- c. *waw* i shtuar, që lidh FOLJEN me veprimin e FOLJES(eve) të mëparshme.
- d. URDHËRORJA, që bazohet në vullnetin e folësit dhe në veprimin e mundshëm të dëgjuarit.
- e. Në hebraishten e lashtë vetëm konteksti në tërësi është në gjendje të përcaktojë orientimet kohore që synonte të përçonte autori.

- B. Shtatë format kryesore të zgjedhura të foljes dhe kuptimi i tyre bazë. Në të vërtetë, këto forma veprojnë në bashkëpunim me njëra-tjetrën në kontekst dhe nuk duhen izoluar nga njëra-tjetra.

1. *Qal* (*Kal*), që është forma më e përdorur dhe më bazë. Ajo nënkupton një veprim të thjesht ose një gjendje ekzistence. Nuk nënkupton asnjë shkakësi apo përcaktim.
2. *Niphal*, forma e dytë më e përdorur. Zakonisht është në formën PËSORE, por kjo formë funksionon edhe si reciproke ose vetvetore. As ajo nuk nënkupton shkakësi apo përcaktim.
3. *Piel*: kjo formë është veprorë dhe shpreh sjelljen në ekzistencë të një veprimi ose gjendjeje. Kuptimi bazë i formës *Qal* zhvillohet ose shtrihet në një gjendje ekzistence.
4. *Pual* është forma PËSORE e *Piel*. Shpesh, shprehet me anë të një PJESOREJE.
5. *Hithpael* është formë vetvetore ose e ndërsjellë. Shpreh një veprim të përsëritur ose të vazhduar në lidhje me formën *Piel*. Forma e rrallë PËSORE quhet *Hothpael*.
6. *Hiphil*, diateza veprorë e formës shkakore në dallim nga *Piel*. Mund të ketë një aspekt lejues, por zakonisht bën fjalë për shkakun e një ngjarjeje. Ernst Jenni, një gramatikan gjerman i hebraishtes, besonte se *Piel* nënkuptonte ardhjen e diçkaje në ekzistencë, ndërsa *Hiphil* tregonte sesi ndodhte kjo.
7. *Hophal*, forma PËSORE e *Hiphil*. Këto dy forma të fundit janë më pak të përdorurat nga të shtatë format.

Një pjesë e mirë e këtij informacioni vjen nga *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax* [Hyrje për Sintaksën e Hebraishtes Biblike], nga Bruce K. Waltke dhe M. O'Connor, f. 343-452.

Tabela e veprimit dhe shkakësisë. Diçka kyçe për të kuptuar sistemin e FOLJEVE hebraike është ta shohim foljen si një model marrëdhëniesh të DIATEZËS. Disa forma janë në kontrast me të tjera (p.sh., *Qal* - *Niphal*; *Piel* - *Hiphil*)

Tabela më poshtë përpiqet të vendosë në mënyrë pamore funksionin bazë të formave të FOLJEVE për sa i përket shkakësisë.

DIATEZA ose Kryefjala	Asnjë veprues dytësor	Një veprues dytësor vepror	Një veprues dytësor pësor
VEPRORE	<i>Qal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Piel</i>
MESORE PËSORE	<i>Niphal</i>	<i>Hophal</i>	<i>Pual</i>
VETËVEPRORE/E NDËRSJELLË	<i>Niphal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Hithpael</i>

Kjo tabelë është marrë nga diskutimi i shkëlqyer i sistemit FOLJOR në dritën e hulumtimeve të reja nga akadishitja (shih Bruce K. Waltke, M. O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax* [Hyrje për Sintaksën e Hebraishtes Biblike], f. 354-359).

R. H. Kennett, *A Short Account of the Hebrew Tenses* [Rrëfim i Shkurtër i Kohëve Hebraisht], jep një paralajmërim të nevojshëm.

“Në mësimdhënie, kam vënë re rëndom se vështirësia kryesore e studentit me foljet hebraisht qëndron në faktin se ai nuk rrok dot kuptimin që ato përçonin në mendjen e vetë hebrejve; me fjalë të tjera, ekziston prirja që secilës kohë hebraisht t’i caktohet një numër i caktuar formash latinisht ose anglisht me anë të cilave mund të përkthehet zakonisht një kohë e caktuar. Kjo sjell si rrjedhojë dështimin për të perceptuar shumë prej këtyre ngjyrimeve të holla kuptimore, të cilat i japin së tepërmi jetë dhe gjallëri terminologjisë së Dhjatës së Vjetër.

Vështirësia në përdorimin e foljeve hebraisht vjen vetëm për shkak të pikëvështrimit (tejet i ndryshëm prej tonit) në bazë të së cilit hebrejtë e shihnin veprimin; *koha*, që për ne është e rëndësishë parësore, siç shihet nga vetë fjala ‘kohë e veprimit’, për ta ishte dytësore për nga rëndësia. Prandaj është thelbësore që studiuesi të rrokë qartë, jo dhe aq format latine apo anglisht që mund të përdoren për të përkthyer secilën nga kohët e hebraishtes, por më tepër aspektin e secilit veprim, ashtu siç paraqitej në mendjen e hebrejve.

Termi ‘kohë’, kur i vishet foljeve hebraisht, të çon në qorrsoak. Të ashtuquajturat ‘kohë’ hebraishte të foljes nuk shprehin kohën, por thjesht gjendjen e veprimit. Madje, po të mos ishte për përshtjellimin që do të vinte nga përdorimi i termit ‘gjendje’ si për emrat, ashtu dhe për foljet, termi ‘gjendjet’ do të ishte përcaktim shumë më i përshtatshëm se ‘kohët’. Duhet patur gjithmonë parasysh se është e pamundur që ta përkthesh një fjalë hebraisht në anglisht pa përdorur një

kufizim (pra, ai i kohës), i cili mungon plotësisht në hebraisht. Hebrenjtë e lashtë nuk e mendonin kurrë një veprim si të shkuar, të tashmë, apo të ardhshëm, por thjesht si *të kryer*, pra, të plotë, ose *të pakryer*, pra, në zhvillim e sipër. Kur themi se një kohë e caktuar hebraisht përkon me kohën e kryer, të kryer të plotë, ose të ardhme në anglisht, nuk po themi se hebrenjtë e mendonin si të kryer, të kryer të plotë, apo të ardhme, por thjesht se kështu duhet përkthyer në gjuhën tonë. Kohën e veprimit hebrenjtë nuk përpiqeshin ta shprehnin me asnjë formë foljore” (parathënia dhe f. 1).

Një paralajmërim tjetër i shkëlqyer na vjen nga Sue Groom, *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew* (Analizë Gjuhësore e Hebraishtes Biblike), e cila na kujton:

“Nuk kemi si ta dimë nëse rindërtimi që i bëjnë studiuesit e sotëm fushave semantike dhe marrëdhënieve kuptimore në një gjuhë të lashtë e të vdekur është thjesht pasqyrim i intuitës së tyre, apo i gjuhës së tyre, apo nëse ato fusha ekzistonin në hebraishten klasike” (f. 128).

C. Mënyrat (që janë thjesht analogji të marra nga gjuhës e sotme perëndimore)

1. Ndodhi, po ndodh (DËFTORE), zakonisht përdor kohën E KRYER ose PJESORE (të gjitha PJESORET janë DËFTORE)
2. Do të ndodhë, mund të ndodhë (LIDHORE)
 - a. përdor një kohë TË PAKRYER të caktuar
 - 1) NXITËSE (me një h të shtuar), formë E PAKRYER e vetës së parë, që zakonisht shpreh një dëshirë, kërkesë, ose vetënxitje (pra, veprime me nismën e folësit)
 - 2) URDHËRUESE (ndryshime të brendshme), formë E PAKRYER e vetës së tretë (mund të jetë dhe në vetën e dytë në fjali mohore), që zakonisht shpreh një leje, kërkesë, paralajmërim, apo këshillë
 - b. përdor kohën E KRYER me *lu* ose *lule*
Këto konstrukte janë të ngjashme me fjalitë KUSHTORE TË KLASIT TË DYTË në greqishten koine. Një pohim i rremë (protasis) çon në një përfundim të rremë (apodosis).
 - c. përdor kohën E PAKRYER me *lu*
Konteksti dhe *lu*, si dhe orientimi i ardhshëm, janë elemente që tregojnë këtë përdorim LIDHOR. Disa shembuj nga J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* [Vështrim i Përgjithshëm i Sintaksës në Dhiatën e Vjetër Hebraisht], janë Zan. 13:16; Ligji i Përt. 1:12; 1 Mbr. 13:8; Psa. 24:3; Isa. 1:18 (shih f. 76-77).

D. *Waw* – bisedor/vijues/lidhor. Ky tipar sintaktik, që është unik për hebraishten (kananiten) ka shkaktuar pështjellim të madh gjatë viteve. Përdoret në mënyra të ndryshme, shpesh, në bazë të gjinisë letrare. Arsyeja për këtë pështjellim është se studiuesit e mëparshëm ishin evropianë dhe përpiqeshin ta interpretonin në kuadrin e gjuhëve të tyre amtare. Kur kjo doli se ishte e vështirë, ia hodhën fajin hebraishtes, që ishte një gjuhë “e supozuar” e lashtë dhe arkaike. Gjuhët evropiane kanë FOLJE me bazë KOHËN. Disa nga rrjedhojat gramatikore të kësaj larmie u qartësuan kur u kuptua se shkronja WAW i shtohet, ose rrënjës së FOLJEVE TË KRYERA, ose TË PAKRYERA. Kjo ndryshoi mënyrën se si filloi të shihej veprimi.

1. Në rrëfimin historik, FOLJET lidhen së bashku si zinxhir sipas një modeli standard.
2. Parashtesa *waw* tregonte një marrëdhënie të caktuar me FOLJET e mëparshme.
3. Konteksti më i gjerë është gjithmonë çelësi për të kuptuar zinxhirin e FOLJEVE. FOLJET semitike nuk mund të analizohen në izolim nga konteksti.
J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* [Vështrim i Përgjithshëm i Sintaksës në Dhiatën e Vjetër Hebraisht], vëren veçantinë e hebraishtes kur përdor *waw* përpara formave TË KRYERA dhe TË PAKRYERA (fq. 52-53). Meqë ideja bazë e TË KRYERËS është e shkuara, shtimi i *waw*, shpesh, i vesh edhe aspektin e kohës së ardhme. Kjo është e vërtetë edhe në rastin e TË PAKRYERËS, ideja bazë e së cilës është e tashmja ose e ardhmja; shtimi i *waw* e kthen në të shkuarën. Kjo është një zhvendosje e pazakontë kohe, që shpjegon shtimin e *waw*, por nuk përbën ndryshim në kuptimin bazë të vetë kohës në

fjalë. Format E KRYERA me *waw* përdoren shpesh për profecitë, ndërsa format E PAKRYERA me *waw* shkojnë më mirë me rrëfimet historike (f. 54, 68).

Watts vazhdon përcaktimin e vet.

“Si dallim bazë mes *waw* lidhor dhe *waw* vijues jepen interpretimet e mëposhtme:

1. *Waw* lidhor shfaqet gjithmonë për të treguar një ide paralele.
2. *Waw* vijues shfaqet gjithmonë për të treguar një radhë veprimesh. Është e vetmja formë e *waw* që përdoret me forma të pakryera që ndjekin njëra-tjetrën. Lidhja mes formave të pakryera që lidhen me anë të *waw* mund të jetë një radhë kohore, një rrjedhojë logjike, një shkak logjik, ose një kontrast logjik. Në të gjitha rastet, bëhet fjalë për radhë” (f. 103).

E. PASKAJORJA – Ka dy lloj PASKAJORESH

1. PASKAJORJA ABSOLUTE, që përbëjnë “shprehje të fuqishme, të pavarur dhe të goditur, e cila përdoret për efekt dramatik... E përdorur si kryefjalë, shpesh nuk ka folje të shkruar, pasi folja ‘jam’ nënkuptohet; fjala qëndron në mënyrë dramatike e vetme”. (J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, f. 92).
2. PASKAJORJA E BASHKËNGJITUR, që “lidhet nga ana gramatikore me fjalinë me anë të parafjalëve, përemrave pronorë dhe marrëdhënies së bashkëngjitur” (f. 91).
J. Weingreen, *A Practical Grammar for Classical Hebrew* [Gramatikë Praktike e Hebraishtes Klasike], e përshkruan kështu gjendjen e bashkëlidhur:
“Kur dy (ose më tepër) fjalë bashkohen kaq ngushtë saqë, së bashku, përbëjnë një ide të përbërë, fjala (ose fjalët) e pavarura thuhet se janë në gjendje të bashkëngjitur” (f. 44).

F. PJESËZAT PYETËSE

1. Vendosen gjithmonë të parat në fjali.
2. Domethënia interpretuese
 - a. *ha* – nuk pret përgjigje
 - b. *halo* – autori pret përgjigjen “po”.

PJESËZAT MOHORE

1. Vendosen gjithmonë përpara fjalëve që mohojnë.
2. Pjesëza mohore më e përdorur është *lo*.
3. Pjesëza ‘*al*’ ka një ngjyrim kuptimor që varet nga konteksti dhe përdoret me format NXITËSE dhe URDHËRORE të foljeve.
4. Pjesëza *lebhilti* do të thotë “me qëllim që... të mos”, përdoret me PASKAJORET.
5. Pjesëza ‘*en*’ përdoret me PJESORET.

G. FJALITË KUSHTORE

1. Ka katër lloje fjalish kushtore që, në thelb, janë paralele me forma të greqishtes koine.
 - a. diçka që supozohet se po ndodh ose mendohet si e përmbushur (KLASI I PARË në greqisht)
 - b. diçka në kundërshtim me faktet, përmbushja e së cilës është e pamundur (KLASI I DYTË)
 - c. diçka që është e mundur, ose edhe e mundshme (KLASI I TRETË)
 - d. diçka që është më pak e mundshme, pra, përmbushja e saj është e dyshimtë (KLASI I KATËRT)
2. SHENJUESIT GRAMATIKORË
 - a. Gjendja, që konsiderohet si e vërtetë, përdor gjithmonë një folje TË KRYER DËFTORE, ose një PJESORE, dhe zakonisht protaza nis me
 - 1) ‘*im*
 - 2) *ki* (ose, ‘*asher*)
 - 3) *hin* ose *hinneh*
 - b. Gjendja në kundërshtim me faktin përdor gjithmonë një aspekt TË KRYER ose një PJESORE me PJESËZAT hyrëse *lu* ose *lule*
 - c. Gjendja më e mundshme gjithmonë përdor FOLJE TË PAKRYERA ose PJESËZAT në protazë; zakonisht PJESËZAT që nisin këtë pjesë të fjalisë janë ‘*im* ose *ki*

- d. Gjendja më pak e mundshme përdor LIDHORET E PAKRYERA në protazë dhe përdor gjithmonë *'im* si PJESEZ për të filluar fjalinë.

Shkurtime të Përdorura në Këtë Komentar

AB	Anchor Bible Commentaries [Komentarë të Biblës Ankor], botim i William Foxwell Albright [Uilliam Foksuell Ollbraijt] dhe David Noel Freedman [Dejvid Noel Fridman]
ABD	Anchor Bible Dictionary [Fjalori i Biblës Ankor] (6 volume.), botim i David Noel Freedman [Dejvid Noel Fridman]
AKOT	Analytical Key to the Old Testament [Çelësi Analitik për tek Dhjata e Vjetër] nga John Joseph Owens [Xhon Xhozef Ouens]
ANET	Ancient Near Eastern Texts [Tekste të Lindjes së Afërme Antike], James B. Pritchard [Xhejms Bi Pritçard]
BDB	Një Leksikon i Hebraishtes dhe Anglishtes i Dhjatës së Vjetër nga F. Brown [Ef Braun] , S. R. Driver [Es Ar Drajvër] dhe C. A. Briggs [Si Ej Brigs]
BHS	Biblia Hebraica Stuttgartensia, GBS, 1997
DSS	Dead Sea Scrolls [Dorëshkrimet e Mbledhura të Detit të Vdekur]
IDB	The Interpreter's Dictionary of the Bible [Fjalori i Interpretuesit të Biblës] (4 volume), botuar nga George A. Buttrick [Xhorxh Ej Batrik]
ISBE	International Standard Bible Encyclopedia [Enciklopedia Ndërkombëtare Standarte Biblike] (5 volume), botuar nga James Orr [Xhejms Orr]
JB	Jerusalem Bible [Bibla Jeruzalem]
JPSOA	Shkrimet e Shenjta sipas Tekstit Mazoretik: Një Përkthim i Ri (The Jewish Publication Society of America [Shoqëria Hebraike e Publikimit e Amerikës])
KB	Leksikoni Hebraik dhe Aramaik i Dhjatës së Vjetër nga Ludwig Koehler [Ludvig Koehler] dhe Walter Baumgartner [Uollter Baumgartner]
LAM	Bibla e Shenjtë nga Dorëshkrimet Antike Lindore (the Peshitta [Peshita]) nga George M. Lamsa [Xhorxh Em Lamsa]
LXX	Septuaginti (Greqisht-Anglisht) nga Zondervan, 1970
MOF	Një Përkthim i Ri i Biblës nga James Moffatt [Xhejms Mofat]
MT	Masoretic Hebrew Text [Tekst Hebraik Mazoretik]
NAB	New American Bible Text [Teksti i Biblës së Re Amerikane]
NASB	New American Standard Bible [Bibla sipas Standartit të Ri Amerikan]
NEB	New English Bible [Bibla e Re Angleze]
NET	NET Bible: New English Translation, Second Beta Edition [Bibla NET: Përkthimi i Ri Anglez, Botimi i Dytë Beta]

NIDOTTE	New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis [Fjalori i Ri Ndërkombëtar i Teologjisë së Dhjatës së Vjetër dhe Eksegjezës] (5 volume), botuar nga Willem VanGemeren [Uillëm Van Gemeren]
NIV	New International Version [Versioni i Ri Ndërkombëtar]
NJB	New Jerusalem Bible [Bibla e Re e Jeruzalemit]
NRSV	New Revised Standard Bible [Bibla e Re sipas Versionit të Rishikuar]
OTPG	Old Testament Passing Guide [Udhëzuesi i Kalimit të Dhjatës së Vjetër] nga Todd S. Beall [Todd Es Biëll], William A. Banks [Uilliam Ej Benks] dhe Colin Smith [Kolin Smith]
REB	Revised English Bible [Bibla Angleze e Rishikuar]
RSV	Revised Standard Version [Versioni Standart i Rishikuar]
SEPT	Septuaginti (Greqisht-Anglisht) nga Zondervan, 1970
TEV	Today's English Version [Versioni Anglez i Sotshëm] nga United Bible Societies [Shoqëritë Biblike të Bashkuara]
YLT	Young's Literal Translation of the Holy Bible [Përkthimi fjalë-për-fjalë i Young i Biblës së Shenjtë] nga Robert Young [Robert Jang]
ZPBE	Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia [Enciklopedia Piktoriale Zondervan e Biblës] (5 volume), botimi i Merrill C. Tenney [Merril Si Tenej]

Një Fjalë Nga Autori: Si Mund t'ju Ndhimjojë Ky Komentar?

Interpretimi biblik është një proces racional dhe shpirtëror i cili përpiket të kuptojë një shkrimtar antik të frymëzuar në mënyrë të tillë që mesazhi nga Perëndia të mund të kuptohet dhe të zbatohet në kohën tonë.

Proçesi shpirtëror është thelbësor por i vështirë për t'u përkufizuar. Ai përfshin dorëzim tek Perëndia dhe hapje ndaj Perëndisë. Duhet të ketë një uri (1) për Të, (2) për ta njohur Atë dhe (3) për t'i shërbyer Atij. Ky proces përfshin lutjen, rrëfimin dhe gatishmërinë për të ndryshuar stilin e jetesës. Fryma është thelbësore në procesin interpretues, por arsyeja se pse të krishterët e sinqertë dhe të perëndishëm e kuptojnë Biblën në mënyra të ndryshme është një mister.

Proçesi racional është më i lehtë për t'u përshkruar. Ne duhet të jemi të qëndrueshëm dhe të drejtë ndaj tekstit dhe të mos ndikohemi nga paragjykimet tona personale apo denominacionale. Ne të gjithë kushtëzohemi historikisht. Asnjë nga ne nuk është interpretues objektiv dhe neutral. Ky komentar ofron një proces racional të kujdesshëm i cili përmban tre parime interpretimi të strukturuar për të na ndihmuar të tejkalojmë paragjykimet tona.

Parimi i Parë

Parimi i parë është të vëresh rrethanat historike në të cilat është shkruar libri biblik dhe situatën e veçantë historike për autorësinë e tij. Autori origjinal kishte një qëllim, një mesazh për të komunikuar. Teksti nuk mund të nënkuptojë për ne diçka që nuk ka pasur kurrë për qëllim që të nënkuptonte për autorin origjinal, antik dhe të frymëzuar. Qëllimi i tij, dhe jo nevoja jonë historike, emocionale, kulturore, personale apo denominacionale, është çelësi. Zbatimi është një partner integral për interpretimin, por interpretimi i saktë gjithmonë duhet të paraprijë zbatimin. Duhet të përsëritet e ripërsëritet që çdo tekst biblik ka një dhe vetëm një kuptim. Ky kuptim është ai që autori origjinal biblik kishte për qëllim përmes drejtimit të Frymës për të komunikuar në kohën e tij. Ky kuptim i vetëm mund të ketë shumë zbatime të ndryshme në kultura dhe situata të ndryshme. Këto zbatime duhet të lidhen me të vërtetën qëndrore të autorit origjinal. Për këtë arsye, ky komentar udhëzues studimi është projektuar që të japë një hyrje tek secili libër i Biblës.

Parimi i Dytë

Parimi i dytë është të identifikosh njësitë letrare. Çdo libër biblik është një dokument i unifikuar. Interpretuesit nuk kanë asnjë të drejtë të izolojnë një aspekt të së vërtetës duke përjashtuar aspektet e tjera. Prandaj ne duhet të synojmë të kuptojmë qëllimin e të gjithë librit biblik përpara se të interpretojmë njësitë individuale letrare. Pjesët individuale – kapitujt, paragrafët apo vargjet – nuk mund të nënkuptojnë diçka që e gjithë njësia nuk e nënkupton. Interpretimi duhet të lëvizë nga një përqasje deduktive e së gjithës në një përqasje induktive të pjesëve. Prandaj, ky komentar udhëzues studimi është dizenuar për të ndihmuar studentin të analizojë strukturën e secilës njësi letrare sipas paragrafëve. Ndarjet në paragrafë dhe kapituj nuk janë të frymëzuara, por ato na ndihmojnë për të identifikuar njësitë e mendimeve.

Të interpretosh në nivel paragrafi – jo nivel fjali, pjese fjali, fraze apo fjale – është çelësi për të ndjekur kuptimin që ka pasur për qëllim autori biblik. Paragrafët janë të bazuar mbi tema të unifikuar, të quajtura shpesh tematika apo fjali tematike. Çdo fjalë, frazë, pjesë fjali apo fjali në paragraf lidhet në një mënyrë me këtë tematikë të unifikuar. Ato e limitojnë, zgjerojnë, shpjegojnë dhe / ose vënë në pyetje atë. Një çelës i vërtetë për interpretim të saktë është të ndjekësh mendimin e autorit origjinal paragraf-pas-paragrafi përmes njësive individuale letrare të cilat përbëjnë librin biblik. Ky komentar udhëzues studimi është dizenuar për të ndihmuar studentin që ta bëjë këtë duke krahasuar përkthime moderne në anglisht. Këto përkthime janë zgjedhur sepse ato zbatojnë teori të ndryshme përkthimi:

- A. New King James Version (NKJV) [Versioni i Ri i Mbretit Xhejms] është një përkthim i drejtëpërdrejtë fjalë-për-fjalë i bazuar në traditën greke të dorëshkrimeve të njohur si Textus Receptus. Ndarjet e tij në paragrafe janë më të gjata se sa në përkthime të tjera. Këto njësi më të gjata ndihmojnë studentin të shohë temat e unifikuar.

- B. New Revised Standard Version (NRSV) [Bibla sipas Versionit të Ri të Rishikuar] është një përkthim i modifikuar fjalë-për-fjalë. Ai formon një pikë të mesme midis dy versioneve të mëposhtme moderne. Ndarjet e tij në paragrafe janë mjaft ndihmëse në identifikimin e subjekteve.
- C. Today's English Version (TEV) [Versioni Anglisht i Sotshëm] është një përkthim dinamik ekuivalent i publikuar nga Shoqëria Biblike e Bashkuar. Ai përpiket ta përkthejë Biblën në një mënyrë të tillë që lexuesi apo folësi modern i anglishtes të mund ta kuptojë tekstin origjinal.
- D. Jerusalem Bible (JB) [Bibla Jeruzalem] është një përkthim ekuivalent dinamik i bazuar mbi një përkthim francez katolik. Është shumë ndihmës në krahasimin e paragrafëve nga një perspektivë europiane.
- E. Teksti i printuar është botimi i vitit 1995 Updated New American Standard Bible (NASB) [Versioni i Përditësuar i Ri i Biblës Amerikane], i cili është një përkthim fjalë-për-fjalë. Komentet varg pas vargu ndjekin këtë ndarje në paragrafë.

Parimi i Tretë

Parimi i tretë është ta lexosh Biblën në përkthime të ndryshme në mënyrë që të rrokësh gamën më të gjerë të mundshme të kuptimit (fusha semantike) që fjalët apo shprehjet biblike mund të kenë. Shpesh një frazë apo fjalë mund të kuptohet në mënyra të ndryshme. Këto përkthime të ndryshme japin këto mundësi dhe të ndihmojnë të identifikosh dhe të shpjegosh variacionet e dorëshkrimeve. Ato nuk ndikojnë mbi doktrinën, por na ndihmojnë që të përpiqemi t'i rikthehemi tekstit origjinal të shkruar nga autori antik i frymëzuar.

Parimi i Katërt

Parimi i katërt është të vëresh zhanrin letrar. Autorët origjinalë të frymëzuar zgjedhën që të regjistronin mesazhet e tyre në forma të ndryshme (dmth., narrativa historike, drama historike, poezi, profeci, ungjill [shëmbëlltyra], letra, forma apokaliptike). Këto forma të ndryshme përmbajnë çelësat e veçantë për interpretimin (shih Gordon Fee dhe Doug Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth* [Si ta Lexosh Biblën për Gjithë Vlerën e Saj], D. Brent Sandy dhe Ronald L. Giese, Jr., *Cracking Old Testament Codes* [Të Zgjidhësh Kodet e Dhjatës së Vjetër], ose Robert Stein, *Playing by the Rules* [Duke Ndjekur Rregullat]).

Ky komentuar ofron një mënyrë të shpejtë që studenti të kontrollojë interpretimet e tij. Ai nuk ka për qëllim të jetë përcaktues, por më shumë informues dhe provokues mendimesh. Shpesh, interpretime të tjera të mundshme na ndihmojnë që të mos jemi shumë mendjengushtë, dogmatikë dhe denominacionalë. Interpretuesit kanë nevojë të kenë një gamë më të gjërë mundësish interpretimi që të mund të dallojnë se sa i paqartë mund të jetë teksti antik. Është befasuese se sa pak dakordësim ka midis të krishterëve të cilët pretendojnë se Bibla është burimi i tyre i së vërtetës.

Këto parime më kanë ndihmuar mua të tejkaloj shumë nga kushtëzimet e mia historike duke më detyruar që të përballem me tekstin antik. Shpresa ime është që ky të mund të jetë një bekim edhe për ju.

Bob Utley
East Texas Baptist University
27 qershor 1996

Një Udhëzues për Lexim të Mirë të Biblës: Një Kërkim Personal për të Vërtetën e Verifikueshme

A mund ta njohim të vërtetën? Ku gjendet ajo? A mund ta verifikojmë atë nga ana logjike? A ka një autoritet përfundimtar? A ka të vërteta absolute të cilat mund të udhëzojnë jetët tona, botën tonë? A ka kuptim jeta? Pse jemi ne këtu? Ku po shkojmë ne? Këto pyetje, pyetje që të gjithë njerëzit racionalë bëjnë, e kanë munduar intelektin njerëzor që nga fillimi i kohërave (Predi. 1:13-18; 3:9-11). Mbaj mend kërkimin tim personal për një qendër integruese në jetën time. Unë u bëra besimtar në Krishtin në një moshe të re, bazuar kryesisht në dëshminë e njerëzve të mi të dashur në familjen time. Ndërsa u rrita, pyetjet për veten time dhe për botën time gjithashtu rriteshin. Klishetë e thjeshta kulturore dhe fetare nuk sillnin kuptim në eksperiencat për të cilat lexoja apo përjetoja. Ishte një kohë konfuzioni, kërkimi, dëshirimi dhe shpesh ndjesie për mungesë shprese në përballje me botën e pandjeshme dhe të vështirë në të cilën unë jetoja.

Shumë pretendonin se kishin përgjigje ndaj këtyre pyetjeve thelbësore, por pas kërkimeve dhe reflektimeve, unë arrita në përfundimin se përgjigjet e tyre bazoheshin në (1) filozofi personale, (2) mite antike, (3) përjetesa personale ose (4) projeksione psikologjike. Unë kisha nevojë për një shkallë verifikimi, disa prova, pak racionalitet mbi të cilin të bazoja pikëpamjen time për botën, qendrën time integruese, arsyen time për të jetuar.

Këto i gjeta në studimin tim të Biblës. Unë fillova të kërkoj për prova të vlefshmërisë së saj, të cilën e gjeta në (1) vlefshmërinë historike të Biblës të konfirmuar me arkeologjinë, (2) saktësinë e profecive të Dhjatës së Vjetër, (3) unitetin e mesazhit të Biblës përgjatë 1600 viteve nga prodhimi i saj dhe (4) dëshmitë personale të njerëzve, jetët e të cilëve u ndryshuan në mënyrë të përhershme nga kontakti me Biblën. Krishtërimi, si një sistem i unifikuar besimi, ka aftësinë të merret me pyetje komplekse për jetën njerëzore. Jo vetëm jepte kjo një strukturë racionale, por aspekti i përvojës së besimit biblik më solli gëzim dhe stabilitet emocional.

Unë mendoja se e kisha gjetur qendrën integruese për jetën time – Krishti, sikurse e kisha kuptuar përmes Shkrimeve. Ishte një eksperiencë e nxituar, një çlirim emocional. Megjithatë, unë ende e mbaj mend tronditjen dhe dhimbjen që ndjeva kur fillova të kuptoj se sa interpretime të ndryshme të këtij libri mbroheshin, ndonjëherë edhe brenda së njëjtave kisha apo shkollash mendimi. Të pranuarit e frymëzimit apo vlefshmërisë së Biblës nuk ishte fundi, por vetëm fillimi. Si t'i verifikoj apo refuzoj interpretimet e ndryshme dhe konfliktuese të shumë pasazheve të vështira në Shkrime me ato që pretendonin autoritetin dhe vlefshmërinë e tyre?

Kjo detyrë u bë qëllimi i jetës sime dhe pelegrimi i besimit tim. E dija se besimi im në Krishtin më kishte sjellë (1) shumë paqe dhe gëzim. Mendja ime kishte etje për disa të vërteta absolute në mes të relativitetit të kulturës sime dhe (2) të dogmatizmit të sistemeve fetare konfliktuese dhe (3) arrogancës denominacionale. Në kërkimin tim për përjasje të vlefshme ndaj interpretimit të letërsisë antike, u befasova teksa zbulova paragjykimet e mia historike, kulturore, denominacionale dhe të përvojës. E kisha lexuar shpesh Biblën vetëm për të përforcuar pikëpamjet e mia. Unë e përdorja si një burim për dogmë për të sulmuar të tjerët ndërsa përforcoja pasiguritë dhe papërshtatshmëritë e mia. Sa e dhimbshme ka qënë të kuptoja të arrija në këtë konkluzion!

Megjithëse nuk mund të jem kurrë tërësisht objektiv, unë mund të bëhem një lexues më i mirë i Biblës. Unë mund të kufizoj paragjykimet e mia duke i identifikuar ato dhe duke pranuar që ato ekzistojnë. Unë nuk jam ende i lirë prej tyre, por unë jam përballur me dobësitë e mia. Interpretuesi shpesh është armiku më i keq i leximit të mirë të Biblës!

Më lejoni të listoj disa nga presupozimet që unë sjell në studimin tim të Biblës në mënyrë që ju, lexuesi, të mund t'i analizoni ato së bashku me mua:

I. Presupozimet

- A. Unë besoj se Bibla është e vetmja vetë-zbulesë e Perëndisë së vetëm të vërtetë. Prandaj, duhet të interpretohet në dritën e qëllimit të autorit origjinal hyjnor përmes një shkrimtari njerëzor në një rrethanë specifike historike.
- B. Unë besoj se Bibla është shkruar për njerëzit e zakonshëm – për të gjithë njerëzit! Perëndia e vendosi Vetveten për të na folur qartazi brenda një konteksti historik dhe kulturor. Perëndia nuk fsheh të vërtetën – Ai dëshiron që ne ta kuptojmë! Prandaj, duhet të interpretohet në dritën e ditës kur është shkruar, dhe jo kohës sonë. Bibla nuk duhet të nënkuptojë për ne diçka që nuk ka pasur kurrë për qëllim të nënkuptojë për personat e parë që e lexuan apo dëgjuan atë. Ajo është e

kuptueshme për mendjen njerëzore normale dhe përdor forma dhe teknika komunikimi normale njerëzore.

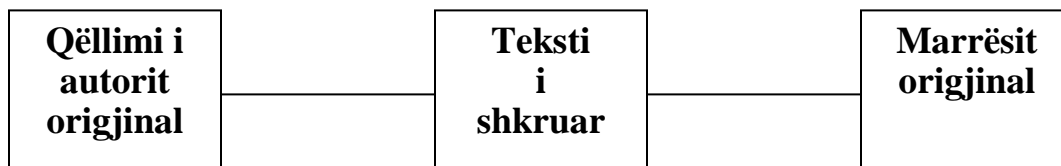
- C. Unë besoj se Bibla ka një mesazh dhe qëllim të unifikuar. Ajo nuk e kundërshton vetveten, edhe pse përmban pasazhe të vështira dhe paradoksikale. Prandaj, interpretesit më i mirë i Biblës është vetë Bibla.
- D. Unë besoj se çdo pasazh (duke përjashtuar profecitë) ka një dhe vetëm një kuptim të bazuar në qëllimin e autorit origjinal dhe të frymëzuar. Edhe pse nuk mund të jemi kurrë të sigurtë plotësisht për qëllimin e autorit origjinal, shumë tregues të shpien në këtë drejtim:
 1. Zhanri (lloji letrar) i zgjedhur për të shprehur mesazhin
 2. Rrethana historike dhe / ose ndodhia specifike që nxjerr shkrimin
 3. Konteksti letrar i të gjithë librit ashtu sikurse dhe çdo njësie letrare
 4. Forma (skica) tekstuale e njësisë letrare ndërsa ato lidhen me të gjithë mesazhin
 5. Karakteristikat specifike gramatikore të zbatuara për të komunikuar mesazhin
 6. Fjalët e zgjedhura për të prezantuar mesazhin
 7. Pasazhe paralele

Studimi i secilës prej këtyre zonave bëhet objekti i studimit tonë të një pasazhi. Përpara se unë të shpjegoj metodologjinë time për një lexim të mirë të Biblës, me lejoni të përshkruaj disa nga metodat e papërshtatshme të përdorura sot të cilat kanë shkaktuar shumë diversitet në interpretim, dhe për pasojë duhet të shmangen:

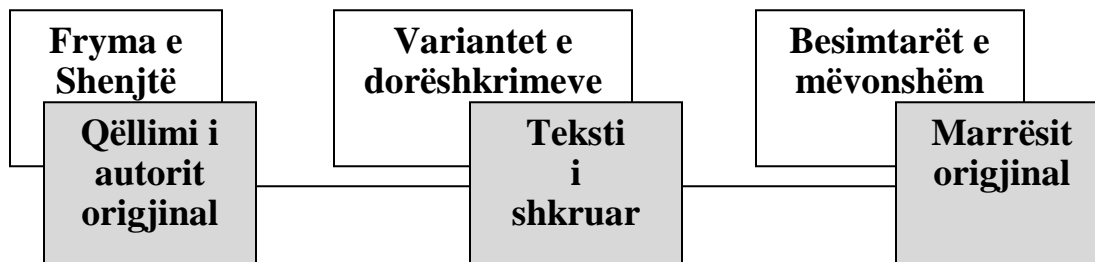
II. Metoda të papërshtatshme

- A. Shpërfillja e kontekstit letrar të librave të Biblës dhe përdorimi i çdo fjalie, pjese fjalie apo edhe fjalëve individuale si pohime të së vërtetës të palidhura me qëllimin e autorit apo kontekstin më të madh. Kjo shpesh quhet “proof-texting”.
- B. Shpërfillja e rrethanave historike të librave duke zëvendësuar një rrethanë historike të supozuar e cila ka pak ose aspak mbështetje nga vetë teksti.
- C. Shpërfillja e rrethanave historike të librave dhe leximi i saj si një gazetë e mëngjesit e qytetit e shkruar kryesisht për të krishterët individualë modernë.
- D. Shpërfillja e rrethanave historike të librave duke e alegorizuar tekstin në një mesazh filozofik / teologjik tërësisht të palidhur me lexuesit e parë dhe qëllimin e autorit origjinal.
- E. Shpërfillja e mesazhit origjinal duke zëvendësuar sistemin e vet teologjik, doktrinën vetiake apo çështje kontemporane të palidhura me qëllimin e autorit origjinal dhe mesazhin e pohuar. Ky fenomen shpesh ndjek leximin fillestar të Biblës si një mënyrë për të themeluar autoritetin e folësit. Kjo shpesh i referohet si “reagimi i lexuesit” (interpretimi “çfarë-teksti-më-thotë-mua”).

Të paktën tre përbërës mund të gjenden në të gjitha komunikimet njerëzore të shkruara:

Në të shkruarën, teknika të ndryshme të leximit janë fokusuar në një nga tre përbërësit. Por për të pranuar vërtetë frymëzimin unik të Biblës, një diagram më e modifikuar është më e përshtatshme:

Në të vërtetë të tre përbërësit duhet të përfshihen në procesin e interpretimit. Për qëllime verifikimi, interpretimi im fokusohet në dy përbërësit e parë: autori dhe teksti origjinal. Unë me shumë mundësi po reagoj ndaj abuzimeve që kam vënë re (1) duke alegorizuar ose spiritualizuar tekstet dhe (2) interpretimi i “reagimit të lexuesit” (çfarë-teksti-më-thotë-mua). Abuzimi mund të ndodhë në secilën nga etapat. Ne duhet gjithmonë të kontrollojmë motivet, paragjykimet, teknikat dhe aplikimet tona. Por si t’i kontrollojmë ato nëse nuk ka kufij për interpretimet, nuk ka limite, nuk ka kriteret? Këtu struktura e qëllimit të autorit dhe të tekstit më japin mua disa kriteret për të kufizuar gamën e interpretimeve të mundshme të vlefshme.

Mbi bazë të këtyre teknikave të papërshtatshme të leximit, cilat janë disa përjasje të mundshme për lexim dhe interpretim të mirë të Biblës të cilat ofrojnë një shkallë verifikimi dhe qëndrueshmërie?

III. Përjasje të mundshme për lexim të mirë të Biblës

Në këtë pikë nuk po diskutoj teknikat unike të interpretimit të zhanreve specifike por parime të përgjithshme hermeneutike të vlefshme për të gjitha llojet e teksteve biblike. Një libër i mirë për përjasje specifike për zhanërin është *How to Read the Bible for All Its Worth* [Si Ta Lexosh Biblën Për Gjithë Vlerën E Saj] nga Gordon Fee [Gordën Fi] dhe Douglas Stuart [Dagllas Stjuart], të publikuar nga Zondervan.

Metodologjia ime përqendrohet fillimisht tek lexuesi duke lejuar Frymën e Shenjtë që të ndriçojë Biblën përmes katër ciklesh personale të leximit. Kjo e bën Frymën, tekstin dhe lexuesin parësorë dhe jo dytësorë. Kjo gjithashtu e mbron lexuesin nga të qëniet i ndikuar padrejtësisht nga komentatorët. Unë kam dëgjuar të thuhet: “Bibla hedh shumë dritë mbi komentaret.” Kjo që them nuk ka për qëllim të jetë një koment zhvlerësues për ndihmësit e studimit, por më shumë një lutje për një përdorim në kohën e duhur të tyre.

Ne duhet të jemi të aftë të mbështesim interpretimet tona nga vetë teksti. Tri zona na sigurojnë të paktën verifikime të kufizuara:

1. Për autorin origjinal
 - a. Rrethanat historike
 - b. Konteksti letrar
2. Për zgjedhjen e autorit origjinal
 - a. Strukturat gramatikore (sintaksa)
 - b. Përdorimi bashkëkohor i fjalëve
 - c. Zhanri
3. I kuptuari ynë i përshtatshëm
 - a. Pasazhe paralele të lidhura
 - b. Marrëdhënie midis doktrinave (paradoks)

Ne kemi nevojë të mund të japim arsyet dhe logjikën që qëndron pas interpretimeve tona. Bible është burimi ynë i vetëm për besimin dhe zbatimin. Është e trishtë se të krishterët shpesh nuk bien dakord për atë që ajo mëson apo pohon. Është vetë-mposhtëse të pretendosh frymëzim për Biblën dhe më pas që besimtarët nuk mund të bien dakord mbi atë që ajo meson dhe kërkon!

Katër ciklet e leximit janë projektuar për të siguruar njohuritë e mëposhtme interpretuese:

A. Cikli i parë i leximit

1. Lexojeni librin të tërën njëherëshi. Lexojeni atë sërish në një përkthim tjetër, mundësisht nga një teori tjetër përkthimi
 - a. Fjalë-për-fjalë (NKJV, NASB, NRSV)
 - b. Ekuivalent dinamik (TEV, JB)

- c. Perifrazim (Living Bible, Amplified Bible)
- 2. Kërkoni qëllimin qëndror të të gjithë shkrimit. Identifikoni tematikën e tij.
- 3. Izoloni (nëse është e mundur) një njësi letrare, një kapitull, një paragraf ose një fjali e cila qartazi shpreh këtë qëllim apo temë qëndrore.
- 4. Identifikoni zhanrin letrar dominues
 - a. Dhjata e Vjetër
 - 1) Narrative hebraike
 - 2) Poezia hebraike (literatura e urtësisë, psalmet)
 - 3) Profecia hebraike (proza, poezia)
 - 4) Kodikët e ligjit
 - b. Dhjata e Re
 - 1) Narrativat (Ungjijtë, Veprat e Apostujve)
 - 2) Shëmbëlltyrat (Ungjijtë)
 - 3) Letrat
 - 4) Literatura apokaliptike

B. Cikli i dytë i leximit

1. Lexoni të gjithë librin sërish, përpiquni të identifikoni temat apo subjektet kryesore.
2. Skiconi temat kryesore dhe shkurtimisht përmbledhni përmbajtjen e tyre në një fjali të thjeshtë.
3. Kontrolloni pohimin tuaj të qëllimit dhe skicën e përgjithshme me materiale ndihmuese studimi.

C. Cikli i tretë i leximit

1. Lexoni të gjithë librin sërish, përpiquni të identifikoni rrethanat historike dhe rastet specifike për shkrimin nga vetë libri i Biblës.
2. Listoni pjesët historike që përmenden në librin e Biblës
 - a. autori
 - b. data
 - c. marrësi
 - d. arsyeja specifike pse është shkruar
 - e. aspektet e rrethanave kulturore që lidhen me qëllimin e shkrimit
 - f. referencat ndaj njerëzve apo ndodhjeve historike
3. Zgjeroni skicën tuaj në nivel paragrafi për atë pjesë të librit biblik që po interpretoni. Gjithmonë identifikoni dhe skiconi njësinë letrare. Kjo mund të jetë disa kapituj ose paragrafë. Kjo ju mundëson të ndiqni logjikën e autorit origjinal dhe projektimin e tekstit.
4. Kontrolloni rrethanat historike të identifikuar nga ju me materiale ndihmuese studimi.

D. Cikli i katërt i leximit

1. Lexojeni njësinë specifike letrare sërish në disa përkthime
 - a. Fjalë-për-fjalë (NKJV, NASB, NRSV)
 - b. Ekuivalent dinamik (TEV, JB)
 - c. Perifrazim (Living Bible, Amplified Bible)
2. Kërkoni për strukturat letrare apo gramatikore
 - a. Fraza të përsëritura, Efes. 1:6,12,14
 - b. Struktura gramatikore të përsëritura, Rom. 8:31
 - c. Koncepte kontrastuese
3. Listoni pjesët e mëposhtme
 - a. Terma të rëndësishëm
 - b. Terma të pazakontë
 - c. Struktura të rëndësishme gramatikore
 - d. Veçanërisht fjalë, pjesë fjali dhe fjali të vështira
4. Kërkoni për pasazhe paralele të lidhura
 - a. Kërkoni pasazhin më të qartë të mësimin mbi temën tuaj duke përdorur
 - 1) libra të “teologjisë sistematike”,
 - 2) Bibla referencash,

- 3) konkordanca (lista alfabetike).
- b. Kërkoni për një çift të mundshëm paradoksikal në brendësi të subjektit tuaj. Shumë të vërteta biblike janë të pranishme në çifte dialektike; shumë konflikte denominacionale kanë ardhur nga *proof-texting*¹ i zbatuar mbi gjysmën e një pasazhi biblik. E gjithë Bibla është e frymëzuar dhe ne duhet të përqipemi të gjejmë mesazhin e saj të plotë në mënyrë që të japë një ekuilibër shpirtëror për interpretimin tonë.
 - c. Kërkoni për paralelizma brenda të njëjtit libër, i njëjti autor ose i njëjti zhanër; Bibla është interpretuesi më i mirë i saj sepse ka vetëm një autor, Frymën.
5. Përdorni materiale ndihmëse studimi për të kontrolluar vëzhgimet tuaja të rrethanave dhe ndodhive historike
- a. Bibla studimi
 - b. Enciklopedi, manuale dhe fjalorë biblikë
 - c. Hyrje në Bibël
 - d. Komentarë biblikë (në këtë pikë në studimin tuaj, lejoni komunitetin e besimit, të shkuar dhe të tashëm, që t'ju ndihmojnë dhe t'ju korrigjojnë studimin tuaj personal.)

IV. Zbatimi i Interpretimit Biblik

Në këtë pikë kalojmë tek zbatimi. Ju keni investuar kohë për të kuptuar tekstin dhe rrethanat e tij origjinale; tani duhet ta zbatoni atë në jetën tuaj, në kulturën tuaj. Unë e përkufizoj autoritetin biblik si “të kuptosh atë që autori origjinal biblik ka qënë duke iu thënë bashkëkohësve të tyre dhe ta zbatosh atë në ditët tona.”

Zbatimi duhet të ndjekë interpretimin e qëllimit të autorit origjinal si në kohë dhe në logjikë. Ne nuk mund të zbatojmë një pasazh biblik në ditët tona deri në momentin që nuk e dimë se çfarë po i komunikonte dëgjuesve të ditës kur është shkruar! Një pasazh biblik nuk duhet të nënkuptojë kurrë diçka që nuk ka pasur kurrë për qëllim që ta nënkuptojë!

Skica juaj e detajuar, në nivel paragrafi (lexoni ciklin tre të leximit), do të jetë udhëzuesi juaj. Zbatimi duhet të bëhet në nivel paragrafi, dhe jo në nivel fjale. Fjalët kanë kuptim vetëm në kontekst; pjesët e fjalive kanë kuptim vetëm në kontekst; fjalitë kanë kuptim vetëm në kontekst. I vetmi person i frymëzuar i përfshirë në procesin interpretues është autori origjinal. Ne vetëm mund të ndjekim udheheqjen e tij nga ndriçimi i Frymës së Shenjtë. Por ndriçimi nuk është frymëzim. Që të themi: “kështu thotë Zoti,” ne duhet të qëndrojmë në qëllimin e autorit origjinal. Zbatimi duhet të lidhet specifikisht me qëllimin e përgjithshëm të të gjithë shkrimit, njësinë specifike letrare dhe nivelin e paragrafit për të zhvilluar mendime.

Mos lejoni çështjet e ditëve tona të interpretojnë Biblën; lejoni Biblën të flasë! Kjo mund të na kërkojë që të vendosim disa parime nga teksti. Kjo vlen nëse teksti mbështetet mbi një parim. Fatkeqësisht, shumë herë parimet tona janë thjesht ato, parimet “tona”, jo parimet e tekstit.

Në zbatimin e Biblës, është e rëndësishme të mbajmë mend se (përveçse në profeci) një dhe vetëm një kuptim vlen për një tekst specifik biblik. Ai kuptim lidhet me qëllimin origjinal të autorit ndërsa ai i drejtohet një krize apo nevojë në ditën e tij. Shumë zbatime të mundshme mund të nxirren nga ky kuptim. Zbatimi do të bazohet në nevojat e marrësve por duhet të lidhet me kuptimin e autorit origjinal.

V. Aspekti Shpirtëror i Interpretimit

Derimë tani kam diskutuar procesin logjik të përfshirë në interpretim dhe zbatim. Tani më lejoni të diskutoj shkurtimisht aspektin shpirtëror të interpretimit. Lista e mëposhtme e kontrolleve ka qënë ndihmëse për mua:

- A. Lutuni për ndihmën e Frymës së Shenjtë (shih I Kor. 1:26-2:16).
- B. Lutuni për falje personale dhe pastrim nga mëkati që dini (shih I Gjoni 1:9).
- C. Lutuni për një dëshirë më të madhe për ta njohur Perëndinë (shih Psa. 19:7-14; 42:1 e në vazhdim.; 119:1 e në vazhdim).
- D. Zbatoni menjëherë në jetën tuaj çdo zbulesë të re.
- E. Qëndroni i përlurur dhe me dëshirë për të mësuar.

¹ Shkëputja e një pasazhi nga Bibla dhe nxjerrja nga konteksti. (Shënim i përkthyesit)

Është kaq e vështirë të mbash një ekuilibër midis procesit logjik dhe drejtimit shpirtëror të Frymës së Shenjtë. Citimet e më poshtme më kanë ndihmuar mua që të ekuilibroj këto të dyja:

A. Nga James W. Sire [Xhejms Dabëllju Sajër], *Scripture Twisting* [Përdredhja e Shkrimeve], fq. 17-18: “Përndritja vjen në mendjet e popullit të Perëndisë – jo thjesht tek një elitë frymore. Nuk ka një klasë gurush në krishtërimin biblik, nuk ka “iluminati”, nuk ka njerëz përmes të cilëve të vijnë të gjitha interpretimet e sakta. Dhe gjithashtu, ndërsa Fryma e Shenjtë na jep dhunti të veçanta urtësie, njohurie dhe dallimi frymor, Ai nuk na i cakton këta të krishterë me dhunti që të jenë të vetmit interpretues me autoritet të Fjalës së Tij. Varet nga secili person i popullit të Tij për të mësuar, për të gjykuar dhe për të dalluar me referencë ndaj Biblës se cila qëndron si autoritet edhe ndaj atyre që Perëndia iu ka dhënë aftësi të veçanta. Për ta përmbledhur, supozimi që unë po bëj përgjatë gjithë librit është se Bibla është zbulesa e vërtetë e Perëndisë ndaj gjithë njerëzimit, është autoriteti ynë vendimtar mbi të gjitha çështjet për të cilat ajo flet, nuk është një mister total por mund të kuptohet në mënyrë të përkorë nga njerëz të zakonshëm në çdo kulturë.”

B. Mbi Kierkegaard [Kirkegardin], gjendur tek Bernard Ramm [Bernard Ram], *Protestant Biblical Interpretation* [Interpretime Biblike Protestante], fq. 75:

Sipas Kierkegaard [Kirkegardit], studimi gramatik, leksikor dhe historik i Biblës ishte i nevojshëm së pari për një lexim të vërtetë të Biblës. “Për të lexuar Biblën si Fjala e Perëndisë, ne duhet ta lexojmë atë me zemrën e etur, në majë të gishtave, me pritshmëri të etur, në bisedë me Perëndinë. Të lexosh Biblën pa e menduar ose në mënyrë të shkujdesur ose në mënyrë akademike apo profesionale nuk është të lexosh Biblën si Fjala e Perëndisë. Nëse e lexon atë si një letër dashurie, atëherë vërtetë e lexon atë si Fjala e Perëndisë.”

C. H. H. Rowley [Ejç Ejç Roullej] në *The Relevance of the Bible* [Lidhja e Biblës], fq. 19:

“Asnjë i kuptuar thjesht intelektual i Biblës, sado i plotë, nuk mund të marrë të gjithë thesaret e saj. Ai nuk përçmon këtë të kuptuar, sepse është thelbësor për një të kuptuar të plotë. Por duhet që të drejtojmë për tek një i kuptuar frymor i thesareve shpirtërore të këtij libri nëse duhet të jetë i plotë. Dhe për këtë të kuptuar frymor nevojitet diçka më shumë se sa vigjilencë intelektuale. Gjërat frymore dallohen frymërisht dhe studenti i Biblës ka nevojë për një qëndrim shpirtëror marrës, një etje për të gjetur Perëndinë që ai të mund t’i nënshtrohet Atij, nëse dëshiron që të shkojë përtej studimit të tij shkencor për tek trashëgimia më e pasur e librit më të madh nga të gjithë librat.”

VI. Metoda e Këtij Komentari

Komentari Udhëzues i Studimit është dizenuar për të ndihmuar procedurat tuaja interpretuese në mënyrat e mëposhtme:

- A. Një skicë e shkurtër historike bën hyrjen në çdo libër. Pasi keni bërë “ciklin tre të leximit”, kontrolloni këtë informacion.
- B. Gjenden njohuri kontekstuale në fillim të çdo kapitulli. Kjo do t’ju ndihmojë të shihni se si është e strukturuar njësia letrare.
- C. Në fillim të çdo kapitulli apo njësie të rëndësishme letrare, jepen ndarjet në paragrafë apo titujt e tyre përshkrues nga disa përkthime moderne:
 1. New American Standard Bible (NASB) [Bibla sipas Standartit të Ri Amerikan], përditësim i vitit 1995
 2. New King James Version (NKJV), [Versioni i Ri i Mbretit Xhejms]
 3. New Revised Standard Version (NRSV), [Bibla sipas Versionit të Ri të Rishikuar]
 4. Today’s English Version (TEV), [Versioni Anglisht i Sotshëm]
 5. New Jerusalem Bible (NJB), [Bibla e Re e Jeruzalemit]

Ndarjet në paragrafë nuk janë të frymëzuara. Ato duhet të konstatohen nga konteksti. Duke krahasuar disa përkthime moderne nga teori të ndryshme përkthimi dhe perspektiva të ndryshme teologjike, ne jemi të aftë të analizojmë strukturën e supozuar të mendimit të autorit origjinal. Çdo paragraf ka një të vërtetë kryesore. Kjo është quajtur “fjalja e temës” ose “ideja qëndrore e tekstit”. Ky mendim unifikues është çelësi për interpretim

të saktë historik dhe gramatikor. Askush nuk duhet të interpretojë, predikojë ose japë mësim në më pak se një paragraf! Gjithashtu mbani mend se çdo paragraf lidhet me paragrafët e tij pararendës ose vijues. Kjo është arsyeja pse skicimi në nivel paragrafi i të gjithë librit është kaq i rëndësishëm. Ne duhet të jemi të aftë të ndjekim logjikën e subjektit që është adresuar nga autori origjinal i frymëzuar.

D. Shënimet e Bob-it ndjekin një përjasje varg-pas-vargu ndaj interpretimit. Kjo na përcakton që të ndjekim mendimin e autorit origjinal. Shënimet japin informacion nga disa zona:

1. Konteksti letrar
2. Njohuri historike, kulturore
3. Informacion gramatikor
4. Studime fjalësh
5. Pasazhe paralele të lidhura

E. Në pika të caktuara në komentar, teksti i printuar i New American Standard Version [Bibla sipas Standartit të Ri Amerikan] (përditësim i vitit 1995) do të plotësohet nga përkthimet e disa versioneve të tjera moderne:

1. New King James Version (NKJV), [Versioni i Ri i Mbretit Xhejms] i cili ndjek një dorëshkrim tekstual të "Textus Receptus."
2. New Revised Standard Version (NRSV), [Bibla sipas Versionit të Ri të Rishikuar], e cila është një rishikim fjalë-për-fjalë nga Këshilli Kombëtar i Kishave të Versionit Standard të Rishikuar.
3. Today's English Version (TEV), [Versioni Anglisht i Sotshëm], i cili është një përkthim dinamik ekuivalent nga Shoqëria Amerikane Biblike.
4. Jerusalem Bible (JB), [Bibla e Jeruzalemit], i cili është një përkthim në anglisht i bazuar mbi një përkthim ekuivalent dinamik katolik francez.

F. Për ata që nuk e lexojnë në gjuhën origjinale, të krahasosh përkthimet në anglisht mund të ndihmojë në identifikimin e problemeve në tekst:

1. Variacionet e dorëshkrimeve
2. Kuptimet alteranative të fjalëve
3. Struktura dhe tekstet e vështira gramatikore
4. Tekstet e paqarta

Edhe pse përkthimet në anglisht nuk mund t'i zgjidhin këto probleme, ato synojnë të jenë vende për studim më të thellë dhe më të hollësishëm.

G. Në fund të çdo kapitulli ka pyetje diskutimi të lidhura të cilat përpiqen që të adresojnë çështjet më të mëdha interpretuese të atij kapitulli.

HYRJA TEK ISAIA

I. POHIME HYRËSE

- A. Isaia citohet më shpesh në Dhjatën e Re se çdo profet tjetër (mbi 411 herë). Mesazhi i tij ishte një mesazh për një monoteizëm rrënjësor universal dhe për një plan shpengues për të gjithë krijimin.
 - 1. Një Perëndi
 - 2. Një botë
 - 3. Një besim
- B. Isaia është në mënyrë të mrekullueshme mesianik.
 - 1. Bijtë e veçantë të Epokës së Re, kapitujt 7-14
 - 2. Këngët e shërbëtorit, 41:1-4; 42:1-9; 49:1-7; 50:4-11; 52:13-53:12 (ndoshta 61:1-3)
 - 3. Mbretëria e ardhshme Mesianike (Epoka e Re), kapitujt 56-66. Rënia e Zanafillës 3 nuk është fjala e fundit!
- C. E. J. Young, në *An Introduction to the OT* [Një Hyrje në Dhjatën e Vjetër], pohon:
 - 1. “Libri i Isaias konsiderohet me të drejtë si profecia më e madhe e Dhjatës së Vjetër”, fq. 168.
 - 2. “Nga të gjithë profetët e Izraelit, Isaia e kuptoi më plotësisht mendjen e Perëndisë dhe planin e Tij për epokat”, fq. 171.
 - 3. “Në njohuri frymërore, ai është i patejkalueshëm në gjithë Dhjatën e Vjetër”, fq. 172.

II. EMRI I LIBRIT

- A. Libri merr emrin nga folësi i tij profetik.
- B. Emri do të thotë “shpëtimi i YHWH” ose “YHWH shpëton”. Emrat hebraikë që përfundojnë me “iah” janë një shkurtim i YHWH, sikurse janë shumë emra në anglisht që fillojnë me “j” dhe një zanore, për shembull Jozueu dhe Joeli.

III. KANONIZIMI

- A. Ky është i pari dorëshkrim i mbledhur nga katër dorëshkrimet e Profetëve të Mëvontë.
 - 1. Isaia
 - 2. Jeremia
 - 3. Ezekieli
 - 4. Të dymbëdhjetët (profetët e vegjël)
- B. U pranua shpejt dhe plotësisht në shkrimet e shenjta të izraelitëve.

IV. ZHANRI

- A. Aftësitë letrare të Isaias i tejkalojnë të gjithë profetët e Dhjatës së Vjetër. Loja me fjalët dhe poezia e tij janë madhështore dhe intriguese. Libri është kryesisht poezi hebraike (shih Shtojcën Një).
- B. Është e vështirë të ulesh dhe të lexosh të gjithë librin e Isaias njëherëshi. Është e vështirë të skicosh librin. Kjo ndodh sepse Isaia ishte një predikues, jo thjesht një autor dhe redaktor. Libri i tij regjistron mesazhin e tij të folur përgjatë një kohe të gjatë. Këto janë të lidhura me njëra-tjetrën, ndonjëherë
 - 1. Nga tema
 - 2. Nga kronologjia

3. Nga ndodhitë që ndikojnë mbi Izraelin
4. Nga normat kulturore të Lindjes së Afërme Antike (ANE), të cilat janë aq të ndryshme nga tonat
5. Më së shumti me fjalë kyçe dhe lojë fjalësh

V. AUTORËSIA

A. Pikëpamjet hebraike të autorësisë

1. *Baba Bathra* e Talmud-it 15a tha se Ezekia dhe njerëzit e tij shkruajtën (dmth., redaktuan ose përmblodhën) Isaian, Fjalët e Urta, Predikuesin dhe Kantikun e Kantikëve.
2. Ben Sirah, tek *Ecclesiasticus* 49:17-25, i shkruar rreth vitit 185 para Krishtit, tha: “Isaia , biri i Amots-it”, e shkroi librin (1:1; 12:1; 13:1).
3. II Kronikave 32:32 i dëshmoi vegimit të Isaias, sikurse dhe paralelizmi tek Mbretërit (II Mbret. 18:19-20:19 na tregon mbi këtë njeri).
 - a. Ai ishte nga një familje e pasur fisnike në Jeruzalem, ndoshta madje një kushërir i Mbretit Uziah.
 - (1) Ka prova se “iah” (si pjesëz fundore ndaj emrave), e cila është një shkurtime e YHWH, praktikohet pothuajse ekskluzivisht nga shtresa mbretërore e Judeas
 - (2) Hyrja që kishte Isaia tek Mbreti Uziah gjithashtu mbështet lidhjen e tij të mundshme familjare
 - (3) Shih Talmudin, “Meg.” 10b
 - b. Ai u martua me një profeteshë (8:3).
 - (1) Biri i parë, “Shear-Jashub”, që do të thotë “një mbetje do të rikthehet”
 - (2) Biri i dytë, “Maher-shalal-hash-baz” (8:3), që do të thotë “shpejto prishjen, nxit prenë”
 - c. Isaia kishte një nga shërbesat më të gjata profetike të të gjithë profetëve të Dhjatës së Vjetër. Ai ishte folësi i Perëndisë në Jude që nga regjimi i Jothamit (742-735 para Krishtit) deri tek ai i Ezekias (715-687 para Krishtit) dhe ndoshta madje ka arritur edhe regjimin e Manaseut (687-642 para Krishtit); Manaseu ishte ndoshta bashkësundues që nga viti 696 para Krishtit.
 - d. Nëse II Kron. 26:22 i referohet Isaias, atëherë ai ishte skribi zyrtar dhe mbajtësi i kronikave mbretërore të mbretit.
 - e. Traditat thonë se ai u sharrua në brendinë e një trangu (shih *Assumption of Isaiah* [Supozimet e Isaias]) gjatë regjimit të Manaseut (shih Heb. 11:37).
4. Moses ben Samuel Ibn Gekatilla, rreth vitit 110 pas Krishtit, tha se kapitujt 1-39 janë të Isaias, por kapitujt 40-66 u shkruajtën gjatë periudhës së Tempullit të Dytë (periudha persiane, në vitet 538-430 para Krishtit).
5. Ibn Ezra (në vitet 1092-1167 pas Krishtit) ndoqi drejtimin e Gekatilla-s dhe mohoi, ose të paktën vuri në pikëpyetje, kapitujt 40-66 ndaj Isaisë së shekullit të tetë.

B. Pikëpamje studimore moderne të autorësisë

1. Një përmbledhje e mirë historike gjendet tek *Introduction to the OT* [Hyrje në Dhjatën e Vjetër] e R. K. Harrison, Eerdmans, 1969.
2. Një diskutim i mirë për arsyet teknike të pranimit të dy autorëve mund të gjenden tek *Introduction to the Literature of the OT* [Hyrje në Letërsinë e Dhjatës së Vjetër] i S. R. Drivers, riprintim i vitit 1972.
3. Asnjë dorëshkrim në hebraisht apo greqisht (LXX) nuk është gjetur që të tregojë një ndarje midis kapitujve 1-39 dhe 40-66.
 - a. Gjendet një hapësirë dylineare në fund të kapitullit 33 tek Dorëshkrimet e Mbledhura të Detit të Vdekur. Kjo nënkupton një ndarje në këtë pikë, jo në kapitullin 39.
 - b. Duket se ka një strukturë paralele midis kapitujve 1-33 dhe 34-66. Kjo strukturë e dyfishtë e bazuar në vetë kohën e autorit dhe më pas të ardhmen, ishte e zakonshme tek profetët hebrenj (shih Ezekieli, Danieli dhe Zakaria).

4. Studiuesit modernë nuk kanë unanimitet për sa i përket numrit të autorëve ose se ku ndahet libri.

C. Disa arsye për unitetin e Isaias.

1. Njëzetë e pesë terma gjenden në të dy seksionet e Isaias të cilët nuk gjenden diku tjetër në Dhjatën e Vjetër (NIV, Intro. to Isaiah [Hyrja tek Isaia], fq. 1014).
2. Titulli “I Shenjti i Izraelit” ndeshet 13 herë në kapitujt 1-39 dhe 14 herë në kapitujt 40-66 dhe vetëm gjashtë herë në librat e tjerë të Dhjatës së Vjetër.
3. Jezusi, tek Gjoni 12:38,40 citon nga Isa. 53:1 dhe 6:10 dhe ia atribuon të dyja pasazhet Isaias.
4. Pasazhe nga Isaia 40-66 i atribuohen Isaias tek Mat. 3:3; 8:17; 12:17; Luka 3:4; 4:17; Gjoni 1:23; Veprat e Apo. 8:28; dhe Rom. 10:16-20.
5. Nuk ka asnjë provë dorëshkrimi për një ndarje të librit tek kapitulli 39 (MT, DSS ose LXX).
6. Nuk përmendet historikisht një profet i madh (Deutro-Isaia) në shekullin e 6-të.
R. K. Harrison, tek *Introduction to the OT* [Hyrje në Dhjatën e Vjetër], komenton mbi këtë temë,
“Argumentet nga stili letrar ishin gjerësisht në vegëti në fund të shekullit të nëntëmbëdhjetë, por në dritën e një njohurie shumë më të gjerë të gjuhëve antike të Lindjes së Afërme ato tani kanë supozuar një pozicion shumë më pak të rëndësishëm. Vetë subjektiviteti i konsideratave stilistike përmbante një thirrje të fuqishme për aderuesit e teorisë së analizës letrare të Graf-Wellhausen, i cili nuk shihte asnjë mospërputhje në leximin me vëmenjde të materialit të caktuar një autori biblik, dhe më pas mohimit të pjesëve të vetë përmbledhjes së saj për shkak se forma letrare dhe fjalori i çdo kapitulli nuk ishin identike. Dukshëm nuk kuptohej nga këta investigues të hershëm se ishte e mundur të nxirrje koncepte të stilit të një autori antik vetëm si rezultat i një studimi të kujdesshëm të të gjithë materialit të caktuar atij, dhe se refuzimi i pjesshëm apo i plotë i atij korpusi do të mund të vlerësohej vetëm mbi bazën e një kontrolli rigoroz të jashtëm” (fq. 776).

D. Disa arsye për autorësinë e shumëfishtë të librit të Isaias.

1. Në kapitujt 40-66 emri “Isaia” nuk përmendet.
2. Kapitujt 40-66 nuk i përshtaten rrethanave historike të Isaias.
3. Duket se gjendet një përzierje referencash të Isaias ndaj:
 - a. Pushtimit asirik, mërgimit dhe gjykimit
 - b. Pushtimit babilonas, mërgimit dhe gjykimit
4. Gjenden disa arsye për teorinë e autorësisë së shumëfishtë.
 - a. Ndryshimi i rrethanave historike
 - (1) Judea e para-pushtimit, 1-39
 - (2) Mërgimi, 40-55
 - (3) Judea e pas-mërgimit, 56-66
 - (4) Tek Isaia 1-39 Tempulli nuk do të bjerë kurrë, ndërkohë që tek 40-66 ai dukshëm ka rënë tashmë. Autori duket se është në mërgim.
 - b. Ndryshimi i termave për të përshkruar të zgjedhurin e Perëndisë.
 - (1) Fëmia mesianik
 - (2) Shërbëtori i vuajtur
 - (3) Izraeli si
 - a) Bashkëshorte, 50:1
 - b) Shërbëtorë të YHWH, 54:17
5. Studiuesit modernë konservativë
 - a. Pohimi i E. J. Young mbi kapitujt 56-66 është ndihmues: “një tjetër mundësi është se profecitë e drejtuara nga Fryma, të mbledhura nga redaktorët nga profetë të ndryshëm të shkollës së Isaias rreth temave bazë të këtij seksioni,” (fq. 188)

- b. Pohimi i R. K. Harrison: “Shkrimtari aktual mbahet tek pikëpamja se Isaia, si pjesa më e madhe e shkrimeve të tjera profetike që janë ruajtur, përfaqëson një antologji të shprehjeve të dhëna në kohë të ndryshme, dhe si e tillë vepra nuk meriton asnjë trajtim ndryshe nga ai që i bëhet profecieve të tjera kryesore të Dhjatës së Vjetër. Në këtë lidhje, është e rëndësishme të vëmë re se argumentet e bazuara mbi ndryshimet e stilit apo të shprehisë letrare zhvlerësohen menjëherë nga kjo përfaqëse, duke qënë se antologjia mund të merret mjaft me të drejtë si përfaqësuese e stilit total të autorit mbi periudhat e ndryshme të veprimtarisë së tij krijuese. Drejtësimi për përshkrimin e veprës si një antologji në kuptimin më të mirë të atij termi rrethohet nga vargu hapës i profecisë, i cili përbën një titull për veprën dhe flet specifikisht për materialin zbulues se Isaia, biri i Amotsit mori në vegimet në lidhje me Judean dhe Jeruzalemin në ditët e Uziahut, Jothamit, Ashazit dhe Ezekias. Sikurse me të gjitha antologjitë është disi e dukshme se libri përmbante vetëm një përzgjedhje të orakujve dhe predikimeve profetike të mundshme dhe është tejet e mundshme që Isaia të ketë prodhuar shumë më shumë material nga sa ka mbijetuar në librin e tij. Natyra e profecisë si një antologji diktohet më tej nga prania e supersticioneve tek Isa. 2:1 dhe 13:1, i cili mund të ketë përfaqësuar, ose treguar praninë e përmbledhjeve më të hershme të shprehjeve profetike”, (fq. 780).

6. Stili letrar i kapitujve 40-66 është i ndryshëm nga ai i kapitujve 1-39.

E. Komente përmbyllëse mbi autorësinë.

1. Studiuesit e perëndishëm vazhdojnë të mos bien dakord mbi mënyrën se si libri ynë i Isaia në Dhjatën e Vjetër erdhi në formën e tij aktuale (shih DSS dhe MT). Theksi kryesor duhet të vendoset mbi frymëzimin dhe besueshmërinë e tij në zbulimin e karakterit dhe qëllimeve të YHWH.
2. Ne duhet të refuzojmë çdo presupozim që mohon zbuluesin besnik të Perëndisë përmes Isaia. Kjo gjithashtu përfshin refuzimin *à priori* të profecisë parashikuese dhe uljen e Dhjatës së Vjetër në një regjistrim ekskluzivisht njerëzor, kontemporan dhe historik.

VI. DATA

A. Isaia është pjesë e profetëve të shekullit të 8-të.

1. Jona, Amos dhe Osea në Mbretërinë e Veriut (Izraeli), gjatë sundimit të Jeroboam-it II (vitet 786-640 para Krishtit).
2. Isaia dhe Mikea në Mbretërinë e Jugut (Judea)

B. Ai u lind në vitin 760 para Krishtit dhe u thirr për të qënë profet rreth vitit 742 para Krishtit, në vitin që Uziah u vdiq (6:1). Uziah gjithashtu quhet Azariah (vitet 783-742 para Krishtit).

C. Isaia pati një shërbesë të gjatë që nga vitet përmbyllëse të Uziahut (vitet 783-742 para Krishtit) përgjatë Jotham-it (vitet 742-735 para Krishtit), Ashaz-it (vitet 735-715 para Krishtit), Ezekias (vitet 715-687 para Krishtit) dhe në regjimin e Manaseut (vitet 687-642 para Krishtit) për shkak se Isaia parashikon / regjistron vdekjen e Senakeribit në vargun 37:38 (dmth., 681 para Krishtit).

D. R. K. Harrison pohon se libri është një antologji e shkrimeve dhe predikimeve të profetit gjatë shumë viteve përgjatë sundimit të disa mbretërve judeas. Ai u përmbledh dhe redaktua përfundimisht pas vdekjes së profetit, rreth vitit 630 para Krishtit.

VII. RRETHANA HISTORIKE E PROFETËVE TË SHEKULLIT TË TETË

A. Materiali biblik gjendet tek

1. II Mbretërve 14:3-17:6
2. II Kronikave 25-28
3. Amosi

4. Jona
 5. Osea
 6. Isaia
 7. Mikea
- B. Përmbledhja më e thjeshtë e gjendjes së idhujtarisë në mes të popullit të Perëndisë mund të shihet tek Osea.
1. 2:16, “nuk do të më quash më: "Baali im".
 2. 4:12-14, “... bijat tuaja kurvërohen...”
 3. 4:17, “Efraimi u bashkua me idhujt, lëre të veprorë.”
 4. 13:2, “Njerëzit që ofrojnë fljime le të puthin viçat!” (ritual)
- C. Rrethana sociale
1. Ishte një kohë begatie ekonomike dhe zgjerimi ushtarak si për Izraelin ashtu edhe për Judean. Megjithatë, kjo begati ishte me përfitim vetëm për klasën e pasur. Të varfërit shfrytëzoheshin dhe abuzoheshin. Dukej pothuajse sikur “dreri dhe arma” ishin bërë idhuj!
 2. Qëndrueshmëria shoqërore dhe pronësia si e Izraelit dhe Judës lidhen me disa çështje.
 - a. Regjimi i gjatë dhe i begatë i Jeroboamit II (vitet 786-746 para Krishtit) në Veri dhe Uziah (vitet 783-742 para Krishtit) në Jug
 - b. Mposhtja e Asirianëve të Sirisë nga Adad-Nirari III në vitin 802 para Krishtit
 - c. Mungesa e konfliktit midis Izraelit dhe Judesë
 - d. Taksimi dhe shfrytëzimi i shtigjeve tregëtare nga veriu deri në jug përgjatë urës tokësore të Palestinës shkaktoi rritje të shpejtë ekonomike, madje ekstrvagancë për klasën e pasur
 3. “Copat prej argjile të Samarisë”, që datojnë gjatë regjimit të Jeroboamit II, duken të tregojnë për një organizatë administrative të ngjashme me atë të Solomonit. Kjo duket se konfirmon hendekun e zgjeruar midis “kanë” dhe “nuk kanë”.
 4. Pandershmëria e të pasurve përshkruhet qartazi tek Amosi, i cili quhet “profeti i drejtësisë shoqërore.” Mitosja e gjyqësorit dhe falsifikimi i peshave tregëtare janë dy shembuj të abuzimit që ishte dukshëm i zakonit si në Izrael ashtu edhe në Jude.
- D. Rrethanat Fetare
1. Kjo ishte një kohë kur kishte shumë veprimtari të jashtme fetare, por shumë pak besim të vërtetë. Pjelloria e kulteve të Kanaan-it ishte shkrirë me fenë e Izraelit. Njerëzit ishin idhujtarë por ata e quanin atë YHWHizëm. Prireja e popullit të Perëndisë ndaj aleancave politike i kishte përfshirë ata në praktika dhe adhurim pagan.
 2. Idhujtaria e Izraelit shtjellohet tek II Mbret. 17:7-18.
 - a. Në v. 8 ata ndiqnin praktikën e adhurimit të Kanaanejve.
 - (1) Adhurimi i pjellorisë (shih Lev. 18:22-23)
 - a) Vendet e larta, v. 9, 10, 11
 - b) Shtyllat e shenjta (Ba'al), v. 10, 16
 - c) Asherim, v. 16, këta ishin simbole të drunjtave të partneres femërore të Ba'al-it. Ato ishin ose pjesë të gdhendura ose pemë të gjalla.
 - (2) Hyjësimi, v. 17. Kjo dënohej tek Levitiku 19-20 dhe Ligji i Përtërirë 18.
 - b. Në v. 16 ata vazhdonin adhurimin e dy viçave të artë, që simbolizonin YHWH, të vendosur në Dan dhe Bethel nga Jeroboam I (I Mbret. 12:28-29).
 - c. Në v. 16 ata adhurorin perënditë yjore të Babilonit: diellin, hënën, yjet dhe yjësitë.
 - d. Në v. 18 ata adhurorin perëndinë fenikase të pjellorisë së zjarrit, *Molech*, duke sakrifikuar fëmijët e tyre (shih Lev. 18:21; 20:2-5). Kjo praktikë quhet *molech*; ajo nuk ishte emri i perëndisë.
 3. Ba'alizmi (shih *Archaeology and the Religion of Israel* [Arkeologjia dhe Feja e Izraelit] nga W. F. Albright, fq. 82 e në vazhdim)
 - a. Burimi ynë më i mirë arkeologjik është “Ba'al Epic from Ugarit” [Epi Ba'al nga Ugarit].

- (1) Ai përshkruan Ba'al-in si një perëndi që vdiste dhe ringjallej në mënyrë stimore. Ai u mposht nga Mot dhe u kufizua në nënbotën. E gjithë jeta mbi tokë kishte mbaruar. Por, i ndihmuar nga perëndesha femërore (*Anat*), ai ringrihet dhe mposht *Mot*-in çdo pranëverë. Ai ishte një perëndi pjellorie i cili adhurohej me anë të imitimit të magjisë.
- (2) Ai gjithashtu njihej si Hadad.
- b. *El* është perëndia kryesor i panteonit kanaaneas, por popullariteti i Ba'al-it e uzurponte vendin e tij.
- c. Izraeli ishte më së shumti i ndikuar nga Ba'alizmi Tirian përmes Jezebel-it e cila ishte bija e Mbretit të Tirës. Ajo u zgjodh nga Omri për birin e tij, Ahab-in.
- d. Në Izrael Ba'ali adhurohej në vende të larta lokale. Ai simbolizohej nga një gur i ngritur lart. Partnerja e tij, Asherah, simbolizohet nga një pjesë e drunjtë që simbolizonte pemën e jetës.
4. Përmenden disa burime dhe lloje idhujtarish.
- a. Viçat e artë në Bethel dhe Dan të vendosur nga Jeroboam I për të adhuruar YHWH.
- b. Adhurimi i perëndisë dhe perëndeshës Tiriane të pjellorisë në vende të larta lokale
- c. Idhujtaria e nevojshme e përfshirë në aleancat politike të asaj kohe
- E. Një përmbledhje e shkurtër e pushtimeve të Asirisë dhe Babilonisë gjatë shekullit të tetë që ndikonte mbi Palestinën.
1. Katër profetët e shekullit të tetë ishin aktivë gjatë ngritjes së perandorisë Tigri-Eufrat të Asirisë. Perëndia do ta përdorte këtë komb mizor për të gjykuar popullin e Tij, veçanërisht Izraelin.
- a. Incidenti specifik ishte formimi i një aleance politike dhe ushtarake trans-Jordane të njohur si “Syro-Ephramatic League” [Lidhja Siro Eframatike] (viti 735 para Krishtit). Siria dhe Izraeli u përpoqën ta detyronin Judean që t’iu bashkohej atyre kundër Asirisë. Në vend të kësaj, Ashazi i dërgoi një letër Asirisë për ndihmë. Mbreti i parë asirian i fuqishëm me mendje të orientuar drejt perandorisë, Tiglath-Pileser III (vitet 745-727 para Krishtit), iu përgjigj sfidës ushtarake dhe pushtoi Sirinë.
- b. Më vonë, mbreti kukull i Asirisë, Hoshea (vitet 732-722 para Krishtit), në Izrael u rebelua gjithashtu, duke i bërë thirrje Egjiptit. Shalmaneser V (vitet 727-722 para Krishtit) e pushtoi Izraelin gjithashtu. Ai vdiq përpara se Izraeli t’i nënshtrohej por pasardhësi i tij, Sargon II (vitet 722-705 para Krishtit), pushtoi kryeqytetin izraelit të Samarisë në vitin 722 para Krishtit. Asiria dëboi mbi 27,000 izraelitë gjatë kësaj ndodhie ndërsa Tiglath-Pileser kishte dëbuar mijëra më parë në vitin 732 para Krishtit.
2. Pas vdekjes së Ashaz-it (735-715 para Krishtit) një koalicion tjetër ushtarak u formua nga shtetet trans-jordane dhe Egjipti kundër Asirisë (714-711 para Krishtit). Ai gjithashtu njihet si “Ashdod Rebellion” [Rebelimi Ashdod]. Shumë qytete judease u shkatërruan kur Asiria pushtoi sërish. Fillimisht Ezekia e mbështeti këtë koalicion, por më pas ai e tërhoqi mbështetjen e tij.
3. Megjithatë, një tjetër koalicion u përpoq sërish që të përfitonte nga vdekja e mbretit të fuqishëm asirian, Sargon II, në vitin 705 para Krishtit, së bashku me shumë rebelime të tjera të cilat ndodhën përgjatë perandorisë asiriane.
- a. Ezekia mori pjesë plotësisht në këtë rebelim. Në dritën e kësaj sfide, Senakeribi (705-681 para Krishtit) pushtoi (701 para Krishtit) Palestinën dhe u vendos pranë qytetit të Jeruzalemit (II Mbretërve 18-19; Isaia 36-39), por ushtria e tij u shkatërrua në mënyrë të mrekullueshme nga Perëndia.
- b. Mes studiuesve ekziston pyetja se sa herë Senakeribi e pushtoi Palestinën (p.sh., John Bright pohon për një pushtim në vitin 701 para Krishtit dhe një tjetër pushtim të mundshëm në vitin 688 para Krishtit, shih *The History of Israel* [Historia e Izraelit], fq. 270).

- c. Ezekia u kursye nga një pushtim asirian, por për shkak të ekspozimit të tij krenar të thesareve të Judesë ndaj delegacionit babilonas, Isaia parashikoi rënien e Judesë ndaj Babilonit (39:1-8). Jeruzalemi ra për Nebukadnetsarin në vitet 587-586 para Krishtit
4. Isaia parashikoi specifikisht ripërtëritjen e popullit të Perëndisë nën sundimin e Cyrus [Sirit] II, sunduesi medo-persian (41:2-4; 44:28; 45:1; 56:11). Nineve (kryeqyteti i Asirisë) ra në vitin 612 para Krishtit tek Babiloni, por qyteti i Babilonit ra në vitin 539 para Krishtit ndaj ushtrisë së Sirit. Në vitin 538 para Krishtit Siri lëshoi një dekret me anë të të cilit të gjithë popujt e dëbuar, duke përfshirë hebrenjtë, mund të riktheheshin në shtëpi. Ai madje siguroi fonde nga thesari i tij për rindërtimin e tempujve të kombeve. Ai ishte një person supersticioz dhe dëshironte që të gjithë perënditë ta favorizonin.

VIII. NJËSI LETRARE

A. Skicim i shkurtër

1. Kapitujt 1-39, profeti dhe koha e tij
2. Kapitujt 40-66 (ose ndoshta 40-55 dhe 56-66), epoka e re

B. Kapitujt 1-39, rrethana historike në kohën e Isaias (para-mërgimit)

1. Kapitujt 1-6, nën mbretërit Uziah dhe Jotham
2. Kapitujt 7-14, nën mbretin Ashaz
3. Kapitujt 15-39, nën mbretin Ezekia (kapitujt 36-39 janë paralele me II Mbret. 18:13-20:19)

C. Kapitujt 40-66, periudha e dëbimit dhe pas-dëbimit, janë lloje të mbretërisë së ardhshme

1. Ndërsa kapitujt 1-39 reflektojnë predikimin e Isaias dhe janë dukshëm prezantime gojore, kapitujt 40-55 reflektojnë një rrethanë të re. Gjykimi i Perëndisë ka ardhur dhe tani ripërtëritja është një temë kryesore. Gjithashtu gjendet një shenjë stilistike se këta kapituj nuk janë dhe aq gojor se sa të shkruar.
2. Kapitujt 1-39 dukshëm trajton paralajmërimin asirian dhe paralajmërimin babilonas në llojin, specifikisht në kapitujt 13-14, 21 dhe 39. Kapitujt 40-55 trajtojnë periudhën persiane dhe ripërtëritjen e popullit të Perëndisë për tek Toka e Premtuar.
3. Kapitujt e fundit të Isaias, 56-66, janë eskatologjikë, duke përdorur metafora historike nga Lindja e Afërme Antike për të paraparë botën universale monoteiste të adhurimit të YHWH.

D. Vështirësia e skicimit të Isaias

1. Pjesa më e madhe e studiuësve modernë e ndajnë librin në të paktën dy seksione: kapitujt 1-39 dhe 40-66. R. K. Harrison: kap. 1-33 dhe 34-66 për shkak hendekut në tekstin DSS. Kjo ndarje e dukshme në DSS midis kapitujve 33 dhe 34 ka ngritur sugjerimin se Isaia u krijua nga ndjekësit e tij në dy vëllime. W. H. Brownlee ka propozuar se dy vëllimet reflektojnë njëri-tjetrin në strukturën e tyre.

	Vëllimi 1	Vëllimi 2
kapitujt 1-5	Rrënoja dhe ripërtëritja	kapitujt 34-35
kapitujt 6-8	Material biografik	kapitujt 36-40
kapitujt 9-12	Agjentët e bekimit dhe gjykimit hyjnor	kapitujt 41-45
kapitujt 13-23	Orakujt kundër fuqive të huaja	kapitujt 46-48
kapitujt 24-27	Shpengimi universal dhe çlirimi i Izraelit	kapitujt 49-55
kapitujt 28-31	Predikime etike	kapitujt 56-59
kapitujt 32-33	Restaurimi i kombit	kapitujt 60-66

2. Disa skicime fokusohen në rrethanën historike, ndërkohë që të tjera fokusohen në përmbajtjen mesianike

	NIV	Leupod
kap. 7-12	“Prophecies occasioned by the Aramean and Israelite threat against Judah” [Profecitë të shkaktuara nga rreziku arameas dhe izraelit kundër Judesë]	“Immanuel Book” [Libri Imanuel]
kap. 28-33	“Six Woes: Five on the Unfaithful in Israel and One on Assyria” [Gjashtë Fatkeqësitë: Pesë ndaj Jobesnikëve në Izrael dhe Një ndaj Asirisë]	“The Book of Zion” (the Cornerstone) [Libri i Sionit (Guri i Qoshes)]

3. Disa shembuj të pasigurisë së njërive letrare (kapitujt 1-12)
- a. Skicimi i kapitujve 1-12 nga E. Y. Young, fq. 211-214
 - (1) 1:1-12:6 Profecitë në lidhje me Judenë dhe Jeruzalemin
 - a) 1:1-31 Leximi i madh i aktpadisë
 - b) 2:1-4:6 Sundimi i Mesias dhe gjykimi mbi popullin
 - c) 5:1-30 Paudhësitë dominuese të Judesë
 - d) 6:1-13 Vegimi i Isaisë për Zotin
 - e) 7:1-12:6 Profecitë e shprehura gjatë sundimit të Ashazit
 - b. Skicimi i kapitujve 1-12 nga R. K. Harrison, fq. 764
 - (1) Profecitë mbi rrënojat dhe ripërtëritjen e Judesë, kapit. 1-5
 - (2) Thirrja e Isaias; material biografik, kapit. 6-8
 - (3) Perandoritë e botës së tashme dhe rolet e tyre, kapit. 9-12
 - c. Skicimi i kapitujve 1-12 nga The NIV Study Bible [Bibla NIV e Studimit], fq. 1016
 - (1) Kapitujt 1-6
 - a) Hyrja: akuza ndaj Judesë për thyerjen e Besëlidhjes, kap. 1
 - b) Disiplina dhe lavdia e ardhshme e Judesë dhe Jeruzalemit, kapt. 2-4
 - i. Bekimet e ardhshme të Jeruzalemit (2:1-5)
 - ii. Disiplina e Zotit ndaj Judesë (2:6-4:1)
 - iii. Ripërtëritja e Sionit (4:2-6)
 - c) Gjykimi dhe mërgimi i kombit (kap. 5)
 - d) Urdhërimi unik i Isaias (kap. 6)
 - (2) Kapitujt 7-12
 - a) Ashazi paralajmërohet që të mos ketë frikë nga aleanca aramease dhe izraelite (kap. 7)
 - b) Biri i Isaias dhe biri i Davidit (8:1-9:7)
 - c) Gjykimi ndaj Izraelit (9:8-10:4)
 - d) Perandoria asiriane dhe mbretëria davidike (10:5-12:6)
 - i. Shkatërrimi i Asirisë (10:5-34)
 - ii. Themelimi i mbretit davidik dhe mbretërisë së tij (kap. 11)
 - iii. Këngë gëzimi për çlirimin (kap. 12)

IX. TË VËRTETA KRYESORE

- A. Isaia e mbante Judenë përgjegjëse për besnikërinë ndaj besëlidhjes davidike (II Samueli 7), por ai gjithashtu u rikthye tek qëllimi fillestar i besëlidhjes abrahamike (Zan. 12:1-3), në të cilën ishte Perëndia që zgjodhi Izraelin që të zgjidhte botën (dmth., Eksod. 19:5-6). Çfarë habie duhet të ketë

- shkaktuar ky sundim universal i YHWH. Perëndia jo vetëm do ta ripërtërijë Izraelin, por gjithashtu do ta zgjerojë planin shpëngues të Perëndisë ndaj të gjithë botës!
- B. Isaia specifikisht parashikoi lëvizjen e ndodhive të botës në kohën e tij dhe në të ardhmen, që do të shpinin tek ripërtëritja e Mbretërisë Davidike përmes Mesias së Perëndisë (po kështu, Mikea). Kjo mbretëri është e shenjtë dhe universale (po kështu, Mikea). Këta janë të dy aspekte të Hyjesisë monoteiste, të shenjtë, shpënguese të Isaias.
 - C. Isaia qartazi tregoi kotësinë e besimit të popullit të Perëndisë në burime njerëzore, të rëna të botës. Çlirimi do të vijë vetëm nga YHWH!
 - D. Isaia zbulon tre karakteristikat më të fuqishme të planit shpëngues të Perëndisë.
 1. Mesian që do të vijë
 2. Mesia si një Shërbëtor Vuajtës
 3. Sundimi universal i Mesias

ISAIA 1

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË²

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Rebelimi i Popullit të Perëndisë		Supersticion		Titull
1:1-3 (2-3)	1:1 Ligësia e Judesë	1:1 Seria e Parë e Orakujve	1:1 Perëndia Qorton Popullin e Tij	1:1 Kundër Njerëzve Mosmirënjohës
	1:2-4 (2-3)	1:2-31 (2-3)	1:2-3	1:2-9 (2-9)
1:4 (4)	(4)	(4)	1:4-6	
1:5 (5-9)	1:5-9 (5-9)	(5-9)		
1:7-9 (7-9)	(7-9)	(7-9)	1:7-9	
Perëndia ka Parë Mjaftueshëm				Kundër Hipokrizisë
1:10-15 (10-15)	1:10-17 (10-11) (12-15)	(10-17)	1:10-14 1:15-17	1:10-20 (10) (11-17)
1:16-17 (16-17)	(16-17)			
Le të Arsyetojmë				
1:18-20 (18-20)	1:18-20 (18-20)	(18-20)	1:18-20	(18-20)
Sioni i Korrupuar, për t'u Shpënguar	Qyteti i Degjeneruar		Qyteti Mëkatar	Vajtimi i Jeruzalemit
1:21-23 (21-23)	1:21-23 (21-23)	(21-23)	1:21-23	1:21-28 (21) (22-23)
1:24-26	1:24-31		1:24-26	

² Edhe pse ato nuk janë të frymëzuara, ndarjet e paragrafëve janë kyç për të kuptuar dhe ndjekur qëllimin fillestar të autorit. Çdo përkthyes modern ka ndarë dhe përmbledhur paragrafë. Çdo paragraf ka një temë, të vërtetë apo mendim qëndror. Çdo version e mbërthen atë temë në mënyrën e vet të veçantë. Ndërsa lexoni tekstin, pyeteni veten tuaj se cili përkthim i përshtatet më së miri të kuptuarit tuaj të ndarjes së subjektit dhe të vargjeve. Në çdo kapitull duhet të lexojmë Biblën së pari dhe të përpiqemi të identifikojmë subjektet e ndryshme të saj (paragrafët), dhe më pas të krahasojmë të kuptuarin tonë me versionet moderne. Vetëm pasi ne e kuptojmë qëllimin origjinal të autorit duke ndjekur logjikën dhe prezantimin e tij ne mund të kuptojmë vërtet Biblën. Vetëm autori origjinal është i frymëzuar – lexuesit nuk kanë asnjë të drejtë për të ndryshuar apo tjetërsuar mesazhin. Lexuesit e Biblës kanë përgjegjësi në aplikimin e të vërtetës të frymëzuar në ditën dhe jetët e tyre.

Vini re se të gjitha termat dhe shkurtime teknike shpjegohen plotësisht në dokumentet e mëposhtme: [Brief Definitions of Greek Grammatical Structure](#) [Shpjegime të Shkurtra të Strukturës Gramatikore të Gjuhës Greke], [Textual Criticism](#) [Kriticizëm Tekstual], and [Glossary](#) [Fjalor].

(24-26)	(24-26)	(24-26)	(24)
			(25)
			(26)
1:27-31		1:27-28	
(27-31)	(27-31)	(27-31)	(27-28)
			Kundër Pemës së Shenjtë
		1:29-31	1:29-31
			(29-31)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentuar studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Profetët zakonisht përdornin tri forma letrare metaforike standarte për të komunikuar mesazhet e tyre.
 1. Çështje gjykatë (shih v. 2, 18)
 2. Varrim (shih v. 24-26)
 3. Orakull premtimi
- B. Është habitëse që thirrja e Isaisë regjistrohet në kapitullin 6. Gjendet vetëm një hyrje e shkurtër në v. 1. Megjithatë, kjo hyrje e shkurtër na tregon për gjatësinë dhe kohën e shërbesës së Isaisë. Dukshëm, vetëm disa vegime, poezi dhe zbulesa të përzgjedhura të Isaisë janë regjistruar, ose nga ai vetë vonë në shërbesën e tij ose nga ndjekësit e tij pas vdekjes së tij. R. K. Harrison e quan librin një antologji.
- C. Kapitulli 1 mund të jetë një përmbledhje e të gjithë librit. Të njëjtat tema përsëriten përgjatë shkrimeve të Isaisë. Më e famshmja është vegimi i mëkateve të Judës të
 1. Thyerjeve të qëllimita të besëlidhjes
 2. Besimit në formalizëm dhe liturgji
 3. Padrejtësi shoqërore
 4. Idhujtari

Rrethanat e Levitikut 26 dhe Ligjit të Përtërirë 28 duhet të mbahen nëse Perëndia i qëndron vërtet fjalës së Tij! Pasojat e mëkatit të njohur janë po aq të vërteta sa dhe premtimet e dashurisë, kujdesit dhe mbrojtjes së YHWH. Ato janë dy aspekte të një besëlidhjeje! Mbani mend se qëllimi i gjykimit ishte restaurimi i bashkësisë intime, sikurse në Kopështin e Edenit përpara Rënies, përpara se shëmbëllimi dhe ngjashmëria me Perëndinë të dëmtohej!

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 1:1-3

¹ Vegimi i Isaias, birit të Amotsit, që ai pa për Judën dhe Jeruzalemin në ditët e Uziahut, të Jothamit, të Ashazit dhe të Ezekias; mbretër të Judës;

² Dëgjoni; o qiej; dhe dëgjo, o tokë,

Sepse Zoti ka folur:

"Kam edukuar fëmijë dhe i rrita,

Ata u rebeluan kundër Meje.

³ Kau e njeh të zotit e tij

Dhe gomari grazhdin e zotërisë së tij,

Por Izraeli nuk ka dije

Dhe populli im Nuk ka mend".

1:1 “vegimi” Ky term (BDB 302) përdoret në kuptimin e një “mesazhi zbulues” (shih 29:7; Mik. 3:6). Termat “vegime” dhe “ëndrra” janë paralele tek 29:7 (shih Dan. 7:1). Zakonisht ëndrrat shfaqen natën dhe vegimet si ditën ashtu edhe natën. Duket se përshkruan një gjendje të ndryshuar të ndërgjegjes ku Perëndia përmes metaforave, shprehjeve dhe objekteve fizike, komunikon një zbulues të veçantë. Këto të vërteta janë hyjnore, jo njerëzore. Isaia ndoshta e strukturoi mesazhin, por besëlidhja ishte nga Perëndia! Është e vështirë të përshkruash mekanizmin e frymëzimit, por rezultatet janë një mesazh hyjnor autoritativ.

Këtu, në këtë kontekst të një vargu hapës, termi përdoret si një titull për mesazhet e Isaisë (shih 2:1; 13:1; Amos 1:1; Mikea 1:1; Hab. 1:1).

■ **“Isaias”** Emri (BDB 447) do të thotë “YHWH shpëton” ose “shpëtimi është nga YHWH” (nuk ka asnjë folje). Kur “iah” shfaqet në fund të një emri në hebraisht, ai nënkupton shkallë mbretërore dhe gjithashtu përfaqëson emrin e besëlidhjes së Perëndisë, YHWH (shih Eksod. 3:14).

TEMË E VEÇANTË: EMRAT E PERËNDISË (SPECIAL TOPIC: NAMES FOR DEITY)

A. *El* (BDB 42, KB 48)

1. Kuptimi fillestar i këtij termi të përgjithshëm e të lashtë për Perëndinë është i pasigurtë, ndonëse shumë studiues besojnë se vjen nga rrënja akadiane “jam i fortë”, ose “jam i fuqishëm” (shih Zan. 17:1; Num. 23:19; Ligji i Përt. 7:21; Psa. 50:1).
2. Në panteonin kanaanit, perëndia i lartë është *El* (tekstet e Ras Shamras), i quajtur “ati i perëndive” dhe “zot i qiellit”
3. Në Bibël, zakonisht, *El* shoqërohet me terma të tjerë. Këto kombinime u bënë një mënyrë për të karakterizuar Perëndinë.
 - a. *El-Elyon* (“Perëndia Shumë i Lartë”, BDB 42 & 751 II), Zan. 14:18-22; Ligji i Përt. 32:8; Isa. 14:14
 - b. *El-Roi* (“Perëndia që sheh”, ose “Perëndia që zbulon veten”, BDB 42 & 909), Zan. 16:13
 - c. *El-Shaddai* (“Perëndia i Gjithëfuqishëm”, ose “Perëndia i Gjithëmëshirshëm”, ose “Perëndia i malit”, BDB 42 & 994), Zan. 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Eks. 6:3
 - d. *El-Olam* (“Perëndia i Përrjetshëm”, BDB 42 & 761), Zan. 21:33. Ky term lidhet nga ana teologjike me premtimin e Perëndisë për Davidin, 2 Sam. 7:13, 16
 - e. *El-Berit* (“Perëndia i Besëlidhjes”, BDB 42 & 136), Gjyq. 9:46
4. *El* barazohet me
 - a. YHWH, në Num. 23:8; Ps. 16:1-2; 85:8; Isa. 42:5
 - b. *Elohim* në Zan. 46:3; Jobi 5:8, “Unë jam *El*, *Elohim* i atit tuaj”
 - c. *Shaddai*, në Zan. 49:25; Num. 24:4,16
 - d. “xhelozinë”, në Eks. 34:14; Ligji i Përt. 4:24; 5:9; 6:15
 - e. “mëshirën” në Ligji i Përt. 4:31; Neh. 9:31;
 - f. “i madh dhe i mahnitshëm” në Ligji i Përt. 7:21; 10:17; Neh. 1:5; 9:31; Dan. 9:4
 - g. “njohurinë”, në 1 Sam. 2:3
 - h. “streha ime e fuqishme”, në 2 Sam. 22:33

- i. “hakmarrësi im”, në 2 Sam. 22:48
 - j. “i shenjtë”, në Isa. 5:16
 - k. “fuqi”, në Isa. 10:21
 - l. “shpëtimi im”, në Isa. 12:2
 - m. “i madh dhe i fuqishëm”, në Jer. 32:18
 - n. “shpagim”, në Jer. 51:56
5. Një kombinim i të gjithë emrave kryesore të Perëndisë në Dhjatën e Vjetër gjendet në Jozueu 22:22 (*El, Elohim, YHWH*, të përsëritur)
- B. *Elyon* (BDB 751, KB 832)
- 1. Kuptimi bazë i kësaj fjale është “i lartë”, “i lartësuar”, ose “i ngritur lart” (shih Zan. 40:17; 1 Mbret. 9:8; 2 Mbret. 18:17; Neh. 3:25; Jer. 20:2; 36:10; Psa. 18:13).
 - 2. Përdoret në kuptim paralel me disa emra/tituj të tjerë të Perëndisë.
 - a. *Elohim* – Ps. 47:1-2; 73:11; 107:11
 - b. *YHWH* – Zan. 14:22; 2 Sam. 22:14
 - c. *El-Shaddai* – Psa. 91:1, 9
 - d. *El* – Num. 24:16
 - e. *Elah* – përdoret shpesh te Danieli 2-6 dhe Esdra 4-7, lidhur me *illair* (aramaisht, “Perëndia i Lartë”), te Dan. 3:26; 4:2; 5:18, 21
 - 3. Përdoret shpesh nga johebrenjtë.
 - a. Melkizedeku, Zan. 14:18-22
 - b. Balaami, Num. 24:15
 - c. Moisiu, që u flet kombeve te Ligji i Përt. 32:8
 - d. Ungjilli i Lukës në Dhjatën e Re, që u shkruhet johebrenjve, përdor ekuivalentin grek *Hupsistos* (shih 1:32, 35, 76; 6:35; 8:28; Veprat e Apo. 7:48; 16:17)
- C. *Elohim* (SHUMËS), *Eloah* (NJËJËS), që përdoren kryesisht në poezi (BDB 43, KB 52)
- 1. Ky term nuk gjendet jashtë Dhjatës së Vjetër.
 - 2. Kjo fjalë mund të nënkuptojë Perëndinë e Izraelit ose perënditë e kombeve (shih Eks. 3:6; 20:3). Familja e Abrahamit ishte politeiste (shih Joz. 24:2).
 - 3. Mund t’u referohet gjyqtarëve të Izraelit (shih Eks. 21:6; Psa. 82:6).
 - 4. Termi *elohim* përdoret edhe për qenie të tjera shpirtërore (engjëjt, demonët), si te Ligji i Përt. 32:8 (LXX) Psa. 8:5; Jobi 1:6; 38:7.
 - 5. Në Bibël, ky është emri/titulli i parë i Hyjnisë (shih Zan. 1:1). Është i vetmi që përdoret deri te Zan. 2:4, ku kombinohet me YHWH. Në thelb, nga ana teologjike, nënkupton Perëndinë si krijues, ruajtës dhe sigures i gjithë jetës në këtë planet (shih Psalmi 104). Është sinonim me *El* (shih Ligji i Përt. 32:15-19). Mund të jetë edhe term paralel me YHWH, si Psalmi 14 (*Elohim*, v. 1, 2, 5; YHWH, v. 2, 6; madje *Adon*, v.4)
 - 6. Ndonëse SHUMËSI mund të përdoret edhe për perënditë e tjera, shpesh, ky term nënkupton Perëndinë e Izraelit, por zakonisht ajo që tregon kuptimin monoteist është FOLJA në NJËJËS (shih Temën e Veçantë: Monoteizëm / Special Topic: Monotheism)
 - 7. Është e çuditshme që një emër i zakonshëm i Perëndisë monoteiste të Izraelit është në SHUMËS (gjithashtu vër re “ne” tek Zan. 1:26; 3:22; 11:7)! Ndonëse nuk ka siguri, këto janë teoritë.
 - a. Hebraishtja ka shumë SHUMËSA, që shpesh përdoren për theksim. E lidhur ngushtë me këtë është një veçori e mëvonshme gramatikore e hebraishtes, që quhet “shumësi i madhështisë”, ku SHUMËSI përdoret për të përforcuar një koncept.
 - b. Kjo mund t’i referohet këshillit të engjëjve, me të cilët Perëndia takohet në qiell dhe të cilët bëjnë vullnetin e Tij (shih 1 Mbret. 22:19-23; Jobi 1:6; Psa. 82:1; 89:5, 7).
 - c. Madje, është e mundur që kjo të reflektojë zbuluesën në Dhjatën e Re e të një Perëndie në tre persona. Te Zan. 1:1, Perëndia krijon; Zan. 1:2, Fryma rri mbi ujërat, dhe, nga Dhjata e Re, Jezusi është vepruesi i krijimit të Atit Perëndi (shih Gjoni 1:3, 1 Rom. 11:36; 1 Kor. 8:6; Kol. 1:16; Heb. 1:2; 2:10).
- D. YHWH (BDB 217, KB 394)

1. Ky është emri që reflekton Hyjninë si Perëndia që bën besëlidhje; Perëndia si shpëtimtar, shpengues! Njerëzit i thyejnë besëlidhjet, kurse Perëndia është besnik ndaj fjalës, premtimit, besëlidhjes së vet (shih Psalmi 103). Ky emër përmendet për herë të parë në kombinim me *Elohim* në Zan. 2:4. Te Zan. 1-2 nuk gjenden dy rrëfime të krijimit, por dy theksime të tij:
 - a. Perëndia si krijuesi i universit (fizikja, Psalmi 104)
 - b. Perëndia si krijuesi i veçantë i njerëzimit (Psalmi 103)
Zanafilla 2:4-3:24 nis zbulesën e veçantë për pozicionin dhe synimin e privilegjuar të njerëzimit, si dhe për problemin e mëkatit dhe rebelimit që shoqërojnë këtë pozitë unike.
2. Në Zan. 4:26, thuhet se “njerëzit filluan t’i bënin thirrje emrit të ZOTIT” (YHWH). Mirëpo Eks. 6:3 nënkupton se populli i hershëm i besëlidhjes (patriarkët dhe familjet e tyre) e njihnin Perëndinë vetëm si *El-Shaddai*. Emri YHWH shpjegohet vetëm një herë në Eks. 3:13-16, sidomos në v. 14. Megjithatë, shkrimet e Moisiut shpesh i interpretojnë fjalët me lojëra të njohura fjalësh, jo me etimologji (shih Zan. 17:5; 27:36; 29:13-35). Ka patur disa teori për kuptimin e këtij emri (marrë nga IDB, vëll. 2 f. 409-11).
 - a. nga një rrënjë fjale arabisht, “tregoj dashuri të zjarrtë”
 - b. nga një rrënjë fjale arabisht, “fryj” (YHWH si Perëndia i fortunës)
 - c. nga një rrënjë fjale ugarite (kanaanite), “flas”
 - d. nga një mbishkrim fenikas, një PJESORE SHKAKORE që do të thotë “Ai që mban”, ose “Ai që themelon”
 - e. nga forma *Qal* në hebraisht, “Ai që është”, ose “Ai që është i pranishëm” (në kuptimin e ardhshëm, “Ai që do të jetë”)
 - f. nga forma *Hiphil* në hebraisht, “Ai që bën të jetë”
 - g. nga rrënja e fjalës hebraisht “jetoj” (p.sh. Zan. 3:21), që do të thotë “Ai që është i vetmi që jeton dhe që jeton gjithmonë”
 - h. nga konteksti i Eks. 3:13-16, një lojë fjalësh me formën E PAKRYER të përdorur në një kuptim TË KRYER, “Unë do të vazhdoj të jem ai që isha”, ose “do të vazhdoj të jem ai që kam qenë gjithmonë” (shih J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament* [Një Anketë e Sintaksës në Dhjatën e Vjetër], f. 67). Emri i plotë YHWH shpesh shprehet në formë të shkurtuar, ose, mundësisht, në një formë fillestare.
 - 1) *Yah* (p.sh. Halelu – yah, BDB 219, shih Eks. 15:2; 17:16; Psa. 89:8; 104:35)
 - 2) *Yahu* (fundi i emrave me “iah”, p.sh., Isaia)
 - 3) *Yo* (emrat që fillojnë me “Jo”, p.sh., Jozueu ose Joeli)
3. Në judaizmin e mëvonshëm, ky emër i besëlidhjes u bë kaq i shenjtë (tetragramatoni), sa që judenjtë druheshin ta përdornin se mos shkelnin urdhrin e Eks. 20:7; Ligji i Përt. 5:11; 6:13. Kështu, ata e zëvendësuan me termin hebraisht “pronar”, “zotëri”, “bashkëshort”, “zot” – *adon* ose *adonai* (zoti im). Kur vinin te fjala YHWH në leximin e pasazheve të Dhjatës së Vjetër, ata shqiptonin “zot”. Ja pse YHWH shkruhet me të mëdha ZOT në përkthimet tona.
4. Si në rastin e *El-it*, edhe YHWH shpesh kombinohet me terma të tjerë për të theksuar disa karakteristika të Perëndisë së Besëlidhjes me Izraelin. Ndonëse ka shumë terma të mundshëm për këto kombinime, ja disa prej tyre.
 - a. *YHWH – Yire* (YHWH do të sigurojë, BDB 217 & 906), Zan. 22:14
 - b. *YHWH – Rophekha* (YHWH është shëruesi yt, BDB 217 & 950, PJESORJA *Qal*), Eks. 15:26
 - c. *YHWH – Nissi* (YHWH është flamuri im, BDB 217 & 651), Eks. 17:15
 - d. *YHWH – Meqaddishkem* (YHWH, Ai që të shenjtëron, BDB 217 & 872, PJESORE *Piel*), Eks. 31:13
 - e. *YHWH – Shalom* (YHWH është Paqe, BDB 217 & 1022), Gjyq. 6:24

- f. *YHWH – Sabaoth* (YHWH i ushtrive, BDB 217 & 878), 1 Sam. 1:3, 11; 4:4; 15:2; shpesh në Profetët
- g. *YHWH – Ro'I* (YHWH është bariu im, BDB 217 & 944, *PJESORE Qal*), Psa. 23:1
- h. *YHWH – Sidqenu* (YHWH është drejtësia jonë, BDB 217 & 841), Jer. 23:6
- i. *YHWH – Shammah* (YHWH është aty, BDB 217 & 1027), Ezek. 48:35

☐ **“Amotsit”** Ky person (BDB 55) përmendet vetëm në lidhje me Isainë. Rrënja bazë e fjalës do të thotë “forcë”, “i fortë” ose “i fuqishëm”.

☐ **“ai pa”** Kjo folje (האב BDB 302, KB 301, *Qal E KRYER*) është nga një rrënjë e ngjashme, “vegime” (האב) dhe e njëjtë me “shikues” (האב). Ajo përdoret në mënyrë të përsëritur tek Isaia (shih Mikea 1:1).

☐ **“Uziahut”** Tradita thotë se Isaia lidhej me Uziahun (“YHWH është forca ime”). Kjo nuk mund të konfirmohet, por provat tregojnë në këtë drejtim. Ky mbret i perëndishëm vdiq nga lebroza në vitin 742 para Krishtit. Ai gjithashtu njihet në Bibël si Amaziah (“YHWH është ndihma ime”).

☐ Për data e këtyre mbretërve dhe marrëdhënien e tyre me mbretërit e Izraelit shih Shtojcën Katër.

1:2 “Dëgjoni; o qiej; dhe dëgjo, o tokë” Këto dy forma urdhërore janë nga dy rrënja të ndryshme, por kanë në thelb të njëjtin kuptim.

1. Vë veshin, BDB 1033, KB 1570, *Qal URDHËRORE*, shih v. 10,15,19; 6:8,9 (dy herë),10, etj.

2. Dëgjo, BDB 24, KB 27, *Hiphil URDHËRORE*, shih 1:2,10; 8:9; 28:23; 32:9; etj.

Kjo ishte një mënyrë befasuese për të goditur popullin e Tij që të pranonte rebelimin e tyre. YHWH po niste një çështje gjykate kundër popullit të Tij! Kjo hapje është e ngjashme me Mikea 1:2, profeti bashkëkohor judeas i Isaia.

Kjo përgatit sfondin për kapitullin 2, i cili gjithashtu është një skenë gjykate. Perëndia po e çon popullin e Tij në gjyq. Kjo është një teknikë e zakonit letrar tek profetët (dmth., Mik. 6:6-8; Jer. 2:1 e në vazhdim; Rom. 8:31 e në vazhdim). Kjo është një procedurë e zakonit në Dhjatën e Vjetër për të siguruar dy dëshmitarë për të konfirmuar një dëshmi (shih Ligji i Përt. 4:26; 30:19; 31:28; 32:1; Ps. 50:4).

“Qielli” (BDB 1029) këtu i referohet atmosferës mbi tokë e cila ishte pjesë e krijimit fillestar (shih Zanafilla 1). Në këtë kontekst ajo nuk i referohet “vendbanimit të Perëndisë”.

☐ **“sepse Zoti ka folur”** Ky është emri i besëlidhjes për hyjësinë e Izraelit. Shih Temë e Veçantë: Emra për Hyjësinë / Special Topic: Names For Deity tek 1:1.

☐ **“Kam edukuar fëmijë dhe i rrita”** Këtu sërish Perëndia përshkruhet në terma antropomorfikë, familiarë si një prind i dashur i Oseas 11:1-4 (gjithashtu vini re Eksod. 4:22; Ligji i Përt. 32:6; Jer. 3:4; 31:9, shih Temën e Veçantë tek 6:1). Analogjitë më të mira njerëzore për të kuptuar karakterin dhe veprimet e YHWH janë (1) prind; (2) partner martese; dhe (3) shpengues fisnor.

☐ **“rebeluan”** Kjo folje (BDB 833, KB 981, *Qal E KRYER*) nënkupton rebelim aktiv, të dhunshëm, me sy hapur dhe personal (shih 1:28; 43:27; 46:8; 53:12; 59:13; 66:24).

☐ **“Meje”** Mëkati është kryesisht një shkelje ndaj Perëndisë (shih Zan. 39:9; II Sam. 12:13; Ps. 41:4; 51:4). Norman H. Snaith, *The Distinctive Ideas of the Old Testament* [Idetë Dalluese të Dhjatës së Vjetër], thotë “(profetët) e mendonin (mëkatin) si një rebelim më shumë se sa si shkelje” (p. 65). Mëkati është një perversitet i shëmbëllimit hyjnor dhe ngjashmërisë së Perëndisë në njerëzimin (shih Zan. 1:26,27). Perëndia dëshiron që bota ta njohë Atë! Ai zgjodhi një person (Abrahamin), një familje (Jakobin) dhe një komb (Izraelin) për të zbuluar Vetën e Tij tek i gjithë njerëzimi (shih Temën e Veçantë tek 1:3), por Izraeli dështoi për të reflektuar shenjtërinë dhe dhembshurinë e YHWH. Ata u rebeluan kundër Tij me “sy të hapur”. Thelbi i mëkatit është “unë”, më shumë për mua me çdo kusht!

1:3 Ky varg mund të ketë qënë një fjalë e urtë kulturore e njohur. Edhe kafshët e pamenda nuk e kafshojnë dorën që i ushqen ato, por Juda e bën këtë gjë!

■ **“Izraeli nuk ka dije”** Folja “ka dije / njoh” (BDB 393, KB 390, *Qal* E KRYER) nuk nënkupton fakte mbi një temë, por njohuri personale të dikujt (shih Zan. 4:1; Jer. 1:5). Izraeli nuk e njihte krijuesin, shpëtimtarin dhe mbrojtësin e tyre për shkak se nuk dëgjonin (shih 5:12,13; 6:9-13; 30:9).

■ **“populli Im”** Kjo është një gjuhë besëlidhjeje (shih Osea 1-3,11). Duhet të mbajmë mend se në Dhjatën e Vjetër, përzgjedhja e Perëndisë është kryesisht zgjedhja iniciuese e Abrahamit dhe Izraelit. Ka përgjegjësi të barabartë pas zgjedhjes fillestare të Perëndisë të njohur si besëlidhje. Kjo përfshin përgjegjësi në të dy anët.

TEMË E VEÇANTË: PLANI I PËRJETSHËM SHPENGUES I YHWH (SPECIAL TOPIC: YHWH'S ETERNAL REDEEMPTIVE PLAN)

Të dashur lexues, duhet t’ju rrëfej se jam i anshëm në këtë pikë. Teologjia ime sistematike nuk është kalvinizmi ose dispensacionalizmi, por besimi ungjillor i Urdhërimit të Madh (shih Mat. 28:18-20; Luka 24:46-47; Veprat e Apo. 1:8). Unë besoj se Perëndia ka një plan të përjetshëm për shpengimin e gjithë njerëzimit (p.sh., Zan. 3:15; 12:3; Eks. 19:5-6; Jer. 31:31-34; Ezekieli 18; 36:22-39; Veprat e Apo. 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rom. 3:9-18, 19-20, 21-31), për gjithë ata që janë krijuar në shëmbëllimin dhe ngjashmërinë e Tij (shih Zan. 1:26-27). Besëlidhjet janë bashkuar në Krishtin (shih Gal. 3:28-29; Kol. 3:11). Jezusi është misteri i Perëndisë, dikur i fshehur por tani i zbuluar (shih Efe. 2:11-3:13)! Çelësi për të kuptuar Biblën nuk është Izraeli, por ungjilli i Dhjatës së Re.

Këto koncepte paraprake ma përcaktojnë gjithë interpretimin që i bëj Shkrimit. I lexoj të gjitha pasazhet përmes këtyre koncepteve! Padyshim që kjo quhet anësi (të gjithë interpretuesit e kanë një të tillë!), por ama është anësi e informuar nga Bibla.

Fokusi i Zanafillës 1-2 është krijimi nga YHWH i një vendi ku Ai dhe krijesa e Tij më e lartë, njerëzimi, mund të kenë miqësi me njëri-tjetrin (shih Zan. 1:26, 27; 3:8). Krijimi fizik është skena ku zhvillohet ky plan hyjnor ndërpersonal.

1. Shën Augustini e karakterizonte si një boshllëk me formë hyjnore brenda çdo njeriu; ky boshllëk mund të mbushet vetëm nga Perëndia.
2. C. S. Ljuis e quante këtë planet “planeti i prekur”, (pra, i përgatitur nga Perëndia për njerëzit).

Dhjata e Vjetër përmban shumë shenja të këtij plani hyjnor.

1. Zanafilla 3:15 është premtimi i parë se YHWH nuk do ta braktisë njerëzimin në lëmshin e tmerrshëm të mëkatit dhe kryengritjes. Këtu nuk bëhet fjalë për Izraelin, pasi në atë kohë s’kishte Izrael, as popull të besëlidhjes; kjo ndodhi vetëm pas thirrjes së Abrahamit në Zanafilla 12.
2. Zanafilla 12:1-3 përbën thirrjen e parë të Abrahamit nga YHWH, ku atij iu zbulua se do të bëhet populli i besëlidhjes, Izraeli. Por edhe në këtë thirrje të parë, Perëndia e kishte vështrimin te gjithë bota. Vini re Zan. 12:3!
3. Në Eksodi 20 (Ligji i Përtërirë 5), YHWH ia dha ligjin e vet Moisiut për ta udhëhequr popullin e Tij të veçantë. Vini re se, në Eks. 19:5-6, YHWH i zbulon Moisiut marrëdhënien unike që do të ketë Izraeli. Por vini re, gjithashtu, se ashtu si Abrahami, edhe Izraeli u zgjodh për të bekuar botën (shih Eks. 19:5, “sepse gjithë toka është e Imja”). Izraeli duhet të shërbente si mekanizëm me anë të së cilit kombet do të njihnin YHWH-në dhe do të tërhiqeshin tek Ai. Izraeli dështoi në mënyrë tragjike (shih Ezek. 36:22-38).
4. Në 1 Mbretërve 8, Solomoni e përkushton tempullin që të gjithë të vijnë te YHWH (shih 1 Mbre. 8:43, 60).
5. Në Psalmet – 22:27-28; 66:4; 86:9 (Zbu. 15:4)
6. Nëpërmjet profetëve, YHWH vazhdoi të zbulonte planet e Tij shpenguese për gjithë botën.
 - a. Isaia – 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6,10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18,23
 - b. Jeremia – 3:17; 4:2; 16:19
 - c. Mikea 4:1-3
 - d. Malakia 1:11

Ky theksim i përbotshëm bëhet i mundshëm nga shfaqja e “besëlidhjes së re” (shih Jer. 31:31-34; Ezek. 36:22-38), që përqendrohet në mëshirën e YHWH, jo në përpjekjet e njerëzve të rënë. Ajo do të sjellë “një zemër të re”, “një mendje të re” dhe “një shpirt të ri”. Bindja është thelbësore, por është diçka e brendshme, jo thjesht një kod i jashtëm (shih Rom. 3:21-31).

Dhjata e Re e thekson qartë planin e përbotshëm shpengues në disa mënyra.

1. Urdhërimi i Madh – Mat. 28:18-20; Luka 24:46-47; Veprat e Apo. 1:8
2. Plani i përjetshëm (pra, i paracaktuar) i Perëndisë – Luka 22:22; Veprat e Apo. 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Perëndia dëshiron që gjithë njerëzit të shpëtohen; Gjoni 3:16; 4:42; Veprat e Apo. 10:34-35; 1 Tim. 2:4-6; Titit 2:11; 2 Pje. 3:9; 1 Gjonit 2:2; 4:14
4. Krishti bashkon Dhjatën e Vjetër me Dhjatën e Re – Gal. 3:28-29; Efe. 2:11-3:13; Kol. 3:11. Të gjitha pengesat dhe dallimet njerëzore hiqen në Krishtin. Jezusi është “misteri i Perëndisë”, i fshehur por tani i zbuluar (shih Efe. 2:11-3:13).

Dhjata e Re përqendrohet në Jezusin, jo në Izraelin. Rol qëndror luan ungjilli, jo kombësia apo zona gjeografike. Izraeli është zbuluesi i parë, por Jezusi është zbuluesi përfundimtar (shih Mat. 5:17-48).

Shpresoj që do të merrni pak kohë për të lexuar Temën e Veçantë: Pse duken premtimet e besëlidhjes së Dhjatës së Vjetër kaq të ndryshme nga premtimet e besëlidhjes së Dhjatës së Re? / Special Topic: Why Do OT Covenant Promises Seem So Different from NT Covenant Promises. Këtë mund ta gjeni falas në internet në www.freebiblecommentary.org.

TEMË E VEÇANTË: ZGJEDHJA/PARAKTIMI DHE NEVOJA PËR NJË DREJTPESHIM TEOLOGJIK (SPECIAL TOPIC: ELECTION/PREDESTINATION AND THE NEED FOR A THEOLOGICAL BALANCE)

Zgjedhja është doktrinë e mahnitshme. Megjithatë, ajo nuk përbën thirrje për parapëlqime, por thirrje për të qenë kanal, instrument ose mjet për shpengimin e të tjerëve! Në Dhjatën e Vjetër, kjo fjalë përdorej pikësisht për shërbesë; në Dhjatën e Re, përdoret kryesisht për shpëtimin, i cili rezulton në shërbesë. Bibla nuk e pajton kurrë kontradiktën në dukje midis sovranitetit të Perëndisë dhe vullnetit të lirë njerëzor, por i pohon të dyja! Një shembull i mirë i tensionit biblik është Romakëve 9, që flet për zgjedhjen sovranë të Perëndisë, dhe Romakëve 10, që flet për përgjigjen e domosdoshme nga ana e njerëzimit (shih Rom. 10:11, 13).

Çelësi për të kuptuar këtë tension teologjik mund të jetë Efe. 1:4. Jezusi është njeriu i zgjedhur i Perëndisë dhe të gjithë janë mundësisht të zgjedhur në Të (Karl Barth). Jezusi është “po”-ja e Perëndisë për nevojën e njerëzimit të rënë (Karl Barth). Po kështu, Efesianëve 1:4 na ndihmon në sqarimin e kësaj çështjeje kur pohon se synimi i paraktimit nuk është qielli, por shenjtëria (ngjashmëria me Krishtin). Shpesh, ne joshemi nga dobitë e ungjillit dhe ia anashkalojmë përgjegjësitë! Thirrja (zgjedhja) e Perëndisë është, jo vetëm për përjetësinë, por edhe për kohën!

Doktrinat vijnë në marrëdhënie me të vërtetën tjetër, jo si të vërtetën e vetme dhe të shkëputura. Një analogji e mirë do të ishte yjësia përkundrejt një ylli të vetëm. Perëndia e paraqet të vërtetën me gjini letrare lindore, jo perëndimore. Nuk duhet ta largojmë tensionin që shkaktohet nga dyshet dialektike (paradoksale) të së vërtetave doktrinale:

1. Paraktimi kundrejt vullnetit të lirë njerëzor
2. Siguria e besimtarëve përkundrejt nevojës për qëndresë
3. Mëkati fillestar përkundër mëkatit të vullnetshëm
4. Mungesa e mëkatit (“përsosmëria”) kundrejt mëkatimit më pak
5. Shfajësimi dhe shenjtërimi i atypëratyshëm fillestar dhe shenjtërimi i përshkallëzuar
6. Liria e krishterë përkundrejt përgjegjësisë së krishterë
7. Transhendenca e Perëndisë kundrejt imanencës së Perëndisë

8. Perëndia si i panjohshëm në mënyrë absolute përkundrejt Perëndisë si i njohshëm në Shkrimet
9. Mbretëria e Perëndisë si e tashme përkundrejt përmbushjes së ardhshme
10. Pendimi si dhuratë e Perëndisë kundrejt pendimit si reagim i domosdoshëm njerëzor ndaj besëlidhjes
11. Jezusi si hyjnor kundrejt Jezusit si njerëzor
12. Jezusi është i barabartë me Atin kundrejt Jezusit si i nënshtruar ndaj Atit

Koncepti teologjik i “besëlidhjes” bashkon sovranitetin e Perëndisë (i cili është gjithmonë Ai që merr nismën dhe përcakton rendin e gjërave) me reagimin e detyrueshëm fillestar dhe të vazhdueshëm me besim dhe pendim nga ana e njerëzimit (shih Marku 1:15; Veprat e Apo. 3:16, 19; 20:21). Ruhë që të mos e përdorësh vargje “provë” për njërën anë të këtij paradoksi duke zhvlerësuar anën tjetër të tij! Ki kujdes që të mos pohosh vetëm doktrinën, ose sistemin tënd të parapëlqyer teologjik!

■ **“nuk kuptojnë”**³ Kjo folje (BDB 106, KB 122, *Hithpalel* E KRYER) në këtë rrënjë do të thotë “të jesh i vëmendshëm”. Problemi nuk ishte mungesa e njohurisë, por mungesa e dëshirës për t’u bindur (shih 6:9,10; Ligji i Përt. 4:6; 32:29). Ata ishin të kënaqur me një fasadë fetarizmi (kultet e Izraelit), por pa nevojën për një besim, pendesë dhe besim personal jetëgjatë! Natyra e tyre e vërtetë përshkruhet tek 5:18-23, sidomos v. 21 (shih Mikea 4:12). Ata ishin popull besëlidhjeje me titull, por jo popull besëlidhjeje me zemër (shih Rom. 2:28-29; 9:6)!

VERSIONI SHQIP: 1:4

**⁴Mjerë, komb mëkatar,
Popull i ngarkuar me paudhësi,
Racë keqbërësish,
Bij që veprojnë në mënyrë të çoroditur!
Kanë braktisur Zotin,
Kanë përçmuar të Shenjtin e Izraelit,
Kanë devijuar dhe janë kthyer prapa.**

1:4 “Mjerë” Pashirrima (BDB 222) nis deklaratat e gjykimit (shih 10:5; 17:12; 28:1; 29:15; 31:1; 45:9,10; Amos 5:18; 6:1).

■ **“komb mëkatar”** Termi i zakonitë “mëkatar” (BDB 306, KB 305, *Qal PJESORE AKTIVE*) do të thotë “të mos e rrokësh shenjën”. Termi “komb” është *goy* (BDB 156). Ky term shpesh përdoret për johebrenjtë, por ai mund t’i referohet Izraelit (shih Eksod. 19:5-6). Izraeli duhej të ishte një komb i shenjtë (shih Eksod. 19:5-6), por ai ishte bërë një komb mëkatar. Çfarë tjetërsimi pritshmërisht!

■ **“popull i ngarkuar me paudhësi”** Ky term “të jesh i përkulur” ose “i rënduar” (BDB 458) është një metaforë tjetër për të përshkruar mëkatin si një rëndesë mbi shpinën e njerëzimit (shih Mat. 11:28). Të gjitha fjalët në hebraisht për mëkatin lidhen me paudhësinë ose të qëniti i rënduar (dmth., të mos e rrokësh shenjën) sepse termi në hebraisht për drejtësinë i përdorur për Perëndinë do të thotë “vijë matëse” ose “vizore”.

TEMË E VEÇANTË: DREJTËSI (SPECIAL TOPIC: RIGHTEOUSNESS)

“Drejtësia” është temë kaq kyçe sa studiuesi i Biblës duhet të bëjë një studim të hollësishëm personal të këtij koncepti.

Në Dhjatën e Vjetër, karakteri i Perëndisë përshkruhet si “i drejtë” (folje, BDB 842; KB 1003; emër mashkullor, BDB 841, KB 1004; emër femëror, BDB 842, KB 1006). Vetë kjo fjalë mesopotamase vjen nga një “kallam lumi”, që përdorej si vegël ndërtimi për të gjykuar drejtësinë horizontale të mureve

³ Versioni në shqip është: “nuk ka mend”. (të gjitha shënimet që vijojnë janë shënime të përkthyesit)

dhe gardheve. Perëndia e zgjodhi këtë term për ta përdorur në mënyrë metaforike për natyrën e Vet. Ai është shkopi i drejtë (vizorja) me të cilin maten të gjitha gjërat. Ky koncept pohon edhe drejtësinë e Perëndisë, edhe të drejtën e Tij për të gjykuar.

Njeriu u krijua në shëmbëllimin e Perëndisë (shih Zan. 1:26-27; 5:1, 3; 9:6). Njerëzimi u krijua për miqësi me Perëndinë (p.sh., Zan. 3:8). Gjithë krijimi është skenë ose sfond për ndërveprimin e Perëndisë me njerëzimin. Perëndia donte që krijesa e Tij më e lartë, njeriu, ta njihete, ta donte, t'i shërbente dhe të ishte si Ai! Besnikëria e njerëzimit u vu në sprovë (shih Zanafilla 3) dhe çifti i parë dështoi. Kjo çoi në prishjen e marrëdhënies së Perëndisë me njerëzimin (shih Rom. 5;12-21).

Perëndia premtoi se do ta ndreqte dhe rimëkëmbte këtë bashkësi (shih Zan. 3:15; shih Temën e Veçantë: Plani i Përjetshëm Shpengues i YHWH / Special Topic: YHWH's Eternal Redemptive Plan). Ai e bën këtë me vullnetin e Vet dhe me anë të Birit të Vet. Njerëzit ishin të paaftë për ta ndrequr këtë çarje (shih Rom. 1:18-3:20; Zbulesa 5).

Pas Rënies, hapi i parë i Perëndisë drejt ripërtëritjes së miqësisë është koncepti i besëlidhjes, i bazuar në ftesën e Tij dhe në përgjigjen e njerëzimit me pendim, besim dhe bindje (shih Jer. 31:31-34; Ezek. 36:22-38). Për shkak të Rënies, njerëzit nuk ishin të aftë që të kryenin veprimin e duhur (shih Rom. 3:21-31; Galatasve 3). Vetë Perëndisë iu desh të merrte nismën për të rimëkëmbur njerëzit që thyen besëlidhjen. Ai e bëri këtë

1. duke e shpallur njerëzimin të drejtë përmes veprës së Krishtit (pra, drejtësia ligjore).
2. duke i dhënë lirisht njerëzimit një drejtësi me anë të veprës së Krishtit (pra, drejtësia e llogaritur).
3. duke siguruar Frymën brendabanues, i cili prodhon drejtësi (pra, ngjashmëria me Krishtin, rikthimi i shëmbëllimit të Perëndisë) në njerëzimin.
4. duke rikthyer bashkësinë e Kopshtit të Edenit (krahaso Zanafillën 1-2 me Zbulesën 21-22)

Gjithsesi, Perëndia kërkon një përgjigje ndaj besëlidhjes. Ai vendos (pra, jep lirisht; Rom. 5:8; 6:23) dhe siguron, por njerëzit duhet të përgjigjen dhe të vazhdojnë të përgjigjen me

1. pendim
2. besim
3. bindje në stilin e jetesës
4. qëndresë

Prandaj, drejtësia është një veprim reciprok i besëlidhjes mes Perëndisë dhe krijesës së Tij më të lartë. Ajo bazohet në karakterin e Perëndisë, veprën e Krishtit dhe aftësimin e Frymës, dhe çdo individ duhet t'i përgjigjet siç duhet, personalisht dhe vazhdimisht. Ky koncept quhet "shfajësim me anë të besimit" (shih Efe. 2:8-9). Ky koncept zbulohet në Ungjijtë, por jo me këto fjalë. Në fillim, u përcaktua nga Pali, i cili e përdor termin greqisht "drejtësi" në forma të ndryshme mbi 100 herë.

Pali, si rabin i trajnuar, termin *dikaionē* e përdor në kuptimin e saj hebraik *tsaddiq*, të përdorur edhe nga Septuaginta, dhe jo nga literatura greke. Në shkrimet greke, kjo fjalë përdorej për dikë që përputhej me pritshmëritë e Hyjnisë dhe shoqërisë (p.sh., Noeu dhe Jobi). Në kuptimin e saj hebraik, kjo fjalë strukturohej gjithmonë në kuadër të besëlidhjes (shih Temën e Veçantë: Besëlidhja / Special Topic: Covenant). YHWH është Perëndi i drejtë, etik dhe moral. Ai do që populli i Tij të reflektojë karakterin e Tij. Njerëzimi i shpenguar bëhet krijesë e re (shih 2 Kor. 5:17; Gal. 6:15). Kjo risi çon në një stil të re jetese me perëndishmëri (shih Mateu 5-7; Gal. 5:22-24; Jakobi; 1 Gjonit). Meqë Izraeli ishte teokraci, nuk kishte dallim të qartë mes laikes (rregullave shoqërore) dhe së shenjtës (vullnetit të Perëndisë). Ky dallim shprehet duke i përkthyer fjalët hebraisht dhe greqisht në anglisht si "justice" (drejtësia që lidhet me shoqërinë) dhe "righteousness" (drejtësia që lidhet me fenë).

Ungjilli (lajmi i mirë) i Jezusit është se njerëzimi i rënë është rikthyer në bashkësi me Perëndinë. Kjo është arritur përmes dashurisë, mëshirës dhe hirit të Atit; jetës, vdekjes dhe ringjalljes së Birit; dhe nxitjes e afrimit që na ka bërë Fryma me ungjillin. Shfajësimi është akt falas i Perëndisë, por duhet të çojë në perëndishmëri (pozicioni i Augustinit, i cili reflekton edhe theksin e reformacionit te natyra falas e ungjillit, por edhe theksin katolik për jetën e ndryshuar plot dashuri dhe besnikëri). Për reformatorët, termi "drejtësi e Perëndisë" është GJINORE KUNDRINORE (pra, akti që e bën njerëzimin e mëkatshëm të pranueshëm nga Perëndia [shenjtërimi pozicional]), ndërsa për katolikët është GJINORE KRYEFJALORE, që nënkupton procesin ku njeriu bëhet gjithnjë e më tepër si Perëndia [shenjtërimi

përparues dhe i përjetuar]. Në të vërtetë, ajo është patjetër të dyja bashkë!).

Për mendimin tim, e gjithë Bibla, nga Zanafilla 4 deri te Zbulesa 20, tregon sesi Perëndia rimëkëmb miqësinë e Edenit. Bibla nis me miqësinë e Perëndisë me njerëzimin në një kontekst tokësor (shih Zanafilla 1-2) dhe Bibla përfundon me të njëjtin kontekst (shih Zbulesa 21-22). Shëmbëllimi dhe qëllimi i Perëndisë do të rimëkëmbet!

Për të dokumentuar diskutimet e mësipërme, vini re pasazhet e mëposhtme, të përzgjedhura nga Dhjata e Re, që ilustrojnë grupin e fjalëve greke.

1. Perëndia është i drejtë (shpesh lidhet me Perëndinë si Gjykatës)
 - a. Romakëve 3:26
 - b. 2 Thesalonikasve 1:5-6
 - c. 2 Timoteut 4:8
 - d. Zbulesa 16:5
2. Jezusi është i drejtë
 - a. Veprat e Apo. 3:14; 7:52; 22:14 (titulli i Mesisë)
 - b. Mateu 27:19
 - c. 1 Gjonit 2:1, 29; 3:7
3. Vullneti i Perëndisë për krijimin e Vet është drejtësia
 - a. Levitiku 19:2
 - b. Mateu 5:48 (shih 5:17-20)
4. Mënyra e Perëndisë për të siguruar dhe prodhuar drejtësinë
 - a. Romakëve 3:21-31
 - b. Romakëve 4
 - c. Romakëve 5:6-11
 - d. Galatasve 3:6-14
5. Jepet nga Perëndia
 - a. Romakëve 3:24; 6:23
 - b. 1 Korintasve 1:30
 - c. Efesianëve 2:8-9
6. Merret me anë të besimit
 - a. Romakëve 1:17; 3:22, 26; 4:3, 5, 13; 9:30; 10:4, 6, 10
 - b. 2 Korintasve 5:7, 21
7. Përmes veprave të Birit
 - a. Romakëve 5:21
 - b. 2 Korintasve 5:21
 - c. Filipianëve 2:6-11
8. Vullneti i Perëndisë është që ndjekësit e Tij të jenë të drejtë
 - a. Mateu 5:3-48; 7:24-27
 - b. Romakëve 2:13; 5:1-5; 6:1-23
 - c. Efesianëve 1:4; 2:10
 - d. 1 Timoteut 6:11
 - e. 2 Timoteut 2:22; 3:16
 - f. 1 Gjonit 3:7
 - g. 1 Pjetrit 2:24
9. Perëndia do ta gjykojë botën me drejtësi
 - a. Veprat e Apo. 17:31
 - b. 2 Timoteut 4:8

Drejtësia është karakteristikë e Perëndisë, dhe i jepet lirisht njerëzimit të mëkatshëm me anë të Krishtit. Ajo është

1. vendim i Perëndisë
2. dhuratë e Perëndisë
3. akt i Krishtit

4. jetë për t'u jetuar

Por ajo është edhe proces i të bërit i drejtë; ky proces duhet ndjekur me forcë dhe këmbëngulje dhe do të përmbushet një ditë, në Ardhjen e Dytë. Bashkësia me Perëndinë rikthehet në çastin e shpëtimit, por përparon gjatë gjithë jetës dhe bëhet takim ballë përballë në çastin e vdekjes (shih 1 Gjonit 3:2), ose në *Parousia*!

Ja një citim i duhur për ta përmbyllur këtë diskutim. Është marrë nga *Dictionary of Paul and His Letters* [*Fjalori i Palit dhe letrave të tij*], nga IVP:

“Kalvini, shumë më tepër se Luteri, thekson aspektin e marrëdhënies të drejtësisë së Perëndisë. Pikëpamja e Luterit për drejtësinë e Perëndisë duket se përmban aspektin e deklarimit të pafajësisë. Kalvini thekson natyrën e mrekullueshme të komunikimit ose përcimit të drejtësisë së Perëndisë të ne” (fq. 834).

Për mua, marrëdhënia e besimtarit me Perëndinë ka tre aspekte.

1. ungjilli është person (theksi i kishës lindore dhe Kalvinit)
2. ungjilli është e vërtetë (theksi i Augustinit dhe Luterit)
3. ungjilli është jetë e ndryshuar (theksi katolik)

Këto janë të tria të vërteta dhe duhen mbajtur të bashkuara për të patur një krishterim të shëndetshëm, të shëndoshë dhe biblik. Nëse ndonjëra prej tyre mbitheksohet ose nënvlerësohet, shfaqen probleme.

Duhet ta mirëpresim Jezusin!

Duhet t'i besojmë ungjillit!

Duhet të ndjekim ngjashmërinë me Krishtin!

■ **“racë keqbërësish, bij që veprojnë në mënyrë të çoroditur”** Kjo duket se lidhet me Ekso. 20:5 ku stilet e jetesës të liga të prindërve iu përçohen fëmijëve.

Vini re paralelizmin.

1. Komb mëkatar, v. 4
2. I ngarkuar me paudhësi, v. 4
3. Racë keqbërësish, v. 4
4. Bij që veprojnë në mënyrë të çoroditur, v. 4

Gjithashtu vini re fjalitë e nënrenditura paralele që vijnë më tej.

1. Ata kanë braktisur Zotin (BDB 736, KB 806, *Qal* E KRYER)
2. Ata kanë përçmuar të Shenjtin e Izraelit (BDB 610, KB 658, *Piel* E KRYER)
3. Ata kanë devijuar dhe janë kthyer prapa nga Ai (BDB 266, KB 267, *Niphal* E KRYER)

Të gjithë flasin për veprimet e një populli të besëlidhjes që ishte i informuar por rebel (vini re numrin e fjalëve pamje të ndryshme të përdorura për mëkatin). Me veprimet dhe zgjedhjet e tyre ata po refuzojnë YHWH! Këto forma të përkryera përcaktojnë një qëndrim të vendosur!

Këta njerëz duhej të ishin “fara” e bekuar (BDB 282) e Abrahamit (shih Zan. 12:7; 13:15,16; 16:10; 22:17,18; 24:7; 26:3,4,24; 28:13,14; 32:12), por ata ishin bërë “fara” e keqbërësve! Çfarë tragjedie e zbulës dhe mundësisë së humbur (shih Luka 12:48)!

■ **“të Shenjtin e Izraelit”** Ky është një titull i preferuar për Hyjësinë tek Isaia (shih 1:4; 5:19; 10:17,20; 12:6; 17:7; 29:19,23; 30:11,12,15; 31:1; 37:23; gjithashtu në pjesën e dytë të Isaisë, 40:25; 41:14,16,20; 43:3,14, 15; 45:11; 47:4; 48:17; 49:7; 54:5; 55:5; 60:9,14). Për shkak se Ai është “i shenjtë”, populli i Tij duhet të jetë i shenjtë (shih Lev. 19:2; Mat. 5:48; I Pjet. 1:16).

Ky titull, në një kuptim, shpreh tensionin e pamundur të një populli mëkatar dhe të rënë që i konformohet një standarti të shenjtë. Besëlidhja me Moisiun ishte e pamundur që të mbahej (shih Veprat e Apo. 15; Galatasve 3; Hebrenjtë). Besëlidhja e vjetër ishte një mënyrë për të treguar pamundësinë e njerëzve për t'u konformuar standarteve të Perëndisë, megjithatë Ai ishte me ta, për ta, duke i përgatitur ata për përgjigjen e Tij ndaj gjendjes së tyre të rënë. Ai nuk e ul standartin e Tij, por e siguron atë përmes Mesias së Tij. Besëlidhja e re (shih Jer. 31:31-34; Ezek. 36:22-38) është një besëlidhje besimi dhe pendese, jo një performancë njerëzore, edhe pse ajo

rezulton në ngjashmëri me Krishtin (shih Jakobi 2:14-26). Perëndia dëshiron një popull që reflekton karakterin e Tij tek kombet (shih Mat. 5:48).

TEMË E VEÇANTË: SHENJTËRIA/SHENJTËRIMI NË DHIATËN E RE (SPECIAL TOPIC: NT HOLINESS/SANCTIFICATION)

Dhjata e Re pohon se, kur mëkatarët kthehen te Jezusi me pendim dhe besim (cf. Mark 1:15; Veprat e Apo. 3:16,19; 20:21), shfajësohen dhe shenjtërohen menjëherë. Ky është pozicioni i tyre i ri në Krishtin. Drejtësia e tij u është llogaritur atyre (shih Zan. 15:6; Romakëve 4). Ata shpallen të drejtë dhe të shenjtë (akt ligjor i Perëndisë).

Por, gjithashtu, Dhjata e Re u bën thirrje besimtarëve për shenjtëri, ose shenjtërim. Ky është edhe pozicioni teologjik në bazë të veprës së përfunduar të Jezu Krishtit, edhe thirrje për të qenë si Krishti në qëndrim dhe në veprime në jetën e përditshme. Ashtu si shpëtimi është dhuratë falas dhe stil jetese që të kushton gjithçka, kështu ndodh dhe me shenjtërimin.

Përgjigjia fillestare

Veprat e Apo. 26:18
Romakëve 15:16
1 Korintasve 1:2-3; 6:11
2 Thesalonikasve 2:13
Hebrenjve 2:11; 10:10, 14; 13:12
2 Pjetrit 1:2

Ngjashmëria gjithnjë e më madhe me Krishtin

Romakëve 6:19
2 Korintasve 7:1
Efesianëve 1:4; 2:10
1 Thesalonikasve 3:13; 4:3-4, 7; 5:2
1 Timoteut 2:15
2 Timoteut 2:21
Hebrenjve 12:14
1 Pjetrit 1:15-16

■ **“janë larguar nga Ai⁴”** Kjo është fjalë për fjalë “të kthehesh prapa” (BDB 30, shih 44:25). Ne do të thoshim: “ata me dëshirë i kanë kthyer kurrizin Atij” (shih v. 2).

VERSIONI SHQIP: 1:5-6

⁵ **Pse doni që të goditeni edhe më?**

Do të ngrinin krye edhe më tepër.

Gjithë koka është e sëmurë,

Gjithë zemra lëngon.

⁶ **Nga tabani i këmbës deri te koka**

Nuk ka asgjë të shëndoshë;

Vetëm plagë, vurrata dhe plagë të hapura,

Që nuk janë as pastruar,

As lidhur as qetësuar me vaj.

1:5 Këtu populli i Perëndisë personifikohen si individë të sëmurë fizikisht. Ky është një shembull i mirë i sëmundjes fizike si një metaforë për mëkatin (shih 53:4-6; Ps. 103:3; Ose. 5:13). Shërimi fizik nuk është pjesë e premtimit të pajtimit, por falja e plotë dhe tërësore është! Mëkati dhe sëmundja lidhen (shih Gjoni 9:2; Jakobi 5:5).

■ **“Ku⁵”** NKJV, NRSV, TEV, NIV, RSV dhe ASV e përkthejnë këtë saktë “pse” (BDB 752 II), që përqëndrohet mbi arsyen e një rebelimi të tillë të vazhdueshëm.

⁴ Versioni në shqip është: “kanë devijuar dhe janë kthyer prapa”.

⁵ Versioni në shqip është: “Pse”.

▣ “Ndërsa vazhdoni në rebelimin tuaj”⁶ Kjo folje (BDB 414, KB 418, *Hiphil* E PAPËRKRYER) përcakton një qëndrim të përsëritur dhe të vazhdueshëm të rebelimit kundër vullnetit të zbuluar qartazi të Perëndisë.

▣ “Gjithë koka... gjithë zemra” Ky paralelizëm përcakton të gjithë personin (mendimet, motivet dhe veprimet). Frazja e dytë gjithashtu gjendet tek Jer. 8:18 dhe Vajt. 1:22, të cilat tregojnë se ishte një shprehje e zakonshme.

1:6 “të shëndoshë” Ky emër (BDB 1071) përcakton “plotësi”, “pafajshmëri” ose “integritet”. Në këtë kontekst ajo funksionon si një metaforë e

1. Një jete pa integritet (shih Zan. 20:5,6; Ps. 78:72; 101:2)
2. Një personi të pashëndoshë (shih Ps. 38:3)

Pjesa tjetër e vargut 6 përshkruan procedurë mjekësore antike.

1. Pastruar
2. Lidhur
3. Qetësuar me vaj (vaj si mjekim, shih Luka 10:34; Jakobi 5:14)

Një person (ose komb) plaga e të cilit nuk pastrohet dhe fashohej siç duhet nuk mund të shpresonte të shërohej (shih Osea 6:1).

VERSIONI SHQIP: 1:7-9

⁷ Vendi juaj është shkretuar,

Qytetet tuaja janë djegur nga zjarri,

Tokën tuaj e përpijnë të huajtë para syve tuaj;

Është si një shkretim sikur ta kishin shkatërruar të huajtë.

⁸ Kështu bija e Sionit ka mbetur si një karakollë në një vresht,

Si një kasolle në një arë me shalqi, si një qytet i ngjuar.

⁹ Në qoftë se Zoti i ushtrive

Nuk do të na kishte lënë një mbetje të vogël,

Do të ishim si Sodoma,

Do t'i ngjisnim Gomorrës.

1:7 Kjo reflekton një mërgim, ndoshta ose sulmi asirian në vitin 701 para Krishtit dhe një pushtim i Izraelit në vitin 723 para Krishtit ose ndoshta pushtimi babilonas i Judesë në vitin 586 para Krishtit. Mbani mend, Isaia, libri, është një përmbledhje e mesazheve të tij. Rrethana e saktë historike nuk shprehet. Shpesh poezitë e tij mund t'i referohen pushtimeve të ndryshme. Ata madje mund të kenë qënë të strukturuar për paqartësi të qëllimshme. Ai reflekton mallkimet e Ligjit të Përtërirë 28.

▣

NASB, NKJV “të huaj”

NRSV “alienë”

TEV, NJB “të huaj”

Kjo pjesëz (BDB 266, KB 267, *Qal* PJESORE AKTIVE, dy herë) përcakton dikë nga një familje, fis ose komb tjetër (shih 25:2,5; 29:5; 61:5), zakonisht një armik të popullit të besëlidhjes. YHWH e gjykon popullin e Tij me anë të armiqve paganë (shih 10:5).

1:8 “bija e Sionit” Motivi prind-fëmi nisat në vargun 2. Këtu ai vazhdon me një metaforë që do të përsëritet në letërsinë profetike.

1. Bija e Sionit, Isa. 1:8; 10:32; 16:1; 37:22; 52:2; 62:11; Jer. 4:31; 6:23; Vajt. 1:6; 2:1,4,8; 2:18; Mik. 4:8,10,13; Sof. 3:14; Zak. 2:10; 9:9
2. Bija e Jeruzalemit, Isa. 37:22
3. Bija e Judës, Vaj. 2:2,5,13,15; Mikea 4:8
4. Bija e Tirës, Ps. 45:12

⁶ Versioni në shqip është: “Do të ngrinit krye edhe më tepër”.

5. Bija e Babilonit, Ps. 137:8; Isa. 47:1 (bijë virgjëreshë); Jer. 50:42; 51:33; Zak. 2:7
6. Bija e popullit Tim, Isa. 22:4; Jer. 4:11; 6:26; 8:11,19,21,22; 9:1,7; Vaj. 2:11; 3:48; 4:6,10
7. Bija virgjëreshë, Isa. 23:12; 37:22; Jer. 14:17; 46:11; Vaj. 1:15; 2:13
8. Bija e Egjiptit, Jer. 46:24
9. Bija e Edomit, Vaj. 4:21,22
10. Bija e Tarshishit, Isa. 23:10
11. Bija e Kaldeanëve, Isa. 47:1,5
12. Bijë jobesnike, Jer. 31:22

Dukshëm, kjo ishte një shprehje e butë që i drejtohej banorëve të një kombi, rajoni apo qyteti.

■ **“si një karakollë në një vresht”** Kjo i referohet strukturës shumë të brishtë dhe të lehtë (shih 24:20) që lëshohet gjatë kohës së të korrave si një strehë për rojet që të mbrojnë të korrat nga vjedhësit. Pa Perëndinë, populli i Tij nuk ka mbrojtje apo shpresë (shih v. 9).

1:9 “Zoti i ushtrive” Shih Temën e Veçantë më poshtë.

TEMË E VEÇANTË: ZOT I USHTRIVE (SPECIAL TOPIC: LORD OF HOSTS)

Ky titull Hyjnor: “Zot i Ushtrive” (shih 1 Sam. 1:3,11 si përdorim i parë nga qindra përdorime) përbëhet nga

- A. Emri i besëlidhjes për Perëndinë, YHWH. Shih Temën e Veçantë: Emra për Hyjësinë
- B. Termi ushtarak “i Ushtrive” (BDB 838, KB 994) mund të përcaktojë
 1. Engjëj në përgjithësi (shih Neh. 9:6)
 2. Ushtrinë qiellore të engjëjve (shih 1 Sam. 17:45; Dan. 8:10; Luka 2:13)
 3. Këshilli engjëllor (shih 1 Mbret. 22:19; Dan. 7:10)
 4. Populli i YHWH (shih Eksod. 12:41, i cili reflekton Eksod. 3:8,10 si referencë ndaj gjithë Izraelit, shih 2 Sam. 7:27)
 5. Ushtria njerëzore (dmth., Zan. 21:22,32; Num. 2:4,6; Gjyq. 8:6; 9:29)
 6. Dritat në qiellin e natës (dmth., “ushtritë”, Zan. 2:1; Isa. 45:12), e menduar për të qënë fuqi frymërore (dmth., adhurimi yjor babilonas, shih Ligji i Përt. 4:19; 17:3; 2 Mbre. 17:16; 21:3,5; 23:4-5; 2 Kro. 33:3,5; Jer. 8:2; 19:13)
 7. Ai u bë një titull për YHWH tek Amosi 4:13; 5:27 (me një pjesëz tek Amos 3:13; 6:14; 9:5 dhe pa pjesëz tek Amos 5:14,15,16; 6:8; 1 Mbre. 19:10,14). Ai përcakton luftimin e YHWH për Izraelin.
 8. Gjendet një përdorim i veçantë tek Joz. 5:14-15 i cili mund t’i referohet Mikaelit, rojes engjëllorë të Izraelit. Kjo në një farë mënyre është paralele me Engjëllin e Zotit si përfaqësim i Vetë Hyjësisë (ndoshta Krishti para-mishërimit).

■ **“të na kishte lënë një mbetje të vogël”** Kjo i referohet gjykimit të tmerrshëm të mërgimit asirian dhe / ose babilonas të popullit të Perëndisë nga Toka e Premtuar.

Ai përcakton konceptin e “një mbetje besnike” të besimtarëve (shih 10:20-22; 11:11,16; 37:4,31,32; 46:3, shih Temën e Veçantë më poshtë), ndaj së cilës Pali i referohet dhe e zgjeron për të përfshirë johebrenjtë tek Rom. 9:19-29! Jo çdokush do të shpengohet!

TEMË E VEÇANTË: MBETJA, TRE KUPTIME (SPECIAL TOPIC: THE REMNANT, THREE SENSES)

Koncepti i Dhjatës së Vjetër i “një mbetjeje besnike” është një temë e përsëritur e Profetëve (kryesisht në profetët e shekullit të tetë dhe Jeremia). Ajo përdoret në tre kuptime:

1. ata që i mbijetuan mërgimit (p.sh., Esdra 9:8,14-15; Neh. 1:2-3; Isa. 10:20-23; 17:4-6; 37:4,31-32; 46:3; Jer. 23:3; 31:7-8; 42:15,19; 44:12,14,28; Mikea 2:12; 5:7-8; 7:18; Hag. 1:12-14; 2:2; Zak. 8:6,11-12)
2. ata që mbeten besnikë ndaj YHWH (p.sh., Isa. 4:1-5; 11:11,16; 28:5; Joel 2:32; Amos 5:14-15)
3. ata që janë pjesë e ripërtëritjes dhe rikrijimit eskatologjik (p.sh., Amos 9:11-15; Zak. 8:6)

Shëmbëlltyra e farëmbjellësit tek Mark 4:1-20 dhe Mat. 13:1-23, të cilat citojnë Isa. 6:9-10, që është një shembull i mirë i se si Dhjata e Re e kupton këtë term (gjithashtu vini re Rom. 9:6 në referencë ndaj Izraelit të kohës së Palit).

“Mbetja” e Dhjatës së Re përbëhet nga hebrenjtë që besonin tek Krishti (shih Rom. 9:27-29) dhe johebrenjtë që besonin tek Krishti (shih Rom. 9:24-26). Për të dy grupet flitet tek Rom. 9:30-35; 11:11-24,25-32. Izraeli besues nuk është vetëm racor (dmth., Rom. 9:6; 2:18-19), por një grup besimtar ndjekësish besnikë të zbulësës së re dhe të plotë të Perëndisë në Jezusin. Të thuash këtë duket sikur mohon tekstet e Dhjatës së Vjetër (dmth., Jer. 31:7-9; Mikea 5:7-8) që flasin për kombin e Izraelit si mbetje. Ju lutem, shihni Temën e Veçantë: Pse Premtimet e Besëlidhjes së Dhjatës së Vjetër Duken aq Ndryshe nga Premtimet e Besëlidhjes së Dhjatës së Re? Ungjilli ndryshon çdo gjë!

■ **“Sodoma... dhe Gomorrës”** Ky është një aludim historik ndaj gjykimit të Perëndisë të regjistruar tek Zanafilla 18-19. Këto qytete kanaanite bëhen një fjalë e urtë si për ligësinë ashtu edhe për gjykimin e Perëndisë ndaj ligësisë.

VERSIONI SHQIP: 1:10-15

¹⁰ Dëgjoni fjalën e Zotit,

O krerë të Sodomës,

Verini veshin ligjit të Perëndisë tonë,

O popull i Gomorrës!

¹¹ “Ç’më duhet shumica e fljimeve tuaja,

Thotë Zoti.

“Jam ngopur nga olokaustet e deshve

Dhe nga dhjami i kafshëve të majme;

Gjakun e demave, të qengjave dhe të cjepve nuk e pëlqej.

¹² Kur vini të paraqiteni përpara Meje,

Kush ua ka kërkuar këtë, që të shkelni oborret e Mia?

¹³ Mos sillni më blatime të kota;

Temjani është neveri për Mua;

Nuk mund t’i duroj hënat e reja dhe të shtunat,

Thirrjen e asambleve dhe paudhësinë bashkë me mbledhjet e shenjta.

¹⁴ Unë i urrej hënat e reja tuaja dhe festat tuaja solemne;

Janë një barrë për Mua,

Jam lodhur duke i duruar.

¹⁵ Kur i shtrini duart tuaja,

Unë i fsheh sytë e Mi nga ju;

Edhe kur i shumoni lutjet tuaja,

Unë nuk dëgjoj;

Duart tuaja janë tërë gjak.”

1:10-15 Mbrojtja e Izraelit ndaj akuzave të Perëndisë në v. 2-6 është fetarizmi i tij!

1:10 “Dëgjoni... verini veshin” Dy format urdhërore të v. 2 përsëriten.

▣ **“o krerë të Sodomës... o popull i Gomorrës”** Juda sikurse Sodoma dhe Gomorra, si drejtuesit e saj ashtu edhe populli i saj janë të korruptuar. Kjo frazë është një njollë shokuese mbi popullin e besëlidhjes, sikurse ishte *goy* në v. 4.

▣
NASB “udhëzim”
NKJV “ligj”
NRSV, TEV “mësim”

Ky është termi Torah (BDB 435). Vini re ngjyrimet e mundshme. Në këtë kontekst ai mund t’i referohej (1) Shkrimeve; (2) predikimit të profetëve; ose (3) mësimëve të priftërinjve. Ata e njihnin vullnetin e zbuluar të Perëndisë, por zgjodhën të mos e ndiqnin atë.

1:11 “Ç’më duhet shumica e fljimeve tuaja” Duhet mbajtur mend se ky nuk është një sulm mbi vetë fljimin, por mbi qëndrimet me të cilat njerëzit sjellin fljimet e tyre (shih 29:13; Ose. 6:6; Amos 5:21-27; Mik. 6:6-8). Ritual i mund të jetë kuptimplotë nëse shoqërohet nga një qëndrim i duhur ndaj Perëndisë (shih Ps. 50). Shih *Hard Sayings of the Bible* [Thënie të Vështira të Biblës], fq. 207-208, 274-275.

▣ **“kam pasur mjaftueshëm”⁷** Kjo folje (BDB 959, KB 1302, *Qal E KRYER*) do të thotë i fryrë ose i ngopur.

▣ **“fljimet e blatuara”** Kjo i referohet plotësisht fljimeve të blatuara të cilat simbolizonin përkushtim të plotë tek Perëndia.

▣ **“dhjami i kafshëve të majme”** Kjo i referohet fljimeve kur vetëm një pjesë e kafshës (dhjami i organeve të poshtme të brendshme) flijohej mbi altar dhe pjesa tjetër i jepej priftit ose personit që po sillte fljimin për të ngrënë si një vakt kungimi me Perëndinë dhe familjen, miqtë dhe të afërmit. Mishi i kafshëve të mëdha nuk mund të ruhej dhe duhej të hahej shpejt.

▣ **“nuk e pëlqej”** Kjo folje (BDB 342, KB 339, *Qal E KRYER*) përcakton pranimin e YHWH të një fljimi (shih Zan. 8:21; Eksod. 29:18,25). Megjithatë, YHWH refuzoi adhurimin e këtij populli (shih v. 10-15).

1:12 “të paraqiteni përpara Meje” Kjo i referohet pranisë personale të dikujt në Tabernakull / Tempull (dmth., Eksod. 23:17). Ata nuk po vinin për adhurim të vërtetë, por për liturgji rituale!

1:13 “blatime të kota” Ky term (BDB 996) do të thotë “bosh”, “i kotë”, “asgjë”. Ai mund t’i referohet

1. idhujtarisë (Jona 2:8; Ps. 31:6)
2. ofrimeve (këtu)
3. njerëzve të këqij (Isa. 5:18)
4. përdorimit të emrit të Perëndisë (Eksod. 20:17; Ligji i Përt. 5:11; Ps. 139:20)
5. fjalëve gënjeshtare (Isa. 59:4)

▣ **“temjani është neveri për Mua”** Termi “temjan” (BDB 882) do të thotë “ajo që shkon lart”. Prandaj, ai mund t’i referohet

1. tymit të fljimit
2. aromës (zakonisht erëza të hedhura mbi fljimin) ose tymit nga aroma e altarit përpara velit të brendshëm të tabernakullit / tempullit

Këto janë fjalë të fuqishme! Kjo më kujton “Predikimet e Tempullit” të Jeremias tek Jeremia 7. Ritual i dhe liturgjia kishin zëvendësuar pendesën dhe besimin. Ata ishin verbuar dhe shurdhuar (shih Isa. 6:9-10). Ata kishin

⁷ Versioni në shqip është: “Jam ngopur”.

një formë perëndishmërie, por mohonin besimin e vërtetë (shih II Tim. 3:5). Tragjedia është se ata mendonin se ishin në rregull me Perëndinë! Ata mendonin se ishin populli i Tij! Ata e kishin gabim, sikurse shumë fetaristë normal aktivë në çdo epokë.

Termi “neveri” (BDB 1072) përdoret kryesisht tek Ligji i Përtërirë, Fjalët e Urta dhe Ezekieli. Ai përshkruan reagimin e Perëndisë ndaj shumë gjërave.

1. Homoseksualiteti, Lev. 18:22
2. Mëkate të tjera seksuale, Lev. 18:26,27,29,30
3. Idhujtari, Ligji i Përt. 7:25,26; 12:31; 14:3; 17:4; 27:15; 32:16; II Mbret. 16:3; 23:13; Jer. 32:35
4. Flijime të kafshëve me të meta, Ligji i Përt. 17:1
5. Praktika okulti, Ligji i Përt. 18:9,12
6. Ngatërimi i gjinisë, Ligji i Përt. 22:5
7. Prostitutum i shenjtëruar, Ligji i Përt. 23:18; I Mbret. 14:24
8. Rimartesa pas divorcit, Ligji i Përt. 24:4
9. Mashtrimi tregtar, Ligji i Përt. 25:16; Fjalët e Urta 11:1; 20:10,23
10. Njeriu mashtrues, Fjalët e Urta 3:32; 6:16; 8:7; 11:20; 12:22; 15:26; Jer. 7:10
11. Flijimi i të këqijve, Fjalët e Urta 15:8,9; 21:27
12. Krenarët, Fjalët e Urta 16:5
13. Drejtuesit arrogantë, Fjalët e Urta. 16:12
14. Gjyqtarët e korruptuar, Fjalët e Urta 17:15
15. Ofrimi ritualist i temjanit pa stil jetese besimi, Isa. 1:13

■ **“hënat e reja dhe të shtunat, thirrjen e asambleve”** Mbani mend se hebrejtë përdornin kalendarin hënor. Çdo e shtunë ishte e rëndësishme dhe çdo hënë e re (shih Num. 28:11-15; II Mbret. 4:23; Isa. 66:23) kishte një orientim fetar sikurse tre festat vjetore të caktuara tek ligji i Moisiut (shih Eksod. 23:14-17; 34:18-26; Levitiku 23; Ligji i Përt. 16:1-17).

1:14 Sintaksa hebraike këtu copëzohet për shkak të emocionit të madh të shprehur nga Isaia në emër të Perëndisë. Tre foljet e para janë të gjitha në format E KRYER (të plotësuara).

1:15 “Kur i shtrini duart tuaja në lutje⁸” Vini re se “në lutje” është në format të pjerrët, që do të thotë se nuk ekziston në tekstin hebraisht. Shtrirja e duarve (shih Eksod. 9:29,33; I Mbret. 8:38,54; II Kro. 6:12) dhe ngritja e syve drejt qiellit (shih Gjoni 11:41; 17:1) ishin pozicione normale hebraike për lutje. Perëndia refuzon të dëgjojë (shih 8:17; 54:8; 59:2; Ligji i Përt. 31:17; Jer. 11:11; Ezek.8:18) lutjen e judenjve mëkatarë në kohën që ata kanë nevojë për shkak se ata vinin tek Ai në lutje sikurse vinin tek Ai për flijimet. Sikurse shumë flijime nuk i pëlqejnë YHWH, as shumë lutjet e tyre pa besim dhe pendesë të ndjerë me zemër.

■ **“duart tuaja janë tërë gjak”** Kjo i referohet vrasjes së dhunshme ose vrasjes së paramenduar të një të pafajshmi.

VERSIONI SHQIP: 1:16-17

¹⁶ Lahuni, pastrohuni,
Largoni nga prania Ime ligësinë e veprimeve tuaja,
Mos bëni më keq.
¹⁷ Mësoni të bëni të mirën,
Kërkoni drejtësinë,
Ndihmoni të shtypurin,
Sigurojini drejtësi jetimit,
Mbroni çështjen e gruas së ve.”

1:16-17 Profeti shpreh zemrën e YHWH në një seri urdhërimesh.

1. Lahuni, BDB 934, KB 1220, *Qal* URDHËRORE
2. Pastrohuni, BDB 269, KB 269, *Hithpael* URDHËRORE

⁸ Pjesa “në lutje” mungon tek versioni në shqip.

3. Largoni ligësinë, BDB 693, KB 747, *Hiphil* URDHËRORE
4. Mos bëni më keq, BDB 292, KB 292, *Qal* URDHËRORE
5. Mësoni të bëni të mirën, BDB 540, KB 531, *Qal* URDHËRORE
6. Kërkoni drejtësinë, BDB 205, KB 233, *Qal* URDHËRORE
7. Ndhmoni të shtypurin, BDB 80, KB 97, *Piel* URDHËRORE (ndoshta “qortoni shtypësin”)
8. Sigurojini drejtësi jetimit, BDB 1047, KB 1622, *Qal* URDHËRORE
9. Mbroni çështjen e gruas së ve, BDB 936, KB 1224, *Qal* URDHËRORE

Vini re se vullneti i YHWH shprehet në terma të veprimeve të drejta të dhembshurisë së një personi (shih Mat. 25:31-46). Një person nuk mund të lidhet drejt me Perëndinë dhe të jetë me qëndrim urreyes dhe neglizhues ndaj vëllait / motrës së tij të besëlidhjes.

Shpesh ka konfuzion mbi besimin biblik. A bazohet ai mbi karakterin e Perëndisë (dmth., mëshira, hiri) apo mbi veprimet e besimtarëve? Dhe përgjigja është “po”! Një shembull i mirë i ndërsjellshmërisë së besëlidhjes (gjithmonë i nisur nga Perëndia) është krahasimi i Ezek. 18:31 me Ezek. 36:26-27 (gjithashtu vër re Efe. 2:8-9,10)!

TEMË E VEÇANTË: LITERATURA LINDORE (paradokse biblike) [SPECIAL TOPIC: EASTERN LITERATURE (biblical paradoxes)]

1. Ky zbulim (dmth., që Bibla është një libër lindor, jo një libër perëndimor) ka qenë më i dobishmi për mua personalisht si dikush që e do dhe i beson Biblës si Fjala e Perëndisë. Duke u përpjekur ta merrja Biblën seriozisht, u bë e qartë që tekste të ndryshme e zbulojnë të vërtetën në mënyra të përzgjedhura, jo sistematike. Një tekst i frymëzuar nuk mund ta anulojë ose zhvleftësojë një tekst tjetër të frymëzuar! E vërteta vjen duke e njohur të gjithë Shkrimin (i gjithë Shkrimi është i frymëzuar, jo vetëm një pjesë, shih II Tim. 3:16-17), jo duke cituar një pasazh të vetëm (citimi jashtë kontekstit)!
2. Pjesa më e madhe e të vërtetave biblike (letërsia lindore) paraqiten në dyshe dialektike apo paradoksale (kujtoni që autorët e Dhjatës së Re, përveç Lukës, janë mendimtarë hebrej që shkruajnë në greqisht. Literatura e Urtësisë dhe Literatura Poetike e paraqesin të vërtetën në vargje paralele. Paralelizmi antitetik funksionon si paradoks. Ky paralelizëm sintetik funksionon si pasazhe paralele). Në një farë mënyre të dy janë njësoj të vërtetë! Këto paradokse janë të dhimbshme për traditat tona të çmuara thjeshtëzuese denominacionale!
 - a. Paracaktimi përkundër vullnetit të lirë njerëzor
 - b. Siguria e besimtarit përkundër nevojës për këmbëngulje (shih Temën e Veçantë: Qëndrueshmëri / Special Topic: Perseverance)
 - c. Mëkati origjinal / fillestar përkundër mëkatit të vullnetshëm
 - d. Jezusi si Perëndi përkundër Jezusi si njeri
 - e. Jezusi si i barabartë me Atin përkundër Jezusi si i nënshtruar Atit
 - f. Bibla si Fjala e Perëndisë përkundër autorësisë njerëzore
 - g. Pamëkatshmëria (perfeksionizmi, shih Rom. 6) përkundër mëkatimit më pak
 - h. Shfajësimi dhe shenjtërimi i menjëhershëm fillestar përkundër shenjtërimit progresiv (shih Temën e Veçantë: Shenjtërimi / Special Topic: Sanctification)
 - i. Shfajësimi me anë të besimit (Romakëve 4) përkundër shfajësimit të konfirmuar nga veprat (shih Jakobi 2:14-26)
 - j. Liria e krishterë (shih Rom. 14:1-23; I Kor. 8:1-13; 10:23-33) përkundër përgjegjësisë së krishterë (shih Gal. 5:16-21; Efe. 4:1)
 - k. Karakteristika e Perëndisë e përtej kësaj bote përkundër pranisë së Tij të gjithëbrendshme
 - l. Perëndia si në thelb i panjohshëm përkundër i njohshëm në Shkrimet dhe në Krishtin
 - m. Metaforat e shumta të Palit për shpëtimin
 - 1) Adoptimi
 - 2) Shenjtërimi
 - 3) Shfajësimi
 - 4) Shpengimi

- 5) Përlëvdimi
- 6) Paracaktimi
- 7) Pajtimi
- n. Mbretëria e Perëndisë si e pranishme përkundër realizimit të ardhshëm
- o. Pendimi si dhuratë e Perëndisë (shih Veprat e Apo. 11:18; Rom. 2:4; II Tim. 2:25) përkundër pendimi si një përgjigje e domosdoshme për shpëtim (shih Marku 1:15; Veprat e Apo. 20:21)
- p. Dhjata e Vjetër është e përhershme përkundër Dhjata e Vjetër ka kaluar dhe është anuluar dhe shfuqizuar (shih Mat. 3:17-19 përkundër 5:21-48; Romakëve 7 përkundër Galatasve 3)
- q. Besimtarët janë shërbëtorë/skllëvër apo fëmijë/trashëgimtarë

1:17

NASB “mbështesni të mjerin”
 NKJV “mbështesni të shtypurin”
 NRSV “shpëtoni të mjerin”
 TEV “ndihmoni ata që janë të shtypur”
 NJB “disiplinoni të dhunshmin”
 LXX “çlironi atë që po vuan nga të këqijat”
 Peshitta “bëni mirë ndaj të shtypurit”

MT ka “dërgojini të drejtë shtypësve” (e gjendur vetëm këtu), por folja do të thotë “quajeni të bekuar” ose “dërgoni drejt” (BDB 80, KB 97, *Piel* URDHËRORE), që nuk i përputhet këtij konteksti. Ndoshta është më mirë të ndryshohet pika e zanores e MT nga “shtypësit” tek “ata që janë të shtypur” (dmth., *Qal* PJESORE, BDB 330).

■ “**jetimit... gruas së ve**” Kjo dyshe fjalësh është një simbol i të gjithë njerëzve të shtypur dhe të pafuqishëm nga ana sociale (shih Eksod. 22:21-22; Ligji i Përt. 24:17,19,20,21; Job 24:3; Ps. 68:5; Jer. 7:6; Vaj. 5:3; Ezek. 22:7; Zak. 7:10; Mal. 3:5). Ata përdoren së bashku shumë herë tek Ligji i Përtërirë si objekt i kujdesit dhe vëmendjes personale të YHWH (dmth., Ligji i Përt. 10:18; Ps. 10:14,18; 68:5; Jer. 49:11).
 Ishte veçanërisht detyra e mbretit në ANE që ishte përgjegjësi për drejtësi dhe paanësi!

VERSIONI SHQIP: 1:18-20

¹⁸ “Ejani, pra, dhe të diskutojmë bashkë,”

Thotë Zoti,

“Edhe sikur mëkatet tuaja të ishin të kuqe flakë,

Do të bëhen të bardha si bora,

Edhe sikur të ishin të kuqe të purpur,

Do të bëhen si leshi.

¹⁹ Në rast se jeni të gatshëm të bindeni,

Do të hani gjërat më të mira të vendit;

²⁰ Por në rast se refuzoni dhe rebeloheni,

Do t’ju përpijë shpata,”

Sepse goja e Zotit ka folur.

1:18-20 “Ejani, pra, dhe të diskutojmë bashkë” Profeti ka përdorur metaforën letrare të një “skene gjyqi” (dmth., YHWH duke u ndarë nga populli i Tij) për të komunikuar mesazhin e përgjegjësive personale dhe pasojave të saj! Analogjia e sallës së gjyqit vazhdon.

YHWH është i gatshëm të falë nëse populli i Tij do të pendohet dhe bindet! Nëse ata refuzojnë, pasojat e mosbindjes ndaj besëlidhjes do të vijnë (shih Levitiku 26; Ligji i Përtërirë 28).

Gjenden dy folje që shprehin ftesën e Perëndisë për Judën që të dialogojë me Gjykatësin Hyjnor.

1. Ejani tani⁹ (fjalë për fjalë “ecni”, “shkojmë”) BDB 229, KB 246, *Qal* URDHËRORE

2. Le të arsyetojmë së bashku, BDB 406, KB 410, *Niphal* HABITORE, shih Job 23:7

⁹ Versioni në shqip është: “ejani, pra”.

Vini re se rezultatit nëse (fjalë e parë e nënrenditur “nëse”, v.19) ata përgjigjen në mënyrën e duhur (dmth., bien dakord dhe binden, v.19).

1. Mëkatet e falura (nga të kuqe flakë do të bëhen të bardha si bora)
2. Mëkatet e falura (nga të kuqe të purpur do të bëhen si leshi)
3. Do të hani gjërat më të mira të vendit

Vini re rezultatit (fjalë e dytë e nënrenditur “nëse”) nëse ata refuzojnë (BDB 549, KB 540, *Piel* E PAPËRKRYER) dhe rebelohen (BDB 598, KB 632, *Qal* E KRYER). Ata do të gëlltiten (BDB 37, KB 46, *Qal* E PAPËRKRYER PASIVE).

Është interesante që Perëndia Sovran i bën thirrje popullit të Tij të besëlidhjes për t’u përgjigjur në mënyrën e duhur. Ky është misteri i paracaktimit dhe vullnetit të lirë. Të dyja janë të vërteta. Ato formojnë orientimin thelbësor të marrëdhënies së besëlidhjes të nisur nga Perëndia, por që kërkon një përgjigje nga ana e popullit të Tij. Bashkësia e Zanafillës 1-2 ripërtërihet në një marrëdhënie të shpenguar të besëlidhjes. Efektet e Rënies mund të kthehet mbrapsht (edhe brenda në kohë). Shih Temën e Veçantë: Besëlidhje / Special Topic: Covenant tek 1:19.

■ **“edhe pse mëkatet tuaja janë¹⁰ të kuqe flakë”** Mbani mend se materiali i Iyer në botën antike nuk mund të ndryshohej (dmth., nuk kishin zbardhues). Falja e Perëndisë (dhe harresa) është e mrekullueshme por e mundur (shih Ps. 103:11-14; Isa. 38:17; 43:25; 44:22; Mik. 7:19)! Kur Perëndia fal, Ai harron! Uau!

Ngjyra e kuqe si një metaforë për mëkatin mund të vijë nga faza e mëparshme “duart tuaja janë tërë gjak” të përmendur në v.15.

1:19 Gjendet një lojë fjalësh midis v.19 “bindja do të hapë derën për bollëk” (fjalë për fjalë “do të hani gjërat më të mira të vendit”; VERB [BDB 37, KB 46, *Qal* E PAPËRKRYER], që ka qënë gjithnjë vullneti i Perëndisë) dhe e njëjta folje tek v.20 përkthehet “përpijë” (*Qal* PASIVE E KRYER ose *Pual* E PAPËRKRYER), nëse ata nuk pendohen dhe binden. Gjenden bekime dhe përgjegjësi të besëlidhjes dhe ato janë të lidhura (shih Levitiku 26; Ligji i Përtërirë 27-29)!

■ **“Në rast se jeni të gatshëm të bindeni”** Mbani mend se besëlidhjet në Dhjatën e Vjetër janë si të kushtëzuara ashtu edhe të pakushtëzuara. Ato janë të pakushtëzuara për sa i përket premtimeve të Perëndisë, por janë të kushtëzuara nga përgjigja e njerëzimit (shih Luka 6:46; Jakobi 2:14-26).

TEMË E VEÇANTË: BESËLIDHJA (SPECIAL TOPIC: COVENANT)

Fjala e Dhjatës së Vjetër, *berith* (BDB 136, KB 157), “besëlidhje”, s’përcaktohet dot lehtë. Nuk ekziston asnjë FOLJE që i përkon këtij emri në hebraisht. Çdo përpjekje për t’i dhënë një përcaktim etimologjik ka dalë jobindëse. Ndoshta gjetja më e mirë është “të presësh” (BDB 144), duke përcaktuar sakrifikimin e kafshëve që shoqëronte besëlidhjet (shih Zan. 15:10,17). Gjithsesi, rëndësia e qartë qendrore e këtij koncepti i ka detyruar studiuesit të shqyrtojnë përdorimin e kësaj fjale në përpjekje për t’i përcaktuar kuptimin funksional.

Besëlidhja është mjete me të cilin Perëndia i vetëm dhe i vërtetë përcakton marrëdhënien e Tij me krijesat njerëzore (shih Temën e Veçantë: Monoteizëm / Special Topic: Monotheism). Koncepti i besëlidhjes, traktatit, ose marrëveshjes, është thelbësor për të kuptuar zbuluesën biblike. Tensioni mes sovranitetit të Perëndisë dhe vullnetit të lirë njerëzor shihet qartë në konceptin e besëlidhjes. Disa besëlidhje bazohen kryekëput në karakterin dhe veprimet e Perëndisë

1. Vetë krijimi (shih Zan. 1-2)
2. Ruajtja e Noeut dhe premtimi për të (shih Zan. 6-9)
3. Thirrja e Abrahamit (shih Zan. 12)
4. Besëlidhja me Abrahamin (shih Zan. 15)

Sidoqoftë, nga vetë natyra, besëlidhja kërkon një përgjigje

1. Me anë të besimit, Adami duhet t’i bindet Perëndisë dhe të mos hajë nga pema në mes të Edenit
2. Me anë të besimit, Noeu duhet të ndërtojë një barkë të stërmadhe larg nga uji dhe të mbledhë kafshët

¹⁰ Versioni në shqip është: “edhe sikur mëkatet tuaja të ishin të kuqe flakë”.

3. Me anë të besimit, Abrahami duhet të lërë familjen, të ndjekë Perëndinë dhe të besojë në brezat e ardhshëm
4. Me anë të besimit, Moisiu i nxori izraelitët nga Egjipti deri në malin Sinai dhe mori udhëzime të qarta për jetën fetare dhe shoqërore, bashkë me premtimet e bekimit dhe mallkimit (shih Levitiku 26; Ligji i Përtërirë 27-28)

I njëjti tension, që bën fjalë për marrëdhënien e Perëndisë me njerëzimin, përfshihet edhe në konceptin e “besëlidhjes së re” (shih Jer. 31:31-34; Heb. 7:22; 8:6,8,13; 9:15; 12:24). Ky tension mund të shihet qartë kur krahason Ezek. 18:31 me Ezek. 36:27-37 (veprimi i YHWH). A bazohet kjo besëlidhje në veprimet e hirshme të Perëndisë, apo në reagimin e detyrueshëm njerëzor? Kjo është çështja kyçe në Besëlidhjen e Vjetër dhe atë të Re. Synimet e të dyjave janë të njëjta:

1. ripërtëritja e bashkësisë me YHWH-në të humbur në Zanafilla 3;
2. formimi i njerëzve të drejtë që pasqyrojnë karakterin e Perëndisë.

Besëlidhja e re e Jer. 31:31-34 e zgjidh tensionin duke larguar veprimin njerëzor si mjet për të arritur pranimin nga Perëndia. Ligji i Perëndisë bëhet dëshirë e brendshme, jo kod i jashtëm ligji. Synimi për formimin e një populli të perëndishëm dhe të drejtë mbetet i njëjti, por metodologjia ndryshon. Njerëzimi i rënë e ka provuar veten të paaftë për të qenë pasqyrimi i përsosur i shëmbëllimit të Perëndisë. Problemi s’ ishte te besëlidhja e Perëndisë, por te mëkati dhe dobësia e njeriut (shih Zanafilla 3; Romakëve 7; Galatasve 3).

I njëjti tension mes besëlidhjeve të pakushtëzuara dhe atyre të kushtëzuara në Dhjatën e Vjetër mbetet edhe në Dhjatën e Re. Shpëtimi është kryekëput falas për shkak të veprës së përfunduar te Jezu Krishtit, por kërkon pendim dhe besim (si në fillim, ashtu dhe në vijimësi, shih Temën e Veçantë: Besim në Dhjatën e Re / Special Topic: Believe in the NT). Jezusi e quan marrëdhënien e Tij të re me besimtarët “një besëlidhje e re” (shih Mat. 26:28; Mark 14:24; Luka 22:20; 1 Kor. 11:25). Bëhet fjalë, si për një deklaratë ligjore, ashtu dhe për një thirrje për të qenë si Krishti (shih Mat. 5:48; Rom. 8:29-30; 2 Kor. 3:18; 7:1; Gal. 4:19; Efe. 1:4; 4:13; 1 Thes. 3:13; 4:3,7; 5:23; 1 Pjet. 1:15), një shpallje e pranimit nga Perëndia (Romakëve 4), por edhe një urdhër për shenjtëri (Mat. 5:48)! Besimtarët nuk shpëtohen nga veprat e tyre, por gjithsesi shpëtohen për të treguar bindje (shih Efe. 2:8-10, 2 Kor. 3:5-6). Jeta e perëndishme bëhet prova e shpëtimit, jo mjete i tij (dmth., Jakobi dhe 1 Gjonit). Sidoqoftë, jeta e përjetshme ka disa tipare të vrojtueshme! Ky tension shihet qartë në paralajmërimet në Dhjatën e Re (shih Temën e Veçantë: Femohimi / Special Topic: Apostasy).

1:20 “sepse goja e Zotit ka folur” Fjala e Perëndisë do të realizohet (shih Isa. 24:3; 25:8; 40:8; 55:10-11; Mat. 5:18; 24:35; Luka 16:17)!

Shpresa e besimtarëve qëndron mbi

1. karakterin e pandryshuar të Perëndisë
2. karakterin e mëshirshëm të Perëndisë
3. besueshmërinë e premtimeve të Tij
4. saktësinë e zbulesës së Tij

VERSIONI SHQIP: 1:21-23

²¹ Si bëhet që qyteti besnik është shndërruar në një prostitutë?

Ishte plot ndershmëri,
Drejtësia qëndronte në të,
Por tani aty banojnë vrasësit.

²² Argjendi yt është bërë zgjyrë,
Vera jote është holluar me ujë.

²³ Princat e tu janë rebelë
Dhe shokë me hajdutët;
Të gjithëve u pëlqejnë dhuratat
Dhe turren pas shpërblimeve.
Nuk i sigurojnë drejtësi jetimit

Dhe çështja e gruas së ve nuk arrin para tyre.

1:21-23 Kjo pjesë trajton Jeruzalemin në kohën e Isaias, vendi i veçantë ku YHWH bëri që emri i Tij të banonte (shih Ligji i Përt. 12:5,11,14). Ai është bërë jobesnik dhe nuk përmbush kushtet e besëlidhjes (shih v. 23). Kjo pjesë karakterizohet nga matësi i vajtimit hebraik, i cili është një tjetër njësi letrare profetike e zakonit (dmth., këngë vaji varrimi).

Vini re shkeljet e besëlidhjes së re.

1. vrasësit (shih Eksod. 20:13, të marrësh jetën në mënyrë të qëllim të dhe të paramenduar, BDB 953, KB 1283, shih Jer. 7:9; Ose. 4:2)
2. sunduesit si rebelë
3. sunduesit si shokë të hajdutëve
4. dashës të ryshfeteve (shih 5:23; Eksod. 23:6,8; Ligji i Përt. 16:19; I Sam. 8:3; Ps. 26:10; Amos 5:12; Mikea 3:11; 7:3)
5. kërkues të shpërblimeve
6. jo mbrojtës të jetimëve
7. jo siguroes për vejushat (shih Eksod. 22:21-24; Jer. 5:28; 7:6; 22:3; Ezek. 22:7; Zak. 7:10)

Këto janë shkelje të besëlidhjes me Moisiun të përmbledhur tek Ligji i Përtërirë. Vini re se Juda dënohet për shkelje të besëlidhjes, jo për idhujtari në këtë kontekst (vetëm nëse fjala “prostitutë” në v. 21 nënkupton adhurimin kanaanit të pjellorisë).

1:21 “besnik” Shih Temën e Veçantë: Besoj, Zë Besë, Besim dhe Besnikëri në Dhjatën e Vjetër / Special Topic: Believe, Trust, Faith, and Faithfulness in the OT tek 7:4-9.

1:22 Këto janë dy metafora për korruptimin moral të Judës. Ajo fillimisht ishte e pastër, por tani është bërë e korruptuar nga zgjedhjet dhe veprimet e vetë asaj!

NASB

“pije”

NKJV, NRSV, TEV, NJB

“verë”

Ky nuk është termi normal për verën (shih Temën e Veçantë më poshtë). Kjo formë femërore njëjës ndodh vetëm këtu. Për shkak të rrënjës së afërt të lidhur në gjuhën akadiane, ajo mund t’i referohet birrës, birrës që është holluar me ujë (dmth., prishur).

TEMË E VEÇANTË: QËNDRIMET BIBLIKE NDAJ ALKOOLIT DHE ALKOOLIZMIT (SPECIAL TOPIC: BIBLICAL ATTITUDES TOWARD ALCOHOL AND ALCOHOLISM)

I. Termat biblikë

A. Dhjata e Vjetër

1. *Yayin* – ky është termi i përgjithshëm për verën (BDB 406, KB 409), që përdoret 141 herë. Etimologjia e tij është e paqartë pasi nuk vjen nga një rrënjë hebraishte. Gjithmonë ka kuptimin “lëng fryti i fermentuar”, zakonisht nga rrushi. Disa pasazhe tipike janë Zan. 9:21; Eks. 29:40; Num. 15:5, 10.
2. *Tirosh* – Kjo është “verë e re” (BDB 440, KB 1727). Për shkak të kushteve klimatike të Lindjes së Afërt, fermentimi fillonte që gjashtë orë pas nxjerrjes së lëngut. Ky termi referohet verës në procesin e fermentimit. Për disa pasazhe tipike, shih Ligji i Përt. 12:17; 18:4; Isa. 62:8-9; Os. 4:11.
3. *Asis* – Qartazi, këtu bëhet fjalë për pije alkoolike (“verë e ëmbël”, BDB 779, KB 860, p.sh., Joeli 1:5; Isa. 49:26).
4. *Sekar* – ky term do të thotë “pije e fortë” (BDB 1016, KB 1500). Rrënja hebraishte përdoret në termin “i dehur” ose “pijanec”. Atij i shtohet diçka për ta bërë më dehës. Është fjalë paralele me *yayin* (shih Fja. 20:1; 31:6; Isa. 28:7).

B. Dhjata e Re

1. *Oinos* – fjala greqisht që është e barasvlershme me *yayin*
2. *Neos oinos* (verë e re) – fjala greqisht e barasvlershme me *tirosh* (shih Marku 2:22).
3. *Gleukos vinos* (verë e ëmbël, *asis*) – verë në fazat e para të fermentimit (shih Veprat 2:13).

II. Përdorimi biblik

A. Dhjata e Vjetër

1. Vera është dhuratë nga Perëndia (Zan. 27:28; Psa. 104:14-15; Pred. 9:7; Os. 2:8-9; Joeli 2:19, 24; Amosi 9:13; Zak. 10:7).
2. Vera është pjesë e ofrimit flijues (Eks. 29:40; Lev. 23:13; Num. 15:7, 10; 28:14; Ligji i Përt. 14:26; Gjyq. 9:13).
3. Vera përdoret si ilaç (2 Sam. 16:2; Fja. 31:6-7).
4. Vera mund të jetë problem i vërtetë (Noeu – Zan. 9:21; Loti – Zan. 19:33, 35; Samsoni – Gjyq. 16; Nabali – 1 Sam. 25:36; Uriahu – 2 Sam. 11:13; Amoni – 2 Sam. 13:28; Elahu – 1 Mbret. 16:9; Benhadadi – 1 Mbret. 20:12; Sundimtarët – Amosi 6:6; dhe Zonjat – Amosi 4).
5. Me verën mund të abuzohet (Fja. 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Isa. 5:11, 22; 19:14; 28:7-8; Osea 4:11).
6. Vera iu ndalohej grupeve të caktuara (priftërinjve në detyrë, Lev. 10:9; Ezek. 44:21; nazaretëve, Num. 6; dhe sundimtarëve, Fja. 31:4-5; Isa. 56:11-12; Osea 7:5).
7. Vera përdoret në kontekstin eskatologjik (Amosi 9:13; Joeli 3:18; Zak. 9:17).

B. Periudha ndërdhjatore

1. Vera, me masë, është shumë e dobishme (Predikuesi 31:27-30).
2. Rabinët thonë: “Vera është ilaçi më i shkëlqyer; aty ku vera mungon, atëherë nevojiten ilaçet” (BB 58b).

C. Dhjata e Re

1. Jezusi shndërroi një sasi të madhe uji në verë (Gjoni 2:1-11).
2. Jezusi piu verë (Mat. 11:18-19; Luka 7:33-34; 22:17 e më tej).
3. Pjetri u akuzua për dehje me “verë të re” në ditën e Rrëshajave (Veprat e Apo. 2:13).
4. Vera mund të përdoret si ilaç (Marku 15:23; Luka 10:34; 1 Tim. 5:23).
5. Drejtuesit nuk duhet të jenë abuzues me verë. Kjo nuk do të thotë se duhet të mos pinë fare alkool (2 Tim. 3:3, 8; Titi 1:7; 2:3; 1 Pje. 4:3).
6. Vera përdoret në kontekste eskatologjike (Mateu 22:1 e më tej; Zbu. 19:9).
7. Dehja shihet me sy të keq (Mat. 24:49; Luka 12:45; 21:34; 1 Kor. 5:11-13; 6:10; Gal. 5:21; 1 Pje. 4:3; Rom. 13:13-14).

III. Mësime teologjike

A. Tensioni dialektik

1. Vera është dhuratë nga Perëndia.
2. Dehja përbën problem të madh.
3. Në disa kultura, besimtarët duhet t’i kufizojnë liritë e tyre për hir të ungjillit (Mat. 15:1-20; Marku 7:1-23; 1 Korintasve 8-10; Romakëve 14).

B. Prirja për t’i kaluar caqet e dhëna

1. Perëndia është burimi i të gjitha gjërave të mira.
 - a. Ushqimi – Marku 7:19; Luka 11:44; 1 Kor. 10:25-26
 - b. Të gjitha gjërat e pastra – Rom. 14:14, 20; 1 Tim. 4:4
 - c. Të gjitha gjërat e lejueshme – 1 Kor. 6:12; 10:23
 - d. Të gjitha gjërat e pastra – Titit 1:15
2. Njerëzimi i rënë ka abuzuar me të gjitha dhuratat e Perëndisë duke i çuar përtej kufijve të caktuar nga Perëndia.

C. Abuzimi është faji ynë, jo i gjërave. Nuk ka asgjë të keqe në krijimin fizik (shih pikën B 1. më lartë).

IV. Kultura dhe fermentimi judaik në shekullin e parë

- A. Fermentimi fillon shumë herët, rreth 6 orë pasi është shtypur rrushi.
- B. Tradita judaike thotë se, kur në sipërfaqe shfaqet një shkumë e lehtë (shenjë e fermentimit), ajo duhet t'i nënshtrohet të dhjetave të verës (Maaseroth 1:7). Quhet “verë e re” ose “verë e ëmbël”.
- C. Fermentimi i parë i fortë përfundonte pas një jave.
- D. Fermentimi dytësor kërkonte rreth 40 ditë. Në këtë fazë, konsiderohej “verë e vjetruar” dhe mund të ofrohej në altar (Edhujoth, 6:1).
- E. Vera që kishte pushuar mbi llumin e vet (vera e vjetër) konsiderohej e mirë, por duhej kulluar mirë përpara përdorimi.
- F. Vera konsiderohej e vjetruar sa duhet zakonisht pas një viti fermentimi. Tre vite ishte periudha më e gjatë kohore që vera mund të magazinohet e sigurt. Ajo quhej “verë e vjetër” dhe duhej holluar me ujë.
- G. Vetëm në 100 vitet e fundit është arritur të vonohet periudha e fermentimit, për shkak të mjedisit steril dhe kimikateve të shtuara. Bota e lashtë nuk e ndalonte dot procesin e natyrshëm të fermentimit.

V. Pohime përmbyllëse

- A. Sigurohu që përvoja, teologjia dhe interpretimi yt biblik të mos nënvlerësojë Jezusin dhe kulturën judaike/të krishterë të shekullit të parë! Është e qartë se ata nuk ishin njerëz që s'pinin fare alkool.
- B. Nuk po mbroj përdorimin shoqëror të alkoolit. Megjithatë, shumë vetë e kanë ekzagjeruar pozicionin e Biblës për këtë temë dhe, tani, pretendojnë drejtësi më të lartë për shkak të anshmërisë së tyre kulturore / denominacionale.
- C. Për mendimin tim, Romakëve 14 dhe 1 Korintasve 8-10 na sigurojnë mësimet dhe udhëzime të bazuara në dashurinë dhe respektin për bashkëbesimtarët dhe për përhapjen e ungjillit në kulturën tonë, dhe jo liri vetjake apo kritika plot gjykim. Nëse Bibla është i vetmi burim për besimin dhe praktikën, atëherë, ndoshta të gjithë ne duhet ta mendojmë nga e para këtë çështje.
- D. Nëse themi se mospirja absolute e alkoolit është vullneti i Perëndisë, çfarë po themi për Jezusin, si dhe për ato kultura që përdorin rregullisht verë (p.sh., Evropa, Izraeli, Argjentina)?

1:23

NASB, NKJV, LXX, Peshitta

“shpërblime”

NRSV, TEV, REB

“dhunti”

NJB

“dhurata”

Ky term (BDB 1024) shfaqet vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër. BDB thotë se ajo do të thotë “shpërblime” ose “ryshfet” (paralel me ryshfet [BDB 1005] në rreshtin e mëparshëm). Rrënja bazë mund të lidhet me (1) *shalom* (BDB 1024), “paqe,” “shëndet,” “plotësi,” ose (2) “shpërblim” (BDB 1024, shih 59:18; NIDOTTE, vëll. 4, fq. 143). Në Jeruzalem e vetmja paqe ishte për grupet e këqija, të pasura dhe të fuqishme në shoqëri.

VERSIONI SHQIP: 1:24-26

²⁴ Prandaj Perëndia, Zoti i ushtrive,

I Fuqishmi i Izraelit thotë:

“Po, do të hakmerrem me kundërshtarët e Mi,

Do të marr hak me armiqtë e Mi.

²⁵ Do ta vë përsëri dorën Time mbi ty,

Do të të pastroj nga zgjyrat e tua si me sodën

Dhe do të heq tërë plumbin tënd.

²⁶Do të rivendos gjyqtarët e tu siç ishin në krye

Dhe këshilltarët e tu siç ishin në fillim.

Mbas kësaj do të quhesh "qyteti i drejtësisë,"

"Qyteti besnik".

1:24-26 YHWH flet për planet e Tij të ardhshme të ripërtëritjes së popullit të Tij (shih v.26) pas gjykimit mbi drejtuesit e këqij.

1. "do të hakmerrem me kundërshtarët e Mi", v. 24, BDB 636, KB 688, *Niphal* E PAPËRKRYER përdorur në mënyrën HABITORE
2. "do të marr hak me armiqtë e Mi", v. 24, BDB 667, KB 721, *Niphal* HABITORE
3. "do ta vë përsëri dorën Time mbi ty", v. 25, BDB 996, KB 1427, *Hiphil* HABITORE
4. "do të të pastroj nga zgjyrat e tua si me sodën", v. 25, BDB 864, KB 1057, *Qal* E PAPËRKRYER përdorur në mënyrën HABITORE
5. "do të heq tërë plumbin tend", v. 25, BDB 693, KB 747, *Hiphil* HABITORE
6. "do të rivendos gjyqtarët e tu", v. 26, BDB 996, KB 1427 *Hiphil* HABITORE
7. "do të rivendos këshilltarët e tu", v. 26 (njësoj sikurse numri 6, një folje, dy kryefjalë; këta duhet të lidhen me periudhën e Eksodit)

Vini re se qëllimi i gjykimit është ripërtëritje (shih v. 27)!

1:24 Vini re dy emrat Hyjnor në v. 24!

1. -2 Zoti, Perëndia i Ushtrive (*adon*, YHWH, shih Ps. 110:1; NIDOTTE, vëll. 4, fq.1297-1298)
3. I Fuqishmi i Izraelit (shih Zan. 49:24; Ps. 132:2,5; Isa. 49:26; 60:16)

1:25-26 "ju... tu" Këto dy vargje përdorin format njëjës femërore për të përcaktuar se YHWH po i drejtohet kryeqytetit jobesnik të Judës, Jeruzalemit, së bashku me të gjithë strukturat e saj ekonomike, ushtarake dhe fetare. Sikurse v. 19 dhe 20 përdorin të njëjtën folje në kontrastimin e dy mënyrave, po kështu edhe v. 25 dhe 26 me

1. do ta vë përsëri dorën Time mbi ty, BDB 996, KB 1427, *Hiphil* HABITORE
2. do të rivendos gjyqtarët e tu, BDB 996, KB 1427 *Hiphil* HABITORE

I njëjti term përdoret në v. 27 "ata që do të pendohen" (BDB 996, KB 1427, *Qal* PJESORE AKTIVE) për të përshkruar ata që preken nga drejtësia e Perëndisë.

1:26 "qyteti besnik" A është ky një tjetër rikthim i dukshëm i sarkazmës së v. 21? Jeruzalemi nuk është më "një prostitutë", por një grua besnike e ripërtëritë (dmth., "qyteti" është gjinia femërore). Ajo më në fund i ka qëndruar titullit të saj, besnike ndaj Perëndisë, besnike ndaj besëlidhjes së Tij dhe besnike ndaj njëri-tjetrit!

VERSIONI SHQIP: 1:27-31

²⁷Sioni do të çlirohet me anë të së drejtës

Dhe ata që do të pendohen me anë të drejtësisë.

²⁸Por rebelët dhe mëkatarët do të shkatërrohen së bashku,

Dhe ata që braktisin Zotin do të shfarosen.

²⁹Atëherë do t'ju vijë turp për lisat që keni dashur

Dhe do të skuqeni për kopshtet që keni zgjedhur.

³⁰Sepse do të jeni si një lis me gjethe të fishkura

Dhe si një kopësht pa ujë.

³¹Njeriu i fortë do të jetë si kallamishtet

Dhe vepra e tij si një shkëndijë;

Do të digjen të dy bashkë

Dhe askush nuk do t'i shuajë".

1:27-28 Vini re paralelizmin.

1. v. 27, populli i qytetit të ripërtërirë (v. 26 rreshti 3 dhe 4) do të karakterizohen nga “drejtësia” dhe “ndershmëria”
2. v. 28, ai që refuzon të pendohet (kthehet) do të “shfaroset” dhe do t’i “shkatërrohet”

Prandaj gjendet një paralelizëm sinonimesh brenda vargut 27 dhe 28, por paralelizëm antitetik midis vargjeve 27 dhe 28.

Ka pyetje rreth v. 27. A përshkruan ai çfarë po bën Perëndia dhe çfarë do të bëjë apo përshkruan popullin besnik të besëlidhjes? Përgjigja është “po”. Perëndia dëshiron një popull të drejtë që të reflektojë karakterin e Tij tek kombet e humbura. Këto cilësi janë objektive (Perëndia) dhe subjektive (besimtarët).

1:29 Ky varg përshkruan idhujtarinë e Judës. Ai mund t’i referohej

1. adhurimit *Ba'al*, *Asherah* në tempujt lokalë (dmth., *Asherah* simbolizohet nga një pemë e gjallë ose trung i gdhendur, shih 57:5, i cili gjithashtu përmend flijimin e fëmijëve tek *Molech*)
2. adhurimin tek pemët e shenjta (perënditë lokale, shih 65:3; 66:17)
3. adhurimi në kopështet e shenjta shpesh shoqërohej me një vend të fshehtë për idhujtari. Në letërsinë ANE tempujt dhe kopështet e veçanta shpesh lidheshin me njëri-tjetrin.

Duhet shtuar se është e mundur që paragrafi (v. 27-31) t’i referohet shfrytëzimit dhe materializmit të klasave të pasura të shoqërisë judease. Referencat në v. 29 janë për pasurinë e zgjedhur (dmth., shkelja e dashurisë së veçantë të YHWH për të varfërit, të izoluarit, të pafuqishmit) dhe jo idhujtari (dmth., shkelja e të mbajturit si një dhe unik të YHWH).

Lexoni kapitullin dhe vendosni vetë! Cilado qoftë, ajo nuk arrin të reflektojë karakterin e YHWH tek kombet!

1:30 “fishket” Kjo folje (BDB 615, KB 663, *Qal* PJESORE AKTIVE) përdoret në mënyrë metaforike për ekzistencën e shkurtër njerëzore (shih 34:4; 64:6; Ps. 90:5-6).

1:31 Zjarri shpesh shoqërohet me gjykim ose pastrim (dmth., 6:13; Jer. 4:4; 7:2; Amos 5:6).

TEMË E VEÇANTË: ZJARR (SPECIAL TOPIC: FIRE)

Në Shkrim, zjarri ka edhe ngjyime pozitive, edhe negative.

A. Pozitive

1. ngroh (shih Isa. 44:15; Gjoni 18:18)
2. ndriçon (Isa. 50:11; Mat. 25:1-13)
3. pjek (shih Eks. 12:8; Isa. 44:15-16; Gjoni 21:9)
4. pastron (shih Num. 31:22-23; Fja. 17:3; Isa. 1:25; 6:6-8; Jer. 6:29; Mal. 3:2-3)
5. shenjtëria e Perëndisë (shih Zan. 15:17; Eks. 3:2; 19:18; Ezek. 1:27; Heb. 12:29)
6. udhëheqja e Perëndisë (shih Eks. 13:21; Num. 14:14; 1 Mbret. 18:24)
7. fuqizimi i Perëndisë (shih Veprat e Apo. 2:3)
8. mbrojtja e Perëndisë (shih Zak. 2:5)

B. Negative

1. djeg (shih Joz. 6:24; 8:8; 11:11; Mat. 22:7)
2. shkatërron (shih Zan. 19:24; Lev. 10:1-2)
3. zemërim (shih Num. 21:28; Isa. 10:16; Zak. 12:6)
4. ndëshkim (shih Zan. 38:24; Lev. 20:14; 21:9; Joz. 7:15)
5. shenjë e rremë eskatologjike (shih Zbu. 13:13)

C. Zemërimi i Perëndisë kundër mëkatit shprehet me metafora zjarri

1. zemërimi i tij djeg (shih Os. 8:5; Sof. 3:8)
2. ai derdh zjarr (shih Nah. 1:6)
3. zjarri i përjetshëm (shih Jer. 15:14; 17:4; Mat. 25:41; Juda v. 7)
4. gjykimi eskatologjik (shih Mat. 3:10; 13:40; Gjoni 15:6; 2 Thes. 1:7; 2 Pjet. 3:7-10; Zbu. 8:7; 16:8; 20:14-15)

D. Shpesh, zjarri shfaqet në teofani

1. Zan. 15:17

2. Eks. 3:2
 3. Eks. 19:18
 4. Psa. 18:7-15; 29:7
 5. Ezek. 1:4, 27; 10:2
 6. Heb. 1:7; 12:29
- E. Ashtu si shumë metafora të tjera në Bibël (si majaja, luani), zjarri mund të jetë bekim ose mallkim, në varësi të kontekstit.

NASB	“njeriu i fortë”
NKJV, NRSV, NJB	“i forti”
LXX, Peshitta	“forca e tyre”
REB	“pema më e fortë”
JB	“burrat e gjendjes së lartë”

Ky mbiemër (BDB 340) gjendet vetëm këtu dhe tek Amos 2:9, të dyja në kontekstin që lidhet me pemë (shih v. 29,30). Ndoshta versioni REB është më i përshtatshmi. Ai i referohet idhujtarisë që përfshinte drurin, pemët ose një kopësht.

▣ **“kallamishtet”** Ky term (BDB 654), në formën e tij foljore, zakonisht do të thotë “i shkundur” (shih 33:9,15), por emri, i përdorur vetëm dy herë në Dhjatën e Vjetër, i referohet spangos / litarit (kavo) prej liri (shih Gjyq. 16:9).

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Sa gjatë shërbeu Isaia si kryeprofet për Judën?
2. Pse flitet për Perëndinë në terma antropomorfikë?
3. A është Perëndia i pakënaqur me flijimet?
4. Përkufizoni përgjegjësinë e një personi në shpëtim, sipas Dhjatës së Vjetër dhe Dhjatës së Re.

ISAIA 2

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Sundimi Universal i Perëndisë	Shtëpia e Ardhshme e Perëndisë	Supersticioni i Dytë	Paqe e Përjetshme	Paqe e Përjetshme
2:1	2:1-4	2:1	2:1-5	2:1-5
2:2-4		Shpresa e Re 2:2-4		
(2-4)	(2-4)	(2-4)	(2-3) (4)	(2-3) (4)
2:5-11	2:5-9	Dita e Zotit 2:5-22		(5)
(5-11)	(5)	(5-22)	Arroganca do të Shkatërrohet	Shkëlqimi i Madhësisë së Yahweh
	(6-9)		2:6-8	2:6-22 (6-8)
	2:10-11		2:9	(9-10)
	(10-11)		2:10-18	
Dita e Vlerësimit po Vjen				(11-16)
2:12-22	2:12-22			
(12-22)	(12-18)			(17) (18-19)
	(19)		2:19-21	
	(20-21)			(21)
	(22)		2:22	(22)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Kapitulli 2 nis me një tjetër frazë hyrëse, sikurse 1:1. Është e mundur që redaktorët ose përmbledhësit të kenë bashkuar predikime / vegime / mesazhe të Isaisë të bazuar mbi
1. Kronologjinë (nën cilin mbret)
 2. Tematikë
 3. Fjalë kyçe
 4. Skema letrare të panjohura
 5. Një kopje e shkruar e disa mesazheve të Isaisë
- Shih shënimin tek The Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit], fq. 787.
- B. Ky kapitull është tipik i mesazheve të profetit.
1. Shpresë për të gjithë kombet përmes popullit të Tij të besëlidhjes (v. 2-4)
 2. Gjykimi për shkeljet e besëlidhjes dhe ligësinë (v. 5-22)
- C. YHWH dëshiron një popull besëlidhjeje të drejtë dhe të shenjtë që të pasqyrojë karakterin e Tij tek kombet në mënyrë që ata të mund t'i përgjigjen Atij me besim dhe drejtësi (shih 45:22; 49:6; 60:3; 66:18,23).
- D. Mbani mend, në këto njësi poetike letrare (vegime) mos i shtyni detajet ose studimet e veçanta leksikore, por modelin e përgjithshëm të paralelizmit, lojës së fjalëve dhe kontrasteve! E gjithë poezia ka për qëllim të përçojë një të vërtetë kryesore! Bëni kujdes teksa zgjidhni tematikat, fjalët apo të vërtetat me të cilat jeni rehat ose që iu përshtaten *à priori* teologjisë tuaj. Lereni Isainë të flasë!
- E. Për shkak të temës unifikuese të Jeruzalemit (gjykuar dhe bekuar), kapitujt 2-4 formojnë një njësi letrare.
- F. Një libër që më ka ndihmuar të kuptoj gjuhën e profecisë dhe apokalipsit është D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* [Parmendat dhe Drapërit: Të Rimendosh Gjuhën e Profecisë dhe Apokaliptikës Biblike], IVP, ISBN 0-83-8-2653-X

SKICIM I SHKURTËR

- A. Kënga parabolike, v. 1-6
- B. Interpretimi ironik, v. 7
- C. Gjykimi rezultues i YHWH, v. 8-30
1. Seria e mallkimeve, v. 8-23
 2. Gjykimi, v. 24-30
 - a. Natyror, v. 25
 - b. Pushtues, v. 26-30

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 2:1

¹Fjala që Isaia, bir i Amotsit, pati si vegim lidhur me Judën dhe Jeruzalemin.

2:1 Është e pasigurtë se pse mesazhet e Isaisë përshkruhen si

1. Vegime, 1:1; 29:7 (BDB 302, shih Mikea 3:6)
2. Ai pa, 1:1; 2:1; 13:1; 26:11; 33:17; 48:6; 57:8 (shih Mikea 1:1)

Ky është misteri i zbulesës. Ai vjen në forma të ndryshme tek autorë të ndryshëm biblikë (vegime, ëndrra, teofani, fjalë etj.). Njerëzit modernë nuk e dinë se sa liri kishin shkrimtarët individual (autorët, redaktorët, përmbledhësit)

për të strukturuar dhe prezantuar mesazhin e Perëndisë. Ata dukshëm përdornin aftësitë dhe fjalorët e tyre gjuhësorë. Edhe pa një të kuptuar të plotë dhe tërësor të mënyrës se si funksionon zbuluesi, koncepti është thelbësor! Këto janë mesazhet e Perëndisë të dhëna përmes një personi të kushtëzuar historikisht, ndaj një kohe apo grupi të caktuar, e megjithatë ato janë relevante për të gjithë njerëzit në të gjitha kohërat! Çelësi për një interpretim të duhur është që qëllimi i autorit origjinal të frymëzuar të jetë kriteri për interpretim (një kupim por shumë zbatime).

VERSIONI SHQIP: 2:2-4

² Në ditët e fundit

Do të vij që mali ku ndodhet shtëpia e Zotit

Do të vendoset në majën e maleve

Dhe do të ngrihet mbi disa kodra,

Dhe këtu do të vershojnë tërë kombet.

³ Shumë popuj do të vijnë duke thënë:

"Ejani, të ngjitemi në malin e Zotit,

Në shtëpinë e Perëndisë të Jakobit;

Ai do të na mësojë rrugët e Tij

Dhe ne do të ecim në shtigjet e Tij".

Sepse nga Sioni do të dalë ligji

Dhe nga Jeruzalemi fjala e Zotit.

⁴ Ai do të sigurojë drejtësi midis kombeve

Dhe do të qortojë shumë popuj.

Do t'i farkëtojnë shpatat e tyre duke i kthyer në plugje dhe heshtat e tyre në drapinj;

Një komb nuk ka për të ngritur shpatën kundër një kombi tjetër

Dhe nuk do të mësojnë më luftën.

2:2-4 Ky paragraf i shkurtër përmbledh perspektivën e Dhjatës së Vjetër mbi vendin dhe qëllimin e popullit të besëlidhjes (e ngjashme me Mikea 4:1-5). Ata duhej të ishin një dritë për kombet (shih 51:4,5; Luka 24:47)! Shih Temën e Veçantë tek 1:3.

2:2 “Në ditët e fundit” Kjo frazë i referohet horizontit të ardhshëm të shkrimtarit biblik specifik (shih G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible* [Gjuha dhe Pamjet e Biblës], kapitulli 14, “The Language of Eschatology” [Gjuha e Eskatologjisë], fq. 243-271). Ajo përcaktonte një kohë të përmbushjes së qëllimeve të Perëndisë.

1. Mbretëria mesianike, Zan. 49:1 (sidomos 49:10); Num. 24:14-25 (sidomos 24:17); Isa. 2:2; Jer. 48:47; 49:39; Ezek. 38:8,16
2. Rebelimi i Izraelit, Ligji i Përt. 31:29
3. Kthimi i Izraelit tek YHWH në pendesë dhe besim, Ligji i Përt. 4:30; Ose. 3:5; Jer. 23:19-22 (sidomos 23:20)
4. Një sulm i kohëve të fundit mbi popullin e besëlidhjes, Ezek. 38:16; Dan. 2:28; 10:14 (ndoshta Psalmi 2)
5. Mërgimi, Amos 4:2

Vetëm konteksti mund të sqarojë periudhën. Bëni kujdes nga teologjia juaj sistematike!

TEMË E VEÇANTË: KJO EPOKË DHE EPOKA QË DO TË VIJË (SPECIAL TOPIC: THIS AGE AND THE AGE TO COME)

Profetët e Dhjatës së Vjetër e shihnin të ardhmen si zgjatim të së tashmes. Për ta, e ardhmja do të shënojë rimëkëmbjen e Izraelit gjeografik. Sidoqoftë, edhe ata e shihnin si ditë të re (shih Isa. 65:17; 66:22). Me refuzimin e vazhdueshëm kokëfortë të YHWH-së nga pasardhësit e Abrahamit (edhe pas robërisë), në letërsinë apokaliptike në periudhën midis dy Dhjatave të judenjve u zhvillua një paradigmë e re (p.sh., 1 Enoku, 4 Esdra, 2 Baruku). Këto shkrime filluan të bënin dallimin mes dy epokave: epoka e ligë e tanishme, e dominuar nga Satani, dhe epoka e ardhshme e drejtësisë, e dominuar nga Fryma dhe e

inauguruar nga Mesia (shpesh, si luftëtar dinamik).

Në këtë zonë të teologjisë (eskatologjia) ekziston një zhvillim i dukshëm. Teologët e quajnë këtë “zbulesë e shkallëzuar”. Dhjata e Re e pohon këtë realitet të ri kozmik të dy epokave (pra, një dualizëm kohor).

<u>Jezusi</u>	<u>Pali</u>	<u>Hebrenjve (Pali)</u>
Mateu 12:32; 13:22, 39	Romakëve 12:2	Heb.1:2; 6:5; 11:3
Marku 10:30	1 Kor. 1:20; 2:6, 8; 3:18	
Luka 16:8; 18:30; 20:34-35	2 Kor. 4:4	
	Galatasve 1:4	
	Efe. 1:21; 2:2,7; 6:12	
	1 Timoteut 6:17	
	2 Timoteu 4:10	
	Titit 2:12	

Në teologjinë e Dhjatës së Re, këto dy epoka judaike janë mbivendosur për shkak të parashikimeve të papritura dhe të anashkaluara për dy ardhjet e Mesisë. Mishërimi i Jezusit përmbushi profecitë e Dhjatës së Vjetër për inaugurimin e epokës së re (Dan. 2:44-45). Mirëpo Dhjata e Vjetër parapa edhe ardhjen e Tij si Gjykatës dhe Fitimtar, por herën e parë Ai erdhi si Shërbëtori i Përvuajtur (shih Isaia 53; Zak. 12:10), i përulur dhe i butë (shih Zakaria 9:9). Ai do të kthehet me fuqi, pikërisht siç e paratha dhe Dhjata e Vjetër (shih Zbulesa 19). Kjo përmbushje me dy faza bëri që Mbretëria të jetë e tashme (e inauguruar), por edhe e ardhshme (e papërmbushur plotësisht). Ky është tensioni i Dhjatës së Re: tashmë, por ende jo!

- **“mali ku ndodhet shtëpia e Zotit”** Kjo i referohet tempullit të vendosur mbi Malin Moriah në Jeruzalem. Ai ishte vendi i adhurimit të qëndrueshëm të YHWH (vendi ku Ai bëri të banojë emri i Tij, shih Ligji i Përt. 12:5,11,14,18,21,26; 14:25; 15:20; 16:2,6,11,15; 17:8,10; 18:6; 26:2; 31:11). NIV Study Bible [Bibla e Studimit NIV] (fq. 962-3) komenton mbi se sa e zakonitë është tek Isaia tematika e malit të Zotit ku të gjithë kombet vijnë në ditët e fundit (shih 11:9; 27:13; 56:7; 57:13; 65:25; 66:20). Në një farë kuptimi, ky lartësim i Malit Sion (dmth., Jeruzalemi, vendndodhja e tempullit të YHWH) përshkruhet në mitin kanaaneas (shih NIDOTTE, vëll. 4, fq. 1314-1321). Për kanaanejtë perënditë banonin mbi malin Zaphon në veriun e largët (shih Isa. 14:13), por Ps. 48:2 ndryshon pamjet tek Mali Sion. YHWH është mbi të gjithë perënditë kanaanease!
- Po i njëjti koncept i një tempulli apo një qyteti që ngrihet gjithashtu gjendet në letërsinë mesopotamase (shih The Weidner Chronicle [Kronika Weidner], Assyrian inscriptions [Mbishkrimet Asiriane], Marduk Prophecy [Profecia Mardukase]). Kështu koncepti nuk është unik për Isainë.

- Vini re gjuhën metaforike të përdorur për të përshkruar vendin kryesor të zbulesës së YHWH ndaj pasardhësve të Abrahamit.

1. “majën e maleve”, dmth., vendi i zbulesës së vërtetë
2. “ngrihet mbi disa kodra”, një simbol i epërsisë dhe ekskluzivitetit
3. “këtu do të vërshojnë tërë kombet”, ky ka qënë gjithnjë qëllimi i YHWH, shih Zan. 3:15; 12:3; Eksod. 19:5-6; Ps. 22:27; 66:1-4; 86:8-10; Isa. 12:4-5; 25:6-9; 42:6-12; 45:22-23; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:23; Mikea 4:1-4; Mal. 1:11; Gjoni 3:16; 4:42; I Tim. 2:4; Titi 2:11; II Pjet. 3:9; I Gjoni 2:1; 4:14! Ky është rezultati natyral i monoteizmit.

TEMË E VEÇANTË: PARASHIKIME TË DHJATËS SË VJETËR PËR TË ARDHMEN NË KRAHASIM ME PARASHIKIME TË DHJATËS SË RE (“Hyrje Thelbësore” për Zbulesën) (SPECIAL TOPIC: OLD TESTAMENT PREDICTIONS OF THE FUTURE VS. NEW TESTAMENT PREDICTIONS (“Crucial Introduction” to Revelation))

Përgjatë këtyre viteve të studimit tim të eskatologjisë, kam mësuar se shumica e të krishterëve nuk kanë ose nuk dëshirojnë një kronologji të zhvilluar, të sistemuar të kohëve të fundit. Ka disa të krishterë të cilët fokusohen ose diplomohen në këtë zonë të krishterimit për arsye teologjike, psikologjike ose denominacionale. Këta të krishterë duket se bëhen të fiksuar me se si do të përfundojë gjithçka, dhe në një mënyrë e humbasin urgjencën e ungjillit! Besimtarët nuk mund të ndikojnë tek plani eskatologjik i Perëndisë (plani i fundit të kohërave), por mund të marrin pjesë në mandatin e ungjillit (shih Mate. 28:19-20; Luka 24:46-47; Vep. e Apo. 1:8). Shumica e besimtarëve pranojnë se do të ketë një ardhje të dytë të Krishtit dhe një kulm të kohëve të fundit të premtimeve të Perëndisë. Problemet interpretuese lindin nga mënyra se si e kuptojmë këtë kulm të përkohshëm nga disa paradokse biblike (shih Special Topic: Paradox in Scripture [Tema të Veçanta: Paradokse në Shkrime]).

1. Tensioni midis modeleve profetike të Besëlidhjes së Vjetër dhe modeleve apostolike të Dhjatës së Re
2. Tensioni midis monoteizmit të Biblës (një Perëndi për të gjithë) dhe zgjedhjes së Izraelit (një popull i veçantë)
3. Tensioni midis aspekteve të kushtëzuara të besëlidhjeve dhe premtimeve biblike (“nëse...atëherë”) dhe besnikërisë së pakushtëzuar të Perëndisë ndaj shpengimit të njerëzimit të rënë
4. Tensioni midis zhanreve letrarë të Lindjes së Afërme dhe modeleve letrare moderne perëndimore
5. Tensioni midis mbretërisë së Perëndisë si të tashme, por edhe të ardhme
6. Tensioni midis besimit në rikthimin e pashmangshëm të Krishtit dhe besimit se disa ndodhi duhet të ndodhin më parë.

Le t’i diskutojmë këto tensione sipas radhës.

TENSIONI I PARË (kategoritë raciale, kombësore dhe gjeografike të Dhjatës së Vjetër përkundrejt të gjithë besimtarëve në të gjithë botën)

Profetët e Dhjatës së Vjetër parashikojnë një restaurim të një mbretërie hebraike në Palestinë të qëndëruar në Jeruzalem ku të gjitha kombet e tokës të mbledhen për të lavdëruar dhe për t’i shërbyer një drejtuesi Davidik, por as Jezusi dhe as apostujt e Dhjatës së Re nuk fokusohen në këtë axhendë. A nuk është e frymëzuar Dhjata e Vjetër (shih Mate. 5:17-19)? A kanë lënë jashtë autorët e Dhjatës së Re ndodhi thelbësore të kohëve të fundit?

Këto janë disa burime informacioni mbi fundin e botës.

1. Profetët e Dhjatës së Vjetër (Isaia, Mikea, Malakia)
2. Shkrimtarët apokaliptikë të Dhjatës së Vjetër (shih Ezekieli 37-39; Danieli 7-12; Zakaria)
3. Shkrimtarët apokaliptikë hebraikë jo-kanonikë, të periudhës midis dy dhjatave (si I Enoch [Eunuku I], për të cilin aludohet tek Juda)
4. Vetë Jezusi (shih Mate. 24; Mark 13; Luka 21)
5. Shkrimet e Palit (shih 1 Kor. 15; 2 Kor. 5; 1 Thes. 4-5; 2 Thes. 2)
6. Shkrimet e Gjonit (1 Gjoni dhe Zbulesa)

A mësojnë të gjitha këto qartazi mbi një plan të kohëve të fundit (ndodhitë, kronologjia, personat)? Nëse jo, pse? A nuk janë ato të gjitha të frymëzuara (përveç shkrimeve hebraike të periudhës midis dy dhjatave)?

Fryma iu zbuloi të vërteta shkrimtarëve të Dhjatës së Vjetër në terma dhe kategori që ata mund të kuptonin. Megjithatë, përmes zbulesave progresive, Fryma i ka zgjeruar këto koncepte eskatologjike të Dhjatës së Vjetër në një qëllim universal (“misteri i Krishtit”, shih Efes. 2:11-3:13). Këtu janë disa shembuj:

1. Qyteti i Jeruzalemit në Dhjatën e Vjetër përdoret si një metaforë për popullin e Perëndisë (Zion), por është projektuar në Dhjatën e Re si një term i cili shpreh pranimin e Perëndisë ndaj të gjithë

njerëzve të penduar dhe besimtarë (“Jeruzalemi i ri” i Zbulesës 21-22). Zgjerimi teologjik i një qyteti të vërtetë fizik në një popull të ri të Perëndisë (hebrej dhe johebrej besimtarë) paralajmërohet në premtimin e Perëndisë për të shpënuar njerëzimin e rënë në Zan. 3:15, edhe përpara se të kishte ndonjë hebre apo kryeqytet hebre. Edhe thirrja e Abrahamit (shih Zan. 12:1-3) përfshinte johebrejtë (shih Zan. 12:3; Eksod. 19:5). Shih Tema të veçanta: Plani i Përrjetshëm Shpëngues i YHWH / Special Topic: YHWH's Eternal Redemptive Plan.

2. Në Dhjatën e Vjetër armiqtë e popullit të Perëndisë janë kombet rrethuese të Lindjes së Afërme Antike, por në Dhjatën e Re ata të gjithë janë zgjeruar tek të gjithë popujt jobesimtarë, kundër-Perëndisë, të frymëzuar nga Satani. Beteja ka lëvizur nga një konflikt gjeografik, rajonal në një konflikt mbarëbotëror, kozmik (shih Kolosianëve).
3. Premtimi i një toke e cila është kaq integrale në Dhjatën e Vjetër (premtimet e patriarkëve në Zanafillë, shih Zan. 12:7; 13:15; 15:7,15,16; 7:8) tanimë është bërë e gjithë toka. Jeruzalemi i ri zbret poshtë tek një tokë e rikrijuar, jo vetëm apo ekskluzivisht tek Lindja e Afërme (shih Zbulesa 21-22).
4. Disa shembuj të tjerë të koncepteve profetike të Dhjatës së Vjetër të cilët zgjerohen janë:
 - a. Fara e Abrahamit tanimë është rrethprerja shpirtërore (shih Rom. 2:28-29)
 - b. Populli i besëlidhjes tani përfshin johebrejtë (shih Hos. 1:10; 2:23, cituar tek Rom. 9:24-26; gjithashtu Lev. 26:12; Eksod. 29:45, cituar tek 2 Kor. 6:16-18 dhe Eksod. 19:5; Ligji i Për. 14:2, cituar tek Titit 2:14)
 - c. Tempulli është tani Jezusi (shih Mate. 26:61; 27:40; Gjoni 2:19-21) dhe përmes Tij dhe kishës lokale (shih 1 Kor. 3:16) ose besimtarëve individualë (shih 1 Kor. 6:19)
 - d. Edhe Izraeli dhe frazat karakteristike përshkruese për të tek Dhjata e Vjetër tani i referohen të gjithë popullit të Perëndisë (psh., “Izraeli”, shih Rom. 9:6; Gal. 6:16, “mbretëri priftërinjsh,” shih 1 Pjet. 2:5, 9-10; Zbu. 1:6)

Modeli profetik është përmbushur, zgjeruar dhe tani është më përfshirës. Jezusi dhe shkrimtarët apostolikë nuk e prezantojnë fundin e kohërave në të njëjtën mënyrë si profetët e Dhjatës së Vjetër (shih Martin Wyngaarden [Martin Vingardën], *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment* [E Ardhmja e Mbretërisë në Profeci dhe Përmbushje]). Interpretuesit modernë të cilët përpiqen ta bëjnë modelin e Dhjatës së Vjetër të drejtpërdrejtë ose normativ e kthejnë librin e Zbulesës në një libër tërësisht hebraik dhe e sforcojnë kuptimin e tij në fraza të atomizuara dhe të paqarta të Jezusit dhe Palit! Shkrimtarët e Dhjatës së Re nuk mohojnë profetët e Dhjatës së Vjetër, por e tregojnë nënkuptimin e tyre përfundimtar dhe universal. Nuk ka asnjë sistem të organizuar e logjik për eskatologjinë e Jezusit apo të Palit. Qëllimi i tyre është kryesisht shpëngues ose pastoral.

Megjithatë, edhe brenda Dhjatës së Re ka një tension. Nuk ka një sistemizim të qartë të ndodhive eskatologjike. Në shumë mënyra Zbulesa çuditërisht përdor aludime të Dhjatës së Vjetër për të përshkruar fundin në vend të mësimëve të Jezusit (shih Mateu 24; Mark 13)! Ajo ndjek zhanrin letrar të nisur nga Ezekieli, Danieli dhe Zakaria, por të zhvilluar gjatë periudhës midis dy dhjatave (literatura hebraik apokaliptike). Kjo mund të ketë qënë mënyra e Gjonit për të lidhur Besëlidhjen e Re dhe të Vjetër. Ajo tregon modelin e vjetër të rebelimit njerëzor dhe të përkushtimit të Perëndisë për shpëngim! Por duhet theksuar se pavarësisht se Zbulesa përdor gjuhën, personat dhe ndodhitë e Dhjatës së Vjetër, ajo i ri-interpreton ato në dritën e Romës së shekullit të parë (shih Zbulesa 17).

TENSIONI I DYTË (monoteizmi përkundrejt një populli të zgjedhur)

Theksi biblik është në një Perëndi personal, shpirtëror, krijues-shpëngues (shih Eksod. 8:10; Isa. 44:24; 45:5-7,14,18,21-22; 46:9; Jer. 10:6-7). Veçantia e Dhjatës së Vjetër në kohën e saj ishte tek monoteizmi i saj (shih Special Topic: Monotheism [Tema të Veçanta: Monoteizmi]). Të gjitha kombet rreth e përqark ishin politeiste. Një-jësia e Perëndisë është zemra e zbulesës së Dhjatës së Vjetër (shih Ligji i Përt. 6:4). Krijimi është një skenë për qëllimin e marrëdhënies midis Perëndisë dhe njerëzimit, të krijuar në imazhin dhe shëmbëlltyrën e Tij (shih Zan. 1:26-27). Megjithatë, njerëzimi u rebelua, duke mëkatuar kundër dashurisë, drejtimit dhe qëllimit të Perëndisë (shih Zanafilla 3). Dashuria dhe qëllimi i Perëndisë ishin aq të forta dhe të sigurta sa Ai premtoi të shpëngonte njerëzimin e rënë (shih Zan. 3:15)!

Tensioni rritet kur Perëndia zgjedh që të përdorë një njeri, një familje, një komb për të arritur pjesën tjetër të njerëzimit. Zgjedhja e Perëndisë për Abrahamin (shih Zanafilla 12; 15; 17; 18) dhe për hebrejtë si një mbretëri priftërinjsh (shih Eksod. 19:4-6) shkaktoi krenari në vend të shërbesës, përjashtim në vend të përfshirjes. Thirrja e Perëndisë për Abrahamin përfshinte bekimin e qëllimshëm të të gjithë njerëzimit (shih Zan. 12:3). Duhet të mbajmë mend dhe të theksojmë se zgjedhja e Dhjatës së Vjetër ishte për shërbesë, jo për shpëtim. I gjithë Izraeli nuk ishte kurrë në drejtësi me Perëndinë, nuk ishte kurrë i shpëtuar përjetësisht bazuar vetëm tek e drejta e tyre e dhënë në lidhje (shih Gjoni 8:31-59; Mate. 3:9), por me besimin personal dhe bindjen personale (shih Zan. 15:6, cituar tek Rom. 4:3,9,22; Gal. 3:6). Izraeli e humbi misionin e tij (kisha tani është një mbretëri priftërinjsh, shih Zbu. 1:6; 1 Pjet.2:5,9) dhe e ktheu mandatin në një privilegj, shërbesën në një qëndrim të veçantë! Perëndia zgjodhi një për të zgjedhur të gjithë!

TENSIONI I TRETË (besëlidhje të kushtëzuara përkundrejt besëlidhjeve të pakushtëzuara)

Gjendet një tension ose paradoks teologjik midis besëlidhjeve të kushtëzuara dhe të pakushtëzuara. Është me siguri e vërtetë që qëllimi / plani shpengues i Perëndisë është i pakushtëzuar (shih Zan. 15:12-21). Megjithatë, përgjigja e mandatar njerëzore është gjithnjë e kushtëzuar!

Forma e përsëritur “nëse... atëherë” shfaqet si në Dhjatën e Vjetër ashtu edhe në Dhjatën e Re. Perëndia është besnik; njerëzimi nuk është besnik. Ky tension ka shkaktuar shumë paqartësi. Interpretuesit janë prirur të fokusohen vetëm tek një nga “brrët e dilemës”, besnikëria e Perëndisë ose përpjekjet njerëzore, sovraniteti i Perëndisë ose vullneti i lirë i njerëzimit. Të dyja janë biblike dhe të nevojshme. Shih Special Topic: Election/Predestination and the Need for a Theological Balance [Tema të Veçanta: Paracaktimi / Zgjedhja dhe Nevoja për një Ekuilibër Teologjik].

Kjo lidhet me eskatologjinë, premtimin e Perëndisë në Dhjatën e Vjetër ndaj Izraelit. Nëse Perëndia e premtoi, është e vendosur! Perëndia është i lidhur me premtimet e Tij; reputacioni i Tij është në mes (shih Ezek. 36:22-38). Besëlidhjet e pakushtëzuara dhe të kushtëzuara takohen tek Krishti (shih Isaia 53), jo tek Izraeli! Besnikëria përfundimtare e Perëndisë shtrihet në shpengimin e të gjithëve të cilët do të pendohen dhe do të besojnë, jo në atësinë apo mëmësinë e personit! Krishti, jo Izraeli, është çelësi për të gjitha besëlidhjet dhe premtimet e Perëndisë. Nëse ka një parantezë teologjike në Bibël, ajo nuk është kisha por Izraeli (shih Veprat e Apostujve 7 dhe Galatasve 3).

Misioni botëror i shpalljes së ungjillit ka kaluar tek Kisha (shih Mate. 28:19-20; Luka 24:47; Veprat e Apo. 1:8). Ajo është ende një besëlidhje e kushtëzuar! Kjo nuk nënkupton se Perëndia i ka refuzuar plotësisht hebrejtë (shih Romakëve 9-11). Mund të ketë një vend dhe qëllim për Izraelin besimtar të fundit të kohërave (shih Zak. 12:10).

TENSIONI I KATËRT (modele të drejtëpërdrejta të Lindjes së Afërme përkundrejt modeleve perëndimore)

Zhanri është një element kritik në interpretimin e saktë të Biblës (shih Fee [Fi] dhe Stuart [Stjuart], *How To Read the Bible For All Its Worth* [Si ta Lexosh Biblën për Gjithë Vlerën e Saj]). Kisha u zhvillua në rrethana kulturore (greke) perëndimore. Literatura lindore është shumë më tepër figurative, metaforike dhe simbolike se sa modelet letrare të kulturës perëndimore moderne (shih Special Topic: Eastern Literature (biblical paradoxes) [Tema të Veçanta: Letërsia Lindore (paradokse biblike)]. Ajo fokusohet tek njerëzit, takimet dhe ndodhitë më tepër se sa në të vërteta të përmbledhura. Të krishterët kanë qënë fajtorë që kanë përdorur historinë dhe modelet e tyre letrare për të interpretuar profecinë biblike (të dyja, Dhjatën e Vjetër dhe Dhjatën e Re). Çdo brez dhe entitet gjeografik ka përdorur kulturën, historinë dhe veçorinë e vet për të interpretuar Zbulesën. Secili prej tyre ka gabuar! Është arrogante të mendosh se kultura moderne perëndimore është fokusi i profecisë biblike!

Zhanri në të cilin autori origjinal i frymëzuar zgjedh të shkruajë është një kontratë letrare me lexuesin (Bruce Corley [Brus Korlej]). Libri i Zbulesës nuk është një narrativë historike. Ai është një kombinim i një letre (kapitujt 1-3), profecisë dhe më së shumti letërsisë apokaliptike. Ta bësh Biblën të thotë më shumë nga çfarë ka pasur për qëllim autori origjinal është po aq e gabuar sa ta bësh atë të thotë më pak

nga çfarë ka pasur ai për qëllim! Arroganca dhe dogmatizma e interpretuesve janë edhe më të papërshtatshme në një libër si Zbulesa.

Kisha nuk ka rënë kurrë dakord në një interpretim të saktë të Zbulesës. Shqetësimi im është që të dëgjoj dhe të merrem me të gjithë Biblën, jo me disa pjesë të zgjedhura. Botëkuptimi lindor i Biblës prezanton të vërteta në çifte të mbushura me tension. Trendi ynë perëndimor drejt së vërtetës propozionale nuk është i pavlefshëm, por i paekuilibruar! Unë mendoj se është e mundur të largosh të paktën disa nga rrugët pa krye në interpretimin e Zbulesës duke vënë re qëllimin e saj të ndryshueshëm ndaj brezave pasardhës të besimtarëve. Është e dukshme për shumicën e interpretuesve se Zbulesa duhet të interpretohet nën dritën e ditës së saj dhe zhanrit të saj. Një përjasje historike ndaj Zbulesës duhet të merret me atë që lexuesit e parë do të kishin apo mund të kishin kuptuar. Në shumë mënyra interpretuesit modernë e kanë humbur kuptimin e shumë simboleve të librit. Shtysa kryesore fillestare e librit të Zbulesës ishte të inkurajonte besimtarët e persektuar. Ajo tregonte kontrollin që ka Perëndia në histori (siç bënë dhe profetët e Dhjatës së Vjetër); ajo pohonte se historia po lëviz drejt një përmbyllje, gjykimi apo bekimi të përcaktuar (siç bënë profetët e Dhjatës së Vjetër). Ajo pohonte dashurinë, praninë, fuqinë dhe sovranitetin e Perëndisë në terma apokaliptikë hebraikë të shekullit të parë!

Ky libër funksionon në këto mënyra të njëjta teologjike ndaj çdo brezi besimtarësh. Ai përshkruan përleshjen kozmike midis së mirës dhe së keqes. Detajet e shekullit të parë mund të kenë humbur për ne, por jo të vërtetat e fuqishme dhe ngushëlluese. Kur interpretuesit modernë perëndimorë përpiqen që t'i sforcjnë detajet e Zbulesës në historinë e tyre bashkëkohore, rrjedha e interpretimeve të gabuara vazhdon!

Është mjaft e mundur që detajet e librit të mund të bëhen sërish të drejtëpërdrejta në mënyrë të habitshme (siç ishte Dhjata e Vjetër në lidhje me lindjen, jetën dhe vdekjen e Krishtit) për brezin e fundit të besimtarëve ndërsa ata përballen me sulmin e furishëm të një lideri dhe kulture anti-Perëndi (shih 2 Thesalonikasve 2). Asnjë nuk mund t'i shohë këto përmbushje të drejtëpërdrejta të Zbulesës deri sa edhe fjalët e Jezusit (shih Mateu 24; Marku 13 dhe Luka 21) dhe Palit (shih 1 Korintasve 15; 1 Thesalonikasve 4-5 dhe 2 Thesalonikasve 2) të bëhen të dukshme historikisht. Hamendësimi, spekulimi dhe dogmatizma, janë të gjitha të papërshtatshme. Letërsia apokaliptike e lejon këtë fleksibilitet. Falenderojmë Perëndinë për pamjet dhe simbolet që e tejkalojnë narrativën historike! Perëndia ka gjithçka nën kontroll; Ai sundon; Ai vjen!

Pjesa më e madhe e komentarëve modernë e humbasin qëllimin e zhanrit! Interpretuesit modernë shpesh kërkojnë një sistem të qartë dhe logjik të teologjisë dhe nuk janë larg të qenit të drejtë me një zhanër të paqartë, simbolik dhe dramatik të letërsisë apokaliptike hebraike. Kjo e vërtetë është shprehur mire nga Ralph P. Martin [Ralf Pi Martin] në artikullin e tij: "Approaches to New Testament Exegesis [Përjasje ndaj Eksegjezës së Dhjatës së Re]," në librin *New Testament Interpretation* [Interpretime të Dhjatës së Re], të redaktuar nga I. Howard Marshall [Aj Houërd Marshëll]:

"Nëse ne nuk e dallojmë cilësinë dramatike të këtij shkrimi dhe nuk e rikujtojmë mënyrën në të cilën gjuha po përdoret si një mjet për të shprehur të vërtetën fetare, ne do të gabojmë rëndë në të kuptuarin tonë të Apokalipsit, dhe do të përpiqemi gabimisht të interpretojmë vizionet e tij si të ishte një libër me prozë të drejtëpërdrejtë dhe të kishte për qëllim të përshkruante ndodhi të historisë empirike dhe të datueshme. Të përpiqesh të arrish rrjedhën e dytë është të rendësh tek të gjitha llojet e problemeve të interpretimit. Edhe më seriozisht ajo shpie në një deformim të qëllimit thelbësor të apokalipsit dhe në këtë mënyrë humbet vlera e madhe e kësaj pjese të Dhjatës së Re si një pranim dramatik në gjuhën mitopoetike të sovranitetit të Perëndisë në Krishtin dhe paradoksin e sundimit të tij i cili përziën së bashku fuqinë dhe dashurinë (shih Zbu. 5:5,6; Luani është Qengji)", (fq. 235).

W. Randolph Tate [Dabëllju Rendolf Tejt] në librin e tij *Interpretime Biblike*:

"Asnjë zhanër tjetër i Biblës nuk është lexuar kaq me zell me rezultate kaq depresuese si apokalipsi, sidomos librat e Danielit dhe të Zbulesës. Ky zhanër ka vuajtur nga një histori shkatërruese keqinterpretimi për shkak të një keqkuptimi themelor të formave, strukturës dhe qëllimit të tij letrar. Për shkak të pretendimit të tij për të zbuluar atë që do të ndodhë së shpejti, apokalipsi është

parë si një hartë treguese për në të ardhmen dhe një plan i së ardhmes. Gabimi tragjik në këtë pikëpamje është supozimi se kuadri i referencës së librave është epoka e lexuesit bashkëkohor dhe jo ajo e autorit. Kjo përjasje e keqdrejtuar tek apokalipsi (sidomos tek Zbulesa) i trajton veprat si të ishin një kriptogramë, me anë të së cilës ndodhitë bashkëkohore mund të përdoren për të interpretuar simbolin e tekstit. Së pari, interpretuesi duhet të dallojë se apokalipsi komunikon mesazhin e tij përmes simbolizmit. Të interpretosh një simbol fjalë për fjalë kur ai është metaforik është thjesht të keqinterpretosh. Çështja nuk është nëse ndodhitë në apokalips janë historike. Ndodhitë mund të jenë historike; mund të kenë ndodhur vërtetë, ose mund të ndodhin, por autori prezanton ndodhitë dhe komunikon kuptimin përmes pamjeve dhe prototipëve” (fq. 137).

Nga *Dictionary of Biblical Imagery* [Fjalori i Pamjeve Biblike], redaktuar nga Ryken [Rajkën], Wilhost [Uillhost] dhe Longman [Longmën] III:

“Lexuesit e sotëm shpesh ngatërrohen dhe acarohen nga ky zhanër. Pamjet e papritura dhe eksperiencat jashtë kësaj bote duken të çuditshme dhe jashtë rrjedhës së pjesës tjetër të Shkrimeve. Ta marrësh këtë letërsi në vlerë faktike i le shumë lexues duke debatuar për të përcaktuar ‘çfarë do të ndodhë kur’, dhe kështu humbasin të gjithë qëllimin e mesazhit apokaliptik” (fq. 35).

TENSIONI I PESTË (Mbretëria e Perëndisë si e tashme e megjithatë e ardhme)

Mbretëria e Perëndisë është e tashme, por edhe e ardhme. Ky paradoks teologjik fokusohet tek pika e eskatologjisë. Nëse dikush pret një përmbushje të drejtëpërdrejtë të të gjitha profecive të Dhjatës së Vjetër për Izraelin atëherë Mbretëria bëhet një restaurim i Izraelit në një lokalitet gjeografik dhe para-famë teologjike! Kjo do të shpinte në nevojën që kisha të rrëmbejë në mënyrë sekrete në kapitullin 5 dhe kapitujt e tjerë të lidheshin me Izraelin (por vini re Zbu. 22:16).

Megjithatë, nëse fokusi është tek mbretëria që inaugurohet nga Mesia i premtuar i Dhjatës së Vjetër, atëherë ai është i tashëm me ardhjen e parë të Krishtit, dhe më pas fokusi bëhet mishërimi, jeta, mësimdhëniet, vdekja dhe ringjallja e Krishtit. Theksi teologjik është mbi shpëtimin aktual. Mbretëria ka ardhur, Dhjata e Vjetër është përmbushur në ofrimin e Krishtit për shpëtim të të gjithëve, jo për sundimin e Tij mijëvjeçar mbi disa!

Është sigurisht e vërtetë se Bibla flet për të dy ardhjet e Krishtit, por ku duhet vendosur theksi? Mua me duket se profecitë më të shumëta të Dhjatës së Vjetër fokusohen tek ardhja e parë, themelimi i mbretërisë mesianike (shih Danielin 2). Në shumë mënyra kjo është analoge me sundimin e përjetshëm të Perëndisë (shih Danielin 7). Në Dhajtën e Vjetër fokusi është tek sundimi i përjetshëm i Perëndisë, por mekanizmi për manifestimin e këtij sundimi është shërbesa e Mesias (shih 1 Kor. 15:25-27). Nuk është një pyetje se cila është e vërtetë; të dyja janë të vërteta, por ku është theksi? Duhet theksuar se disa interpretues fokusohen kaq shumë tek sundimi mijëvjeçar i Mesias (shih Njohuri Kontekstuale për Zbulesën 20) sa ata e kanë humbur fokusin biblik mbi sundimin e përjetshëm të Atit. Sundimi i Krishtit është një ndodhi pararendëse. Sikurse dy ardhjet e Krishtit nuk ishin të dukshme në Dhjatën e Vjetër, ashtu nuk është as sundimi i përkohshëm i Mesias!

Çelësi i predikimit dhe mësimin të Jezusit është mbretëria e Perëndisë. Ajo është edhe e tashme (në shpëtimin dhe shërbesën), edhe e ardhme (në përhapje dhe fuqi). Zbulesa, nëse fokusohet në një sundim mijëvjeçar të Mesias (shih Zbulesa 20), është paraprak, jo përfundimtar (shih Zbulesa 21-22). Nuk është e dukshme nga Dhjata e Vjetër se sundimi i përkohshëm është i nevojshëm; në fakt, sundimi mesianik i Danielit 7 është i përjetshëm, jo mijëvjeçar.

TENSIONI I GJASHTË (rikthimi i pashmangshëm i Krishtit përkundër *Parousia*-s të vonuar)

Pjesa më e madhe e besimtarëve kanë marrë mësim se Jezusi do të vijë së shpejti, papritmas dhe në mënyrë të papritur (shih Mate. 10:23; 24:27,34,44; Mark 9:1; 13:30; Zbu. 1:1,3; 2:16; 3:11; 22:7,10,12,20; shih Special Topic: Soon Return [Tema të Veçanta: Rikthim i Shpejtë]). Por çdo brez besimtarësh pritisë derimë tani ka gabuar! Koha e shkurtër (menjëhershmeria) e rikthimit të Jezusit është një shpresë e

fuqishme e premtuar për çdo brez, por një realitet vetëm për një (dhe ky realitet është i persekutuar). Besimtarët duhet të jetojnë si Ai të vinte nesër, por të planifikojnë dhe të zbatojnë Urdhërimin e Madh (shih Mate. 28:19-20) sikur Ai të vonohej.

Disa pasazhe tek Ungjijtë dhe 1 dhe 2 Thesalonikasve bazohen në një Ardhje të Dytë të vonuar (*Parousia*). Ka disa ndodhi historike të cilat duhet të ndodhin të parat:

1. Ungjillizimi mbarë-botëror (shih Mate. 24:14; Mark 13:10)
2. Zbulesa e “njeriut të Mëkatit” (shih Mate. 24:15; 2 Thesalonikasve 2; Zbulesa 13)
3. Persekutimi i madh (shih Mate. 24:21,24; Zbulesa 13)

Kjo është një paqartësi e qëllimtë (shih Mate. 24:42-51; Mark 13:32-36)! Jetoni çdo ditë si të ishte dita juaj e fundit por planifikoni dhe trajnohuni për shërbesën tuaj të ardhme!

PËRPUTHJA DHE EKUILIBRI

Duhet thënë se shkolla të ndryshme të interpretimit modern eskatologjik të gjitha përmbajnë gjysëm të vërteta. Ato kuptojnë dhe interpretojnë mire disa tekste. Problemi qëndron tek përputhja dhe ekuilibri. Shpesh ka një set presupozimesh të cilat përdorin tekstin biblik për të mbushur tek skeleti teologjik i paravendosur. Bibla nuk na zbulon një eskatologji logjike, kronologjike, sistematike. Ajo është si një album familjeje. Fotografitë janë të vërteta, por jo gjithmonë në rendin e duhur, në kontekst, apo në një rrjedhë logjike. Disa nga fotografitë kanë rënë nga albumi dhe breza të mëvonshëm të anëtarëve të familjes nuk e dinë saktësisht se si t'i rivendosin ato sërish. Çelësi për një interpretim të saktë të Zbulesës është qëllimi i autorit origjinal siç është zbuluar përmes zgjedhjes së tij të zhanrit letrar. Pjesa më e madhe e interpretuesve përpiqen të përdorin instrumentët dhe procedurat e tyre ekzegjetike nga zhanrat e tjerë të Dhjatës së Re në interpretimet e tyre të Zbulesës. Ata fokusohen tek Dhjata e Vjetër, në vend që të lejojnë mësimet e Jezusit dhe të Palit të vendosin strukturën teologjike dhe të lejojnë Zbulesën të veprojë si ilustrim.

Unë duhet ta pranoj se unë e përqsas këtë komentari mbi Zbulesën me pak frikë dhe ankth, jo për shkak të mallkimit të Zbu. 22:18-19, por për shkak të nivelit të polemikës që interpretimi i këtij libri ka shkaktuar dhe vazhdon të shkaktojë tek populli i Perëndisë. Unë e dua zbulesën e Perëndisë. Ajo është e vërtetë kur të gjithë njerëzit gënjejnë (shih Rom. 3:4)! Ju lutem, perdoreni këtë komentari si një përpjekje për të qënë provokues mendimesh dhe jo përfundimtar, si një shenjë postare dhe jo si një hartë, si të ishte një “po sikur” dhe jo një “kështu thotë Zoti”. Unë jam gjendur ballë për ballë me papërshtatshmëritë e mia, paragjykimet e mia dhe planin tim teologjik. Unë gjithashtu kam parë dhe ato të interpretuesve të tjerë. Duket sikur njerëzit gjejnë tek Zbulesa atë që presin të gjejnë. Zhanri e lejon vetë abuzimin! Gjithsesi, është në Bibël për një qëllim. Vendosja e saj si një “fjalë” përmbyllëse nuk është një aksident. Ajo ka një mesazh nga Perëndia për fëmijët e Tij të çdo brezi. Perëndia dëshiron që ne të kuptojmë! Le të bashkojmë duart, dhe jo të formojmë kampe; le të pohojmë atë që është e qartë dhe qëndrore, jo gjithçka që mund të jetë, ka mundësi të jetë, apo mund të ishte e vërtetë! Perëndia na ndihmoftë të gjithëve!

■ **“këtu do të vershojnë tërë kombet”** Kjo folje (BDB 625, KB 676, *Qal* E KRYER) përcakton një burim uji që nuk pushon së rrjedhuri, sikurse një pus artesian. Këtu është metaforike për rrjedhjen e pafundme të popullit të YHWH.

2:3 Vini re kërkesën e kombeve.

1. “Ejani”, BDB 229, KB 246, *Qal* URDHËRORE
2. “të ngjitemi në malin e Zotit”, BDB 748, KB 828, *Qal* E PAPËRKRYER e përdorur në një kuptim DËSHIROR
3. “Ai do të na mësojë rrugët e Tij”, BDB 434, KB 436, *Hiphil* E PAPËRKRYER e përdorur në një kuptim TREGUES
4. “ne do të ecim në shtigjet e Tij”, BDB 229, KB 246, *Qal* DËSHIRORE
5. “Sepse nga Sioni do të dalë ligji (mësimet)”, BDB 422, KB 425, *Qal* E PAPËRKRYER e përdorur në kuptimin DËSHIROR

■ **“shtigjet e Tij”** Ky term (BDB 73) përdoret disa herë tek Isaia (shih 2:3; 3:12; 26:7,8; 30:11; 33:8; 40:18; 41:3) dhe dukshëm tek Fjalët e Urta (shih 1:19; 2:8,13,15,19,20; 3:6; 4:14,18; 5:6; 8:20; 9:15; 10:17; 12:28; 15:10,19,24; 17:23; 22:25). Ajo përcakton në mënyrë metaforike një stil jetese besimi që i bindet dhe ecën në mësimet e Perëndisë (shih Eksod. 16:4; Isa. 30:20; 42:24; Jer. 9:12; 26:4; 32:23; 44:10,23; Zak 7:12). Kjo metaforë për stilin e jetesës, jetën plot besim u bë titulli i parë i kishës së Dhjatës së Re, “Rruga” (shih Gjoni 14:6; Veprat e Apo. 9:2; 19:9,23; 22:4; 24:14,22; 18:25-26).

■ **“Sioni”** Jeruzalemi (sikurse Roma) u ndërtua mbi shtatë kodra. Sioni (BDB 851, kuptimi është i pasigurtë) ishte kodra mbi të cilën u ndërtua qyteti origjinal kanaaneas i Jebusit ose Salemit (shih I Mbret. 8:1; II Kro. 5:2). Ndërsa Jeruzalemi u rrit, ai u bë një mënyrë për t’iu referuar të gjithë qytetit dhe tempullit (shih v. 3, reshtat 6 dhe 7; Jer. 50:28; 51:10).

2:4 “Ai do të gjykojë... do të japë vendime” Këto dy folje (BDB 1047, KB 1622 dhe BDB 406, KB 410) përshkruajnë arsyetimet dhe vendimet e një sunduesi të urtë. YHWH dhe Mesia i Tij janë sunduesit e mënçur përfundimtarë!

■ Prania dhe mësimet e Zotit do të bëjnë që kombet të braktisin sulmet e tyre mbi popullin e Perëndisë (shih Psalm 2; Ezekiel 38-39). Ata do të kërkojnë paqen (shih 9:6-7; 11:6-9; 57:19; Ose. 2:18; Zak. 9:10).

■ **“heshtat e tyre në drapinj”** Kjo është një shprehje për paqen. E kundërta ndodh tek Joeli 3:10.

VERSIONI SHQIP: 2:5-11

⁵ O shtëpi e Jakobit, ejani dhe të ecim në dritën e Zotit!

⁶ Sepse Ti, o Zot, ke braktisur popullin Tënd, shtëpinë e Jakobit,

Sepse janë plot me praktika lindore,

Ushtrojnë magjinë si Filistejtë,

Lidhin aleanca me bijtë e të huajve.

⁷ Vendi i tyre është plot me argjend dhe me ar

Dhe thesaret e tyre nuk kanë fund;

Vendi i tyre është plot me kuaj

Dhe qerret e tyre s’kanë të sosur.

⁸ Vendi i tyre është plot me idhuj;

Bien përmbys përpara veprës së vetë duarve të tyre,

Përpara atyre gjërave që kanë bërë gishtat e tyre.

⁹ Prandaj njeriu i zakonshëm përulet

Dhe njeriu i shquar ulet, por Ti nuk i fal.

¹⁰ Hyr në shkëmb dhe fshihu në pluhurin

Përpara tmerrit të Zotit dhe përpara shkëlqimit të madhërisë së Tij.

¹¹ Vështrimi krenar i njeriut do të ulet

Dhe krenaria e vdekatarëve do të përulet;

Vetëm Zoti do të lartësohet atë ditë.

2:5 Vini re paralelizmin midis v. 3 (kombet) dhe v. 5 (izraelitët). Besimi i një stili jetese është prova e një marrëdhënieje personale besimi me Perëndinë. Njerëzit duhet ta njohin të vërtetën, të ecin në të vërtetën dhe ta ndajnë atë me të tjerët! Kombet duhet ta mësonin këtë nga Izraeli, por nuk e bënë!

“Drita e Zotit” është zbulesa e vërtetë (shih 60:1-2,19-20). Adhurimi i dritave të qiellit të natës është zbulesa e rreme. Ky varg mund të jetë një refuzim i adhurimit yjor babilonas (shih v. 6). YHWH dhe Mesia i Tij janë drita e vërtetë për kombet (shih 9:2; 42:6; 49:6; 51:4; 53:11).

2:6-9 Këto vargje përshkruajnë se pse YHWH braktisi (BDB 643, KB 695, *Qal* E PAPËRKRYER) popullin e Tij të besëlidhjes.

1. Ata janë të mbushur me ndikim nga lindja, v. 6.

2. Ata ushtrojnë magji (BDB 778 II), si Filistejtë, v. 6.
3. Ata lidhin aleanca me bijtë e të huajve, v. 6.
4. Ata janë të pasur dhe ushtarakisht të fortë (dhe besojnë në këto gjëra), v. 7 (vini re përsëritjen e trefishtë të “mbushur”, BDB 567, KB 583, *Niphal* E PAPËRKRYER në v. 7 dhe 8).
5. Ata janë idhujtarë, v. 8 (shih 17:8; 37:19; 40:19; 44:17).
6. Ata i trajtojnë njerëzit e zakonshëm me përbuzje, v. 9 (shih v. 11,17; është e mundur që ky varg të jetë paralel me v. 8 dhe t’i referohet idhujtarisë, shih NKJV).

Çfarë mund të mësojnë kombet nga një popull si ky?!

Për sa i përket pikës nr. 6 më sipër (v. 9), versionet NASB dhe NKJV e përkthejnë atë si një tjetër në një seri përshkrimesh të mënyrës se si po sillet populli i besëlidhjes, por versionet NRSV dhe TEV e përkthejnë atë si një përmbledhje dhe rreshti i fundit është një lutje ndaj YHWH, për të mos i falur ata (Peshitta) ose një pohim nga YHWH që Ai nuk do t’i falë ata (LXX).

2:6

NASB, NRSV	“nga lindja”
NKJV	“mënyrat lindore”
TEV, JPSOA	“nga Lindja”
Peshitta	“ditët e vjetra”
REB	“tregtarët”

UBS Hebrew OT Text Project [Projekti UBS i Tekstit Hebraik të Dhjatës së Vjetër] i jep “nga lindja” ose “nga kohët e vjetra” (të dyja kuptime të mundura të këtij emri, BDB 869) një vlerësim “B” (pak dyshim). Versionet NEB dhe REB shtojnë një bashkëtingëllore dhe e bëjnë atë “tregtarët”. Duket se i referohet ndikimeve fetare nga lindja (dmth., Siria, Asiria, Babiloni) të cilat korrptuan besimin e Izraelit.

☐ **“fallxhinjtë¹¹”** Nëse ky duhej të ishte një paralelizëm strikt me rreshtin më sipër, është e mundur që një emër paralel me “fallxhinjtë”, si për shembull “hyjnorët” (shih Lev. 19:26; Ligji i Përt. 18:9-12), të jetë hequr pa dashje nga MT. MT nuk është teksti në hebraisht më i hershmi apo më origjinali. Ai përmban probleme tekstuale! Megjithatë, mbani mend se këto lloj problemesh nuk ndikojnë thelbësisht mbi doktrinën.

☐

NASB	“ata bëjnë ujdi me bijtë e të huajve”
NKJV	“ata kënaqen me bijtë e të huajve”
NRSV	“ata shtrëngojnë duart me të huajt”
TEV	“ata ndjekin zakonet e huaja”
NJB	“është i tejmbushur me të huajt”
LXX	“shumë bijë të huaj iu lindën atyre”
Peshitta	“ata rritën shumë bij të huaj”
REB	“bijtë e të huajve janë kudo”
JPSOA	“ata teprojnë në zakone të të huajve”

Termi “bij” nuk gjendet tek MT. Folja (1) “ata lidhin duart” (BDB 706 I, KB 765, *Hiphil* E PAPËRKRYER) ose (2) “teprojnë” (BDB 974, shih NIDOTTE, vëll. 3, fq. 1769) është e paqartë. Ajo mund t’i referohet

1. Një transaksioni tregtar
2. Një aleance politike
3. Një miqësie
4. Një pranimit të zakoneve të të huajve

Dukshëm në kontekst besimi unik i Izraelit është kompromentuar!

2:7 Ky përshkrim i drejtimit judeas është në kontraditë të drejtpërdrejtë me Ligji i Përt. 17:16-17. Njerëzit që kanë burime prirën t’iu besojnë atyre (shih 31:1), por v. 22 (shih 31:3) tregon dështimin e besimit në burimet fizike ose njerëzore!

¹¹ Version në shqip është: “ushtrojnë magjinë”.

2:9 “njeriu... njeriu” Vargu 9 është një paralelizëm sinonimesh me dy rreshta (shih II Kgs. 7:10). Dy termat më të zakonshme për njeriun / njerëzimin janë paralele.

1. *adam*, BDB 9, shih Zan. 1:26; 6:1,5,6,7; 9:5,6
2. *ish*, BDB 35, Zan. 2:23; Num. 23:19

NASB, NKJV, NRSV, TEV “mos i fal ata”

NJB, NIV “mos i ngri ata sërish”

LXX “mos i fal ata”

REB (e heq atë si sqarim, shih **Dead Sea Scroll [Dorëshkrimet e Mbledhura të Detit të Vdekur]** dhe shënimi i **JB**)

Folja (BDB 669, KB 724, *Qal* E PAPERKRYER përdorur në kuptimin TREGUES) do të thotë “të ngresh” ose “të mbash”. Këtu ajo ka kuptimin “të mbartësh / heqësh” (dmth., të heqë mëkatën e tyre). Kjo mund të jetë një thirrje nga vetë Isaia.

2:10-11 Këto dy folje përshkruajnë këshillën e YHWH ndaj këtyre shkelësve të besëlidhjes (v. 10a).

1. hyr në shkëmb, BDB 97, KB 112, *Qal* URDHËRORE (dmth., kjo lidhet me v. 19-21, shih Zbu. 6:15-17)
2. fshihu në pluhurin, BDB 380, KB 377, *Niphal* URDHËRORE

Ata duhet të fshihen nga (v. 10b)

1. tmerri i Zotit, shih v. 19,21
2. shkëlqimi i madhësisë së Tij (shih v. 11c, 19,21; II Thes. 1:9)

Rezultati do të jetë (v. 11, vini re paralel me v. 17)

1. vështrimi krenar i njeriut do të ulet, BDB 1050, KB 1631, *Qal* E KRYER (e kundërta e v. 9)
2. krenaria e vdekatarëve do të përulet, BDB 1005, KB 1458, *Qal* E KRYER (e kundërta e v. 9, shih 13:11; 23:9; II Kor. 10:5)
3. vetëm Zoti do të lartësohet atë ditë, BDB 960, KB 1305, *Niphal* E KRYER (vini re paralelizmin me v. 17 dhe frazën mbi “tmerri” dhe “shkëlqimin” e YHWH në v. 19c dhe 21b)

Disa komentatorë mendojnë se v. 10 po inkurajon të drejtët që të fshihen nga gjykimi që po vjen i YHWH ndaj të këqijve (shih NIDOTTE, vëll. 2, fq. 377), por në kontekst (dmth., v. 19-21) i referohet dhunuesve të besëlidhjes.

2:11 “atë ditë” Kjo i referohet ditëve të fundit të v. 2a. Ajo bëhet një temë dominuese tek Amosi. Tema tek Isaia rifillohet tek v. 12 (shih 2:20; 3:17; 5:30; 28:5-6; Amos 2:16; 8:9; Ose. 2:18).

Krijimi i ndërgjegjshëm (njerëzit dhe engjëjt) një ditë do të qëndrojë përpara Krijuesit të tij dhe do të japë llogari për administrimin e dhuratës së jetës. YHWH është një Perëndi moral dhe etik; krijimi është një krijim moral dhe etik. Njerëzit nuk thyejnë ligjet e Perëndisë aq shumë sa thyejnë vetveten tek ligjet e Perëndisë. Ligjet janë për mbrojtjen tonë në një botë të rënë, por njerëzit i shohin ato si kufizime dhe humbje të lirive personale. Një ditë çdo krijesë e ndërgjegjshme, njeri dhe engjëll, do të japë llogari përpara Perëndisë!

VERSIONI SHQIP: 2:12-22

¹² Sepse dita e Zotit të ushtrive do të vijë

Kundër çdo gjëje krenare dhe kryelartë

Dhe kundër çdo gjëje që ngrihet,

Për ta ulur,

¹³ Kundër gjithë kedrave të Libanit, të lartë dhe të ngritur,

Dhe kundër të gjitha lisave të Bashanit,

¹⁴ Kundër të gjitha maleve të larta

Dhe kodrave të larta;

¹⁵ Kundër çdo kulle shumë të lartë

Dhe kundër çdo muri të fortifikuar,

¹⁶ Kundër gjithë anijeve të Tarshishit

Dhe kundër të gjitha gjërave të këndshme.

¹⁷ Kryelartësia e njeriut do të ulet
Dhe krenaria e njerëzve të shquar do të përulet;
Vetëm Zoti do të lartësohet atë ditë.

¹⁸ Idhujt do të hiqen plotësisht.

¹⁹ Njerëzit do të hyjnë në shpellat e shkëmbinjve
Dhe në guvat e tokës përpara

Tmerrit të Zotit

Dhe shkëlqimit të madhërisë së Tij,
Kur do të ngrihet për ta bërë tokën të dridhet.

²⁰ Në këtë ditë njerëzit do t'ua hedhin minjve dhe lakuriqve të natës
Idhujt e tyre prej argjendi dhe idhujt e tyre prej ari,

Që i kanë prodhuar për t'i adhuruar,

²¹ Për t'u futur në të çarat e shkëmbinjve dhe në greminat e krepave
Para tmerrit të Zotit dhe shkëlqimit të madhërisë së Tij,

Kur do të ngrihet për ta bërë tokën të dridhet.

²² Mos kini më besim te njeri, në flegrat e të cilit nuk ka veç se një frymë;
Si mund të mbështetesh te ai?

2:12-13 Vini re përdorimin e përsëritur të termave që përcaktojnë njerëzit dhe kombet arrogante dhe krenarë.

1. “kujt do që është krenar” (BDB 144)
2. “dhe kryelartë” (BDB 926, KB 1202, *Qal* PJESORE AKTIVE (vini re të njëjtën formë tek v. 13, 14), v. 12)
3. “kujt do që ngrihet” (BDB 669, KB 724, *Niphal* PJESORE AKTIVE (vini re të njëjtën formë tek v. 13,14), v. 12)
4. “gjithë kedrave të Libanit, të lartë dhe të ngritur”, v. 13 (metafora për njerëzit dhe kombet)

2:12 “Sepse Zoti i ushtrive do të ketë një ditë numërimi” Kjo nuk ndjek tekstin në hebraisht. MT ka “Sepse dita e Zotit të ushtrive” (shih NKJV)¹². Përkthimi NASB po përpiqet ta lidhë këtë sërish me 1:18.

2:12-16 Vini re përdorimin e përsëritur të “kundër” (BDB 752).

1. kundër çdo gjëje krenare dhe kryelartë, v. 12
2. kundër çdo gjëje që ngrihet, v. 12
3. kundër gjithë kedrave të Libanit, të lartë dhe të ngritur, v. 13
4. kundër të gjitha lisave të Bashanit (të cilët gjithashtu janë të lartë dhe të ngritur), v. 13
5. kundër të gjitha maleve të larta, v. 14
6. kundër të gjitha kodrave të larta, v. 14
7. kundër çdo kulle shumë të lartë, v. 15
8. kundër çdo muri të fortifikuar, v. 15
9. kundër gjithë anijeve të Tarshishit, v. 16
10. kundër të gjitha gjërave të këndshme, v. 16 (kjo fjalë “gjëra” [BDB 967] shfaqet vetëm këtu dhe kuptimi i saj është i pasigurtë; ajo duket se është paralele me “anijet e Tarshishit” tek v. 16a)

Zoti e kundërshton krenarin (shih v. 11 dhe 17).

2:13 Për shkak të aludimit ndaj idhujtarisë me pemë (1:29) dhe kopështeve (1:29-30) dhe se YHWH do t'i djegë ata, lind pyetja nëse kjo përmendje e pemëve të larta reflekton

1. krenarinë dhe arrogancën e kombeve
2. adhurimin e idhujve të lidhur me pemët / drurin

Për shkak të kontekstit më të madh (dmth., seria e “kundër”) opsioni i parë duket më i miri. Problemi i krenarisë njerëzore përmbledhet në v. 17 (që mund të jetë tematika e të gjithë librit).

2:16 “gjithë anijeve të Tarshishit” Shih shënimin tek 23:1.

¹² Versioni në shqip ka të njëjtën formë.

2:17 Kjo është paralele në mendim me v. 11, i cili është e kundërta e asaj që kishin bërë drejtuesit e këqij dhe klasat shoqërore të pasura ndaj të varfërve dhe të përlururve në v. 9. Shumë njerëz e shohin këtë varg si një tematikë përmbledhëse të të tërë librit!

2:18 Idhujtaria do të pushojë plotësisht (shih 21:9) për shkak se adhurimi i tyre është “boshësi” (shih 30:22; 31:7; 40:18-20; 44:9-20; 46:5-7)!

2:19 “kur do të ngrihet për ta bërë tokën të dridhet” Folja e parë “ngrihet” (BDB 877, KB 1086, *Qal PËRBËRJE PASKAJORE*) mund të përcaktojë

1. të shfaqet në skenë, Exod. 1:8; Ligji i Përt. 34:10; Gjyq. 5:7; II Mbret. 23:25
2. ngrihet për veprim (nga froni i Tij), Num. 10:35; II Kro. 6:41; Job 31:14; Ps. 76:9; 132:8

Folja e dytë “dridhet” (BDB 791, KB 888, *Qal PËRBËRJE PASKAJORE*) përshkruan krijimin fizik ndërsa krijuesi i saj i afrohet (shih 13:13; 24:1,19,20; Ps. 18:7; 68:7-8; Hag. 2:6). YHWH mund të vijë për bekim ose për gjykim. Në këtë kontekst është për gjykim!

2:20-21 Për të qartësuar rreshtin e parë të v. 10, njerëzit do të përpiqen të fshihen nga Perëndia

1. në shpella në shkëmbinj (shih v. 21)
2. në gropa në tokë

Ata do të përpiqen të largojnë idhujt e tyre të çmuar

1. do t’ua hedhin minjve (kuptimi i fjalës është i pasigurtë. LXX ka “kotësi”; REB ka “brumbujt e plehrave”; JPSOA ka “dhelprave fluturuese” [një lloj lakuriqi, prandaj, është paralel me rreshtin tjetër të poezisë]. Duket se lidhet me foljen “të gërmosh” [BDB 343])
2. do t’ua hedhin lakuriqëve të natës

Këta dy vargje kanë një seri PËRBËRJE PASKAJORE.

1. për t’i adhuruar (fjalë për fjalë, “për t’iu përlurur”), BDB 1005, KB 295, *Hishtaphel PËRBËRJE PASKAJORE*
2. në të çarat (fjalë për fjalë, “të gërmosh”), BDB 343, KB 340, *Qal PËRBËRJE PASKAJORE*
3. për t’u futur, BDB 97, KB 112, *Qal PËRBËRJE PASKAJORE*
4. të ngrihet, BDB 877, KB 1086, *Qal PËRBËRJE PASKAJORE*, e njëjta formë sikurse v. 19 (rreshti 5)
5. të dridhet (fjalë për fjalë, “të trembet”, BDB 791, KB 888, *Qal PËRBËRJE PASKAJORE*, i njëjtë sikurse v. 19 (rreshti 5))

Në IVP *Bible Background Commentary* [Komentarin Sfond Biblik të IVP] “një Himn Sumerian i Enheduanna ndaj perëndeshës Inanna nga mijëvjeçari i tretë përshkruan perënditë që valëviten tej si lakuriqë nate për tek shpellat e tyre nga prania e tmerrshme e perëndeshës” (fq. 588). Kjo do të thotë se duhet të ketë një mundësi që janë vetë idhujt që u lëvizën poshtë nga insektet (brumbujt) ose kafshë gërmuese që kërkonin strehë nga ardhja e YHWH për shkak se nuk mund ta lëviznin veten e tyre.

2:22 YHWH urdhëron respekt për jetën njerëzore (“pushon”, BDB 292, KB 292, *Qal URDHËRORE*) për shkak se ajo është kontigjente e dhuratës së jetës së Perëndisë (“marrë frymë,” *ruah*). Njerëzimi është tranzitor (shih Ps. 144:3-4). Kjo është e vërteta që njerëzimi ateist ka nevojë të dëgjojë!

ISAIA 3

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Perëndia do të Heqë Sunduesit	Gjykimi mbi Judën dhe Jeruzalemin	Anarki në Jeruzalem	Kaos në Jeruzalem	Anarki në Jeruzalem
3:1-12 (1b-12)	3:1-9 (1-3) (4-5) (6-7) (8-9) 3:10-12 (10-12)	3:1-15 (1-5) (6-8) (9-12)	3:1-5 3:6 3:7 3:8-9 3:10-11 3:12a 3:12b	3:1-15 (1-15)
Perëndia do të Gjykojë	Shtypja dhe Luksi i të Dënuarve		Zoti Gjykon Popullin e Tij	
3:13-15 (13-15)	3:13-4:1 (13-15)	(13-15)	3:13-15	
Gratë e Judës të Dënuara		Turpërimi i Grave të Jeruzalemit	Një Paralajmërim për Gratë e Jeruzalemit	Gratë e Jeruzalemit
3:16-26 (16-17) (24-26)	(16-17) (18-23) (24-26)	3:16-4:1 (16-17) (24b-4:1)	3:16-17 3:18-23 3:24 3:25-4:1	3:16-17 (16-17) 3:18-23 3:24 (24) Mjerim në Jeruzalem 3:25-4:1 (25)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 3:1-12

¹ Ja, Perëndia, Zoti i ushtrive, është duke i hequr Jeruzalemit dhe Judës

Çdo mbështetje dhe përkrahje, çdo mbështetje me bukë

Dhe çdo mbështetje me ujë;

² Trimin dhe luftëtarin,

Gjyqtarin dhe profetin,

Falltarin dhe plakun,

³ Komandantin e një pesëdhjetësheje dhe parinë,

Këshilltarin, ekspertin në artet magjike

Dhe yshtësin e shkathët.

⁴ Do t'u jap atyre djem si princa

Dhe fëmijë do t'i sundojnë.

⁵ Populli do të jetë i shtypur,

Njeri nga tjetri, dhe secili nga i afërmi i tij;

Fëmija do të jetë i pasjellshëm me plakun,

Njeriu i keq me njeriun e nderuar.

⁶ Dikush do të kapë vëllanë e vet në shtëpinë e atit të tij dhe do t'i thotë:

"Ti ke një mantel, bëhu i pari ynë

Dhe kujdesu për këtë shkatërrim".

⁷ Por atë ditë Ai do të deklarojë solemnisht duke thënë:

"Unë nuk do t'i lidh plagët tuaja,

Sepse në shtëpinë time nuk ka as bukë as mantel;

Mos më vini të parë të popullit".

⁸ Në fakt Jeruzalemi dridhet dhe Juda po bie,

Sepse gjuha e tyre dhe veprat e tyre janë kundër Zotit,

Për të provokuar zemërimin e vështrimit të madhërisë së Tij.

⁹ Anësia e tyre me personat dëshmon kundër tyre,

Ata vënë në dukje mëkatin e tyre si Sodoma

Dhe nuk e fshehin.

Mjerë ata,

Sepse i bëjnë keq vetes së tyre.

¹⁰ I thoni të drejtit se do t'i dalë mirë,

Sepse do të hajë frytin e veprave të tij.

¹¹ Mjerë i pabesi! Do t'i bjerë mbi kokë fatkeqësia,

Sepse do t'i jepet ajo që duart e tij kanë përgatitur.

¹² Shtypësit e popullit Tim janë fëmijë,

Dhe gratë sundojnë mbi të.

O populli Im, ata që të udhëheqin të çojnë jashtë rruge

Dhe shkatërrojnë shtegun që ti përshkon."

3:1 Kapitulli tre vazhdon parashikimin e profetit për gjykimin e YHWH mbi Jeruzalemin dhe Judën.

■ **“Perëndia, Zoti i ushtrive”** Ky titull për Perëndinë e Izraelit përdoret disa herë në fillim të Isaisë (shih 1:24; 3:1; 10:16,33; 19:4). Shih shënimin e plotë tek 1:24 dhe Temën e Veçantë tek 1:1.

■ **“është duke i hequr”** Kjo folje (BDB 693, KB 747, *Hiphil* PJESORE) në prejardhjen nga *Hiphil* do të thotë “të heqësh” ose “të largosh”.

1. YHWH të heqë sëmudjen e Izraelit, Eksod. 23:25; Ligji i Përt. 7:15
2. Izraeli të heqë gjërat e mallkuara (dmth., mëkati i Ahanit), Joz. 7:13
3. Izraeli të largojë perënditë e huaja, Gjyq. 10:16

4. Sauli të heqë ndërmjetësuesit dhe spiritistët, I Sam. 28:3
5. Individët nuk vunë mënjanë ligjet e Perëndisë, II Sam. 22:23; Ps. 18:23

Por vini re se këtu është Perëndia që heq gjithë mbështetjen, forcën dhe drejtimin idhujtar të Judës.

1. mbështetje me (fjalë për fjalë: “shtab”, BDB 1044) bukë, v. 1
2. mbështetje me (fjalë për fjalë: “shtab”) uji, v. 1
3. trimi, v. 2
4. luftëtari, v. 2
5. gjyqtari, v. 2
6. profeti, v. 2, shih 9:14-15; 28:7; 29:10
7. falltarin, v. 2
8. plakun, v. 2, shih 9:14-16
9. komandantin e një pesëdhjetësheje, v. 3
10. parinë, v. 3
11. këshilltarin, v. 3
12. ekspertin në artet magjike, v. 3, shih 40:20 (idhull bërës)
13. yshtësin e shkathët, v. 3

Mbani mend, gjykimi ishte YHWH, prindi i dashur, që disiplinon fëmijët e Tij në mënyrë që ata të mund të bëhen të fuqishëm, të qëndrueshëm, të lumtur dhe një dritë për kombet. Vëmendja e Tij personale ndaj Judës ishte një shenjë e dashurisë dhe përkujdesit të Tij. Ai i donte ata mjaftueshëm që të mos i linte në mëkatën e tyre!

TEMË E VEÇANTË: GJYKOJ, GJYKIM DHE DREJTËSI TEK ISAIA (SPECIAL TOPIC: JUDGE, JUDGMENT, AND JUSTICE IN ISAIAH)

Ky është një term i përdorur gjerësisht (BDB 1047, KB 1622) në Dhjatën e Vjetër. NIDOTTE, vëll. 4, fq. 214 ka karakterizuar shpërndarjen dhe rëndësinë e saj.

1. Pentateuch, 13%, gjyqtarë njerëzorë
2. Librat Historikë, 34%, drejtues njerëzorë
3. Letërsia e Urtësisë, 22%, vepritari hyjnore
4. Profetët, 31%, kryesisht vepritari hyjnore

Vini re tabelën e mëposhtme nga Isaia:

<u>YHWH si Gjyqtar</u>	<u>Mesia si Gjyqtar</u>	<u>Gjyqtarët Idealë të Izraelit</u>	<u>Gjyqtarët Aktualë të Izraelit</u>
2:4	9:7	1:17	1:23
3:14	11:3, 4	26:8	3:2
4:4	16:5	56:1	5:7
5:16	32:1	58:2, 8	10:2
28:6, 17, 26	40:14		59:4, 9, 11, 14, 15
30:18	42:1, 3, 4		
33:5, 22	51:4, 5		
61:8	53:8		
66:16			

Izraeli duhej të reflektonte karakterin e YHWH tek kombet. Ai dështoi, kështuqë YHWH ngriti izraelitin “ideal” për të përmbushur zbulësën e Tij personale tek bota (dmth., Mesia, Jezusi i Nazaretit, Krishti, shih Isa. 52:11-53:12)!

■	
NASB	“furnizoj dhe mbështes”
NKJV	“rezervë dhe ruajtje”
NRSV	“mbështes dhe furnizoj”

TEV	“gjithëka dhe kushdo mbi të cilin varen njerëzit”
NJB	“të burimeve dhe sigurimit”
LXX	“burri i fuqishëm dhe gruaja e fuqishme”
Peshitta	“qëndrim dhe furnizim”
REB	“çdo mbështetje dhe ruajtje”

MT ka format mashkullore dhe femërore të cilat BDB i përcakton si “mbështes dhe furnizoj” (shih II Sam. 22:19). Tek Levitiku 26:26 ajo është “furnizimi me bukë”.

3:3

NASB	“yshtësin e aftë”
NKJV, NRSV, REB	“yshtësin ekspert”
TEV	“këdo që përdor magjinë për të kontrolluar ndodhitë”
NJB	“falltarin”
LXX	“dëgjuesin e zgjuar”
Peshitta	“këshilltarin ekspert”

Emri (BDB 538) do të thotë “të pëshpërisësh” ose “magjepsësh”. Ajo fillimisht i referohej magjepsjes së gjarpërit (shih Ps. 58:6; Pred. 10:11; Jer. 8:17). Më pas u përdor për të folurën e butë (shih 26:16; II Sam. 12:19; Ps. 41:8).

I njëjti term përdoret tek 3:20 për hajmalitë e mbajtura nga gratë judease. Ai i referohet praktikave magjike dhe magjepsjeve, të ndaluara për Izraelin dhe Judën.

3:4 Drejtuesit e pleqësisë së Judës do të hiqen (nga Vetë YHWH) edhe në nivelet më të larta. Njerëzit e rinj të pafrytshëm dhe pamendë do të drejtojnë (shih Pred. 10:16).

NASB	“fëmijët”
NKJV, NRSV	“foshnjët”
NJB	“djelmoshët”
LXX, Peshitta	“tallësit”

Dallimi është midis MT עוללים (BDB 760, “paturpësi”, shih Ligji i Përt. 22:14,17; Ps. 141:4) dhe një korrigjim ndaj עוללים (BDB 760, “fëmijë”, shih Ps. 8:3), i cili duket se i përshtatet kontekstit.

3:5-6 Shtypja dhe abuzimi përshkruhen.

1. i shtypur, njeri nga tjetri
2. i shtypur, secili nga i afërmi i tij
3. tensione brezash
4. tensione shoqërore
5. tensione familjare

3:7-12 Personi që familja zgjedh të drejtojë, nuk do ta pranojë pozitën për shkak të krizës aktuale (Juda është e plagosur [1:6], vetëm Perëndia mund të shërojë [30:26]) dhe rebelimit të familjes (dmth., Juda) kundër YHWH.

1. gjuha e tyre është kundër YHWH, v. 8
2. veprat e tyre janë kundër YHWH, v. 8
3. ata rebelohen kundër pranisë së Tij të lavdishme, v. 8
4. anësia e tyre tregon fytyrat e tyre, v. 9
5. mëkati i tyre shfaqet si Sodoma, v. 9
6. i bëjnë keq vetes së tyre, v. 9
7. ata korrin atë që kanë mbjellë, v. 10-11
 - a. të drejtët
 - b. të këqijtë
8. ata shtypen nga drejtues të rinj (shih v. 4), v. 12
9. ata sundohen nga gratë, v. 12
10. drejtuesit e tyre i çojnë jashtë rruge, v. 12
11. shkatërrojnë shtigjet që ata përshkojnë (dmth., planet dhe qëllimet e tyre), v. 12

Pasojat e rebelimit janë një pasqyrim i Ligjit të Përt. 28:15-68.
JPSOA vendos v. 10 dhe 11 në një kllapë.

3:8

NASB, NRSV “prania e Tij e lavdishme”
NKJV “sytë e lavdisë së Tij”
TEV “vetë Perëndia”
NJB “vështrimi i Tij i lavdishëm”
LXX “lavdia e tyre”
Peshitta “madhështia e lavdisë së tij”
REB “lavdia e tij”

MT ndiqet ngushtësisht nga NKJV. “Sytë” përfaqësonin praninë personale të Perëndisë. Termi “lavdi” (*kabod*, BDB 458) është i zakonit, por ka një fushë të gjerë semantike.

TEMË E VEÇANTË: LAVDIA (DOXA) [SPECIAL TOPIC: GLORY (DOXA)]

Koncepti biblik i “lavdisë” është i vështirë për t’u përkufizuar. LXX përdor *doxa* për të përkthyer mbi njëzetë fjalë në hebraisht. Ajo përdoret shumë herë për gjatë Dhjatës së Re në disa mënyra. Ajo përdoret për Perëndinë, Jezusin, njerëzit dhe Mbretërinë Mesianike.

Në Dhjatën e Vjetër fjala më e zakonshme hebraike për “lavdi” (*kabod*, BDB 458, KB 455-458) ishte fillimisht një term komercial i lidhur me peshoret (“të jesh i rëndë”, KB 455). Ajo që ishte e rëndë ishte e çmuar ose kishte vlerë të brendshme. Shpesh koncepti i shkëlqyeshmërisë i shtohet fjalës për të shprehur madhështinë e Perëndisë (shih Eksodi 19:16-18; 24:17; 33:18; Isa. 60:1-2). Vetëm Ai është i denjë dhe i nderueshëm (shih Ps. 24:7-10; 66:2; 79:9). Ai është tepër i shkëlqyeshëm për sytë e njerëzimit, ndaj Ai e vesh Vetveten në re, dorë ose tym (shih Eks. 16:7,10; 33:17-23; Isa. 6:5). YHWH mund të njihet me të vërtetë vetëm përmes Krishtit (shih Gjoni 1:18; 6:46; 12:45; 14:8-11; Kol.1:15; 1 Tim. 6:16; Heb. 1:3; 1 Gjoni 4:12).

Për një diskutim të plotë të *kabod*, shih Temën e Veçantë: Lavdi [Dhjata e Vjetër] / Special Topic: Glory [OT]. Lavdia e besimtarëve është se ata kuptojnë ungjillin dhe lavdinë në Perëndinë, jo në veten e tyre (shih 1 Kor. 1:29-31; Jer. 9:23-24). Për një diskutim të detajuar, shih NIDOTTE, vëll. 2, fq. 577-587.

3:9 “Shprehia e fytyrave të tyre dëshmon kundër tyre” Targumet aramaike kanë “anësia e tyre në gjykim (abuzimet ligjore dhe ryshfetet) i akuzojnë ata”. Kjo mund të jetë një lojë në sytë e Zotit e përmendur në v. 8 përkundrejt shikimit mëkatar të judesve në v. 9.

■ **“ata vënë në dukje mëkatën e tyre si Sodoma”** Sërish, sikurse tek 1:10, Isaia krahason mëkatet e shoqërisë judease me mëkatet e Sodomës (shih Zanafilla 19). Këta udhëheqës judeas (dhe familjet e tyre) po mburreshin publikisht me krenarinë e tyre, pasurinë e tyre dhe shfrytëzimin që ata i bënin të dobtëve dhe të pafuqishmëve të shoqërisë.

Sodoma ishte arrogante (Ezek. 16:50) dhe YHWH i shkatërroi ata, po kështu, tani Juda (v. 16) dhe ata do të shkatërrohen (v. 16-26, kundrinori lëviz nga gratë krenare tek Jeruzalemi krenar).

■ **“i bëjnë keq vetes së tyre”** Ata korrin atë që mbjellin (shih v. 10-11). Ky është një parim frymëror. Perëndia është etik / moral dhe po kështu është edhe krijimi i Tij. Njerëzit thyejnë vetveten tek standartet e Perëndisë. Ne korrin atë që mbjellim. Kjo është e vërtetë për besimtarët (por nuk ndikon mbi shpëtimin) dhe për jobesimtarët (shih Job 34:11; Ps. 28:4; 62:12; Pro. 24:12; Pred. 12:14; Jer. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; 25:31-46; Rom. 2:6; 14:12; I Kor. 3:8; II Kor. 5:10; Gal. 6:7-10; II Tim. 4:14; I Pjet. 1:17; Zbu. 2:23; 20:12; 22:12).

3:12

NASB, NKJV, NRSV “shtypësit e tyre janë fëmijë dhe gratë sundojnë mbi ta”
TEV “huadhënësit shtypin popullin tim dhe kredituesit e tyre iua hedhin atyre”
NJB “shtypësit i grabisin ata dhe shfrytëzuesit sundojnë mbi ta”

LXX	“shtrydhësit ju rrjepin dhe shfrytëzuesit sundojnë mbi ju”
Peshitta	“princat do të nxjerrin jashtë popullin tim dhe gratë do të sundojnë mbi ta”
REB	“huadhënësit e zhasin popullin tim dhe zotërinjtë uzurpatorë sundojnë mbi ta”
JPSOA	“sunduesit e popullit tim janë foshnje, ai sundohet nga gratë”

MT ka “populli im, shtypësit e tyre, fëmijët dhe gratë sundojnë mbi ta”. Dukshëm TEV, NJB dhe REB ndjekin LXX (ndryshon nga “gratë” מִשְׁנֵי, BDB 61 tek “kredihënësit” [1] BDB 673 I, shih Isa. 24:2, SHUMËS AKTIVE PJESORE e אִשָּׁה, shih Isa. 24:2 ose [2] BDB 674 I, SHUMËS AKTIVE PJESORE e אִשָּׁה, shih Eksod. 22:25).

Këto fraza mund të jenë

1. të drejtpërdrejta
 - a. fëmi mbret
 - b. i kontrolluar nga
 - 1) një “mama mbretëreshë” e fortë
 - 2) bashkëshortet e fëmijës mbret
 - 3) gratë në oborr
2. figurative për drejtim të dobët dhe pa përvojë

■

NASB, NRSV	“ngatërrojnë”
NKJV	“shkatërrojnë”
NJB	“fshijnë”
LXX	“prishin”
Peshitta	“shqetësojnë”
REB	“rrënojnë”

Folja (BDB 118, KB 134, *Piel* E KRYER) do të thotë “gëlltis” ose “gllabëroj” (shih Eksod. 15:12; Num. 16:30,32,34; 26:10; Ligji i Përt. 11:6). Në prejardhjen nga *Piel* ajo gjithashtu përcakton “cekëtim”, por përdoret gjithashtu edhe si një metaforë për shkatërrimin ose diçka që ngatërrohet (shih 9:16; 19:3; 28:7).

Studiuesit ende diskutojnë mundësinë e një, dy ose tre rrënjëve / lidhjeje në hebraisht që përdor po këto tri shkronja (עלע).

VERSIONI SHQIP: 3:13-15

¹³ **Zoti paraqitet për të paditur**

Dhe zë vend për të gjykuar popujt.

¹⁴ **Zoti hyn në gjyq me pleqtë e popullit të Tij dhe me princat e Tij:**

"Jeni ju që e keni përpirë vreshtin;

Trupat pa jetë të të varfërve ndodhen në shtëpitë tuaja.

¹⁵ **Çfarë të drejte keni të merrni nëpër këmbë popullin Tim**

Dhe të shtypni fytyrën e të varfërve?,"

Thotë Perëndia, Zoti i ushtrive.

3:13-15 YHWH hyn në një diskutim (dmth., skenë gjyqi, shih 1:2) me drejtuesit e popullit të Tij (pleqtë dhe princat). Ata kanë shkatërruar komunitetin e Tij (dmth., “vreshti”, v. 14). Ata kanë përfituar nga të varfërit, të pafuqishmit dhe të pambrojturit e shoqërisë.

Ata përdorin sistemin ligjor në mënyrë të papërshtatshme (shih v. 9) për përfitimin e tyre dhe tani duhet të qëndrojnë përpara gjykimit të YHWH.

Profetët e mbajnë Izraelin / Judën përgjegjës ndaj kërkesave të besëlidhjes me Moisiun, bindja kishte pasoja dhe po kështu edhe mosbindja kishte pasoja!

3:13

NASB, NKJV, TEV, NJB, LXX, Peshitta, REB	“populli”
NRSV	“popujt”

Forma në njëjës vjen nga LXX e ndjekur nga Peshitta. MT ka formën në shumës. Në këtë kontekst forma në njëjës i përshtatet më mirë për shkak se profeti po i drejtohet Judës (dmth., v. 14). Në kontekste të tjera tek Isaia

përdoret “kombet”, “popujt”. Konteksti, konteksti, konteksti! MT nuk është i pagabueshëm! Konteksti duhet të jetë guida përfundimtare!

VERSIONI SHQIP: 3:16-26

¹⁶ **Zoti thotë akoma: "Me qenë se vajzat e Sionit janë fodulle**

Dhe ecin qafëpërpjetë dhe me vështrime provokuese,

Duke ecur me hapa të vogla

Dhe duke bërë të tringëllojnë unazat që mbajnë te këmbët e tyre,

¹⁷ **Zoti do të godasë me zgjebe majën e kokës së vajzave të Sionit**

Dhe Zoti do të nxjerrë në shesh turpet e tyre".

¹⁸ **Atë ditë Zoti do të heqë stolinë e unazave të kyçeve të këmbës, diejtë e vegjël dhe hënëzat, ¹⁹ vathët, byzylykët dhe velot, ²⁰ çallmat, zinxhirët e vegjël te këmbët, rrypat e brezit, enët e parfumeve dhe hajmalitë, ²¹ unazat, xhevahiret për hundë, ²² rrobat për festë, mantelet e vogla, shallët dhe çantat e vogla, ²³ pasqyrat, këmishëzat, kapuçët dhe robëdëshambrët.**

²⁴ **Dhe do të ndodhë që në vend të parfumit të ketë kalbësira,**

Në vend të brezit një litar,

Në vend të kaçurelave shogësi,

Në vend të një veshjeje të kushtueshme një thes i ngushtë,

Një damkë zjarri në vend të bukurisë.

²⁵ **Njerëzit e tu do të bien nga shpata,**

Dhe trimat e tu në betejë.

²⁶ **Portat e saj do të vajtojnë dhe do të mbajnë zi;**

E dëshpëruar ajo do të ulet për tokë.

3:16-26 YHWH dënon bashkëshortet dhe bijat e drejtuesve të pasur dhe elitë.

1. Ecin qafëpërpjetë (“me kokën lart” ose “me qafën e zgjatur”)
2. Me vështrime provokuese (dmth., sy joshës)
3. Me hapa flirtues (dmth., të vegjël, të shpejtë, si të një fëmije)
4. Bizhuteri tërheqëse dhe që tringëllojnë

YHWH do të (kthimi tipik biblik)

1. godasë me zgjebe majën e kokës (vetëm këtu, BDB 705, KB 764)
2. do të heqë stolinë
3. do të heqë rrobat për festë
4. do të heqë kozmetikën dhe parfumet e tyre
5. do të vrasë bashkëshortët dhe të dashurit e tyre

Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit], duke përdorur përkthimin dhe shënimet JPSOA, përmend se shumë nga sendet në v. 18-24 janë të pasigurta. Ato mund t’i referohen objekteve specifike të bukurisë ose simboleve të idhujtarisë. Ata mbaheshin nga gratë dhe burrat.

3:16

NASB, NJB “tringëllojnë byzylykët”

NKJV, Peshitta “duke bërë një tringëllimë”

NRSV “duke tringëlluar”

TEV “byzylykët në kyçet e tyre tringëllojnë”

Folja (BDB 747, KB 824, *Piel* E PAPËRKRYER) përcakton tingullin që bëhet nga byzylykët e kyçeve të këmbëve ndërkohë që një person ecën (dmth., për të tërhequr vëmendje). Rrënja gjendet vetëm këtu dhe tek Fjalët e Urta 7:22.

3:17

NASB, NJB, REB “do të bëjë ballin mbi kokat e tyre të zhveshur”

NKJV “do të zbulojë pjesët e tyre sekrete”

NRSV, Peshitta “do të nxjerrë në shesh pjesët e tyre sekrete”

TEV “do të rruajë kokat e tyre dhe do t’i lerë ato pa flokë”

LXX

“do të ekspozojë formën e tyre”

MT përdor një kuptim të rrallë për fjalën (BDB 834)

1. zgavër (për një derë), I Mbre. 7:50
2. pjesët e fshehura (organe riprodhuese femërore), Isa. 3:17 (?)

Gjendet një rrënjë akadiane (KB 983) që do të thotë “ballë”, e cila gjithashtu është një opsion. Këto shfrytëzuese krenare, të veshura mirë, të pasura do të përulëshin!

3:18 “rripa koke¹³” IVP *Biblical Background Commentary* (Komentari i Sfondit Biblik i IVP) thotë se këto i referohen “ornamenteve të diellit”. Në këtë mënyrë “ornamentet e hënës së re” reflektojnë adhurimin e hënës dhe këta përfaqësojnë adhurimin e diellit.

▣ “ornamentet e hënës së re” Ky (BDB 962) ishte një simbol i adhurimit të hënës.

1. Mbi devetë ushtarake, Gjyq. 8:21
2. Mbi mbretërit midianitë, Gjyq. 8:26
3. Mbi gratë e pasura judease, Isa. 3:18

Një tjetër shembull i idhujtarisë së tyre të hapur!

TEMË E VEÇANTË: ADHURIMI HËNOR (SPECIAL TOPIC: MOON WORSHIP)

Adhurimi hënor ishte mitologjia më e përhapur e Lindjes së Afërme Antike duke filluar me *Sumer* (kultura e parë shkruese e ANE). Kishte si një aspekt si mashkullor ashtu edhe femëror të lidhur me mitin. Fillimisht, perëndia hënë erdhi nga përdhunimi i perëndeshës së drithërave, *Ninlil* nga *Enlil*, perëndia i qiellit. *Enlil* u përjashtua nga panteoni dhe u dënua në nënbotën për këtë veprim, por kur *Ninlil* mësoi se ajo priste një fëmi, ajo iu bashkua atij. Fëmia, *Sin*, u lejua që të ngjitej në qiell çdo natë.

Adhurimi i hënës është i dizenuar nga fazat e tij të ndryshme.

1. Hëna e re – *Asimabbbar*
2. Hëna e re – *Sin*
3. Hëna e plotë - *Nanna* – (“përndritja” sumeriane nga *En-su*, “zot i urtësisë”)

Këta emra në thelb kanë kuptimin “zot i urtë” (dmth., *Su'en*, akadiane) ose “përndritja” (*Nanna*, sumeriane) dhe adhuroeshin në Ur të Kaldesë. Vetë qyteti shpesh quhej Nannar. Çifti i pjellorisë (dmth., *En'su* dhe bashkëshortja *Ningal*) adhuroheshin në Ziggurats (piramidat e mëdha me maja të sheshta) të ndodhura në qytet. Perëndia i diellit (*Shamash*) ishte i parëlinduri i çiftit dhe më pas *Ereshkigal* (Mbretëresha e Nëntokës) dhe *Inanna* (Mbretëresha e Qiellit).

Kulti u përhap në gjithë ANE, por qendrat kryesore të adhurimit ishin

1. Ur
2. Haran
3. Tema
4. Kanaan
5. Meka

Në thelb, kjo mitologji kombinonte theksin e pjellorisë me adhurimin yjor.

Dhjata e Vjetër e refuzon adhurimin yjor (shih Ligji i Përt. 4:19; 17:3; 2 Mbre. 21:3,5; 23:5; Jer. 8:2; 19:13; Sof. 1:5) dhe adhurimin e pjellorisë (dmth., *Ba'al* dhe *Asherah*, poezitë Ugarite). Hebrejtë, fillimisht nomadë, ishin shumë të kujdesshëm që t'i bënin rezistencë adhurimit të hënës për shkak se në përgjithësi adhurimi i hënës ishte karakteristikë e popujve nomadë të cilët udhëtonin natën, ndërkohë që dielli adhurohej shumë më gjerësisht nga popujt e vendosur ose bujqësorë. Në fund, nomadët u vendosën dhe më pas adhurimi yjor në përgjithësi u bë problem.

3:20 “enët e parfumeve” Termi (BDB 108) i përkthyer “kuti / enë” është fjalë për fjalë “shtëpi”. The Tyndale OT Commentaries [Komentaret Tyndale të Dhjatës së Vjetër], J. Alec Motyer mendon se ai mund t'i referohet një

¹³ Versioni në shqip është: “diejtë e vegjël dhe hënëzat”.

“qaforeje të lartë” (fq. 58). Ka kaq shumë që ne modernët nuk dimë mbi detajet e kulturave ANE sa që shpesh interpretimet tona janë hamendësime të shkolluara të bazuara mbi lidhje dhe kontekste. Asnjë prej këtyre detajeve nuk është thelbësor për të kuptuar konceptin më të gjerë dhe çështjet teologjike. Pjesa më e madhe e tyre janë interesante, por nuk janë të rëndësishme për të kuptuar të vërtetën qendrore të strofës apo të paragrafit. Mos u fokusoni tek vogëlsirat.

3:24 “në vend të brezit një litar” Kjo duket se i referohet të burgosurve që lidheshin së bashku dhe marshonin për në mërgim nga Asiria.

NASB, NKJV “dhe shenjë në vend të bukurisë”

NRSV, TEV “në vend të bukurisë, turpin”

NJB, REB “shenja në vend të bukurisë”

Peshitta “sepse bukuria e tyre do të shkatërrohet”

LXX -- hequr --

MT ka “shenjë në vend të bukurisë”. Termi “shenjë” është nga BDB 464 (djeg, plagë e djegur, shenjë). Fjala “turp” tek përkthimet NRSV dhe TEV nuk është tek MT, por gjendet tek dorëshkrimet e mbledhura të Isaisë nga DSS (1QIsa.).

3:26 Jeruzalemi (“ajo”, femërore, v. 25, 26) personifikohet si duke qarë mbi humbjet e saj. Veshja festive e Sionit ripërtërihet tek Isa. 61:3, gjithashtu vini re Zak. 3:4 (vetëm v. 22 dhe Zak. 3:4 ndajnë të njëjtin term të rrallë për veshje festive).

ISAIA 4

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Një Mbetje e Përgatitur	Përtëritja e Sionit	Ripërtëritja e Jeruzalemit	Jeruzalemi do të Ripërtërihet	Filiza e Yahweh
4:1				
4:2-6	4:2 (2) 4:3-6	4:2-6	4:2-6	4:2-6 (2-6)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studim i udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 4:1

¹ Po atë ditë shtatë gra do të kapin një burrë dhe do t'i thonë: "Ne do të hamë bukën tonë dhe do të vishemi me rrobat tona; vetëm na lër të mbajmë emrin tënd, për të hequr turpin tonë".

4:1-4 Përkthimi JPSOA e ndan tekstin në dy seksione poetike dhe një prozë.

1. Vargjet 1b-3
2. Vargu 4
3. Vargjet 5-6 si prozë

Pjesa më e madhe e versioneve të tjera e marrin vargun 4:1 së bashku me kapitullin 3:16-4:1. Ata gjithashtu nuk i strukturojnë këto vargje si poezi. NKJV ka vargun 2 dhe NJB ka vargjet 2-6 si një kontekst të gjatë poetik (JB kishte ndarje poetike tek v. 2-3 dhe 4-6), por pjesa më e madhe e përkthimeve të tjera e kanë si prozë. Kjo duhet të na tregojë se sa e vështirë është të dish se kur një tekst është prozë apo poezi e ngritur dhe gjithashtu se ku ndodhin ndarjet natyrale / tematike. Bëni kujdes nga ndarjet moderne të kapitujve dhe vargjeve! Ato nuk janë një udhëzues i frymëzuar!

4:1 Ky varg duket se lidhet me vargun 3:6 (FOLJE të ndryshme, 3:6, BDB 1074 dhe 4:1, BDB 304, por të dyja kanë kuptimin "të zësh fort"). Ajo mund të lidhet sigurisht me epokën mesianike (dmth., vargu 4:2, "Degë¹⁴"). Poezia hebraike është e vështirë "të kufizohet". Ajo shpesh është një lojë fjalësh dhe veprimesh të ngjashme.

¹⁴ Versioni në shqip është: "filiz".

■ **“shtatë gra”** Shtata është numri për perfeksionin në botëkuptimin hebraik të lidhur me Zanafillën 1. Prandaj, kjo shprehje, sikurse vargjet 3:25-26, i referohet të gjithë banorëve të Jeruzalemit / Judës.

■ **“do të kapin”** Kjo FOLJE (BDB 304, KB 302, *Hiphil* E KRYER) përcakton dikë që zë fort dikë tjetër ose ndonjë objekt (dmth., Ligji i Përt. 22:25; 25:11; I Sam. 15:27; II Sam. 1:11; I Mbret. 1:50; II Mbret. 2:12; 4:27; Fjalët e Urta 7:13; 26:17; Zak. 8:23).

■ **“na lër të mbajmë emrin tënd”** Emri ishte një simbol i personit dhe karakteristikave të tij. Qëllimi i këtij veprimi zbulohet në frazën tjetër: “për të hequr turpin tonë” (BDB 62, KB 74, *Qal* E PAKRYER). Kush mund ta bëjë këtë?

1. I drejti i vargut 3:10
2. “Dega” Mesianike e vargjeve 4:2-6

■ **“hiq turpin tonë”¹⁵** Ky emër (BDB 357) mund t’i referohet

1. Një simboli të mëkatit dhe rebelimit të tyre kundër YHWH
2. Vejanisë së tyre pa fëmijë për shkak se të gjithë burrat u vranë në betejë (NASB Study Bible [Bibla e Studimit NASB], fq. 965, NIDOTTE, vëll. 2, fq. 75)

Isaia 54:4 i përshtatet të dy mundësive për shkak se “vejani” mund t’i referohej të qëniet e divorcuar (dmth., metafora ligjore) nga YHWH.

VERSIONI SHQIP: 4:2-6

² Po atë ditë Filizi i Zotit do të jetë gjithë shkëlqim dhe lavdi, dhe fryti i tokës do të jetë krenaria dhe zbulimi i të shpëtuarve të Izraelit. ³ Dhe ka për të ndodhur që ata që do të kenë mbetur në Sion dhe ai që do të mbijetojë në Jeruzalem do të quhet i shenjtë, domethënë kushdo që në Jeruzalem figuron i shkruar ndër të gjallët. ⁴ Kur Zoti të ketë larë shëmtirat e bijave të Sionit dhe të ketë zhdukur gjakun nga mesi i Jeruzalemit me frymën e drejtësisë dhe me frymën e shfarosjes, ⁵ atëherë Zoti do të krijojë mbi çdo banesë të malit Sion dhe në kuvendet e tij një re tymi gjatë ditës dhe një shkëlqim zjarri flakëruës gjatë natës, sepse mbi tërë lavdinë do të ketë një mbrojtje. ⁶ Dhe do të ketë një çadër që do të shërbejë për të bërë hije kundër të nxehtësisë së ditës, si dhe për të shërbyer si strehë dhe mbrojtje kundër furtunës dhe shiut.

4:2 “Po atë ditë” Kjo i referohet një kohe të ardhme kur YHWH vjen (për bekim ose për gjykim) tek populli i Tij (shih 2:2,11,12,20; 3:7,18; 4:1,2). Kjo është një tematikë e përsëritur tek Isaia. Është e vështirë të jemi të sigurtë nëse kjo i referohet në mendjen e Isaias

1. Ripërtërimit nga dëbimi nga Zerubabeli dhe Jozueu në periudhën persiane (dmth., Esdra dhe Nehemia)
2. Ripërtërimit nga Makabeu në periudhën Selucide
3. Ardhjes së parë të Jezusit (inaugurimi i Epokës së Re)
4. Ardhjes së dytë të Jezusit (konsumimi i Epokës së Re)

Vini re se si Profeti kalon nga gjykimi i plotë dhe rrënjësor në faljen dhe ripërtërimit të plotë dhe rrënjësor! Kjo është tipike e letërsisë profetike. Nuk mund të prezantohet njëra pa tjetrën! Qëllimi i gjykitimit është gjithmonë ripërtëritja.

■ **“Dega e Zotit”** Për të përshkruar këtë titull (BDB 855, Targumet e interpretuan atë si Mesia) më lejoni të citoj nga komentari im mbi Danielin dhe Zakarian ku termi përdoret gjithashtu (por vetëm një tërheqje vëmendje, ne duhet të bëjmë kujdes që të mos caktojmë një kuptim teknik kudo ku përdoret një fjalë apo frazë – konteksti, konteksti, konteksti është thelbësor). Ky term mund të jetë zhvilluar me kalimin e kohës nga një referencë ndaj bollëkut ideal të Shërbëtorit i veçantë i Perëndisë që do të ripërtërijë atë bollëk (dmth., një filiz, një degë). Më lejoni të ndaj shënime nga komentari im mbi Zakarian.

Zak. 3:8 “Dega” Kjo mund të jetë “filiz” (BDB 855). Ky është një tjetër titull mesianik (shih 6:12; Isa. 4:2; 11:1; 53:2; Jer. 23:5; 33:15). Shih diskutimin e plotë dhe Temën e Veçantë: Jezusi Nazareas / Special Topic: Jesus the Nazarene tek Dan. 4:15.

¹⁵ Versioni në shqip është: “vetëm, për të hequr turpin tonë”.

Ky titull përdoret për Zerubabelin tek 6:12 si një simbol i linjës mbretërore davidike. Është befasuese që ajo përdoret në këtë kontekst, që thekson aspektin priftëror të Mesias. Aspektet binjake të shpenguesit (priftëror, shih Isaia 53) dhe drejtuesit administrativ (mbretëror, shih Isa. 9:6-7) shkrihen në librin e Zakarias (shih kapitulli 4).

Zak. 6:12 “Dega” Kjo fjalë do të thotë “filiz” (shih 3:8; 6:12; Isa. 4:2; 11:1; 53:2; Jer. 23:5; 33:15). Ky është një titull për Mesian. Tek Zakaria ai i referohet Zerubabelit si një lloj i Mesias (shih Ibn Ezra dhe Rashi). Emri, Zerubabel, në gjuhën akadiane do të thotë “filiz i Babilonit”. Kjo ishte ndoshta një lojë fjalësh me emrin e tij duke qënë se ai rindërtoi tempullin në vitin 516 para Krishtit, por në të vërtetë është një referencë themelore ndaj Jezusit. Ky titull dhe folja përshtatëse (“do të zgjerohet”, *Qal E PAKRYER*) shfaqen së bashku në këtë varg.

TEMË E VEÇANTË: JEZUSI NAZAREAS (SPECIAL TOPIC: JESUS THE NAZARENE)

Ka një sërë termash të ndryshëm greqisht që përdor Dhjata e Re për të folur për Jezusin.

A. Termat e Dhjatës së Re

1. Nazareti – qyteti në Galile (shih Luka 1:26; 2:4, 39, 51; 4:16; Veprat e Apo. 10:38). Ky qytet nuk përmendet në burimet e kohës, por është gjetur në mbishkrime të mëvonshme. Për Jezusin nuk ishte kompliment të ishte nga Nazareti (shih Gjoni 1:46). Shenja mbi kryqin e Jezusit, që përfshiu dhe emrin e këtij vendi, ishte shenjë e përcimit të judenjve.
2. *Nazarēnos* – duket se i referohet edhe një vendndodhjeje gjeografike (shih Luka 4:34; 24:19).
3. *Nazōraios* – mund t’i referohet një qyteti, por mund të jetë edhe lojë fjalësh me termin mesianik hebre “Dega” (*netzer*, BDB 666, KB 718 II, shih Isa. 11:1; SINONIM, BDB 855, Jer. 23:5; 33:15; Zak. 3:8; 6:12; aludohet tek Zbu. 22:16). Luka e përdor për Jezusin në vargun 18:37 dhe në Veprat e Apo. 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
4. Lidhet me pikën 3, *nāzir* (BDB 634, KB 684), që do të thotë “i shenjtëruar me anë të një betimi”.

B. Përdorimet historike jashtë Dhjatës së Re.

1. Përcaktonte një grup heretik jude (para krishterimit) (në aramaisht, *nāsōrayyā*).
2. U përdor në qarqet judaike për të përshkruar besimtarët në Krishtin (shih Veprat e Apo. 24:5, 14; 28:22, *nosri*).
3. U bë fjala e zakonshme për të përcaktuar besimtarët në kishat siriane (aramaike). “I krishterë” përdorej në kishat greke për të përcaktuar këta besimtarë.
4. Diku pas rënies së Jerusalemit, farisenjtë u riorganizuan në Jamnia dhe nisën ndarjen formale mes sinagogës dhe kishës. Një shembull i llojit të formulave të mallkimit kundër të krishterëve gjendet në “Tetëmbëdhjetë Bekimet” nga Berakoth 28b-29a, ku besimtarët quhen “nazareas”.
“Nazareasit dhe heretikët u zhdukshin në një çast; ata do të fshihen nga libri i jetës dhe nuk do të shkruhen me besnikët”.
5. U përdor nga Justin Martiri, *Dial.* 126:1, i cili përdori termin *netzer* të Isaisë (Isa. 11:1) për Jezusin.

C. Mendimi i autorit

Habitem nga kaq shumë shqiptime që ka ky term, ndonëse e di se nuk është e padëgjuar në Dhjatën e Vjetër, ku “Jozueu” shfaqet në një sërë shqiptimesh të ndryshme në hebraisht. Pikat e mëposhtme më bëjnë të mbetem i pasigurt për kuptimin e saktë të kësaj fjale:

1. shoqërimi i ngushtë me termin mesianik “Dega” (*netzer*), ose termin e ngjashëm *nāzir* (dikush që shenjtërohet me anë të një betimi)
2. ngjyrimi negativ që e lidhte me rajonin e Galilesë të johebrenjve
3. dokumentimi i pakët, ose i munguar, i kohës për qytetin e Nazaretit në Galile

4. fakti se vjen nga goja e një demoni në kuptimin eskatologjik (pra, “Ke ardhur të na shkatërrosh?”).

Për një bibliografi të plotë të studimeve për këtë grup fjalësh, shih Colin Brown (red.), *New International Dictionary of New Testament Theology* [Fjalori i Ri Ndërkombëtar i Teologjisë së Dhjatës së Re], vëll. 2, fq. 346, ose Raymond E. Brown, *Birth of the Messiah* [Lindja e Mesias], fq. 209-213, 223-225.

■ Një përshkrim i “Degës” së YHWH (NKJV, NRSV, JB)

1. I bukur, BDB 840, shih Jer. 3:19 (shpesh i përdorur për Tokën e Premtuar tek Dan. 8:9; 11:16,41)
2. I lavdishëm, BDB 458 do të thotë “bollëk”, “nder” dhe “lavdi” (“lavdi,” BDB 802, gjithashtu në këtë varg)

Këta dy terma shpesh përdoren së bashku (shih 13:19; 28:1,4,5).

Disa versione e marrin këtë varg si një referencë ndaj rritjes bimore në periudhën e ripërtëritjes (LXX, Peshitta, TEV, NJB, REB, NET Bible). Në një farë kuptimi Mesia dhe epoka e ripërtëritjes janë të lidhura leksikisht (pjesa e parë e v. 2; pjesa e dytë Toka e Premtuar e frytshme).

■ **“të shpëtuarve të Izraelit”** Isaia iu drejtohet atyre dhe i përshkruan ata shpesh (shih 10:20; 37:31,32; shih Temën e Veçantë tek 1:9), por cilit grup i drejtohej ai? Shih komentin hyrës tek v. 2.

Fryma është autori i vërtetë i Shkrimit. Në profeci dhe në pasazhet apokaliptike shpesh autori njerëzor nuk e kuptonte plotësisht gjerësinë e plotë të mesazheve të tij. Unë mendoj se kjo do të thotë se këto pasazhe kishin kuptime të shumëfishta (dmth., Sensus Plenier), por që zbulosa progresive sqaronte kuptimin e synuar. Shpesh koncepti i përmbushjes së shumëfishtë është ajo që lidh qëllimin e plotë të mesazhit të Frymës (dmth., 7:14). Megjithatë, hermeneutika e duhur duhet të nisë me “qëllimin e autorit” si vendi ku fillohet dhe ngrihet interpretimi i cilitdo teksti biblik dhe cilitdo zhanri.

4:3 Ky varg është ndoshta ajo që ka bërë që hebrenjtë e periudhës së Jeremias të cilët nuk ishin dëbuar ta shihnin vetveten si popullin i favorizuar i YHWH, por Ezekieli tregon se nuk ishte ky rasti. YHWH do të merrej fillimisht me të rikthyerit (shih Esdra dhe Nehemia).

■ **“kushdo që në Jeruzalem figuron i shkruar ndër të gjallët”** Ka dy çështje interpretimi.

1. A i referohet të gjallët në Jeruzalem si kryeqyteti i Judës apo “Jeruzalemi i ri”, simboli i epokës së re (shih Zbulosa 21)? A është kjo historike apo eskatologjike?
2. Libri i jetës (shih Temën e Veçantë që vijon)

TEMË E VEÇANTË: DY LIBRAT E PERËNDISË (SPECIAL TOPIC: THE TWO BOOKS OF GOD)

A. Perëndia e ka zbuluar Vetveten në dy mënyra.

1. Natyra (dmth., krijimi, shih Ps.19:1-6; i quajtur “zbulosa natyrore”)
2. Shkrimet (shih Ps. 19:7-14; i quajtur “zbulosa e veçantë”)

Kjo është arsyeja pse nuk mendoj thelbësisht se duhet të ketë një konflikt midis shkencës dhe besimit, e gjithë e vërteta është e vërteta e Perëndisë. Ju lutem, shihni komentarin tim mbi Zanafillën 1-11 falas online tek www.freebiblecommentary.org

B. Gjenden dy libra të përmendur tek Dan. 7:10 dhe Zbu. 20:12.

1. “Libri i veprave” që përmban të gjitha motivet dhe veprimet e njerëzve, si të mira ashtu edhe të këqija. Në një farë kuptimi është një metaforë e kujtesës së Perëndisë se një ditë të gjithë njerëzit do të japin llogari tek Krijuesi i tyre për administrimin e dhuntisë së jetës.

- a. Psalmet 56:8; 139:16
- b. Isaia 65:6
- c. Malakia 3:16
- d. Zbulesa 20:12-13

2. “Libri i jetës” liston ata të cilët kanë një marrëdhënie besimi / pendese / bindjeje me YHWH / Jezusin. Kjo është një metaforë e kujtesës së Perëndisë për ata që janë të shpenguar dhe të lidhur me qiellin.

- a. Eksodi 32:32-33
- b. Psalmet 69:28
- c. Isaia 4:3
- d. Danieli 12:1
- e. Filipianëve 4:3
- f. Hebrenjve 12:23
- g. Zbulesa 3:5; 13:8; 17:8; 20:12,15; 21:27
- h. Gjithashtu përmendet tek I Eunuku 47:3; 81:1-2; 103:2; 108:3

Këta libra përfaqësojnë besnikërinë e Perëndisë ndaj Fjalës së Tij. Për ata që rebelohen dhe refuzojnë, Ai i mban mend mëkatet e tyre; për ata që pendohen, besojnë, binden, shërbejnë dhe qëndrojnë, Ai i harron mëkatet e tyre (shih Ps. 103:11-13; Isa. 1:18; 38:17; 43:25; 44:22; Mikea 7:19). Kjo jep siguri të bollshme në karakterin, premtimet dhe sigurimin e pandryshueshëm dhe të mëshirshëm të Perëndisë. Perëndia është besnik! Ajo që Ai ka zbuluar për Vetën e Tij është e vërtetë!

4:4 Ky varg ka dy metafora për pastrimin frymëror.

1. Larje
 - a. Të lash, BDB 934, KB 122, *Qal* E KRYER
 - b. Spastruar (fjalë për fjalë “të shplash”), BDB 188, KB 216, *Hiphil* E PAKRYER (kishte ngjyrim flijimi, shih II Kro. 4:6; Ezek. 40:38)
2. Zjarri
 - a. Me anë të një fryme gjykimi, shih 28:6
 - b. Me anë të një fryme djegieje, shih 1:31; 9:19 (shih Temën e Veçantë: Zjarr / Special Topic: Fire tek 1:31).

Është mjaft e mundur që “frymë” (*ruah*) të kuptohet si një erë e dhunshme dhe shkatërruese të gjykimit të YHWH. Juda do të gjykohej dhe do të pastrohet nga rebelimi i saj i paramenduar.

▣ **“shëmtirat”** Ky është një term i fortë (BDB 844) i cili përdoret për mëkatin.

1. Isaia 28:8 për të vjellat njerëzore
2. Isaia 36:12 për feçet njerëzore (shih Ligji i Përt. 23:14; Ezek. 4:12)

▣ **“bijave të Sionit”** Kjo është metafora e përdorur për Jeruzalemin tek 3:16-26. Kjo është paralele me “Jeruzalem”.

▣ **“gjakun”** Kjo (BDB 196) është metaforike për marrjen e paramenduar të jetës. Këtu ndoshta ajo i referohet shfrytëzimit të të varfërve dhe atyre që janë të izoluar nga ana shoqërore (dmth., “nga mesi i saj”).

4:5 Ky është një aludim historik ndaj pranisë dhe kujdesit personal të YHWH gjatë periudhës së Eksodit dhe Endjes në Shkretëtirë. Ajo i referohet resë së lavdisë *Shekinah* (dmth., Eksod. 13:21,22; 40:38; Num. 9:15-23; Ps. 78:14; 99:7; 105:39). Ai (ose engjëlli i Tij) do të drejtonin personalisht popullin e Tij sërish dhe do të siguronin me bollëk për të gjitha nevojat e tyre.

▣ **“Zoti do të krijojë”** Kjo FOLJE (BDB 135, KB 153, *Qal* E KRYER) përdoret vetëm për krijimin nga Perëndia (shih Zan. 1:1).

▣ **“mbrojtje”** Termi (BDB 342 I) mund t’i referohet

1. Një mbulese mbrojtëse si reja *Shekinah* (mbi të gjithë popullin, sikurse gjatë Eksodit dhe Endjes në Shkretëtirë)
2. Një mbulese për një dasëm (shih Ps. 19:5; Joel 2:16)

Disa e lidhin këtë metaforë dasme me gratë e dëshpëruara të vargut 4:1, ndërkohë që të gjithë komentarët e tjerë e lidhin atë me Tabernakullin dhe një Tempull të ardhshëm të ripërtërirë në Jeruzalem, i cili do të përcaktonte bashkimin e YHWH / Mesias dhe popullit të Tij në një metaforë martesë (shih 5:1; Osea 1-3; Efë. 5:21-33).

4:6 Ka disa metafora të kombinuara për të treguar mbrojtjen e YHWH (nga i nxehti dhe stuhia)

1. Strehë BDB 697, shih 1:8; Ps. 27:5; 31:20; i njëjti koncept tek 32:2
2. Shpëtim, BDB 340
 - a. EMËR, Isa. 25:4
 - b. FOLJE, Isa. 14:23; 57:13
 - c. Tek Psalmet, 14:6; 46:1; 61:4; 62:7,8; 71:7; 73:28; 91:2,9; 94:22; 142:5
3. Nga tekste të tjera tek Isaia, një “mbrojtje”, BDB 731, shih 17:10; 27:5

Shpesh këto metafora i referohen YHWH si

1. Një zog nën mbrojtëse (dmth., nën strehën e krahëve të saj)
2. Një fortesë ose kështjellë (shih Ps. 18:1)

Besimtarët mund t’i besojnë mbrojtjes dhe kujdesit të Perëndisë tyre të besëlidhjes! Ai është me ne dhe për ne, nëse ne vetëm pendo kemi, besojmë, bindemi, shërbejmë dhe qëndrojmë. Besëlidhja ka premtime (përfitime) dhe përgjegjësi (detyrime). Të dyja kanë pasoja!

ISAIA 5

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Shëmbëlltyra e Vreshtit	Vreshti Zhgënjyes i Perëndisë	Kënga e Vreshtit	Kënga e Vreshtit	Kënga e Vreshtit
5:1-2 (1-2)	5:1-7 (1b-2)	5:1-2 (1-2)	5:1-2 (1-2)	5:1-4 (1-4)
5:3-6 (3-6)	(3-6)	5:3-4 (3-4)	5:3-4	
		5:5-6 (5-6)	5:5-6	5:5-7 (5-7)
5:7 (7)	(7)	5:7-10 (7-10)	5:7 (7)	
Fatkeqësitë për të Këqijtë	Gjykimi i Pashmangshëm mbi Tejkalimet		E Keqja që Njerëzit Bëjnë	Mallkimet
5:8-12 (8-12)	5:8-10 (8-10)		5:8-10	5:8-10 (8-10)
	5:11-12 (11-12)	5:11-13 (11-13)	5:11-14	5:11-14 (11-14)
5:13-17 (13-17)	5:13-17 (13-17)			
		5:14-17 (14-17)		
			5:15-17	5:15-17 (15-17)
5:18-23 (18-23)	5:18-19 (18-19)	5:18-24 (18-24)	5:18-19	5:18-19 (18-19)
	5:20 (20)		5:20	5:20 (20)
	5:21 (21)		5:21	5:21 (21)
	5:22-23 (22-23)		5:22-25	5:22-24 (22-24)
5:24-25 (24-25)	5:24-25a (24-25a)			Zemërimi i Yahweh
	5:25b (25b)	5:25-30 (25-30)		5:25 (25)
				Yahweh iu Bën Thirrje Pushtuesve
5:26-30 (26-30)	5:26-30 (26-30)		5:26-29	5:26 (26)
				5:27 (27)

	5:28
	(28)
	5:29
	(29)
5:30	5:30
	(30)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Është e vështirë të njohësh kontekstin historik të këtij kapitulli. Ai mund të vihet në zbatim në cilëndo pjesë të shërbesës predikuese të Isaisë. Njerëzit modern nuk e dinë se si u përmblodhën librat profetikë.
- B. Dukshëm kjo baladë folklorike u këndua në ndonjë mbledhje të kombit të Judës. Nëse ishte në tempull apo në treg nuk është e sigurtë.
- C. Është e rëndësishme të mbajmë mend se privilegji sjell përgjegjshmëri (Luka 12:48).
- D. Aludimet ndaj këngës folklorike gjenden në disa vende në Dhjatën e Re (shih Mat. 21:33-46; Mark 12:1-2; Luka 20:9-19).
- E. Duhet të mbajmë mend se Juda, gjatë pjesës më të madhe të shërbesës profetike të Isaisë, ishte një komb ekstremisht i suksesshëm dhe i begatë. Kjo begati sollti dobësi frymërore dhe një varësi ndaj burimeve njerëzore në vend të varësisë ndaj Perëndisë dhe premtimeve dhe kërkesave të besëlidhjes së Tij.

SKICIM I SHKURTËR

- A. Kënga e Shëmbëlltyrës, v. 1-6
- B. Interpretimi Ironik, v. 7
- C. Gjykimi Rezultues i YHWH, v. 8-30
 1. Seria e fatkeqësive, v. 8-23
 2. Gjykimi, v. 24-30
 - a. Natyror, v. 25
 - b. Pushtues, v. 26-30

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 5:1-2

¹ Dua të këndoj për të dashurin tim

Një kantik të mikut tim lidhur me vreshtin e Tij.

I dashuri im kishte një vresht mbi një kodrinë shumë pjellore.

² E rrethoi me një gardh, hoqi gurët,

Mbolli hardhi të cilësisë më të mirë,

Ndërtoi në mes një kullë dhe bëri një trokull.

Ai priste që të prodhonte rrush të mirë,

Kurse prodhoi rrush të egër.

5:1 “Dua të këndoj” Kjo FOLJE hyrëse (BDB 1010, KB 1479, *Qal NXITËSE*) gjithashtu përdoret tek 26:1 dhe 42:10. EMRI gjithashtu shfaqet në v. 1. Shpesh këngët përdoren për të treguar ndodhi (shih Eksod. 15:1; Num. 21:17; Gjyq. 5:1; I Sam. 18:6).

Këtu kënga përdoret për të tërhequr vëmendjen e kalimtarëve, që ata të ndalonin dhe të dëgjonin.

■ **“dashurin... i dashuri”** Këto janë dy fjalë të ndryshme në hebraisht. E para (BDB 391) zakonisht përdoret në poezi për një anëtar familjeje. E dyta (BDB 187) përdoret shpesh në Kantikun e Kantikëve për të dashurin. Këtu ajo i referohet një miku të veçantë për të cilin pronari kishte pritshmëri të veçanta. Kjo do të kishte shkuar mirë me shoqërinë bujqësore të Judës.

■ **“vreshti”** Vreshtat (ose vreshti) ishin një simbol i kombit të Izraelit (dmth., Eksod. 15:17; Ps. 80:8; Jer. 2:21; 12:10) sikurse ishin pema e ullirit dhe pëllumbi. Juda shihej nga profetët si i vetmi dhe i vërteti “popull i Perëndisë”.

■ **“kodrinë shumë pjellore”** “Kodrinë” është fjalë për fjalë fjala “bri” (BDB 901) e përdorur në kuptimin e një kodrine të izoluar të vendosur pikërisht në vendin për të marrë dritën e diellit dhe e pjerrët mjaftueshëm pikërisht sa duhet që shiu të kullojë. “Kodrina” e përkryer, e përgatitur në mënyrë të përkryer për t’u mbjellë me vreshtat “më të mira”, për të korrat më të mira!

MBIEMRI “pjellore” është fjalë për fjalë “bir i vajit” ose “bir i dhjavit” (BDB 1032), që është një metaforë për pjellorinë dhe bollëkun (shih 28:1,4).

5:2 Gjendet një lojë me FOLJEN (BDB 793, KB 889) në v. 2-5, e përdorur shtatë herë. Ajo përkthehet.

1. Prodhoi, v. 2 (dy herë)
2. Bëri, v. 4 (dy herë), çfarë do të bëjë Perëndia për vreshtin e Tij
3. Jepte / prodhonte, v. 4 (dy herë)
4. Bëj, v. 5, çfarë do të bëjë Perëndia me vreshtin e Tij rebel dhe mosmirënjohës

■ **“E gërmoi rreth e qark¹⁶, hoqi gurët”** Kjo FOLJE e parë (BDB 740, KB 810, *Piel E PAKRYER*) gjendet vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër. KJV ka “rrethoi me një gardh”. Edhe pse nuk besoj se ky është një përkthim i duhur i fjalës në hebraisht, ai i përshtatet kontekstit. Kur gurët hiqëshin nga një fushë e gurtë në Palestinë, ata zakonisht mblidheshin për të formuar një gardh. Shpesh vreshtat mbroheshin nga një kanal (gjithashtu është kuptimi i mundur i FOLJES së parë) me një gardh të gurtë (LXX, Peshitta, Vulgate). Me siguri është e mundur që Isaia po përshkruan teknika të tarracave. Gurët gjithashtu përdoren për të niveluar pjesë të fushës. Gjithashtu është e mundur që gurët vendoseshin në grupe dhe përdoren për të mbajtur vilet e rrushit larg nga toka (James Freeman, *Manners and Customs of the Bible* [Metoda dhe Tradita të Biblës], fq. 360-363).

■ **“hardhi të cilësisë më të mirë”** Kjo i referohet rrushit të kuq të errët të njohur si “sorek” (BDB 977 I, shih Jer. 2:21). Ky rrush e merrte emrin nga një luginë në Palestinë (shih Gjyq. 16:4). Ata përmenden tek Jer. 2:21 si më të shtrenjtët dhe të kërkuarit nga llojet e rrushit. Këto lloje vreshtash përmenden edhe në një pasazh mesianik (shih Zan. 49:11).

¹⁶ Versioni në shqip është: “rrethoi me një gardh”.

▣ **“kullë”** Kjo (BDB 153, “kullë roje” e ndërtuar nga gurët e hequr nga fusha) ishte për qëllime sigurie dhe zakonisht zihet vetëm gjatë periudhës së mbjelljes dhe të korrjes në shtator (ajo i shërbente të njëjtit qëllim sikurse fjala “kabinë” në vargun 1:8). E njëjta fjalë mund t’i referohet një kulle ushtarake (shih Isa. 2:15). Konteksti, konteksti, konteksti!

▣ **“bëri një trokull”** Kjo do të kishte qënë një govatë e cekët e krijuar nga njeriu në një sipërfaqe të gurtë që i lejonte gratë të shtypnin rrushin me këmbët e tyre dhe më pas një kanal në një gur për në një govatë më të thellë ku ruhej lëngu i rrushit.

▣
NASB “të pavlerë”
NKJV, NRSV, NJB, REB “rrush të egër”
TEV, JB “çdo rrush ishte i thartë”
LXX “ferra”

Termi hebraik (BDB 93) mund t’i referohet

1. Ferra me erë të keqe ose të dëmshme, NJËJËS, shih Job 31:40
2. Gjëra që bien erë të keqe, gjëra të pavlera, SHUMËS

Rrënja bazë i referohet erës së keqe të

1. Kufomave, Isa. 34:3 (shih 5:25); Joel 2:20; Amos 4:10
2. Karkalecave, Joel 2:20 (metaforë për ushtrinë e vdekur)

MT në këtë kontekst i referohet “rrushit të egër”, të cilët nuk ishin të ëmbla apo të mbushura, por të vogla dhe të tharta, të papërshtatshme për të bërë verë.

VERSIONI SHQIP: 5:3-6

³ **Kështu, pra, O banorë të Jeruzalemit dhe njerëz të Judës,
 Gjykoni midis Meje dhe vreshtit Tim.**

⁴ **Çfarë mund t’i kisha bërë vreshtit tim që nuk ia kam bërë?**

Pse, ndërsa unë prisja të më jepte rrush të mirë, ajo më dha rrush të egër?

⁵ **Por tani do t’ju njoftoj atë që gatitem të bëj me vreshtin Tim:**

**Do ta heq gardhin dhe do të përpihet krejt,
 Do të shemb murin e tij dhe atë do ta shkelin.**

⁶ **Do ta katandis në një shkretëtirë:**

As nuk do ta krasit as nuk do ta punoj me shatë,

Por do të mbijnë ferra dhe gjemba;

Dhe do të urdhëroj retë që të mos bjerë shi, fare.

5:3 Profeti po i sjell dëgjuesit e tij në një proces vendimmarrjeje. Kjo është pika e zhanrit të shëmbëlltyrës. Ata do të gjykojnë vetveten!

FOLJA “gjykoj” (BDB 1047, KB 1622) është një formë *Qal* URDHËRORE dhe është e ngjashme me Mat. 21:40.

5:4 Kjo pyetje është në zemër të këngës së shëmbëlltyrës. Perëndia bëri gjithçka për popullin e Tij, por ata e refuzuan Atë.

5:5-6 Profeti, duke folur për YHWH, shpall (BDB 393, KB 390, *Hiphil* NXITËSE) se çfarë do t’i bëjë Ai vreshtit të Tij zhgënjyes (dmth., Judës).

1. do ta heq gardhin dhe për rrjedhojë do të përpihet krejt nga kafshët
2. do të shemb murin e tij dhe për rrjedhojë atë do ta shkelin në tokë
3. as nuk do ta krasit as nuk do ta punoj me shatë dhe për rrjedhojë do të mbijnë ferra dhe gjemba (shih 7:23,25; 9:18; 27:4)
4. do të urdhëroj retë që të mos bjerë shi, fare dhe për rrjedhojë ai do të thahet dhe vyshket (shih Ligji i Përt. 28:23-24)

5:6 “Do ta katandis në një shkretëtirë” FOLJA (BDB 1011, KB 1483) është një formë *Qal* E PAKRYER. YHWH do ta bëjë vreshtin e Tij “një shkretëtirë” (BDB 144). Termi gjendet vetëm këtu. Ai mund të ketë kuptimin “fund” ose “shkatërrim”. Gjykimi i YHWH është i plotë dhe përfundimtar (shih v. 30)! Lavdi Perëndisë për kapitujt 7-12! Do të ketë një ditë të re (kapitujt 40-55) dhe një qiell dhe tokë të re (kapitujt 56-66).

▣ **“do të urdhëroj retë që të mos bjerë shi, fare”** Natyra ka qënë dhe vazhdon të jetë, e ndikuar nga mëkati i njerëzimit (shih Zan. 3:17-19 dhe Rom. 8:19-26). Ajo përdoret për bekimin ose gjykimin e Perëndisë (dmth., Lev. 26:4; Ligji i Përt. 11:14; 28:12; Amos 4:7; Zak. 14:17).

VERSIONI SHQIP: 5:7

⁷ Vreshti i Zotit të ushtrive është shtëpia e Izraelit,
Dhe njerëzit e Judës janë mbëltesa e kënaqësisë së Tij.
Ai priste ndershmëri, dhe ja, gjakderdhje,
Priste drejtësi dhe ja, britma ankthi.

5:7 “shtëpia e Izraelit” Ky term normalisht duket se i referohet të gjithë popullit hebre bashkarisht përpara ndarjes politike në vitin 922 para Krishtit, megjithëse në këtë varg termi i referohet Judës. Në këtë kohë në historinë e popullit të Perëndisë, kombi i tyre ishte ndarë në dhjetë fiset e veriut të njohur si Izraeli, Efraimi ose Samaria dhe tre fiset e jugut të njohur si Juda, të cilët përfshinin Beniaminin, Simeonin dhe pjesën më të madhe të Levitëve / priftërinjve.

▣ **“ndershmëri... gjakderdhje... drejtësi... britma ankthi”** Kjo është një lojë me dy tinguj të ndryshëm në hebraisht që nuk mund të riprodhohen në një përkthim në anglisht: מִשְׁפָּט Mishpat (ndershmëri) përkundrejt מִשְׁפַּח Mispach (gjakderdhje, BDB 705) dhe זְדָקָה Zedakah (drejtësi) përkundrejt זַעַק Zeakah (britma ankthi). Një tjetër ndërrim biblik i pritshmërive.

VERSIONI SHQIP: 5:8-12

⁸ Mjerë ata që i shtojnë shtëpisë një shtëpi tjetër, që bashkojnë një arë me një arë tjetër,
Deri sa të mos ketë më vend,
Dhe kështu të mbeten të vetmuar për të banuar në mes të vendit.
⁹ Në veshët e mi Zoti i ushtrive është betuar: "Në të vërtetë shumë shtëpi do të shkretohen,
Shtëpi të bukura dhe të mëdha do të mbeten pa banorë".
¹⁰ Sepse dhjetë jugerë vresht do të prodhojnë vetëm një bato
Dhe një homer fare do të prodhojë vetëm një efa.
¹¹ Mjerë ata që ngrihen herët në mëngjes për t'u turrur pas pijeve dehëse
Dhe vonohen deri në mbrëmje sa të flakërohen nga vera!
¹² Në banketet e tyre ka qeste, harpa, dajre, fyell dhe verë,
Por ata nuk i kushtojnë kujdes veprës së Zotit
Dhe nuk marrin parasysh atë që Ai ka bërë me duart e Tij.

5:8

NASB, NKJV, NJB, REB

“Mjerë”

NRSV, JPSOA

“Ah”

TEV

“Ju jeni të mallkuar”

Gjendet një debat mes komentatorëve në lidhje me nëse ka gjashtë apo shtatë “fatkeqësi” (BDB 222) të listuara. Ky nuk është termi hebraik i drejtpërdrejtë “mjerë” (BDB 17, që përcakton një vajtim, shih 3:9,11; 6:5; 24:16). Ky sugjerim përkthimi nga BDB është “ah,” “vaj,” ose “ha” (shih 1:4; 10:1,5; 17:12; 28:1). Ajo shpreh pakënaqësi të dhimbshme me situatën ose pasojat aktuale.

Ato fillojnë pasojat e gjykimit mbi Judën për shkak të largimit të tyre nga besëlidhja e Perëndisë. Ato janë në thelb një listë e mëkateve të shoqërisë judease.

■ **“ata që i shtojnë shtëpisë një shtëpi tjetër, që bashkojnë një arë me një arë tjetër”** Kjo i referohet pronarëve lakmitarë të tokave që shfrytëzonin të varfërit duke iu marrë tokat e tyre të trashëguara (dmth., ndarja e tokave nga Jozueu) për të mbledhur gjithnjë e më shumë tokë për veten e tyre (shih Jer. 22:13-17; Mikea 2:2). Ligji i Moisiut i mbrojti tokat e caktuara duke vënë në fuqi “Vitin e Jubileut” (shih Lev. 25:8-55; Num. 36:4). E gjithë toka duhet të kthehet tek pronarët fisnor familjar çdo vit të pesëdhjetë. Megjithëse nuk ka asnjë të dhënë në Dhjatën e Vjetër për Izraelin që e nderonte këtë lehtësim, ai prapëseprapë shprehte vullnetin e Perëndisë.

5:9 Hapja e v. 9 është shumë theksuese, pa asnjë FOLJE, fjalë për fjalë “në veshët e mi, Zoti i ushtrive”. Kjo është një thirrje e qartë e zbulësës hyjnore gojore (shih 22:14)! Ky nuk është mesazhi i Isaias, dhe as emocioni i Isaias! YHWH po thërret përmes profetit të Tij ndaj popullit të Tij të larguar.

Ky gjykim është i ngjashëm me Amos 5:11 dhe Mikea 6:15. Pritshëmritë e të pasurve dhe elementëve të shfrytëzuar të shoqërisë nuk do të vihen në zbatim. Ata nuk do të shijojnë fitimet e tyre të pandershme! Ne korrim atë që mbjellim (shih shënimin tek 3:10-11).

5:10 “Sepse dhjetë jugerë vresht” “Jugerë” është fjalë për fjalë “disa” ose “një palë” (BDB 855, shih I Sam. 14:14), e cila përcakton kafshë të vënë nën një zgjedhë për qëllime bujqësore. Një “zgjedhë” ishte sipërfaqja e tokës që një ka mund të plugonte në një ditë.

■ **“do të prodhojnë vetëm një bato verë”** Termi “bato” (BDB 144 II) është një masë lëngjesh në hebraisht dhe është e barabartë me 30-38 litra. Në këtë kontekst ajo është një metaforë për pjellorinë e tokës së uzurpuar.

TEMË E VEÇANTË: PESHAT DHE VËLLIMET (METROLOGJIA) NË LINDJEN E AFËRT NË LASHTËSI [SPECIAL TOPIC: ANCIENT NEAR EASTERN WEIGHTS AND VOLUMES (METROLOGY)]

Peshat dhe masat që përdoren në tregti ishin jetike për ekonominë e lashtë bujqësore. Bibla i nxit judenjtë që të jenë të ndershëm në shitblerjet me njëri-tjetrin (shih Lev. 19:35-36; Ligji i Përt. 25:13-16; Fjalët e Urta 11:1; 16:11; 20:10). Problemi i vërtetë nuk ishte vetëm ndershmëria, por edhe termat e sistemet e pastandardizuara që përdoren në Palestinë. Me sa duket, kishte dy lloje peshash; një “e lehtë” dhe një “e rëndë” për çdo masë (shih The Interpreter’s Dictionary of the Bible [Fjalori Biblik i Interpretuesit], vëll. 4, fq. 831). Po kështu, sistemi metrik (me bazë 10) i Egjiptit ishte kombinuar me atë gjashtor (me bazë 6) të Mesopotamisë.

Shumë prej “masave” dhe “sasive” të përdorura bazoheshin në gjymtyrët njerëzore, barrët e kafshëve dhe enët e fermerëve, dhe asnjëra prej tyre nuk ishte standardizuar. Për rrjedhojë, grafikët e mëposhtëm janë vetëm vlerësime të përafërta dhe hamendësime. Mënyra më e lehtë për të treguar peshat dhe masat është me anë të një grafiku që i krahason me njëra-tjetrën.

I. Termat vëllimorë që përdoren më shpesh

A. Masat e thata

1. Homer (BDB 330, ndoshta “barrë gomari”, BDB 331), p.sh., Lev. 27:16; Osea 3:2
2. Letekh (ose lethech, BDB 547, ndoshta e aluduar në Osea 3:2)
3. Ephah (BDB 35), p.sh., Eks. 16:36; Lev. 19:36; Ezek. 45:10-11, 13, 24
4. Se’ah (BDB 684), p.sh., Zan. 18:6; 1 Sam. 25:18; 1 Mbret. 18:32; 2 Mbret. 7:1, 16, 18
5. Omer (BDB 771 II, ndoshta “kapule” [një radhë gruri i rënë], BDB 771 I), p.sh., Eks. 16:16, 22, 36; Lev. 23:10-15.
6. ‘Issaron (BDB 798, “një e dhjeta” e ephah), p.sh., Eks. 29:40; Lev. 14:21; Num. 15:4; 28:5, 13.
7. Qav (ose Kab, BDB 866), shih 2 Mbret. 6:25

B. Masat e lëngshme

1. Kor (BDB 499), p.sh., Ezek. 45:14 (mund të jetë masë e thatë, shih 2 Kro. 2:10; 27:5)
2. Bath (BDB 144 II), p.sh., 1 Mbret. 7:26, 38; 2 Kro. 2:10; 4:5; Isa. 5:10; Ezek.

45:10-11, 14

3.Hin (BDB 228), p.sh., Eks. 29:40; Lev. 19:36; Ezek. 45:24

4.Log (BDB 528), shih Lev. 14:10, 12, 15, 21, 24

C. Grafik (i marrë nga Roland deVaux, Ancient Israel, vëll. 1, fq. 201 dhe Encyclopedia Judaica [Enciklopedia Judaike], vëll. 16, fq. 379)

homer (i thatë) = kor (i lëngshëm ose i thatë)	1					
ephah (i thatë) = bath (i lëngshëm)	10	1				
se'ah (i thatë)	30	3	1			
hin (i lëngshëm)	60	6	2	1		
omer/issaron (i thatë)	100	10	-	-	1	
qav/kab (i thatë)	180	18	6	3	-	1
log (i lëngshëm)	720	72	24	12	-	4 1

II. Termat e peshës që përdoren më shpesh

A. Tri peshat më të përdorura janë talenti, shekeli dhe gera.

1. Pesha më e rëndë në Dhjatën e Vjetër është talenti. Nga Eks. 38:25-26 mësojmë se një talent ishte i barabartë me 3,000 shekelë (pra, “peshë e rrumbullakosur”, BDB 503).
2. Termi shekel (BDB 1053, “peshë”) përdoret kaq shpesh sa që nënkuptohet, por nuk shprehet në tekst. Ka një sërë vlerash shekeli që përmenden në Dhjatën e Vjetër.
 - a. “standardi tregtar” (NASB, Zan. 23:16)
 - b. “shekeli i shenjtërores” (NASB, Eks. 30:13)
 - c. “sipas peshës së mbretit” (NASB, 2 Sam. 14:26), e quajtur edhe “pesha mbretërore” në papiruset Elefantine.
3. Gerah (BDB 176 II) vlerësohet në 20 të tilla për shekel (shih Eks. 30:13; Lev. 27:25; Num. 3:47; 18:16; Ezek. 45:12). Këto raporte ndryshojnë nga Mesopotamia në Egjipt. Izraeli ndiqte vlerësimin më të përhapur në Kanaan (Ugarit).
4. Mina (BDB 584) vlerësohet në 50 ose 60 shekelë. Ky term përdoret kryesisht në librat e mëvonshëm të Dhjatës së Vjetër (p.sh., Ezek. 45:12; Esdra 2:69; Neh. 7:71-72). Ezekieli përdorte raportin 60 me 1, ndërsa Kanaani përdorte raportin 50 me 1.
5. Beka (BDB 132, “gjysmë shekeli”, shih Zan. 24:22) përdoret vetëm dy herë në Dhjatën e Vjetër (shih Zan. 24:22; Eks. 38:26) dhe vlerësohet sa gjysma e një shekeli. Emri i saj do të thotë “ndaj”.

B. Grafik

1. Bazuar në Pentatukun

Talent	1			
Mina	60	1		
Shekel	3,000	50	1	
Beka	6,000	100	2	1
Gerah	60,000	1,000	20	10

2. Bazuar te Ezekieli

Talent	1			
Mina	60	1		
Shekel	3,600	60	1	

Beka	7,200	120	2	1
Gerah	72,000	1,200	20	10

▣ **“dhe një homer fare do të prodhojë vetëm një efa”** Sërish kjo është një metaforë therëse për papjellorinë e tokës së uzurpuar. Ne mësojmë nga Ezek. 45:11 se kishte dhjetë efanë në një homer; prandaj, kjo po pohon se nëse një fermer mbjell 45 kilogramë, do të korrë vetëm dhjetë.

5:11 “Mjerë ata që ngrihen herët në mëngjes për t’u turrur pas pijeve dehëse” Mëkati tjetër i përmendur është ai i kërkimit të tërbuar të kënaqësisë nga mëngjesi deri në mbrëmje. Duhet të theksohet se Bibla nuk e dënon verën, por ajo dënon abuzimin me verë. E njëjta metaforë e pijes së fortë përdoret tek Isaia 28. Pasazhe të tjera therëse mbi këtë temë gjenden tek Fjalët e Urta 20:1 dhe 23:29-35. Megjithatë, duhet të shtojmë ekuilibrin e Ps. 104:1-4. “Pije dehëse / e fortë” (BDB 1016) është një term hebraik që përshkruan shtimin e likerëve dehës të drithërave në verë. Shih Temën e Veçantë: Qëndrimet Biblike Ndaj Alkoolit dhe Alkoolizmit / Special Topic: Alcohol and Alcoholism tek 1:22.

5:12 “Banketet e tyre shoqërohen me¹⁷” Kjo është një mënyrë për të folur për argëtimin kulturor të kohës. Ajo përshkruan një klasë të pasur që jepet ndaj kënaqësive të botës.

▣ **“por ata nuk i kushtojnë kujdes veprës së Zotit**

Dhe nuk marrin parasysh atë që Ai ka bërë me duart e Tij” Refuzimi i popullit të besëlidhjes së Perëndisë për të dëgjuar dhe për të kuptuar vullnetin e Perëndisë është një temë e përsëritur (shih 1:2-3,10a; 5:12,13,24; 6:9-10; 30:9). Perëndia iu ka dhënë atyre veshë dhe sy frymërorë (shih Ligji i Përt. 29:4), por verbëria dhe shurdhëria e tyre kolektive ka bërë që Perëndia të heqë mundësinë e të kuptuarit (shih Isa. 6:9-10; 29:9-10).

Tragjedia e këtyre vargjeve është se judeanët e kohës së Isaia's vareshin tek burimet dhe planet e tyre dhe jo tek sigurimi i Perëndisë së tyre të Besëlidhjes. Një person duhet të krahasojë v. 24d,e me Ligjin e Përt. 8:11-20.

VERSIONI SHQIP: 5:13-17

¹³ Prandaj populli Im shkon në robëri për mungesë njohurie,

Fisnikëria e tij vdes nga uria

Dhe turma e tij do të digjet nga etja.

¹⁴ Prandaj Sheoli ka zmadhuar gojën e tij dhe e ka hapur gojën e tij jashtë mase,

Dhe në të do të zbresin lavdia e tij, turma e tij, zhurma e tij dhe ai që feston në të.

¹⁵ Njeriu i zakonshëm do të përulet, njeriu i rëndësishëm do të ulet

Dhe sytë e krenarëve do të përulen.

¹⁶ Por Zoti i ushtrive do të jetë lartësuar në gjyq,

Dhe Perëndia i shenjtë do të tregohet i shenjtë në drejtësi.

¹⁷ Atëherë qengjat do të kullosin si në kullotat e tyre

Dhe të huajtë do të përpijnë arat e shkretuara të të pasurve.

5:13-17 Këtu është një listë e asaj që do t’iu ndodhë qytetarëve të pasur dhe shfrytëzues të Judës.

1. shkon në robëri, v. 13
2. vdes nga uria, v. 13
3. digjet nga etja, v. 13
4. përpihet nga Sheoli, v. 14
5. përulet, v. 15
6. ulen (dy herë)
7. të huajtë do të përpijnë arat e shkretuara të të pasurve, v. 17

¹⁷ Versioni në shqip është: “Në banketet e tyre ka”.

5:13 “Prandaj populli im shkon në robëri për mungesë njohurie” Ky është dukshëm një parashikim i dëbimit. Ka pasur disa spekulime mbi nëse i referohet dëbimit asirian (viti 722 para Krishtit) të dhjetë fiseve të veriut apo dëbimit babilonas të Judës (dmth., vitet 605, 597, 586, 582 para Krishtit) të tri fiseve të jugut. Konteksti i menjëhershëm duket se i përshtatet të dy rasteve (kjo është shumë e zakonshme tek Isaia, ndoshta e qëllimshme). Asiria përmendet specifikisht tek Isa. 7:18 dhe 10:5 e në vazhdim. Unë mendoj se 13:1-14:27 gjithashtu i referohet Asirisë që shkatërroi qytetin e Babilonit dhe mbreti i Asirisë mori titullin “Mbret i Babilonit”. Përmendja e një mërgimi për tek Toka e Premtuar ishte befasuese. Kanaani i ishte premtuar farës së Abrahamit. Tani besëlidhja me Patriarkët po shfuqizohej për shkak të mosbindjes së Judës ndaj kërkesave të besëlidhjes. Ata gëzoheshin dhe mbareshin tek premtimet, por shpërfillnin kërkesat (shih Jeremia 7). Në një kuptim teologjik kjo është paralele me Zanafillën 2 (bashkësia ideale e Perëndisë me njerëzimin) dhe Zanafilla 3 (rebelimi sy-hapës i Adamit dhe Evës). Njerëzimi u përzu nga Kopështi i Edenit (shih Zan. 3:24). Kjo ishte e papritur dhe befasuese! Po kështu, zbulosa e një mërgimi. Ajo që mendohej se ishte një premtim i përhershëm nga Perëndia u ndikua nga mëkati njerëzor. Në një mënyrë të ngjashme “Besëlidhja e Re” e Jer. 31:31-34 dhe Ezek. 36:22-38 ishte një zbulosje shokuese. Besëlidhjet e përhershme po zëvendësoheshin për shkak të paaftësisë njerëzore për të bërë pjesën e tyre të besëlidhjes. Prandaj, një marrëdhënie e re me Perëndinë kishte nevojë të themelohej mbi

1. performancën e Perëndisë (zemër e re, mendje e re)
2. aftësimi i njerëzve nga Fryma e Perëndisë për të qënë të bindur

Perëndia ende dëshiron një popull të drejtë që të reflektojë karakterin e Tij tek një botë e humbur dhe në nevojë (dmth., tek kombet). Mënyra e asaj “drejtësie” ka ndryshuar. Aftësia njerëzore e tregoi veten të papërshtatshme (shih Galatasve 3). Dhjata e Vjetër ishte një mënyrë për të treguar paaftësinë njerëzore!

■ **“për mungesë njohurie”** Ky është një refuzim i vullnetshëm i njohurisë, jo injorancë (shih Isa. 1:3; Ose. 4:6,14). Juda u rebelua kundër vullnetit të zbuluar të Perëndisë (dmth., Besëlidhja me Moisiun). Ajo e la shtegun e shenjtar qartazi!

5:14 “Sheoli ka zmadhuar gojën e tij dhe e ka hapur gojën e tij jashtë mase” “Sheol” është një term hebraik (BDB 982) që i referohet “botës së të vdekurve”. Këtu ajo personifikohet si një kafshë me një oreks të pangopur (shih Fjalët e Urta 1:12; 27:20; Hab. 2:5).

TEMË E VEÇANTË: TË VDEKURIT, KU JANË ATA? (SHEOL/HADES, GEHENNA, TARTARUS) [SPECIAL TOPIC: THE DEAD, WHERE ARE THEY? (SHEOL/HADES, GEHENNA, TARTARUS)]

- I. Dhjata e Vjetër
 - A. Të gjithë njerëzit shkojnë në *Sheol* (nuk ka asnjë rrënjë lidhjeje dhe etimologjia është e paqartë, BDB 982, KB 1368), që nënkupton vendin ku jetojnë të vdekurit ose varrin, kryesisht në letërsinë e urtësisë dhe në librin e Isaisë. Në Dhjatën e Vjetër, kjo ishte një ekzistencë e errët, e vetëdijshme, por pa gëzim (shih Jobi 10:21-22; 38:17).
 - B. Karakteri i *Sheolit*
 1. shoqërohet me gjykimin (zjarrin) e Perëndisë, Ligji i Përt. 32:22
 2. një burg me porta, Jobi 38:17; Psa. 9:13; 107:18
 3. tokë / realitet pa kthim, Jobi 7:9 (titull akadian për vdekjen)
 4. tokë / sferë e errët, Jobi 10:21-22; 17:13; 18:18
 5. vend heshtjeje, Psa. 28:1; 31:17; 94:17; 115:17; Isa. 47:5
 6. shoqërohet me ndëshkimin edhe përpara Ditës së Gjykimit, Psa. 18:4-5
 7. shoqërohet me *abaddon*-in (shkatërrimin, shih Temë e Veçantë: *Abaddon*. . *Apollyon* / Special Topic: *Abaddon*. . *Apollyon*), ku është i pranishëm dhe Perëndia, Jobi 26:6; Psa. 139:8; Amosi 9:2
 8. shoqërohet me “Gropën” (varrin), Psa. 16:10; 88:3-4; Isa. 14:15; Ezek. 31:15-17
 9. të ligjtë zbresin të gjallë në *Sheol*, Num. 16:30, 33; Jobi 7:9; Psa. 55:15
 10. shpesh, personifikohet si kafshë me gojë të madhe, Num. 16:30; Fjalët e Urta 1:12; Isa.

5:14; Hab. 2:5

11. njerëzit aty thirren *Refa'im* (pra, shpirtat e të vdekurve), Jobi 26:5; Fjalët e Urta 2:18; 21:16; 26:14; Isa. 14:9-11
12. megjithatë, YHWH është i pranishëm edhe aty, Jobi 26:6; Psa. 139:8; Fjalët e Urta 15:11

II. Dhjata e Re

A. Fjala hebraisht *Sheol* përkthehet në greqisht si *Hades* (bota e padukshme)

B. Karakterizimi i *Hadesit* (shumë i ngjashëm me *Sheol*)

1. i referohet vdekjes, Mat. 16:18
2. lidhet me vdekjen, Zbu. 1:18; 6:8; 20:13-14
3. shpesh nënkupton vendin e ndëshkimit të përhershëm (*Gehenna*), Mat. 11:23 (citim i Dhjatës së Vjetër); Luka 10:15; 16:23-24
4. shpesh nënkupton varrin, Luka 16:23

C. Ndoshta i ndarë (rabinët)

1. pjesa e të drejtëve quhet *Paradise* [Parajsë] (në fakt, ky është një tjetër emër i qiellit, shih 2 Kor. 12:4; Zbu. 2:7), Luka 23:43
2. pjesa e të ligjve quhet *Tartarus* [Tartar], një vend mbajtës shumë më poshtë *Hades*, 2 Pjetrit 2:4, ku është vendi që mbahen engjëjt e këqij (shih Zan. 6; 1 Enokut). Shoqërohet me “Humnerën”, Luka 8:31; Rom. 10:7; Zbu. 9:1-2, 11; 11:7; 17:18; 20:1, 3

D. *Gehenna*

1. Reflekton frazën e Dhjatës së Vjetër, “lugina e bijve të Hinomit” (në jug të Jeruzalemit). Ishte vendi ku perëndia fenikas i zjarrit, *Moleku* (BDB 574, KB 591), adhurohej me flijime foshnjash (shih 2 Mbret. 16:3; 21:6; 2 Kro. 28:3; 33:6), gjë që ndalohej nga Lev. 18:21; 20:2-5.
2. Jeremia e ndryshoi, nga vend adhurimi pagan, në një vend të ndëshkimit të YHWH-së (shih Jer. 7:32; 19:6-7). Kështu, ky u bë vendi i gjykimit të flaktë e të përjetshëm në 1 Enokut 90:26-27 dhe Sib. 1:103.
3. Judenjtë e kohës së Jezusit ndienin kaq shumë neveri prej pjesëmarrjes së paraardhësve të tyre në adhurimin pagan me flijime foshnjash, sa që këtë zonë e shndërruan në vendgrumbullimi plehrash për Jeruzalemin. Shumë prej metaforave të Jezusit për gjykimin e përjetshëm vinin nga ky vendgrumbullim (zjarri, tymi, krimbat, era e qelbur, shih Marku 9:44, 46). Termi *Gehenna* përdoret vetëm nga Jezusi (përveçse te Jakobi 3:6).
4. Përdorimi i *Gehenna*-s nga Jezusi
 - a. zjarr, Mat. 5:22; 18:9; Marku 9:43
 - b. i përhershëm, Marku 9:48 (Mat. 25:46)
 - c. vend shkatërrimi (i trupit dhe shpirtit), Mat. 10:28
 - d. paralel me *Sheolin*, Mat. 5:29-30; 18:9
 - e. karakterizon të ligjtë si “bij të ferrit”, Mat. 23:15
 - f. rezultat i dënimit të gjyqit hyjnor, Mat. 23:33; Luka 12:5
 - g. koncepti i *Gehenna*-s është paralel me vdekjen e dytë (shih Zbu. 2:11; 20:6, 14), ose me liqenin e zjarrtë (shih Mat. 13:42, 50; Zbu. 19:20; 20:10, 14-15; 21:8). Ka gjasa që liqeni i zjarrtë të bëhet vendbanimi i përhershëm i njerëzve (nga *Sheoli*) dhe i engjëjve të ligj (nga *Tartari*, 2 Pjet. 2:4; Juda v. 6, ose humnera, shih Luka 8:31; Zbu. 9:1-11; 20:1, 3).
 - h. nuk u krijua për njerëzit, por për Satanin dhe për engjëjt e tij, Mat. 25:41

E. Ka gjasa që, për shkak të mbivendosjes së *Sheolit* me *Hadesin* dhe *Gehenna*-n,

1. në fillim, të gjithë njerëzit shkonin në *Sheol/Hades*
2. përvoja e tyre atje (e mirë/e keqe) përkeqësohet pas Ditës së Gjykimit, por vendi i të ligjve mbetet i njëjtë (ja pse KJV e përktheu fjalën *hades* (varr) si *gehenna* (ferr))
3. I vetmi pasazh në Dhjatën e Re që përmend torturën përpara Gjykimit është shëmbëlltyra e Lukës 16:19-31 (Lazari dhe i Pasuri). *Sheoli* përshkruhet edhe si vend ndëshkimi tani

(shih Ligji i Përt. 32:22; Psa. 18:1-5). Megjithatë, s'mund të krijojmë një doktrinë në bazë të një shëmbëlltyre.

III. Gjendja e ndërmjetme midis vdekjes dhe ringjalljes

- A. Dhjata e Re nuk mëson "pavdekshmërinë e shpirtit", që është një prej disa pikëpamjeve të lashta për jetën pas vdekjes.
1. shpirti njerëzor ekziston përpara jetës së vet fizike
 2. shpirti njerëzor është i përjetshëm përpara dhe pas vdekjes fizike
 3. shpesh, trupi fizik shihet si një burg, ndërsa vdekja si çlirim për t' u kthyer në gjendjen paraekzistuese
- B. Dhjata e Re aludon për një gjendje të patrupëzuar midis vdekjes dhe ringjalljes
1. Jezusi flet për ndarjen e shpirtit dhe trupit, Mat. 10:28
 2. Abrahami mund të ketë një trup tani, Marku 12:26-27; Luka 16:23
 3. Moisiu dhe Elija kanë një trup fizik në çastin e shndërrimit në mal, Matu 17
 4. Pali pohon se, në Ardhjen e Dytë, shpirtat me Krishtin do të marrin të parët trupa të rinj, 1 Thes. 4:13-18
 5. Pali pohon se besimtarët do të marrin trupa të rinj shpirtërorë në Ditën e Ringjalljes, 1 Kor. 15:23, 52
 6. Pali pohon se besimtarët nuk shkojnë në *Hades*, por, pas vdekjes, janë me Jezusin, 2 Kor. 5:6, 8; Fil. 1:23. Jezusi mposhti vdekjen dhe i mori të drejtët në qiell me Të (1 Pjet. 3:18-22).

IV. Qielli

- A. Kjo fjalë përdoret në tre kuptime në Bibël.
1. atmosfera mbi tokë, Zan. 1:1, 8; Isa. 42:5; 45:18
 2. qiejt me yje, Zan. 1:14; Ligji i Përt. 10:14; Psa. 148:4; Heb. 4:14; 7:26
 3. vendi i fronit të Perëndisë, Ligji i Përt. 10:14; 1 Mbret. 8:27; Psa. 148:4; Efe. 4:10; Heb. 9:24 (qielli i tretë, 2 Kor. 12:2)
- B. Bibla nuk na zbulon shumë gjëra për jetën pas vdekjes, ndoshta për shkak se njerëzit e rënë nuk kanë kapacitetin që të kuptojnë (shih 1 Kor. 2:9).
- C. Qielli është edhe vend (shih Gjoni 14:2-3), edhe person (shih 2 Kor. 5:6 8). Qielli mund të jetë Kopshti i ripërtërirë i Edenit (Zanafilla 1-2; Zbulesa 21-22). Toka do të pastrohet dhe rimëkëmbet (shih Veprat e Apo. 3:21; Rom. 8:21; 2 Pjet. 3:10). Shëmbëllimi i Perëndisë (Zan. 1:26-27) ripërtërihet në Krishtin. Tani, bashkësia e ngushtë e Kopshtit të Edenit bëhet sërish e mundshme.

Gjithsesi, kjo mund të jetë metaforike (qielli si qytet i stërmadh në formë kubi, i Zbu. 21:9-27), dhe jo e fjalëpërfjalshme. 1 Korintasve 15 përshkruan dallimin mes trupit fizik dhe trupit frymëror si dallimi mes farës dhe bimës së rritur. Sërish, 1 Kor. 2:9 (citim i Isa. 64:4 dhe 65:17) është një shpresë dhe premtim madhështor! Unë e di se, kur të shohim Atë, do të jemi si Ai (shih 1 Gjonit 3:2).

V. Burime të dobishme

- A. William Hendriksen, *The Bible on the Life Hereafter* [Bibla për Jetën pas Vdekjes]
B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door* [Përtej Derës së Vdekjes]

☐ **“dhe shkëlqimi i Jeruzalemit, lartësia e saj, zhurma e festimit të saj, dhe ai që feston në të do të zbresë në të”¹⁸** Kjo tregon një tjetërsim të plotë të pritshmërive!

¹⁸ Versioni në shqip është: “dhe në të do të zbresin lavdia e tij, turma e tij, zhurma e tij dhe ai që feston në të”.

5:15 “Njeriu i zakonshëm do të përulet, njeriu i rëndësishëm do të ulet” Kjo i referohet gjykimit mbi një shoqëri të tërë (shih 2:9,12,17). Nuk duket të ketë kontrast kontekstual midis termave hebraikë për njeriun (burrin), që janë *adam* (NASB, “njeri i zakonshëm”) dhe *Issah* (NASB, “njeri i rëndësishëm”).

■ **“dhe sytë e krenarëve do të përulen”** Kjo është një tematikë e përsëritur përgjatë Shkrimeve dhe përsëritet në një mënyrë disi të ndryshme në vargjet 20 dhe 21 përmes metaforave të dritës dhe errësirës.

5:16 “Por Zoti i ushtrive do të jetë lartësuar në gjyq” Pasardhësit e Abrahamit u zgjodhën për të zbuluar Perëndinë. Ata duhej ta zbulonin Atë në besnikërinë e tyre që do të rezultonte në një shoqëri të qëndrueshme dhe të begatë ose ata do ta zbulonin Atë në kokëfortësinë e tyre që do të rezultonte në gjykimin e Perëndisë. Besimtarët janë dëshmitarë (shih Mat. 5:13-16). Pyetja është: Çfarë lloj dëshmitarësh jemi ne?

■ **“Perëndia i shenjtë do të tregohet i shenjtë në drejtësi”** Kjo është në një marrëdhënie paralele sinonime ndaj rreshtit të mëparshëm të poezisë. Poezia hebraike duhet të interpretohet nën dritën e paralelizmit të saj!

5:17 “Atëherë qengjat do të kullosin si në kullotat e tyre

Dhe të huajtë do të përpijnë arat e shkretuara të të pasurve” Ka pasur shumë diskutim mes komentuesve mbi marrëdhënien e saktë të këtij vargu ndaj kontekstit paraardhës. Disa thonë

1. Se i referohet kujdesit të Perëndisë për ata që mbeten në tokë
2. Se i referohet gjykimit të Perëndisë ndaj pronarëve të pasur të tokave
3. Se i referohet mbetjes hebraike pas mërgimit
4. Se i referohet johebrejve të rivendosur në territorin e Judës pas dëbimit të qytetarëve të saj

Mua më duket se konteksti i menjëhershëm i gjykimit duhet ta lidhë atë me shkatërrimin dhe gjykimin e të pasurve dhe rrënimin e tokës së tyre të përfituar në mënyrë të paligjshme. Është tokë publike tanimë!

VERSIONI SHQIP: 5:18-23

¹⁸ Mjerë ata që tërheqin padrejtësinë me litarët e falsitetit

Dhe mëkatin si me litarët e qerres,

¹⁹ dhe thonë: "Le ta bëjë shpejt, le ta kryejë veprën e Tij, që të mund ta shohim.

Le të afrohet dhe të kryhet plani i të Shenjtit të Izraelit

Që të mund ta shohim".

²⁰ Mjerë ata që e quajnë të mirë të keqen dhe të keqe të mirën,

Që ndërrojnë terrin në dritë dhe dritën në terr,

Që ndërrojnë hidhësinë në ëmbëlsi dhe ëmbëlsinë në hidhësi!

²¹ Mjerë ata që janë të urtë në sytë e tyre

Dhe të zgjuar para vetvetes!

²² Mjerë kampionëve në pirjen e verës

Dhe të shkathtëve në përzierjen e pijeve dehëse,

²³ Që e nxjerrin të pafajshëm njeriun e keq për një dhuratë

Dhe ia mohojnë të drejtë të drejtën e tij!

5:18-23 Një tjetër strofë ku renditen “mjerë” mbi të këqijtë për shkak të

1. v. 18, ata drejtojnë ligësinë si një kafshë me frerë
2. v. 19, ata kërkojnë që YHWH të përmbushë premtimet e Tij të besëlidhjes shpejt (pa i marrë parasysht kërkesat / detyrimet e besëlidhjes)
3. v. 20, kjo mund të jetë e lidhur me v. 19. Kur Perëndia nuk vepron në mënyrën që ata dëshironin, ata i quajnë veprimet e Tij të këqija, të errëta dhe të hidhura
4. v. 21, ata supozojnë se urtësia e tyre është e vërtetë dhe ajo e Perëndisë është e rreme (v. 19-20)
5. v. 22, ata janë pijanecë
6. v. 23, ata përdorin rryshfetin për të arritur qëllimet e tyre

Këta janë egoistë manipulues!

5:18-19 “Mjerë ata që tërheqin padrejtësinë me litarët e falsitetit

Dhe mëkatit si me litarët e qerres” Hebraishtja është e pasigurtë. Kjo duket se i referohet një grupi njerëzish të cilët i kam përshkruar si ateistë praktikë. Ata pranojnë ekzistencën teologjike të Perëndisë, por refuzojnë të ecin në këtë njohuri. Ata zgjedhin të jetojnë sikur të mos kishte Perëndi dhe madje edhe të përqeshin ekzistencën e Tij (shih v. 19). Ata mbahen tek mëkati i tyre me çdo çmim! Ata janë të lidhur me stilin e tyre të jetesës të vetë-qendëruar!

5:19 Gjenden disa urdhërime në këtë varg.

1. le ta bëjë shpejt, BDB 554, KB 553, *Piel* E PARKYER përdorur në një kuptim URDHËROR
2. le ta kryejë veprën e Tij, BDB 301, KB 300, *Hiphil* NXITËSE
3. le të afrohet plani i të Shenjtit të Izraelit, BDB 897, KB 1132, *Qal* E PAKRYER përdorur në një kuptim URDHËROR (“i Shenjti i Izraelit” është një titull shumë i zakonitë për Hyjësinë tek Isaia; shih shënimin tek 1:4)
4. të kryhet, BDB 97, KB 112, *Qal* NXITËSE
5. që të mund ta shohim, BDB 393, KB 390, *Qal* NXITËSE

Ky varg mund të lidhet nga ana kontekstuale me v. 12! Ata në të vërtetë nuk duan që të kuptojnë vullnetin dhe qëllimin e Perëndisë sepse ata janë aq të vendosur në vullnetin dhe qëllimin e tyre. Rezultatet e rënies (Zanafilla 3) vazhdojnë!

NASB Study Bible [Bibla NASB e Studimit] bën një koment interesant mbi pikat 1 dhe 2 më sipër.

“Fjalët në hebraisht për ‘bëjë shpejt’ dhe ‘kryejë’ i korrespondojnë atyre të elementëve të parë dhe të tretë të emrit ‘Maher-shalal-hash-baz’ (që do të thotë ‘e shpejtë është preja,’ shih 8:1,3), ai mund të ketë qënë duke iu përgjigjur talljeve sarkastike të mëkatarëve të tyre” (fq. 967).

5:20 “Mjerë ata që e quajnë të mirë të keqen dhe të keqe të mirën” Shumë thonë se kjo i referohet gjyqtarëve të Izraelit. Edhe pse kjo i përshtatet vargjeve 18-23, mua më duket se kjo është një referencë ndaj shoqërisë si e tërë, jo e kufizuar tek një grup gjyqtarësh. Ky është një shembull therës i tragjedisë së asaj që ndodh kur drita jonë bëhet errësirë (shih Mat. 6:22-23). Rënia e Zanafillës 3 ka ndikuar mbi kompasin moral të krijesave të krijuara në shëmbëlltyrën dhe ngjashmërinë me Perëndinë e Drejtësisë, Ndershmërisë dhe Paanësisë!

5:21 “Mjerë ata që janë të urtë në sytë e tyre

Dhe të zgjuar para vetvetes” Kjo sërish i referohet mëkatit të arrogancës krenare (dmth., rezultatet e Zanafillës 3). Ndoshta një nga pasazhet më klasike të kësaj është Jer. 9:23-24. Urtësia e vërtetë është në njohjen dhe besimin tek Perëndia! Njerëzit janë të verbuar nga vetja, mëkati dhe rëndësia e vetes së tyre (shih Fjalët e Urta 26:5,12,16; 28:11).

5:22 “Mjerë heronjtë¹⁹ në pirjen e verës” Isaia po përdor sarkazmën për shkak se termi “heronj” i referohet normalisht “njerëzve të fuqishëm të luftës”, por në këtë kontekst ajo i referohet “garave të dehjes” dhe jo fuqisë ushtarake.

■ **“përzierjen e pijeve dehëse”** Ka pasur disa pyetje në lidhje me asaj që mund t’i referohet kjo (BDB 1016).

1. Përzierja e verës me ujë, 1:22, sikurse grekët dhe romakët, por tekstet e Isaias i referohen verës së keqe, jo pijeve normale të verës
2. Verë e fortë e vjetër e përzier me verë të re
3. Verë e përzier me fruta të tjera të distiluara ose me likerë mjalti, që e bënin atë më dehëse (ata nuk kishin lëngje të fermentuara me përmbajtje të lartë alkooli, sikurse ka sot)

Kjo është forma emërore e FOLJES “të dehesh”. Dehja dënohet shpesh në Shkrime (shih 5:11,22; 28:7; 56:12; Fjalët e Urta 20:1; 23:29-35; Mikea 2:11). Ajo madje përdoret si një metaforë për gjykimin e YHWH (shih Ps. 75:8). Shih Temën e Veçantë tek 1:22.

5:23 “që e nxjerrin të pafajshëm njeriun e keq për një dhuratë” Ky është vendi në strofë ku komentuesit diskutojnë mungesën e një fatkeqësie të shtatë. Pyetja interpretuese është nëse ka shtatë fatkeqësi / mjerime (numri i përkryer) apo gjashtë mjerime (numri i papërsosshmërisë njerëzore).

¹⁹ Versioni në shqip është: “kampionët”.

Dhurata / ryshfeti dënohej rregullisht tek Isa. 1:23; 10:1-2 (shih Eksod. 23:8; Ligji i Përt. 10:17; 16:19; Fjalët e Urta 17:23; Mikea 3:11; 7:3).

VERSIONI SHQIP: 5:24-25

²⁴ Prandaj, ashtu si një gjuhë zjarri përpin kallamishtet

Dhe flaka konsumon kashtën,

Kështu rrënja e tyre do të hiqet si një kalbësirë dhe lulja e tyre do të hiqet si të ishte pluhur,

Sepse kanë hedhur poshtë ligjin e Zotit të ushtrive

Dhe kanë përcëmuar fjalën e të Shenjtit të Izraelit.

²⁵ Për këtë zemërimi i Zotit është ndezur kundër popullit të Tij;

Ai ka shtrirë dorën e Vet kundër tij dhe e ka goditur;

Kështu malet u drodhën dhe kufomat e tyre rrinë si mbeturina në mes të rrugëve;

Megjithëkëtë zemërimi i Tij nuk është qetësuar

Dhe dora e Tij rri e shtrirë.

5:24 Zjarri është një metaforë për gjykimin dhe pastrimin (dmth., byku dhe kashta digjen shpejt dhe plotësisht, shih 33:11; 47:14; Joel 2:5; Mat. 4:1). Shih Temën e Veçantë: Zjarri / Special Topic: Fire tek 1:31.

▣ **“kështu rrënja e tyre do të hiqet si një kalbësirë dhe lulja e tyre do të hiqet si të ishte pluhur”** Kjo është një metaforë hebraike për shkatërrim të plotë.

▣ **“sepse kanë hedhur poshtë ligjin e Zotit të ushtrive**

Dhe kanë përcëmuar fjalën e të Shenjtit të Izraelit” Kjo është arsyeja e gjykitimit. Ky ishte një refuzim i vullnetshëm dhe i qëllimtë i popullit judeas ndaj Perëndisë së tyre të besëlidhjes (sidomos v. 19). Vini re dy titujt për Hyjësinë. Shih Temën e Veçantë: Emra për Hyjësinë / Special Topic: Names for Deity tek 1:1.

5:25 “Për këtë zemërimi i Zotit është ndezur kundër popullit të Tij” Gjykimi do të nisë me shtëpinë e Perëndisë. Zemërimi i Perëndisë është një temë po aq biblike sa edhe dashuria e Tij! Zemërimi madje theksohet në praninë e dritës së madhe (shih Luke 12:48).

▣ **“dhe²⁰ malet u drodhën”** Shumë kanë supozuar se kjo i referohet tërmetit të fuqishëm të regjistruar në ditët e Uzias (shih Amos 1:1; Zak. 14:5). Megjithatë, ai mund të jetë një hiperbolë e teofanisë. Natyra dridhet në ardhjen e Krijuesit të saj. Kjo pamje është e zakonit në Dhjatën e Vjetër (dmth., 64:3; Eksod. 19:18; Jer. 4:24; Joel 2:10; Nah. 1:5).

▣ **“kufomat e tyre rrinë si mbeturina në mes të rrugëve”** Njerëzit e Dhjatës së Vjetër tmerroheshin nga trupa të pavarrosur, në kalbje, të ekspozuar apo të ngrënë nga kafshët (dmth., Ezek. 39:4,17-20; Nahum 3:3). Një varrosje e duhur ndikonte në gëzimin e një personi në jetën e përtejme. Ishte një mallkim dhe një tmer të mos varroseshe (shih I Sam. 31:8-13).

TEMË E VEÇANTË: PRAKTIKAT E VARRIMIT (SPECIAL TOPIC: BURIAL PRACTICES)

I. Mesopotamia

A. Varrimi i duhur ishte shumë i rëndësishëm për një jetë të lumtur pas vdekjes, që shpesh shihej si një zgjatim i kësaj jete (shih Temën e Veçantë: Ku janë të Vdekurit? / Special Topic: Where Are the Dead?).

B. Një shembull i një mallkimi mesopotamas është: “Mos jua pranofte toka kufomat”.

II. Dhjata e Vjetër

A. Varrimi i duhur ishte shumë i rëndësishëm (shih Pre. 6:3).

²⁰ Versioni në shqip është: “kështu”.

- B. Bëhej shumë shpejt (p.sh., Sara te Zanafilla 23 dhe Rakela te Zan. 35:19, dhe vini re Ligji i Përt. 21:23).
- C. Varrimi i pasaktë ishte shenjë refuzimi dhe mëkati.
 - 1. Ligji i Përtërirë 28:26
 - 2. Isaia 14:20
 - 3. Jeremia 8:2; 22:19
- D. Varrimi bëhej, nëse ishte e mundur, në kubetë familjare në zonën e shtëpisë (dmth., “fjeti me etërit e tij”).
- E. Nuk bëhej balsamosje si në Egjipt. Njerëzimi erdhi nga pluhuri dhe në pluhur duhet të kthehet (p.sh., Zan. 3:19; Psa. 103:14; 104:29). Gjithashtu vër re Temën e Veçantë: Djegie / Special Topic: Cremation.
- F. Në judaizmin rabinik, ishte e vështirë të drejtpeshoje respektin dhe trajtimin e duhur të trupit me konceptin e ndotjes ceremoniale që kishte të bënte me trupat e vdekur.

III. Dhjata e Re

- A. Varrimi bëhej shpejt pas vdekjes, zakonisht brenda njëzetë e katër orësh. Shpesh, judenjtë vigjilonin te varri për tri ditë, pasi besonin se shpirti mund të kthehej te trupi brenda asaj periudhe kohore (shih Gjoni 11:39).
- B. Varrimi përfshinte dhe pastrimin e mbështjelljen e trupit me erëza (shih Gjoni 11:44; 19:39- 40).
- C. Në Palestinën e shekullit të parë nuk kishte procedurë të veçanta judaike apo të krishtera për varrimin (as nuk vendoseshin sende në varr).

VERSIONI SHQIP: 5:26-30

²⁶ Ai do të ngrerë një flamur për kombet e largëta

Dhe do t’u fërshëllejë nga skajet e tokës;

Dhe ja, ato do të vijnë shpejt dhe menjëherë.

²⁷ Asnjë prej tyre nuk do të jetë i lodhur ose do të lëkundet,

Asnjë nuk ka për të dremitur ose për të fjetur;

Brezi i ijëve të tyre nuk do të zgjidhet,

Nuk do të këputet gjalma e këpucëve të tyre.

²⁸ Shigjetat e tyre janë me majë dhe tërë harqet e tyre janë të nderura;

Thundrat e kuajve të tyre do të duken si gurë dhe rrotat e *qerreve* të tyre si një shakullimë.

²⁹ Vrumbullima e tyre do të jetë si ajo e një luani: do të vrumbullojnë si luanë të vegjël,

Po, do të vrumbullojnë, do ta zënë gjahun

Dhe do ta çojnë në një vend të sigurt dhe askush nuk do t’ua heqë.

³⁰ Atë ditë do të ulërijnë kundër Judës ashtu si ulërin deti;

Po të shikosh vendin, ja errësira dhe ankthi,

Dhe drita do të errësohet nga retë.

5:26 “Ai do të ngrerë një flamur për kombet e largëta” Një “flamur” (BDB 651) ishte një mënyrë se si komunikonin ushtritë (shih 11:12; 18:3; 30:17; 31:9; 49:22). Mund të jetë në kuptimin pozitiv (ripërtëritje) ose negativ (pushtim) në varësi të kontekstit. Në këtë kontekst ai sinjalizon pushtuesit që do të vijnë!

Ky është një pasazh tejet i rëndësishëm për arsyet e mëposhtme: (1) vini re se Perëndia ka nën kontroll historinë, të gjithë historinë, sikurse dhe natyrën; (2) vini re se Perëndia ngre një flamur për kombet johebraike. Shumë e shohin këtë varg si një aludim ndaj Ligjit të Përt. 28:49-57.

Brenda librit të Isaia duket se ka një referencë ndaj përfshirjes së johebrenjve (shih Isa. 1:2-4; 11:9,10,11; 27:13; 49:22; 56:7; 62:10; 66:19)!

Termi “kombet” në tekstin mazoretik është në SHUMËS, *goyim*. Pjesa më e madhe e përkthimeve moderne e kanë kthyer atë në NJËJËS, megjithatë SHUMËSI ndoshta i referohet një ushtrie mercenare pushtuese të përbërë nga shumë kombe. Asiria dhe Babilonia i rekrutonin ushtarët e ushtrive të mundura në radhët e tyre.

■ **“do t’u fërshëllejë”** Kjo është një metaforë për YHWH që thërret kombet johebraike në konflikt me vetë popullin e Tij mëkatar (shih 7:18).

E njëjta rrënjë (BDB 1056) gjithashtu do të thotë “puthje” si një shenjë neverie, habie ose përqeshjeje.

■ **“nga skajet e tokës”** Kjo është një frazë hiperbolike. Ajo përshkruan një komb jashtë sferës lokale të tregëtisë dhe politikës së rregullt. Ajo reflekton mallkimin e besëlidhjes të Ligjit të Përt. 28:49.

5:27-30 Kjo strofë përshkruan ushtrinë pushtuese të pamposhtshme. Tmerri i këtij përshkrimi është se ajo vijon pas vetë termave të përdorur për të përshkruar Izraelin besnik tek Isa. 40:29-31. Perëndia është kundër vetë popullit të Tij të besëlidhjes! Ai do të luftojë në emër të armikut pushtues pagan (shih Habakuku 1-2).

5:28 “si një shakullimë” Termi (BDB 693) përshkruan një stuhi shkatërruese.

1. Fjalë për fjalë, Isa. 17:13; 21:1; Job 21:18; 37:9; Ps. 83:15
2. Metaforë, Isa. 29:6; Jer. 4:12-13
 - a. Të qerres së YHWH, Isa. 66:15; Jer. 4:13
 - b. Pushtuesve që YHWH dërgon, Isa. 5:28

5:29 “askush nuk do t’ua heqë” Kjo formë PJESORE (BDB 664, KB 717, *Hiphil* PJESORE) do të thotë “rrembejë” ose “çlirojë” (shih 42:22; 43:13; 47:14; Ose. 5:14; Mikea 5:8). Veprimet e YHWH janë të sigurta. Asnjë ose asgjë nuk mund ta pengojë vullnetin e Tij (dmth., gjykimi apo shpëtimi).

5:30b,c Toka e dritës së YHWH është bërë toka e errësirës dhe zymtësisë. Ushtria pagane zbavitet me fitoren e saj të dhënë hyjesisht! Çfarë tjetërsimi i pritshmërive!!!

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Pse Isaia zgjodhi këtë metodë (këngë folklorike) për të prezantuar të vërtetën?
2. Cili është dallimi midis gjykimit aktiv të përkohshëm dhe gjykimit pasiv të përkohshëm? (shih Romakëve 1:24, 28)
3. Cila është e vërteta qëndrore e kësaj kënge shëmbëllyre? Si zbatohet ajo në kohën tonë?
4. Listoni mëkatet ndaj të cilëve aludohet në vargjet 8-23.
5. Cilin kombi i referohen vargjet 26 e në vazhdim dhe pse?

ISAIA 6

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Vegimi i Isaias	Isaia Thirret për të Qënë Një Profet	Thirrja e Isaias	Perëndia Thërret Isaian të Jetë Një Profet	Thirrja e Isaias
6:1-5	6:1-5	6:1-5	6:1-3	6:1-3
(3b)	(3b)	(3b)	(3b)	(3b)
			6:4	6:4-5
(5b)	(5b)		6:5	(5b)
6:6-7	6:6-7	6:6-13	6:6-7	6:6-10
	(7b)			(7b)
Mandati i Isaias				
6:8-13	6:8		6:8a	
	(8b)		6:8b	(8b)
			(8b)	
	6:9-10		6:9-10	
(9b-10)	(9b)	(9b-13)		(9b-10)
	(10)			
	6:11-13		6:11a	6:11-13
(11b-13)	(11b-13)		6:11b-13a	
			6:13b	

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Gjithmonë ka pasur një pyetje mbi arsyen pse thirrja e Isaias për në shërbesë shfaqet në kapitullin 6 dhe jo në kapitullin 1.
 1. Librat e Dhjatës së Vjetër janë renditur në mënyra që njerëzit modernë, sidomos perëndimorë, nuk i kuptojnë. Shpesh ata nuk janë kronologjikë, gjë që i befason interpretuesit modernë perëndimorë. Ata janë tematikë, por me lojë fjalësh ose paralelizma në nivel strofe.

2. Është sigurisht e mundur që kapitujt 1-5 janë një hyrje e përgjithshme tek brendia e të gjithë librit. Shumë nga temat kryesore, në mos të gjitha, prezantohen këtu.
- Mëkati i popullit të besëlidhjes
 - Pasojat e mosbindjes
 - Ripërtëritja përmes të Veçantit që Po Vjen
 - Një ditë e drejtësisë
 - Sundimi universal i Perëndisë në një rrethanë idealiste (Edeni i ripërtërirë)

- B. Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit] (fq. 796) jep një koment interesant mbi vendosjen e kapitullit 6. Shënimet në fund të faqes pranojnë se kapitulli 6 nuk është fillimi i shërbesës së Isaia, por një detyrë e re. Në kapitujt 1-5 profeti i bën thirrje Judës që të pendohet, por pas zbulësës së vargjeve 6:9-10, ai nuk iu bën më kurrë atyre thirrje në gjithë profecinë (kapitujt 7-66) për t'u penduar. Gjykimi është i sigurtë dhe i pashmangshëm. Ka shpresë në një ditë të re, por është vetëm një shpresë në të ardhmen.
- C. Ndërsa kapitulli 6 zbulon gjykimin e tmerrshëm dhe të plotë të YHWH mbi popullin e pabindur të besëlidhjes, kapitulli 12 zbulon ditën e re të shpresës dhe ripërtëritjes. Edhe mandati misionar ripërtërihet (shih 12:4-5). Ky tension teologjik është karakteristikë e mesazhit të profetit. Ata përforcojnë për besëlidhjen me Moisiun
- Pasojat e mosbindjes dhe
 - Premtimet për bindjen.

SKICIM I SHKURTËR

- Isaia e pa Perëndinë sikurse Ai është, v. 1-4
- Isaia e pa vetveten sikurse ai ishte, v. 5
- Isaia e pa shoqërinë e tij ashtu siç ishte, v. 5
- Isaia u pastrua për të shërbyer, v. 6-7
- Isaia ishte gati të shkonte, v. 9-13

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 6:1-5

¹ Në vitin e vdekjes së mbretit Uziah, unë pashë Zotin të ulur mbi një fron të ngritur dhe të lartë, dhe cepat e mantelit të Tij mbushnin tempullin. ² Mbi Të ishin serafinët; secili prej tyre kishte gjashtë krahë: me dy mbulonte fytyrën, me dy të tjerë këmbët dhe me dy fluturonte. ³ Njeri i bërtiste tjetrit dhe i thoshte: "I Shenjtë, i shenjtë, i shenjtë është Zoti i ushtrive. Tërë toka është plot me lavdinë e Tij". ⁴ Shtalkat e portës u tronditën nga zëri i atij që bërtiste, ndërsa tempulli po mbushej me tym.

⁵ Atëherë unë thashë: "I mjeri unë! Unë jam i humbur, Sepse jam një njeri me buzë të papastra Dhe banoj në mes të një populli me buzë të papastra; Megjithatë sytë e mi kanë parë Mbretin, Zotin e ushtrive".

6:1 "së mbretit Uziah" Uziah (792-740 para Krishtit) ishte një nga mbretërit e perëndishëm të Judës (shih II Mbret. 15:3; II Kro. 26:4-5). Është e mundur që Isaia dhe Uziah të kishin lidhje (pjesa fundore "iah" mund të ketë qënë një pjesëz fundore për emrat mbretëror). Uziahu ofronte temjan (të cilën vetëm priftërinjtë levitë mund ta bënin) dhe u godit nga Perëndia me lebër (shih II Mbret. 15:5; II Kro. 26:16-23). Uziahu thirret Azariah tek II Mbretërve 15 dhe Uziah tek II Kronikave 26. Uziah ("forca ime është YHWH") ishte një emër fronti ose siç mësojmë nga II Kro. 26:17 që Kryeprieti gjithashtu quhej Azariah, prandaj, për të shmangur ngatërresën, II Kronikave përdor Uziah. Ishte një ditë e errët për Isaian dhe Judën dita kur ai vdiq në vitin 740 para Krishtit. Juda ishte bërë e qëndrueshme nën sundimin e tij.

■ **“unë pashë Zotin”** Ishte diçka e zakonitë të besojë se të shihje Perëndinë do të thoshte vdekje (shih Zan. 16:13; Eksod. 33:20; I Mbre. 19:13; Isa. 6:5; Gjoni 1:18; 6:46; I Tim. 6:16). Ky ishte një moment tejet traumatik! Dukshëm, Isaia pa fronin dhe veshjen e Perëndisë, por jo fytyrën e Tij (shih Gjoni 12:41).

Gjenden disa tekste në Dhjatën e Vjetër të cilat nënkuptojnë se Perëndia mund të shihet.

1. Moisiu, Eksod. 33:11; Num. 12:8; Ligji i Përt. 34:10
2. Moisiu, Aaroni, Nadabi, Abihu, dhe shtatëdhjetë pleqtë, Eksod. 24:10-11

Pyetja ka të bëjë me rezultatet e një njeriu mëkatar në praninë e një Perëndie të shenjtë. Është një pyetje e një bashkësie personale intime. Dukshëm, shikimi nuk është çelësi, por një marrëdhënie e inicjuar nga Perëndia!

■ **“Zotin”** Kjo është e përkthyer nga fjala në hebraisht *adonai* (BDB 10, shih Temën e Veçantë tek 1:1). Disa dorëshkrime hebraike antike kanë “YHWH”.

■ **“fron”** YHWH i përshkruar si i ulur mbi një fron gjendet fillimisht në vegimin e gjqit qiellor të I Mbre. 22:19; Ps. 103:19; dhe më pas tek Isa. 66:1. Tek Ezekieli 1 dhe 10 froni i YHWH është froni i Tij i lëvizshëm në qerre (dmth., larg nga tempulli në Jeruzalem).

Kjo është një gjuhë antropomorlike ANE (shih v. 5; Zbu. 4:2,3; 20:11, shih N. T. Wright, *The Language and Imagery of the Bible* [Gjuha dhe Pamjet e Biblës], fq. 172-182).

TEMË E VEÇANTË: PERËNDIA I PËRSHKRUAR SI NJERËZOR (GJUHA ANTROPOMORFIKE) [SPECIAL TOPIC: GOD DESCRIBED AS A HUMAN (ANTHROPOMORPHIC LANGUAGE)]

- I. Kjo lloj terminologjie (dmth., Perëndia i përshkruar në terma njerëzorë) është shumë e zakonshme në Dhjatën e Vjetër (disa shembuj)
 - A. Gjymtyrë fizike
 1. sy – Zan. 1:4,31; 6:8; Eksod. 33:17; Num. 14:14; Ligji i Përt. 11:12; Zak. 4:10
 2. duar – Eksod. 15:17; Num. 11:23; Ligji i Përt. 2:15
 3. krah – Eksod. 6:6; 15:16; Ligji i Përt. 4:43; 5:15
 4. veshë – Num. 11:18; 1 Sam. 8:21; 2 Mbret. 19:16; Psa. 5:1; 10:17; 18:6
 5. fytyrë – Eksod. 33:11; Lev. 20:3,5,6; Num. 6:25; 12:8; Ligji i Përt. 31:17; 32:20; 34:10
 6. gisht – Eksod. 8:19; 31:18; Ligji i Përt. 9:10; Psa. 8:3
 7. zë – Zan. 3:9,11,13; Eksod. 15:26; 19:19; Ligji i Përt. 26:17; 27:10
 8. këmbë – Eksod. 24:10; Ezek. 43:7
 9. formë njerëzore – Eksod. 24:9-11; Psa. 47; Isa. 6:1; Ezek. 1:26
 10. engjëlli i Zotit – Zan. 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Eksod. 3:4,13-21; 14:19; Gjq. 2:1; 6:22-23; 13:3-22
 - B. Veprime fizike (shih shembujt)
 1. të folurit si mekanizëm i krijimit – Zan. 1:3,6,9,11,14,20,24,26
 2. ecja (pra, zhurma e ecjes) – Zan. 3:8; Lev. 26:12; Ligji i Përt. 23:14; Hab. 23:14
 3. mbyllja e derës së arkës së Noeut – Zan. 7:16
 4. nuhatja e flijimeve – Zan. 8:21; Lev. 26:31; Amosi 5:21
 5. zbritja – Zan. 11:5; 18:21; Eksod. 3:8; 19:11, 18, 20
 6. varrosja e Moisiut – Ligji i Përt. 34:6
 - C. Ndjenja njerëzore (disa shembuj)
 1. keqardhje/pendim – Zan. 6:6,7; Eksod. 32:14; Gjq. 2:18; 1 Sam. 15:29,35; Amos 7:3,6
 2. zemërim – Eksod. 4:14; 15:7; Num. 11:10; 12:9; 22:22; 25:3,4; 32:10,13,14; Ligji i Përt. 6:15; 7:4; 29:20
 3. xhelozë – Eksod. 20:5; 34:14; Ligji i Përt. 4:24; 5:9; 6:15; 32:16,21; Joz. 24:19
 4. neveri/pështirosje - Lev. 20:23; 26:30; Ligji i Përt. 32:19
 - D. Terma familjarë (disa shembuj)

1. At'

- a. i Izraelit – Eksod. 4:22; Ligji i Përt. 14:1; Isa. 1:2; 63:16; 64:8; Jer. 31:9; Os. 11:1
- b. i mbretit – 2 Sam 7:11-16; Psa. 2:7
- c. metafora të veprimeve atërore – Ligji i Përt. 1:31; 8:5; 32:6-14; Psa. 27:10; Fjalët e Urta 3:12; Jer. 3:4,22; 31:20; Osea 11:1-4; Mal. 3:17

2. Prind – Osea 11:1-4

3. Nënë – Isa. 49:15; 66:9-13 (analogjia e nënës që jep gji)

4. I dashuri besnik në moshë të re – Osea 1-3

II. Arsyet për përdorimin e kësaj lloj terminologjie

- A. Është e domosdoshme që Perëndia t'u zbulohet Vetë qenieve njerëzore. Nuk ka fjalë të tjera përveç atyre të marra nga një botë e rënë. Vetë koncepti i përhapur i Perëndisë si mashkull është antropomorfizëm, pasi Perëndia është frymë!
- B. Perëndia merr aspektet më kuptimplota të jetës njerëzore dhe i përdor për t'iu zbuluar njerëzimit (at', nënë, prind, i dashur)
- C. Ndonëse e domosdoshme ndonjëherë (p.sh., Zan. 3:8), Perëndia nuk dëshiron të kufizohet nga asnjë formë fizike (shih Eksodi 20; Ligji i Përtërirë 5)
- D. Antropomorfizmi më absolut është mishërimi i Jezusit! Perëndia u bë fizik, i prekshëm (shih 1 Gjonit 1:1-3). Mesazhi i Perëndisë u bë Fjala e Perëndisë (shih Gjoni 1:1-18).

III. Për një diskutim të mirë dhe të shkurtër shih G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, [Gjuha dhe Pamjet e Biblës] kapitulli 10, "Antropomorfizëm" tek *The International Standard Bible Encyclopaedia* [Enciklopedia Biblike Standarte Ndërkombëtare], fq. 152-154

■ **"cepat e mantelit të Tij"** Veshjet mbretërore ishin të një gjatësie shumë të madhe. Isaia e pa Perëndinë sikurse prisnin njerëzit e asaj kohe. Ai ishte në Tempullin qiellor (shih Heb. 9:11,24; Zbulesa 5-6). Shumë komentare kanë parë këtë mantel të gjatë si një mënyrë për të fshehur karakteristikat e fytyrës së Perëndisë (sikurse është tymi i vargut 4). Ai funksiononte si një mbulesë, diçka si Reja e Lavdisë *Shekinah* gjatë Periudhës së Endjes në Shkretëtim.

6:2 "serafinët" Shih Temën e Veçantë më poshtë.

TEMË E VEÇANTË: SERAFINËT (BDB 977 II, KB 1360, #4) [SPECIAL TOPIC: SERAPHIM (BDB 977 II, KB 1360, #4)]

- A. Isaia 6:2, 6 përmban të vetmen përmendje të tyre në Bibël.
- B. Ata janë një rend i veçantë i engjëjve emrat e të cilëve kanë kuptimin "ata që djegin" (BDB 977 II). Fjala vjen nga rrënja "të djegësh" (BDB 976).
- C. Tek Zbulesa 4:8, duket se *Serafinë* dhe *Kerubinë* kombinohen. "Bishat" duken si Kerubët të cilët kanë dy krahë (Eksod. 25:19) ose katër krahë (Ezek. 1:6-14), por tek Zbulesa ata kanë gjashtë krahë dhe zënë vendin e *Serafinëve*.
- D. Ndoshta i lidhur me
 - 1. "gjarpërinj që fluturojnë", Num. 21:8; Ligji i Përt. 8:15; Isa. 14:29; 30:6 (BDB 977 I plus BDB 733)
 - 2. Një fjalë egjiptiane *serref* ("grifoni ruajtës", një kombinim i një luani dhe një engjëlli)
 - 3. "gjarpërinj me krahë", nga froni i Tut-ankh-amon (ANEP 415-417)
 - 4. Një tjetër rrënjë në hebraisht (BDB 978), që do të thotë "krye", në arabisht e quajtur "*sharafa*", që do të thotë "të jesh fisnik" (2 PER, vëll. 5, fq. 349)
- E. Në folklorin hebraik ata lidhen me "vetëtimë".

F. Ka kaç shumë nga realiteti frymëror që Perëndia ka zgjedhur të mos na e zbulojë. Bëni kujdes nga (1) spekulimi; (2) teoritë logjike dhe (3) lidhjet me mitologjinë pagane!

6:2 “gjashtë krahë” Është interesante se për çfarë përdoren krahët e tyre.

1. Për të mbuluar sytë. Lavdia e Perëndisë është mbingarkuese edhe për engjëjt e fronit.
2. Për të mbuluar këmbët e tyre. Bëni kujdes që të mos i kthyer detajet e një teofanie në objekte apo krijesa të drejtpërdrejta. Shpesh këmbët janë eufemizma të organeve gjenitale (shih 7:20; Eksod. 4:25; Gjyq. 3:24; Ruth 3:4,7,8,14; I Sam. 24:3), por këtu, për shkak të Mat. 22:30, ndoshta jo. Kjo mund të jetë një shenjë e përlulisë në prani të shenjtërisë (shih Eksod. 3:5).
3. Për të fluturuar për të kryer urdhrat e Perëndisë shpejt (shih v. 6)

6:3 “I Shenjtë, i shenjtë, i shenjtë” Shenjtëria është tematika qëndrore tek Isaia.

1. מְשֻׁבָּח MBIEMËR, BDB 872, “i shenjtë”, “i shenjtëruar”
 - a. Shenjtëria e
 - 1) Perëndisë, Isa. 5:16; 6:3 (tri herë)
 - 2) emrit të Tij, Isa. 40:25; 49:7; 57:15
 - 3) vendbanimit të Tij, Isa. 57:15
 - 4) Shabatit të Tij, Isa. 58:13
2. מְשֻׁבָּח FOLJE, BDB 872, “të vihesh mënjanë”, “të shenjtërohesh”
 - a. Karakteri i Perëndisë, Isa. 5:16; 29:23
 - b. Perëndia, Isa. 8:13; 65:5
 - c. Engjëjt e Perëndisë, Isa. 13:3
 - d. Emri i Perëndisë, Isa. 29:23
 - e. Festivali, Isa. 30:29
 - f. Njerëz të shenjtëruar, Isa. 66:17
3. מְשֻׁבָּח EMËR, BDB 871, “veçim”, “shenjtërim”
 - a. Farë e shenjtë, Isa. 6:13
 - b. Mal i shenjtë, Isa. 11:9; 27:13; 56:7; 57:13; 65:11,25; 66:20
 - c. I vënë mënjanë, Isa. 23:18
 - d. Rruga e shenjtërisë, Isa. 35:8
 - e. Vendi i shenjtë, Isa. 43:28; 62:9; 64:11
 - f. Qyteti i shenjtë, Isa. 48:2; 52:1
 - g. I Shenjti, Isa. 49:7
 - h. Krah i shenjtë, Isa. 52:10
 - i. Dita e shenjtë, Isa. 58:13
 - j. Popull i shenjtë, Isa. 62:12
 - k. Frymë e Shenjtë, Isa. 63:10,11
 - l. Froni i Perëndisë, Isa. 63:15
 - m. Vendi i shenjtë, Isa. 63:18
 - n. Qytete të shenjta, Isa. 64:10

Përsëritja e trefishtë përcakton një formë superlative hebraike (shih Jer. 7:4; Ezek. 21:27).

TEMË E VEÇANTË: I SHENJTË (SPECIAL TOPIC: HOLY)

- I. Dhjata e Vjetër (ilustruar kryesisht nga Isaia)
 - A. Etimologjia e fjalës *kadosh* (BDB 872, KB 1072) është e pasigurtë; ka gjasa të jetë kanaanite (dmth., ugaritike). Ka mundësi që një pjesë e rrënjës së saj (pra, *kd*) të ketë kuptimin “ndaj”. Ky është burimi i përcaktimit popullor “i ndarë (nga kultura kanaanite, shih Ligji i Përt. 7:6; 14:2, 21; 26:19) për përdorim nga Perëndia”.
 - B. Ajo lidhet me praninë e Perëndisë në objekte, vende, kohë dhe persona të ndryshëm. Nuk përdoret

te Zanafilla, por bëhet e zakonshme te Eksodi, Levitiku dhe Numrat.

- C. Në literaturën profetike (sidomos te Isaia dhe Osea), elementi personal, që më parë ishte i pranishëm por jo i theksuar, tani del në pamje të pare (shih Temë e Veçantë: I Shenjti / Special Topic: The Holy One). Bëhet mënyrë për të përcaktuar thelbin e Perëndisë (shih Isa. 6:3). Perëndia është i shenjtë. Emri i Tij, që përfaqëson karakterin e Tij, është i shenjtë. Populli i Tij, që duhet t'ia zbulojë kësaj bote nevojtare karakterin e Tij, është i shenjtë (nëse i bindet besëlidhjes me besim).
1. MBIEMËR, BDB 872 קוּדוֹשׁ, “i shenjtë”, i përdorur për
 - a. Perëndinë, Isa. 5:16; 6:3 (tri herë); shih Temën e Veçantë: I Shenjti / Special Topic: The Holy One
 - b. Emri i Tij, Isa. 40:25; 49:7; 57:15
 - c. Vendbanimi i Tij, Isa. 57:15
 - d. Shabati i Tij, Isa. 58:13
 2. FOLJE, BDB 872 קוּדוֹשׁ, “veçoj”, “shenjtëroj”
 - a. Karakteri i Perëndisë, Isa. 5:16; 29:23
 - b. Perëndia, Isa. 8:13; 65:5
 - c. Engjëjt e Perëndisë, Isa. 13:3
 - d. Emri i Perëndisë, 29:23
 - e. Festival, Isa. 30:29
 - f. Njerëz të shenjtëruar, Isa. 66:17
 3. EMËR, BDB 871 קוּדוֹשׁ, “veçim”, “shenjtëri”
 - a. Farë e shenjtë, Isa. 6:13
 - b. Mal i shenjtë, Isa. 11:9; 27:13; 56:7 57:13; 65:11, 25; 66:20
 - c. I veçuar, Isa. 23:18
 - d. Udha e shenjtërisë, Isa. 35:8
 - e. Shenjtërorja, Isa. 43:28; 62:9; 64:11
 - f. Qytet i shenjtë, Isa. 48:2; 52:1
 - g. I Shenjti, Isa. 49:7 (shih Temën e Veçantë: I Shenjti / Special Topic: The Holy One)
 - h. Krahi i shenjtë, Isa. 52:10
 - i. Ditë e shenjtë, Isa. 58:13
 - j. Popull i shenjtë, Isa. 62:12
 - k. Fryma e Shenjtë, 63:10,11
 - l. Froni i Perëndisë, Isa. 63:15
 - m. Vendi i shenjtë, Isa. 63:18
 - n. Qytete të shenjta, Isa. 64:10
- D. Mëshira dhe dashuria e Perëndisë janë të pandashme nga konceptet teologjike të besëlidhjeve, drejtësisë dhe karakterit thelbësor. Këtu qëndron tensioni brenda Perëndisë kundrejt njerëzimit të pashenjtë, të rënë dhe rebel. Është një artikull shumë interesant për marrëdhënien e Perëndisë si “i mëshirshëm” me Perëndinë si “i shenjtë”, te Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament* [Sinonime të Dhiatës së Vjetër], fq. 112-113.
- II. Dhjata e Re
- A. Shkrimtarët e Dhjatës së Re (përveç Lukës) janë mendimtarë hebrej, por që shkruanin në greqishten *koine*. Kisha e Dhjatës së Re përdorte përkthimin grek të Dhjatës së Vjetër, Septuagintën. Ajo që kontrollonte fjalorin e tyre nuk ishte feja, mendimi, apo literatura klasike greke, por përkthimi grek i Dhjatës së Vjetër.
 - B. Jezusi është i shenjtë ngaqë është nga Perëndia dhe si Perëndia (shih Luka 1:35; 4:34; Veprat e Apo. 3:14; 4:27, 30; Zbu. 3:7). Ai është i Shenjti dhe i Drejti (shih Veprat e Apo. 3:14; 22:14). Jezusi është i shenjtë ngaqë është i pamëkat (shih Gjoni 8:46; 2 Kor. 5:21; Heb. 4:15; 7:26; 1 Pje. 1:19; 2:22; 1 Gjonit 3:5).
 - C. Për shkak se Perëndia është i shenjtë (shih Gjoni 17:11; 1 Pjet. 1:156-16; Zbu. 4:8; 6:10), fëmijët e Tij duhet të jenë të shenjtë (shih Lev. 11:44-45; 19:2; 20:7, 26; Mat. 5:48; 1 Pje. 1:16). Për

shkak se Jezusi është i shenjtë, edhe ndjekësit e Tij duhet të jenë të shenjtë (shih Rom. 8:28-29; 2 Kor. 3:18; Gal. 4:19; Efe. 1:4; 1 Thes. 3:13; 4:3; 1 Pje. 1:15). Të krishterët shpëtohen për të shërbyer në ngjashmëri me Krishtin (shenjtëria).

▣ **“Zoti i ushtrive”** Kjo është fjalë për fjalë “Kapiten i ushtrive të qiellit”. Shih Temën e Veçantë tek 1:9.

▣ **“Tërë toka”** Ky është nënkuptimi i monoteizmit. Perëndia gjithnjë ka qënë Perëndia i të gjithë njerëzve (shih Zan. 1:26,27; 3:15; 12:3; Eksod. 19:5,6; Num. 14:21; Ps. 2:8; 22:27-28; 59:13; 72:8,19; Isa. 45:21-22; 49:6; 52:10; Mikea 5:4). Teologjia e Isaias është universale (i.e., 12:5; 24:14-16; 42:10-12). Shih Temën e Veçantë tek 2:2.

6:4 “i atij që bërtiste” Kjo mund t’i referohet zërit të Perëndisë (shih v. 8) ose, në kontekst, Serafinin (dmth., “I shenjtë, i shenjtë, i shenjtë” tek v. 3).

▣ **“po mbushej me tym”** FOLJA (BDB 569, KB 583, *Niphal* E PAKRYER) gjithashtu përdoret tek Ezek. 10:4. Ajo mund të reflektojë Num. 14:21; Ps. 72:19 dhe Hab. 2:14. Kjo i referohet ose (1) një simboli të gjykimit të Perëndisë; (2) një referencë ndaj resë *Shekinah*, e cila simbolizonte por fshihte praninë e Perëndisë (shih Eksod. 40:34) ose (3) tym nga një altar temjani në mënyrë të tillë që Perëndia nuk mund të shihej.

6:5 “I mjeri unë! Unë jam i humbur” Kjo FOLJE (BDB 198 II, KB 225, *Niphal* E KRYER) përcakton shkatërrimin (dmth., “heshtjen”) e dikujt ose diçkaje.

1. të qyteteve
 - a. të Moabit, Isa. 15:1
 - b. të Filistisë, Jer. 47:5
2. të popujve
 - a. Izraeli, Osea 4:6
 - b. Jeruzalemi, Sof. 1:11
 - c. Edomi, Abdia v. 5
3. të mbretërve
 - a. Izrael, Osea 10:7,15
 - b. Egjipti, Ezek. 32:2
4. të njerëzve nën metaforën e kafshëve, Ps. 49:13,21
5. të Isaias, për shkak se ai pa YHWH, Isa. 6:5

Shenjtëria e Perëndisë informoi Isaian mbi mungesën e drejtësisë së tij të shoqëruar nga përgjigja e kërkuar biblike ndaj gjykimit! Hiri është çelësi, por shenjtëria është synimi (shih Lev. 11:44-45; 19:2; 20:7,26; Ligji i Përt. 18:13; Mat. 5:48)! Një person nuk mund të qëndrojë i njëjti pas kontaktit me Perëndinë, megjithatë kjo është pikërisht ajo që bëri populli i Tij.

▣ **“buzë të papastra”** E folura njerëzore reflekton zemrën (shih Mat. 15:18; Mark 7:20,23). Kjo reflektohet tek Isa. 29:13 (Mat. 15:8-9) dhe Ezek. 33:30-32.

Isaia po pranon mëkatën e tij (dmth., përgjegjësia individuale ndaj besëlidhjes, shih Ezekieli 18 dhe 36) dhe mëkatën e komunitetit të tij (përgjegjësia e përbashkët). Të dyja janë të vërteta dhe kanë pasoja dhe përfitime! Populli i Perëndisë duhej të reflektonte karakterin e YHWH tek kombet, por ata ishin korruptuar nga kombet. Ndoshta “ata që janë të pastër në zemër do ta shohin Perëndinë” (shih Mat. 5:8), por Isaia e dinte se ai nuk ishte një prej tyre, dhe po kështu nuk ishte as populli i besëlidhjes. Ky është pikërisht tensioni i “besëlidhjeve të kushtëzuara” dhe shpresa për një “besëlidhje të pakushtëzuar” që do të rezultojë në një popull të perëndishëm (shih Ezek. 36:22-38).

▣ **“sytë e mi kanë parë Mbretin”** Shih shënimin tek v. 1.

▣ **“Mbretin”** Mbretërit e Judës përfaqësonin YHWH i cili ishte mbreti i vërtetë i popullit të Besëlidhjes (dmth., Eksod. 15:18; Num. 23:21; Gjyq. 8:23; I Sam. 8:7; 12:12; I Mbret. 22:19; Jer. 46:18; 48:15; 51:57).

VERSIONI SHQIP: 6:6-13

⁶ Atëherë një nga serafinët fluturoi drejt meje, duke mbajtur në dorë një urë zjarri, që kishte marrë me mashë nga altari. ⁷ Me të ai preku gojën time dhe tha: "Ja, kjo preku buzët e tua, paudhësia jote hiqet dhe mëkati yt shlyhet". ⁸ Pastaj dëgjova zërin e Zotit që thoshte: "Kë të dërgoj dhe kush do të shkojë për Ne?". Unë u përgjigja: "Ja ku jam, dërgomë mua!".

⁹ Atëherë Ai tha: "Shko dhe i thuaj këtij populli:

Dëgjoni, pra, por pa kuptuar,

Shikoni, pra, por pa dalluar.

¹⁰ Bëje të pandieshme zemrën e këtij populli,

Ngurtëso veshët e tij

Dhe mbyll sytë e tij

Që të mos shikojë me sytë e tij,

Të mos dëgjojë me veshët e tij

Dhe të mos kuptojë me zemrën e tij,

Dhe kështudo të kthehet dhe të jetë shëruar".

¹¹ Unë thashë: "Deri kur, o Zot?". Ai u përgjigj:

"Deri sa qytetet të shkatërrohen dhe të jenë pa banorë,

Shtëpitë të mos kenë njeri

Dhe vendi të jetë i shkretuar dhe i pikëlluar,

¹² Dhe deri sa Zoti të ketë larguar njerëzinë

Dhe të jetë një braktisje e madhe në mes të vendit.

¹³ Do të mbetet akoma një e dhjeta e popullsisë,

Por edhe kjo do të shkatërrohet;

Por ashtu si bafurës dhe lisit,

Kur priten u mbetet cungu,

Kështu një brez i shenjtë do të jetë trungu i tij".

6:6 Ky varg përmban pamje shumë të detajuara. Isaia po shihte një vegim të tempullit qiellor, vendbanimit të Perëndisë. Është gjithnjë e vështirë të dish se çfarë është e vërtetë dhe çfarë është vegim! Ne shohim përmes një mjegulle për tek bota frymërore. Ne nuk duhet të zhvillojmë një të kuptuar të detajuar të qiellit nga tekste si këto. Është përshtypja / e vërteta e përgjithshme që është thelbësore.

Ajo që është mahnitëse është se Perëndia ka inicjuar zbulesën me një njerëzim të rënë. Ai zbulon (1) Vetveten; (2) planet e Tij dhe (3) refuzimin e vazhdueshëm, sikurse dhe të ardhshëm, të popullit të Tij (shih 6:9-13). Juda refuzon të dëgjojë dhe të shohë, por Isaia, i cili e pranon mëkatin e tij, pastrohet dhe është i disponueshëm (shih v. 8).

■ **“altari”** Kjo (BDB 258) duket se i referohet ose (1) altarit të temjanit përpara velit ose (2) altarit të flijimit përpara Vendit të Shenjtë. Prekja e gojës së Isaias nga ai simbolizonte një pastrim ritual kultik.

6:7 “preku gojën time” Kjo metodë e pastrimit dhe e autorizimit është e ngjashme me Jer. 1:9 dhe Dan. 10:16. Megjithatë, Ezekielit iu tha që të hante një rrotull libri (shih Ezek. 2:8-10; 3:3), që është e ngjashme me Jer. 15:16 dhe Zbu. 10:8-11. Të gjitha këto janë metafora për internalizimin e Fjalës së Perëndisë në mënyrë që ta flasësh atë plot vërtetësi tek të tjerët.

■ **“paudhësia jote hiqet”** Folja (BDB 693, KB 747, *Qal* E KRYER) do të thotë “të kthehesh në anën tjetër” ose “të largosh”. Këtu ajo është paralele me “falur” (fjalë për fjalë “mbuluar”, “i pajtuar”, BDB 497, KB 493, *Pual* E PAKRYER, shih 22:14; 27:9; 28:18). Isaia është ndryshuar në përballjen e tij me YHWH. E shkuara është trajtuar në mënyrën e duhur dhe e ardhmja do të jetë ndryshe. Kjo shpallet nga Serafini, i cili flet për llogari të YHWH! Ky është një pasazh i mahnitshëm mbi hirin, mjaft i ngjashëm me përballjen e Palit me Krishtin e ringjallur në rugën për në Damask (shih Veprat e Apo. 9).

Mekanizmi për faljen dhe pajtimin e plotë dhe tërësor nuk thuhet qartë në këtë tekst, por nga vargjet 53:5-6 zbulohet roli kyç i Mesias, Shërbëtorit Vuajtës dhe koncepti i “pajtimit zëvendësues i deleguar” (dmth., Zan. 3:15; Mark 10:45; Rom. 5:12-21; II Kor. 5:21).

6:8 “kush do të shkojë për Ne” Forma “ne” nënkupton shumës (gjenden disa vende në Dhjatën e Vjetër ku shihet ky shumës shih Zan. 1:26; 9:6; Ligji i Përt. 6:4-5; Ps. 110, sikurse dhe titulli në shumës *Elohim*, Zan. 1:1; 5:1). Philo dhe Eben Ezra thonë se ky është “shumësi i madhështisë”; të tjerë pretendojnë se është “këshilli qiellor” (dmth., Rashi, shih I Mbre. 22:19-23; Job 1:6-12; 2:1-6). Ai mund t’i referohej një parashikimi të konceptit të një Perëndie Triun.

TEMË E VEÇANTË: TRINIA (SPECIAL TOPIC: THE TRINITY)

Vini re veprimtarinë e të tre Personave të Trinisë në kontekste të bashkuara. Termi “trini”, i shpikur së pari nga Tertuliani, nuk është fjalë biblike, por koncepti i saj shfaqet kudo.

- A. Ungjijtë
 - 1. Mat. 3:16-17; 28:19 (dhe paralelet e saj)
 - 2. Gjoni 14:26
- B. Veprat e Apostujve – Veprat e Apo. 2:32-33, 38-39
- C. Pali
 - 1. Rom. 1:4-5; 5:1,5; 8:1-4,8-10
 - 2.1 Kor. 2:8-10; 12:4-6
 - 3.2 Kor. 1:21-22; 13:14
 - 4. Gal. 4:4-6
 - 5. Efe. 1:3-14,17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
 - 6.1 Thes. 1:2-5
 - 7.2 Thes. 2:13
 - 8. Titi 3:4-6
- D. Pjetri – 1 Pjet. 1:2
- E. Juda – v. 20-21

Në Dhjatën e Vjetër, aludohet për një shumësi personash në Perëndinë.

- A. Përdorimi i SHUMËSIT për Perëndinë
 - 1. Emri *Elohim* është SHUMËS (shih Temë e Veçantë: Emra për Hyjësinë / Special Topic: Names for Deity), por kur përdoret për Perëndinë ka gjithmonë një FOLJE në NJËJËS
 - 2. “Ne” te Zanafilla 1:26-27; 3:22; 11:7
- B. Engjëlli i Zotit (shih Temën e Veçantë: Engjëlli i Zotit / Special Topic: The Angel of the Lord) ishte përfaqësues i dukshëm i Hyjnisë
 - 1. Zanafilla 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16
 - 2. Eksodi 3:2,4; 13:21; 14:19
 - 3. Gjyqtarët 2:1; 6:22-23; 13:3-22
 - 4. Zakaria 3:1-2
- C. Perëndia dhe Fryma e Tij janë të veçantë, Zan. 1:1-2; Ps. 104:30; Isa. 63:9-11; Ezek. 37:13-14
- D. Perëndia (YHWH) dhe Mesia (*Adon*) janë të veçantë, Psa. 45:6-7; 110:1; Zak. 2:8-11; 10:9-12
- E. Mesia dhe Fryma janë të veçantë, Zak. 12:10
- F. Të tre përmenden te Isa. 48:16; 61:1

Natyrë hyjnore e Jezusit dhe personaliteti i Frymës shkaktonin probleme për besimtarët e hershëm që ishin monoteistë të rreptë (shih Temën e Veçantë: Monoteizëm / Special Topic: Monotheism).

- 1. Tertuliani – ia nënshtroi Birin Atit
- 2. Origeni – nënshtroi esencën hyjnore të Birit dhe të Frymës
- 3. Ari – mohoi natyrën hyjnore të Birit dhe të Frymës
- 4. Monarkianizmi – besonte në shfaqjen e njëpasnjëshme të të njëjtit Perëndi si At’, si Bir

dhe, pastaj, si Frymë

Trinia është një formulim i zhvilluar nga ana historike, por i informuar nga materiali biblik

1. Natyra e plotë hyjnore e Jezusit, i barabartë me Atin, gjë që u pohua në vitin 325 pas Krishtit nga Këshilli i Nikesë (shih Gjoni 1:1; Fil. 2:6; Titi 2:13)
2. Personaliteti dhe natyra e plotë hyjnore e Frymës, i barabartë me Atin dhe me Birin, u pohua nga Këshilli i Kostandinopojës (viti 381 pas Krishtit)
3. Doktrina e Trinisë shprehet në mënyrë të plotë në veprën e Augustinit *De Trinitate*

Këtu kemi vërtet një mister. Por Dhjata e Re duket se pohon një esencë të vetme hyjnore (monoteizëm) me tre shfaqje të përzetshme personale (At, Bir dhe Frymë).

■ **“Ja ku jam”** Kjo është një shprehje e zakonit hebraike për gatishmërinë (shih Zan. 22:1,7,11; 27:1; 31:11; 46:2; Eksod. 3:4; I Sam. 3:4,5,6,8,16; 22:12; II Sam. 1:7).

■ **“dërgomë mua”** FOLJA “dërgoj” (BDB 1018, KB 1511) është një formë *Qal* URDHËRORE e përdorur si një kërkesë lutjeje. Kjo është përgjigja e Isaia ndaj pyetjes së YHWH. Ajo qartazi zbulon gatishmërinë e tij. Lind pyetja se sa nga ky koncept hebraik i “atij të dërguar hyjesisht” është tipologjike e Jezusit si “i dërguari” në Ungjillin e Gjonit dhe besimtarët si “të dërguarit” e Tij në botë (shih Gjoni 17:18; 20:21). Perëndia po zgjatet tek krijimi i Tij rebel! Unë kohët e fundit kam dëgjuar një varg nga një këngë e re e krishterë që thotë: “Perëndia dërgoi Birin e Tij, Ai ende dërgon fëmijët e Tij”. Janë fjalë të fuqishme rreth Perëndisë dhe popullit të Tij!

6:9-10 Ndërsa YHWH zbulon qëllimin e Tij për shërbesën e Isaia, Ai gjithashtu i zbulon Isaia përgjigjen që do të ketë mesazhi i tij mbi Judën.

1. shko, v. 9, BDB 229, KB 246, *Qal* URDHËRORE
2. i thuaj, v. 9, BDB 55, KB 65, *Qal* E KRYER
3. dëgjoni, v. 9, *Qal* URDHËRORE dhe *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE e BDB 1033, KB 1570
4. por pa kuptuar, v. 9, BDB 106, KB 122, *Qal* EPAKRYER e përdorur në një kuptim NXITËS, shih 1:3; 5:21; 10:13; 29:14
5. shikoni, v. 9, *Qal* URDHËRORE dhe *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE e BDB 906, KB 1157
6. por pa dalluar, v. 9, BDB 393, KB 380, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim NXITËS
7. bëje të pandieshme zemrën e këtij populli (fjalë për fjalë “të dhjamosur”, v. 10, BDB 1031, KB 1566, *Hiphil* URDHËRORE
8. ngurtëso veshët e tij, v. 10, BDB 457, KB 455, *Hiphil* URDHËRORE
9. mbyll sytë e tij, v. 10, BDB 1044, KB 1612, *Hiphil* URDHËRORE

Këto forma URDHËRORE ndiqen nga pasojat (tre forma TË PAKRYERA të foljeve të mëparshme “shiko”, “dëgjo” dhe “kupto”). Perëndia e di (ose nga paradija e Tij ose nga ashpërsimi i Tij ndaj zemrave / mendjeve të tyre që tashmë janë në drejtim të gabuar) që ata nuk do të përgjigjen dhe shpëtohen.

1. Që të mos pendohet, BDB 996, KB 1427, *Qal* E KRYER mohore
2. Që të mos shërohen, BDB 950, KB 1272, *Qal* E KRYER mohore

Isaia do të predikojë dhe edhe pse disa mund të përgjigjen, pjesa më e madhe e popullit të tij / shoqërisë së tij nuk do të përgjigjet (shih Rom. 1:24,26,28; Efe. 4:19) ose nuk mund të përgjigjen (shih 29:9,10; Ligji i Përt. 29:4; Mat. 13:13; Rom. 11:8)! Isaia nuk është një ungjillor këtu, por një profet i mosbindjes / pasojave të besëlidhjes (shih Mat. 13:13; Mark 4:12; Luka 8:10). Mesazhi i Tij i shpresës është për një ditë të ardhshme, jo për kohën e tij!

6:10 “i paqartë” Kjo (BDB 1044, KB 1612) është fjalë për fjalë “e mbuluar me sekrecione” (shih 29:9; 32:3).

■ **“pendohet”²¹** Në Dhjatën e Vjetër ky term (BDB 996, KB 1427) do të thotë “një ndryshim i veprimit”. Në Dhjatën e Re pendesa do të thotë “një ndryshim i mendjes”. Të dy konceptet përfshihen!

²¹ Versioni në shqip është: “kthehet”.

TEMË E VEÇANTË: PENDIMI NË DHJATËN E VJETËR [SPECIAL TOPIC: REPENTANCE (OT)]

Ky koncept është thelbësor, por i vështirë për t'u përcaktuar. Shumica prej nesh e kanë një përcaktim, që vjen nga denominacioni ynë i caktuar. Megjithatë, zakonisht disa fjalëve hebraisht (ose greqisht) u imponohet një përcaktim “i caktuar” teologjik, ndonëse ato nuk e nënkuptojnë në mënyrë të veçantë këtë lloj përcaktimi. Duhet të mos harrojmë se autorët e Dhjatën e Re (me përjashtim të Lukës) ishin autorë hebrej që përdornin fjalë të greqishtes koine; prandaj, vendi nga duhet t'ia nisim janë vetë fjalët hebraisht, të cilat janë veçanërisht dy.

1. *nacham* (BDB 636, KB 688)
2. *shub* (BDB 996, KB 1427)

E para, *nacham*, që në fillim mund të ketë patur kuptimin “marr frymë thellë”, përdoret në disa kuptime.

- a. “pushim” ose “rehat” (p.sh., Zan 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:21; shpesh përdoret në emra, shih 2 Mbre. 15:14; 1 Kro. 4:19; Neh. 1:1; 7:7; Nahumi 1:1)
- b. “vajtoi” (p.sh. Zan. 6:6, 7)
- c. “ndrërroi mendje” (p.sh., Eks. 13:17; 32:12, 14; Num. 23:19; Jobi 42:5-6)
- d. “dhembshuri” (p.sh., Ligji i Përt. 32:36)

Vini re se të gjitha këto përfshijnë ndjenja të forta! Thelbi është ky: ndjenja të forta që çojnë në veprim. Ky ndryshim veprimi, shpesh, drejtohet te personat e tjerë, por edhe te Perëndia. Pikërisht ky ndryshim qëndrimi dhe veprimi i Perëndisë e mbush këtë fjalë me rëndësi të madhe teologjike. Por, këtu, duhet patur kujdes. Perëndia thuhet se “pendohet” (shih Zan. 6:6, 7; Eks. 32:14; Gjyq. 2:18; 1 Sam. 15:11, 35; Psa. 106:45), por kjo nuk vjen nga keqardhja e Tij për ndonjë mëkat apo gabim, por përbën një mënyrë letrare për të treguar dhembshurinë dhe përkujdesjen e Perëndisë (shih Num. 23:19; 1 Sam. 15:29; Psa. 110:4; Jer. 4:27-28; Ezek. 24:14). Ndëshkimi i duhur për mëkatin dhe rebelimin falet nëse mëkatari ia kthen vërtet shpinën mëkatit dhe drejtohet te Perëndia. Kjo nënkupton riorientim të jetës.

Fjala e dytë, *shub*, do të thotë “kthehem” (i kthej shpinën, kthehem pas, kthehem drejt). FOLJA *shub* (BDB 996, KB 1427) në thelb do të thotë “kthehem pas” ose “kthehem”. Mund të përdoret në këto kuptime:

1. i kthej shpinën Perëndisë (Num. 14:43; Joz. 22:16,18,23,29; Gjyq. 2:19; 8:33; 1 Sam. 15:11; 1 Mbre. 9:6; Jer. 3:19; 8:4).
2. kthehem te Perëndia (1 Mbre. 8:33,48; 2 Kro. 7:14; 15:4; 30:9; Psa. 51:13; 116:7; Isa. 6:10; 10:21,22; 31:6; Jer. 3:7,12,14,22; 4:1; 5:3; Ose. 3:5; 5:4; 6:1; 7:10,16; 11:5; 14:1,2; Amosi 4:6,8-11; vini re veçanërisht Jeremia 7 dhe Amosi 4)
3. Kur YHWH i thotë fillimisht Isaisë se Juda nuk do të/mund të pendohet (shih Isa. 6:10), por jo për herë të parë në këtë libër, Ai u bën thirrje që të kthehen tek Ai.

Më shumë sesa ndjenjë, pendimi është qëndrim ndaj Perëndisë. Është riorientim i jetës nga vetja njerëzore drejt Tij. Nënkupton gatishmërinë për të ndryshuar dhe për t'u ndryshuar. Nuk nënkupton ndalimin e plotë të mëkatit, por ndalimin e përditshëm nga rebelimi i vetëdijshëm! Pendimi përbën përmbysjen e rrjedhojave egoiste të Rënies së Zanafillës 3. Tregon se shëmbëllimi dhe ngjasimi i Perëndisë (Zan. 1:26-27), ndonëse i dëmtuar, tani rikthehet! Bashkësia e njerëzve të rënë me Perëndinë bëhet sërish e mundshme.

Në Dhjatën e Vjetër, pendim do të thotë kryesisht “ndryshim veprimi”, ndërsa në Dhjatën e Re nënkupton kryesisht “ndryshimin e mendjes” (shih Tema e Veçantë: Pendimi [Dhjata e Re] / Special Topic: Repentance [NT]). Të dyja këto janë të domosdoshme për të patur pendimin e vërtetë biblik. Po kështu, duhet të kuptojmë se pendimi është, edhe akt fillestar, por edhe proces i vazhdueshëm. Veprimi fillestar mund të shihet te Marku 1:15; Veprat e Apo. 3:16 dhe 19; 20:21, ndërsa procesi i vazhduar mund të shihet te 1 Gjonit 1:9; Zbulesa 2 dhe 3. Pendimi nuk është fakultativ (shih Luka 13:3,5)!

Nëse është e vërtetë se dy kërkesat e besëlidhjes janë “pendimi” dhe “besimi” (p.sh., Mat. 3:2; 4:17; Marku 1:4,15; 2:17; Luke 3:3,8; 5:32; 13:3,5; 15:7; 17:3), atëherë *nacham* bën fjalë për ndjenjat e forta që shkaktohen kur njeriu pranon mëkatin dhe i kthen shpinën, ndërsa *shub* bën fjalë për kthimin nga mëkati dhe, pastaj, për kthimin drejt Perëndisë (një shembull i këtyre dy veprimeve shpirtërore është Amosi 4:6-11, “ju nuk u kthyet tek unë” [pesë herë] dhe Amosi 5:4, 6, 14, “më kërkoni... kërkoni Zotin... kërkoni të mirën dhe jo të keqen”).

Shembulli i parë madhështor i fuqisë së pendimit është mëkati i Davidit me Batshebën (shih 2 Sam. 12; Psa. 32, 51). Ndonëse kjo pati pasoja të mëvonshme për Davidin, familjen e tij dhe Izraelin, Davidi vetë u rikthye në bashkësi me Perëndinë! Edhe Manasi i lig mund të pendohet dhe të marrë falje (shih 2 Kro. 33:12-13).

Të dyja këto fjalë përdoren në mënyrë paralele te Psa. 90:13. Njeriu duhet ta pranojë mëkatin dhe t'i kthejë shpinën në mënyrë personale dhe të qëllimshme; duhet të ketë dhe dëshirën për të kërkuar Perëndinë dhe drejtësinë e Tij (shih Isa. 1:16-20). Pendimi ka një aspekt njohës, një aspekt personal dhe një aspekt moral. Të tri janë të domosdoshëm për të filluar një marrëdhënie të re me Perëndinë dhe për ta ushqyer këtë marrëdhënie të re. Ndjenja e thellë e pendesës kthehet në një përkushtim të vazhdueshëm ndaj Perëndisë dhe për Perëndinë!

6:11 “Deri kur” Kjo i referohet kohëzgjatjes së refuzimit të mesazhit të Perëndisë.

6:12 “të ketë larguar njerëzinë” Kjo i referohet një mërgimi, por nëse i referohet Asirisë që dëbon fiset e veriut apo Babilonit që dëbon fiset e jugut është e pasigurtë (ndoshta është paqartësi e qëllimtë).

6:13 “Do të mbetet akoma një e dhjeta e popullsisë” Shih Temën e Veçantë: Mbetja, Tre Kuptime / Special Topic: The Remnant, Three Senses tek 1:9. Gjithashtu vini re (1) biri i Isaias, Shear-jashub, 7:3, do të thotë “një mbetje do të kthehet” gjithashtu (2) vini re diskutimin tek 10:20-22.

- **“do të bëhet subjekt i djegies²²”** Vargu 13, rreshtat b dhe c, mund të kuptoheshin në dy mënyra.
1. Konteksti i drejtpërdrejtë – populli i Perëndisë në metaforën e një peme të madhe që është prerë dhe djegur, por ka jetë në trung. Një filizë do të çelë (dmth., Mesia ose komuniteti mesianik, shih 4:2; 11:1; 53:2; Jer. 23:5; 33:15; Zak. 3:8; 6:12). Por problemet e së ardhmes mbeten (dmth., diegie).
 2. Nga ana historike dhe kulturore – idhujt kanaanitë të pjellorisë (dmth., *Asherah*) do të digjen plotësisht. Populli i Perëndisë do të lirohet nga idhujtaria një ditë!
- **“kur priten u mbetet cungru”** Vargu 13 ka dy fjalë të përdorura vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër, fjalë kyçe!
1. “i prerë”, BDB 1021 I, e njëjta rrënjë e përdorur për një portë në tempull (shih I Kro. 26:16). Kuptimi bazë i rrënjës është “të hedhësh”, “të përzes” ose “të flakësh”.
 2. “trung”, BDB 663, zakonisht i përdorur për gurë të shenjtë shtyllë
 - a. Nga Patriarkët dhe Moisiu
 - b. Adhuresit kanaanitë të pjellorisë (dmth., *Ba'al*)
- **“një brez i shenjtë do të jetë trungu i tij”** Kjo, sikurse vargu 4:2, kanë ngjyrimë mesianike. Shih shënimin tek Isa. 11:1. Kjo frazë është hequr nga versioni LXX.

PYETJE DISKUTIMI

²² Versioni në shqip është: “do të shkatërrohet”.

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t'ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Pse vdekja e Uziahut e preku Isaian kaq thellë?
2. Kë pa Isaia?
3. Pse u refuzua mesazhi i Isaias?
4. Si është koha e Isaias në krahasim me kohën tonë?

ISAIA 7

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Luftë Kundër Jeruzalemit	Isaia Dërgohet tek Mbreti Ashaz	Isaia dhe Lufta Siro- Efraimite (7:1:-8:15)	Një Mesazh për Mbretin Ashaz	Isaia Ndërhyn
7:1-2	7:1-2	7:1-2	7:1 7:2	7:1-2
7:3-9	7:3-9 (7b-9)	7:3-9 (7b-9)	7:3-6 7:7-9a 7:9b	7:3-9 (7b-9)
Fëmija Emanuel 7:10-17	Profecia e Emanuelit 7:10-17	Shenjë e Emanuelit 7:10-17	Shenja e Emanuelit 7:10-11 7:12 7:13-16 7:17	Isaia Ndërhyn Sërisht 7:10-12 (11) (13b-17) Parashikimi i Një Pushtimi
7:18-20	7:18-22 (18-19) (20)	7:18-19 7:20	7:18-19 7:20	7:18-25 (18-25)
7:21-22	(21-22)	7:21-22	7:21-22	
7:23-25	7:23-25 (23-24) (25)	7:23-25	7:23-25	

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM RRETHANASH

- A. Kjo njësi letrare (kapitujt 7-12) shpesh quhet “Libri i Emanuelit” për shkak se tema e përsëritur është fëmija i mrekullueshëm i epokës së re që do të lindë për të çliruar dhe ripërtërirë popullin e Perëndisë.

- B. Rrethanat e këtij pasazhi janë ndodhitë historike të përfshira në luftën Siro-Efraimate rreth viteve 735-733 para Krishtit dhe pushtimi i Sirisë dhe Palestinës nga Asiria nën Tiglath-Pileser III (gjithashtu i quajtur *Pul*, shih II Mbre. 15:19).
1. Kapitujt 7-10:4 datojnë rreth vitit 735 para Krishtit (kohëra të Tiglath-Pileser III, 745-729 para Krishtit)
 2. Kapitujt 10:5-34 datojnë rreth vitit 701 para Krishtit (kohëra të Senakeribit, 705-681 para Krishtit)
 3. Kapitujt 11:1-12:26 paraprijnë epokën mesianike
- C. I gjithë pasazhi trajton fëmijët si simbole të ndodhive historike
1. Fëmija i parë i Isaias (Shear-Jashub), 7:3
 2. Fëmija si një shenjë për Ashazin, 7:14-16
 3. Fëmija i dytë i Isaias (Maher-shalal-hash-baz), 8:1,3
 4. Mesia si një fëmijë, 7:14; 9:6-7, 11:1-5
 5. Fëmijët e epokës së re, 11:6-9
- D. Lexo regjistrimet e mëposhtme paralele historike
1. Kapitujt 7-10:4 janë paralelë me II Mbretërve 16 dhe II Kronikave 28
 2. Kapitujt 10:5-34 janë paralelë me II Mbretërve 18:17-20:11 dhe II Kronikave 32:9-24
- E. Gjendet një kontrast midis mungesës së besimit të treguar nga Mbreti Ashaz dhe besimit të treguar nga biri i tij, Mbreti Ezekia (shih 37:14-20,30). Mbani mend se personazhi kryesor në Shkrime është Perëndia! Ai dëshiron të jetë me popullin e Tij (dmth., Emanueli) por besimi i popullit është thelbësor!

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 7:1-2

¹ Nodhi në ditët e Ashazit, birit të Jothamit, birit të Uziahut, mbret i Judës, që Retsini, mbret i Sirisë dhe Pekahu, bir i Remaliahut, mbret i Izraelit, dolën për luftë kundër Jeruzalemit, por nuk arritën ta shtien në dorë. ² Prandaj ia referuan shtëpisë së Davidit duke thënë: "Sirët kanë ngritur kampin e tyre në Efraim". Kështu zemra e Ashazit dhe zemra e popullit të tij u drodhën, ashtu si dridhen drurët e pyllit nga era.

7:1 “në ditët e Ashazit” Ashazi sundoi në vitet 735-715 para Krishtit. Rrethanat e këtij kapitulli janë pushtimi i Judës si nga Siria dhe Izraeli për shkak se Juda nuk merrte pjesë në koalicionet e tyre ushtarake kundër Asirisë.

▣ **“Pekahu”** Ai ka uzurpuar fronin (dmth., datat e sundimit të tij, Bright, 737-732; Young, 736-730; NIV Study Bible [Bibla NIV e Studimit], 752-732) e Dhjetë Fiseve të Veriut. Shih tabelën e “Kings of the Divided Monarchy” [Mbretër të Monarkisë së Ndarë] tek Shtojca Katër, pika 3.

7:2 “ia referuan shtëpisë së Davidit” Kjo i referohet një raporti të dhënë tek e gjithë familja mbretërore ose raporti u bë publik në gjykatë.

▣	
NASB	“ka ngritur kampin”
NKJV	“janë vendosur”
NRSV	“ishin bashkuar me”
TEV	“ishin brenda tashmë”
NJB	“ka qëndruar”
LXX	“ka konspiruar me”
Peshitta	“ka bërë konfederatë me”
REB	“ka bërë një aleancë me”

FOLJA (BDB 628, KB 679, *Qal* E KRYER) do të thotë “të shlodhesh”. Në këtë kontekst ajo do të thotë të vendosësh një kamp të përhershëm në mes. Kjo nënkupton se Siria ishte fuqia më e fortë dhe dominuese e aleancës politike.

Vini re se po kjo FOLJE përdoret në v. 19 për të përshkruar një ushtri të madhe pushtuese.

☐ **“zemra e Ashazit dhe zemra e popullit të tij”** Kjo mund t’i referohej familjes mbretërore ose banorëve të Jeruzalemit të cilët e kishin dëgjuar raportin.

☐ **“u drodhën, ashtu si dridhen drurët e pyllit nga era”** Gjendet një përsëritje e FOLJES “lëkundem” ose “tundem” (BDB 631, KB 681, *Qal* URDHËRORE dhe *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE). Zakonisht intensiteti shprehet nga një FOLJE E PAKRYER dhe një PASKAJORE ABSOLUTE, por këtu bëhet nga përsëritja e FOLJES dhe PASKAJORES në një formë të ngjashme.

Juda dhe drejtuesit e saj kishin frikë. Ata nuk kishin siguri besimi tek prania apo premtimet e YHWH.

VERSIONI SHQIP: 7:3-9

³ Atëherë Zoti i tha Isaias: "Dil përpara Ashazit, ti dhe biri yt Shear-Jashubi, në skajin e kanalit të hauzit të sipërm në rrugën e arës së larësit, ⁴ dhe thuaji: Shiko të rrish i qetë, mos ki frikë dhe zemra jote të mos ligështohet për shkak të këtyre dy mbeturinave të urës së zjarrit që nxjerr tym, për zemërimin e zjarrtë të Retsinit dhe të Sirisë, dhe të birin të Remaliahut. ⁵ Sepse Siria, Efraimi dhe i biri i Remaliahut kanë menduar të këqija kundër teje, duke thënë: ⁶ "Të dalim kundër Judës, ta temerrojmë, të hapim një të çarë në muret e saj dhe të vendosim si mbret në mesin e saj të birin e Tabeelit". ⁷ Kështu thotë Zoti, Zoti: "Kjo nuk ka për të ardhur, nuk ka për të ndodhur, ⁸ sepse kryeqyteti i Sirisë është Damasku dhe i pari i Damaskut është Retsini. Brënda gjashtëdhjetë e pesë vjetve Efraimi do të bëhet copë-copë dhe nuk do të jetë më popull. ⁹ Kryeqyteti i Efraimit është Samaria dhe i pari i Samarisë është i biri i Remaliahut. Po të mos besoni, me siguri nuk do të bëhemi të qëndrueshëm".

7:3 **“Isaias”** Emri i tij është një kombinim i dy EMRAVE, “shpëtim” dhe “YHWH”. Për të pranuar kuptimin e nënkuptuar, duhet supozuar një FOLJE, “YHWH është shpëtim”, “YHWH sjell shpëtim” etj.

☐ **“Shear-Jashubi”** Ky është djali i parë i Isaias. Emri i tij do të thotë “një mbetje do të kthehet” nga kapitulli 10:20-23. Vetë fakti që Isaias i thuhet të marrë djalin e tij për të takuar mbretin tregon se emri i tij kishte lidhje me qëllimin e takimit. Kjo mund t’i referohet

1. Vetëm një pjesë e vogël e ushtrisë pushtuese do të mbijetojë për t’u kthyer në shtëpi
2. Vetëm një pjesë e vogël e Judës së pabesimtë do të mbijetojë. Isaia përdor konceptin e “një mbetjeje besnike” shpesh. Shih Temën e Veçantë tek 1:9.

☐ **“në skajin e kanalit të hauzit të sipërm në rrugën e arës së larësit”** Kjo lidhet me burimin e Gihonit i cili furnizon Jeruzalemin me ujë gjatë rrethimit. Ky burim gjithashtu u përdor në kurorëzimin e mbretërve të Judës. Ashazi po kontrollonte përgatitjet për një rrethim. Ai po kontrollonte burimet e tij!

7:4-9 Ky është mesazhi i YHWH për Ashazin përmes Isaias. Pjesa e parë i drejtohet Ashazit.

1. shiko, BDB 1036, KB 1581, *Niphal* URDHËRORE
2. të rrish i qetë, BDB 1052, KB 1641, *Hiphil* URDHËRORE
3. mos ki frikë, BDB 431, KB 432, *Qal* E PAKRYER përdorur në një kuptim NXITËS
4. zemra jote të mos ligështohet, BDB 939, KB 1236, *Qal* E PAKRYER përdorur në një kuptim NXITËS

Shkaktar i frikës së Ashazit ishin planet e pushtimit të Sirisë dhe Izraelit (v. 5)

YHWH karakterizon mendimet e koalicionit Siro-Efraimite (v. 6).

1. të dalim kundër Judës, BDB 748, KB 828, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES
2. ta temerrojmë, (marxhina NASB), BDB 880, KB 1089, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES
3. të hapim një të çarë në muret e saj, BDB 131, KB 149, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES

4. të vendosim si mbret në mesin e saj të birin e Tabeelit, BDB 573, KB 590, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES

YHWH përshkruan planin e Tij në v. 7.

1. nuk ka për të ardhur, BDB 877, KB 1086, *Qal* E PAKRYER
2. nuk ka për të ndodhur, BDB 224, KB 243, *Qal* E PAKRYER

YHWH ka nën kontroll historinë, jo ushtritë njerëzore, qofshin Siria/Izraeli apo Asiria. Megjithatë, ka një kërkesë në emër të drejtuesve të Judës – ata duhet t’i besojnë fjalës së YHWH (v. 9)!

1. besoni, BDB 52, KB 63, *Hiphil* E PAKRYER, SHUMËS (gjykata dhe udhëheqja mbretërore, shih v. 13,14)
2. nuk do të zgjasë (fjalë për fjalë “bëhemi të qëndrueshëm”), BDB 52, KB 63, *Niphal* E PAKRYER, SHUMËS

Po e njëjta lojë me kuptimin e פֶּן gjendet tek II Kro. 20:20. Po e njëjta FOLJE përdoret tek II Sam. 7:16 në lidhje me përjetësinë e mbretërisë davidike. Në një marrëdhënie besëlidhjeje YHWH zgjedh që të mos veprojë nëse partnerët e Tij të besëlidhjes refuzojnë të besojnë tek Ai (shih 30:15). Shih Temën e Veçantë mbi “Besoj” tek 22:25.

▣ **“të këtyre dy mbeturinave të urës së zjarrit”** Këta dy pushtues përshkruhen si “njerëz të perënduar” së shpejti. Siria (dmth., Damasku) ra tek Asiria në vitin 732 para Krishtit dhe Izraeli (dmth., Samaria) ra në vitin 722 para Krishtit. Numri (65 vjet) i gjetur tek v. 8 është i vështirë të përputhet me informacionin tonë të tanishëm historik mbi këtë periudhë të historisë.

7:6

NASB	“të hapim një të çarë në muret e saj”
NKJV	“të bëjmë një hapësirë në muret e saj”
NRSV	“ta pushtojmë atë”
NJB	“ta shkatërrojmë atë”
Peshitta	“të bëjmë një të çarë në të”
REB	“të thyejmë shpirtin e saj”

Kjo FOLJE (BDB 131, KB 149, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES) në thelb do të thotë “të shkallmoh” ose “të thyesh për të kaluar” (shih II Mbre. 3:26).

▣ Emri “Tabeel” (BDB 370) është një emër asirian. Ka dy përdorime të njohura: (1) një fis i popullit në Gilead ose (2) emri i një mbreti të Tirës (To-ba-il, LXX Tabeel, gjithashtu i njohur si Ethba’al); megjithatë, MT shton zanoret tek emri dhe e ndryshon atë në “Tabeal”, i cili në hebraisht do të thotë “i mirë për asgjë”. Tjetërsimi i emrave ishte i zakonit në Dhjatën e Vjetër për të treguar pikëpamjen e autorit mbi karakterin e personit. Megjithatë, në kontekst kjo i referohet një mbështetësi të panjohur asirian brenda Judës.

7:7 “Kështu thotë Zoti, Zoti: ‘Kjo nuk ka për të ardhur, nuk ka për të ndodhur,’” Ky është një nga disa vargje në këtë kontekst që tregojnë për kontrollin dhe sovranitetin e Perëndisë mbi të gjitha kombet dhe gjithë historinë (shih v. 17, 18 & 20). Gjithashtu vini re 8:10 dhe 28:18.

7:8 “(tani brenda një periudhe tjetër 65 vjetësh)²³” Ky element i kohës është i vështirë për t’u kuptuar. Ai mund të lidhet me Esarhaddon që përmbush deportimin dhe rivendosjen në tokën e Izraelit (shih II Mbre. 17:24; Esdra 4:2). Ky mund të jetë një shembull i mirë i (1) paqartësisë së profecisë parashikuese në Dhjatën e Vjetër; (2) një skrib i mëvonshëm që përditëson tekstin e Isaias me një koment redaktues ose (3) të dyja. NIV shpreh lojën e fjalëve të Isaias si “Nëse ju nuk qëndroni fort në besimin tuaj, nuk do të qëndroni aspak”.

7:9 “Po të mos besoni” Shih TEMË E VEÇANTË: BESOJ, ZË BESË, BESIM DHE BESNIKËRI NË DHJATËN E VJETËR / Special Topic: Believe, Trust, Faith, and Faithfulness in the OT tek 22:25.

VERSIONI SHQIP: 7:10-17

²³ Versioni në shqip nuk e përmban këtë tekst në kllapa por si pjesë të përfshirë të tekstit.

¹⁰ Zoti i foli përsëri Ashazit dhe i tha: ¹¹ "Kërkoji një shenjë për vete Zotit, Perëndisë tënd; kërkoja ose në thellësitë ose në lartësitë". ¹² Por Ashazi u përgjigj: "Unë nuk do të kërkoj asgjë, nuk dua të tundoj Zotin". ¹³ Atëherë Isaia tha: "Dëgjoni tani, o shtëpi e Davidit! Mos është, vallë, një gjë e vogël për ju të lodhësh njerëzit, që doni të lodhni edhe Perëndinë tim? ¹⁴ Prandaj Vet Zoti do t'ju japë një shenjë: Ja, e virgjëra do të mbetet me barrë dhe do të lindë një fëmijë të cilin do ta quajë Emanuel. ¹⁵ Ai do të hajë ajkë dhe mjaltë deri sa të mësojë të hedhë poshtë të keqen dhe të zgjedhë të mirën. ¹⁶ Por para se fëmija të mësojë të hedhë poshtë të keqen dhe të zgjedhë të mirën, vendi të cilin ti e druan për shkak të dy mbretërve të tij do të braktiset. ¹⁷ Zoti do të sjellë mbretin e Asirisë mbi ty, mbi popullin tënd dhe mbi shtëpinë e atit tënd ditë që nuk kanë ardhur që kur Efraimi u nda nga Juda."

7:11 Ka dy mënyra për ta kuptuar tekstin në hebraisht të v. 11.

1. Dy përdorimet e FOLJES "pyes" (BDB 981, KB 1371, *Qal* URDHËRORE), shih NKJV, Peshitta
2. Një përdorim i FOLJES (שאלה BDB 982) dhe një përdorim i EMRIT *Sheol* (שאלה BDB 982), të dyja kanë të njëjtat bashkëtingëllore, shih NASB, Vulgate, TEV, NJB, REB (LXX ka "thellësi")

Raporti Paraprak UBS mbi tekstin në hebraisht iu ka dhënë dy formave "pyet" (URDHËRORE) një vlerësim "B" (dmth., pak dyshim). Të dyja i përshtaten kontekstit të menjëhershëm. Këtu sërish shprehja e saktë është e pasigurtë, por kuptimi i vargut është i qartë. Kjo është e vërtetë për pjesën më të madhe të këtyre llojeve të problemeve kontekstuale. Mbani mend, ideja qëndrore e strofës (ose paragrafit), dhe jo detajet, janë kyç për një të kuptuar të duhur të zbulësës së Perëndisë ndaj nesh. Dëshira për të ditur më shumë, më shumë se të tjerët, nuk është nga Perëndia!

Në mënyrë të mrekullueshme, Perëndia është i gatshëm të ndihmojë shërbëtorin e Tij frikacak që të besojë në fjalën e Tij. Ai i jep shenja popullit të Tij të besëlidhjes (shih 37:30; 38:7,8; 55:13). Ky lloj konfirmimi fizik nuk është i gjindshëm apo i premtuar të gjithë besimtarëve (shih Mat. 12:38-39; 16:1,4; Mark 8:11-12; 13:4; Luka 11:16,29; Gjoni 2:18; 4:48; 6:30; I Kor. 1:22). Shenjat dhe / ose mrekullitë mund të jenë shpesh rrengje satanike (shih Mat. 7:21-22; 24:24; Mark 13:22)!

■ **"nga Zoti Perëndia yt"**²⁴ Është interesante të vësh re lojën midis "Perëndia yt" përkundrejt "Perëndia im". Megjithatë, shumë persona besimi të Dhjatës së Vjetër përdorin termin "Perëndia yt" në biseda me të tjerët. Është një shprehje pa përmbajtje teologjike.

■ **"kërkoja aq thellë sa Sheoli ose aq lartë sa qiejt"**²⁵ Profeti po pranon se Ashazi mund të kërkojë një shenjë mbi tokë, nën tokë ose në qiejt lart për të verifikuar vërtetësinë e Perëndisë. Perëndia është i gatshëm që t'ia zbulojë qartazi vullnetin e Tij Ashazit.

Për një diskutim të Sheol-it shih Temën e Veçantë: Ku Janë të Vdekurit? / Special Topic: Where Are the Dead? tek 5:14.

7:12 **"Por Ashazi u përgjigj: 'Unë nuk do të kërkoj asgjë, nuk dua të tundoj Zotin'"** Ky tingëllon si një pohim mjaft me vlerë për shkak se popullit të Perëndisë i është thënë të mos e "tundojë" (BDB 650, KB 702) Perëndinë (shih Eksod. 17:2,7; Num. 14:22; Ligji i Përt. 6:16; Ps. 78:18,41,56; 95:9; 106:14). Megjithatë, motivi i këtij mbreti është që ai tashmë e ka vendosur në mendjen e tij të konsultohet me Asirinë, jo me Perëndinë, për ndihmë. Nuk ishte respekt për Perëndinë. Vetë Perëndia ia dha mbretit davidik këtë mundësi për të konfirmuar besimin e tij në fjalën, mbrojtjen dhe sigurimin e Tij, por ai nuk zgjodhi këtë!

7:13 **"Dëgjoni tani"** Kjo FOLJE (BDB 1033, KB 1570, *Qal* URDHËRORE, SHUMËS) përdoret aq shpesh tek Isaia, por vetëm këtu tek "libri i Emanuelit" (dmth., kapitujt 7-12). Perëndia dëshiron ta dëgjojnë dhe t'i binden!

■ **"shtëpi e Davidit"** Në këtë kontekst kjo frazë, e cila mund të ishte e përbashkët, po i referohet Ashazit si një përfaqësues i mbretërisë davidike (shih II Samuel 7).

²⁴ Versioni në shqip është: "Zotit, Perëndisë tënd".

²⁵ Versioni në shqip është: "ose në thellësitë ose në lartësitë".

■ **“Mos është, vallë, një gjë e vogël”** Kjo është një shprehje hebraike (BDB 589, shih Num. 16:13; Joz. 22:17; Ezek. 16:20; 34:18). Populli po e trajtonte Perëndinë dhe vullnetin e Tij të zbuluar (ligji i Moisiut) si një gjë të vogël, si diçka të parëndësishme.

■ **“të provoni durimin”²⁶** Kjo FOLJE (BDB 521, KB 512) përdoret dy herë.

1. Një herë i referohet njerëzve (*Hiphil* PËRBËRJE PASKAJORE)

2. Një herë i referohet Perëndisë (*Hiphil* E PAKRYER)

Ashazi nuk ka kryer siç duhet detyrat e tij si përfaqësues i YHWH (shih. II Sam. 7) në mes të popullit!

7:14 “Prandaj vet Zoti do t’ju japë një shenjë” Kjo shenjë (BDB 16) duhet që fillimisht të zbatohet në kohën e Ashazit (sidomos v. 15-16)!

■ **“e virgjëra”** Termi hebraik këtu është *almah* (BDB 761). Ky term përdoret për një vajzë të re në moshën për t’u martuar (shih Zan. 43:24; Eksod. 2:8; Fjalët e Urta 30:19). Ai përshkruan një grua që është seksualisht e pjekur. Gjendet një term tjetër hebraik për të virgjëren, *bethulah* (BDB 143), i cili përdoret nga Isaia tek 23:4, 12; 37:22; 47:1; 62:5. Septuaginta e përkthen këtë varg me termin grek “virgin”. Këta terma janë të mbivendosur nga ana semantike dhe të gjitha vajzat e reja në kulturën izraelite konsideroheshin të ishin të virgjëra. Megjithatë, unë nuk besoj në dy lindje të virgjëra, por vetëm në një. Kishte një ngjizje normale në kohën e Ashazit si një shenjë dhe një (“ajo”, MT) ngjizje të virgjër në kohën e Jezusit (shih Mat. 1:18-23; Luka 1:26-38). Kjo është një profeci shumë-përmbushëse!

Unë mendoj se arsyeja që Dhjata e Re nuk e thekson këtë më shumë (shfaqet vetëm në y tregime lindjeje [dmth., Mat. 1:23; Luka 1:31,34] dhe asnjëherë në një predikim tek Veprat e Apostujve apo në ndonjë nga Letrat e ndonjërit prej Apostujve) është për shkak të keqkuptimit të mundshëm të fesë greko-romake ku ishte e zakonitë bashkëjetesa e perëndive me njerëzit, e cila rezultonte në pasardhës.

Të përpiqesh të bazosh një doktrinë të mëkatit si të përçaruar përmes spermës mashkullore, dhe si rrjedhojë, të tregosh arsyen për një lindje të virgjër është, sipas mendimit tim, marrëzi! Në të vërtetë është e ngjashme me gratë shterpe të patriarkëve të cilët patën fëmijë vetëm pas përgjigjes së lutjeve të Perëndisë. Perëndia ka nën kontroll Mesian! Një e vërtetë edhe më e madhe zbulohet në Dhjatën e Re ku Mesia prezantohet qartazi si Perëndia i mishëruar (dmth., Gjoni 1:1; 5:18; 10:33; 14:9-11; Fil. 2:6)! Prandaj, kishte nevojë për një lindje të virgjër!

■

NASB “do të jetë me një fëmijë dhe do të mbartë një djalë”

NKJV, Peshitta “do të ngjizet dhe do të mbartë një djalë”

NRSV “është me fëmijë dhe do të mbartë një djalë”

TEV “e cila është shtatëzanë do të ketë një djalë”

NJB, REB “është me fëmijë dhe do të lindë një djalë”

LXX “do të jetë me fëmijë dhe do të mbartë një djalë”

MBIEMRI (BDB 248) zakonisht përcakton dikë që është tashmë shtatëzanë, por ka pak paqartësi, sikurse duket nga versionet.

Kjo duhet t’i referohet një zonje në kohën e Isaias, nëse ishte gruaja e mbretit (dmth., lindja e Ezekias), gruas së profetit apo një vajze të re në oborr është e pasigurtë, por Ezekia (biri i Ashazit) i përshtatet më mirë kontekstit davidik.

■ **“Emanuel”** Ky emër (BDB 769) do të thotë “Perëndia me ne” (shih 8:8,10). Në kohën e Isaias shumë fëmijëve iu vendoseshin emra me përmbajtje që përfshinte Hyjësinë. Emri i fëmijës është shenja, jo lindja e tij unike! Ky popull nuk po priste një lindje të mbinatyrshme, të virgjër, Perëndia i mishëruar, një fëmijë të mbinatyrshëm! Kjo nuk është një e vërtetë e Dhjatës së Vjetër, por një e vërtetë zbuluese progresive e Dhjatës së Re!

7:15-16 Këto vargje janë paralele (tre forma FOLJORE të përsëritura). Ky paralelizëm është karakteristikë e stilit letrar hebraik (të dyja në një njësi letrare, dhe në nivel paragrafi dhe vargu).

²⁶ Versioni në shqip është: “doni të lodhni”.

7:15 “Ai do të hajë ajkë dhe mjaltë” Ka dy teori për sa i përket kuptimit të frazës: kjo ose do të thotë se ai do të vijë në një kohë të një bollëku të madh (dmth., Eksod. 3:8), ose pikërisht e kundërta, që ai do të vijë në një kohë mungese të madhe (shih v. 21-22).

- ▣ **“deri sa të mësojë të hedhë poshtë të keqen dhe të zgjedhë të mirën”** Kjo duket se i referohet
1. “epokës së dhënies së llogarisë” (dmth., rezultateve të trajnimit fetar)
 2. se ai do të jetë një fëmi i vogël i cili di se çfarë është e ndaluar dhe çfarë është e duhur. Në jetën e mëvontë hebraike kjo normalisht ishte rreth moshës trembëdhjetë vjeçare (dmth., *Bar-Mitzvah*). Megjithatë, 8:4 nënkupton shumë më herët!

7:16 “vendi të cilin ti e druan për shkak të dy mbretërve të tij do të braktiset” Kjo i referohet disfatës dhe dëbimit të Sirisë (shih Amos 1:3-5) dhe Izraelit (shih 17:3) nga Asiria. Kryeqyteti i Izraelit, Samaria, ra tek Asiria në vitin 722 para Krishtit pas një rrethimi të zgjatur. Pjesa më e madhe e këtyre fiseve kurrë nuk u kthyen në Kanaan, por u përthitën nga pullatat ku ata ishin në mërgim (dmth., Media).

7:17 “Zoti do të sjellë ... mbi ty” Ky është një shembull i mirë se çdo krizë historike në kombin e Izraelit kontrollohej nga YHWH për qëllimet e Tij.

VERSIONI SHQIP: 7:18-19

¹⁸ Atë ditë do të ndodhë që Zoti do t’u fërshëllejë mizave që ndodhen në skajet e lumenjve të Egjiptit dhe bletëve që ndodhen në vendin e Asirisë. ¹⁹ Ato do të vijnë dhe të vendosen në luginat e shkretuara, në të çarat e krepave, mbi të gjitha gëmushët me gjemba dhe mbi të gjitha kullotat.

7:18 “Atë ditë” “Ajo ditë” është dita kur Zoti do të përmbushë premtimet e Tij (shih v. 18,20,21,23). Ai mund t’i referohet një kohe të ardhme të afërt (rënia e Sirisë dhe Izraelit, shih v. 16) ose një rrethane fund-kohërash, eskatologjike (dmth., epoka mesianike, epoka e lindjes së vetme të vërtetë të virgjër).

▣ **“fërshëllejë”** Shih shënimin tek 5:26.

▣ **“Egjiptit”** Populli i Perëndisë ishte ende i zënë në luftën e fuqive midis perandorive të Gjysmëhënës Pjellore dhe Lumit të Nilit. Ndaj Egjiptit ka referencë tek Osea 7:11; 8:13; 9:3, 6; 11:5, 11; 12:1.

7:19 “në të çarat e krepave, mbi të gjitha gëmushët me gjemba dhe mbi të gjitha kullotat” Kjo është një seri metaforash për të përshkruar ushtrinë e madhe pushtuese që do të pushtojë edhe rajonet më të largëta të Tokës së Premtuar.

VERSIONI SHQIP: 7:20

²⁰ Atë ditë Zoti me një brisk të marrë hua përtej Lumit, domethënë me mbretin e Asirisë, do të rruajë kokën dhe qimet e këmbëve, si edhe mjekrën.

7:20 “Atë ditë Zoti me një brisk të marrë” Kjo duket se i referohet Ashazit që do të dërgojë haraç për të vendosur Asirinë që ta ndihmojë, II Mbretërve 16:7-9. Koka dhe mjekrra që rruhen ishin një shenjë e turpit dhe zisë (shih II Sam. 10:4-5; I Kro. 19:4; Jer. 48:37).

Fraza “qimet e këmbëve” duket se lidhet me qimet pubike të djemve të rinj (shih 6:2; Gjyq. 3:24; I Sam. 24:3), që do të përcaktonin turp.

Termi hebraik “këmbë” (BDB 919) në disa vende mund t’i referohet

1. organeve gjenitale mashkullore, Eksod. 4:25; Gjyq. 3:24; Ruth 3:4,7; I Sam. 24:3
2. organeve gjenitale femërore, Ligji i Përt. 28:57; Ezek. 16:25
3. madje krijesave engjëjlore, Serafinët, Isa. 6:2; Kerubinët, Ezek. 1:23

Tek Isaia 36:12 urina quhet “ujë i këmbëve” (NIDOTTE, vëll. 3, fq. 1048).

VERSIONI SHQIP: 7:21-22

²¹ Atë ditë do të ndodhë që dikush do të mbajë një lopë të re dhe dy dele, ²² dhe për shkak të bollëkut të qumështit që do t'i japin, ai do të hajë ajkë, sepse ajkë dhe mjaltë kanë për të ngrënë të gjithë ata që kanë mbijetuar dhe janë lënë në mes të vendit.

7:21 Ka shumë diskutim mbi nëse kjo i referohet begatisë apo mungesës sikurse tek v. 15.

VERSIONI SHQIP: 7:23-25

²³ Atë ditë çdo vend ku mund të kishte një mijë hardhi me një vlerë prej një mijë siklash argjendi do të bëhet pre e ferrave dhe e gjembave. ²⁴ Do të hyhet në to me shigjeta dhe me hark, sepse tërë vendi do të jetë i mbuluar nga ferra dhe gjemba. ²⁵ Dhe mbi të gjitha kodrat që u çelën me shatë nuk do të kalohet më nga frika e ferrave dhe gjembave; do të jenë një vend ku do të dërgohen qetë dhe që do të shkelet nga dhentë".

7:24-25 Kjo mund t'i referohet një numri të madh të bishave të egra që do të pushtojnë Tokën e Premtuar për shkak të mungesës së njerëzve (ku të dyja janë të lidhura me mallkimet e besëlidhjes tek Ligji i Përtërirë 28).

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t'ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. A prisnin hebrenjtë Mesian që të ishte Perëndia i mishëruar?
2. A parashikon Isaia 7:14 një lindje të virgjër në kohën e Ashazit?
3. Pse janë emrat e fëmijëve aq të rëndësishëm në këta kapituj?

ISAIA 8

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Rënia e Damaskut dhe Samarisë 8:1-4	Asiria do të Pushtojë Tokën 8:1-4	Shenjë e Maher-Shalal-Hash-Baz 8:1-4	Biri i Isaia's si një Shenjë tek Populli 8:1-2 8:3 Perandori i Asirisë po Vjen	Lindja e një Biri për Isainë 8:1-2 8:3-4 Siloë dhe Eufрати
8:5-8 (5b-8) Një Mbetje Besimtare	8:5-8 (6-8)	8:5-8	8:5-8a 8:8b	8:5-10
8:9-10 (9-10)	8:9-10 (9-10)	8:9-10 (9-10)	8:9-10	(9-10)
8:11-15 (12-15)	Kini Frikë Zotin, Ruani Fjalën e Tij 8:11-15 (12-15)	Dëshmia dhe Mësimi 8:11-15	Zoti Paralajmëron Profetin 8:11-15 Paralajmërim Kundër Konsultimit me të Vdekurit	Misioni i Isaia's 8:11-20 (11-20)
8:16-18	8:16-18 (16-18)	8:16-22	8:16-17 8:18	
8:19-22	8:19-22		8:19 8:20 Një Kohë Trazirash 8:21-9:1a	Endja në Errësi 8:21-23a (21-23a) Çlirimi 8:23b-9:6

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i pare

2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Ky kapitull ilustron problemin e përpjekjes për të skicuar profecinë poetike me strofa. Është e pasigurtë se si janë strukturuar këto strofa. Është madje e pasigurtë se kujt i referohen ato!
- B. Në kapituj si këta është më mirë të përpiqesh të gjesh të vërtetën kryesore të çdo strofe. Më pas të shohësh nëse ka ndonjë fjalë apo koncept “kyç” të përsëritur. Bëni kujdes që të mos i shtyni detajet në teologji dogmatike apo sistematike. Poezia hebraike është tejet e paqartë. Shih Shtojcën Një.
- C. Paqartësia është karakteristikë e Poezisë dhe Profecisë hebraike. Eksegjeza e detajeve vret punën artistike (lojën e fjalëve, paralelizmin) dhe shpesh humbet kuptimin në imtësira. Këto strofa ishin fillimisht të ndara. Ato ishin dizenuar që të dëgjoheshin! Ato kishin për qëllim të kishin një ndikim të menjëhershëm emocional! Vetëm me kalimin e kohës, lutje dhe zbulues progresive bëhen të vërtetat të qarta!
- D. Kapitujt 6-8 kanë shumë PËREMRA NJËJËS. YHWH po i drejtohet profetit dhe ai shpesh iu drejtohet grupeve si kolektivë.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 8:1-4

¹ Zoti më tha: "Merr një rrasë të madhe dhe shkruaj mbi të me shkronja të zakonshme: "Maher-Shalal-Hash-Baz"". ² Atëherë mora me Vete për të dëshmuar si dëshmitarë të besuar, priftin Urija dhe Zakarian, birin e Jaberekiahut. ³ U bashkova gjithashtu me profeteshën dhe kjo mbeti shtatzënë dhe lindi një djalë. Atëherë Zoti më tha: "Quaje Maher-Shalal-Hash-Baz; ⁴ sepse para se fëmija të dijë të thotë: "Ati im," o "Nëna ime," pasuritë e Damaskut dhe plaçka e Samarias do të çohen para mbretit të Asirisë".

8:1-4 Biri i dytë i Isaias (shih v. 3) është një profeci mbi shkatërrimin e pushtuesit kryesor të Judës (dmth., lufta Siro-Efraimite), Sirisë (kryeqyteti Damasku). Damasku u pushtua nga Asiria në vitin 732 para Krishtit dhe banorët e tokës u dëbuan. Në disa mënyra, djali i dytë i Isaias paralelizon birin e premtuar të vargjeve 7:14-16.

8:1 “Merr një rrasë të madhe dhe shkruaj mbi të” YHWH i jep Isaias dy urdhërime.

1. “merr”, BDB 542, KB 534, *Qal* URDHËRORE
2. “shkruaj”, BDB 507, KB 503, *Qal* URDHËRORE, shpesh e përdorur për një vegël gdhendjeje, shih Eksod. 32:4,16

Vini re se ajo që YHWH do të zbulojë duhet të shkruhet si për bashkëkohësit, ashtu edhe për lexuesit e ardhshëm dhe do të nevojitet një copë “e madhe” (BDB 152) materiali ku shkruhet apo rrasë balte apo vule (shih 30:8). Fjala në hebraisht (BDB 163) nuk përcakton se çfarë lloj materiali (vini re përdorimin e tij tek 3:23, ku mund t’i referohej vulave cilindrike të mbajtura rreth qafës, shih shënimin në fund të faqes tek JB, fq. 1155, dhe IVP *Bible Background Commentary* [Komentari Biblik i Rrethanave IVP], fq. 594). Nuk është e sigurtë nga teksti nëse mesazhi është i gjatë apo nëse është thjesht një frazë e shkruar me shkronja të mëdha!

NASB	“me shkronja të zakonshme”
NKJV, LXX	“me penën e një njeriu”
NRSV, REB, JPSOA	“me shkronja të zakonta”
TEV	“në shkronja të mëdha”
NJB	“me një stil të zakonshëm”
Peshitta	“haptazi”

Kjo është dukshëm një shprehje e paqartë për shkak se ajo është vendi i vetëm me këtë fjalë për “njeri” (BDB 60) ku përdoret për një objekt të pashpirtë. YHWH dëshiron që mesazhi i tij të regjistrohet në mënyrë që i gjithë populli i Tij të mund ta kuptojë lehtëzi mesazhin e Tij.

NASB “e shkathët është vjedhja, e shpejtë është preja”
NKJV, NRSV “Maher-Shalal-Hash-Baz”
TEV “plaçkitje e shkathët, pre e shpejtë”
Peshitta “për të shpejtuar robërinë dhe për të mbajtur plaçkën”
Shënim i JB “Plaçkitje-e shkathët-pre-e shpejtë”
Shënim i REB “I shpejtë për plaçkitje, shpejtoj për vjedhje”

Ky është emri i djalit të dytë të Isaias, “Maher-Shalal-Hash-Baz” (shih v. 3). Po të njëjtat dy FOLJE janë në pohimin sarkastik të vargut 5:19. Mund të jetë reagimi i YHWH ndaj arrogancës judease. Ai (sikurse të gjithë emrat e bijëve të Isaias) kishte një kuptim profetik për popullin e kohës së tij. Duket se i referohet pushtimit asirian për shkak të mosbesimit të Ashazit. Ky pushtim e trondit Judën sikurse Sirinë dhe Izraelin. Tek Hab. 1:6-8 po të njëjtat dy FOLJE përshkruajnë pushtimin e Judës.

8:2

NASB “do të marr te Vetja”
NKJV “do të marr për Vete”
NRSV “do të vërtetoj për mua”
NJB “marr”
LXX “të më bëjë mua”
Peshitta “i mora vetes”
JB “gjejë mua”
REB “e bëra të dëshmojë për mua”
JPSOA “thirri”

FOLJA tek MT është “dëshmoj” (BDB 729, KB 795, *Hiphil* URDHËRUESE). Dorëshkrimet e mbledhura të Detit të Vdekur, LXX dhe Peshitta e ndryshojnë FOLJEN në një formë URDHËRORE dhe ndiqen nga NRSV, REB. Në kontekst, Perëndia po kërkon dy dëshmitarë besnikë (shih Ligji i Përt. 4:26; 30:19; 31:28) për të konfirmuar mesazhin e Tij (dmth., qielli dhe toka, shih shënimin tek 1:2).

Dëshmitari i parë i emëruar, “prifti Uriah”, përmendet tek II Mbret. 16:10-16 (në një dritë mjaft të dobët).

Dëshmitari tjetër (Zakaria, biri i Jaberekiahut) nuk njihet përveçse nëse i referohet Zakarias së kohës së Uzihut tek II Kronikave 26.

NIDOTTE, vëll. 3, fq. 336, mendon se është vetë Isaia i cili dëshiron që dy dëshmitarët të jenë të pranishëm kur ai t’i vendosë emrin djalit të tij të dytë.

8:3

NASB “u afrova”
NKJV, NRSV, LXX “shkova tek”
NJB “pata marrëdhënie me”
REB “u shtriva me”

FOLJA (BDB 897, KB 1132, *Qal* E PAKRYER) përcakton kontakt seksual (shih Zan. 20:4; Lev. 18:6,14,19; Ligji i Përt. 22:14; Ezek. 18:6).

Sërish ngrihet pyetja e “kush” është shtatzanë sikurse tek 7:14. Ka dy mundësi kryesore.

1. Fëmia i veçantë reflekton një mbret ideal davidik dhe për rrjedhojë, ndoshta Ezekia, biri i Ashazit
2. Isaia mund të ketë qënë i lidhur me Ashazin, dhe nëse është kështu, djali i tij mund të ishte gjithashtu një mbret davidik. Afërsia e vargjeve 8:3 dhe 7:14 e bën fëmijën e dytë të Isaias një përmbushje të mundshme “afatshkurtër”.

■ “profeteshën” Kjo është dukshëm një referencë ndaj bashkëshortes së Isaias. Ajo ishte (1) gjithashtu një profete (BDB 612, NJËJËS FEMËRORE) ose (2) ishte e martuar me një profet.

TEMË E VEÇANTË: GRATË NË BIBËL (SPECIAL TOPIC: WOMEN IN THE BIBLE)

- I. Dhjata e Vjetër
- A. Nga ana kulturore, gratë konsideroheshin prona
1. përfshiheshin në listën e pronave (Eks. 20:17)
 2. trajtimi i skllaveve (Eks. 21:7-11)
 3. betimet e grave ishin të anulueshme nga meshkuj të përgjegjshëm nga ana sociale (Numrat 30)
 4. gratë si plaçka lufte (Ligji i Përtërirë 20:10-14; 21:10-14)
- B. Praktikisht, ekzistonte një reciprocitet
1. meshkujt dhe femrat të krijuara në shëmbëllimin e Perëndisë (Zan. 1:26-27)
 2. nderoni babanë dhe nënën (Eks. 20:12 [Ligji i Përt. 5:16])
 3. kini nderim për babanë dhe nënën (Levitiku 19:3; 20:9)
 4. burrat dhe gratë mund të ishin naziritë (Num. 6:1-2)
 5. bijat kishin të drejtë trashëgimie (Num. 27:1-11)
 6. pjesë e popullit të besëlidhjes (Ligji i Përtërirë 29:10-12)
 7. zbato mësimin e babait dhe nënës (Fja. 1:8; 6:20)
 8. bijtë dhe bijat e Hemanit (familje levite) drejtonin muzikën në tempull (1 Kron. 25:5-6)
 9. bijtë dhe bijat do të profetizojnë në epokën e re (Joeli 2:28-29)
- C. Gratë ishin në role udhëheqjeje
1. motra e Moisiut, Miriami, quhej profeteshë (Eks. 15:20-21, shih dhe Mikea 6:4)
 2. gratë që kishin dhunti nga Perëndia për të endur materiale për tabernakullin (Eks. 35:25-26)
 3. një grua e martuar, Debora, që ishte edhe profeteshë (shih Gjyq. 4:4), u priu gjithë fiseve (Gjyq. 4:45; 5:7)
 4. Hulda ishte profeteshë, të cilës mbreti Josia i bëri thirrje të lexonte dhe të interpretonte “Librin” e sapogjetur “të Ligjit” (2 Mbret. 22:14; 2 Kro. 34:22-27)
 5. mbretëresha Ester, një grua e perëndishme, shpëtoi judenjtë në Persi
- II. Dhjata e Re
- A. Nga ana kulturore, si në judaizëm ashtu dhe në botën greko-romake, gratë ishin qytetare të dorës së dytë, me pak të drejta apo privilegje (me përjashtim të Maqedonisë).
- B. Gratë në role udhëheqjeje
1. Elizabeta dhe Maria, gra të perëndishme në dispozicion të Perëndisë (Luka 1-2)
 2. Ana, gruaja e perëndishme që shërbente në tempull (Luka 2:36)
 3. Lidia, besimtare dhe drejtuese e një kisha shtëpi (Veprat e Apo. 16:14, 40)
 4. Katër bijat e virgjra të Filipit ishin profeteshë (Veprat e Apo. 21:8-9)
 5. Febja, dhjake e kishës në Kenkrea (Rom. 16:1)
 6. Priska (Prishila), bashkëpunëtorja e Palit dhe mësuesja e Apollos (Veprat e Apo. 18:26; Rom. 16:3)
 7. Maria, Trifena, Trifoza, Persisi, Julia, motra e Nereut, një sërë grash bashkëpunëtoreshë të Palit (Rom. 16:6-16)
 8. Junia (KJV), ndoshta një grua apostull (Rom. 16:7)
 9. Evodia dhe Sintika, bashkëpunëtoreshë të Palit (Fil. 4:2-3)
- III. Si t'i drejtpeshojë shembujt e ndryshëm biblikë besimtarë i kohës së sotme?
- A. Si të përcaktojmë të vërtetat historike ose kulturore, që vlejné vetëm për kontekstin fillestar, dhe të vërtetat e përjetshme që vlejné për të gjitha kishat, për të gjithë besimtarët e të gjitha kohëve?
1. Duhet të marrim shumë seriozisht synimin e autorit të frymëzuar fillestar. Bibla është Fjala e Perëndisë dhe i vetmi burim për besimin dhe praktikën.
 2. Duhet të ballafaqohemi me pasazhet e frymëzuara që, dukshëm, janë të kushtëzuara nga

ana historike.

- a. Kultu (pra, rituali dhe liturgjia) e Izraelit (shih Veprat e Apo. 15; Gal. 3)
- b. Judaizmi i shekullit të parë
- c. Thënie e kushtëzuara historikisht të Palit në 1 Korintasve
 - (1) sistemi ligjor i Romës pagane (1 Kor. 6)
 - (2) qëndrimi në skllavëri (1 Kor. 7:20-24)
 - (3) beqaria (1 Kor. 7:1-35)
 - (4) virgjëreshat (1 Kor. 7:36-38)
 - (5) ushqimi që u flijohet idhujve (1 Kor. 8; 10:23-33)
 - (6) veprime të padenja në Darkën e Zotit (1 Kor. 11)

3. Perëndia e zbuloi plotësisht dhe qartazi Veten në një kulturë të veçantë dhe në një kohë të veçantë. Ne duhet të marrim seriozisht zbuluesin, por jo çdo aspekt të përshtatjes së saj historike. Fjala e Perëndisë u shkrua me fjalë njerëzore dhe iu drejtua një kulture të caktuar në një kohë të caktuar.

- B. Interpretimi biblik duhet të kërkojë synimin e autorit fillestar. Çfarë po i thoshte ai ditës së vet? Kjo është themelore dhe kyçe për interpretimin e saktë. Por, më tej, këtë duhet ta zbatojmë në kohën tonë. Tani, këtu qëndron problemi me gratë në udhëheqje (problemi i vërtetë interpretues mund të jetë përcaktimi i termit. A kishte shërbesa të tjera përveç pastorëve që konsideroheshin udhëheqje? A shiheshin si drejtuese dhjaket ose profetesat? Është shumë e qartë se Pali, në 1 Kor. 14:34-35 dhe 1 Tim. 2:9-15, po pohon se gratë nuk duhet të marrin drejtimin në adhurimin publik! Por si ta zbatoj këtë në kohën time? Nuk dua që kultura e Palit, apo e imja, t'i mbyllë gojën Fjalës dhe vullnetit të Perëndisë. Ndoshta, koha e Palit ishte tepër kufizuese, por ndoshta koha ime mund të jetë tepër e hapur. S'ndihem fare rehat të them se fjalët dhe mësimet e Palit janë të vërteta të kushtëzuara, situatore, lokale të shekullit të parë. Kush jam unë që t'i lejoj mendjes ose kulturës sime të mohojnë një autor të frymëzuar?!

Nga ana tjetër, si t'ia bëj kur gjej shembuj biblikë për gratë drejtuese (edhe në shkrimet e Palit, shih Romakëve 16)? Një shembull i qartë i kësaj është diskutimi që i bën Pali adhurimit publik në 1 Korintasve 11-14. Në 11:5, ai duket se lejon predikimin dhe lutjen e grave në adhurimin publik, por me koka të mbuluara, ndërsa në 14:34-35 kërkon që ato të qëndrojnë në heshtje! Kishte dhjake (shih Rom. 16:1) dhe profeteshat (shih Veprat e Apo. 21:9). Është pikërisht kjo larmi që më jep lirinë t'i identifikoj komentet e Palit (në lidhje me kufizimet për femrat) si tipare që vlenin vetëm për Korintin dhe Efesin e shekullit të parë. Në të dyja ato vende kishte probleme me femrat që ushtronin lirinë e tyre të sapogjetur (shih Bruce Winter, *After Paul Left Corinth* [Pasi Pali la Korintin]), gjë që mund të ketë shkaktuar vështirësi për kishën që të ungjillizonte shoqërinë për Krishtin. Liria e tyre duhej kufizuar në mënyrë që ungjilli të ishte më i efektshëm.

Koha ime është plotësisht e kundërt me atë të Palit. Në kohën time, ungjilli mund të kufizohet nëse grave të trajnuara, që dinë të flasin, nuk u lejohej të ndajnë ungjillin ose të drejtojnë! Cili është synimi absolut i adhurimit publik? A nuk është ungjillizimi dhe dishepullizimi? A mund të nderohet dhe kënaqet Perëndia nga gratë drejtuese? Bibla në tërësi duket se thotë "po"!

Unë dua t'i nënshtrohem Palit; teologjia ime është kryesisht paliane. Nuk dua që të ndikohem ose manipulohem nga feminizmi modern! Megjithatë, mendoj se kisha ka qenë e ngadaltë për të reaguar ndaj të vërtetave të qarta biblike, si papranueshmëria e skllavërisë, racizmit, fanatizmit dhe seksizmit. Po kështu, ajo ka reaguar shumë me vonesë ndaj abuzimit të femrave në botën e sotme. Perëndia, në Krishtin, e çliroi skllavin dhe femrën. Unë nuk guxoj që të lejoj një pasazh të kufizuar nga ana kulturore që t'i fusë sërish nën pranga.

Dhe një pikë e fundit: si interpretues, unë e di se Korinti ishte një kishë shumë problematike. Dhuntitë karizmatike vlerësoheshin dhe përdreshin për t'u mburrur. Në këtë gjë mund të jenë përfshirë dhe femrat. Po kështu, besoj se Efesi po ndikohej nga mësuesit e

remë, të cilët po përfitonin nga gratë dhe po i përdornin si folëse zëvendësuese në kishat shtëpi të Efesit.

C. Sugjerime për lexime të mëtejshëm

1. *How to Read the Bible For All Its Worth* [Si të lexosh Biblën për gjithë vlerën që ka], Gordon Fee dhe Doug Stuart (f. 61-77)
2. *Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics* [Ungjilli dhe Fryma: Çështje në hermeneutikën e Dhiatës së Re], Gordon Fee
3. *Hard Sayings of the Bible* [Thënie të vështira në Bibël], Walter C. Kaiser, Peter H. Davids, F. F. Bruce, dhe Manfred T. Branch (f. 613-616; 665-667)

8:4 Kjo duket se është paralele me hapësirën kohore dhe mesazhin e 7:15-16 (dhe v. 4). Emri i djalit të Isaias përshkruan pikërisht këtë ndodhi nga Asiria (shih 10:5-7).

VERSIONI SHQIP: 8:5-8

⁵ **Zoti më foli akoma dhe më tha:**

⁶ **"Me qenë se ky popull ka përçmuar ujërat e Siloout që rrjedhin ëmbël**

Dhe kënaqet për shkak të Retsinit dhe të birit të Remaliahut,

⁷ **Prandaj ja, Zoti do të bëjë që mbi ta të vërshojnë ujërat e Lumit, të fuqishme dhe të bollshme, Domethënë mbreti i Asirisë dhe tërë lavdia e tij;**

Do të ngrihet mbi të gjitha kanalet e tij dhe do të vërshojë nga të gjitha brigjet e tij.

⁸ **Do të kalojë nëpërmes Judës, do të vërshojë dhe do të kalojë përtej**

Deri sa të arrijë te qafa

Dhe krahët e tij të shpalosur do të mbulojnë tërë hapësirën e vendit tënd, o Emanuel."

8:5-6 Kjo strofë vazhdon mesazhin e gjykimit të YHWH mbi Sirinë dhe Izraelin nga Asiria, por shton rezultatet e tmerrshme që do të ndikojnë gjithashtu mbi Judën (dmth., Jeruzalemi do të shpëtojë, shih v. 8b). Ajo nuk do të shkatërrohet, por mezi do të mbijetojë.

8:6 "ky popull" Kujt i referohet kjo?

1. Izraelit
2. Judës

Përgjigja gjendet tek v. 6b. Juda nuk u gëzua në Retsinin, por Izraeli (biri i Remaliahut) bëri një aleancë politike dhe ushtarake me të (shih 7:4-5,8,9). Prandaj, v. 7 duhet t'i referohet shkatërrimit jo vetëm të Damaskut (shih 7:20), por edhe të Samarisë (dmth., Izraeli). Është e mundur që ajo t'i referohet një grupi brenda Judës i cili dëshironte t'i bashkohej koalicionit.

Motyer, në Tyndale Old Testament Commentary Series [Seri Komentarësh të Tyndale të Dhjatës së Vjetër] (fq. 81), vëren se fraza "ky popull" mund t'i referohet

1. Judës, 28:14
2. Një fuqie të huaj, 23:13
3. Izraelit, 9:16 (dhe këtu)

■ **"ujërat e Siloout që rrjedhin ëmbël"** Ky ishte një përrua i vogël në lindje të Jeruzalemit i cili mbarte ujë nga burimi i Gihonit për te qyteti (shih II Mbret. 20:20; II Kro. 32:30). Ai ishte një simbol i (1) veprimeve apo fjalëve të neglizhuara të YHWH (shih 5:24; 30:12) ose (2) sigurimit të YHWH për Jeruzalemin, shtëpinë e Davidit, Judës, gjatë një rrethimi.

■ **"dhe kënaqet për shkak të Retsinit dhe të birit të Remaliahut"** Siria ishte një pjesë e konspiracionit për të hedhur fronin e Davidit (shih 7:6). Izraeli kishte vendosur besimin e vet në aleancat politike dhe ushtarake.

■ **“gëzohet”²⁷** Ky term (BDB 965) do të thotë “ngazëllohet” ose “gëzohet”, që nuk i përshtatet kontekstit. Ka mundësi që ky term u zgjodh për t’iu përshtatur poezisë së vargut, dhe jo fjalorit. FOLJET “refuzoj”, v. 6 dhe “gëzoi”, v. 6, tingëllojnë të ngjashme. Kjo profeci lexohej me zë të lartë. Ka disa teori se kujt i referohet kjo.

1. Gëzimit të Damaskut
2. Një grupi judenjsh që kundërshtuan aleancën asiriane të Ashazit
3. “shkrihet” nga frika, jo gëzohet (korrigjim)
4. Gëzimi i Judës me pushtimin e Asirisë ndaj Sirisë dhe Izraelit

Dukshëm konteksti është i pasigurtë se kujt i referohet.

8:7 “Zoti do të bëjë që mbi ta” YHWH ka nën kontroll historinë (shih 5:26; 7:7,18; 10:5; 13:23). Historia nuk është e rastësishme, por teleologjike. Ajo ka një pikë përfundimi. Historia lëviz nga rrethanat e mëkatit njerëzor dhe qëllimeve të Perëndisë!

■ **“ujërat e Euftratit”²⁸** Ky është një nga dy lumenjtë kryesorë të Mesopotamisë. Tigri dhe Eufрати formonin një gjysmëhënë pjellore që arrinte nga Gjiri Persik për t’u mbyllur në bregun e Mesdheut në Liban. Një shkretëtirë ndante perandoritë e Mesopotamisë (dmth., Asiria dhe Babiloni) nga Kanaanit. Prandaj, ushtritë ndiqnin ujërat e Euftratit dhe zbrisnin përgjatë brigjeve të Libanit dhe Kanaanit. Ky shteg gjeografik u bë burimi i pamjeve biblike të “veriut” si drejtimi i të ligut.

8:8 Ky varg tregon pasojat e një pushtimi asirian mbi Kanaanin. Juda do të mbijetojë si një komb, por me shumë vështirësi. Ashazi nuk e dëgjoji Isainë, nuk i besoi premtimet e YHWH.

■ **“krahët e tij të shpalosur do të mbulojnë tërë hapësirën e vendit tënd”** Versionet NASB, NRSV, NJB, REB e lidhin këtë me shkatërrimin e shkaktuar nga Asiria (“krahët” e përdorur si metaforë për “fundin”, shih NIDOTTE, vëll. 2, fq. 670, dhe në këtë mënyrë duke përcaktuar pushtimin e të gjithë tokës), por TEV dhe JPSOA e marrin ndërrimin e metaforës (dmth., nga një përmbajtje për të përshkruar një pushtim asirian) tek shpalosja e krahëve të një zogu (BDB 642 PËRBËRJE BDB 489, shih 8:8; Ps. 17:8; 36:7; 57:1; 61:1,4; 63:7; 91:1,4) për ta lidhur me fëmijën e veçantë të premtuar nga Perëndia tek vargu 7:14; gjithashtu vër re v. 9-10, duke parë që premtimi lidhej me një besëlidhje të kushtëzuar e cila kërkonte besim dhe bindje. Pa besim, mbrojtja hyjnore e Jeruzalemit do të dërgonte mesazhin e gabuar (e ngjashme me njerëzit sot që shohin shtetin e Izraelit si një vepër hyjnore të ripërtëritjes, por problemi është se ai nuk është një popull i orientuar besimi apo duke jetuar plot besim besëlidhjen)! Izraeli sot është laik!

■ **“o Emanuel”** Titulli këtu duket se i referohet mbretit davidik të kohës (dmth., Ashazit). Kjo mund të jetë një provë tekstuale që fëmia i 7:14 ishte Ezekia. Përfundimisht, i referohet Jezusit, por tek Isaia ajo duhej t’i referohej një fëmije mashkull bashkëkohor, të ngjizur në mënyrë natyrale (dmth., 7:15-16).

VERSIONI SHQIP: 8:9-10

⁹ Bashkohuni, pra, madje me vrull, o popuj, por do të bëheni copë-copë,

Dëgjoni, o ju mbarë vënde të largëta.

Ngjeshuni, pra, por do të bëheni copë-copë;

Ngjeshuni, pra, por do të bëheni copë-copë.

¹⁰ Bëni, pra, plane, por do të dalin bosh.

Thoni një fjalë, por ajo nuk do të realizohet,

Sepse Perëndia është me ne”.

8:9-10 NASB e vitit 1970 mendonte se vargjet 9-15 ishin një strofë, por NASB botim i vitit 1995 i bën vargjet 9-10 një strofë të veçantë (unë mendoj me të drejtë kështu, shih NKJV, NRSV, Peshitta).

YHWH adreson ushtrinë mercenare pushtuese.

1. thyehuni²⁹, v. 9, BDB 949, KB 1270, *Qal* URDHËRORE

²⁷ Versioni në shqip është: “kënaqet”.

²⁸ Versioni në shqip është: “ujërat e Lumit”.

²⁹ Versioni në shqip është: “bashkohuni... do të bëheni copë-copë”.

2. do të shkatërroheni³⁰, v. 9, BDB 369, KB 365, *Qal* URDHËRORE, shih 7:8; 30:31; I Sam. 2:10; Jer. 48:1,2; 49:37; 50:2; 51:56
3. dëgjoni, v. 9, BDB 24, KB 27, *Hiphil* URDHËRORE
- 4-5. ngjeshuni (dy herë), v. 9, BDB 25, KB 28, *Hithpael* URDHËRORE
6. do të bëheni copë-copë, njësoj si numri 2
7. bëni plane, v. 10, BDB 734, KB 801, *Qal* URDHËRORE
8. thoni një fjalë, v. 10, BDB 180, KB 210, *Piel* URDHËRORE

Për secilin nga veprimet e pushtuesve ka një plan të kundërt nga Perëndia. E gjithë ligësia e tyre do të bëhet hiçgjë. Tani mbani mend se Perëndia fillimisht i thirri ata që të pushtonin për shkak të mëkatit të popullit të Tij, por pas gjykimit, Perëndia sërish do ta çlirojë popullin e Tij për të arritur qëllimet e Tij përmes tyre. Shih Temën e Veçantë tek 1:3.

8:10 “Bëni një plan”³¹ Ky term (BDB 734) përdoret për planet njerëzore. Shpesh këto plane janë të ndryshme, madje edhe të kundërta, me planet e YHWH (shih 14:24-27; Fjalët e Urta 19:21). Perëndia do të përmbushë planet e Tij (shih 46:10; 55:8-11; Ps. 33:11). Perëndia nuk ka nevojë për këshilltarë dhe as nuk kërkon të tillë (40:13). Planet e Tij janë të sigurta dhe të përrjetshme! Ai ka një plan shpengues për të gjithë njerëzit (shih Temën e Veçantë tek 1:3).

▣ **“sepse Perëndia është me ne”** Ky është kuptimi i emrit “Emanuel” nga 7:14; 8:8. Në këtë kontekst ky titull i referohet Ashazit (Mbretit davidik).

VERSIONI SHQIP: 8:11-15

¹¹ Sepse kështu më ka folur Zoti me dorë të fuqishme dhe më ka lajmëruar të mos eci nëpër rrugën e këtij populli, duke thënë:

¹² “Mos quani përbetim

Të gjitha ato që ky popull i quan përbetim,

Mos kini frikë nga ajo që ai druan dhe mos u trembni.

¹³ Zotin e ushtrive, atë duhet të shenjtëroni.

Ai të jetë frika juaj,

Tmerri juaj”.

¹⁴ Ai do të jetë një shenjtërore,

Por edhe një gur pengese, një shkëmb pengimi për të dy shtëpitë e Izraelit,

Një lak dhe një kurth për banorët e Jeruzalemit.

¹⁵ Midis tyre shumë persona do të pengohen,

Do të bien, do të bëhen copë,

Do të mbeten në lak dhe do të kapen.

8:11-15 Kjo strofë është një tjetër mesazh i lidhur me

1. gjykimin e YHWH mbi vetë popullin e Tij mëkatar
2. profeti i YHWH po mendon dhe po thotë mendimet e Tij, jo ato të bashkëkohësve të tij apo shoqërisë së tij

Kjo strofë reflekton mesazhin për Ashazin tek 7:9, tani i shtrirë tek i gjithë komuniteti. Është një mesazh gjykimi që mund të kishte qënë besim / shpresë!

8:11

NASB “me fuqi të pushtetshme”

NKJV, LXX “me një dorë të fuqishme”

“Dorë” (BDB 388) përdoret shpesh në një kuptim antropomorfik (shih Temën e Veçantë tek 6:1) për të folur për veprimet e Perëndisë në botë.

1. Metaforë e veçantë e zbulësës, Isa. 8:11; Jer. 15:17; Ezek. 1:3; 3:14,22; 8:1; 33:22; 37:1; 40:1
2. Metaforë për çlirimin nga Egjipti, Eksod. 3:20; 6:1; 13:3; 14:31

³⁰ Versioni në shqip është: “do të bëheni copë-copë”.

³¹ Versioni në shqip është: “Bëni, pra, plane”.

3. Metaforë për një betim dhe / ose gjykim
 - a. Valëvit dorën e Tij, 19:16; Zak. 2:9
 - b. Ngre dorën e Tij, 26:11; 49:22; Ligji i Përt. 32:40; Ezek. 20:5
 - c. Zgjat dorën e Tij, 14:26-27; Eksod. 7:5; Jer. 6:12
4. Metaforë për krijimin, 19:25; 45:11-12; 48:13; 60:21; 64:8

▣ **“të mos eci nëpër rrugën e këtij populli”** Vargu 11 i drejtohet Isaias, por v. 12 është SHUMËS. “Eci” është një metaforë për stilin e jetesës (dmth., Ps. 1:6). Populli i Perëndisë (i premtimit të besëlidhjes me Abrahamin) nuk ishin populli i Perëndisë (në bindje ndaj besëlidhjes me Moisiun). Ata ishin bërë një dëshmi e korruptuar ndaj kombeve (shih Ezek. 36:22-38).

Në ditën e re, ditën e fëmijës së veçantë, një rrugë e re do të jetë e mundur (shih 57:14; 62:10). Ky është koncepti që Gjon Pagëzori pa si misionin e tij (dmth., përgatit rrugën, shih Isa. 40:3; Mat. 3:3; Mark 1:3; Luka 3:4-6).

8:12 Kjo i referohet vargut 7:2. Ata dëgjuan për koalicionin Siro-Efraimit dhe u tmerruan!

Gjithashtu është e mundur që kjo t’i referohet kundërshtimit të Isaisë ndaj politikës së Ashazit me aleancën asiriane. Profeti do të ishte konsideruar një ngatërrestar ose edhe më keq, një tradhëtar!

8:13 Ai që ata duhet të kishin frikë / nderonin ishte Zoti i ushtrive. Ai është kapiteni i ushtrisë së vërtetë të fuqishme (shih 41:10,13,14; 43:1,5; 44:2; 54:4). Ai ka vërtet nën kontroll ndodhitë (shih 7:7,18,20).

Nuk ka asnjë FOLJE me

1. Ai do të jetë frika juaj (BDB 432, ose “ai le të jetë...”)
2. Ai do të jetë tmerri juaj (BDB 791, ose “ai le të jetë...”)

Kjo i intensifikon frazat. Ka një frikë të duhur (shih Ps. 76:12; Mal. 2:5) dhe një frikë të papërshtatshme (shih Luka 12:4; Gjoni 12:43)! Të kesh frikë YHWH është urtësi (shih Fjalët e Urta 1:7) dhe besnikëri; të kesh frikë fuqitë njerëzore është mungesë besimi tek prania dhe premtimet e YHWH!

8:14-15 YHWH përshkruan reagimin e Tij ndaj refuzimit nga vetë populli i Tij i besëlidhjes me dy metafora gjykimi.

1. një shenjtërore (shih Ezek. 11:16) e ndërtuar me gurë (YHWH ishte shenjtërorja, shih Ezek. 11:16)
2. një lak dhe një kurth

Populli i Tij, Izraeli (të dy shtëpitë e Izraelit”), do të pengohen (BDB 505, KB 502, *Qal* E KRYER) tek gurët e shenjtërores. Kjo metaforë më vonë zhvillohet në gurin e qoshes të refuzuar (Mesia). Shih Temën e Veçantë më poshtë.

Shumë nga populli i Tij, Juda, do të bien mbi (BDB 656, KB 709, *Qal* E KRYER) një gur ose një kurth (dmth., gropë e thellë) ose do të zihen në një lak (shih 28:13) dhe do të vdesin (shih 24:18)! Megjithatë, disa (dmth., mbetja besnike), do të besojnë tek Ai (shih v. 16-18).

TEMË E VEÇANTË: “GUR” [BDB 6, KB 7] DHE “GUR THEMELP” [819, KB 944] [SPECIAL TOPIC: "STONE" (BDB 6, KB 7) AND "CORNERSTONE" (BDB 819, KB 944)]

- I. Përdorimet në Dhjatën e Vjetër
 - A. Koncepti i gurit si material i fortë dhe i durueshëm, që përbën lëndë të shkëlqyer për themel, përdorej për të përshkruar YHWH-në (shih Jobi 38:6; Psa. 18:2 përdor dy fjalë që kanë kuptimin “shkëmb”, BDB 700, 849).
 - B. Më tej, u zhvillua si titull mesianik (shih Zan. 49:24; Psa. 118:22; Isa. 28:16).
 - C. Fjala “gur” ose “shkëmb” më vonë u përdor për të nënkuptuar gjykimin që do të vijë nga YHWH me anë të Mesisë (shih Isa. 8:16 [BDB 6 “Construct”, BDB 103]; Dan. 2:34- 35, 44-45 [BDB 1078]).
 - D. Më vonë, u zhvillua si metaforë ndërtimi (sidomos Isa. 28:16).
 1. Guri i themelit, që vendosej i pari, ishte i sigurt dhe përcaktonte këndet për gjithë godinën. Quhet dhe “guri i qoshes”
 2. Mund të ketë edhe kuptimin e gurit të fundit që vendosej në ndërtesë, sepse mbante

muret të lidhur me njëri-tjetrin (shih Zak. 4:7; Efe. 2:20, 21). Qubet “guri i kreut”, nga hebraishaj *rosh* (pra, krye, kokë)

3. Mund të ketë dhe kuptimin “guri kyç”, që vihej në qendër të harkut mbi portën, sepse mbante peshën e gjithë murit

II. Përdorimet në Dhjatën e Re

- A. Jezusi e citoi disa herë Psalmin 118 për t’iu referuar Vetes (shih Mat. 21:41-46; Marku 12:10-11; Luka 20:17)
- B. Pali e përdor Psalmin 118 në lidhje me refuzimin e Izraelit të pabesë dhe rebel ndaj YHWH (shih Rom. 9:33)
- C. Pali e përdor konceptin e “gurit të qoshes” në Efe. 2:20-22 në lidhje me Krishtin
- D. Pjetri e përdor këtë koncept për Jezusin në 1 Pje. 2:1-10. Jezusi është guri i qoshes, ndërsa besimtarët janë gurë të gjallë (pra, janë tempull, shih 1 Kor. 6:19), të ndërtuar mbi Të (pra, Jezusi është Tempulli i ri, shih Marku 14:58; Mat. 12:6; Gjoni 2:19-20). Judenjtë e hodhën poshtë themelin e shpresës së tyre kur refuzuan Jezusin si Mesia.

III. Thënie teologjike

- A. YHWH e lejoi Davidin/Solomonin që t’i ndërtonte një tempull. Ai iu tha se, nëse do ta respektonin besëlidhjen, do t’i bekonte dhe do të ishte me ta (shih 2 Sam. 7), por nëse nuk bindeshin, tempulli do të rrënohej (shih 1 Mbre. 9:1-9)!
- B. Judaizmi rabinik fokusohej te forma dhe ritualet, por anashkalonte aspektin personal të besimit (shih Jer. 31:31-34; Ezek. 36:22-38). Perëndia kërkon një marrëdhënie të përditshme, personal dhe të perëndishme me ata që ka krijuar në shëmbëllimin e Vet (shih Zan. 1:26-27). Luka 20:17-18 përmban fjalë të frikshme gjykimi (si dhe Mat. 5:2), që i drejtohen judaizmit.
- C. Jezusi e përdori konceptin e tempullit për të trupin e vet fizik (shih Gjoni 2:19-22). Kjo vazhdon dhe zgjeron më tej konceptin e besimit personal në Jezusin si Mesia; ky është çelësi për të patur marrëdhënie me YHWH-në (pra, Gjoni 14:6; 1 Gjonit 5:10-12).
- D. Shpëtimi synon të rimëkëmbë shëmbëllimin e dëmtuar të Perëndisë në qeniet njerëzore (Zan. 1:26-27 dhe Zanafilla 3), që të bëhet e mundur bashkësia me Perëndinë. Synimi i krishterimit është ngjashmëria me Krishtin tani. Besimtarët duhet të jetojnë si gurë të gjallë (pra, tempuj të vegjël të ndërtuar sipas modelit të Krishtit).
- E. Jezusi është guri i themelit dhe guri i kreut të besimit tonë (pra, Alfa dhe Omega). Mirëpo Ai është dhe guri i pengimit dhe i skandalit (Isa. 28:16). Të mos pranosh Atë do të thotë të humbasësh gjithçka. Nuk mund të ketë terren të ndërmjetëm në këtë gjë!

VERSIONI SHQIP: 8:16-18

¹⁶ "Mbylle këtë dëshmi, vulose këtë ligj midis dishepujve të mi". ¹⁷ Unë pres Zotin, që fsheh fytyrën e Tij në shtëpinë e Jakobit, dhe kam shpresë tek Ai. ¹⁸ Ja, unë dhe bijtë që Zoti më ka dhënë jemi shenja dhe një parashikues në Izrael nga ana e Zotit të ushtrive, që banon në malin Sion.

8:16-18 Kjo strofë lidhet me fillimin e kapitullit (shih v. 1-2). Këto mesazhe profetike janë për dishepujt besnikë të YHWH (në çdo epokë). Ka pasur / gjithmonë do të ketë një grup dishepujsh besnikë (BDB 542). Isaia në mënyrë të veçantë përdor këtë ngjyrim (dmth., dishepuj) të këtij termi (shih 8:16; 50:4 [dy herë]; 54:13), që zakonisht përkthehet “mësoj”, “trajnoj”, “nxë”.

Atëherë cilin përkthues përkthuan vargjet 19-22? Mund t’i referohen (1) judenjve mosbesues (dmth., Mbretëria e Jugut) ose (2) izraelitëve mosbesues (dmth., Mbretëria e Veriut).

8:16 Isaia duhet të

1. Mbyllë, BDB 864, KB 1058, *Qal* URDHËRORE

2. Vulosë, BDB 367, KB 364, *Qal URDHËRORE*, (dmth., vendos një vulë dylli në cepin e jashtëm) Këto janë metafora që përcaktojnë ruajtjen dhe sigurinë!

8:17 Isaia flet në emër të mbetjes besnike gjatë kohëve të ndëshkimit hyjnor. Ata do të “presin” (BDB 314, KB 313, *Piel E KRYER*), që gjithashtu mund të nënkuptojë “shpresë”, “pres me durim” ose “dëshiroj fort”, zakonisht e përdorur për shpresën ndaj / pritjen për Perëndinë (8:17; 25:9; 26:8; 33:2; 40:31; 51:5; 60:9; 64:4; Sof. 3:8). Besimi shprehet me durim dhe shpresë gjatë sprovave dhe me kalimin e kohës.

■ **“Zotin, që fsheh fytyrën e Tij”** Kjo është një metaforë për një marrëdhënie të thyer (shih Ligji i Përt. 31:17-18).

■ **“madje do ta pres me padurim Atë³²”** Kjo FOLJE (BDB 875, KB 1082, *Piel E KRYER*) përcakton një dëshirim të thellë.

1. e përdorur për YHWH tek 5:2,7

2. e përdorur për dishepujt e Tij tek 25:9; 33:2; 60:9

Kjo thekson aspektin ndërpersonal të besimit. Nuk janë bekimet e Perëndisë, por prania e Tij, ajo që besimtarët dëshirojnë në thelb! Kjo është ajo që nënkupton titulli “Emanuel”.

8:18 Kjo i referohet në kontekst Isaia në shekullin e tetë, por përfundimisht ajo zbatohet më së miri tek Jezusi (shih Heb. 2:13).

■ **“që banon në malin Sion”** Në të vërtetë YHWH banon në qiell, por Arka e Besëlidhjes ishte stoli i këmbëve të Tij (pra, shih I Kro. 28:2; Ps. 99:5; 132:7, vendi ku takohen qielli dhe toka).

VERSIONI SHQIP: 8:19-22

¹⁹ Në rast se ju thuhet: "Këshillohuni me mediumet dhe me magjistarët, që murmuritin dhe përshpëritin, përgjigjuni: "A nuk duhet një popull të konsultojë Perëndinë e tij? A duhet, vallë, t'u drejtohet të vdekurve për llogari të të gjallëve?". ²⁰ Përmbahuni ligjit dhe dëshmisë! Në rast se një popull nuk flet në këtë mënyrë, kjo do të thotë se ai nuk ka dritë. ²¹ Ai do të sillet nëpër vendin e tij i raskapitur dhe i uritur; dhe kur të jetë i uritur do të pezmatohet dhe do të mallkojë mbretin e tij dhe Perëndinë e tij. Do ta kthejë shikimin lart, ²² pastaj do ta kthejë drejt tokës, dhe ja fatkeqësi, errësirë, terr plot me ankth, dhe do të shtyhet në terrin më të dëndur.

8:19-22 Ky paragraf prozë është në kontrast me besimin e rremë të përfshirë në kërkimin e medimeve dhe magjistarëve me besimin e vërtetë në të kërkuarit dhe të besuarit tek YHWH. Ndalimet kundër medimeve dhe magjistarëve gjenden tek Ligji i Përt. 18:9-11 dhe Lev. 20:26, 31.

8:19 “Këshillohuni” Kjo FOLJE (BDB 205, KB 233) përdoret dy herë në këtë varg.

1. Kërkojë, konsultojë, t'i drejtohet perëndive të rremë (okulteve), *Qal URDHËRORE*

2. Kërkojë, konsultojë, t'i drejtohet YHWH, *Qal E PAKRYER*

Tek vargu 11:10 po e njëjta FOLJE përdoret për kombet që vijnë tek rrënja e Isait (dmth., Mesia davidik).

Dora e YHWH ishte mbi Isaian tek 8:11, por këta profetë të rremë folën nga vetë imagjinata e tyre ose ndikimi djallëzor. Çfarë kontrasti midis folësit të vërtetë dhe folësve të rremë! Megjithatë, njerëzit e rënë grumbullohet tek mësuesit e rremë!

■ Vini re listat e praktikave okultike që populli i Perëndisë kishte mbledhur nga kombet përreth.

1. Mediumet, kuptimi i formës pjesore (BDB 981, KB 1371) në thelb është “të pyesësh” ose “të kërkosh për informacion”. Këtu të kërkosh për informacion nga bota frymërore (p.sh., YHWH, Joz. 9:14 ose idhujt, Osea 4:12).

EMRI i parë, “medium” (BDB 15) është një term i vështirë për t'u përkufizuar. Disa e shohin termin siç është përdorur tek Lev. 19:31; 20:6,27 si (1) një gropë e thellë ose një varr për tek i cili joshen shpirtrat, (2) formë e “at” i cili i referohet adhurimit të paraardhësve. Ai përkthehet tek LXX në Isa. 8:19 si “njeri

³² Versioni në shqip është: “kam shpresë tek Ai”.

që flet me bark”. Për shkak të kësaj dhe Isa. 29:4 disa mendojnë se do të thotë “të kujisin” ose “të mërmërsin”. Kjo do të nënkuptonte “të flasësh me një zë tjetër”. Megjithatë, nga I Sam. 28:7-9, ajo lidhet me aftësinë për t’i thirrur apo për të folur me dikë në tokë ose për të komunikuar me të vdekurit ose frymërat e nëntokës, dmth., magji e zezë.

EMRI i dytë “magjistarët” (BDB 396) ishte një formë e fjalës në hebraisht “të njohësh” (BDB 395). Ajo i referohet atij që ka njohuri të botës frymërore ose ka kontakt me ata që kanë njohuri në botën frymërore (shih Isa. 8:19; 19:3).

2. Magjistarët, ky (BDB 396) është termi që përshkruan meshkujt me frymëra familjare që komunikojnë me të vdekurit (shih 19:3; Lev. 19:31; 20:6,27; Ligji i Përt. 18:11; I Sam. 28:3,9; II Mbre. 21:6; 23:24
 - a. ata pëshpërisin, BDB 861, KB 1050, *Pilpel* PJESORE, shih 29:4
 - b. ata mërmërsin, BDB 211, KB 237, *Hiphil* PJESORE

8:20 “Përmbahuni ligjit dhe dëshmisë” Përkthimet NRSV dhe REB e shohin këtë frazë si përfunduese të fjalisë të nisur në vargun 19. Populli i Perëndisë duhet të kërkojë Atë (dmth., 19:3; 31:1) dhe fjalën e Tij, jo të vdekurit, për të vërtetën dhe jetën!

Por folësit e rremë nuk mund ta njohin të vërtetën për shkak se ata nuk kanë dritë (“agim”, shih 47:12-13). Perëndia ka siguruar profetët e Tij, mesazhin e Tij, fjalën e Tij të shkruar (shih 8:1,2,16).

8:21 “ata” Fjalë për fjalë të gjitha FOLJET në vargjet 21 dhe 22 janë në NJËJËS, shih NJB. Kjo i referohet popullit të besëlidhjes. Ata kërkojnë urtësi në fetë e rreme dhe vrasin mendjen se pse perënditë e tyre nuk mund të prodhojnë begati. Begatia është një nga premtimet e besëlidhjes së Ligjit të Përtërirë 27-28, por është e lidhur në mënyrë të pandashme me besnikërinë ndaj besëlidhjes!

Në fund (dmth., rezultatet e gjykimit bujqësor, shih v. 22; 5:13-17) ata do të flasin të ligën e drejtuesve civilë dhe perëndive të tyre të rremë (shih NRSV dhe REB, të cilat ndjekin LXX).

Është e mundur që të folurit e të ligës është një aludim ndaj Eksod. 22:28 dhe Lev. 24:15-16. Nëse është kështu, atëherë ajo është një shembull tjetër i shkeljeve ndaj besëlidhjes. Për mua konteksti i vargjeve 19-20 e lidh atë me perënditë e rreme.

8:22 Ky varg përshtatet me kapitullin 9. Konteksti është një lojë midis zyrtësisë / errësirës dhe dritës. Vini re paralelizmin tek 5:30. Kjo ishte e kundërta e qëllimeve fillestare krijuese të YHWH (shih Jer. 4:23-26,27-28).

ISAIA 9

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Lindja dhe Sundimi i Princit të Paqes 9:1-7	Sundimi i Birit të Premtuar 9:1-7 (1-2)	Vargu i Ndërmjetëm 9:1 Mbreti Mesianik 9:2-7 (2-7)	Një Kohë Trazirash (8:21-9:1) 9:1a Mbreti i Ardhshëm 9:1b-7 (2-7)	Çlirimi (8:23b-10:4) 9:1-2 (1-2) 9:3 (3) 9:4 (4) 9:5-6 (5-6)
Zemërimi i Perëndisë me Arrogancën e Izraelit 9:8-12 (8-12)	Dënimi i Samarisë 9:8-12 (8-12a) (12b)	Gjykimi i Efraimit, një Mësim i Demonstruar për Judën (9:8-10:4) 9:8-12 (8-12)	Zoti do Dënojë Izraelin 9:8-10 9:11-12	Renditjet e Mbretërisë së Veriut (9:7-10:4) 9:7-11 (7-11) 9:12-16 (12-16)
9:13-17 (13-17)	9:13-17 (13-17)	9:13-17 (13-17)	9:13-17	9:17-20 (17-20)
9:18-21 (18-21)	9:18-21 (18-21a) (21b)	9:18-21 (18-21)	9:18-10:4	

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studim i udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Kapitulli 9 është në kontrast të fuqishëm, por i lidhur me kapitullin 8:19-22 me lojën e fjalëve (dmth., errësira, zymtësia përkundrejt dritës).
- B. Vini re lojën me fjalët
1. Errësira (BDB 365), 5:20; 8:22; 9:2; 29:18; 42:7; 45:3,7,19; 47:5; 49:9; 58:10; 59:9; 60:2
 2. Zymtësi (BDB 734), 8:22; 9:1
 3. Terr (BDB 66), 8:22; 58:10; 59:9
 4. Ai do ta mbulojë me lavdi (BDB 457, KB 455, *Hiphil* E KRYER), 9:1
 5. “një dritë të madhe” (BDB 21, MBIEMËR, 152), 9:2 (dy herë)
 6. “terr” (BDB 853), 9:2; shpesh tek Jobi; Ps. 23:4; 44:19; 107:10,14; Jer.2:6; 13:16; Amos 5:8
 7. Drita do të ndriçojë mbi ta (BDB 618, KB 667, *Qal* E KRYER), 9:2
- Këto janë metafora të fuqishme mbi gjykimin dhe ripërtëritjen. Perëndia është dritë (shih I Gjoni 1:5,7; 2:8,9,10; Zbu. 21:22-25)!
- C. Ky kapitull përmban shumë FOLJE në TË KRYER të cilat përcaktojnë veprim të përfunduar. Kjo kohë mund t'i referohet një ndodhie në të shkuarën ose një siguri në të ardhmen. Paqartësia e qëllimit i përshtatet profecive me përbushje të shumëfishtë. Kjo ishte një krizë e tashme dhe një krizë e ardhshme; një fokus profetik i tashëm dhe një fokus profetik i ardhshëm (dmth., 7:14).
- D. Është e zakonshme në letërsinë profetike që strofat të kalojnë nga
1. Gjykimi në shpresë
 2. Errësira në dritë
- Fjala e Perëndisë ka përfitime dhe pasoja. Bëni kujdes që të mos fokusoheni vetëm tek njëra!

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 9:1-7

¹ Por errësira nuk do të zgjasë gjithnjë mbi atë që tani është në ankth. Ashtu si në të kaluarën Ai mbuloi me turp vendin e Zabulonit dhe vendin e Neftalit, kështu në të ardhmen do ta mbulojë me lavdi tokën pranë detit, matanë Jordanit, Galilenë e kombeve.

² Populli që ecte në terr

Pa një dritë të madhe;

Mbi ata që banonin në vendin e hijes së vdekjes

Doli një dritë.

³ Ti e ke rritur kombin,

Ke shtuar gëzimin e tyre;

Ata gëzohen para Teje

Ashtu si gëzohet dikush në korrje

Dhe ashtu si gëzohet kur ndahet plaçka e luftës.

⁴ Sepse Ti ke thyer zgjedhën që rëndonte mbi të, shkopin mbi kurrizin e tij
Dhe shufrën e atij që e shtypte, si në ditën e Madianit.

⁵ Sepse çdo këpucë luftëtari në përleshje

Dhe çdo mantel i rrëkëllyer në gjak, do të caktohet të digjet dhe do të jetë eshkë zjarri.

⁶ Sepse na ka lindur një fëmijë, një djalë na është dhënë.

Mbi supet e Tij do të mbështetet perandoria

Dhe do të quhet Këshilltar i Admirueshëm, Perëndi i Fuqishëm,

Atë i Përjetshëm, Princ i Paqes.

⁷ Nuk do të ketë të sosur rritja e perandorisë së Tij

Dhe paqja mbi fronin e Davidit dhe në mbretërinë e tij,

Për ta vendosur pa u tundur dhe për ta përforcuar me anë të mënçurisë dhe të drejtësisë,

Tani dhe përjetë.

Këtë ka për të bërë zelli i Zotit të ushtrive.

9:1 “nuk do të ketë më errësirë³³” MT ka njëzetë e tre vargje në kapitullin 8, por LXX e bën vargun 23 pjesë të kapitullit 9 dhe vargut 1.

Termi “errësirë” (BDB 734) shfaqet vetëm tek 8:22 dhe 8:23 (9:1). Ai lidh së bashku këto kontekste. Është e vështirë të dish se ku fillojnë dhe ku mbarojnë profecitë. Bëni kujdes që të mos lejoni kapitullin, vargun, vendosjen e shkronjave të mëdha dhe ndarjen në paragrafë sipas metodave moderne që t’ju bëjnë të humbisni tematikat e lidhura. Një redaktues (ose vetë Isaia ose një nga dishepujt e tij) përmbloodhi predikimet, orakujt dhe poezitë e tij në një antologji. Shpesh të vetmet lidhje janë lojërat e fjalëve, rrethanat historike ose kontekstet eskatologjike.

Termi “jo / nuk” mund të kuptohet (1) në një kuptim mohues (nëse është kështu, ky varg përmyll kontekstin e mëparshëm) ose (2) nëse shtohet “më” (NASB), atëherë ajo është pohore dhe fillon kontekstin tjetër.

■ **“mbi atë që tani është në ankth”** PËREMRI “atë” ndoshta i referohet “tokës” (BDB 75, ארץ). Për shkak se dy fiset e veriut të Izraelit përmenden specifikisht, kjo duhet t’i referohet (1) fiseve të veriut ose (2) popullit të besëlidhjes si i tërë.

9:1,3 “Ai... Ai... Ti... Teje” Përkthyesit e NASB kanë vendosur shkronja të mëdha tek këta PËREMRA sepse ata i shohin si të lidhur me veprimtarinë e Perëndisë.

■ **“vendin e Zabulonit dhe vendin e Neftalit”** Gjendet një kontrast i fuqishëm midis 8:19-22 dhe 9:1 dhe në vazhdim. Dukshëm këto dy vendndodhje fisnore të veriut kishin vuajtur shumë në vitin 732 para Krishtit nën sundimin e Tiglath-Pileser III (dmth., *Pul*, shih II Mbretërve 15:29). Asnjë nuk kishte menduar se mund të dilte diçka e mirë nga ky rajon. Kjo përgatit skenën për përmbushjen në ditën e Jezusit të shërbesës së Tij galilease (“por më vonë Ai do ta bëjë atë të lavdishme”, shih Mat. 4:12-17).

Për shkak të shkretëtirës midis Mesopotamisë dhe Kanaanit, ushtritë duhej të ndiqnin Lumin Eufrat për tek burimi i tij dhe më pas të zbrisnin përgjatë fushës bregdetare. Kjo do të thotë se ata pushtuan nga veriu. Zabuloni dhe Neftali (së bashku me qytetin e Dan-it) do të ishin të parat që do të vuanin.

■ **“Galilenë e johebrenjve³⁴”** Kjo fjalë për fjalë është “rrethi i kombeve” (BDB 165 II PËRBËRJE BDB 156). Asiria rivendosi shumë popuj të pushtuar në këtë zonë. Termi për johebrenjtë këtu është termi normal për kombet, *goy* (BDB 156, shih 9:3). Ndonjëherë ai përdoret për vetë Izraelin (shih Zan. 12:2; 18:18; Eksod. 19:6; Isa. 1:4). Në kohën e Jezusit kjo i referohet (1) hebrenjve galileas ose (2) johebrenjve, i cili tregon për natyrën universale të shërbesës së Mesias që do të vinte, natyrë që i përshtatet theksit të Isaia mbi përfshirjen e kombeve.

9:2 “do të shohë një dritë të madhe³⁵” Drita është metaforë për praninë e YHWH (shih Ligji i Përt. 33:2; Hab. 3:3; Zbu. 21:22-24). Këtu, drita (BDB 21) është metaforë për ungjillin (shih Isa. 42:6; 49:6; 51:4; 60:1,3). Asnjë nuk priste që Mesia t’i shërbente johebrenjve “jo-të-drejtë”. Ky varg është një profeci befasuese e zonës së

³³ Versioni në shqip është: “errësira nuk do të zgjasë gjithnjë”.

³⁴ Versioni në shqip është: “Galilenë e kombeve”.

³⁵ Versioni në shqip është: “pa një dritë të madhe”.

veçantë të shërbesës së Jezusit! Asnjë nuk priste që “Galilea e johebrenjve” të bëhej pjesa fillestare shpërthyesë e “lajmit të mirë”!

9:3 “Ti do ta rrisësh kombin³⁶” Kjo FOLJE (BDB 915, KB 1176, *Hiphil* E KRYER) mund t’i referohet premtimit fillestar të YHWH ndaj Patriarkëve për të shumuar farën e Abrahamit.

1. Yjet e qiellit (shih Zan. 15:5; 26:4; Ligji i Përt. 10:22; 28:62)
2. Rëra në brigjet e detit (shih Zan. 22:17; 32:12)
3. Pluhuri i tokës (shih Zan. 13:16; 28:14; Num. 23:10)

■ **“Ti do të shtosh gëzimin e tyre³⁷”** Versioni hebraik MT (Kethiv) ka fjalën “nuk” (BDB 518), por NASB e përkthen atë si “i tyre”. Redaktorët e MT sugjeronin tek marxhinat (Qere) që të ndryshohet në “atij” (ata e bëjnë këtë po ashtu në katërmbëdhjetë vende të tjera). LXX gjithashtu ka “atij”.

EMRI “gëzim” (BDB 970) shfaqet dy herë tek vargu (gjithashtu ndoshta tek v. 17), sikurse bën folja që lidhet me të “gëzohu” (BDB 162, KB 189, *Qal* E PAKRYER). Forma FOLJORE e “gëzim” (BDB 970, KB 1333, *Qal* E KRYER) shfaqet në këtë varg. Dukshëm Isaia po e thekson këtë koncept!

Ata janë të gëzuar për shkak të pranisë së YHWH. Perëndia i besëlidhjes është me popullin e Tij (dmth., Emanuel). Gëzimi i tyre përshkruhet në dy shprehje metaforike.

1. Korrje
2. Ndarja e plaçkës së luftës

9:4-5 Për shkak se YHWH është i pranishëm (v. 3), Ai lufton në emër të tyre (dmth., Lufta e Shenjtë).

1. Thyen zgjedhën që rëndonte mbi ta (dmth., i çliron ata nga sundimi i huaj, shih Jer. 28:2; Ezek. 34:27)
2. Thyen shkopin mbi kurrizin e tyre
3. Thyen shufrën e atij që i shtypte (shkopi dhe shufra janë simbole të mbretërve të huaj dhe sundimit të tyre, shih 10:27)

E njëjta FOLJE, “thyej”, duhet zbatuar në të tre rastet, BDB 369, KB 365, *Hiphil* E KRYER, shih 7:8; 8:9 (tri herë).

Ndërsa një përfaqësues i fuqizuar nga Perëndia (dmth., Gideoni) mposhte madianitët, po kështu instrumenti i zgjedhur i Perëndisë, Babilonia, do të shkatërrojë sundimin asirian mbi Kanaanin. Perëndia ka nën kontroll historinë botërore dhe është veçanërisht i ndërgjegjshëm për Kanaanin për shkak të farës së Abrahamit (dmth., Mesia që po vjen).

■ **“si tek beteja e Madianit³⁸”** Shih 10:26 dhe Gjyqtarët 6-8.

9:5 Armiqtë e popullit të besëlidhjes do të mposhten dhe veshja e tyre (dmth., këpucët dhe manteli) do të përdoren për eshkë zjarri. Kjo është metaforë për një fitore tërësore dhe të plotë. Disa tekste flasin për shkatërrimin e armatimit ushtarak të ushtrive të huaja për shkak se besimi dhe siguria e popullit të Tij duhet të jetë në Të dhe në premtimet e besëlidhjes së Tij, jo në armatimin ushtarak që merret (shih Ps. 46:9; 76:3; Ose. 2:18).

Luftëtari Hyjnor i pushtimit sërish po lufton për popullin e Tij. Vargu 4 është shembulli i përkryer!

9:6-7 NKJV i ndan këta dy vargje si një paragraf i veçuar.

Vargu 6 përshkruan fëmijën e veçantë, Emanuel.

1. Perandoria / sundimi do të mbështetet mbi supet e Tij; fëmija i veçantë, shpresa e farës së drejtësuar davidike (shih II Sam. 7) rikthehet në diskutim
2. Emri i Tij (karakteri i Perëndisë së Tij)
 - a. Këshilltar i Admirueshëm, kjo përcakton një plan hyjnor, shih 14:26,27; 19:17
 - b. Perëndi i Fuqishëm, shih 10:21
 - c. Atë i Përjetshëm
 - d. Princ i Paqes, Mik. 5:5

³⁶ Versioni në shqip është: “Ti e ke rritur kombin”.

³⁷ Versioni në shqip është: “ke shtuar gëzimin e tyre”.

³⁸ Versioni në shqip është: “si në ditën e Madianit”.

Emri i parë mund të përbënte dy tituj të veçantë, por tre të tjerët janë kombinime dy fjalësh. Emri i pesëfishtë mund të reflektojë praktikën e kohës në Egjipt, ku faraonit të ri i jepeshin pesë emra të rinj froni gjatë kurorëzimit të tij.

Gjenden katër tituj të përbërë. Këta janë ndoshta emrat e rinj të fëmijës kur të kurorëzohet mbret. Termi Emanuel tek 7:14 dhe 8:8-10, sikurse termi “Perëndi i Fuqishëm” tek 9:6, nuk nënkuptojnë automatikisht Hyjësi, por reflektojnë mbretin ideal. Emrat reflektojnë karakterin e Perëndisë i cili plot shpresë karakterizonte Mbretin Davidik. Duhet të mbajmë mend se këta tituj trajtojnë (1) zonën e administrimit, (2) fuqi ushtarake, (3) kujdes pastoral dhe (4) cilësinë e sundimit. Hyjësia e Mesias gjithashtu nënkupohet, edhe pse jo specifikisht, tek Dan. 7:14; Jer. 32:18. Duhet të mbajmë mend se hebrejtë nuk po prisnin që Mesia të ishte mishërimi fizik i YHWH për shkak të theksit unik të Izraelit mbi monoteizmin! Hyjësia e Jezusit dhe personaliteti i Frymës janë problemet e vërteta për monoteizmin (dmth., Eksod. 8:10; 9:14; Ligji i Përt. 4:35,39; Isa. 40:18,25; 46:5). Vetëm “Zbulesa Progressive” e mëson këtë të vërtetë (shih Gjoni 1:1-14; Fil. 2:6; Heb. 1:2-3). Nëse Dhjata e Re është e vërtetë atëherë monoteizmi i Dhjatës së Vjetër duhet të jetë ngjyrimi (dmth., një esencë hyjnore me tre manifestime personale të përjetshme). Gjuha hiperbolike e Dhjatës së Vjetër është bërë e drejtëpërdrejtë! Por përmbushja e drejtëpërdrejtë e profecive të Dhjatës së Vjetër mbi kombin gjeografik të Izraelit janë universalizuar për të përfshirë “kombet”. Shih Temën e Veçantë tek 1:3. Zanafilla 3:15 përmbushet dhe përmbledhet tek Gjoni 3:16; 4:42; I Tim. 2:4; Titit 2:11; II Pjet. 3:9; I Gjoni 2:1; 4:14.

Vargu 7 përshkruan sundimin e Tij.

1. Perandori / sundim i përjetshëm dhe universal (shih Mik. 5:4)
2. Paqe e përjetshme dhe universale (shih Mik. 5:5a)
3. Sundime mbi fronin e Davidit (shih 16:5; II Samuel 7)
4. Themelon drejtësinë dhe ndërshtërinë përjetë (këta dy EMRA përdoren shpesh bashkë, shih 32:16; 33:5; 59:14)
5. Zelli i YHWH është garancia e realitetit të tij

Vargu 7 sigurisht tingëllon si një sundim i përhershëm (shih Dan. 2:44; 4:3,34; 6:26; 7:13-14,27; Ezek. 37:25; Mik. 4:7; 5:4; II Pjet. 1:11), jo një sundim i kufizuar mijëvjeçar (shih shënimet e mia tek Komentari i Zbulesës, “Hyrje Thelbësore” dhe Hyrje tek kapitulli 20 tek www.freebiblecommentary.org). Ky premtim është thelbi i konceptit të epokës së re të Frymës! Tjetërsimi i plotë dhe tërësor i Rënies. Rivendosja e idealit të Perëndisë (dmth., marrëdhënia e Kopështit të Edenit).

VERSIONI SHQIP: 9:8-12

⁸ **Zoti ka dërguar një fjalë kundër Jakobit**

Dhe ajo ka rënë mbi Izraelin.

⁹ **Tërë populli do ta njohë,**

Efraimi dhe banorët e Samarias,

Që në kryelartësinë e tyre dhe arrogancën e zemrës së tyre thonë:

¹⁰ **“Tullat kanë rënë, Por do ta rindërtojmë me gurë të latuar;**

Fiqtë e Egjiptit janë prerë,

Por ne do t’i zëvendësojmë me kedra”.

¹¹ **Për këtë Zoti do të nxisë kundër tij kundërshtarët e Retsinit**

Dhe do të nxisë armiqtë e tij:

¹² **Sirët nga lindja, Filistejtë nga perëndimi,**

Që do ta hanë Izraelin gojëhapur.

Megjithëkëtë zemërimi i Tij nuk qetësohet

dhe dora e Tij mbetet e shtrirë.

9:8-12 Perëndia ka dërguar një mesazh të qartë tek Fiset e Veriut. Ata e kanë dëgjuar dhe kuptuar atë (shih v. 9a), por përgjigja e tyre është e papranueshme.

1. Ata pranojnë në krenari (BDB 144) dhe arrogancë (BDB 152)
 - a. Ata do të rindërtojnë pas gjykimit të Perëndisë, edhe më mirë, v. 10
 - b. Ata do të rimbjellin pas gjykimit të Perëndisë, edhe më mirë, v. 10
2. YHWH ngre (BDB 960, KB 1305, *Piel* E PAKRYER) dhe trazon (BDB 1127, *Pilpel* E PAKRYER, vetëm këtu dhe ndoshta tek 19:2)

- a. Sirët
- b. Filistejtë
- 3. Megjithatë YHWH është i trazuar (shih vargjet 12, 17, 21)
 - a. Zemërimi i Tij nuk qetësohet
 - b. Dora e Tij mbetet e shtrirë

9:8-9 “Izrael... Efraim... Samaria” Këta tre emra përcaktojnë Dhjetë Fiset e Veriut pas ndarjes në vitin 922 pas Krishtit.

VERSIONI SHQIP: 9:13-17

¹³ Megjithatë populli nuk kthehet tek Ai që e godet

Dhe nuk kërkon Zotin e ushtrive.

¹⁴ Prandaj Zoti do t’i presë Izraelit kokë dhe bisht,

Degë palme dhe xunkth brenda një dite të vetme.

¹⁵ Plaku dhe njeriu nga parësia janë koka;

Dhe profeti që u mëson të tjerëve gënjeshtër është bishti.

¹⁶ Ata që udhëheqin këtë popull e bëjnë të shkojë në rrugë të gabuar,

Dhe ata që udhëhiqen prej tyre i përpijnë.

¹⁷ Prandaj Zoti nuk do të kënaqet me të rinjtë e tij

Dhe as do t’i vijë keq për jetimët e tij dhe gratë e veja të tij,

Sepse të gjithë janë hipokritë dhe të çoroditur,

Dhe çdo gojë thotë marrëzira.

Megjithë tërë këto gjëra zemërimi i Tij nuk qetësohet

Dhe dora e Tij mbetet e shtrirë.

9:13-17 Arsyeja pse zemërimi i YHWH vazhdon është mungesa e përgjigjes nga Izraeli.

1. Ata nuk kthehen (dmth., të pendohen, fjalë për fjalë “kthehen”, BDB 996, KB 1427, *Qal* E KRYER)

2. Ata nuk kërkojnë (BDB 205, KB 233, *Qal* E KRYER) Zotin e ushtrive

Prandaj, ata shkatërrohen plotësisht (kokë [“pleqtë”] dhe bishti [profetët] priten! Ata e udhëheqin popullin në rrugë të gabuar (BDB 1073, KB 1766, *Hiphil* PJESORE) prandaj ata do të ngatërrohen (fjalë për fjalë “i përpijnë” BDB 118, KB 134, *Pual* PJESORE). Jezusi i referohet këtij lloj drejtuesi tek Mat. 15:14; 23:16,24. Kur drita jote është bërë errësirë, sa e madhe është errësira! Ai nuk ka mëshirë ndaj (NRSV, MT, “kënaqet me”)

1. Të rinjtë (v. 17)

2. Jetimët (v. 17)

3. Gratë e veja (v. 17)

Zakonisht YHWH i mbron këta (dmth., Ligji i Përt. 10:18), por këtu ata gjykohen së bashku me pjesën tjetër të popullit rebel të Perëndisë!

Për shkak se ata janë të gjithë

1. Të paperëndishëm (BDB 338)

2. Bërës të së ligës (BDB 949, KB 1269, *Hiphil* PJESORE)

3. Flasin marrëzira³⁹ (BDB 615)

Vargjet 8-12 unifikohen nga fraza e përsëritur (“dora e Tij mbetet e shtrirë”) tek 12c,d; 17e,f dhe 21c,d. Gjithashtu vër re konteksti ndoshta vazhdon deri tek 10:4, ku fraza përsëritet sërish. Bëni kujdes që të mos mbështeteni shumë tek ndarjet e kapitujve dhe vargjeve. Ata nuk janë origjinalë, nuk janë të frymëzuar!

9:16

NASB “ngatërrohen”

NKJV “shkatërrohen”

NRSV “u lanë në ngatërresë”

TEV “i ngatërroi ata plotësisht”

NJB “i përpijnë”

LXX “i gëlltisnin”

³⁹ Versioni në shqip është: “hipokritë dhe të çoroditur, dhe çdo gojë thotë marrëzira”.

Peshitta “zhyten thellë”

REB “gllabërohen”

Rrënja hebraike (BDB 118, KB 134) në thelb do të thotë “të përpish”, “të gëlltisësh” (shih 25:7,8; 28:4; 49:19), por ka edhe ndoshta rrënjë të tjera

1. Të shpallësh (KB 135 II, shih Fjalët e Urta 19:28)

2. Të ngatërrosh (KB 135 III, shih 3:12; 19:3; 28:7) me shumë verë (NASB)

“Ngatërrohen” i përshtatet më mirë paralelizmit! Mbani mend, konteksti, konteksti, konteksti përcakton kuptimin, dhe jo një leksikon!

9:17 “as do t’i vijë keq për jetimët e tij dhe gratë e veja të tij” Ky është simboli përfundimtar i refuzimit të Perëndisë. Është saktësisht e kundërta e premtimeve të Perëndisë tek Ligji i Përtërirë.

VERSIONI SHQIP: 9:18-21

¹⁸ Sepse ligësia djeg si një zjarr,

Që përpin ferra dhe gjemba

Dhe flakëron në pjesën e dendur të pyllit,

Që ngrihet lart si një shtyllë tymi.

¹⁹ Për shkak të zemërimit të Zotit të ushtrive vendi digjet

Dhe populli është si eshkë për zjarrin;

Askujt nuk i vjen keq për vëllanë e vet.

²⁰ Këputet nga e djathta, por uria vazhdon;

Gëlltitet nga e majta, por pa u ngopur;

Secili përpin mishin e krahut të vet.

²¹ Manasi *përpin* Efraimin, dhe Efraimi Manasin;

Dhe tok janë kundër Judës.

Megjithëkëtë zemërimi i Tij nuk qetësohet

Dhe dora e Tij mbetet e shtrirë.

9:18-21 Këto vargje përshkruajnë gjykimin e Perëndisë mbi Fiset e Veriut. Gjykimi karakterizohet si një zjarr që konsumon tokën. Shih Temën e Veçantë: Zjarr / Special Topic: Fire tek 1:31. Edhe populli është karburant për zjarrin!

Ligësia e popullit përshkruhet si

1. Akujt nuk i vjen keq për vëllanë e vet

2. Vjedhin por janë prapëseprapë të uritur

3. Hanë por nuk ngopen (madje dhe trupat e tyre, shih Jer. 19:9; Targumet e përkthejnë atë si “shokët” dhe JPSOA si “vetë farefisi i tyre”)

Populli i besëlidhjes së Perëndisë janë vënë kundër njëri-tjetrit!

9:18 “ligësia djeg si një zjarr” Është interesante që zjarri mund të ketë kuptim pozitiv ose negativ.

1. Këtu, negativ (ligësi)

2. 62:1, pozitiv (shpëtim)

Konteksti, konteksti, konteksti e përcakton kuptimin. Bëni kujdes që të mos paravendosni përkufizim të fjalëve biblike!

ISAIA 10

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Asiria Është Instrumenti i Perëndisë	Ndëshkimi i Samarisë (9:8-10:4)	Gjykimi i Efraimit Një Mësim Demonstrativ për Judën (9:8-10:4)	Zoti do të Ndëshkojë Izraelin (9:8-10:4)	Vështirësitë e Mbretërisë së Veriut (9:7-10:4)
10:1-4 (1-4)	10:1-4 (1-4)	10:1-4 (1-4)	10:1-4	10:1-4
10:5-11 (5-11)	Asiria Arrogante Gjithashtu Gjykohet 10:5-11 (5-11)	Mjerë, o Asiri! 10:5-11 (5-11)	Perandori i Asirisë si një Instrument i Perëndisë 10:5-6 10:7-11	Kundër Mbretit të Asirisë 10:5-11 (5-11)
10:12-14 (13-14)	10:12-14 (13-14)	10:12-14 (13-14)	10:12 10:13-14	10:12-14 (13-14)
10:15-19 (15-19)	10:15-19 (15-19)	10:15-19 (15-19)	10:15 10:16-19	10:15-19 (15-19)
Një Mbetje do të Kthehet 10:20-23 (21-22)	Mbetja e Izraelit që do të Kthehet 10:20-23 (20-23)	Vetëm një Mbetje do të Kthehet 10:20-23	Pak do të Kthehen Pas 10:20-23	Mbetja e Vogël 10:20-23 (20-23)
10:24-27	10:24-27 (27)	Orakulli i Premtimit 10:24-27a 10:27b-32 (27b-32)	Zoti do të Ndëshkojë Asirinë 10:24-27 10:27b-32	Besimi tek Perëndia 10:24-27 (24b-27) 10:27b-32
10:28-32 (28-32)	10:28-32 (28-32)	Zoti, Pyltari, do të Presë Asirinë 10:28-32	10:28-32	10:28-34 (28-34)
10:33-34 (33-34)	10:33-34 (33-34)	10:33-34 (33-34)	10:33-34	

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 10:1-4

¹ Mjerë ata që nxjerrin dekrete të padrejta
Dhe ata që vazhdojnë të hartojnë vendime të padrejta,
² Për t'u mohuar drejtësinë të mjerëve,
Për t'u mohuar të drejtën të varfërve të popullit Tim,
Dhe për t'i bërë gratë e veja pre të tyre
Dhe jetimët plaçkë të tyre.
³ Çfarë do të bëni ditën e ndëshkimit
Dhe të shkatërrimit që do të vijë nga larg?
Te kush do të ikni për të kërkuar ndihmë
Dhe kujt do t'ia lini pasurinë tuaj?
⁴ Atyre nuk do t'u mbetet tjetër veç se të përkulen midis robërve
Ose të bien midis të vvarëve.
Megjithëkëtë zemërimi i Tij nuk qetësohet
Dhe dora e Tij mbetet e shtrirë.

10:1 “Mjerë” Kjo PASTHIRRMË (BDB 222) përdoret shpesh tek Isaia (dhe Jeremia). Ajo përkthehet (NASB 1995 Përditësim)

1. “gjithashtu,” 1:4; 17:12
2. “ah,” 1:24
3. “mjerë,” 5:8,11,18,20,21,22; 10:1,5; 18:1; 28:1; 29:1,5; 30:1; 31:1; 33:1; 45:9,10; 55:1 (dmth., orakujt mjerues)
4. “ho,” 55:1; gjithashtu ndoshta tek 10:5

Ajo përcakton ankth dhe dhimbje ose një thirrje (dmth., pika katër më sipër). Gjendet një PASTHIRRMË tjetër (BDB 17), e cila zakonisht përkthehet “mjerë”, që shpreh dhimbje dhe dëshpërim (shih 3:9,11; 6:5; 24:16 dhe 8 herë tek Jeremia).

▣ Paralelizmi i v. 1a dhe b lidh drejtuesit civilë (dmth., ata që zbatojnë statutet e liga) dhe gjyqtarët (që vazhdimisht japin vendime të padrejta, shih 5:23). Drejtuesit e Izraelit e kanë thyer me vetëdije theksin e besëlidhjes me Moisiun mbi kujdesin për të varfërit, të izoluarit shoqërorë dhe njerëzit e pafuqishëm nga ana sociale (shih v. 2; 1:17,23; 3:14,15; 11:4; Ligji i Përt. 16:19; 24:17; 27:19; Fjalët e Urta 17:23; 18:5; Amos 4:1; 5:12).

10:2 Gjërat janë kthyer aq kokëposhtë sa vetë ata që YHWH kërkon të mbrojë (dmth., vejushat dhe jetimët) janë bërë preja dhe plaçka!

10:3 Një seri pyetjesh prezanton fatin e këtyre shfrytëzuesve! Një ditë, qoftë përkohësisht apo eskatologjikisht, Krijuesi do të thërrasë krijesat e Tij, të krijuara në imazhin dhe ngjashmërinë e Tij, për të dhënë llogari për administrimin e dhuratës së jetës (shih v. 4). YHWH është një Perëndi moral, etik dhe i dhembshur dhe Ai kërkon po këto karakteristika nga populli i Tij i besëlidhjes në mënyrë që “kombet” të mund ta njohin dhe të vijnë tek Ai!! Izraeli po jepte një mesazh të gabuar!

10:4 “dora e Tij mbetet e shtrirë” Kjo është një frazë e përsëritur në këtë njësi letrare (shih 9:12,17,21). Është një mënyrë antropomorfike (shih Temën e Veçantë tek 6:1) për të shprehur gjykimin e pamëshirshëm të Perëndisë.

VERSIONI SHQIP: 10:5-11

⁵ Mjerë Asiria, shufra e zemërimit Tim,
Në duart e së cilës ndodhet shkopi i indinjatës Sime!

⁶ Unë do ta dërgoj kundër një kombi të pabesë
Dhe kundër popullit të zemërimit Tim.

Do ta urdhëroj që ta plaçkitë,
Ta zhveshë dhe ta shkelë si baltën e rrugëve.

⁷ Por ajo mendon ndryshe

Dhe në zemër të vet ka plane të tjera,
Por dëshiron të shkatërrojë

Dhe të shfarosë një numër të madh kombesh.

⁸ Në fakt thotë: "Princat e mi nuk janë të gjithë mbretër?"

⁹ A nuk është Kalno si Karkemishi?

A nuk është Hamathi si Arpadi?

A nuk është Samaria si Damasku?

¹⁰ Ashtu siç ka arritur dora ime mbretëritë e idhujve,

Shëmbëlltyrat e gdhendura të të cilëve *ishin* më të shumta se ato të Jeruzalemit dhe të Samarias,

¹¹ Ashtu si bëra me Samarian dhe me idhujt e saj,

A nuk do të veproj edhe në Jeruzalem dhe me idhujt e tij?"

10:5-19 Kjo është një njësi letrare mbi veprimtarinë e Perëndisë në kombin e Asirisë. Ajo ishte fuqia më mizore ANE. Ishte e vrazhdë ndaj grupeve të popujve pushtues. YHWH do të përdorë këtë komb pagan të paperëndishëm për të përmbushur qëllimet e Tij (shih v. 5b; 6b; sikurse Hab. 1:12-17 e pyeti Perëndinë rreth përdorimit të Tij të mërgimit babilonas). Perëndia përdor ligësinë për të kryer urdhërimet e Tij! Ai nuk i krijoi ato (dmth., Satani, demonët, engjëjt e rënë, perandoritë e liga), por Ai i drejton ato për të mirën më të madhe (shih Job 12:23; Ps.47:7-8; 66:7; Dan. 2:21; Veprat e Apo. 17:26, dmth., plani i Tij universal shpengues, shih Temën e Veçantë tek 1:3).

Megjithatë, të ligjtë korrin pasojat e veprimeve të tyre. Një ditë edhe ata, gjithashtu, do të gjykohen (shih Ligji i Përt. 32:34-43; Isa. 14:24-27; 30:27-33; 31:5-9). Ajo që Asiria iu bëri të tjerëve, Babilonia (shih 13:5) do t’jua bëjë atyre!

10:5 “Mjerë Asiria, shufra e zemërimit Tim” Instrumenti i Perëndisë për ndëshkimin e rebelimit të popullit të Tij ishte kombi mizor i Asirisë (shih 7:17; 8:7). Megjithatë, ata ishin përgjegjës për veprimet e tyre (shih 10:24-27). Arroganca e Asirisë shihet tek vargjet 8-11,12.

10:6 “një kombi të pabesë... popullit të zemërimit tim” Oh, kjo i referohet kombit të Izraelit (shih 9:17,19)! Po e njëjta frazë përdoret për Izraelin tek 19:17; 32:6. Çfarë ironie, populli i besëlidhjes quhet “i paperëndishëm / i pabesë” dhe moralisht i barazvlefshëm me Asirinë “e paperëndishme / të pabesë”!

■ **“ta zërë pre dhe ta plaçkitë”** Sikurse tek v. 21, “një mbetje do të kthehet”, reflekton emrin e djalit të parë të Isaias (shih 7:3), kjo reflekton emrin simbolik të djalit të tij të dytë (shih 8:1,3).

10:7 “Por ajo mendon ndryshe

Dhe në zemër të vet ka plane të tjera” Asiria nuk e dinte se YHWH po drejtonte veprimet e saj për qëllimet e Tij. Asiria thjesht po kërkonte gjithnjë e më shumë plaçkitje.

Qëllimi i YHWH për mbretin e Asirisë zbulohet në një seri *Qal PËRBËRJESH PASKAJORE* (v. 6) kundër Izraelit.

1. Ta zërë pre (BDB 1021, KB 1531)

2. Ta plaçkisë (BDB 102, KB 117)

3. Ta shkelë (formë FOLJORE BDB 962, KB 1321, EMËR BDB 942)
 Qëllimi i Mbretit të Asirisë shprehet në dy *Hiphil* PËRBËRJE PASKAJORE në v. 7c,d.
1. Të shkatërrojë (BDB 1029, KB 1552)
 2. Të shfarosë (BDB 503, KB 500)

10:8-11 Mendimet e Mbretit të Asirisë (dmth., “mburrjet”, TEV) zbulohen në këto vargje

1. Të gjithë komandantët e tij ushtarakë janë mbretër (NRSV, TEV, NJB, REB, Peshitta), v. 8
2. Ushtria e tij (Tiglath-Pileser III ose ndoshta Senakeribi në vitin 701 para Krishtit) ka mposhtur disa qytete dhe kombe të tjera përgjatë Eufratit, së bashku me të gjithë perënditë e tyre, v. 9
 - a. Kalno (ose Kalneh), qyteti në pjesën veriore të Sirisë (shih Amos 6:2) ra në vitin 742 para Krishtit (të gjitha këto data janë vetëm hamendësime)
 - b. Karkemishi, qyteti kryesor i hititëve afër burimeve të Eufratit, iu bashkuan koalicionit asirian në vitin 738 para Krishtit
 - c. Hamathi, qyteti në kufirin verior të Izraelit (shih II Kro. 8:4) mbi Lumin Oront, ra në vitin 738 para Krishtit
 - d. Arpadi, qyteti në Sirinë veriperëndimore ra në vitin 741 para Krishtit
 - e. Samaria (kryeqyteti i Izraelit) ra në vitin 722 para Krishtit tek Sargon II
 - f. Damasku (kryeqyteti i Sirisë) ra në vitin 732 para Krishtit
3. Ai kërcënoi të shkatërrojë Jeruzalemin dhe “idhujt” e saj sikurse kishte bërë me Samarinë, v. 11. Ai nuk kishte njohuri për dallimin midis “idhujve” (shih 2:8) dhe adhurimit të vërtetë të YHWH.

Vetëm një fjalë rreth pushtimit asirian që përsëritet. Emrat e vendit ndjekin një rrugë tradicionale pushtimi të perandorive ANE nga Mesopotamia. Për shkak të shkretëtirës, ata duhej të ndiqnin Lumin Eufrat për tek burimi i tij dhe më pas të shkonin në jug përgjatë fushës bregdetare. Problemi me identifikimin cili pushtim asirian është i komplikuar për shkak të Senakeribit, i cili iu afrua Jeruzalemit për ta rrethuar atë, në fakt erdhi nga jugu i qytetit në vitin 701 para Krishtit. Rënia e përmendur e qyteteve ndodhi nën sundimin e Tiglath-Pileser III (dmth., *Pul*). Prandaj, mendoj se rruga ishte “idealizuar” si një pushtues verior.

10:11 “imazhet”⁴⁰ Kjo është një fjalë interesante (BDB 47). Kuptimi i saj thelbësor është i pasigurtë, por shkruhet në mënyrë të ngjashme me *Elohim*, i cili ka bërë që studiuesit të supozojnë se i referohet idhujve të dobët dhe jo-ekzistues (shih NIDOTTE, vëll. 1, fq. 411). Monoteizmi është veçantia e besimit të Izraelit. Gjenden qenie të tjera frymërore, por vetëm një Perëndi i vërtetë (shih Ligji i Përt. 4:35,39; 6:8; 32:39; Isa. 43:9-11; 45:21-22; Jer. 2:11; 5:7,10; Rom. 3:30; I Kor. 8:4,6; I Tim. 2:5; Jakobi 2:19). Idhujt nuk përfaqësojnë asgjë, vetëm shpresa dhe frikëra të rreme (supersticione) të njerëzimit të rënë i cili kupton se ka më shumë se sa bota fizike, por është i paafte të kuptoj të vërtetën frymërore (dmth., zbulesa).

VERSIONI SHQIP: 10:12-14

¹² Por do të ndodhë që, kur Zoti të ketë mbaruar tërë veprën e Tij në Malin Sion dhe në Jeruzalem, Ai do të thotë: "Unë do të dënoj frytën e mëndjemadhësisë së zemrës së mbretit të Asirisë dhe lavdinë e syve të tij krenarë".

¹³ Në fakt ai thotë:

"E bëra me forcën e dorës sime dhe me diturinë time,

Sepse jam i zgjuar;

Lëvizja kufijtë e popujve,

Plaçkita thesaret e tyre

Dhe si një njeri i fuqishëm shfuqizova ata që rrinin mbi fron.

¹⁴ Dora ime ka gjetur si një fole pasuritë e popujve;

Ashtu si dikush mbledh vezët e braktisura, kështu unë grumbullova tërë dheun

Dhe nuk pati asnjëri që të lëvizë krahët, apo të hapë sqepin dhe të pingërojë".

10:12-14 YHWH konfirmon kontrollin e Tij mbi Asirinë dhe fitoret e saj. Ai do të gjykojë mbretin e Asirisë (v. 12) për

1. Zemrën e tij arrogante

⁴⁰ Versioni në shqip është: “idhujt”.

2. Krenarinë e syve të tij

Krenaria e mbretit asirian tregohet në një seri lavdërimesh ndaj vetes (v. 12-14), të cilat tingëllojnë shumë si dokumenta asirianë të periudhës (shih *The IVP Bible Background Commentary OT* [Komentari i Sfondit i Dhjatës së Vjetër nga Bibla IVP], fq. 599)

1. Me forcën e dorës sime
2. Me diturinë time

Ai i vodhi kombet në shpatet perëndimore të Eufratit ashtu siç vidhet foleja e një zogu!

10:13

NASB “si një njeri i fuqishëm”
NKJV “si një njeri i guximshëm”
NRSV, TEV, REB “si një dem”
NJB “si një hero”

Kuptimi thelbësor i MBIEMRIT (BDB 7), “i fuqishëm” mund t’i referohet

1. Një njeriu të fuqishëm / të dhunshëm, Job 24:22; 34:20; Jer. 46:15; Vaj. 1:15
2. Kokëfortë, Isa. 46:12
3. Engjëjve, Ps. 78:25
4. Kafshëve
 - a. Demave, Isa. 10:13 mund t’i referohet një demi për shkak se një dem me krahë ishte simboli i Asirisë (dmth., në anët e portave të Ishtarit, shih Ps. 22:13; 68:30; Isa. 34:7)
 - b. Kuajve, Gjq. 5:22; Jer. 8:16; 47:3; 50:11

10:14 Bibla shpesh përdor metaforat e zogjve për të përshkruar mbrojtjen dhe përkujdesin e Perëndisë (shih Eksod. 19:4; Ligji i Përt. 32:11; Ruth 2:12; Isa. 31:5; Mat. 23:37; Luka 13:34), por metafora është kthyer në anën tjetër! Perëndia e ka hequr mbrojtjen e Tij!

VERSIONI SHQIP: 10:15-19

¹⁵ Mos vallë sēpata lēvdohet me atē qē pret me tē

Ose mburret sharra me atē qē e pērdor?

Ashtu si shufra tē duhej tē drejtonte atē qē e ngre,

Apo shkopi tē mund tē ngrihej a thua se nuk ēshtē prej druri!

¹⁶ Prandaj Perēndia, Zoti i ushtrive, do tē dērgojē ligēshtimin midis radhēve tē tyre mē tē fuqishme,

Dhe nē vend tē lavdisē sē tij ai do tē ndezē një zjarr, si flakēt e një zjarri.

¹⁷ Kēshtu drita e Izraelit do tē bēhet një zjarr dhe i Shenjti i Tij një flakē,

Qē do tē flakērojē dhe do tē pērpijē ferrat dhe gjembat brenda një dite tē vetme.

¹⁸ Ai do tē konsumojē lavdinē e pyllit tē tij dhe tē fushēs pjellore tē tij nga shpirti deri te trupi;

Do tē jetē si një i sēmurē qē ligēshtohet.

¹⁹ Pjesa tjetēr e drurēve tē pyllit tē tij do tē katandiset nē një numēr aq tē vogël

Qē edhe një fēmijē mund t’i numērojē.

10:15-19 YHWH i përgjigjet krenimeve të Mbretit të Asirisë duke i bërë pyetje.

1. A është fuqia tek sēpata apo tek ai qē pret me sēpatēn?
2. A është fuqia tek sharra apo tek ai qē e pērdor sharrēn?
3. A është fuqia tek shufra apo tek ai qē e ngre shufrēn?
4. A është fuqia tek shkopi apo tek ai qē e ngre shkopin?

YHWH do ta gjykojë atë dhe ushtrinë e tij një ditë (v. 17). Kjo i referohet (1) Tiglath-Pileser III ose (2) specifikisht Senakeribi (701 para Krishtit), të regjistruar tek Isaia 36-38; II Mbre. 18:17-21:11; II Kro. 32:9-24, ku 185,000 ushtarë vdiqën përpara mureve të Jeruzalemit në përgjigje ndaj arrogancës së mbretit të Asirisë dhe drejtuesve të tij ushtarakë (pika 2 i përshtatet më mirë, por nuk ndodhi deri në dekada pasi Tiglath-Pileser III mori Samarinë). Ka një dallim midis Perëndisë së Izraelit dhe idhujve të kombeve!

10:16 YHWH ka nën kontroll historinë. Kjo është premise bazë e monoteizmit e lidhur me një Perëndi të përfshirë. Ai është i pranishëm dhe aktiv në krijimin e Tij. Në Dhjatën e Vjetër, e gjithë shkakësia i atribuohet

YHWH (shih Ligji i Përt. 32:29; Job 5:18; Isa. 45:7; Ose. 6:1; Amos 3:6). Ishte një mënyrë për të konfirmuar monoteizmin. Saktësisht se si, kur dhe ku vepron Ai, nuk dihet, por ka

1. Një plan të përjetshëm shpengimi
2. Një popull besëlidhjeje
3. Një Mesi që po vjen
4. Një zemër për “kombet”

Historia nuk është ciklike, por teleologjike!

10:17 Drita (shih shënimin tek 9:2) dhe zjarri janë simbole të Perëndisë (shih 9:19; 29:6; 30:27; 31:9; 33:11-12,14). Shih Temën e Veçantë: Zjarri / Special Topic: Fire tek 1:31.

10:18 “nga shpirti deri te trupi” Njerëzimi ka sikurse një përbërës fizik ashtu edhe një forcë jete. Ne si njerëz jemi të përgatitur për jetën në këtë planet dhe për bashkësinë me një Perëndi jo-trupësor! Ne ndajmë planetin-jetën me kafshët, por ne jemi krijesa të përjetësisë!

VERSIONI SHQIP: 10:20-23

²⁰ Atë ditë do të ndodhë që pjesa që mbetet e Izraelit dhe ata që kanë shpëtuar nga shtëpia e Jakobit nuk do të mbështeten më mbi atë që i godiste, por do të mbështeten në të vërtetë mbi Zotin, të Shenjtin e Izraelit.

²¹ Një mbetje, mbetja e Jakobit, do t’i kthehet Zotit të fuqishëm.

²² Sepse, edhe sikur populli yt, o Izrael, të ishte si rëra e detit,

Vetëm një mbetje e tij do të kthehet;

Shfarosja e dekretuar do ta bëjë drejtësinë të vërshojë.

²³ Në fakt Zoti, Zoti i ushtrive, do të kryejë shfarosjen e dekretuar në mes të të gjithë dheut.

10:20-23 Ky paragraf fokusohet mbi dy të vërteta teologjike.

1. YHWH do të mbrojë dhe restaurojë një mbetje besnike (“mbështeten në të vërtetë mbi Zotin”, BDB 1043, KB 1612, *Niphal* E KRYER) për të përmbushur qëllimet e Tij me farën e Abrahamit.
2. “Në atë ditë” i referohet një dite çlirimi. Nuk jemi kurrë të sigurtë nëse ky premtim është përmbushur në Persi apo gjatë Makabeut apo gjatë fundit të kohërave. Libri që realisht më ka ndihmuar të kuptoj zhanrin e profecisë dhe apokalipsit është D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* [Parmendat dhe Drapërit: Të Rimendosh Gjuhën e Profecisë dhe Apokaliptikës Biblike].

10:20 “nuk do të mbështeten më mbi atë që i godiste” Ashazi besonte / mbështetej tek Asiria për ndihmë në vend që të mbështetej tek YHWH, por nuk do të bënte kështu në të ardhmen. Ata (dmth., populli i besëlidhjes) do të mbështeten vetëm tek YHWH!

10:21 “Një mbetje... do t’i kthehet” Kjo mbetje përshkruhet si nga Jakobi dhe Izraeli. Në këtë kontekst ajo duhet t’i referohet Dhjetë Fiseve të Veriut që u ndanë në vitin 922 para Krishtit dhe u dëbuan nga Asiria në vitin 722 para Krishtit. Pak prej tyre u kthyen në Jeruzalem me Zerubabelin dhe Jozueun pasi dekreti i Kirit në vitin 538 para Krishtit i lejoi të gjithë grupet e popujve të mërguar që të riktheheshin në tokat e tyre të lindjes. Shih Temën e Veçantë: Mbetja, Tre Kuptime / Special Topic: The Remnant, Three Senses tek 1:9. Fraza përkthen emrin e djalit të parë të Isaias (Shear-Jashub) i cili shkoi me babain e tij për t’u përballur me Mbretin Ashaz (shih 7:1-3).

■ **“Zotit të fuqishëm”** Ky është i njëjti titull i përdorur për Mesian tek 9:6. Ai gjendet vetëm në këto dy vende.

10:22 “të ishte si rëra e detit” Kjo është një referencë ndaj premtimit të shumë pasardhësve, që ishte një pjesë kryesore e besëlidhjes me Abrahamin (shih Zan. 22:17; 32:12).

Çfarë kontrasti ndodh kur premtimet e YHWH ndaj Patriarkëve të shumë pasardhësve

1. Si yjet
2. Si pluhuri
3. Si rëra

reduktohen për shkak mosbindjes ndaj besëlidhjes dhe mungesës së besimit personal (shih v. 20) në vetëm pak që do të rikthehen (shih v. 21-22). Këtu është seria e bekimeve që kishte për qëllim Perëndia dhe aftësia e njerëzimit të rënë!

■ **“një shfarosje është përcaktuar, e tejmbushur me drejtësi”⁴¹** Gjykimi i Izraelit është

1. Caktuar nga YHWH, v. 22
2. Dekretuar nga YHWH, v. 23

Të dy këto fjalë (NASB 1995) përkthejnë të njëjtën FOLJE (BDB 358, KB 356, shih 28:22; Dan. 9:26,27; 11:36). Perëndia do ta gjykojë popullin e Tij (v. 22). Vargu 23 është (1) paralel me këtë ose (2) YHWH do të gjykojë të gjithë tokën (LXX, Peshitta, NRSV. Pali citon LXX tek Rom. 9:27-28). Kontekstit i përshtatet më mirë pika 1. YHWH tha se Ai do ta bënte; Ai e bëri!

VERSIONI SHQIP: 10:24-27

²⁴ Prandaj kështu thotë Zoti, Zoti i ushtrive: "O populli Im, që banon në Sion, mos ki frikë nga Asiri, që të rreh me shufër dhe ngre kundër teje shkopin e tij, ashtu si bëri Egjipti. ²⁵ Sepse edhe pak kohë dhe indinjata do të marrë fund, ndërsa zemërimi im do të drejtohet për shkatërrimin e tyre. ²⁶ Zoti i ushtrive do të ngrejë kundër tij kamxhikun, ashtu siç e goditi Madianin te shkëmbi i Horebit; dhe ashtu si shtriu shkopin e Tij mbi det, kështu do ta ngrerë akoma ashtu si bëri në Egjipt. ²⁷ Atë ditë do të ndodhë që barra e tij do të hiqet nga kurrizi dhe zgjedha e tij nga qafa jote; zgjedha do të shkatërrohet nga vajosja e vajit".

10:24-27 Paragrafi sërish thekson drejtësinë morale të YHWH që reflektohet në gjykimin kundër të ligut.

1. Izraeli përjetoj zemërimin e drejtë të YHWH (shih v. 22)
2. Asiria (shih Isa. 37:26-28)
3. Sikurse zemërimi i Tij në Egjipt gjatë eksodit (shih Eksod. 14:16,27)
4. Sikurse Gideoni kundër Madianitëve (Gjyqtarët 6-8)

Veprimet e YHWH, të shkuara dhe të ardhme, të përshkruara tek v. 27, janë paralele me veprimin e Tij (shih 14:25) përmes Mesias tek 9:4, që gjithashtu përmend betejën kundër Madianit (një shprehje e mposhtjes totale të YHWH ndaj një armiku shih 9:4; Ps. 83:9-11).

10:24 “mos ki frikë nga Asiri” FOLJA (BDB 431, KB 432, *Qal* E PARKYER) përdoret në formë NXITËSE. Nënkuptimi është “ki frikë nga YHWH që do të sjellë gjykimin mbi ta” (v. 25-27).

10:26 “shkëmbi i Horebit” Gideoni iu bëri thirrje efraimitëve që ta ndihmonin atë që të shfaroste madianitët që po tërhiqeshin. Dy nga drejtuesit ishin kapur dhe vrarë (shih Gjyq. 7:24-25). Vendi ku kjo ndodhi mori emrin e drejtuesve madianitë, Horeb dhe Zeeb. Vendndodhja e saktë nuk dihet.

10:27

NASB “zgjedha do të thyhet për shkak të dhjemit”
NKJV “zgjedha do të shkatërrohet nga vajosja e vajit”
LXX, REB “zgjedha do të shkatërrohet nga shpatullat e tua”
Peshitta “zgjedha do të shkatërrohet nga qafa jote për shkak të fuqisë tënde”

Nga këto përkthime mund të shihni mundësitë.

1. Është hequr fraza “për shkak të dhjemit”, LXX, REB
2. I referohet Mesias, NKJV (dmth., i vajosur)
3. Peshitta e sheh si një referencë ndaj fuqisë dhe rritjes (shih Ligji i Përt. 32:15), që mund të jetë në kontrast me v. 16

Duke qënë se kapitujt 7-12 lidhen me fëmijët e veçantë të Epokës së Re, duke përfshirë Mesian, mua më pëlqen versioni i NKJV si ai që ka më shumë kuptim në këtë njësi të madhe letrare!

VERSIONI SHQIP: 10:28-32

²⁸ Ai arrin në Ajath,

⁴¹ Versioni në shqip është: “shfarosja e dekretuar do ta bëjë drejtësinë të vërshojë”.

E kapërcen Migronin
 Dhe i lë ngarkesën e tij në Mikmash.
²⁹ Kapërcejnë vendkalimin,
 Fushojnë në Geba;
 Ramahu dridhet, Gibeahu i Saulit ka ikur.
³⁰ Ço zërin tënd, o bija e Galimit!
 Kij kujdes, o Laish! E mjera Anathoth!
³¹ Madmenahu ka ikur,
 Banorët e Gebimit kërkajnë një strehë.
³² Megjithatë do të qëndrojë sot në Nob,
 Duke tundur grushtin kundër malit të bijës së Sionit, kodrës së Jeruzalemit.

10:28-32 H. C. Leupold, *Exposition of Isaiah* [Interpretim i Isaias], vëll. 1, fq. 40, e përshkruan këtë strofë si “Avancimi Strategjik Asirian që Pothuaje e Mori Sionin të Përshkruar në Terma të Buletinit nga Fronit”. Përmenden shumë vendndodhje gjeografike dhe ajo që po ndodhte tek vendndodhja ndërsa ushtria mercenare asiriane afrohej.

▣ “Ajath” Ky është Ai pranë Jerikos. Vendet e përmendura tregojnë lëvizjen e asirianëve drejt Jeruzalemit nga veriu.

10:30 “Thirr me zë të lartë... Kushtoji vëmendje⁴²” Këto janë të dyja forma URDHËRORE.

1. BDB 843, KB 1007, *Qal* URDHËRORE
2. BDB 904, KB 1151, *Hiphil* URDHËRORE

Kjo e thyen rrjedhën e vargjeve 28-32. Nëse kjo strofë është “raport nga rradhët e frontit”, atëherë vargu 30 është një koment nga profeti, jo nga një lajmëtar asirian.

▣

NASB	“e mjera Anathoth”
NKJV	“e varfëra Anathoth”
NRSV	“Përgjigju asaj, o Anathoth”
TEV	“Përgjigju, popull i Anathothit”
NJB, REB	“Anathothi do të dëgjojë”
Peshitta	“Përgjigjmu, o Anathoth”

Kjo është ose nga

1. FOLJA “përgjigjem”, BDB 772, *Qal* URDHËRORE
2. Një MBIEMËR “i varfër / mjerë”, BDB 776

Ato kanë të dyja të njëjtat bashkëtingëllore. UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit Hebraik] i jep pikës 2 një vlerësim “C” (dyshim i konsiderueshëm). Është sigurisht e mundur që “i varfër / mjerë” dhe “Anathoth” të jenë një lojë tingujsh (NASB Study Bible [Bibla e Studimit NASB], fq. 974).

10:32 Rreshti i dytë i poezisë shpreh përbuzjen asiriane për Perëndinë e Judës dhe tempullin e Tij.

VERSIONI SHQIP: 10:33-34

³³ Ja, Zoti, Zoti i ushtrive, do t’i këpusë degët me dhunë të tmerrshme;
 Më të lartat do të priten;
 Më krenarët do të ulen.
³⁴ Ai do të rrëzojë me *sëpatë* pjesën më të dendur të pyllit
 Dhe Libani do të bjerë nën goditjet e të Fuqishmit.

10:33-34 Vargjet 33-34 janë të vështira për t’u përkufizuar se kush “po këputet”. Duket se është një lidhje letrare midis vargjeve 16-19 dhe vargut 11:1. Isaia përdor shpesh pamje nga pylltaria. Kushdo që i ka bashkuar rrotullat e

⁴² Versioni në shqip është: “Ço zërin tënd... Kij kujdes”.

mbledhura të Isaias ka përdorur lojëra fjalësh dhe tematika në mënyrën se si i ka lidhur së bashku mesazhet profetike të regjistruara të Isaias. Ne duhet të mbajmë mend se e vërteta kryesore e njësisë letrare dhe e strofave janë më të rëndësishme se

1. Detajet
2. Rrethanat e sakta historike të secilës njësi letrare ndërtuese

Dashuria jonë për Biblën dhe dëshira për të ditur më shumë na kanë bërë që ta trajtojmë Biblën në mënyra jo-kontekstuale dhe të drejtëpërdrejta, gjë që e shkatërron natyrën letrare të Shkrimeve dhe sidomos të profecisë! Unë mendoj se ky është një shtjellim i vargjeve 16-19. Pamjet janë shkatërrimi i pyllit, që simbolizon ushtrinë asiriane dhe drejtuesit e saj.

10:33 Gjysma e dytë e këtij vargu ka disa terma që gjenden vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër. Kjo është arsyeja pse e vërteta qëndrore e paragrafit (prozës) ose strofës (poezisë) është thelbësore. E vërteta kryesore ose pamjet janë kyçe, por jo çdo detaj.

10:34

NASB, NKJV “e të Fuqishmit”

NRSV “me pemët e tij madhështore”

TEV “pemët më të mira”

NJB “të Një të Fuqishmi”

LXX “me të lartët e tij”

REB “me pemët e tij fisnike”

Kjo frazë mund t’i referohet

1. Perëndisë (shih v. 33a; v. 34a)
2. Pemëve të larta të Libanit (shih v. 33b,c; LXX)

ISAIA 11

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Sundimi i Drejtë i Degës	Sundimi i Pasardhësve të Isaias ⁴³	Mbreti Mesianik	Mbretëria e Paqtë	Një Pasardhës i Davidit
11:1-9 (1-9)	11:1-5 (1-5)	11:1-3a (1-3a)	11:1 11:1-5 (2-5)	11:1-4 (1-4)
		11:3b (3b)		
		11:4-9 (4-9)		11:5 (5)
	11:6-9 (6-9)		11:6-9 (6-9)	11:6-9 (6-9)
		Epoka Mesianike	Populli i Dëbuar do të Rikthehet	Rikthimi nga Shpërbërja
11:10 (10)	11:10 (10)	11:10	11:10-16	11:10-16 (10-16)
Mbetja e Restauruar				
11:11-16 (11-16)	11:11 (11)	11:11-6 (12-16)		
	11:12-16 (12-16)			

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I RRETHANAVE

⁴³ Në anglisht ky emër është "Jesse" dhe dallon nga emri i autorit të librit "Isaiah", por në shqip të dy emrat përkthehen "Isaia".

- A. Kapitulli 11 është në një kontrast të fortë me kapitullin 10, vargjet 33-34, që përshkruajnë rënien e Asirisë (shih 10:15-19).
- B. Ndërsa Asiria pritet si një pyll i madh, po kështu Mesia do të ringrihet nga trungu i Isaias (Jesse). Isaia shpesh përdor pamje nga pemët.
- C. Isaia 11 reflekton premtimet ndaj pasardhësve të Davidit të gjendura tek II Samueli 7.
- D. Kjo periudhe ideale eskatologjike gjithashtu përshkruhet tek 2:2-4; 9:1-7. Kapitulli 11, vargu 10 mund të shkonte me 1-9 ose 11:16 në varësi të mënyrës se si shihet kuadri i sundimit mesianik (dmth., Toka e Premtuar e ripërtërirë ose e gjithë toka).

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 11:1-5

¹ Pastaj një degëz do të dalë nga trungu i Isaias
Dhe një filiz do të mbijë nga rrënjët e tij.
² Fryma e Zotit do të pushojë mbi Të;
Fryma e diturisë dhe e zgjuarësisë,
Fryma e këshillës dhe e fuqisë,
Fryma e njohurisë dhe e frikës të Zotit.
³ I dashuri i Tij do të qëndrojë në frikën nga Zoti,
Nuk do të gjykojë nga pamja,
Nuk do të japë vendime sipas fjalëve që thuhet,
⁴ Por do t'i gjykojë të varfërit me drejtësi
Dhe do të marrë vendime të drejta për njerëzit e përlulur të vendit.
Do ta godasë vendin me shufrën e gojës së Tij
Dhe me frymën e buzëve të Tij do ta bëjë të vdesë të pabesin.
⁵ Drejtësia do të jetë brezi i ijëve të Tij
Dhe besnikëria brezi i anëve të Tij.

11:1 “një degëz” Kjo fjalë e rrallë e gjendur vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër, (“filiz”, “degë” ose “degëz” përkthehet “shkop” tek Fjalët e Urta 14:3, BDB 310, KB 307) që dukshëm i referohet një pasardhësi të mbinatyrshëm davidik (shih 6:13; II Samuel 7; Zbu. 22:16) që del nga një degë dukshëm e tharë (dmth., Juda e dëbuar) do të dalë një mbret i ri! Këto pamje (por fjalë të ndryshme në hebraisht) shihen sërish në Këngën e Shërbëtorit të Përvuajtur të Isaias 52:13-53:12 (dmth., v. 2).

Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit] (fq. 807) shton një koment interesant mbi “degëz”.

“Nëse përkthimi ‘degëz’ është i saktë, atëherë pasazhi mund të supozojë që dinastia davidike do të përfundojë (ose ka përfunduar tashmë); ky lexim do të devijonte mjaft nga nocioni i Isaias që mbretërit davidikë do të sundojnë përjetësisht (shih II Sam. 7:8-16; Ps. 89:20-37). Por fjala hebraike ‘geza’ i referohet jo vetëm një degëze të një peme që është prerë por gjithashtu trunget të një peme të gjallë.”

Unë nuk mund ta konfirmoj këtë kuptim për “filiz” vetëm nëse është vargu 40:24.

■ **“nga trungu i Isaias”** Isaia (Jesse) ishte babai i mbretit David. Ky pasardhës i ardhshëm përmendet tek vargu 10; 9:7; 16:5.

Dhjata e Vjetër jep linjën familjare të Të Veçantit që Po Vjen, Të Vajosurit.

1. Nga fisi i Judës, Zan. 49:8-12, sidomos v. 10 dhe Zbu. 5:5
2. Nga familja e Isaias (Jesse), II Samueli 7

Fëmija i veçantë i epokës së re tashmë është identifikuar si një sundimtar i veçantë. Karakteri i tij do të karakterizojë epokën e re (shih Jer. 23:5).

■ **“një filiz ... nga rrënjët e tij”** EMRI “degë”, “filiz” ose “degëz” (BDB 666, shih 14:19; 60:21; Dan. 11:7) është paralele me “degë” ose “filiz” (BDB 855, shih 4:2; 61:11). Rritja e re do të vijë! Shih Temën e Veçantë tek 4:2.

■ **“do të japë fryt⁴⁴”** MT ka FOLJEN “japë fryt” (פָּרַח, BDB 826, KB 963, *Qal* E PAKRYER, Rrotullat e Mbledhura të Detit të Vdekur, NASB), por pjesa më e madhe e versioneve antike dhe moderne supozojnë një FOLJE të ngjashme, פָּרַח (BDB 827, KB 966).

1. NKJV, NRSV, Peshitta, “do të dalë prej saj”
2. NJB, “do të rritet”
3. LXX, Targums, “do të mbijë”
4. REB, “do të dalë nga ajo”
5. JPSOA, “do të çelë”

Pika e dytë i përshtatet më mirë paralelizmit!

11:2 “Fryma” Shumë janë përpjekur ta lidhin këtë pasazh me frymërat e shtatëfishta të Zbu. 1:4. Kjo mua më duket e dyshimtë. MT liston gjashtë karakteristika, por LXX shton një të shtatë, “besim i thellë” në vend të “frikë” tek v. 2, por më pas shton “frikë” nga v. 3. Megjithatë, kjo lidhet me titujt e Isa. 9:6 dhe përshkruan mbretin e pajisur plotësisht nga Perëndia në urtësi, administrim dhe përkushtim. Fryma e Zotit banon në të ashtu sikurse Ai banoi tek Davidi (shih I Sam. 16:13).

Personaliteti i “Frymës” nuk zbulohet plotësisht në Dhjatën e Vjetër. Në Dhjatën e Vjetër Fryma është ndikimi personal i YHWH për të përmbushur qëllimet e Tij, shumë e ngjashme me “Engjëlli i Zotit”. Vetëm në Dhjatën e Re zbulohet personaliteti i Tij i plotë dhe hyjësia e Tij. Shih Temën e Veçantë: Trinia / Special Topic: The Trinity tek 6:8. Shih Temën e Veçantë: Personaliteti i Frymës / Special Topic: The Personhood of the Spirit tek 32:15-20. Problemi tjetër me fjalën (BDB 924) është se ajo mund t’i referohet karakteristikave njerëzore ose veprimt hyjnor.

■ **“do të pushojë mbi të”** FOLJA (BDB 628, KB 679) është një *Qal* E KRYER që përcakton një kusht të vendosur. Ajo do të banojë dhe do të qëndrojë në të. Po e njëjta e vërtetë pohohet në mënyra të ndryshme tek 42:1; 59:21; 61:1; Mat. 3:16; Luka 4:18.

■ **“fryma e...”** Në thelb gjenden tri grupe dhuntish.

1. intelektuale
 - a. diturisë, BDB 315 (e kundërta e 10:13)
 - b. zgjuarsisë, BDB 108 (shih grupin e parë tek Ligji i Përt. 4:6)
2. administrimi efektiv (shih 9:6-7)
 - a. këshillës, BDB 420
 - b. fuqisë, BDB 150
(Sundimi i paqes përmes fuqisë ushtarake, shih II Mbre. 18:20)
3. përkushtimi / besimi personal
 - a. njohuria e Zotit BDB 395
 - b. frika e Zotit, BDB 432 (shih v. 3)

Po i njëjti lloj përshkrimi gjendet tek 2:2-4; 9:6-7; 42:1-4. Do të jetë një kohë drejtësie, ndershmërie dhe paqeje.

11:3 “do të gjejë kënaqësi⁴⁵” Kjo është fjalë për fjalë “do të marrë frymë tek” (BDB 926, KB 1195, *Hiphil* PËRBËRJE PASKAJORE). Kjo përdoret në kuptimin e aromës së kënaqshme të flijimit apo të temjanit që i ngrihej Perëndisë (dmth., Zan. 8:21).

■ **“në frikën nga Zoti”** Ky term “frikë” (BDB 432) përcakton një respekt për madhësinë e Perëndisë. Ajo kishte për qëllim të mbante popullin e besëlidhjes larg nga mëkati (shih Eksod. 20:20; Ligji i Përt. 4:10; 6:24). Mbreti David kishte frikë nga YHWH (shih II Sam. 23:3). Ky Mesia, Davidi i ri, reflekton në mënyrë të përkryer

⁴⁴ Versioni në shqip është: “do të mbijë”.

⁴⁵ Versioni në shqip është: “do të qëndrojë”.

këtë nderim si një shembull ideal i një “izraeliti të vërtetë”. Vini re se si formon hyrjen për tek Fjalët e Urta (shih 1:7; gjithashtu vini re 2:5; 14:26,27)!

■ **“nuk do të gjykojë nga pamja”** Për shkak të dhuntive të Frymës, ky sundimtar i veçantë davidik do të jetë i aftë të dallojë të vërtetën dhe nuk do të mashtrohet nga dëshmia e rreme. Ai do të jetë gjyqtari i përkryer i drejtë. Mbretërit e Izraelit funksiononin si ngushëllim i fundit për drejtësi.

11:4 A ju befason që varfëria dhe shtypja do të vazhdojnë në epokën e re? Ky është shembulli i marrjes së fjalëve në mënyrë të drejtëpërdrejtë që shkakton ngatërrim. Qëllimi i këtij vargu është karakteri i Sundimtarit, jo një përshkrim i një shoqërie të mijëvjeçarit! Ai kishte për qëllim të tregonte se Ai do të sjell nënshtrim ndaj idealeve të besëlidhjes së zbuluar të Perëndisë. Ai do të reflektojë karakterin e Vetë YHWH dhe do ta projektojë këtë në marrëdhëniet njerëzore!

■ **“drejtësi”** Shih Temën e Veçantë tek 1:4.

■ **“me shufrën e gojës së tij”** Kjo tingëllon shumë e ngjashme me frazën e përdorur tek Zbu. 1:16; 2:16, që flet për fuqinë e fjalës së folur (shih Zanafilla 1; Gjoni 1) në frazën “shpata e gojës sime”. Dy rreshtat e fundit të poezisë flasin për fuqinë e sundimtarit efektiv (shih v. 2c).

11:5 Veshja është një metaforë e përdorur për të përshkruar cilësitë e sunduesit davidik të drejtë që po vjen. Më vonë Pali e përdor këtë për të përshkruar sigurimin për besimtarët për konfliktin frymëror (shih Efe. 6:14).

VERSIONI SHQIP: 11:6-9

⁶Ujku do të banojë bashkë me qengjin

Dhe leopardi do të rrijë me kecin;

Viçi, luani i vogël dhe bagëtia e majmur do të rrinë bashkë

Dhe do të udhëhiqen nga një fëmijë.

⁷Lopa do të kullosë bashkë me arushen,

Të vegjëlit e tyre do të rrinë bashkë,

Dhe luani do të ushqehet me kashtë si kau.

⁸Foshnja e gjirit do të lozë mbi vrimën e gjarpërit

Dhe fëmija e zvjerdhur do të vërë dorën e tij në çerdhen e nepërkës.

⁹Nuk do të bëhet asnjë e keqe, asnjë shkatërrim mbi tërë malin Tim të shenjtë,

Sepse vendi do të mbushet me njohurinë e Zotit,

Ashtu si ujërat mbulojnë detin.

11:6-9 Kjo është një pamje e epokës mesianike, të përshkruar në terma të Zanafillës 1 dhe përdorur tek Zbulesa 22. Natyra është ndikuar nga mëkati i njerëzimit, Zanafilla 3. Ajo gjithashtu do të ndikohet nga shpëtimi i Mesias (shih Rom. 8:19-25). Vini re theksin sërish mbi fëmijën e vogël të epokës së re.

Bashkësia midis njerëzve dhe kafshëve reflekton Kopështin e Edenit. Njerëzit kanë kaq shumë të përbashkëta me kafshët që pushtojnë sipërfaqen e këtij planeti. Ata gjithashtu u krijuan për bashkësi me Perëndinë (shih Job 38:39; 40:34) dhe me ne! Bibla fillon me Perëndinë, njerëzit dhe kafshët në një rrethanë kopështi (Zanafilla 1-2) dhe mbyllet me Perëndinë, njerëzit, dhe gjithashtu në këto pasazhe tek Isaia, kafshët (shih Isa. 65:15; Osea 2:18; Zbulesa 21-22). Unë personalisht nuk mendoj se kafshët tona do të jenë në qiell, por mendoj se kafshët do të jenë një pjesë e përjetësisë! Ata i shtojnë një pasuri të mrekullueshme jetës. Ata u kthyen në ushqim dhe lëkurat e tyre në rroba vetëm pas Rënies!

Një tjetër pikë rreth paqartësisë së qënësishme të përfshirë në tekstet e lidhura me eskatologjinë është mosha e personave të përmendur. Fëmijët e vegjël (v. 6) dhe foshnjat (v. 7) nënkupton se lindja fizike vazhdon. Kjo nënkupton një rrethanë tokësore tërësisht analoge me jetën e tashme (shih Mat. 24:38; Luka 17:27). Megjithatë, Jezusi konfirmon se nuk do të ketë veprimtari seksuale në epokën e re (shih Mat. 22:29-30). A do të jenë njerëzit në eskatologji në mosha të ndryshme? A do të plaken ata? Këto janë pyetje që i kanë bërë komentatorët të marrin si të mirëqënë një periudhë të kufizuar tokësore të drejtësisë së ripërtërirë (dmth., një mijëvjeçar) dhe një gjendje të idealizuar të ardhshme. Disa madje kanë marrë të mirëqënë një ndarje midis një grupi në qiell dhe një grupi mbi

tokë. Unë preferoj një Ardhje të Dytë të vetme dhe të dukshme dhe një marrëdhënie ideale të menjëhershme me Perëndinë. Nëse kjo është e vërtetë, një pjesë e mirë e Dhjatës së Vjetër dhe Dhjatës së Re duhet të shihet si një akomodim i lidhur me Mbretërinë frymërore të Perëndisë. Ju lutem shihni kometarët e mi mbi Zbulesën, Danielin dhe Zakarian online falas tek www.freebiblecommentary.org.

Kjo ditë e re e paqes universale përshkruhet në terma idealistikë, të gjerë dhe përfshirës. Kur do të manifestohet kjo epokë e re?

1. Rikthimi nga mërgimi nën Zerubabelin dhe Jozueun (dmth., Esdra dhe Nehemia)
2. Periudha Makabease (ndërbiblike)
3. Inaugurimi i Mbretërisë së Perëndisë në jetën e Jezusit (Ungjijtë)
4. Një periudhë mijëvjeçari (vetëm Zbu. 20:1-10)
5. Një mbretëri e përjetshme (shih Dan. 7:14)

Secila shihet si një mundësi e re, por me probleme (pikat 1 deri në 4 më lart). Kjo është pika ku teologjia e ndryshme sistematike (denominacionale) marrin referenca të paqarta dhe i kthejnë ato në një “kornizë teologjike” përmes së cilës të shohin të gjithë Shkrimet. Premtimet janë të sigurta! Por hapësira kohore dhe detajet nuk janë të sigurta.

Një pyetje qendrore e cila trajton këtë çështje është “sa e drejtpërdrejtë duhet marrë ripërtëritja e një kopështi tokësor (dmth., Edeni) (Zanafilla 1-3 dhe Zbulesa 21-22)?” A është (1) ky planet fokusi; (2) kozmosi fokusi apo (3) bota frymërore përtej kohës-hapësirës, ndoshta një dimension tjetër i realitetit (shih Gjoni 4:21-24; 18:36)?

11:6

NASB, NKJV, NRSV

“bagëtia e majmur”

REV, REB

“do të ushqehen së bashku”

NJB

“bishat e dhjamosura”

LXX dhe Peshitta shtojnë “qe” dhe gjithashtu shtojnë FOLJEN “do të ushqehen së bashku”. MT ka “bagëtia e majmur”, por nuk ka FOLJE. Me një korrigjim “dhe bagëtia e majmur” (ומריא) mund të ndryshohet “do të ushqehen” (ימר). UBS Hebrew Text Project [Projekti i UBS i Tekstit Hebraik] i jep FOLJES një vlerësim “C” (dyshim i konsiderueshëm). Me paralelizmin e dy të parave dhe katër rreshtave të poezisë që kanë FOLJE, do të prisnim që rreshti i tretë po ashtu ta përmbante një të tillë. Rrotullat e Mbledhura të Detit të Vdekur të Isaias dhe Septuaginta e kanë FOLJEN “ushqyen”.

Bagëtia e majmur do të kishte ngjyrimë flijimi (shih 1:11; Amos 5:22).

11:19 “malin tim të shenjtë” Kjo nuk i referohet Jeruzalemit apo Sinait, por të gjithë tokës sikurse tregon fraza paralele tek v. 9b. Gjithashtu vër re se karakteristikat e Mesias tanimë iu janë komunikuar në mënyrë efektive të gjithë njerëzve (shih Zan. 1:26-27; 3:15). Ai është njeriu ideal i besëlidhjes!

VERSIONI SHQIP: 11:10

¹⁰ Atë ditë

Do të ndodhë që rrënja e Isaias do të ngrihet si një flamur për popujt;

Kombet do ta kërkojnë

Dhe vendi i prehjes së Tij do të jetë i lavdishëm.

11:10 Vargjet si 4, 9 dhe 10 mund të kuptohen në një nga dy mënyrat.

1. YHWH do të ripërtërijë popullin e Tij tek Kanaani dhe bota do t’i njohë ata.
2. Theksi i një sundimi mbarëbotëror i rrënjës davidike përmbush premtimin e Zan. 3:15 për ripërtëritjen e shëmbëlltyrës dhe ngjashmërisë së Perëndisë në gjithë njerëzimin, e cila u dëmtua nga Rënia.

A janë këto tekste të Isaias vetëm për Izraelin apo për botën? A janë ata të drejtpërdrejtë, simbolikë apo me përmbushje të shumëfishtë? Këtu është pika ku pikëpamja që ka një person për të gjithë Shkrimin fillon të organizojë tekstet (për mirë ose për keq). Unë kam anshmëri sikurse çdo njeri tjetër! Unë jam përpjekur t’i listoj ato në Temën e Veçantë: Plani i Përjetshëm Shpengues i YHWH / Special Topic: YHWH's Eternal Redemptive Plan. Mund ta lexoni tek 1:3. Është e vështirë të jesh besnik ndaj teksteve dhe kontekstit dhe të gjithë teksteve në të njëjtën kohë! Asnjë njeri nuk e bën dot siç duhet!

VERSIONI SHQIP: 11:11-16

¹¹ Po atë ditë do të ndodhë që Zoti

Do të shtrijë dorën e Tij për herë të dytë

Për të shpënguar mbetjen e popullit të Tij

Që shpëtoi nga Asiria dhe nga Egjipti, nga Pathrosi dhe Etiopia, nga Elami, nga Shinari, nga Hamathi
Dhe nga ishujt e detit.

¹² Ai do të ngrerë flamurin për kombet,

Do të mbledhë të dëbuarit e Izraelit

Dhe do të grumbullojë ata që u shpërndanë nga Juda

Në të katër anët e dheut.

¹³ Smira e Efraimit do të zhduket

Dhe kundërshtarët e Judës do të asgjesohen;

Efraimi nuk do ta ketë më zili Judën

Dhe Juda nuk do të ketë më armiqësi me Efraimin.

¹⁴ Ata do t'u sulen me turr Filistejve nga pas, në drejtim të perëndimit,

Bashkë do të plaçkitin bijtë e lindjes;

Do të vënë dorën e tyre mbi Edomin dhe mbi Moabin,

Dhe bijtë e Amonit do të jenë nënshtetas të tyre.

¹⁵ Zoti do të shkatërrojë plotësisht

Gjuhën e detit të Egjiptit

Dhe me fuqinë e frymës së Tij

Do të lëvizë dorën e Tij mbi Lumin

Dhe do të godasë duke e ndarë në shtatë kanale,

Kështu që të ketë mundësi të kapërcehet me sandale.

¹⁶ Do të ketë një rrugë për mbetjen e popullit të Tij

Që ka mbetur në Asiri,

Ashtu si pati një rrugë për Izraelin

Ditën që doli nga vendi i Egjiptit.

11:11 Ky varg flet për një vizitë klimatike nga Perëndia (shih 2:2,11,12,20; 3:7,18; 4:1,2; 7:17,18,20; 9:14; 10:3,17,20,27). Këtu ajo është një ditë ripërtëritjeje! Populli i besëlidhjes (dmth., në këtë rast Dhjetë Fiset e Veriut), të shpërndara përgjatë ANE, do të rikthehen në shtëpi (një simbol i rikthimit tek besimi në YHWH). Megjithatë, pjesa tjetër e njësisë letrare (kapitujt 7-12) kanë një element universal (shih 2:2-4; 9:1-7)!

■ **“me dorën e Tij”** Kjo është një shprehje antropomorfike për veprimtarinë hyjnore brenda historisë. Tek Zanafilla 1 Perëndia flet dhe gjërat bëhen, por këtu Ai lëviz dorën e Tij (shih v. 15; 1:25; 5:25; 8:11; 9:12,17,21; 10:4, etj.).

11:12 “në të katër anët e dheut” Këtu është numri simbolik për të gjithë tokën.

TEMË E VEÇANTË: NUMRAT SIMBOLIKË NË BIBËL (SPECIAL TOPIC: SYMBOLIC NUMBERS IN SCRIPTURE)

A. Disa numra funksiononin edhe si shifra, edhe si simbole.

1. Një – Perëndia (p.sh. Ligji i Përt. 6:4; Efe. 4:4-6)
2. Katër – gjithë toka (pra, katër cepat, katër erërat; p.sh., Isa. 11:12; Jer. 49:36; Dan. 7:2; 11:4; Zak. 2:6; Mat. 24:31; Marku 13:27; Zbu. 7:1)
3. Gjashtë – mospërsosmëria njerëzore (një më pak se 7; p.sh., Zbu. 13:18)
4. Shtatë – përsosmëria hyjnore (shtatë ditët e krijimit). Vini re përdorimet simbolike që i bëhen këtij numri në Zbulesë:
 - a. Shtatë shandanët: Zbu. 1:12, 20; 2:1
 - b. Shtatë yjet: Zbu. 1:16, 20; 2:1
 - c. Shtatë kishat: Zbu. 1:20

- d. Shtatë shpirtrat e Perëndisë: Zbu. 3:1; 4:5; 5:6
 - e. Shtatë llambat: Zbu. 4:5
 - f. Shtatë vulat: Zbu. 5:1, 5
 - g. Shtatë brirët dhe shtatë sytë: Zbu. 5:6
 - h. Shtatë engjëjt: Zbu. 8:2, 6; 15:1, 6, 7, 8; 16:1; 17:1
 - i. Shtatë trumbetat: Zbu. 8:2, 6
 - j. Shtatë bubullimat: Zbu. 10:3, 4
 - k. Shtatë mijë: Zbu. 11:13
 - l. Shtatë kokat: Zbu. 13:1; 17:3, 7, 9
 - m. Shtatë murtajat: Zbu. 15:1, 6, 8; 21:9
 - n. Shtatë kupat: Zbu. 15:7; 21:9
 - o. Shtatë mbretërit: Zbu. 17:10
5. Dhjetë – plotësia
- a. Përdorimi në ungjijtë:
 - 1) Mat. 20:24; 25:1, 28
 - 2) Marku 10:41
 - 3) Luka 14:31; 15:8; 17:12,17; 19:13,16,17,24,25
 - b. Përdorimi në librin e Zbulesës:
 - 1) Zbu. 2:10; dhjetë ditë e mundimit
 - 2) Zbu. 12:3; 17:3, 7, 12, 16; dhjetë brirët
 - 3) Zbu. 13:1; dhjetë kurorat
 - c. Shumëfishat e numrit 10 në Zbulesë:
 - 1) $144,000 = 12 \times 12 \times 1000$; shih Zbu. 7:4; 14:1, 3
 - 2) $1,000 = 10 \times 10 \times 10$; Zbu. 20:2, 3, 6
6. Dymbëdhjetë – organizimi njerëzor:
- a. Dymbëdhjetë bijtë e Jakobit (pra, dymbëdhjetë fiset e Izraelit, Zan. 35:22; 49:28)
 - b. Dymbëdhjetë shtyllat; Eks. 24:4
 - c. Dymbëdhjetë gurët e çmuar në gjoksoren e Kryepriftit; Eks. 28:21; 39:14
 - d. Dymbëdhjetë bukët për tryezën e Shenjtërores (simbol se Perëndia siguron për dymbëdhjetë fiset); Lev. 24:5; Eks. 25:30
 - e. Dymbëdhjetë gjurmuesit; Ligji i Përt. 1:23;
 - f. Dymbëdhjetë mbartësit e gurëve; Joz. 4:2, 3, 4, 8, 9, 20
 - g. Dymbëdhjetë apostujt; Mat. 10:1
 - h. Përdorimi në Zbulesë:
 - 1) Dymbëdhjetë mijë të vulosur; Zbu. 7:5-8
 - 2) Dymbëdhjetë yjet; Zbu. 12:1
 - 3) Dymbëdhjetë portat, dymbëdhjetë engjëjt, dymbëdhjetë fiset; Zbu. 21:12
 - 4) Dymbëdhjetë gurët e themelit, emrat e dymbëdhjetë apostujve; Zbu. 21:14
 - 5) Jerusalemi i Ri ishte dymbëdhjetë mijë stade në të gjitha anët; Zbu. 21:16
 - 6) Dymbëdhjetë portat e bëra me dymbëdhjetë gurë të çmuar; Zbu. 21:21
 - 7) Pema e jetës me dymbëdhjetë lloj frytësh; Zbu. 22:2
7. Dyzet – numri për kohën:
- a. Nganjëherë i fjalëpërfjalshëm (eksodi dhe endja në shkretëtirë; p.sh., Eks. 16:35); Ligji i Përt. 2:7; 8:2
 - b. Mund të jetë i fjalëpërfjalshëm ose simbolik:
 - 1) Përmytja; Zan. 7:4, 17; 8:6
 - 2) Moisiu në malin Sinai; Eks. 24:18; 34:28; Ligji i Përt. 9:9, 11, 18, 25
 - 3) Periudhat e jetës së Moisiut:
 - a) dyzetë vjet në Egjipt
 - b) dyzetë vjet në shkretëtirë
 - c) dyzetë vjet në krye të Izraelit
 - d) Jezusi agjëroi dyzetë ditë; Mat. 4:2; Marku 1:13; Luka 4:2

- c. Vini re (me anë të një Përkuesi Biblik) numrin e herëve që kjo shifër shfaqet për të përcaktuar kohën në Bibël!
8. Shtatëdhjetë – numri i plotë për njerëzit
- Izraeli; Eks. 1:5
 - Shtatëdhjetë pleqtë; Eks. 24:1, 9
 - Eskatologjik; Dan. 9:2, 24
 - Ekipi misionar; Luka 10:1, 17
 - Falja (70x7), Mat. 18:22

B. Referenca të dobishme

- John J. Davis, *Biblical Numerology* [Numerologji Biblike]
- D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks* [Parmendat dhe Drapërit]

11:13 “Efraimi nuk do ta ketë më zili Judën

Dhe Juda nuk do të ketë më armiqësi me Efraimin” Vini re se në epokën e re do të jetë kryesor uniteti, dhe jo ndarja që ka karakterizuar popullin e Perëndisë në të shkuarën.

11:14 Ky varg është befasues! A po profetizon Isaia një Izrael të bashkuar hakmarrës apo do të jetë ai mënyra e zbulësës që “kombet” të vijnë tek YHWH në paqe (shih 2:2-4)?

▣ **“bijtë e lindjes”** Kjo frazë mund t’i referohet disa grupeve të ndryshme të popujve, në varësi të kontekstit (shih Zan. 29:1; Gjyq. 6:3,33; 7:12; 8:10; I Mbre. 4:30; Job 1:3; Isa. 11:14; Jer. 49:28; Ezek. 25:4,10).

11:15 Armiqtë tradicionalë të popullit të besëlidhjes do të mposhten plotësisht.

▣

NASB, NKJV, NRSV “do të shkatërrojë plotësisht”

TEV, NJB “do të thajë”

LXX “shkretojë”

Peshitta “do të thajë plotësisht”

REB “do ndajë”

NASB ndjek MT (והחרים, BDB 355, KB 353, *Hiphil* E KRYER), së cilës UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit Hebraik] i jep një vlerësim “B” (pak dyshim). Leximi tjetër është (והחרים, BDB 351, KB 349). NEB dhe REB supozojnë një rrënjë të propozuar (חרם, KB 356 II, *Hiphil* E KRYER), që do të thotë “veçoj” ose “ndaj” (shih Eksod. 14:16). Ky është një aludim ndaj një eksodi të ri (shih Isa. 11:11)!

11:16 “një rrugë” Shih shënimin e plotë tek 19:23.

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

- A janë titujt e fëmijës të përdorura në kapitujt 9 dhe 11 një konfirmim i hyjesisë së tij?
- Shpjego rrethanat historike të kapitujve 7 deri tek 10:4 dhe 10:4 deri tek 34.
- A do të jetë natyra një pjesë e qiellit?

ISAIA 12

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Shprehja e Falenderimit	Një Himn Lavdërimi	Dy Këngë	Himni i Falenderimit	Psalm
12:1-6	12:1-2	12:1-2	12:1-3	12:1-2
(1-6)	(1-2)	(1-2)	(1-3)	(1-2)
	12:3	12:3-4		12:3-6
	(3)	(3b-4)		(3-6)
	12:4-6		12:4-6	
	(4b-6)		(4b-6)	
		12:5-6		
		(5-6)		

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Ky himn (ose këta himne) lavdërimi përmbyll “Librin e Emanuelit” (dmth., kapitujt 7-12).
- B. Për shkak se fraza hyrëse “atë ditë” përsëritet në vargun 4, disa (JB, NASB Study Bible [Bibla NASB e Studimit]) mendojnë se janë dy himne.
 1. vargjet 1-3, shih Eksod. 15:1-17; Psalm 118
 2. vargjet 4-6, shih Ps. 165:1; 148:13
- C. Është i ngjashëm me Eksodin 15 (kënga e Moisiut) dhe Psalmi 118. Shpesh në kohëra fitoresh të mëdha ose çlirimi, Izraeli kompozoi himne lavdërimi ndaj Perëndisë së tij.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 12:1-6

¹ Atë ditë do të thuash:

"Unë të kremtoj, o Zot.

Edhe pse ishe i zemëruar me mua,

Zemërimi Yt me mua u qetësua

Dhe më ka ngushëlluar.

² **Ja, Perëndia është shpëtimi im;**

**Unë do të kem besim dhe nuk do të kem frikë,
Sepse Zoti, po, Zoti është forca ime dhe kantiku im,
Dhe ka qenë shpëtimi im".**

³ **Ju do të merrni me gëzim ujin**

Nga burimet e shpëtimit.

⁴ **Atë ditë do të thoni:**

**"Kremtoni Zotin, thërrisni emrin e Tij,
I bëni të njohura veprat e Tij midis popujve,
Shpallni që emri i Tij është i lartësuar.**

⁵ **Këndojini lavde Zotit, sepse ka bërë gjëra të madhërishme;**

Kjo të dihet mbi gjithë tokën.

⁶ **Bërtit dhe ngazëllohu nga gëzimi, o banore e Sionit,**

Sepse i madh është i Shenjti i Izraelit në mes tuaj".

12:1 “do të thuash” FOLJA (BDB 55, KB 65, *Qal* E KRYER) përcakton një qëndrim të vendosur të një individi izraelit (NJËJËS). Është shumë e ngjashme me këngën e fitores të gjendur tek Eksod. 15:1-17. Kjo gjithashtu është një këngë e lavdërimit për çlirimin e YHWH. Një person flet për llogari të komunitetit të besëlidhjes. Kjo poezi e shkurtër u vendos këtu për shkak se ajo lidhet me rikthimin nga mërgimi i përmendur tek 11:11-16. Ajo gjithashtu ka një lidhje me qëllimin teologjik të kombeve për të njohur YHWH dhe për të ardhur tek YHWH (shih 2:2-4; 11:10; 12:4-6).

☐ **“Atë ditë”** Kjo është një shprehje për veprimet e YHWH brenda historisë, qofshin të përkohshme apo eskatologjike. Një kohë vlerësimi po vjen. Për disa, është një kohë gëzimi dhe fitoreje, për të tjerë është një kohë gjykimi dhe refuzimi! Mosbindja ndaj besëlidhjes ndikon në kohë dhe përjetësi! Për shkak se kjo frazë shfaqet edhe në v. 1 edhe në v. 4, është e mundur që ky kapitull të jetë dy himne lavdërimi (shih JB).

☐ **“Unë të kremtoj”** Kjo FOLJE (BDB 392, KB 389 II, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES) në thelb ka kuptimin “të hedhësh” ose “të flakësh”. Megjithatë, sidomos tek Psalmet, në prejardhjen *Hiphil* ajo përcakton “të rrëfesh” ose “të lavdërosh”. Ajo gjendet tek Isaia në vargjet 12:1,4; 25:1; 38:18,19.

☐ **“o Zot”** Shih Temë e Veçantë: Emrat e Perëndisë / Special Topic: Names for Deity tek 1:1.

☐ **“Edhe pse ishe i zemëruar me mua”** Kjo reflekton reagimin e YHWH ndaj dashurisë së Tij të besëlidhjes që është thyer vazhdimisht (shih 40:1-2; 54:8; dhe shumë të tjerë). Zemërimi i Perëndisë është i vështirë për t’u kuptuar për shumë lexues të Biblës. Për mua, një krahasim i Ligjit të Përtërirë 5:9 me 5:10 dhe 7:9 ndihmon. Zemërimi i Perëndisë kuptohet më së miri si një disiplinë prindërore (shih Heb. 12:5-13).

☐ **“zemërimi yt me mua u qetësua”** Kjo FOLJE (BDB 996, KB 1427, *Qal* NXITËSE) shpesh përkthehet “pendohem”, kur përdoret për njerëzit. Në një farë kuptimi YHWH pendohet (dmth., ndryshon mendjen e Tij dhe veprimet e Tij) ndaj popullit të Tij të besëlidhjes (dmth., Ose. 11:8-9). Në Dhjatën e Vjetër, ajo shpesh lidhet specifikisht me pendesën e tyre. Megjithatë, në Dhjatën e Re (dhe besëlidhja e re, Jer. 31:31-34; Ezek. 36:22-38) ajo motivohet nga hiri dhe mëshira e Tij, veçmas aftësisë së njerëzimit të rënë për të performuar / për t’u konformuar / për t’u reformuar!

☐ **“dhe Ti më ngushëllon⁴⁶”** Kjo FOLJE (BDB 636, KB 688, *Piel* E PAKRYER) do të thotë “ngushëlloj” ose “qetësoj” (shih 22:4; 40:1; 51:3,12,19; 61:2; 66:13). Pas gjykimit vjen ngushëllimi; pas disiplinës marrëdhënia ripërtërihet! Ka shpresë për rebelët dhe mëkatarët në karakterin e pandryshueshëm të mëshirshëm të YHWH (shih Mal. 3:6).

⁴⁶ Versioni në shqip është: “më ka ngushëlluar”.

12:2 “Perëndia është shpëtimi im” Nuk ka asnjë FOLJE në këtë rresht të poezisë, gjë e cila e intensifikon frazën.

Për termin “shpëtim” (BDB 447) shih Temën e Veçantë tek 33:2.

▣ **“unë do të kem besim”** Kjo FOLJE (BDB 105, KB 120, *Qal* E PAKRYER) përcakton atë që është e qëndrueshme (dmth., e besueshme) ose “rënien në gjunjë përpara”. Kjo FOLJE shpreh një besim të sigurtë tek Perëndia (shih 26:3,4; Ps. 78:22).

▣ **“dhe nuk do të kem frikë”** Kjo FOLJE (BDB 808, KB 922, *Qal* E PAKRYER) është e kundërta e besimit (shih Ligji i Përt. 28:66; Isa. 44:8,11). Për shkak se ata besojnë tek YHWH, nuk kanë asnjë arsye që të kenë frikë nga zemërimi i Tij, por kanë besim tek dashuria dhe premtimet e besëlidhjes së Tij (shih I Gjoni 4:17-18)!

▣ **“Zoti Perëndi”** Këto janë dy tituj të lidhur të Perëndisë.

1. יה, BDB 219 një tkurrje e YHWH (shih Eksod. 17:16; Ps. 118:14; Isa. 26:4; 38:11)
2. יהוה, BDB 217 (YHWH)

Për një diskutim të plotë të teorive të lidhura me emrin e besëlidhjes së Perëndisë nga FOLJA “të jem” shih Temën e Veçantë tek 1:1.

▣ **“forca ime dhe kantiku im”** Sikurse tek vargu 12:2a, nuk ka asnjë FOLJE me këta dy EMRA, të cilët specifikohen nga studiuesit mazoretikë.

1. Forca, BDB 738, përshkruan “Shërbëtorin” tek 49:5 dhe lavdërimin e Izraelit tek Ps. 81:1
2. Kantiku / kënga, BDB 274 I; këta dy EMRA gjenden tek kënga e fitores e Moisiut tek Eksod. 15:2, gjithashtu tek Ps. 118:14

Kuptimi i EMRIT të dytë, זמרה është i pasigurtë (BDB 275 II).

1. kënga, NASB, NKJV, NJB, Peshitta (BDB 274 I, KB 274 I)
2. fuqia, NRSV, TEV, JPSOA (KB 274 II)
3. LXX ka “lavdia ime dhe lavdërimi im”
4. REB ka “streha dhe mbrojtja ime”
5. E njëjta formë (זמרה) sikurse këtu shfaqet tek Zan. 43:11, ku ajo përkthehet “produktet më të mira të tokës”)

▣ Është befasuese që rreshti i parë duket se konfirmon diçka që rreshti 4 e sheh si progresive. Poezia hebraike është e paqartë. Shih artikujt hyrës mbi Poezinë Hebraike.

12:3 FOLJA ka dy metafora.

1. Dhurata e Perëndisë me ujin që jep jetë, aq e rëndësishme për ata që varen nga bujqësia dhe blegtoria. Uji i mirë shihej si një bekim nga Perëndia (shih Ligji i Përtërirë 27-29).
2. Shpëtimi / çlirimi përshkruhet si një burim i bollshëm i dhuratës së Perëndisë (shih 48:18; Ps. 36:9; Jer. 2:13; 17:13).

▣ **“ju”** NJËJËSI i vargjeve 1-2 kthehet në SHUMËS të gëzimit të përbashkët (shih vargjet 4-6).

12:4-6 Këta vargje listojnë gjërat që populli i gëzuar dhe mirënjohës i Perëndisë (shih v. 6b) duhet të bëjë dhe arsyen pse (v. 5b; 6b)

1. Falenderoni (Kremtoni Zotin), BDB 392, KB 389, *Hiphil* URDHËRORE, shih v. 1 (dmth., në adhurim)
2. Thërrisni emrin e Tij, BDB 894, KB 1128, *Qal* URDHËRORE (dmth., në adhurim)
3. I bëni të njohura veprat e Tij midis popujve, BDB 393, KB 390, *Hiphil* URDHËRORE
4. Shpallni që emri i Tij është i lartësuar, BDB 269, KB 269, *Hiphil* URDHËRORE
5. Këndojini lavde Zotit, BDB 274 I, KB 273, *Piel* URDHËRORE (dmth., në adhurim)
6. Kjo të dihet mbi gjithë tokën, *Kethiv* (shkruhet) BDB 393, KB 390, *Pual* PJESORE; *Qere* (lexohet) BDB 393, KB 390, *Hophal* PJESORE (Owens, *Analytical Key* [Çelës Analitik] ka *Hiphil* PJESORE)
7. Bërtit, BDB 843, KB 1007, *Qal* URDHËRORE, shih 54:1
8. Ngazëllohu nga gëzimi, BDB 943, KB 1247, *Qal* URDHËRORE, shih 54:1

Sërisht vër re mandatin misionar (shih 2:2-4; 51:4-5).

12:4 “thërrisni emrin e Tij” Kjo frazë nënkupton pjesëmarrje në një adhurim (shih Zan. 4:26; 12:8; 21:33; 26:25; Eksod. 34:5-7; Rom. 10:9-13). Emri përfaqëson personin e Tij, karakterin e Tij! Duke i thirrur Atij ne pranojmë nevojën tonë për Të dhe dëshirën tonë për të qënë si Ai dhe për t’i pëlqyer Atij. Kjo frazë përcakton një dëshirë për marrëdhënie (shih Isa. 43:1; 45:3,4)!

NIDOTTE, vëll. 4, fq. 150, ka një listë të mirë të lidhur me emrat e YHWH.

1. Mund të përlehtëhet, Joel 2:26	6. Mund të shpallet, Isa. 12:4
2. Mund të duhet, Ps. 5:11	7. Mund të ecet në të, Mik. 4:5
3. Mund të deklarohet, Ps. 22:22	8. Mund të blasfemohet, Isa. 52:5
4. Mund ta kesh frikë, Mal. 4:2	9. Mund të ndotet, Jer. 34:6
5. Mund të presësh për të, Ps. 52:9	10. Mund të përdhohet, Ezek. 36:21-23

Populli i Perëndisë mund ta pasqyrojë Atë pozitivisht ose negativisht, por në një farë mënyre ne e pasqyrojmë Atë (shih Mat. 5:13-16)!

12:5 “kjo të dihet mbi gjithë tokën” Qëllimi i YHWH është që i gjithë njerëzimi i krijuar në shëmbëllimin dhe ngjashmërinë e Tij (shih Zan. 1:26, 27); krijuar në bashkësi me Të (shih Zan 3:8), t’i rikthehet një marrëdhënieje besimi intime dhe të përditshme me Krijuesin e tyre! Ky është qëllimi i zbulësës (shih Isa. 2:2-4; 25:6-9; 42:6-12; 45:22-23; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:23; Ps. 22:27; 66:24; 86:8-10; Mik. 4:1-4; Mal. 1:11; Gjoni 3:16; 4:42; I Tim. 2:4; Titi 2:11; II Pjet. 3:9; I Gjoni 2:1; 4:14).

12:6 Ky varg vendoset tek Tempulli në Jeruzalem. Hapësira midis krahëve të dy kerubinëve mbi Arkën e Besëlidhjes shihej si stoli i këmbëve të YHWH, vendi ku qielli dhe toka takoheshin. Ky përshkrim paralelizon emrin e fëmijës, “Emanuel”, që do të thotë “Perëndia është me ne”. Nuk ka asnjë bekim më të madh se sa prania e YHWH dhe një marrëdhënie personale me Të!

☐ **“i Shenjti i Izraelit”** Shih shënimet tek 1:11,24.

ISAIA 13

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Profecitë Rreth Babilonisë	Shpallje Kundër Babilonisë	Orakujt Kundër Kombeve të Huaja (13:1-23:18)	Perëndia do të Dënojë Babiloninë	Kundër Babilonisë
13:1-5 (2-5)	13:1 13:2-3 (2-3)	13:1 13:2-3 (2-3)	13:1 13:2-3	13:1 13:2-22 (2-22)
Gjykimi në Ditën e Zotit	13:4-5 (4-5)	13:4-5 (4-5)	13:4-5	
13:6-16 (6-16)	13:6-10 (6-10) 13:11-16 (11-16)	13:6-22 (6-22)	13:6-10 13:11-13 13:14-16	
Babilonia do të Bjerë tek Meda			13:17-22	
13:17-22 (17-22)	13:17-22 (17-22)			

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Kapitulli 13 shënon një ndarje të re në librin e Isaia që vazhdon përgjatë vargut 21:17 dhe gjithashtu 23:1-8. Ky seksion i Isaia trajton gjykimin e kombeve përreth. Ai është një zhanër në vetvete. Është shumë i ngjashëm me Jeremian 46-51; Ezekielin 25-32; Amosin 1-2; Abdian, Nahumin dhe Sofonian 2.
- B. YHWH i drejtohet kombeve përreth, si atyre të mëdha ashtu edhe atyre të vogla, përmes profetit të Tij; mesazhe që ata kurrë nuk do të dëgjojnë dhe nuk do t'ju përgjigjen. Kjo tregon sovranitetin e Tij universal (shih 2:1-4; 9:7; 11:9)! Ai është Mbreti i tokës; Zot i krijimit (shih LXX Ligji i Përt. 32:8)!
- C. Kombet e adresuara janë
 1. Babilonia (ose Asiria duke përdorur emrin e fronit babilonas “Mbret i Babilonisë”), 13:1-14:23

2. Asiria, 14:24-27
3. Filistia, 14:28-32
4. Moabi, 15:1-16:14
5. Siria, 17:1-3
6. Izrael, 17:4-14
7. Etiopia (Kushi), 18:1-7; 20:1-6
8. Egjipti, 19:1-25; 20:1-6
9. Babilonia, 21:1-10
10. Edomi, 21:11-12
11. Arabia, 21:13-17
12. Jeruzalemi, 22:1-25
13. Tira, 23:1-18

Do të vini re se Asiria duket se hyn në kontekst tek 14:24-27. Është befasuese që

1. Babilonia adresohet fillimisht kur problemi në kohën e Isaias ishte Asiria.
2. Babilonia adresohet sërish tek 21:1-10.
3. Asiria përmendet ashpërsisht dhe shkurtimisht tek 14:24-27 pa asnjë titull të ri (dmth., “orakull”). Një mënyrë për të trajtuar nga ana kontekstuale këto probleme është të shohësh se i gjithë pasazhi 13:1-14:27 i drejtohet Asirisë. Asiria e pushtoi dhe e sundoi plotësisht Babiloninë në vitin 689 para Krishtit dhe mbretërit e saj morën titullin “mbret i Babilonisë” (shih 14:4). Nëse kjo është e saktë, atëherë nuk është Neo-Babilonia (dmth., Nebukadnetsari), por Babilonia më e hershme (Merodak-baladani) që ra tek Asiria në vitin 729 para Krishtit dhe kryeqyteti i Babilonisë u plaçkit dhe u shkatërrua në vitin 689 para Krishtit. NASB Study Bible [Bibla NASB e Studimit] (fq. 976) vëren se nuk ka asnjë titull “orakulli” të ri tek 14:24, që nënkupton një njësi letrare në pasazhin 13:1-14:32. Problem me këtë përjasje është se “medët”, që shkatërruan Neo-Babiloninë në vitin 539 para Krishtit, përmenden në vargun 17. Megjithatë, me dobësimin e Asirisë në vitin 660, Media dhe Babilonia u kombinuan për t’u rebeluar kundër perandorisë në rënie nën sundimin e Ashurbanipal (IVP Bible Background Commentary [Komentari i Sfondit i Biblës IVP], fq. 601). Kryeqyteti i Asirisë ra tek një ushtri e kombinuar e Medias dhe Babilonisë në vitin 612 para Krishtit.

D. Ky është një vend i mirë për të treguar se si seksionet poetike kalojnë nga veta e parë (profeti që flet për Perëndinë) në vetën e tretë (profeti që flet rreth Perëndisë).

1. Vargjet 1-3, veta e parë
2. Vargjet 4-10, veta e tretë
3. Vargjet 11-16, veta e parë
4. Vargjet 17-18, veta e parë
5. Vargjet 19-22, veta e tretë

Por, vargjet 13 dhe 19 tregojnë se sa e vështirë është ta ndjekësh këtë strukturë. Në të vërtetë profeti lëviz lirshëm para dhe pas për të zbuluar mesazhin “në mënyrë poetike” (lojë fjalësh, tingull reshti, fjalë të rralla, ndryshimi i vetës).

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 13:1-16

¹ Profecia mbi Babiloninë, që ju paraqit në vegim Isaias, birit të Amotsit.

² "Ngrini një flamur mbi një mal të lartë,

Ngrini zërin ndaj tyre,

Lëvizni dorën që të hyjnë në portat e princave.

³ Unë u dhashë urdhër atyre që më janë shenjtëruar mua,

Thirra trimat e Mi për të zbatuar zemërimin Tim,

Ata që ngazëllohen

Në madhërinë Time.

⁴ Dëgjohet zhurma e një turme të madhe ndër malet,

E ngjashme me atë të një populli të pamasë;

Zhurma plot rrëmet e mbretërive,
E kombeve të mbledhura.
Zoti i ushtrive kalon në revistë ushtrinë gati për betejë.
⁵ Vijnë nga një vend i largët,
Nga skaji i qiejve,
Zoti dhe mjetet e zemërimit të Tij,
Për të shkatërruar mbarë dheun.
⁶ Bërtisni, sepse dita e Zotit është e afërt;
Ajo po vjen si një shkatërrim nga ana e të Plotfuqishmit.
⁷ Prandaj të gjitha duart e njerëzve do të jenë të dobëta
Dhe çdo zemër e tyre do të ligështohet.
⁸ Do t'i zërë tmerri,
Do të kenë spazma dhe dhembje,
Do të përpëliten si një grua që po lind,
Do të shikojnë njëri-tjetrin në fytyrë si të hutuar,
Fytyrat e tyre do të jenë fytyra të zjarrta.
⁹ Ja, dita e Zotit po vjen:
Një ditë mizore, indinjate dhe zemërimi të fortë,
Për ta bërë tokën shkretëtirë
Dhe për të shfarosur mëkatarët prej saj.
¹⁰ Sepse yjet e qiellit dhe yllësitë
Nuk do të shkëlqejnë më me dritën e tyre;
Dielli do të errësohet në lindjen e tij
Dhe hëna nuk do të përhapë më dritën e saj.
¹¹ Unë do të dënoj botën për ligësinë e saj
Dhe të pabesët për paudhësinë e tyre;
Do t'i jap fund krenarisë së kryelartëve
Dhe do të hedh poshtë arrogancën e tiranëve.
¹² Do ta bëjë njeriun e vdeqshëm më të rrallë se ari i kulluar,
Njerëzinë më të rrallë se arin e Ofirit.
¹³ Prandaj do të bëj që të dridhen qiejtë,
Dhe toka do të tundet nga vendi i saj
Për shkak të indinjatës së Zotit të ushtrive
Ditën e zemërimit të zjarrtë të Tij.
¹⁴ Atëherë si një gazelë e ndjekur
Apo si një kope që askush nuk e mbledh,
Gjithkush do të kthehet drejt popullit të tij,
Gjithkush do të ikë në vend të vet.
¹⁵ Kushdo që do të gjendet do të shpohet
Dhe kushdo që do të kapet do të vritet me shpatë.
¹⁶ Fëmijët e tyre do të bëhen copë-copë
Para syve të tyre,
Shtëpitë e tyre do të plaçkiten
Dhe gratë e tyre do të dhunohen.

13:1

NASB, NRSV, REB	“orakull”
NKJV	“barrë”
TEV	“një mesazh”
NJB	“shpallje”
LXX	“një vegim”
Peshitta	“profecia”

Ky term (BDB 672, KB 639) mund të ketë kuptimin “barrë” ose “ngarkesë”. Ai (BDB 672 III) përdoret njëmbëdhjetë herë në këtë seksion (kapitujt 13-23) të Isaia për të përshkruar orakujt e dënimit të ardhshëm mbi kombet përreth Izraelit. Termi mund të përcaktojë thjesht

1. Një zë të ngritur për të shpallur një mesazh
2. Një mesazh të mbartur nga dikush për tek një marrës
3. Një ngarkesë të shoqëruar me një orakull gjykimi.

■ **“Babiloninë”** Kjo ishte një perandori e Gjysmëhënës Pjellore që ndikoi mbi popullin e Perëndisë. Fuqia e parë kryesore botërore e Gjysmëhënës Pjellore që ndikoi mbi Izraelin ishte Asiria, më pas Neo-Babilonia, më pas Medo-Persia. Babilonia përdoret në Bibël si një simbol i shtypjes dhe mizorisë (shih I Pjet. 5:13; Zbu. 14:8; 16:19; 17:5). Rënia e Babilonisë zbulohet tek 13:1-14:23 (Babilonia e vjetër) dhe 21:1-10 (Babilonia e re). Shih shënimin tek Njohuri Kontekstuale, pika C, paragrafi i dytë.

■ **“që ju paraqit në vegim Isaia, birit të Amotsit”** Armiku bashkëkohor i menjëhershëm i Izraelit dhe Judës në kohën e Isaia ishte Asiria. Por si një profet i Perëndisë, atij iu tregua / paraqit (“pa”, BDB 302, KB 301, *Qal* E KRYER, shih 1:1; 2:1; 13:1; Amos 1:1; Mik. 1:1; Hab. 1:1) abdikimi i ardhshëm i Babilonisë të vjetër, Asirisë, Neo-Babilonisë dhe ngritja e Kirit të Madh (shih v. 17; 44:28-45:1). Ata që mohojnë profecinë parashikuese shfaqin një anësi që iu ndikon të gjitha interpretimet e tyre! Shih Njohuri Kontekstuale, pika C, paragrafi i dytë. Profecia parashikuese është prova kryesore e një Bible unike të frymëzuar në mënyrë të mbinatyrshme. Shih predikimet “The Trustworthiness of the Old Testament [Besueshmëria e Dhjatës së Vjetër]” dhe “The Trustworthiness of the New Testament [Besueshmëria e Dhjatës së Re]” online tek www.freebiblecommentary.org në seksionin “Video Sermons [Predikime në Video]” tek Lakeside Baptist church [Kisha Lakeside Baptiste].

13:2 Kjo përshkruan mbledhjen e një ushtrie të fuqishme (shih v. 9). Nga v. 17 ne mësojmë se është ushtria e (1) Asirisë ose (2) Medo-Persisë nën Kirin II të mbledhur nga Perëndia për të mposhtur ose Babiloninë e “vjetër” ose “të re” (shih 44:28; 45:1).

■ **“Ngrini një flamur mbi një mal të lartë”** Kjo përshkruan se si komunikonin ushtritë antike.

1. Banderola, flamuj në vende lehtësisht të dukshme, shih 5:26; 31:9; Jer. 51:12
2. Thirrje (fërsëllimë, shih 5:26)
3. Lëvizje dore, shih 10:32; 19:16

Gjendet një seri formash URDHËRORE që përcaktojnë vullnetin e YHWH.

1. Ngrini, BDB 669, KB 724, *Qal* URDHËRORE
2. Lartësoni, BDB 926, KB 1202, *Hiphil* URDHËRORE
3. Lëvizni dorën, BDB 631, KB 682, *Hiphil* URDHËRORE, shih 10:32; 11:15; 19:16
4. Hyni, BDB 97, KB 112, *Qal* E PAKRYER, por përdorur në një kuptim NXITËS (NEB ndryshon zanoret dhe ka “merrni shpatat tuaja, ju fisnikë”)

13:3 “Unë u dhashë urdhër atyre që më janë shenjtëruar mua” Perëndia ka nën kontroll historinë! Këta luftëtarë median nuk shenjtërohen në një kuptim moral apo fetar. Në pjesën më të madhe ata janë shërbëtorë të panjohur të Perëndisë “të veçuar” (“të shenjtëruar”, BDB 872, KB 1073, *Pual* PJESORE) për të kryer urdhrat e Tij. Po i njëjti koncept mund të shihet teksa Kiri thirret “bariu im” tek 44:28; “i vajosuri im” tek 45:1. Shënimet e Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit] nga JPSOA e shohin “të shenjtëruarit e Mi” (dmth., “të pastruarit e Mi”) si një referencë ndaj një vakti flijues ku miqve iu thuhet të përgatisin vetveten (fq. 809). Një tjetër mundësi është ta shohësh këtë poezi si shprehje të terminologjisë së “Luftës së Shenjtë” dhe nëse është kështu, atëherë këta mund t’iu referohen engjëjve (shih Joz. 5:13-15).

13:4 Ky varg përshkruan tingujt e betejës dhe fitores!

13:5 YHWH po i sjell ushtritë e mëdha mercenare nga Gjysmëhëna Pjellore për të ndëshkuar popullin e Tij në Kanaan (shih 5:26; 7:18).

■

NASB	“horizontet më të largëta”
NKJV, Peshitta	“skaji i qiellit”
NRSV	“skaji i qiejve”
TEV	“skajet e tokës”
NJB	“nga horizontet e largëta”
LXX	“nga themelet më të fundit të qiellit”

NRSV është më i drejtpërdrejtë në përkthim. Ai përcakton vendin ku dielli lind, pra, në lindje, pikërisht drejtimi i vendlindjeve të fuqive mesopotamiane.

13:6 “Bërtisni” Ky term (BDB 410, KB 413, *Hiphil* URDHËRORE) i referohet ulëritjes, bërtitjes. Njerëzit orientale janë shumë më shprehës të emocioneve në vuajtje se sa perëndimorët. Ky term përdoret shpesh tek Isaia (shih 13:6; 14:31; 15:2,3; 16:7 [dy herë]; 23:1,6,14; 52:5; 65:14) dhe gjithashtu tek Jeremia (shih 4:8; 25:34; 47:2; 48:20,31,39; 49:3; 51:8).

▣ **“sepse dita e Zotit është e afërt”** Perëndia krijues është një Perëndi moral dhe etik. Ai i afrohet krijimit dhe krijesave të Tij sipas karakterit të Tij. Ndonjëherë Ai i afrohet me pranim dhe bekim, por herë të tjera (sikurse këtu) Ai afrohet me gjykim (shih Ligji i Përtërirë 27-29). Të gjitha krijesat morale duhet të japin llogari si në mënyrë të përkohshme ashtu edhe eskatologjike (shih Mat. 25:31-46; Zbu. 20:11-15) tek Ai që iu dha jetë atyre!

▣ **“të Plotfuqishmit”** Ky është titulli hebraik *Shaddai*. Ky ishte emri patriarkal për YHWH (shih Eksod. 6:3). Shih Temën e Veçantë: Emrat e Perëndisë / Special Topic: Names for Deity tek 1:1. Gjetet një lojë tingujsh (BDB 994) midis “shkatërrim” (שָׁחַד, BDB 994) dhe “i Plotfuqishëm” (יְשׁוּעָה, BDB 994). Vini re lidhjen me Joelin 1:15.

13:7-8 Afrimi i YHWH do të shkaktojë reagime të caktuara të frikësuar.

1. “Bërtisni”, v. 6
2. “të gjitha duart e njerëzve do të jenë të dobëta”, v. 7, shih Ezek. 7:17; 21:7
3. “çdo zemër e tyre do të ligështohet”, v. 7, shih 19:1; Nah. 2:10
4. “Do t’i zërë tmerrin”, v. 8
5. “do të kenë spazma dhe dhembje”, v. 8
6. “do të përpëliten si një grua që po lind”, v. 8, shih 21:3; 26:17; 66:7
7. “do të shikojnë njëri-tjetrin në fytyrë si të hutuar”, v. 8
8. “fytyrat e tyre do të jenë fytyra të zjarrta”, v. 8

13:9 Ky varg përshkruan ditën e Zotit ndërsa lidhet me mëkatarët (shih v. 10).

Një tokë e shpërdorur dhe e papopulluar është saktësisht e kundërta e vullnetit të Perëndisë për krijimin e Tij (shih Zanafilla 1-2).

13:10 Afrimi i YHWH tek krijimi i Tij fizik shkakton reagime në natyrë. Këtyre reagimeve shpesh iu referohen si apokaliptike, por në të vërtetë ato janë metaforike tek profetët e Dhjatës së Vjetër dhe kthehen në apokaliptike vetëm në periudhën ndër-biblike dhe në Dhjatën e Re.

1. yjet e qiellit dhe yllësitë nuk do të shkëlqejnë më me dritën e tyre (antikët mendonin se këta ishin perëndi që kontrollonin jetën), v. 10
2. dielli do të errësohet në lindjen e tij dhe hëna nuk do të përhapë më dritën e saj, v. 10
3. të dridhen qiejtë, v. 13
4. toka do të tundet nga vendi i saj, v. 13

Qiejt, vendbanimi i Perëndisë, bëhen të errëta dhe të frikshme (shih Ezek. 32:7; Joel 2:10,31; 3:15; Mat. 24:29; Zbu. 6:12-13). Por po vjen një dritë e re (shih 2:5; 9:2; 60:1-3,19-20).

13:11 “botën” Ky (BDB 385) është një sinonim poetik për אָרֶץ (dmth., “vendi”, “toka” shih 14:21; 24:4; 34:1). Është dukshëm një hiperbolë (ose ndoshta jo, shih 24:4; 34:1), por ajo shpreh konceptin teologjik të YHWH krijues dhe kontrollues i këtij planeti!

Vini re se si karakterizohen njerëzit.

1. ligësinë

2. të pabesët për paudhësinë e tyre
3. krenarisë së kryelartëve
4. arrogancën e tiranëve

Po të njëjtattribute përshkruajnë popullin e besëlidhjes tek 2:9,11,17; 5:15! Tentakulat vrasëse (dmth., vetja, mëkati) të Rënies janë kudo (gjithashtu vini re Zan. 6:5,11; 8:21)!

13:12 “Ofiri” Kjo i referohet gjeografikisht Arabisë së jugut. Aludimi këtu është se qëniet e gjalla njerëzore do të jenë shumë të rralla në ditën e gjykimit.

13:14-16 Ky është një përshkrim i dukshëm i tmerreve të pushtimit.

1. si një gazelë e ndjekur
2. si një kope që askush nuk e mbledh
3. gjithkush do të kthehet drejt popullit të tij, gjithkush do të ikë në vend të vet
4. Kushdo që do të gjendet do të shpohet
5. kushdo që do të kapet do të vritet me shpatë
6. Fëmijët e tyre do të bëhen copë-copë para syve të tyre, shih v. 18; II Mbre. 8:12; 15:16; Ose. 13:16; Nah. 3:10
7. shtëpitë e tyre do të plaçkiten
8. gratë e tyre do të dhunohen (NASB), shih Ligji i Përt. 28:30

Gjykimi me anë të pushtimit ishte një përjetim i tmerrshëm. Këto kombe lufte po sillleshin në këtë mënyrë dhe të njëjtën gjë po merrnin (shih Ps. 137:8-9)! Më i keqi i këtyre ushtrive të dhunshme ishte Asiria.

13:16 Ky shënim i MT sugjeron që FOLJA “përdhunoj / dhunoj” (BDB 993, KB 1415, *Niphal* E PAKRYER, shih Ligji i Përt. 28:30; Jer. 3:2; Zak. 14:2) të lexohet (*Qere*) “u shtrinë me” (BDB 1011, KB 1486, *Niphal* E PAKRYER, shih LXX; Levitiku 15,20; Ligji i Përtërirë 22,27; Mik. 7:5).

VERSIONI SHQIP: 13:17-22

¹⁷ Ja, unë po nxis kundër tyre Medët

Që nuk do ta kenë mendjen te argjendi dhe nuk gjejnë kënaqësi te ari.

¹⁸ Harqet e tyre do t'i rrëzojnë për tokë të rinjtë;

Nuk do të kenë mëshirë për foshnjat në bark të nënës;

Syri i tyre nuk do t'i kursejë fëmijët.

¹⁹ Kështu Babilonia, shkëlqimi i mbretërive, lavdia e krenarisë së Kaldeasve,

Do të jetë si Sodoma dhe Gomora kur Perëndia i përmbysi.

²⁰ Ajo nuk do të banohet më as nuk do të popullohet brez pas brezi;

Arabi nuk do të ngrerë më aty çadrën e tij,

As barinj të nuk do t'i ndalin aty kopetë e tyre.

²¹ Por aty do të pushojnë bishat e shkretëtirës,

Shtëpitë e tyre do të mbushen me huta,

Do të banojnë aty strucat, do të hedhin valle satirët.

²² Hienat do të ulërijnë në shtëpitë e tij të shkretuara,

Çakejtë në pallatet e tij luksoze.

Koha e tij po afrohet,

Ditët e tij nuk do të zgjaten më".

13:17 “Medët” Kjo është një fuqi tjetër kryesore e Gjysmëhënës Pjellore në veri dhe në lindje të Asirisë. Në fillim ata ishin në aleancë me Babiloninë “e vjetër”, por më vonë ata u përfshinë me Persinë nën Kirin II (shih 44:28; 45:1; Jer. 51:11).

■ **“që nuk do ta kenë mendjen te argjendi dhe nuk gjejnë kënaqësi te ari”** Kjo ushtri do të jetë kaq e fokusuar tek hakmarrja sa që nuk do të ketë asnjë mundësi për t'i paguar ata!

13:18 “foshnjat në bark të nënës” Kjo i referohet fëmijëve të palindur dhe mamave të tyre ose fëmijëve të vegjël.

▣ **“syri”** Kjo fjalë përdoret këtu për të përfaqësuar qëndrimet / veprimet e një personi (shih Ligji i Përt. 7:16; 13:8; 19:13; Ezek. 7:4; 16:5; 20:17). Këtu përdoret për të përcaktuar se pushtuesit nuk do të kenë mëshirë as për fëmijët. Ky rresht i poezisë është paralel me rreshtin më sipër!

Luftëtarët median nuk kishin asnjë dhembshuri apo mëshirë (shih Jer. 6:23; 21:7; 50:42).

13:19 Bukuria dhe sofistikimi kulturor i Babilonisë ishin të njohura (dmth., Danieli 4 i Neo-Babilonisë), por të gjitha ato do të humbisnin dhe do të shkatërroheshin! Megjithatë, nëse kjo i referohet Babilonisë gjatë periudhës asiriane, ajo u shkatërrua plotësisht në vitin 689 para Krishtit nga Senakeribi.

▣ **“Kaldeasve”** Ky ishte emri i fisit në jug të Babilonisë dhe shpesh përdoret si një sinonim për kombet e mëvonshme të Neo-Babilonisë (dmth., Nebukadnetsari). Për ngjyrimet e tjera të termit shih Dan. 1:24.

▣ **“Sodoma dhe Gomora”** Këto ishin qytete me ligësi të madhe, qytete të cilat Perëndia i shkatërroi me zjarr dhe squfur (shih Zan. 19:24-28; Ligji i Përt. 29:23).

13:20-22 Kjo është gjuhë hiperbolike (shih vajtimet sumeriane mbi Urin dhe vegimet e Nefertitit mbi Mbretërinë e vjetër egjiptiane). Qyteti ra në kohën e Merodak-baladanit tek Asiria me shkatërrim të plotë. Qyteti ra tek ushtria Medo-Persiane në vitin 539 para Krishtit pa shkatërrim të zgjeruar.

Libri që realisht më ka ndihmuar, si një person modern perëndimor, për të kuptuar letërsinë profetike dhe apokaliptike lindore është D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* [Parmendat dhe Drapërit: Të Rimendosh Gjuhën e Profecisë dhe Apokaliptikës Biblike].

13:20 Shkatërrimi ishte kaq tërësor sa që

1. nuk u popullua për breza të tërë
2. arabët nuk ngritën më aty çadra
3. as kopetë nuk ndalën aty
4. ndërtesat do të përdoren vetëm nga kafshët e egra (ndoshta demonët, shih v. 21-22; 34:13-15; Zbu. 18:2)
5. jo më një komb

Kjo i përshtatet Babilonisë së “vjetër” më mirë se sa Babilonisë së “re”. Medët braktisën aleancën e tyre me Merodak-baladanin dhe iu bashkuan asirianëve në shkatërrimin e kryeqytetit të Babilonisë në vitin 689 para Krishtit.

ISAIA 14

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Tallja e Izraelit	Mëshirë mbi Jakobin	Rikthimi nga Mërgimi	Rikthimi nga Mërgimi	Fundi i Mërgimit
14:1-2	14:1-2	14:1-2	14:1-2	14:1-2
	Rënia e Mbretit të Babilonisë	“Si kanë Rënë të Fuqishmit”	Mbreti i Babilonisë në Botën e të Vdekurve	Vdekja e Mbretit të Babilonisë
14:3-23 (3-21)	14:3-4a	14:3-11	14:3-4a	14:3-8
	14:4b-8 (4b-8)	(4b-11)	14:4b-8	(4b-8)
	14:9-11 (9-11)		14:9-11	14:9-15 (9-15)
	Rënia e Luciferit			
	14:12-15 (12-15)	14:12-20a (12-20a)	14:12-15	
	14:16-17 (16-17)		14:16-17	14:16-21 (16-21)
	14:18-21 (18-21)		14:18-21	
	Babilonia e Shkatërruar	14:20b-21 (20b-21)	Perëndia do të Shkatërrojë Babiloninë	
	14:22-23 (22-23)	14:22-23	14:22-23	14:22-23
Gjykimi mbi Asirinë	Asiria e Shkatërruar	Kundër Asirisë	Perëndia do të Shkatërrojë Asirianët	Kundër Asirisë
14:24-27	14:24-27 (24-27)	14:24-27 (24-27)	14:24-27	14:24 (24) 14:25 (25) 14:26 (26) 14:27 (27)
	Filistia e Shkatërruar	Kundër Filistisë	Perëndia do të Shkatërrojë Filistinët	Kundër Filistinëve
14:28	14:28-31	14:28-31	14:28	14:28
Gjykimi mbi Filistinë				
14:29-32 (29-32)	(29-31)	(29-31)	14:29-30	14:29 (29) 14:30-31 (30-31)
			14:31	

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)***DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI***

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Duhet të ketë pasur shumë diskutim mbi lidhjen e vargjeve 14:12-21 me Satanin. Mua më duket se duhet ta marrim seriozisht kontekstin historik dhe pohimet specifike letrare të Isaias dhe të pranojmë se fillimisht kjo i referohej mbretit të Babilonisë (ose mbretërve të Asirisë pas Ashurbanipalit). Megjithatë, problemi i mbretit të Babilonisë, sikurse me të gjitha krijesat e ndërgjegjshme, ishte krenaria. Nëse kthehemi tek Zan. 3:5, ne shohim këtë dëshirë për t'u bërë si Perëndia. Jo vetëm ka ndikuar mëkati tek bota engjëllore, por gjithashtu edhe tek bota materiale (shih Danieli 4; 11:36; Ezek. 28:13 e në vazhdim; II Thes. 2:4). Mua më duket se “Babilonia” në Bibël është një lloj qeverie njerëzore e paperëndishme (shih Zbu. 14:8; 16:19; 17:5; 18:2,10,21). Mbreti është një lloj drejtuesi i lig. Prapa drejtuesve të këqij botëror në Dhjatën e Vjetër qëndronin perënditë e kombeve të tyre (shih Dan. 10:13,20). Nga Dhjata e Re ne kuptojmë forcën personale të ligësisë të njohur si Satan. Identifikimi i plotë në këtë kapitull si Satan u ndikua ndoshta nga
1. Përkthimi *Vulgate* i Jerome që e përktheu në v. 12 si “Lucifer”
 2. Tertuliani dhe Gregori i Madh e lidhën këtë pasazh me vargun tek Luka 10:18
 3. Ky pasazh është përdorur si sfond si për Ferrin e Dantes ashtu edhe për Parajsën e Humbur të Miltonit
- B. Shih Temën e Veçantë më poshtë.

TEMË E VEÇANTË: SATANI (SPECIAL TOPIC: SATAN)

Kjo është një temë shumë e vështirë për disa arsye.

1. Dhjata e Vjetër nuk na paraqet një kryearmik të së mirës, por një shërbëtor të YHWH (shih A. B. Davidson, *OT Theology* [Teologjia e Dhjatës së Vjetër], fq. 300-306), i cili i ofron njerëzimit një alternativë, si dhe e akuzon njerëzimin për padrejtësi. Ka vetëm një Perëndi (shih Temën e Veçantë: Monoteizmi / Special Topic: Monotheism), një fuqi dhe një shkak të vetëm në Dhjatën e Vjetër — YHWH (shih Isa. 45:7; Amosi 3:6).
2. Koncepti i kryearmit personal të Perëndisë u zhvillua në literaturën ndërbiblike (jokanonike) në ndikimin e feve dualiste perse (zoroastrianizmi). Nga ana e vet, kjo gjë ndikoi së tepërmi në judaizmin rabinik dhe në komunitetin esen (dmth., Pergamenat e Detit të Vdekur).

3. Dhjata e Re i zhvillon motivet e Dhjatës së Vjetër në kategori çuditërisht të thekta, por të përziejdhura.

Nëse studimin e ligësisë e shohim nga pikëvështrimi i teologjisë biblike (ku secili libër, autor, ose gjini letrare studiohet dhe përvijohet veçmas), atëherë na zbulohen pikëpamje shumë të ndryshme për ligësinë.

Nga ana tjetër, nëse i qasemi studimit të ligësisë nga përjasja jobiblike ose jashtëbiblike e feve botërore ose feve lindore, atëherë një pjesë e mirë e zhvillimeve të Dhjatës së Re paraprihen nga dualizmi persian dhe spiritizmi greko-romak.

Nëse dikush (si unë!) është i përkushtuar paraprakisht ndaj autoritetit hyjnor të Shkrimit, atëherë zhvillimi i Dhjatës së Re duhet parë si zbuluesë e përshkallëzuar. Të krishterët duhet të mos lejojnë që folklori judaik apo literatura perëndimore (Dantja, Milioni) të ndikojnë më tej në këtë koncept. Ka pa dyshim mister dhe paqartësi në këtë pjesë të zbuluesës. Perëndia ka zgjedhur që të mos na i zbulojë të gjitha aspektet e ligësisë, origjinën e saj (shih Temën e Veçantë: Luciferi / Special Topic: Lucifer), zhvillimin, apo synimin e saj, por na ka zbuluar disfatën e ligësisë!

Në Dhjatën e Vjetër, termi “satan” ose “akuzues” (BDB 966, KB 1317) mund të përdoret për tre grupe të ndryshme.

1. Akuzuesit njerëzorë (shih 1 Sam. 29:4; 2 Sam. 19:22; 1 Mbre. 11:14, 23, 25; Psa. 109:6)
2. Akuzuesit engjëj (shih Num. 22:22-23; Jobi 1-2; Zak. 3:1)
3. Akuzuesit demoniakë (shih 1 Kro. 21:1; 1 Mbre. 22:21; Zak. 13:2)

Vetëm më vonë, në periudhën midis dy Dhjatave, gjarpri i Zanafillës 3 identifikohet me Satanin (shih Book of Wisdom [Libri i Urtësisë] 2.23-24; 2 Enoch [Enoku] 31:3), dhe, më vonë, kjo shndërrohet në koncept rabinik (shih *Sot* 9b dhe *Sanh.* 29a). “Bijtë e Perëndisë” tek Zanafilla 6 bëhen engjëj tek 1 Enoku 54:6. E përmend këtë, jo për të thënë se ky libër është teologjikisht i saktë, por për të treguar zhvillimin e termit. Në Dhjatën e Re, këto veprimtari të Dhjatës së Vjetër i atribuohen ligësisë së personifikuar engjëjlore (shih 2 Kor. 11:3; Zbu. 12:9).

Origjina e ligësisë së personifikuar është e vështirë ose e pamundur (varet nga pikëpamja e secilit) për t’u përcaktuar nga Dhjata e Vjetër. Një arsye për këtë është monoteizmi i rreptë i Izraelit (shih Temën e Veçantë: Monoteizmi / Special Topic: Monotheism; si dhe vini re 1 Mbre. 22:20-22; Pred. 7:14; Isa. 45:7; Amosi 3:6). Çdo shkakësi (shih Isa. 45:7; Amosi 3:6) i atribuohet YHWH-së për të treguar natyrën unike dhe parësinë e Tij (shih Isa. 43:11; 44:6, 8, 24; 45:5-6, 14, 18, 21, 22).

Burime të mundshme informacioni janë: (1) Jobi 1-2, ku Satani është një nga “bijtë e Perëndisë” (pra, engjëjt), ose (2) Isaia 14 dhe Ezekieli 28, ku mbretërit kryelartë të Lindjes së Afërt (Babilonia dhe Tiri) ndoshta përdoren për të ilustruar krenarinë e Satanit (shih 1 Tim. 3:6). Unë kam dyshimet e mia për këtë qasje. Ezekieli përdor metafora nga Kopshti i Edenit, jo vetëm për mbretin e Tirit si Satan (shih Ezek. 28:12-16), por edhe për mbretin e Egjiptit si Pema e Njohurisë së të Mirës dhe së Ligës (Ezek. 31). Megjithatë, Isaia 14, sidomos v. 12-14, duket se përshkruan një kryengritje engjëjlore për shkak të krenarisë. Nëse Perëndia ka dashur të na e zbulojë natyrën dhe origjinën e saktë të Satanit, e ka bërë në një mënyrë dhe vend shumë të tërthortë. Duhet t’i shmangemi prirjes së teologjisë sistematike, e cila merr pjesë të vogla dhe të paqarta nga Dhjatat, autorët, librat dhe gjinitë e ndryshme dhe i kombinon si të ishin pjesë të një pamje të vetme hyjnor.

Unë jam dakord me Alfred Edersheim (*The Life and Times of Jesus the Messiah* [Jeta dhe Kohët e Jezus Mesias], vëll. 2, shtojcat XIII [fq. 748-763]) dhe XVI [fq. 770-776]) se judaizmi rabinik është ndikuar së tepërmi nga dualizmi pers dhe nga hamendësimet perse për demonët. Rabinët nuk janë burim i saktë për të vërtetën në këtë pikë. Jezusi devijon rrënjësisht nga mësimet e Sinagogës në këtë fushë. Unë mendoj se

koncepti i një armiku kryeengjellor të YHWH-së u zhvillua nga dy perënditë e larta të dualizmit iranian, *Ahkiman* dhe *Ormaza*, dhe më tej u zhvilluan nga rabinët për t'u shndërruar në dualizmin biblik të YHWH-së dhe Satanit.

Pa dyshim, Dhjata e Re përmban zbuluesë të përshkallëzuar në lidhje me personifikimin e ligësisë, por mësimet e saj nuk janë aq të detajuara sa ato të rabinëve. Një shembull i qartë i këtij dallimi është “lufta në qiell”. Rënia e Satanit është një domosdoshmëri logjike, por nuk na jepen hollësi (shih Temën e Veçantë: Rënia e Satanit dhe engjëjve të tij / Special Topic: The Fall of Satan and His Angels). Edhe shpjegimet që na jepen fshihen në gjuhën e gjinisë letrare apokaliptike (shih Zbu. 12:4, 7, 12-13). Ndonëse Satani është mposhtur në Jezusin dhe është dëbuar në tokë, ai ende funksionon si shërbëtor i YHWH-së (shih Mat. 4:1; Luka 22:31-32; 1 Kor. 5:5; 1 Tim. 1:20).

Duhet t'i vëmë fre kureshtjes në këtë pikë. Ekziston një forcë personale tundimi dhe ligësie, por gjithsesi ka vetëm një Perëndi dhe ne jemi përgjegjës për zgjedhjet që bëjmë. Ekziston një betejë shpirtërore, si përpara, ashtu dhe pas, shpëtimit. Fitorja mund të vijë dhe të qëndrojë vetëm në Perëndinë Triun dhe nëpërmjet Tij. Ligësia është mposhtur dhe do të asgjësohet (shih Zbu. 20:10)!

- C. Unë personalisht ndihem gjithnjë e më pak rehat me përdorimin e Isaias 14 dhe Ezekielit 28 si tekste biblike për orgjinën dhe abdikimin e një tunduesi engjellor. Unë mendoj se kurioziteti ynë na drejton për të përdorur kontekstet në mënyrë jo të duhur. Bibla hesht mbi shumë çështje për të cilat ne jemi kuriozë. Teologjia Sistematike duhet të nisë me eksegezë! Në shumë mënyra bota frymërore është qëllimisht e mbuluar, e fshehur.
- D. Për një kontekst të ngjashëm shih Ezekieli 28 tek www.freebiblecommentary.org, “Old Testament Studies” [Studime të Dhjatës së Vjetër], komentaret e shkruar.
- E. Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit] (fq. 812) thotë për këtë poezi se “ajo përshkruan vdekjen e turpshme të një monarku asirian në kohën e Isaias, ndoshta Sargon II, i cili u vra në një betejë në vitin 705. Më vonë ajo u ri-interpretua si parashikimi i vdekjes së një monarku babilonas”. Unë mendoj se Isaia (ose një dishepull i tij) duhet të ketë përdorur një poezi të mëparshme, ose të paktën pamjet e saj, për të përshkruar një seri mbretërisht lindorë arrogante të cilët u shkatërruan nga YHWH.
- F. Është e pamundur të përshtatësh së bashku të gjitha aludimet historike në këtë profeci. Mbani mend se profecia hebraike është një “tregues” historik, dhe jo një hartë e detajuar rrugëtimi. Njerëzit perëndimorë keqkuptojnë pamjet, paqartësinë dhe hiperbolën! Shih D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* [Parmendat dhe Drapërit: Të Rimendosh Gjuhën e Profecisë dhe Apokaliptikës Biblike].

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 14:1-2

¹ Me qenë se Zotit do t'i vijë keq për Jakobin, Ai do të zgjedhë përsëri Izraelin dhe do t'i rivendosë në tokën e tyre; të huajtë do të bashkohen me ta dhe do të lidhen me shtëpinë e Jakobit. ² Popujt do t'i marrin dhe do t'i çojnë përsëri në vendin e tyre dhe shtëpia e Izraelit do t'i zotërojë në vendin e Zotit si robër dhe robinja; do të zënë robër ata që i kishin zënë robër dhe do të mbretërojnë mbi shtypësit e tyre.

14:1 “Zoti do të ketë dhembshuri⁴⁷” Kjo FOLJE (BDB 933, KB 1216, *Piel* E PAKRYER, shih 49:13,15; 54:7-8) përcakton marrëdhënien e veçantë të YHWH me popullin e Tij të besëlidhjes (shih Osea 1-2), sikurse FOLJA “zgjedh” (BDB 103, KB 119, *Qal* E KRYER, shih 41:8,9; 44:1; 49:7). Tek vargu 9:17 Perëndisë së Izraelit nuk

⁴⁷ Versioni në shqip është: “Zotit do t'i vijë keq”.

do t'i vijë keq për popullin e Tij të besëlidhjes (shih Osea 1-3;) dhe tek 13:18 Medët nuk do të kenë dhembshuri për Babiloninë, por YHWH sërish do ta ripërtërijë marrëdhënien e Tij unike me farën e Abrahamit!
Pasi YHWH përdor fuqitë e Mesopotamisë për të ndëshkuar mosbindjen e popullit të Tij të besëlidhjes, Ai do të nxisë një “eksod të ri” dhe një “pushtim të ri”!

▣ **“Jakobin... Izraelin...”** Këta dy terma mund të përdoren si për Dhjetë Fiset e Veriut ashtu edhe për Dy Fiset e Jugut që ribashkohen sërish.

14:1-2 “të huajtë do të bashkohen me ta dhe do të lidhen me shtëpinë e Jakobit... dhe popujt” Ka dy mundësi interpretimi të vargjeve 1-2: (1) ose vargjet 1 dhe 2 shkojnë së bashku dhe përshkruajnë të njëjtin grup (dmth., të huajt... popujt) ose (2) vargu 1 përshkruan bekimet e johebrenjve (dmth., të huajt) dhe vargu 2 përshkruan armiqët e mposthur të Izraelit si shërbëtorë të tyre.

Është e vështirë tek Isaia dhe Mikea të ekuilibrosh qëndrimin dhe veprimet e YHWH ndaj kombeve.

1. Ai i do ata dhe i përfshin ata në popullin e Tij të besëlidhjes (shih 2:2-4; 11:10, shih Temën e Veçantë tek 1:3)

2. Ai i gjykon ata dhe i vendos ata në skllavëri (dmth., 60:10; 51:5)

Në një farë mënyre të dyja janë të vërteta! Profetët lëvizin sa para dhe pas, shpesh në të njëjtin kontekst, midis këtyre dy ekstremeve. Opsioni numër 1 reflekton Zanafillën 1-3; 12, ndërkohë që opsioni numër 2 reflekton historinë e Izraelit në Kanaan.

Tek Isaia kombet rikthejnë popullin e besëlidhjes në tokën e tyre (dmth., në Kanaan) dhe bëhen një me ta në adhurimin e YHWH (shih 49:22; 60:4-9,10-14; 66:20). Kjo mund të reflektojë “eksodin e ri”. Shumë popuj të huaj e lanë Egjiptin me Izraelin dhe të tjerë iu bashkuan atij përgjatë rrugës (endjet në shkretëtirë dhe pushtimi). Ndoshta pamjet e vargut 2 e reflektojnë këtë. Nëse është kështu, ai do të zgjidhte problemin e pikës 2 më lartë.

14:3 Gjendet një “ndërrim i roleve” midis vargut 2 (skllavëria e armiqve të Izraelit) dhe vargut 3 (skllavëria e Izraelit, e cila tani ka përfunduar). Subjekti i “ndërrimit të roleve” është i zakonit në Dhjatën e Vjetër. YHWH vepron në mënyra të papritura për të konfirmuar zgjedhjen e farës së Abrahamit (shih Zanafilla 12, 15, 17). Qëllimi i vëmendjes së Tij të veçantë nuk është favoritizmi, por një plan i përgjeshëm shpengues (shih Zan. 3:15; 12:3) për të gjithë njerëzit e krijuar në shëmbëlltyrën e Tij (shih Zan. 1:26-27).

Sikurse aq shpesh tek Isaia, gjendet një fokus afatshkurtër dhe një fokus afatgjatë. Profeti i shkrin këto dy horizonte. Një shembull i mirë mund të jetë kapitulli 13, aty ku gjykimi i Babilonisë dhe Neo-Babilonisë shkrihen me njëri-tjetrin.

VERSIONI SHQIP: 14:3-27

³ Kështu që ditën në të cilën Zoti do t'i japë prehje lodhjes sate, shqetësimit tënd nga skllavëria e rëndë së cilës i ishe nënshtruar, ⁴ ti do të shqiptosh këtë sentencë mbi mbretin e Babilonisë dhe do të thuash:

"Ashtu si mbaroi shtypësi,

Tagrambledhja e arit ka mbaruar.

⁵ Zoti e ka thyer shkopin e të pabesëve,

Skeptrin e tiranëve.

⁶ Ai që në tërbim e sipër godiste popujt me goditje të pandërprera,

Ai që sundonte me zemërim mbi kombet tani përndiqet pa mëshirë.

⁷ Mbarë dheu pushon i qetë,

Njerëzit shpërthejnë në britma gëzimi.

⁸ Madje edhe selvitë e kedrat e Libanit gëzohen për ty dhe thonë:

‘Që kur ke rënë, asnjë druvar s’ka dalë kundër nesh’.

⁹ Sheoli poshtë është në lëvizje për ty, me qëllim që të të dalë përpara kur të vish;

Ai zgjon frymët e të vdekurve, tërë princat e dheut;

Ka ngritur nga fronet e tyre gjithë mbretërit e kombeve.

¹⁰ Të gjithë e marrin fjalën për të të thënë:

‘Edhe ti je bërë i dobët si ne

Dhe je bërë i ngjashëm me ne.

¹¹ Salltaneti yt ka rënë në Sheol

Tok me tingujt e harpave të tua;
Poshtë teje shtrihet një shtrat me krimba
Dhe krimbat janë mbulesa jote’.

¹² Vallë, si ke rënë nga qielli,
O Lucifer, bir i agimit?

Vallë si të hodhën për tokë
Ty që i hidhje poshtë kombet?
¹³ Ti thoshnje në zemrën tënde:

‘Unë do të ngjitem në qiell,
Do të ngre fronin tim përmbi yjet e Perëndisë;
Do të ulem mbi malin e asamblesë
Në pjesën skajore të veriut;

¹⁴ Do të ngjitem mbi pjesët më të larta të reve,
Do të jem i ngjashëm me Shumë të Lartin’.

¹⁵ Po përkundrazi do të hidhesh në Sheol,
Në thellësitë e gropës.

¹⁶ Ata që të shikojnë të ngulin sytë,
Të vërejnë me kujdes dhe *thonë*:
‘Ky është njeriu që e bënte tokën të dridhej,
Që i trondiste mbretëritë,

¹⁷ Që e katandisi botën në shkretëtirë,
Që shkatërron qytetet e saj
Dhe nuk i la kurrë të shkojnë të lirë robërit e tij?’.

¹⁸ Të gjithë mbretërit e kombeve, tërë ata prehen në lavdi,
Secili në varrin e tij;

¹⁹ Ty përkundrazi të hodhën larg varrit tënd
Si një farë e neveritshme,
Si një rrobe të të vlarëve nga shpata,
Që i zbresin mbi gurët e gropës,
Si një kufomë e shkelur.

²⁰ Ti nuk do të bashkohesh me ta në varr,
Sepse ke shkatërruar vendin tënd
Dhe ke vlarë popullin tënd;
Pasardhësit e keqbërësve nuk do të përmenden më.

²¹ Përgatitni masakrën e bijve të tij
Për shkak të paudhësisë së etërve të tyre,
Që të mos ngrihen më për të zotëruar tokën
Dhe për të mbushur faqen e dheut me qytete.

²² ‘Unë do të ngrihem kundër tyre,’ thotë Zoti i ushtrive, ‘dhe do të shfaros nga Babilonia emrin dhe ata që kishin shpëtuar, fëmijët dhe pasardhësit,’ thotë Zoti. ²³ ‘Do të bëj që atje të sundojë iriqi dhe moçali; do ta fshij me fshesën e shkatërrimit,’ thotë Zoti i ushtrive’. ²⁴ Zoti i ushtrive është betuar duke thënë: ‘Në të vërtetë ashtu siç e kam menduar ashtu do të jetë, dhe ashtu si kam vendosur, kështu ka për të ndodhur. ²⁵ Do ta dërrmoj Asirin në vendin Tim, do ta shkel në malet e mia; atëherë zgjedha e tij do t’u hiqet atyre dhe barra tij do të hiqet nga kurrizi i tyre. ²⁶ Ky është plani i vendosur kundër të gjithë dheut dhe kjo është dora e shtrirë kundër të gjithë kombeve. ²⁷ Me qenë se Zoti i ushtrive e ka vendosur këtë, kush mund t’ia anullojë? Dora e tij është shtrirë dhe kush mund ta detyrojë ta tërheqë?’.

14:4 Ky është termi i letërsisë hebraike të urtësisë *mashal* (BDB 605), i cili zakonisht përkthehet “fjalë e urtë”. Megjithatë, struktura poetike e vargjeve 3-21 është në kuadrin e një kënge vaji varrimi (dmth., kapitulli 47 dhe Vajtimet).

▣ **“kundër mbretit të Babilonisë⁴⁸”** Identiteti i këtij titulli është i pasigurtë. Ju lutem, lexoni “Njohuri Kontekstuale”, pika C, paragrafi i dytë i kapitullit 13. Vini re se si në vargun 14:24, pa ndonjë formulë “orakulli”, Asiria adresohet drejtpërdrejtë. Pas rënies së qytetit të Babilonisë tek Asiria në vitin 689 para Krishtit, mbretërit asirianë morën titullin e shtuar të fronit të “mbretit të Babilonisë”.

▣

NASB “egërsia ka mbaruar”
NKJV “qyteti i artë ka mbaruar”
NRSV “pafytyrësia e tij ka mbaruar”
NJB “si përfundoi arroganca”
LXX “mbikëqyrësi ka mbaruar”

MT ka fjalën מדהבה, por kjo përdoret vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër. Nëse ד (d) ndryshohet në ר (r), sikurse rrotullat e mbledhura të Isaias në Rrotullat e Mbledhura të Detit të Vdekur, atëherë מדהבה (BDB 923) bëhet “arrogant” ose “i pacipë”. UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit Hebraik] i jep këtij leximi një vlerësim “C” (dmth., dyshim i konsiderueshëm).

NKJV ndjek një rrënjë të mundshme në gjuhën aramaike që i referohet arit. Asnjë përkthim tjetër kryesor nuk ndjek këtë drejtim.

14:5 “Zoti e ka” YHWH është kontrolluesi i historisë njerëzore (shih v. 22-23,24). Ai mund të jetë i padukshëm për ata, të cilëve iu mungon besimi, por Ai po drejton historinë për ardhjen e Mesias (ardhjen e parë) dhe për konsumimin e epokës së drejtësisë (ardhja e dytë). Shih Temën e Veçantë tek 1:3.

▣ Shkopi (BDB 641) dhe skeptri (BDB 986) ishin simbolet e fuqive mbretërore (shih v. 6). Ata përdoren për përdorimin e Asirisë nga YHWH tek 10:5.

14:7 “Mbarë dheu pushon i qetë” “Pushon” (BDB 628, KB 679, *Qal* E KRYER) i referohet një kohe paqeje nga pushtimi. Po e njëjta FOLJE përdoret në v. 3 (*Hiphil* PËRBËRJE PASKAJORE) për t’iu referuar pushtimit / paqes së popullit të besëlidhjes. Këtu ajo i referohet të gjithë ANE (dmth., “e gjithë toka”).

Rënia e fuqive mesopotamase solli pushim, qetësi dhe gëzim përgjatë ANE. Pushtuesi u mposht (shih v. 8).

▣ **“njerëzit shpërthejnë në britma gëzimi”** Isaia flet shpesh për gëzimin e çlirimit (shih 44:23; 49:13; 52:9; 54:1).

Këtu, ajo ka një element të një gëzimi eskatologjik (dmth., “e gjithë toka”). Vullneti i YHWH për njerëzimin ishte shlodhja, paqja, bollëku dhe gëzimi (shih Zanafilla 1-2)!

14:8 “asnjë druvar s’ka dalë kundër nesh” Kjo mund të ketë një nga tre kuptimet më poshtë.

1. Babilonia eksportonte shumë pemë për projektet e veta të ndërtimit (kuptim i drejtpërdrejtë)
2. Armiku nuk do të presë lëndë druri për të ndërtuar pajisje rrethimi (kuptim i drejtpërdrejtë)
3. Toka do të begatojë në paqe (kuptim simbolik)

14:9 “Sheoli” Sheoli personifikohet si në përgatitje të një mbledhje mirëseardhjeje për mbretërit e rënë. Ai (BDB 982) i referohet vendit të mbajtjes së të vdekurve. Në Dhjatën e Vjetër jeta pas vdekjes përshkruhet si një ekzistencë e ndërjegjeshme, por pa gëzim; njerëzit janë thjesht një hije e qenieve të tyre të mëparshme me një barazi të imponuar në heshtje (shih vv. 10-11, Job 3:17-19; 10:21-22; 21:23-26). Shih Temën e Veçantë: Ku Janë të Vdekurit? / Special Topic: Where Are the Dead? tek 5:14.

▣

NASB “frymët e të vdekurve”
NKJV “të vdekurit”
NRSV “hijet”
TEV, NJB “fantazmat”
LXX “të fuqishmit”

⁴⁸ Versioni në shqip është: “mbi mbretin e Babilonisë”.

REB “të vdekurit antikë”

Termi (BDB 952 I, shih 26:19) përdoret në poezi për

1. Mbretërit e vdekur, TEV, NJB
2. Luftëtarët e vdekur, LXX
3. Paraardhësit e vdekur, REB
4. Të vdekurit në përgjithësi, NASB, NKJV

Në tekste historike ajo i referohet *Rephaim*, një grupi etnik të lidhur me gjigandët.

TEMË E VEÇANTË: FJALËT QË PËRDOREN PËR LUFTËTARË OSE GRUPE POPUJSH TË GJATË/TË FUQISHËM (SPECIAL TOPIC: TERMS USED FOR TALL/POWERFUL WARRIORS OR PEOPLE GROUPS)

Këta njerëz trupmëdhenj / të gjatë / të fuqishëm përmenden me emra të ndryshëm:

1. *Nephilim* (gjigandë, BDB 658, KB 709) – Zan. 6:4 (shih Temën e Veçantë: Bij të Perëndisë tek Zanafilla 6 / Special Topic: Sons of God in Genesis 6); Num. 13:33
2. *Rephaim* (gjigandë, BDB 952 II, KB 1274) – Zan. 14:5; 15:20; Ligji i Përt. 2:11,20; 3:11,13; Joz. 12:4; 13:12; 2 Sam. 21:16,18,20,22; 1 Kro. 20:4,6,8
3. *Zamzummin* (BDB 273), *zuzim* (BDB 265, KB 266) – Zan. 14:5; Ligji i Përt. 2:20
4. *Emim* (BDB 34) – Zan. 14:5; Ligji i Përt. 2:10-11
5. *Anakim* (bijtë e Anakut, ata me qafë të gjatë BDB 778 I, KB 859 II) – Num. 13:33; Ligji i Përt. 1:28; 2:10-11,21; 9:2; Joz. 11:21-22; 14:12,15; 15:14; Gjyq. 1:20

Vini re se si Zan. 14:5 përmend tre nga këta grupe të njerëzve të mëdhenj (shih LXX, Vulgate). Termi *Rephaim* gjithashtu përdoret për ata që jetojnë në Sheol (shih Job 26:5; Ps. 88:10-11; Isa. 26:14,19).

NASB, NRSV “drejtuesit e tokës”

NKJV “kryesuesi i tokës”

TEV “ata që ishin të fuqishëm”

NJB “sunduesit e botës”

Kjo është fjalë për fjalë “deshët” (BDB 800, shih Ezek. 34:17). Ajo i referohej drejtuesit të një tufe dhe më pas u përdor në mënyrë metaforike për shoqëritë njerëzore.

14:11 Dy rreshtat e parë përcaktojnë stilin ekstravagant dhe të tepruar të jetesës së mbretërve lindorë. Ata shtriheshin në jastëkë dhe flinin në shtretër të butë.

Dy rreshtat e fundit përshkruajnë shtratin e ri të mbretërve në Sheol / varr (dmth., me krimba). Edhe monarkët që e shihnin vetveten si perëndi, një ditë do të jenë në një shtrat krimbash! Vdekshmëria është një nivelues i gjithë njerëzimit (shih 5:14). Çfarë kontrasti!

■ **“krimbi”** Këtu ajo përdoret fjalë për fjalë si një shprehje për vdekjen dhe në mënyrë metaforike për frikën nga vdekja dhe për tranzitin e gjithë jetës njerëzore.

14:12 “Vallë, si ke rënë nga qielli” FOLJA (BDB 656, KB 709, *Qal* E KRYER) përcakton një rrethanë të vendosur. Pyetja është: “A është kjo e drejtpërdrejtë apo figurative?” FOLJA përdoret për një vdekje të dhunshme (BDB 657, v. 2a). Isaia e përdor atë tek vargjet 3:8; 8:15 për shkatërrimin e një qyteti. Por fraza e shtuar, “nga qielli”, është ajo që i ka shkaktuar komentatorët të pranojnë se bëhet fjalë për një qenie engjëjllore, ashtu sikurse fjalët e ngjashme të Jezusit tek Luka 10:18.

NASB “O yll i mëngjesit”

NKJV, Vulgate “O Lucifer”

NRSV “O Yll i Ditës”

TEV “yll i shndritshëm i mëngjesit”

NJB, LXX

“yll i ditës”

REB

“yll i shndritshëm i mëngjesit”

Termi MASHKULLOR EMËROR në hebraisht është הילל (BDB 237, KB 245). Kjo formë gjendet vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër. Rrënja FOLJORE, ללל mund të ketë kuptimin

1. “shndrit”, ndoshta duke iu referuar hënës së re
2. “të mburresh” ose “të lavdërosh,” nga e cila kemi psalmet Hallel (dmth., psalmet e lavdërimit)

KB përmend disa mundësi si origjinë të kësaj rrënje.

1. Nga një rrënjë ugaritike, *hll*
2. Nga një rrënjë arabike, rritja e hënës së re
3. Nga rrënja hebraike, e pasigurtë, por ndoshta i referohet Venusit yllit të mëngjesit (“bir i agimit”)
4. Nga latinishtja, Lucifer i referohet Venusit (dmth., fjalë për fjalë “mbajtës i dritës”)

E gjithë ideja e titullit është se kjo dritë qiellore eklipsohet shpejt nga drita e mëngjesit. Shkëlqimi i saj është i shkurtër! Po vjen një dritë e re, më e shndritshme dhe më e mirë!

■ **“ty”** Dy rreshtat e tjerë të vargut 12 dukshëm i referohen një mbreti tokësor të Asirisë ose Babilonisë (shih vargjet 16-17). Pamjet e poezisë (vargjet 4-21) janë marrë nga mitologjia kanaanite (sidomos vargjet 13-14), që njihen nga pllakat Ras Shamra që datojnë nga shekulli i pesëmbëdhjetë të gjendura në qytetin e Ugaritit. Termet “ylli i mëngjesit” (*Helal*) dhe “agimi” (*Shabar*) janë që të dy emra të perëndive në mitologjinë kanaanite, sikurse është një mal i perëndive në veri (Mali Zaphon, shih Ps. 48:2). Gjithashtu titulli për perëndinë, “Shumë i Larti”, është i zakonitë në poezitë ugaritike dhe i referohet *Ba'al Shamim* (“Zot i qiellit”). Në mito-poezinë kanaanite *Helal*, një perëndi më i vogël, përpiqet të uzurpojë fuqinë, por mposhtet. Kjo qëndron pas pamjeve të Isaisë të një sundimtari lindor arrogant.

Ky përshkrim i një mbreti krenar dhe arrogant të Lindjes së Afërme vazhdon nga vargjet 8-11. Vetëm në vargun 12, të marrë fjalë për fjalë duke ndjekur përkthimin *Vulgate*, dhe në të mungesë të njohurisë së letërsisë ugaritike, mund të përdoret ky kontekst si t'i referohej një drejtuesi rebel engjëllor. Shih *Njohuri Kontekstuale*, pika B.

14:13-14 Këto dy vargje tregojnë arrogancën dhe krenarinë e mbretërve të ANE.

1. “Unë do të ngjitem në...,” BDB 748, KB 828, *Qal* E PAKRYER
2. “do të ngre fronin tim...,” BDB 926, KB 1202, *Hiphil* E PAKRYER
3. “do të ulem mbi...,” BDB 442, KB 444, *Qal* E PAKRYER
4. “do të ngjitem mbi...,” e njëjta FOLJE sikurse në pikën 1
5. “do të jem i ngjashëm me...,” BDB 197, KB 225, *Hiphil* E PAKRYER

Arroganca dhe krenaria janë thelbi i frymës së rënë njerëzore. Vetëm YHWH e gjykon këtë vetë-hyjesim njerëzor!

14:13 “yjet e Perëndisë” Titulli për Perëndinë është *El*, אֱל (BDB 42), që ka një përcaktim të zakonitë të hyjesisë përgjatë ANE. Edhe ky gjithashtu mund të reflektonte mitologjinë kanaanite nga Ugariti.

Yjet shiheshin si engjëj / perëndi që kontrollonin fatin njerëzor (dmth., adhurimi yjor babilonas nga *Ziguratët*). Ky person dëshironte kontroll të plotë mbi tokën.

■ **“Do të ulem mbi malin e asamblesë**

Në pjesën skajore të veriut” Ky është një simbol i vendbanimit të Perëndisë (shih Ps. 48:2; Ezek. 28:14). Është befasese vendndodhja e tij “në pjesën skajore të veriut”. Ky mal i perëndive në pjesën e largët veriore ishte pjesë e mitologjisë kanaanite, i ngjashëm me malin grek të Olimpiti.

14:14 “Shumë të Lartin” Ky titull *Elyon*, עֵלְיוֹן (BDB 751 II), përdoret nga Balaam tek Num. 24:16 dhe është paralel me *Shaddai* (dmth., i Plotfuqishmi, BDB 994). Ai përdoret nga Moisiu në Këngën e tij përpara vdekjes së tij tek Ligji i Përt. 32:8, sikurse nga Davidi tek II Sam. 22:14 dhe në disa Psalme. Ai gjithashtu u përdor në Pllakat Ras Shamra për perëndinë e lartë kanaaneas.

14:15 Në vend që të shkojë tek mali larg (BDB 438) në veri, ai do të hidhet poshtë në thellësitë (BDB 438), në *Sheol*.

Termi *Sheol* (BDB 982, shih Temën e Veçantë tek 5:14) është paralel me “gropën” (BDB 92, shih Ezek. 31:16), i cili është një tjetër term për varrin (shih Pro. 28:17). I njëjti term përdoret tek v. 19 dhe është paralel me varrin (shih v. 18).

14:16-19 Kjo është strofa e katërt; ajo i referohet mahnitjes së vështruesve në *Sheol* me trupin e Mbretit të vdekur të Babilonisë. Ajo është e ngjashme me vargjet 9-11.

14:17 Ky varg përcakton praktikat agresive të deportimit si të Asirisë ashtu edhe të Babilonisë. Ky mekanizëm kontrolli i popullsisë kthehet mbrapsht nga Kiri II (Medo-Persia) në vitin 538 para Krishtit.

14:19 “një degë e refuzuar”⁴⁹ Po i njëjti term (BDB 666) përdoret tek vargu 6:13 “fara e shenjtë tek trungru” dhe tek 11:1 për rrënjën / filizën nga Isaia (Jesse), ku të dyja i referohen Mesias, Mbretit të vërtetë. Mbretërit e ANE janë një “degë e refuzuar”!

▣ **“si një kufomë e shkelur”** Kjo flet për poshtërimin e një varrimi të papërshtatshëm (ndoshta referencë ndaj Sargon-it II). Mbreti jo vetëm që nuk pati varrim mbretëror; por atij nuk iu bë aspak një varrim! Termi “shkelur” (BDB 100, KB 115, *Hophal* PJESORE) gjithashtu përdoret tek v. 25 (*Qal* E PAKRYER). Ai ishte një metaforë për gjykimin e YHWH (shih 63:6, *Qal* E PAKRYER dhe 63:18, *Polel* E KRYER). Psalmet e përdorin atë rregullisht për fitoren e popullit të besëlidhjes mbi armiqtë përmes fuqisë dhe pranisë së YHWH (shih Ps. 44:5; 60:12; 108:13). Një popull i pabindur i besëlidhjes shkelte mbi tokën e Perëndisë (shih Jer. 12:10; *Polel* E KRYER).

14:20 Jo vetëm që mbreti arrogant do t’i mohohet një varrim i duhur, por ai gjithashtu nuk do të ketë një pasardhës familjar. Ai dhe familja e tij do të shkatërrohen. Vendi i tij nuk do ta kujtojë më atë!

14:21 Pasardhësit e mbretit do të vriten për shkak të mëkateve të atit të tyre. Kjo reflekton Eksod. 20:5. Mbreti dhe kombi i tij i lig nuk duhet të lejohen të kenë begati. YHWH dëshiron që toka të jetë plot, por jo me padrejtësi.

14:22-23 Kjo formon një përmbyllje të prozës. Mua më duket se vargu 23 është i lidhur me vargjet 13:21-22, që përbëjnë një metaforë për të përshkruar izolimin e plotë të këtij kombi, këtij mbreti dhe qytetit të tij.

14:22 “fëmijët dhe pasardhësit” Këta dy terma (BDB 630 dhe 645) i referohen pasardhësve.

1. I pari, fëmijëve aktualë
2. I dyti, pemës ose linjës familjare

Humbja e pasardhësve shihej si një turp dhe mallkim i madh (shih 47:9). Madje ndoshta mendohej se ndikonte edhe në jetën e pasvdekjes së një personi.

14:23 “do ta fshij me fshesën e shkatërrimit” YHWH përshkruhet si një bashkëshorte / fëmi që pastron shtëpinë duke fshirë (BDB 370, KB 367, *Pilpel* E KRYER). Të gjitha plehrat hiqen. Çfarë metafore shtëpiake, dhe çfarë metafore e fuqishme shtëpiake (vetëm tek Isaia).

14:24-27 Pjesa më e madhe e përkthimeve në anglisht bëjnë një shkëputje paragrafi këtu. Por vini re se nuk ka asnjë shenjues “orakulli”, që nënkupton se 13:1-14:27 është një njësi letrare që trajton shkatërrimin e Asirisë. Shih Njohuri Kontekstuale, pika C.

14:24 Ky varg konfirmon se vullneti i Perëndisë do të përmbushet. Fjala e Tij është e sigurtë (shih 46:11; 55:8-9; Job 23:13; Ps. 33:9; Veprat e Apo. 4:28).

▣ **“Zoti i ushtrive është betuar”** Me fuqinë dhe autoritetin e Tij, YHWH pohon planet dhe qëllimet e Tij (shih 14:24; 45:23; 62:8; Ligji i Përt. 1:8,35; 2:14; 4:31; 6:10,18,23; Jer. 51:14; Amos 4:2; 8:7).

⁴⁹ Versioni në shqip është: “një farë e neveritshme”.

14:25 “Do ta dërrmoj Asirin në dorën Time⁵⁰” Kjo mund t’i referohet plagës që shkatërroi 185,000 trupa të Senakeribit brenda një nate përpara portave të Jeruzalemit në kohën e Ezekias (shih II Mbret. 18:13-19:37, sidomos 19:35-37; II Kronikave 32).

▣ **“zgjedha e tij do t’u hiqet atyre”** Kjo është një temë e përsëritur (shih 9:4; 10:27). Zgjedha, sikurse “shufra” ose “thupra”, ishte një simbol i shtypjes së huaj.

14:26-27 Ky mbret asirian kishte një plan për sundimin e botës (v. 26), por YHWH kishte një plan tjetër (shih 8:10), një plan për shpengimin e botës (v. 27)! Asiria, Babilonia dhe Persia janë instrumente në planin e YHWH dhe askush nuk mund t’i qëndrojë dorës së Tij (dmth., fuqisë)!

VERSIONI SHQIP: 14:28-32

²⁸ Në vitin e vdekjes së mbretit Ashaz u shqiptua kjo profeci:

²⁹ "Mos u gëzo, o Filisti e tërë,

Sepse shufra që të godiste është thyer!

Sepse nga rrënja e gjarpërit ka për të dalë një nëpërkë,

Dhe fryti i saj do të jetë një gjarpër i zjarrtë dhe fluturues.

³⁰ Të parëlindurit e të varfërve do të kenë ç’ të hanë

Dhe nevojtarët do të pushojnë të sigurt;

Por do të bëj që të vdesin urie rrënjët e tua

Dhe kjo do të shkatërrojë mbetjen tënde.

³¹ Bërtit, o portë, thirr, o qytet!

Shkrihu, o Filisti e tërë,

Sepse nga veriu vjen një tym,

Dhe askush nuk lë vendin e tij në radhët e veta".

³² Çfarë përgjigje do t’u jepet lajmëtarëve të këtij kombi?

"Që Zoti ka themeluar Sionin

Dhe që në të gjejnë strehë të mjerët e popullit të tij".

14:28 Vini re se përmendet një “orakull” tek vargjet 14:28-32 i cili trajton gjykimin e YHWH mbi Filistinë (dmth., Filistinët), por kjo nuk lidhet me strofën e drejtuar ndaj Asirisë tek vargjet 24-27.

▣ **“Në vitin e vdekjes së mbretit Ashaz”** Në tabelën time të Dhjatës së Vjetër, “Kings of the divided Monarchy” [Mbretërit e Monarkisë së ndarë] (Shtojca Katër, pika 3), tre studiues të ndryshëm japin datat e tyre të propozuara për Ashazin.

1. John Bright, 735 – 715 para Krishtit
2. E. J. Young, 736 – 728 para Krishtit
3. R. K. Harrison, 732/732 – 716/715 para Krishtit.

Këto data (sundimi dhe bashkë-sundimi, jo domosdoshmërisht vdekjeje) mund t’i përshtateshin katër mbretërve agresivë asirianë.

1. Tiglath-Pileser III, 745 – 727 para Krishtit
2. Shalmaneser V, 727 – 722 para Krishtit
3. Sargon II, 722 – 705 para Krishtit
4. Senakerbi, 705 – 681 para Krishtit (185,000 ushtarë të vrarë përpara mureve të Jeruzalemit në vitin 701 para Krishtit, shih Isaia 36-39; II Mbretërve 18-19).

Pika 3, Sargon II, vdiq në betejën larg nga shtëpia dhe mori pjesë në një fushatë ushtarake kundër Filistisë.

14:29 Filistia urdhërohet të mos gëzohet (BDB 970, KB 1333, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim NXITËS) sepse perandoria e ligë është mposhtur. Çlirimi i tyre afatshkurtër nuk do të zgjasë!

▣ Dy rreshtat e fundit të v. 29 janë shumë të paqartë dhe të pasigurtë. Ata duken se nënkuptojnë që gjërat do të kalojnë nga keq në shumë keq.

⁵⁰ Versioni në shqip është “në vendin Tim”.

Fraza “gjarpër fluturues” është EMRI “gjarpër” (BDB 977 I, shih 30:6; Num. 21:6) plus PJESORJA “fluturues” (BDB 733, KB 800, *Polel* PJESORE), që përcakton lëvizje të shpejtë (dmth., i fortë, i vrullshëm, i shpejtë).

14:30 Dy rreshtat e parë i referohen kujdesit të Perëndisë për

1. Popullin e Tij të besëlidhjes (shih v. 32) ose
2. Nevojtarët e shoqërisë së Filistisë

14:31 “Bërtit, o portë, thirr, o qytet” Këto dy forma URDHËRORE

1. Bërtit, BDB 410, KB 413, *Hiphil*
2. Thirr, BDB 277, KB 277, *Qal*

përshkruajnë përmbyshjen e pesë qyteteve të Filistisë, secili qytet me mbretin e vet (qytet-shtete).

▣ **“Shkrihu, o Filisti e tërë”** FOLJA (BDB 556, KB 555, *Niphal* PASKAJORE ABSOLUTE) përshkruan frikën paralizuese e cila pushton një popullatë (shih Eksod. 15:15; Joz. 2:9,24; I Sam. 14:16).

Vini re se kjo frazë i referohet shkatërrimit të të gjithë shoqërisë (shih Jeremia 47 dhe Amos 1:6-8).

▣ **“askush nuk lë vendin e tij në radhët e veta”** Kjo pjesë përshkruan një pushtues të ri mesopotamas. Njëri ka ikur (shih v. 29), por një tjetër, një edhe më i keq (shih v. 29 c, d) po vjen!

▣ **“sepse nga veriu vjen një tym”** Perandoritë e Gjysmëhënës Pjellore janë në lindje të Kanaanit por për shkak të shkretëtirës midis ushtrive të tyre, duhej të ndiqnin Eufratin për tek burimi i tij dhe më pas të lëviznin në jug përgjatë fushës bregdetare. Prandaj, “veriu” u bë një shprehje për pushtimin, ligësinë dhe shkatërrimin.

1. Këtu ajo i referohet Asirisë
2. Tek Jer. 4:6; 6:1,22; 10:22; 13:20; 15:12; 46:20,24; Ezek. 26:7 i referohet Neo-Babilonisë

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. A i referohen kapitujt 13-14 Babilonisë apo Asirisë?
2. A flasin kapitujt 13 dhe 14 për një mbret specifik historik apo titulli përdoret si një simbol i qeverisë njerëzore të paperëndishme?
3. A është kapitulli 14 një referencë ndaj Satanit?
4. A përmend ky kapitull demonët apo kafshët tek vargjet 13:21-22; 14:23?
5. Përmbliidni të vërtetën teologjike në një fjali.
6. Si përdoret kjo profeci në Dhjatën e Re?

ISAIA 15

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Gjykimi mbi Moabin	Shpallja Kundër Moabit	Kundër Moabit (15:1-16:14)	Perëndia do të Shkatërrojë Moabin	Mbi Moabin
15:1-9 (1-9)	15:1-4 (1-4)	15:1-9 (1-9)	15:1-9	15:1 (1) 15:2a-d (2a-d) 15:2e-3 (2e-3) 15:4-5c (4-5c) 15:5d-f (5d-f) 15:6 (6) 15:7 (7) 15:8 (8) 15:9 (9)
	15:5-9 (5-9)			

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

Vendndodhje të përmendura në kapitujt 15-16

Isaia e njihte shumë mirë zonën gjeografike të Përtej-Jordanit (në lindje të Jordanit).

A. Qytetet

1. Ar, v. 1

2. Kir, v. 1 (Kir-hareseth, 16:7,11)
3. Didon, v. 2,9
4. Nebi, v. 2
5. Medeba, v. 2
6. Heshboni, v. 4; 16:9
7. Elealehu, v. 4; 16:9
8. Jahats, v. 4
9. Tsoar, v. 5
10. Eglath-shelishiyah, v. 5 (fjalë për fjalë “Eglathi i Tretë,” shih Jer. 48:34)
11. Luhithi, v. 5
12. Horonaimi, v. 5
13. Eglaimi, v. 8
14. Beer-Elimi, v. 8
15. Dimon (DSS, “Dibon”), v. 9
16. Sela, 16:1
17. Kir-Haresethi, 16:7,11
18. Sibmahu, 16:8,9
19. Jazeri, 16:8,9
20. Admahu (REB 15:9)?

B. Rrjedha Ujërash

1. Uji i Nimrimit, v. 6
2. Përroi i Arabimit (ndoshta një “kanal plepash”), v. 7
3. Ujërat e Dimonit, v. 9
4. Vau i Arnonit, 16:2

C. Lista e këtyre qyteteve dhe rrjedhave të numërta të ujërave jepen për të theksuar një shkatërrim tërësor. Gjendet një lëvizje e refugjatëve drejt jugut ose për tek Juda (shih 16:1-4).

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 15:1-9

¹ Profecia mbi Moabin.

Ar-Moabi është shkretuar natën *dhe* është shkatërruar.

Po, Kir-Moabi është shkretuar natën *dhe* është shkatërruar.

² Është ngjitur në tempull dhe në Didon, në vendet e larta, për të qarë;

Moabi ngre një vajtim për Nebin dhe Medebën;

Të gjitha kokat janë rruar, të gjitha mjekrat janë prerë.

³ Në rrugët e tij ata vishen me thasë,

Mbi çatitë dhe në sheshet

Gjithkush ankohet dhe qan me të madhe.

⁴ Heshboni dhe Elealehu këlthasin,

Klithma e tyre dëgjohet deri në Jahats;

Prandaj luftëtarët e Moabit nxjerrin klithma dhembjeje;

Shpirti i tij drithërohet.

⁵ Zemra ime vajton për Moabin,

Të ikurit e të cilit arrijnë deri në Tsoar, si një mëshqerrë trevjeçare.

Po, ata e marrin duke qarë të përtpjetën e Luhithit

Dhe nxjerrin britma shkatërrimi në rrugën e Horonaimit;

⁶ Sepse ujërat e Nimrimit janë një shkretim,

Bari është tharë, bari i njomë është zhdukur;

Nuk gjelbëron më asgjë.

⁷ Prandaj pasuritë që i kanë grumbulluar dhe gjërat që kanë mbledhur

I çojnë matanë përroit të shelgjeve.

⁸ Britmat jehojnë nëpër gjithë territorin e Moabit,

Klithma e tij arrin deri në Eglaim, klithma e tij arrin deri në Beer-Elim.

⁹ Ujërat e Dimonit janë plot me gjak,

Sepse do t'i shkaktoj Dimonit të këqija të tjera:

Një luan për ata që shpëtuan nga Moabi dhe për ata që kanë mbetur në vend.

15:1 Vini re se si shenjuesi kontekstual i Isaia i një mesazhi apo vegimi të ri “orakulli” (BDB 672 III) shfaqet tek v. 1. Shih shënimin tek 13:1 (shih 14:28; 17:1; 19:1; 21:1,11,13; 22:1; 23:1; 30:6). Ky term përcakton një zbuluesë hyjnore.

■ **“Moabi”** Ky është një nga të afërmit e Izraelit nga Loti dhe një nga dy bijat e tij pas largimit të tyre nga Sodomi (shih Zanafilla 19). Moabi, Amoni dhe Edomi (dmth., kombet përtej Jordanit) janë të parat që përmenden si të sunduara nga Juda tek vargu 11:14.

Kapitujt 15-16 formojnë një njësi letrare që trajton gjykimin e Moabit (shih Jeremia 48; Ezek. 25:8-11; Amos 2:1-3; Sof. 2:8-11). Moabi përmendet shpesh tek Numrat për shkak se Izraeli duhej të udhëtonte përmes tokës së tyre për të arritur në Kanaan. Moisiu u varros atje (shih Ligji i Përtërirë 34).

■ **“me siguri në një natë”⁵¹** Kjo frazë përsëritet dy herë dhe thekson mënyrën e papritur dhe tërësore të gjykimin që po vjen mbi qytetet moabite.

Dy FOLJET “shkretuar” (BDB 994, KB 1418) dhe “shkatëruar” (fjalë për fjalë, “shfarosur” BDB 198, KB 225) janë të dyja formë E KRYER, gjithashtu përcaktojnë një shkatërim tërësor. Isaia përdori FOLJEN “shkatëruar” për të përshkruar veten e tij tek vargu 6:5.

Armiqtë asirianë pushtuan Kanaanin / Palestinën disa herë.

1. Sargoni II në vitin 715 para Krishtit
2. Sargoni II në vitin 711 para Krishtit
3. Senakeribi në vitin 701 para Krishtit

■ **“Ar”** Termi (BDB 786 I) mund t'i referohet një qyteti (ai është emri i përgjithshëm për qytetin në gjuhën moabite) ose një rajoni (dmth., Ligji i Përt. 2:9,29).

Duke qënë se Kir (BDB 885 II) gjithashtu do të thotë “mur” (shih LXX, dmth., qytet i fortifikuar) në hebraisht, është e mundur që Ar dhe Kir t'i referohen kryeqytetit të Moabit në rreshta paralele poetikë.

15:2 “Didon... Nebi... Medeba” Gjenden gjithashtu qytete të Moabit të listuara tek Numrat në lidhje me Periudhën e Endjes në Shkretëtirë të Izraelit teksa në fund i afrohej Kanaanit nga pjesa lindore e Luginës së Hapur të Jordanit.

15:2-3 “vajtim... rruar... prerë... vishen me thasë... ankohet... qan me të madhe” Të gjitha këto i referohen riteve të vajtimit të ANE (shih 22:12; Esdra 9:3; Job 1:20; Jer. 7:29; 16:6; 41:5; 47:5; 48:37; Ezek. 7:18; 27:31; Mikea 1:16). Popullata përpiqet të kthehet tek perënditë e tyre (shih v. 2); ata përpiqen të pendohen dhe të kërkojnë ndihmë, por nuk vjen asnjë ndihmë nga idhujt e pajetë!

TEMË E VEÇANTË: RITET E VAJTIMIT (SPECIAL TOPIC: GRIEVING RITES)

Izraelitët e shprehnin në mënyra të ndryshme hidhërimin për vdekjen e njeriut të dashur, apo pendimin për mëkat personal ose për krime kolektive:

1. shqyenin veshjen e jashtme, Zan. 37:29,34; 44:13; Gjyq. 11:35; 2 Sam. 1:11; 3:31; 1 Mbret. 21:27; Jobi 1:20
2. vishnin thasë, Zan. 37:34; 2 Sam. 3:31; 1 Mbret. 21:27; Jer. 48:37
3. hiqnin këpucët, 2 Sam. 15:30; Isa. 20:3

⁵¹ Versioni në shqip cilëson vetëm: “natën”.

4. vinin duart në kokë, 2 Sam. 13:19; Jer. 2:37
5. hidhnin pluhur në kokë, Joz. 7:6; 1 Sam. 4:12; Neh. 9:1
6. uleshin përtokë, Vaj. 2:10; Ezek. 26:16 (shtriheshin përtokë, 2 Sam. 12:16); Isa. 47:1
7. rrihnin gjoksin, 1 Sam. 25:1; 2 Sam. 11:26; Nah. 2:7
8. vajtonin, 1 Sam. 25:1; 2 Sam. 11:26
9. prisnin trupin, Ligji i Përt. 14:1; Jer. 16:6; 48:37
10. agjëronin, 2 Sam. 1:12; 12:16, 21; 1 Mbret. 21:27; 1 Kro. 10:12; Neh. 1:4
11. këndonin këngë vajtimi, 2 Sam. 1:17; 3:31; 2 Kro. 35:25
12. qetheshin qeros (flokun e shkullin ose e rruanin), Jer. 48:37
13. prisnin mjekrën, Jer. 48:37
14. mbulonin kokën ose fytyrën, 2 Sam. 15:30; 19:4

Këto ishin shenja të jashtme të ndjenjave të brendshme.

15:4 “Heshboni... Elealehu... Jahats” Edhe këto janë qytete në pjesën lindore të Jordanit, afër me Moabin dhe shpesh të identifikuar me të (ose Amoni, dmth., Guri Mesha, shekulli i IX para Krishtit).

▣ **“klithin”** Kjo është FOLJA (BDB 277, KB 277, *Qal* E PAKRYER) që u përdor në formën e saj *Qal* URDHËRORE tek vargu 14:31 (Filistia). Këtu ajo përcakton Moabin dhe në v. 5 ajo përcakton YHWH ose Isaian. Vini re përdorimin e saj tek Jer. 48:20,31.

▣

NASB	“njerëzit e armatosur”
NKJV, Peshitta	“ushtarët e armatosur”
NRSV, LXX, JB	“luanët”
NJB	“luftëtarët”
REB	“luftëtarët e guximshëm”

Dallimi midis ushtarëve dhe luanëve në hebraisht është shqiptimi, dhe jo ndryshim në bashkëtingëllore.

▣ **“shpirti i tij drithërohet”** Kjo FOLJE (BDB 438, KB 440, *Qal* E KRYER) shfaqet vetëm këtu. Ka disa fjalë në hebraisht të përkthyer “drithërohem”. Ato përcaktojnë frikë dhe mungesë veprimi përpara gjykimit të Perëndisë. Ato karakterizojnë “luftën e shenjtë”. Ajo mund të jetë zgjedhur për arsye poetike për të tingëlluar si FOLJA “klith”.

15:5-9 Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit] i shikon këto vargje si referencë ndaj largimit të moabitëve për në Edom (fq. 815). Kjo është e mundur për shkak se vendndodhja e saktë e këtyre qyteteve që përmenden është e pasigurtë, edhe pse të gjitha janë në lindje ose në juglindje të Lumit Jordan.

15:5 “Zemra ime vajton për Moabin” Përemri “ime” në kontekst duhet t’i referohet Vetë YHWH (shih v. 9). Ndonëse mund të jetë vetë profeti, shih 16:9,11. YHWH dëgjon klithmën e popullit të Moabit dhe preket. Ata prapëseprapë e marrin gjykimin, por jo nga një Perëndi i shkujdesur dhe jo dashamirës! Atyre madje iu ofrohet ndihmë / strehim tek vargjet 16:1-4. Çfarë teksti i mrekullueshëm!
Septuaginta e ndryshon referimin në “zemra e rajonit të Moabit klith brenda saj” (shih NJB).

▣

NASB, NRSV, TEV, NJB, REB	“Eglath-shelishiyah”
NKJV, LXX, Peshitta	“si një mëshqerrë trevjeçare ⁵² ”

Ky mund të ishte një qytet ose një frazë (shih Jer. 48:34).

▣ **“të ikurit e Tij⁵³”** MT ka “pengesat e saj” (BDB 138, בריהּ nga בריהּ), por pjesa më e madhe e përkthimeve e ndryshojnë shqiptimin në “të ikurit e tij” nga מברה (BDB 138).

⁵² Kështu është edhe në versionin në shqip.

15:6 Në Dhjatën e Vjetër Perëndia kontrollon motin (shih Ligji i Përtërirë 27-29). Ai sjell begati për bindje ndaj besëlidhjes, por e pengon prodhimin bujqësor kur përballet me ligësi, mashtrim dhe rebelim. Moabi ndeshet si me pushtim (shih v. 9a) ashtu edhe me mungesë ushqimi.

15:7 Moabi ndodhej në një rrugë kryesore tregtare nga Egjipti në Siri. Ajo taksonte të gjithë karvanet dhe ishte bërë e pasur.

15:9 “një luan” Kjo mund të jetë

1. e drejtëpërdrejtë (fjalë për fjalë), Perëndia përdor kafshë të egra për të gjykuar (dmth., I Mbre. 13:24-28; II Mbre. 17:25)
2. një simbol i ushtrisë asiriane (shih 5:29; Jer. 50:17)
3. figurative për pushtimin nga Juda (shih 11:14, luani [sunduesi] i Judës).

JPSOA e ndryshon në mënyrë të konsiderueshme përkthimin e këtij vargu (sidomos rreshtat 2-4) për ta bërë atë pozitive (shih v. 5, “ime”).

“Sepse Unë derdh (ujë) tjetër mbi Dimonin

Unë e përmbyt atë – për refugjatët e Moabit – me dhe (shënimi, ‘lotë’) për mbetjen e saj”

LXX tek v. 9, rreshtat 2-4, ndryshojnë gjithashtu shumë, por pa dyshim në mënyrë negative.

“Sepse Unë do të sjell arabët mbi Remnonin,

dhe Unë do të heq pasardhësit e Moabit dhe Arielit

dhe mbetjen e Adamës.”

⁵³ Pjesa “e Tij” mungon në versionin në shqip.

ISAIA 16

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Profecia e Shkatërrimit të Moabit	Moabi i Shkatërruar	Kundër Moabit (15:1-16:14)	Situata e Pashpresë e Moabit	Peticioni i Moabitëve
16:1-5 (1-5)	16:1-2 (1-2)	16:1-4b (1-4b)	16:1-2	16:1-2 (1-2)
	16:3-5 (3-5)		16:3-4b	16:3-5 (3-5)
		16:4c-5 (4c-5)	16:4c-5	
16:6-12 (6-12)	16:6-7 (6-7)	16:6-7 (6-7)	16:6	16:6 (6)
			16:7-12	Vajtimi i Moabit 16:7-12 (7-12)
	16:8-9 (8-9)	16:8-11 (8-11)		
	16:10-11 (10-11)			
	16:12 (12)	16:12		
16:13-14	16:13-14	16:13-14	16:13-14	16:13-14

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 16:1-5

**¹"Dërgojini një qengj sunduesit të vendit,
Nga Sela në drejtim të shkretëtirës, në malin e bijës së Sionit.**

² Sepse do të ndodhë që në vaun e Arnonit vajzat e Moabit

Do të jenë si një zog i dëbuar nga foleja.

³ Na jep një këshillë, bëj drejtësi!

Bëje hijen tënde si nata, në mes të ditës;

Fshih ata që janë shpërndarë, mos i tradhëto ikanakët.

⁴ O Moab, lejo që të banojnë pranë teje njerëzit e mi që janë shpërndarë,

Ji për ta një strehë përballë shkatërruesit.

Sepse tirani nuk është më, shkatërrimi ka marrë fund,

Shtypësit janë *zhdukur* nga vendi.

⁵ Atëherë një fron do të jetë i qëndrueshëm në dhembshuri

Dhe mbi të do të ulet në besnikëri, në çadrën e Davidit, një që do të gjykojë,

Do ta ushtrojë gjykimin

Dhe do të jetë i gatshëm të sigurojë drejtësinë".

16:1 Kujt i drejtohen fjalët, nga kush dhe pse thuhet ato, janë pyetje kontekstuale.

1. Moabitët mërgues dërgojnë një dhuratë flijimi tek sunduesi davidik në Jeruzalem për të siguruar ndihmën e tij, TEV, NRSV
2. Një referencë ndaj Mesias, shih v. 5; Peshitta, Vulgate
3. Një mesazh i gjykimit dhe shkatërrimit të vazhdueshëm edhe tek të mbijetuarit e Moabit, shih v. 12

■ **“Dërgojini”** FOLJA (BDB 1018, KB 1511) është një formë *Qal* URDHËRORE. Ajo përcakton një veprim të dëshpëruar dhe të furishëm.

■ **“një qengj haraç⁵⁴”** MT ka vetëm “qengja” (BDB 503 III, SHUMËS, dhe përmend “si haraç”). Vetëm NASB e shton këtë MBIEMËR në përkthimin e vet. Për sa i përket formës SHUMËS apo NJËJËS, versionet ndahen në:

1. SHUMËS, NRSV, REB, JB
2. NJËJËS, MT, NJB, NASB, NKJV, TEV

Moabi njihej për delet e tij (shih II Mbre. 3:4).

Versionet antike kanë përkthime shumë të ndryshme.

1. LXX, “Unë do ta dërgoj si të ishin kafshë zvarritëse mbi tokë!”
2. Peshitta, “Unë do të dërgoj birin e sunduesit të tokës.”
3. JPSOA, “Dërgojini një lajmëtar sunduesit të tokës.”

■ **“Nga Sela”** Kuptimi thelbësor i termit (BDB 700) është “shkrep,” “shkëmb” (shih Jer. 51:25), por ai më pas u përdor për të përshkruar një qytet në Edom, Sela ose Petra (BDB 701 II, shih II Mbre. 14:7; Isa. 42:11).

Megjithatë, Sela nuk i përshtatet saktësisht kontekstit kështuqë mund të jetë një tjetër zonë shkëmbore pranë kufirit me Judën. Ajo ndoshta përcakton thjesht një shteg jugor.

Përgjigja për pyetjen “ku” nuk është aq e rëndësishme sa nga kush, për kë dhe pse.

■ **“në malin e bijës së Sionit”** Kjo është një mënyrë figurative për t’iu referuar tempullit të YHWH në Jeruzalem. Kjo do të thotë se qengjat jepeshin për t’iu flijuar YHWH (shih Esdra 7:17).

16:2 Moabi përshkruhet si

1. Zogj të dëbuar / shtegtues, BDB 622 I, KB 672, *Qal* PJESORE AKTIVE
2. Fole të shpërndara, BDB 1018, KB 1511, *Pual* PJESORE

Ajo më tej identifikohet si “vajzat e Moabit”, por kjo, sikurse në vargun 14, i referohet të gjithë banorëve të tokës që mbetën të gjallë.

■ **“në vaun e Arnonit”** Lumi i Arnonit (kanali El-Mujib) rrjedh në mes të Detit të Vdekur në pjesën lindore. Ai ishte kufiri gjeografik midis Amonit në veri dhe Moabit në jug (duke u zgatur tek Përroi Zered [ndoshta kanali El-Hesa]).

⁵⁴ Kjo fjalë mungon në versionin në shqip.

Është befasuese që ky va (kryqëzime të ulëta ujërash) nuk është afër me kufijtë e Judës, por përgjatë Detit të Vdekur. Ndoshta një forcë ushtarake judease kishte marshuar përmes Amonit për tek ky va. Gjithashtu ka mundësi që fraza të përcaktojë një eksod jugor nga një pushtues verior.

16:3-4 Këto vargje japin (1) lajmin (format URDHËRORE të përdorura si kërkesa) që shoqëronin qengjat ose (2) paralajmërimin e Isaias për judenjët që të pranonin moabitët. Unë mendoj se pika e parë është më e përshtatshme.

1. “jep një këshillë”, BDB 97, KB 112, *Hiphil* URDHËRORE, e shkruar MASHKULLORE SHUMËS, por lexohet si FEMËRORE NJËJËS për të qënë në linjë me “këshillë” (BDB 420), që është FEMËRORE
2. “merr një vendim / bëj drejtësi”, BDB 793, KB 889, *Qal* URDHËRORE
3. “bëje hijen tënde”, BDB 1011, KB 1483, *Qal* URDHËRORE (shih 25:4; 32:2; Ps. 91:1)
4. “fshih ata që janë shpërndarë”, BDB 711, KB 771, *Piel* URDHËRORE
5. “mos i tradhëto ikanakët”, BDB 162, KB 191, *Piel* E PAKRYER përdorur në një kuptim NXITËS
6. “lejo që të banojnë pranë teje ikanakët e Moabit”, BDB 157, KB 184, *Qal* E PAKRYER përdorur në një kuptim NXITËS
7. “ji për ta një strehë”, BDB 217, KB 241, *Qal* URDHËRORE

Edhe pse Moabi ishte armiku tradicional, ai kishte lidhje të ngushta me shtëpinë e Davidit (dmth., Ruthi; I Sam. 22:3-5).

16:3 “Bëje hijen tënde si nata, në mes të ditës” Kjo është gjuha metaforike për mbrojtjen. Ajo mund të jetë një referencë specifike për renë *Shekinah* të lavdisë që ndiqte izraelitët përgjatë kësaj toke gjatë Periudhës së Endjes në Shkretëtirë. Ishte një mbulesë reje (hije dhe freski) gjatë ditës dhe një shtyllë zjarri gjatë natës. Ajo simbolizonte praninë, sigurinë dhe mbrojtjen personale të YHWH.

16:4 Gjendet një seri rrethanash kohore të lidhura me pushtimin e Moabit pas të cilit autoriteti qeveritar i Judës do të zgjerohet në të gjithë zonën (shih v. 5).

Më poshtë janë rrethanat.

1. tirani (BDB 568) nuk është më (BDB 67, KB 79, *Qal* E KRYER)
2. shkatërrimi (BDB 994, *Qal* PJESORE AKTIVE) ka marrë fund (BDB 477 I, KB 476, *Qal* E KRYER)
3. shtypësit (BDB 942, *Qal* PJESORE AKTIVE) janë zhdukur nga vendi (BDB 1070, KB 1752, *Qal* E KRYER)

16:5 Ky varg përshkruan ardhjen e qeverisë nga Juda (shih 9:6-7; 11:3-5).

1. një fron do të themelohet (E KRYER) në dhembshuri (BDB 338, shih Temën e Veçantë më poshtë)
2. një gjykatës do të ulet (E KRYER) mbi të në besnikëri (BDB 54) në çadrën e Davidit
3. ai do të kërkojë drejtësi (BDB 1048, shih 11:3,4)
4. ai do të jetë i shpejtë⁵⁵ të sigurojë drejtësi (“drejtësi,” BDB 841, shih 11:4,5, shih Temën e Veçantë tek 1:4; “i shpejtë,” BDB 555, zakonisht nënkupton dikë të aftë për të bërë diçka, dhe për rrjedhojë mund ta bëjë atë shpejtë. Këtu ajo përcakton një sundues davidik që do të veprojë shpejt në drejtësi)

Ky varg është arsyeja pse përkthimet Peshitta dhe Vulgate e shohin këtë kontekst si mesianik.

TEMË E VEÇANTË: DASHAMIRËSI (HESED) [SPECIAL TOPIC: LOVINGKINDNESS (HESED)]

Ky term (BDB 338 I, KB 336 II) ka një fushë të gjerë semantike.

A. I përdorur në lidhje me qeniet njerëzore

1. mirësi ndaj njerëzve të tjerë (shih I Sam. 20:14; 2 Sam. 16:17; 2 Kro. 24:22; Job 6:14; Psa. 141:5; Fjalët e Urta 19:22; 20:6)
2. mirësi ndaj të varfërve dhe nevojtarëve (p.sh., Mikea 6:8)
3. mirëdashje e Izraelit ndaj YHWH (shih Jer. 2:2; Os. 6:4,6)
4. bukuria e përkohshme e një luleje të egër (shih Isa. 40:6)

⁵⁵ Versioni në shqip është: “i gatshëm”.

B. I përdorur në lidhje me Perëndinë

1. dashuri dhe besnikëri besëlidhjeje

- a. “në shpengim nga armiqtë dhe vështirësitë” (p.sh., Zan. 19:19; 39:21; Eksod. 15:13; Psa. 31:16; 32:10; 33:18,22; 36:7,10; 42:8; 44:26; 66:20; 85:7; 90:14; 94:18; 107:8,15,21,31; 109:21-22; 143:8,12; Jer. 31:3; Esdra 7:28; 9:9)
- b. “në ruajtjen e jetës nga vdekja” (p.sh., Job 10:12; Ps. 6:4-5; 86:13)
- c. “në ringjalljen e jetës shpirtërore” (p.sh., Psa. 119:41,76,88,124,149,159)
- d. “në shpengimin nga mëkati” (shih Psa. 25:7; 51:1; 130:7-8)
- e. “në zbatimin e besëlidhjeve” (p.sh., Ligji i Përt. 7:9,12; 2 Kro. 6:14; Neh. 1:5; 9:32; Dan. 9:4; Mik. 7:20)

2. përkthyer një cilësi hyjnore (p.sh., Eksod. 34:6; Ps. 86:15; 103:8; Neh. 9:17; Joel 2:13; Jona 4:2; Mikea 7:20)

3. mirësia e Perëndisë

- a. “e pasur” (p.sh., Num. 14:18; Neh. 9:17; Ps. 86:5; 103:8; 145:8; Joel 2:13; Jer. 4:2)
- b. “e madhe në shtrirje” (p.sh., Eks. 20:6; Ligji i Përt. 5:10; 7:9)
- c. “e përjetshme” (p.sh., 1 Kro. 16:34, 41; 2 Kro. 5:13; 7:3, 6; 20:21; Esdra 3:11; Ps. 100:5; 106:1; 107:1; 118:1,2,3,4,29; 136:1-26; 138:8; Jer. 33:11)
- d. si një fortesë (p.sh., Ps. 59:17)
- e. e lidhur me fuqinë e Perëndisë (p.sh., Ps. 62:11c-12a)

4. vepra dashamirësie (p.sh., 2 Kro. 6:42; Psa. 89:2; Isa. 55:3; 63:7; Vaj. 3:22)

Kjo fjalë përkthehet në shumë mënyra në përkthimet në anglisht. Unë mendoj se përkufizimi përmbledhës më i mirë do të ishte “besnikëria e besëlidhjes së Perëndisë pa asnjë kushtëzim”. Kjo është paralele me termin “dua” në Dhjatën e Re (*agapaō*). Perëndia është besnik dhe i dashur për shkak të asaj që Ai është!

VERSIONI SHQIP: 16:6-12

⁶ “Kemi dëgjuar të flitet për krenarinë e Moabit, jashtëzakonisht krenar,
Për fodullëkun e tij, për kryelartësinë e tij, për arrogancën e tij,
Për mburrjen e tij pa baza”.

⁷ Për këtë Moabi do të bëjë një vajtim për Moabin, të gjithë do të vajtojnë.
Ju do të qani të dëshpëruar për pitet me rrush të Kir-Haresethit.

⁸ Sepse fushat e Heshbonit po meken, *po kështu* edhe vreshtat e Sibmahut;
Sunduesit e kombeve kanë shkatërruar bimët e saj më të mira
Që arrinin deri në Jazer *dhe* endeshin nëpër shkretëtirë;
Degët e saj shtriheshin *dhe* tejkalonin detin.

⁹ Prandaj me qarjen e Jazerit do të qaj vreshtat e Sibmahut;
Do të të vadis me lotët e mi, o Heshbon, o Elealeh,
Sepse mbi frytet e tua të verës dhe mbi të korrat e tua ka rënë një britmë lufte.

¹⁰ Gëzimi dhe hareja janë zhdukur nga fusha pjellore;
Ndër vreshta nuk ka më as këngë, as britma gëzimi;
Shtrydhësi i rrushit nuk shtrydh më verën ndër voza;
Unë nuk nxjerr më britma gëzimi.

¹¹ Prandaj të përbrendshmet e mia dridhen për Moabin si një harpë;
Dhe zemra ime për Kir-Heresin.

¹² Dhe do të ndodhë që kur të paraqitet Moabi,
Dhe të lodhet në vendin e lartë;
Ai do të hyjë në shenjtëroren e tij për t’u lutur,
Por nuk do të fitojë asgjë.

16:6 Kjo nis një strofë të re. Vargjet 1-5 janë ato që YHWH shpresonte që do të ndodhnin, por v. 6 përshkruan pse nuk u realizua (krahaso me Jer. 48:29).

1. Krenaria e Moabit
2. Jashtëzakonisht krenar
3. Arrogancë
4. Kryelartësi
5. Fodullëk (BDB 720, “pafytyrësi”)
6. Mburrije pa baza (BDB 95 III, pretendime boshe, imagjinare, shih Job 11:3; Jer. 48:30)

Termi hebraik “krenari” (BDB 144) përsëritet në mënyra të ndryshme katër herë. Moabi, sikurse idhujt e saj, pretendon shumë, flet shumë, por nuk mund të bëjë asgjë!

16:7-10 “Për këtë” Këtu jepen pasojat

1. Moabi do të vajtojë për shkak të adhurimit të saj ndaj Ba’al-it (dmth., “pitet me rrush”), vargjet 7, 12 (ka mundësi që kjo të jetë një tjetër shprehje për humbje bujqësore)
2. Fushat meken dhe nuk ka të korra, vargjet 8-10 (shih 15:6)

Gjithashtu është e mundur që “pitet me rrush” në këtë kontekst t’i referohet një stili jetese luksoz.

16:10 “verë” Shih Temën e Veçantë tek 1:22.

▣ **“kam bërë që të mos ketë britma”⁵⁶** Kjo i referohet pushtuesve të dërguar nga YHWH të cilët shkatërruan të korrat dhe festivalet e tyre të përvitshme.

Koncepti i heqjes së “gëzimit” përsëritet në këtë varg.

1. hareja është hequr, BDB 62, KB 74, *Niphal* E KRYER
2. gëzimi është hequr (duke nënkuptuar të njëjtën FOLJE sikurse në pikën 1)
3. nuk ka më britma (apo këngë) gëzimi, BDB 943, KB 1247, *Pual* E PAKRYER
4. asnjë thirrje e ngazëllyer, BDB 929, KB 1206, *Pola* E PAKRYER
5. thirrjet do të përfundojnë, BDB 991, KB 1407, *Hiphil* E KRYER

16:11 Pyetja është kush po flet.

1. Perëndia (אֱלֹהִים, BDB 588, dmth., 63:15; Jer. 31:20)
2. Profeti
3. Moabi i personifikuar

Për shkak të v. 12, Moabi (pika 3) nuk mund të jetë e saktë. Për shkak të v. 13, mund të jetë pika 2, profeti Isaia, por për shkak të 15:5,9 sikurse dhe nënkuptimeve mesianike të v. 5, unë mendoj se është Perëndia Ai që vajton mbi “çfarë-mund-të-kishte-ndodhur”. Perëndia i do njerëzit e krijuar në shëmbëlltërinë e Tij, të krijuar për marrëdhënie, por ata u kthyen tek perënditë e rremë dhe tek shpresat e rreme!

▣

NASB, REB “Kir-hareseth”

NKJV, NRSV, TEV, NJB “Kir Heres”

MT reflektohet tek NKJV, por ajo është një formë e shkurtuar e NASB (shih v. 7; qytetit i referohet thjesht me “Kir” tek vargu 15:1).

16:12 Ky varg mund të kuptohet në dy mënyra.

1. Moabi sjell pasardhës (v. 1) në Jeruzalem (v. 5), por krenaria e tij refuzon që ta pranojë plotësisht YHWH (v. 6). YHWH kujdeset për ta (15:5; 16:11).
2. Moabi kërkon ndihmë nga perënditë e tij (15:2; 16:12), por ata nuk janë në gjendje t’i përgjigjen.

VERSIONI SHQIP: 16:13-14

¹³ Kjo është fjala që Zoti i drejtoi dikur Moabit. ¹⁴ Por tani Zoti ka folur, duke thënë: "Brenda tre vjetëve, si vitet e një argati me mëditje, lavdia e Moabit do të bjerë e do të përçmohet bashkë me tërë atë turmë të madhe; dhe do të mbetet vetëm një numër shumë i vogël dhe i pafuqishëm".

⁵⁶ Versioni në shqip është: “unë nuk nxjerr më britma gëzimi”.

16:4 Kjo përshkruan fatin e menjëhershëm (3 vite) të Moabit krenar!

Në vend të popullit, pasurisë, ndikimit dhe të korrave të bollshme, Moabi do të jetë “shumë i vogël dhe i pafuqishëm”!

Tjetërsimet në histori janë shokuese dhe e drejtojnë njerëzimin e rënë tek premtimi dhe dëshira për qëndrueshmëri dhe paqe të gjendur vetëm tek Perëndia i Izraelit!

ISAIA 17

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Profecia Mbi Damaskun	Shpallje Kundër Sirisë dhe Izraelit	Kundër Aleancës Siro-Efraimite	Perëndia do të Dënojë Sirinë dhe Izraelin	Kundër Damaskut dhe Izraelit
17:1-3 (1-3)	17:1-3 (1-3)	17:1-3 (1-3)	17:1-3	17:1-3 (1-3)
17:4-11 (4-11)	17:4-8 (4-8)	17:4-6 (4-6)	17:4-6	17:4-6 (4-6)
	17:9 (9)	17:7-8 17:9	17:7-8 17:9	17:7-8 17:9-11 (9-11)
	17:10-11 (10-11)	17:10-11 (10-11)	17:10-11	
			Kombet Armike Mposhten	
17:12-14 (12-14)	17:12-14 (12-14)	17:12-14 (12-14)	17:12-14	17:12-14 (12-14)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 17:1-3

¹ Profecia kundër Damaskut.

"Ja, Damasku do të pushojë së qeni një qytet
Dhe do të bëhet një grumbull gërmadhash.

² Qytetet e Aroerit do të braktisen;

Do të bëhen kullota për kopetë që do të pushojnë aty
Pa i trembur askush.

³ Efraimit do t'i hiqet fortësia,
Damaskut mbretëria;

**Dhe pjesa tjetër e Sirisë
Do të jetë si lavdia e bijve të Izraelit,"
Thotë Zoti i ushtrive.**

17:1 “Damaskut” Ky ishte kryeqyteti i Aramit / Sirisë. Ndaj pushtimit dhe shkatërrimit të Sirisë është aluduar më parë tek vargjet 7:16; 8:4; 10:9. Ky ishte një qytet antik (shih Zan. 14:15; 15:2) dhe një qytet i rëndësishëm i ndodhur në rrugët tregtare veriore dhe veri-lindore.

▣ Vini re paralelizmin sinonim të rreshtave 2 dhe 3. Tiglath-pileser III e shkatërroi pjesërisht Damaskun në vitin 732 para Krishtit. Ai u rindërtua si një kryeqytet rajonal asirian. Mbani mend se e gjithë profecia është hiperbolike (shih D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* [Parmendat dhe Drapërit: Të Rimendosh Gjuhën e Profecisë dhe Apokaliptikës Biblike]).

17:2 “Qytetet e Aroerit” Kjo frazë është ngatërruese.

1. Ky është emri i një qyteti, jo një rajoni.
2. Janë disa qytete që e kanë këtë emër (BDB 792, që mund t’i referohet një “peme” ose një “kreshti mali”, AB, vëll 1, fq. 399). Tre nga katër vendndodhje të mundshme janë në jug të territorit sirian.
3. LXX e heq emrin e vendit (sikurse bën REB).
4. Peshitta e shkruan atë Adoer.

Duket sikur Siria dhe Izraeli lidhen me njëri-tjetrin në këtë kapitull. Ata kishin formuar një aleancë politike / ushtarake kundër Asirisë dhe u përpoqën ta bënin dhe Judën t’iu bashkohej. Kjo bashkë-aleancë kishte shkaktuar luftën Siro-Efraimite ku këto dy kombe veriore pushtuan Judën (shih 7:16; 8:4; 10:9).

Pjesa më e madhe e referencave janë për Dhjetë Fiset e Veriut të quajtura Izrael / Jakob (v. 4); Samaria ose Efraimi (v. 3). Siria ishte nën kontrollin izraelit gjatë Periudhës së Monarkisë së Bashkuar.

Aroer është ndoshta një referencë ndaj fortesës të ndodhur në Lumin Arnon.

▣ Rreshtat 2 dhe 3 përshkruajnë shkatërrimin e plotë dhe shpopullimin e zonës.

17:3 Qytetet e fortifikuara me mur të Sirisë dhe Efraimit do të zhduken (BDB 991, KB 1407, *Niphal* E KRYER). JPSOA ka një shënim që mbështet një korigjim tekstual nga “Efraim” (BDB 68) מאפריים në ארם “Aram” (BDB 78), që do të ishte paralelizmi i vërtetë. Por nëse strofa e parë bën fjalë për Luftën Siro-Efraimite, atëherë paralelizmi është tashmë aty. Unë mendoj se v. 3 ka një model poetik AB, BA, sikurse është tek MT.

▣ **“pjesa tjetër e Sirisë”** Kjo frazë mund t’i referohet

1. Kryeqytetit si vendi i vetëm i fuqisë siriane që mbetet (dhe që do të bjerë, v. 6)
2. Kur kryeqyteti bie, as refugjatët nuk mund të mbijetojnë

▣ Edhe pse dy rreshtat e fundit të v. 3 duken si pozitivë, nuk janë të tillë. Efraimi shkatërrohet tek 3a, tani Siria ndan po të njëjtin fat me të (në mënyrë sarkastike, “lavdi”, shih v. 4). “Lavdia” mund t’i referohet kryeqytetit të Izraelit, “Samarisë”, e cila ra pas zgjerimit të rrethimit për tek Asiria nën sundimin e Sargonit II në vitin 722 para Krishtit.

▣ **“thotë Zoti i ushtrive”** YHWH ka nën kontroll historinë, sidomos ato ndodhi që kanë ndikim tek populli i Tij i besëlidhjes.

Për titullin “Zot i ushtrive” shih Temën e Veçantë: Emra për Perëndinë / Special Topic: Names for Deity tek 1:1.

VERSIONI SHQIP: 17:4-11

⁴ "Atë ditë do të ndodhë që lavdia e Jakobit do të zhduket

Dhe shëndoshja e tepërt e trupit të tij do të konsumohet.

⁵ Do të ndodhë ashtu si kur korrësi mbledh grurin

Dhe me krahun e tij pret kallinjtë;

Do të ndodhë ashtu si kur mblidhen kallinjtë

Në luginën e Refaimit;

⁶ Do të mbeten disa vile për të mbledhur, ashtu si kur shkunden ullinjtë:

Dy apo tre ullinj në majë të degëve më të larta,

Katër ose pesë mbi degët më të ngarkuara,"

Thotë Zoti, Perëndia i Izraelit.

⁷ Atë ditë njeriu do ta kthejë shikimin e tij në drejtim të Krijuesit të tij

Dhe sytë e tij do të shikojnë të Shenjtin e Izraelit.

⁸ Nuk do të drejtohet më te altarët, vepër e duarve të tij

Dhe nuk do të shikojë më atë që kanë bërë gishtërinjtë e tij

As te Asherimët dhe te altarët për temjan.

⁹ Atë ditë qytetet e fortifikuara të tij do të jenë si një vend i braktisur në pyll

Ose si një degë e braktisur përpara bijve të Izraelit,

Dhe kjo do të jetë një shkretim.

¹⁰ Sepse ke harruar Perëndinë e shpëtimit tënd

Dhe nuk je kujtuar për Shkëmbin e forcës sate,

Prandaj mbolle plantacione

Dhe i ke shartuar me shartesa të huaja.

¹¹ Ditën që i mbolle i rrethove me një gardh;

Në mëngjes mbijnë farat e tua,

Por vjelja do të jetë një tog rrënojash

Ditën e sëmundjes dhe të dhembjes së pashërueshme.

17:4 “Atë ditë” Është e pasigurtë se si duhet ndarë në strofa poetike teksti që vijon. Kjo frazë mund të përcaktojë fillimin e një strofe të re (shih v. 4, v. 7, v. 9, v. 11). Është e vështirë të dimë dallimin midis poezisë dhe prozës së lartësuar (vini re ndarjet në paragrafë dhe rreshtat poetikë të përkthimeve të ndryshme në fillim të kapitullit).

NASB “venitet”

NKJV “shuhet”

NRSV “pakësohet”

TEV “zhduket”

NJB “zvogëlohet”

Kjo FOLJE (BDB 195, KB 223, *Niphal* E PAKRYER) fillimisht i referohej varjes së ulët të frutit ose të degës, por prejardhja *Niphal* përcakton atë që ishte ulur ose vënë poshtë (shih Gjyq. 6:6). Prejardhja *Qal* përdoret tek vargjet 19:6 dhe 38:14.

Ky është i pari nga disa pohime negative që përshkruajnë Izraelin.

1. lavdia ... do të zhduket, v. 4
2. shëndoshja e tepërt e trupit të tij do të konsumohet, v. 4
3. Izraeli do të pritët, v. 5
4. vetëm pak ullinj do të mbeten në majë të degëve, v. 6

17:5 “në luginën e Refaimit” Kjo i referohet një luginë pjellore në jugperëndim të Jeruzalemit e cila përmendet disa herë në Dhjatën e Vjetër (shih II Sam. 5:18,22; 23:13; I Kro. 11:15; 14:9; dhe këtu). Ajo duhet të ketë qënë origjina e pamjeve të Isaias për pjellorinë e pritshme që ishte prishur (shih v. 4). Arsyeja pse ai përdori një vendndodhje në Judë, dhe jo në Izrael, nuk është e sigurtë.

17:6 Të korrat fillestare të pemëve të ullirit bëheshin me shkundje ose goditje të pemës (shih 24:13; Ligji i Përt. 24:20). Gjithmonë kishte disa ullinj që mbeteshin dhe nuk binin. Këta zakonisht liheshin për të varfërit (dmth., mbledhësit). Isaia i përdor ata si një simbol për një mbetje të të mbijetuarve.

■ **“Dy apo tre... Katër ose pesë”** Ky është një shembull i shprehjes hebraike për një sasi të papërcaktuar.

17:7-8 Këto vargje formojnë një kontrast. Vargu 7 përcakton pendesë, vargu 8 ajo nga e cila ata kthehen (dmth., idhujtaria). Pyetja është se kujt i drejtohen këto dy vargje.

1. Izraelit
2. Izraelit dhe Sirisë
3. Izraelit, Sirisë dhe Asirisë
4. Të gjithë kulturave ANE (dmth., “njerëzit”, הַעַמִּים).

A ka kjo për qëllim të jetë paralele me kapitujt 7, 9 dhe 11? Gjithashtu vini re fitoren e premtuar të popullit të Perëndisë në vargjet 12-14 (sidomos 14b)!

17:7 Paralelizmi i vargut lidh “Krijuesin” (dmth., Krijuesin e qiellit dhe tokës ose krijuesin e Izraelit, shih 51:13) me “I Shenjti i Izraelit” (një titull i përdorur pothuajse vetëm nga Isaia). Ky është një aludim ndaj monoteizmit!

17:8 Në vend që të jetë Perëndia “krijuesi”, ata kanë krijuar perënditë e tyre (dmth., *Ba’als* dhe *Asherim*, rreshti 3; 2:8,20; 30:22; 31:7).

**TEMA E VEÇANTË: ADHURIMI I PJELLORISË NË LINDJEN E AFËRT NË LASHTËSI
(SPECIAL TOPIC: FERTILITY WORSHIP OF THE ANCIENT NEAR EAST)**

- I. Arsyet pse
 - A. Njerëzit e lashtë e filluan si gjahtarë-mbledhës ushqimesh, por pasi jeta kaloi nga nomade në vendbanime, lindi nevoja për të mbjella dhe për tufa bagëtish.
 - B. Banorët e Lindjes së Afërt në lashtësi ishin të ekspozuar ndaj forcave të natyrës. Me zhvillimin e qytetërimeve rreth baseneve me ujë të pijshëm ata u bënë të varur nga rendi i rregullt i stinëve.
 - C. Forcat e natyrës u shndërruan në perëndi, të cilëve duhet t’u luteshin dhe t’i mbanin nën kontroll.

- II. Ku dhe Pse
 - A. Fetë e pjellorisë u zhvilluan në
 1. Egjipt (Nili)
 2. Mesopotami (Tigri dhe Eufрати)
 3. Kanaani (Jordani)
 - B. Në thelb, ka disa të përbashkëta mes kulteve të pjellorisë në Lindjen e Afërt në lashtësi.
 - C. Ndryshueshmëria dhe paparashikueshmëria e stinëve dhe kushteve të motit çoi në zhvillimin e miteve që përdornin analogji njerëzore/hyjnore si baza e jetës në sferën shpirtërore dhe në tokë.

- III. Kush dhe Si
 - A. Kush (perënditë dhe perëndeshat)
 1. Egjipt
 - a. *Isis* (femër)
 - b. *Osiri* (mashkull)
 2. Mesopotami
 - a. *Ishtari/Inana* (femër)
 - b. *Tamuzi/Dumuzi* (mashkull)
 3. Kanaan
 - a. *Ba’al* (mashkull)
 - b. *Asherah, Astarte, Anath* (femër)
 - B. Secila nga këto çifte u mitologjizua në mënyra të ngjashme
 1. njëri vdes
 2. tjetri rimëkëmbet
 3. motivi i perëndive që vdesin dhe ringjallen imiton ciklet vjetore të natyrës
 - C. Magjia imituese i shihte bashkimet seksuale (pra, martesën e perëndive) si mënyrë për të siguruar pjellorinë e të mbjellave, tufave dhe njerëzve.

IV. Izraelitët

- A. Populli i YHWH-së paralajmërohet (tek Levitiku dhe tek Ligji i Përtërirë) që t'u shmangej kulteve të pjellorisë (sidomos atyre të Kanaanit).
- B. Këto kulte ishin shumë popullore për shkak të besëtytnisë së qenieve njerëzore dhe stimulit shtesë të aktivitetit seksual.
- C. Idhujtaria nënkupton që bekimi për jetën kërkohet në mënyra kultike ose rituale, në vend që të kërkohet nëpërmjet një besimi personal në YHWH.

V. Lexime të sugjeruara

- A. W. F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel* [Arkeologjia dhe Feja e Izraelit]
- B. J. H. Breasted, *Development of Religion and Thought in Ancient Egypt* [Zhvillimi i Fesë dhe Mendimit në Egjiptin Antik]
- C. James G. Frazer
 - 1. *Adonis, Attis, Osiris*
 - 2. *Folklore in the Old Testament* [Folklore në Dhjatën e Vjetër]
 - 3. *The Worship of Nature* [Adhurimi i Natyrës]
- D. C. H. Gordon, *Before the Bible* [Përpara Biblës]
- E. S. N. Kramer, *Mythologies of the Ancient World* [Mitologjitë e Botës Antike]

▣ **“altarët për temjanë”** Termi (BDB 329 e quan atë një “shtyllë-dielli”, por KB 329 e quan atë një “altar për temjan” i lëvizshëm) gjithmonë përdoret në një kuptim negativ në kontekstin e adhurimit të idhujve (shih Lev. 26:30; II Kro. 14:5; 34:4,7; Isa. 17:8; 27:9; Ezek. 6:4,6).

17:9 Kjo duket se nis një njësi të re mendimi. Ajo përshkruan gjykimin që do të vijë në metafora hiperbolike bujqësore (MT)

- 1. si një vend i braktisur në pyll
- 2. si një degë e braktisur
- 3. toka do të jetë një shkretim

Ky varg përkthehet shumë ndryshe nga Septuaginta dhe përkthimi i saj ndiqet nga JB, NRSV dhe REB (dhe JPSOA duket se pranon vlefshmërinë e saj në shënimet e veta). Frazja përcakton (1) një eksod të shpejtë ku gjërat e padobishme braktisen ose (2) grupe popujsh të pushtuara nga izraelitët gjatë Pushtimit (dmth., amoritët dhe hivitët).

17:10 Ky varg i drejtohet në mënyrë të veçantë Izraelit dhe arsyes së gjykimit të tyre nga Perëndia i tyre i besëlidhjes.

- 1. harruar Perëndinë e shpëtimit tënd (dmth., Ps. 78:11,42)
- 2. nuk je kujtuar për Shkëmbin e forcës sate (dmth., Ps. 18:1-3; 78:35)
- 3. mbolle plantacione në nderim të një perëndie të huaj (shih 1:29-30; 65:3; 66:17, dmth., kopështet ose pemët e shenjtëruara. Ajo mund t'i referohet Adonis / Tammuz-it, një perëndi bimësie tek i cili mbilleshin bimët në fillim të pranverës, shih AB, vëll. 6, fq. 318)

▣ **“Perëndinë e shpëtimit tënd”** Ky është një përshkrim i përsëritur i Perëndisë së Izraelit (shih 12:2; 17:10; 33:2; 45:17; 61:16; 62:10; Ps. 65:5; 68:19; 85:4). Shpëtimi përcakton çlirimin nga çdo forcë ose presion që mohon ose anulon dëshirën e YHWH për besëlidhje me popullin e Tij. Vetëm mëkati i Izraelit mund të pengojë dëshirat e Tij për ta, e megjithatë, Ai vazhdon të mbetet “Perëndia i shpëtimit tënd” (shih Mikea 7:7; Hab. 3:13,18).

17:11 Kjo i referohet kopështeteve të shenjtëruar në pikën 3 tek vargu 10 më sipër.

- 1. Ata e mbjellin atë me kujdes
- 2. E rrethojnë me gardh
- 3. E plehërojnë

Ai do të rritet dhe do të riprodhojë mrekullisht shpejt, por do të japë

1. një tog rrënojash
2. sëmundje
3. dhembje të pashërueshme (shih Job 34:6; Jer. 15:18; 17:9; 30:12,15; Mikea 1:9)

VERSIONI SHQIP: 17:12-14

¹² Ah, zhurma e një numri të madh popujsh,

Që zhurmojnë si gjëmimi i detit

Dhe si buçima e kombeve,

Zhurmojnë si buçima e ujërave të fuqishme!

¹³ Kombet zhurmojnë si buçima e shumë ujërave,

Por Perëndia i kërcënon, dhe ata ikin larg,

Të shtyrë si byku i maleve përpara erës,

Si një dredhë pluhuri përpara shakullimës.

¹⁴ Në mbrëmje, ja tmerri,

Dhe para mëngjesit nuk ka më asgjë.

Kjo është pjesa e atyre që na plaçkitin,

Që na bëjnë pre.

17:12-14 Kjo është strofa e fundit e kapitullit 17. Ajo karakterizohet nga paralelizmi dhe përdorimi i përsëritur i dy rrënjave.

1. BDB 242, KB 250, “buçima,” “rënkim,” “gjënim,” ose “egërsim”
 - a. EMËR, v. 12
 - b. *Qal PËRBËRJE PASKAJORE*, v. 12
 - c. *Qal FOLJE E PAKRYER*, v. 12
2. BDB 980, KB 1367, “gjënim,” “zhurmë,” “buçima,” ose “krisje”
 - a. EMËR (BDB 981), v. 12
 - b. EMËR (BDB 981), v. 12
 - c. *Niphal FOLJE E PAKRYER*, v. 12
 - d. EMËR (BDB 981), v. 13
 - e. *Niphal FOLJE E PAKRYER*, v. 13
3. Pamje paralele, v. 13
 - a. Si byku, v. 13
 - b. Si pluhuri, v. 13

Gjëmimi i YHWH është më i zhurmsëm se sa gurguleja e kombeve dhe për rrjedhojë ata do të tërhiqen! Ai i kapërcen ujërat kaotik sërish sikurse gjatë krijimit (shih Psalmi 29).

4. Kontrasti
 - a. në mbrëmje, ja *ka* tmerr
 - b. para mëngjesit nuk ka më asgjë
5. sinonime, v. 14
 - a. plaçkitin, BDB 1042, KB 1367, *Qal PJESORE AKTIVE*
 - b. pre, BDB 102, KB 117, *Qal PJESORE AKTIVE*

17:14 “para mëngjesit nuk ka më asgjë” Kjo frazë nuk ka formë FOLJORE, që do të përcaktonte theksim. Ky rresht jep një kontekst përtëritës ndaj vargjeve 12-14. Kjo strofë është paralele me mendimet e Psalmi 2. YHWH i dërgon kombet (dmth., për të dënuar popullin e Tij për mosbindjen e tyre ndaj besëlidhjes dhe mungesës së besnikërisë), por Ai edhe i gjykon po këto kombe. Populli i Tij është i sigurtë në Të! Ky tjetërsim është i ngjashëm me 10:33-34.

Shpesh tek Isaia, çlirimi i Perëndisë lidhet me ardhjen e dritës (shih 8:22-9:2; 17:14; 29:18; 30:26; 33:2; 42:16; 49:9-10; 58:8,10; 60:1-3,19-20).

▣ **“pjesa”** Ky term (BDB 324) përcakton vullnetin e Perëndisë në pamjen e një shorti hyjnor. Ai nuk do të thotë një fat arbitrar, por do të thotë se ndodhitë janë në dorën e Perëndisë (shih Jer. 13:25).

ISAIA 18

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Mesazhi ndaj Etiopisë	Shpallja Kundër Etiopisë	Në Lidhje me Etiopinë	Perëndia do të Ndëshkojë Etiopinë	Kundër Kushit
18:1-7	18:1-2	18:1-2	18:1-2	18:1-6
(1-7)	(1-2)	(1-2)		(1-6)
	18:3	18:3-6	18:3-6	
	(3)	(3-6)		
	18:4-6			
	(4-6)			
	18:7	18:7	18:7	18:7

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studim i udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 18:1-7

¹ Mjerë ai vend me krahë të zhurmsëm

Që ndodhet matanë lumenjve të Etiopisë,

² Që dërgon lajmëtarë me anë të detit

Në anijeza prej papirusi mbi ujërat, duke thënë:

"Shkoni, o lajmëtarë të shpejtë, në drejtim të një kombi shtatlartë dhe lëkurëndritur,

Në drejtim të një populli të cilin e kanë frikë që nga fillimi i tij e më pas,

Komb i fuqishëm që shkel çdo gjë,

Vendi i të cilit ndahet nga lumenjtë".

³ Ju të gjithë, banorë të botës dhe ata që banojnë mbi tokë

Shikoni flamurin kur ky do të ngrihet mbi malet

Dhe dëgjoni borinë kur ajo do të bjerë!

⁴ Sepse kështu më ka thënë Zoti:

"Do të rri i qetë dhe do të shikoj nga banesa Ime

Si një nxehtësi e kthjellët dhe e ndritshme në dritën e diellit,

Si një re vesë në vapën e korrjes".

⁵ Sepse para korrjes, kur lulëzimi ka marrë fund

Dhe lulja është bërë një vile në fazën e pjekurisë,
 Ai do t'i presë degëzat me kmesë
 Dhe do të shkulë e do t'i presë shermendët.
⁶ Ata të gjithë tok do të mbeten të braktisur shpendëve grabitqarë të maleve
 Dhe kafshëve të tokës;
 Zogjtë grabitqarë do të kalojnë mbi ta gjatë verës
 Dhe kafshët e tokës do të kalojnë mbi ta gjatë dimrit.
⁷ Në këtë kohë do t'i sjellë oferta Zotit të ushtrive
 Një komb shtatllartë dhe lëkurëndritur,
 Një popull që e kanë frikë që nga fillimet e tij e më pas,
 Një komb i fuqishëm që shkel çdo gjë,
 Vendi i të cilit përshkohet nga lumenj;
 Do të çohen në vendin ku ndodhet emri i Zotit të ushtrive, në malin Sion.

18:1

NASB "Vaj"
 NKJV, Peshitta "Mjerë"
 NRSV, JPSOA "Ah"

Kjo PASTHIRRMË (BDB 222) përdoret shpesh tek profetët (shih 1:4,24; 5:8,11,18,20,21,22; 10:1,5; 17:12; 18:1; 28:1; 29:1,15; 30:1; 31:1; 33:1; 45:9; 55:1). Në pjesën më të madhe ajo shpreh një reagim negativ ndaj dhimbjes së afërt të gjykimit hyjnor. Megjithatë, në disa kontekste ajo përcakton keqardhje ose mëshirë, sikurse tek 18:1; 55:1; Jer. 47:6.

▣

NASB, NRSV "toka e krahëve gumëzhitës"
 NKJV "toka e mbuluar me hije nga krahë të zhurmshëm"
 TEV "një tokë ku zhurma e krahëve dëgjohet"
 NJB "Toka e karkalecave gumëzhitës"
 LXX "krahët e një toke anijesh"
 Peshitta "toka e krahëve që bëjnë hije"
 REB "një tokë me anije lundruese" (nga fjalë të afërta në gjuhën arabe dhe aramaike,
 Targumet dhe LXX)

JPSOA "toka e hijes së thellë të krahëve"

Kjo rrënjë (לצץ, BDB 852) ka disa kuptime të mundshme.

1. 852 I, gumëzhitës, zhurmues si krahët e një insekti
2. 852 II, shtiza që hidhen në ajër (shih Job 40:7)
3. të njëjtat BASHKËTINGËLLORE, por ZANORE të ndryshme, karkaleca gumëzhitës (shih Ligji i Përt. 28:42)
4. SHUMËS, instrument muzikor me goditje (shih 2 Sam. 6:5; 1 Kro. 13:8; Ps. 150:5)
5. FOLJE e lidhur (לצץ, BDB 852), tingëllon (shih 1 Sam. 3:11; 2 Mbre. 21:12; Jer. 19:3) ose dridhet (shih Hab. 3:16)
6. 853 II, mbytem (shih Eksod. 15:10)
7. 853 III, errësohet (shih Neh. 13:19; Ezek. 31:3)
8. EMËR i lidhur, לצ, hije (BDB 853, shih Isa. 4:6; 16:3; 25:4,5; 30:2,3; 32:2; 34:15; 38:8; 49:2; 51:16 (kjo është mënyra si e përkthen JPSOA frazën)

▣

NASB, MT, NJB, REB "Kushi"
 NKJV, LXX, Peshitta "Etiopia"
 Shënim i NRSV "Nubia"

Kjo i referohet zonës në jug të ujëvarës së parë të lumit Nil. Ajo njihet tek Zanafilla si "Kushi" (BDB 468, shih Zan. 2:13; 10:6,7,8). Në periudhën greke ajo quhej "Etiopia". Sot ajo do të përfshinte Sudanin dhe pjesë të Etiopisë moderne (shënim i TEV, fq. 625).

Në këtë kontekst (dmth., kapitulli 19), mund t'i referohet Dinastisë së 25-të të sunduesve nubianë në Egjipt (dmth., Pianchia, Shabaka).

Megjithatë, vini re se popullit të cilit i drejtohet, janë “matanë lumenjve të Kushit”. Ndoshta vetë Egjipti po kërkon për mercenarë!

18:2 “në anijeza prej papirusi” Në fillim dikush mund të mendojë se kjo i referohet anijeve lundruese mbi Nil, por po këto lloje anijesh përdorshin mbi lumenjtë Tigri dhe Eufrat (shih James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible* [Metoda dhe Zakone të Biblës], fq. 2560).

■ **“Shkoni”** Kjo është një formë *Qal* URDHËRORE. Kujt i drejtohet ajo?

1. lajmëtarëve nga Kushi
2. lajmëtarëve nga Egjipti
3. lajmëtarëve nga grupe mercenarësh në jug të Kushit
4. lajmëtarëve nga Asiria
5. të gjitha ushtrive njerëzore që kundërshtojnë YHWH dhe popullin e Tij të besëlidhjes

Isaia në mënyrë të rregullt kalon nga një rrethanë ose ndodhi historike në një rrethanë eskatologjike. Ndodhitë dhe thirrjet e kohës së tij paralajmërojnë ndodhitë e përmbylljes klimatike të historisë. Kjo rrjedhshmëri është e vështirë të lidhet me një rrethanë historike (në kohë, në vendndodhje, në njerëz). Rrethanat dhe qëllimet kozmike veprojnë prapa ndodhive ekzistenciale.

■ Ky varg karakterizon kombin.

1. Detarë (dmth., anije kallami të Nilit, BDB 479 PËRBËRJE BDB 167)
2. Shtatlartë (BDB 604, KB 645, *Pual* PJESORE, fjalë për fjalë “të zgjatesh”)
3. Lëkurëndritur, BDB 598, KB 634, *Pual* PJESORE (përdorur për kokë qerose, por gjithashtu për shpata të mprehura dhe për lëkurën e njerëzve: [1] pa të metë, REB, TEV, “lëkurë-lëmuar” [2] ngjyrë e qëndrueshme, “e nxirë (nga dielli)”, NJB; ose [3] i rruar mirë, pa qime në fytyrë)
4. të cilin e kanë frikë që nga fillimi i tij e më pas
5. komb i fuqishëm (në hebraisht është i pasigurtë kuptimi, por ndoshta është një shprehje për “gjuhë të huaj”)
6. një komb shtypës [që shkel çdo gjë] (në hebraisht është i pasigurtë kuptimi)
7. vendi i të cilit ndahet nga lumenjtë (në hebraisht është i pasigurtë kuptimi, kjo FOLJE, BDB 102, KB 107, *Qal* E KRYER, shfaqet vetëm në këtë kapitull, dy herë. Përkthimi “ndan” bazohet në një rrënjë të gjuhës aramaike. REB ka “fshikullohet”, duke iu referuar një përmbytyjeje të përvitshme, megjithatë mund t'i referohej lumenjve Tigri dhe Eufrat)

Termet e pikave 2-6 përsëriten në v. 7. Ky përshkrim i përshtatet popullit në jug të ujëvarës së parë të Nilit, një grup njerëzish të gjatë, me ngjyrë lëkure të errët, njerëz luftarakë.

Megjithatë, ky kontekst mund të kuptohej si Egjipti që kërkon aleanca ushtarake kundër Asirisë. Termi që përkthehet “i gjatë” nuk përkthehet kurrë në këtë mënyrë në ndonjë vend tjetër. Rrethi universal i v. 3 mund ta kthente këtë poezi në një mesazh nga YHWH që askush nuk mund ta shpëtojë një komb nga gjykimi i Tij. As vetë Egjipti, apo ndonjë popull tjetër i njohur luftarak, nuk mund ta ndihmojë Judën (shih kapitulli 7). Vetëm YHWH mund ta bëjë!

Nga ana kontekstuale pyetja është

1. a është kapitulli 18 një poezi e pavarur?
2. a lidhet kapitulli 18 me kapitullin 17?
3. a lidhet kapitulli 18 me kapitullin 19?

■

NASB “një komb i fuqishëm dhe shtypës”
NKJV “një komb i fuqishëm dhe që shkel”
NRSV “një komb i pushtetshëm dhe pushtues”
TEV “një komb i fortë dhe i fuqishëm”
JPSOA “një komb lllomotitjesh dhe llafesh”

LXX dhe Peshitta e përkthejnë këtë tekst si t'i drejtohej një kombi të mposhtur, por kjo nuk ndiqet nga përkthimet moderne.

Ka dy EMRA përshkrues të përdorur për këta njerëz.

1. Termi “i pushtetshëm” (BDB 876) dyzohet. Kjo mund ta intensifikonte termin (dmth., zhurma e ushtrive të tyre marshuese, IVP Bible Background Commentary [Komentari i Sfondit i Biblës IVP], fq. 608) ose, sikurse JPSOA, mund ta ndryshonte atë në një përshkrim të gjuhës së tyre.
2. Termi i dytë (BDB 101) është fjalë për fjalë “të shkelësh” (NKJV) në kuptimin metaforik të pushtosh.

18:3 “Ju të gjithë, banorë të botës dhe ata që banojnë mbi tokë” Isaia i është drejtuar këtij grupi më të madh disa herë (shih 2:2-4; 9:7; 11:10,11-12; 12:4-6; 17:7-8; 26:9). Çfarë i ndodh popullit të besëlidhjes të YHWH ndikon mbi të gjithë kombet. Termi mund t’i referohet shpengimit ose gjykimit mbarëbotëror (shih 13:11; 24:4; 34:1). Në një farë kuptimi, përdorimi i këtij termi “tokë” (BDB 385) tregon rëndësinë, fuqinë dhe praninë universale të YHWH, sikurse e tregon edhe njësia letrare e gjykimit mbi kombet përreth. Veprimet e YHWH ndikojnë mbi të gjithë tokën. Ai është Zot i krijimit!

Kush e dërgon mesazhin e v. 3 dhe kujt i drejtohet ai?

1. Kushi i drejtohet Asirisë
2. Koalicioni anti-asirianë i drejtohet Kushit (shënimi i NRSV)
3. Mesazhi anti-asirian i bashkëpunimit të mundshëm të Sirisë dhe Izraelit (shënimi i REB)
4. Kushi i përgjigjet një kërkesë për ndihmë nga Juda (shënim i Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit])
5. Shënim i JB thotë se i gjithë ky pasazh i referohet Egjiptit për shkak se në këtë periudhë faraonët ishin nubianë. Kështuqë mund të ishte një njësi letrare me kapitullin 19, dhe jo me kapitullin 17!
6. Asiria i drejtohet botës
7. YHWH i drejtohet të gjithë armiqve njerëzorë të cilët kundërshtojnë qëllimin dhe popullin e Tij (shih Psalmi 2)

Pra, shohim sërish pamjet e paqarta, por të fuqishme të poezisë hebraike.

■ Këto ishin mënyra komunikimi në betejë (dmth., ngritja e flamurit dhe boria). Këto simbole mund të jenë për

1. Gjykimin (shih vargjet 5-6)
2. Shpëtimin (shih vargu 7)

Sa në mënyrë të mrekullueshme e përshkruan kjo poezi e shkurtër kaosin e tokës përkundrejt qetësisë së qiellit, ashtu sikurse ajo që dukej si një gjykim bëhet një ftesë (dmth., 2:2-4; 11:10; 49:6; 51:4-8).

18:4 “Sepse kështu më ka thënë Zoti” Kjo është një referencë tjetër specifike ndaj pretendimit të Isaias për frymëzimin e tij. Mesazhi i tij nuk ishte nga vetë ai, por ishte mesazhi i YHWH! Kjo është pikërisht çështja e autoritetit biblik! A ka folur Perëndia? A mund ta kuptojmë atë? A mund t’iu besojmë fjalëve? Këto janë çështje themelore që duhet të marrin përgjigje nga çdokush dhe nga cilido që merret me Biblën. Shih predikimet “The Trustworthiness of the Old Testament” [Besueshmëria e Dhjatës së Vjetër] dhe “The Trustworthiness of the New Testament” [Besueshmëria e Dhjatës së Re] online tek www.freebiblecommentary.org tek “Biblical Interpretation Seminar” [Seminar Interpretimi Biblik], Mësimi Dy.

■ Rreshtat 2-4 përshkruajnë mesazhin e Perëndisë ndaj Kushit ose ndaj Asirisë. Ai flet me siguri (dy forma URDHËRUESE) nga (1) Mali Moriah, tempulli ku Ai banon midis krahëve të kerubinit mbi Arkën e Besëlidhjes ose (2) një referencë ndaj qiellit (shih I Mbre. 8:39,43,49). Prania e tij është rrezatuese!

Në librin e Isaias, Jeruzalemi nuk do të merret asnjëherë. Ky varg mund ta reflektojë atë teologji. Bota mund të jetë në luftë (v. 3), por Juda është e sigurtë në sigurinë e YHWH (dmth., 7:4; 8:8). Juda nuk kishte nevojë të formonte një aleancë me Sirinë / Izraelin apo Egjiptin. Asiria do të mposhtet tërësisht.

Siguria, qetësia dhe paqja e YHWH në qiell janë në kontrast me kaosin mbi tokë. Kjo është shumë e ngjashme me strukturën letrare të librit të Zbulesës në Dhjatën e Re, ku kaosi mbi tokë përshkruhet në kapitujt 2-3, por dhoma e fronit qiellor është e qetë dhe e paqetë në kapitujt 4-5! Historia nuk është një fluks, por një mjet për tek kulmi teologjik i dizenuar dhe i orkestruar nga Perëndia!

18:5 Mesazhi i YHWH për gjykim jepet në metafora bujqësore, të cilat janë aq të zakonata tek Isaia. Humbja e një të korre do t’i kishte shkatërruar ata që varen nga të korrat vjetore të ushqimeve.

Kjo është një metaforë e një gjykimi të shpejtë (shih 17:14).

18:6 Vdekja e popullsisë njerëzore do të bëhet një banket për shpendët grabitqarë dhe për bishat e egra.

18:7 Po vjen koha kur mbetja e këtyre popujve (ose ndoshta e gjithë bota johebraike) do të dërgojë një mesazh tjetër, por këtë herë jo më një kërcënim (shih v. 3), por një ofertë ndaj YHWH në Jeruzalem (shih v. 7, rreshti 6). Dhurata do të ishte një simbol kulturor / fetar i pranimit se YHWH është zot dhe sundon. Armiqtë e vargjeve 1-2 tani janë adhures! Kjo është përmbushja e Zan. 3:15 (shih TEMË E VEÇANTË: PLANI I PËRJETSHËM SHPENGUES I YHWH / SPECIAL TOPIC: YHWH's ETERNAL REDEMPTIVE PLAN tek 1:3). Qëllimi shpengues është më i gjerë se pasardhja fizike e Abrahamit. Ai përfshin pasardhjen e tij frymërore (shih Rom. 2:28-29)!

NASB, NKJV, NRSV, REB, LXX “nga”
NJB “në emër të”

MT ka EMRIN “popull” (BDB 766 I), por nuk ka PARAFJALË. Ndoshta vetë popujt janë ofrimi. DSS dhe Septuaginta dhe përkthimi Vulgate kanë PARAFJALËN “nga”.

ISAIA 19

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Mesazhi ndaj Egjiptit	Shpallja Kundër Egjiptit	Kundër Egjiptit	Perëndia do të Ndëshkojë Egjiptin	Kundër Egjiptit
19:1-4 (1-4)	19:1 (1) 19:2-4 (2-4)	19:1-4 (1-4)	19:1-4	19:1-4 (1-4)
19:5-10 (5-10)	19:5-10 (5-10)	19:5-10 (5-10)	19:5-10	19:5-15 (5-15)
19:11-15 (11-15)	19:11-15 (11-15)	19:11-15 (11-15)	19:11-15	
		Konvertimi i Egjiptit dhe Asirisë	Egjipti do të Adhuroj Zotin	Konvertimi i Egjiptit
19:16-17	19:16-17 Egjipti, Asiria dhe Izraeli të Bekuar	19:16-17	19:16-17	19:16-23
19:18	19:18	19:18	19:18	
19:19-22	19:19-22	19:19-22	19:19-22	
19:23	19:23	19:23	19:23-25	
19:24-25	19:24-25	19:24-25		19:24-25

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 19:1-4

¹ Profecia mbi Egjiptin.

Ja Zoti që kalëron mbi një re të lehtë dhe hyn në Egjipt.

Idhujt e Egjiptit lëkunden para Tij,

Dhe zemra e Egjiptasve po mpaket brenda tyre.

² "Do t'i nxis Egjiptasit njëri kundër tjetrit,
 Secili do të luftojë kundër vëllait të vet, dhe secili kundër të afërmit të tij,
 Qyteti kundër qytetit, mbretëria kundër mbretërisë.
³ Fryma e Egjiptit do të ligështohet në mes të tij
 Dhe unë do të shkatërroj planet e tij;
 Kështu ata do të konsultojnë idhujt dhe yshtësit,
 Mediumet dhe magjistarët.
⁴ Do ta dorëzoj Egjiptin në duart e një padroni të ashpër
 Dhe një mbret mizor do të sundojë mbi të, thotë Zoti, Zoti i ushtrive.

19:1 "Zoti që kalëron mbi një re të lehtë" Kjo është gjuhë metaforike që përshkruan YHWH si

1. Kontrollues të natyrës
2. Drejtues të fuqive të natyrës
3. I shpejtë në ardhjen e Tij

Shih Ps. 18:10; 104:3. Faza ka lidhje mesianike me Dan. 7:13 dhe Mat. 26:64; Mark 14:62.

Sikurse në shumë fraza të Dhjatës së Vjetër që përshkruajnë YHWH, ne gjejmë se fjalë të ngjashme përdoren për perënditë ose sundimtarët paganë të ANE. Kalërimi mbi re përdoret për *Ba'al*-in në poemat ugaritike. Ndërsa populli i Perëndisë ndeshte pohimet / pretendimet hiperbolike të popujve përreth, ai iua atribuonte Perëndisë së tij, Perëndisë së vetëm, ai në të cilin ata mund të gjenin përmbushjen e tyre të vërtetë. Kjo është e vërtetë për frazat si "Mbret mbi mbretër dhe Zot mbi zot" dhe shumë tituj të tjerë të njohur të YHWH.

■ **"dhe hyn në Egjipt"** Prania e YHWH sërish sjell si gjykim (vargjet 1-15) ashtu edhe shpëtim (vargjet 16-23). Është ky kuptim i dyfishtë që vijon përmes pjesës më të madhe të profecisë hebraike. Teknika letrare e njohur si "tjetërsim" mbizotëron në këtë zhanër. Ajo është si paralelizëm antitetik ndaj një pjese më të madhe të shkrimit (sikurse është paradoksi).

Egjipti do të gjykohet që të pastrohet dhe përgatitet për adhurimin e YHWH. Ai do të vijë tek Egjipti me çlirim sikurse Ai bëri me Judën. Zemra e YHWH drejtohet tek njerëzit e krijuar në shëmbëlltyrën e Tij (shih Zan. 1:26-27), jo vetëm tek një grup i përzgjedhur njerëzish (dmth., Izraeli). Ai përdor farën e Abrahamit për të përmbushur një qëllim më të madh (shih Zan. 3:15)!

■ **"Idhujt e Egjiptit"** Egjipti kishte shumë perëndi (Eksod. 12:12; Num. 33:4). Idhujtaria dhe spiritizmi i tij përshkruhen në vargun 3

1. Idhujt (BDB 47)
2. Fantazmat e të vdekurve⁵⁷ (BDB 31, i gjendur vetëm këtu)
3. Mediumet (BDB 15, "magjistarë," shih Ligji i Përt. 18:11)
4. Magjistarët (BDB 396, "magjistarë," "frymëra familjare," shih Ligji i Përt. 18:11)

Shih shënimin tek 8:19.

Plagët e eksodit qëllimisht i zhvlerësuan shumë nga perënditë egjiptiane me qëllim që të vinin në besimi si tek izraelitët ashtu edhe egjiptianët (dmth., "turmat e përziera", shih Eksod. 12:38).

Në këtë tekst, populli pretendonte se kishte fuqi ose lidhje frymërore (dmth., frymë familjare) për të folur me të vdekurit (shih Lev. 19:31; 20:6,27; Ligji i Përt. 18:11; I Sam. 28:8; II Mbre. 21:6; II Kro. 33:6; Isa. 8:19; 19:3). Ata po kërkonin informacion rreth së ardhmes dhe kontroll mbi të, por po i kërkonin të ndarë nga YHWH. Kjo vjen si rrjedhojë e

1. Natyrës së rënë të njerëzimit
2. Priftërinjve / profetëve të vetë-mashtruar
3. Veprimtarisë së demonëve
4. Kërkimit për fuqi frymërore mbi jetët tona dhe jetët e të tjerëve

■ Dy rreshtat e fundit të vargut 1 janë paralele.

1. Idhujt e Egjiptit do të dridhen⁵⁸, BDB 631, KB 681, *Qal E KRYER*, shih 6:4; 7:2 (dy herë); 19:1; 24:20 (dy herë); 29:9; 37:22

⁵⁷ Versioni në shqip është: "yshtësit".

⁵⁸ Versioni në shqip është: "Idhujt e Egjiptit lëkunden para Tij, dhe zemra e Egjiptasve po mpaket brenda tyre."

- Zemra e egjiptasve do të mpaktet brenda tyre, BDB 587, KB 606, *Niphal* E PAKRYER, shih 13:7; Joz. 2:11; 5:1; 7:5 (dmth., terminologjia e “luftës së shenjtë”)

19:2 Lind pyetja nëse kjo lidhet me

- Avancimin ushtarak të sunduesve nubianë kundër egjiptianëve të rajonit të Deltës
- Konflikteve midis qyteteve të ndryshme të Egjiptit, secili me perënditë e tyre të veçanta

Ky konflikt i brendshëm midis popuj të njëjtë dhe ushtrive të tyre është një tjetër shembull i “luftës së shenjtë” (dmth., Gjyq. 7:22; I Sam. 14:20; II Kro. 20:23).

▣ **“Unë do të...”** Isaia po flet drejtpërdrejtë në emër të YHWH (vargjet 2, 3, 4). YHWH shkakton

- Luftë civile, v. 2
- Demoralizim, v. 3a
- Këshillë / strategji të ngatërruar, v. 3b
- Besim tek perënditë e rremë, v. 3c,d
- Ardhjen e një zotërie mizor, një mbreti të fuqishëm, v. 4

▣

NASB, REB

“unë do të nxis”

NKJV

“unë do të vendos”

NRSV, TEV, NJB, LXX, Peshitta

“unë do të trazoj”

Kjo FOLJE (BDB 696 I ose BDB 1127) përdoret dy herë në prejardhjen *Pilpel* (Isa. 9:11 dhe këtu). Në kontekst ajo duket se nënkupton

- Trazoj
- Provokoj
- Nxis (rrënja etiopiane)

Rrënja arabike do të thotë “të mbajë erë të keqe” (shih NIDOTTE, vëll. 3, fq. 233).

19:3 “ngatërroj”⁵⁹ Kjo rrënjë hebraike (BDB 118 I) normalisht do të thotë “përpjij”. Shumë studiues supozojnë një kuptim të dytë për të njëjtën rrënjë, “ngatërroj” ose “turbulloj” (BDB 118 III, shih 3:12; 9:15; 28:7).

19:4 Në kontekst (shih 20:4) kjo mund t’i referohej (1) Asirisë (shih kap. 20) ose (2) pushtuesve nubianë (shih kap. 18). E njëjta terminologji përdoret për Babiloninë tek Jer. 46:26; Ezek. 29:19. YHWH drejton perandoritë botërore për qëllimet e Tij.

Ju duhet të vendosni nëse kjo është një hiperbolë tipike mbretërore e ANE, aq e zakonshme në botën antike, ose nëse është realiteti (dmth., një pikëpamje biblike). Autorët e frymëzuar e marrin terminologjinë e ANE dhe e zbatojnë atë tek YHWH. Se sa e vlefshme është kjo varet besimi që kemi! A është Bibla një vetë-zbulesë unike dhe e frymëzuar e të vetmit Perëndi të vërtetë? Kjo është çështja! Shih predikimet e mia mbi “Why I Trust the OT” [Pse Unë i Besoj Dhjatës së Vjetër] dhe “Why I Trust the NT” [Pse Unë i Besoj Dhjatës së Re] online tek www.freebiblecommentary.org në seksionin “Biblical Interpretation Seminar” [Seminari i Interpretimit Biblik] (Seminar në Video i rishikuar 2009, Mësimi 3).

▣ **“Unë do të dorëzoj”** Kjo FOLJE (BDB 698, KB 755, *Piel* E KRYER) do të thotë “do të japë tek” (shih Targumet, LXX, Peshitta). Forma *Piel* shfaqet vetëm këtu. FOLJA shfaqet në formën *Niphal* tek Zan. 8:2 dhe Ps. 63:12, ku ajo do të thotë “të ndalohesh”. Ngjyrimi *Piel* vjen nga një rrënjë e vjetër aramaike. Prandaj, mund të ketë dy rrënjë të veçanta në hebraisht.

VERSIONI SHQIP: 19:5-10

⁵ Ujërat e detit do të thahen,

Lumi do të shterojë dhe do të thahet.

⁶ Lumenjtë do të bëhen të neveritshëm,

Kanalet e Egjiptit do të zbrazen dhe do të thahen,

Po kështu do të thahen edhe kallamishtet e xunkthat.

⁵⁹ Versioni në shqip është: “shkatërroj”.

⁷ Luadhët pranë Nilit, në grykëderdhjen e tij
Dhe të gjitha arat e mbjella gjatë lumit
Do të thahen, do të fshihen dhe do të zhduken.

⁸ Peshkatarët do të rënkojnë,
Tërë ata që hedhin grepin në Nil do të ankohen
Dhe ata që hedhin rrjetat e tyre në ujë do të ligështohen.

⁹ Ata që punojnë lirin e krehur
Dhe endësit e pambukut do të çoroditen.

¹⁰ Themelet e tyre do të prishen
Dhe gjithë punëtorët me mëditje do të trishtohen.

19:5-10 Kjo strofë përshkruan gjykimin e YHWH ndaj Egjiptit.

1. Uji i tyre i bollshëm nga Nili do të thahet.
2. Me humbjen e tij, bimësia e lumit vdes.
3. Me humbjen e tij, të korrat e vaditura vdesin (arat e mbjella përgjatë lumit).
4. Me humbjen e tij, industria e peshkimit do të ankohet dhe do të rënkojë.
5. Me humbjen, industria e tekstilit do të ndalojë.
6. Shoqëria egjiptiane do të ndalojë me kërcëllimë dhe shkatërrim.
7. Të gjithë punëtorët me mëditje do të trishtohen.

Gjenden tri FOLJE të lidhura të cilat përcaktojnë humbjen e ujit.

1. “thahen”, BDB 677, KB 732, *Niphal* E KRYER, vargjet 5; 41:17;
2. “shterojë”, BDB 351, KB 349, *Qal* E PAKRYER, vargjet 5,6; 11:15; 37:25; 44:27; 50:2; 51:10
3. “thahet”, BDB 386, KB 384, *Qal* E KRYER, vargjet 5,7; 15:6; 27:11; 40:7,8,24; 42:15 (dy herë); 44:27

Aftësia e Perëndisë për të kontrolluar ujërat (e vetmja gjë fizike materiale që Perëndia nuk krijon me zë tek Zanafilla 1) është e përsëritur në Dhjatën e Vjetër.

1. ndau ujërat që ishin poshtë saj nga ujërat që ishin sipër saj, Zan. 1:7
2. grumbulloi ujërat në mënyrë që të shfaqej toka e thatë, Zan. 1:9-10
3. dërgoi përmytjen, Zan. 7:4,7
4. thau ujërat e përmytjes, Zan. 8:2-3
5. siguroi një pus uji për Hagarin, Zan. 21:19
6. ndau dhe ripërtëriu Detin e Kallamëve, Eksod. 14:16,27
7. pastroi ujin në Marah, Eksod. 15:22-25
8. siguroi ujëra që vinin nga shkëmbinjtë në shkretëtirë, Num. 20:8,11
9. premtoi bollëk bujqësor nëse njerëzit i bindeshin besëlidhjes, Ligji i Përtërirë 27-28
10. ndau Lumin Jordan, Joz. 3:14-17; 4:23-24
11. thau Lumin Nil dhe degët e tij, Isa. 19:5
12. do të thajë Eufratin, Zbu. 16:12
13. uji rrjedh nga tempulli i ri (Ezek. 47:1) nga Jeruzalemi (Zak. 14:8) dhe qyteti i ri qiellor, Zbu. 22:1

Për popullin e shkretëtirës, këto ishin mrekulli dhe prova vërtet të fuqishme të fuqisë së Perëndisë sepse uji ishte një simbol i vetë jetës. Mbani mend, Nili shihej si një nga perënditë kryesore të Egjiptit (sikurse ishte *Re*, perëndia i diellit, shih v. 18).

19:6 “kanalet e Egjiptit do të lëshojnë një erë të keqe” Kjo FOLJE (BDB 276 II, KB 276, *Hiphil* E KRYER) shfaqet vetëm këtu. Ajo duket se reflekton një rrënjë arabe. Bimësia e bollshme e tharë fillon të priset!

19:9

NASB, NJB	“rrobën e bardhë”
NKJV	“pëlhurë e mirë”
NRSV, REB	“zbehen”
LXX	“liri”
JPSOA	“zhgënjyer”

MT ka ירוה, “rrobë e bardhë” (për shprehjen paralele në gjuhën aramaike shih Dan. 7:9), por paralelizmi përshtatet më mirë me ורוה, “zbehem” (shih Isa. 29:22 dhe DSS e këtij teksti). Gjendet dukshëm një lojë e qëllim të me “e bardhë” (רוה, BDB 301).

19:10

NASB

“shtyllat”

NKJV, JPSOA

“themelet e tij”

NRSV, TEV, NJB

“endësit e tij”

MT (BDB 1011, vetëm këtu) ka “themel” ose “qëndroj” (për shoqërinë), e cila do t’i referohej drejtuesve të klasës së lartë. “Endësit” vjen nga ata të cilët kërkojnë për një paralelizëm të ekuilibruar me “punëtorët mëditës” (DSS, Targumet nga rrënja aramaike kanë “endësit”) në rreshtin e dytë. Pyetja është: “A është paralelizmi sinonim (endësit) apo antitetik (klasa e lartë dhe klasa e ulët)?” Teksti në hebraisht mbetet i paqartë (shih LXX dhe Peshitta).

VERSIONI SHQIP: 19:11-15

¹¹ Me siguri princat e Tsoanit janë budallenj;

Këshilltarët më të urtë të Faraonit japin këshilla të paarsyeshme.

Si mund t’i thoni Faraonit:

“Unë jam bir i njerëzve të urtë, bir i mbretërve të lashtë”?

¹² Ku janë tani njerëzit e tu të urtë?

Le të ta deklarojnë tani

Dhe të pranojnë atë që Zoti i ushtrive

Ka vendosur kundër Egjiptit.

¹³ Princat e Tsoanit janë bërë budallenj,

Princat e Nofit gabohen;

Ata që janë guri i qoshes në fiset e tij

Që e kanë bërë Egjiptin të marrë rrugë të gabuar.

¹⁴ Zoti ka përzier në mes të tij një frymë degjenerimi,

Dhe ata e kanë futur Egjiptin në rrugë të gabuar për çdo gjë,

Ashtu si dridhet i dehuri kur vjell.

¹⁵ Dhe asgjë nuk do të mund të bëjë Egjiptin:

Koka ose bishti, palma ose xunkthi.

19:11-15 Kjo strofë është një zgjerim i vargut 3.

1. v. 11, “princat e Tsoanit” (Tanis, kryeqyteti i rajonit të Deltës) janë budallenj (BDB 17, përdorur për Judën tek Jer. 4:22)
2. v. 11, “këshilltarët më të urtë të Faraonit japin këshilla të paarsyeshme” (fjalë për fjalë “brutalë,” BDB 129 II, KB 146, *Niphal* PJESORE, shih Jer. 10:14,21; 51:17)
3. v. 13, “princat e Tsoanit janë bërë budallenj” (BDB 383, KB 381, *Niphal* PJESORE, shih Jer. 5:4; 50:36)
4. v. 13, “princat e Memfisit (Nofi⁶⁰, një kryeqytet tjetër egjiptian) gabohen / mashtrohen” (BDB 674, KB 728, *Niphal* E KRYER; *Hiphil* E KRYER përdorur tek Zan. 3:13)
5. v. 13, “e kanë bërë Egjiptin të marrë rrugë të gabuar” (BDB 1073, KB 1766, *Hiphil* E KRYER, shih v. 14; 3:12; 9:16; Jer. 23:13,32; Ose. 4:12; Mikea 3:5)
6. v. 14, “e kanë futur... në rrugë të gabuar... dridhet” (e njëjta FOLJE si tek pika 5, këtu përcakton dehje)

19:11 Rreshti 4 është një shprehje për një grup njerëzish të mençur, i ngjashëm me atë në të cilin bënte pjesë Danieli në Babiloni. Fjala “bir” funksionon si një “anëtar i një grupi”.

19:12 YHWH bën një pyetje retorike sarkastike. Ajo ndiqet nga dy forma të PAKRYERA (BDB 616, KB 615, dhe BDB 393, KB 390) përdorur në një kuptim NXITËS (dmth., “le të...”).

Ata pretendonin se ishin të urtë (v. 11d; I Mbret. 4:30; Veprat e Apo. 7:22). Ata pretendonin të kishin plane (v. 3b), por urtësia dhe planet e tyre mohoën në qëllimet e YHWH (v. 12a).

⁶⁰ Edhe në versionin në shqip është: “Nofi”.

19:13 “ata që janë guri i qoshes në fiset e tij” Këtu “guri i qoshes” (BDB 819) përcakton drejtuesit (shih Gjyq. 20:2; I Sam. 14:38).

19:14

NASB, LXX “përzier”
NKJV, Peshitta “trazuar”
NRSV, JB “derdhur”
REB, NJB “mbushur”

MT ka FOLJEN “përzier” (מִצָּר, BDB 587, KB 605, *Qal* E KRYER), që përcakton një pije të fortë (shih Isa. 5:22). Megjithatë, për shkak të Isa. 29:10 është e mundur që FOLJA të duhet të jetë מִצָּר (“derdhur”, BDB 650, KB 703, *Qal* E KRYER), që gjendet tek DSS. Në secilin rast, çështja është dehja si një metaforë për ngatërrimin dhe paqëndrueshmërinë.

19:15 Rreshti i dytë ka dy shprehje të cilat përcaktojnë të gjitha shtresat e shoqërisë (shih Isa. 9:14-15).

1. Koka – bishti
2. Palma – xunkthi

Do të ketë një paaftësi tërësore të dërguar nga Perëndia (shih Isa. 19:14a)! Ata që pretendojnë se janë të urtë (shih Isa. 19:11d, 12a, 13c) kanë vërtetuar se nuk janë të mençur për shkak se ata besonin tek (1) perënditë e rreme; (2) fetarët e rremë dhe (3) planet e varfëra (shih v.3)! I gjithë lidershipi i Egjiptit (shih Isa. 19:11-12), civilë dhe fetarë, nuk kanë një punë, sikurse të gjithë punëtorët e tij (shih Isa. 19:8-10).

VERSIONI SHQIP: 19:16-17

¹⁶ Atë ditë Egjipti do të jetë si gratë, dhe do të dridhet dhe do të trembet përballë dorës që Zoti i ushtrive do të lëviz kundër tij. ¹⁷ Vendi i Judës do të jetë tmerr i Egjiptit; sa herë që do të përmendet, ka për të qenë një tmerr i vërtetë për shkak të vendimit të marrë nga Zoti i ushtrive kundër tij.

19:16-17 Kjo përshkruan çfarë do të bëjnë veprimet e YHWH (dmth., “lëvizja e dorës së Zotit të ushtrive”), qëllimi i Tij (v. 17b, BDB 420).

1. Egjiptianët do të bëhen si gra, v. 16
2. Ata do të dridhen, v. 16 (BDB 353, KB 350, *Qal* E KRYER)
3. Ata do të tremben, v. 16 (BDB 808, KB 922, *Qal* E KRYER)
4. Juda do të jetë tmerr i Egjiptit, v. 17 (VERB, *Qal* E KRYER, EMËR, “tmerr” BDB 291, por gjendet vetëm këtu)
5. Ata do të kenë frikë⁶¹, v. 17 (BDB 808, KB 922, *Qal* E PAKRYER, shih pikën 3)

19:16 “Zoti i ushtrive” Sikurse fraza “atë ditë” lidh këto pesë strofa të fundit (shih vargjet 16, 18, 19, 23, 24), po kështu bën edhe ky titull i përsëritur për YHWH (shih vargjet 16, 17, 18, 20, 25 dhe vetëm Zoti tek vargjet 19, 20, 21, 22). Perëndia i besëlidhjes është shumë aktiv në këto strofa me shpengim të mrekullueshëm për kombet!

VERSIONI SHQIP: 19:18

¹⁸ Atë ditë do të ketë në vendin e Egjiptit pesë qytete që do të flasin gjuhën e Kanaanit dhe do të betohen për Zotin e ushtrive; njeri nga këto do të quhet “qyteti i shkatërrimit”.

19:18 Ky është një paragraf i veçantë. Ai përcakton një kthim nga adhurimi i idhujve në adhurimin e YHWH. “Gjuha e Kanaanit” i referohet gjuhës hebraike (BDB 488 I). Ky mund të jetë një aludim ndaj Isa. 6:5 ose edhe Zan. 11:1.

Fraza “betohen për besnikëri⁶²” (BDB 989, KB 1396, *Niphal* PJESORE) përcakton një marrëdhënie të re me Perëndinë e Judës (shih vargjet 19-22, 23, 24-25). Ky ka qenë gjithnjë qëllimi i gjykimit hyjnor!

⁶¹ Versioni në shqip është: “ka për të qenë një tmerr i vërtetë”.

⁶² Pjesa “për besnikëri” nuk është në versionin në shqip.

■ **“Atë ditë”** Vini re shprehjen e përsëritur: “atë ditë”, vargjet 16, 18, 19, 23, 24. Kjo i referohet ditëve specifike të së ardhmes.

1. Një ditë gjykimi dhe frike, vargjet 16-17

2. Një ditë konvertimi (vargjet 18, 19-22) dhe adhurimi mbarëbotëror (vargjet 23, 24-25)

Sërish, një krizë e përsëritur (shih v. 20) në ANE pasqyron një ndodhi eskatologjike. Gjykimi ka një qëllim shpengues (shih v. 22). Ligësia, rebelimi dhe injoranca nuk do të jenë më fjala e fundit! YHWH ka një plan shpengues të përjetshëm për të gjithë botën (shih v. 24b).

■ **“pesë qytete”** Arsyeja për këtë numër specifik nuk është e sigurtë. Ajo përcakton një konvertim, por jo një konvertim të plotë (dmth., gjysma e dhjetës, shih Temë e Veçantë: Numrat Simbolikë në Bibël / Special Topic: Symbolic Numbers in Scripture tek 11:12). Pyetja mbetet: “Kujt i referohet?”

1. Qyteteve të kolonive të hebrenjve

2. Qyteteve të perëndive egjiptiane

Për shkak të vargjeve 19-22, 23, 24-25, unë zgjedh opsionin numër 2. Ky kontekst nuk i drejtohet hebrenjve, por egjiptianeve.

■

NASB, NKJV “Qyteti i Shkatërrimit”

NRSV, TEV, NJB “Qyteti i Diellit”

Shprehja “shkatërrim” e MT (BDB 249) shfaqet vetëm këtu. FOLJA e së njëjtës rrënjë (BDB 248) do të thotë “të hedhësh poshtë”, “të thyesh” ose “të shkatërrosh”. Ajo mund të jetë një lojë me qytetin egjiptian që adhuronte perëndinë “Diell” (On, Heliopolis).

1. טרה, qyteti i Diellit (BDB 357, shih DSS, Targumet, përkthimi Vulgate)

2. טרה, qyteti i shkatërrimit

Nënkuptimi është se tempujt ndaj *Re* (perëndisë Diell) janë shkatërruar.

Fjala në hebraisht “diell” ka të njëjtat bashkëtingëllore sikurse “mallkim” (dmth., i destinuar për shkatërrim).

Mund të jetë një lojë fjalësh e dyfishtë.

VERSIONI SHQIP: 19:19-22

¹⁹ Atë ditë do të ketë në mes të vendit të Egjiptit një altar kushtuar Zotit, dhe një shtyllë të ngritur për Zotin pranë kufirit të tij. ²⁰ Do të jetë një shenjë dhe një dëshmi për Zotin e ushtrive në vendin e Egjiptit; kur ata do t'i këlthasin Zotit për shkak të shtypësve të tyre, Ai do t'u dërgojë atyre një Shpëtimtar dhe një të Fuqishëm që do t'i çlirojë. ²¹ Zoti do t'i shfaqet Egjiptit dhe Egjiptasit do ta njohin Zotin atë ditë; do t'i ofrojnë flijime dhe blatime ushqimore, do të bëjnë premtime solemne para Zotit dhe do t'i mbajnë ato. ²² Zoti do t'i godasë Egjiptasit, do t'i godasë dhe do t'i shërojë; ata do t'i kthehen Zotit që do t'i dëgjojë lutjet e tyre dhe do t'i shërojë.

19:19

NASB, NKJV, Peshitta “në mes të vendit të Egjiptit”

NRSV, NJB “në qendër të vendit të Egjiptit”

REB “në zemër të Egjiptit”

LXX “në kufirin e tij”

Përdorimi i këtij termi (BDB 1063) tek Joz. 3:17; 4:3,9,10,18 duhet të kuptohet si “anë”, jo si “mes”. Kjo është prejardhja për “tek kufiri i tij” tek LXX.

Kur ndodh kjo?

1. Tempulli i vogël hebraik i ndërtuar nga mercenarët hebraikë në një ishull në Nil (Elefantinë, Asvani modern, në ujëvarën e parë të Nilit), përpara vitit 525 para Krishtit.

2. Tempulli hebraik (i modeluar sipas tempullit në Jeruzalem) i ndërtuar në Leontopolis nga Onias IV, një prift i lartë hebraik nga Jeruzalemi i përjashtuar, rreth vitit 160 para Krishtit (shih Josephus, *Antiq.* 12.9.7; 13.3.3)

3. Një ndodhi eskatologjike

19:19-20 Çfarë ndodhie e mrekullueshme, por befasuese që prania fizike e YHWH do të themelohet në Egjipt.

19:20 Ky proces krahasohet me mënyrën se si YHWH u soll me Izraelin në librin e Gjyqtarëve. Gjykimi mizor i pushtimit dhe zaptimit (shih v. 4) sjell pendesë dhe besim tek Perëndia dhe tek aftësia dhe gatishmëria e Tij për të vepruar dhe për të dhënë çlirim. Egjipti ka ardhur në atë moment frymëror dhe YHWH i përgjigjet.

Çfarë dëshmie madhështore që jep ky kontekst për karakterin e Perëndisë së Izraelit. Ai është i gatshëm të falë dhe të pranojë plotësisht armiqtë e popullit të Tij të besëlidhjes. Ai është vërtet Perëndia i kombeve, Shpëtimtari i botës (shih Gjoni 3:16; Titit 1:3; 2:10; 3:4).

■ **“një Shpëtimtar dhe një të Fuqishëm”** Në kontekst kjo i referohet atij që do të mposhtë zotin mizor dhe mbretin e fuqishëm të v. 4, por përfundimisht ajo ka nënkuptime mesianike. Tek Isaia, ky “Shpëtimtar” është Vetë YHWH dhe asnjë tjetër (shih 43:3,11; 45:15,21), por nga Dhjata e Re ne e dimë se ishte Mesia që vepronte si përfaqësues i YHWH (dmth., Isa. 28:16; Rom. 9:30-33; 10:9-13; I Pjet. 2:6-10).

1. Një Shpëtimtar, BDB 446, KB 448, *Hiphil* PJESORE
2. Një mbrojtës, BDB 936, KB 1224, *Qal* PJESORE
3. Një çlirues, BDB 664, KB 717, *Hiphil* E KRYER

19:21 “Zoti do t’i shfaqet Egjiptit dhe Egjiptasit do ta njohin Zotin” Kjo është një lojë me fjalën në hebraisht “njoh” (BDB 393, KB 390), që përcakton si njohuri të tjetrit ashtu edhe marrëdhënie personale me të.

TEMA E VEÇANTË: “NJOH” (duke përdorur kryesisht Ligjin e Përtërirë si paradigmë) [SPECIAL TOPIC: KNOW (illustrated from Deuteronomy)]

Fjala hebraisht “njoh” (*yada*, BDB 393, KB 390) ka disa kuptime (fusha semantike) në formën *Qal*.

1. kuptoj të mirën dhe të keqen – Zan. 3:22; Ligji i Përt. 1:39; Isa. 7:14-15; Jona 4:11
2. njoh duke kuptuar – Ligji i Përt. 9:2, 3, 6; 18:21
3. njoh me anë të përvojës – Ligji i Përt. 3:19; 4:35; 8:2, 3, 5; 11:2; 20:20; 31:13; Joz. 23:14
4. shqyrtoj – Ligji i Përt. 4:39; 11:2; 29:16
5. njoh personalisht
 - a. një person – Zan. 29:5; Eks. 1:8; Ligji i Përt. 22:2; 33:9; Jer. 1:5
 - b. një perëndi – Ligji i Përt. 11:28; 13:2,6,13; 28:64; 29:26; 32:17
 - c. YHWH – Ligji i Përt. 4:35,39; 7:9; 29:6; Isa. 1:3; 56:10-11
 - d. seksualisht – Zan. 4:1,17,25; 24:16; 38:26
6. njohuri ose aftësi e mësuar – Isa. 29:11, 12; Amosi 5:16
7. të jesh i urtë – Ligji i Përt. 29:4; Fja. 1:2; 4:1; Isa. 29:24
8. njohuri e Perëndisë
 - a. nga ana e Moisiut – Ligji i Përt. 34:10
 - b. nga ana e Izraelit – Ligji i Përt. 31:21

Teologjikisht pika 5 është shumë e rëndësishme. Besimi biblik është një marrëdhënie e përditshme, intime dhe në rritje me Perëndinë (shih Temën e Veçantë: *Koinōnia* / Special Topic: *Koinōnia*). Ajo nuk është vetëm një shpallje besimi apo një jetë morale. Ajo është një marrëdhënie personale besimi. Kjo është arsyeja pse Pali përdori shtëpinë e krishterë tek Efe. 5:22-6:9 për të ilustruar dashurinë e Krishtit për kishën.

■ **“adhurojnë”⁶³** Vini re elementët e adhurimit (BDB 712, KB 773, *Qal* E KRYER) që përmenden.

1. Flijime, BDB 257
2. Blatime, BDB 585
3. Premtime solemne, BDB 623, KB 674, *Qal* E KRYER

Ata jo vetëm që do të bëjnë ritualet e adhurimit, por gjithashtu do t’i jetojnë (BDB 1022, KB 1532, *Piel* E KRYER, fjalë për fjalë: “performoj”) këto rituale (dmth., premtimet solemne).

⁶³ Versioni në shqip është vetëm: “ofrojnë flijime”.

19:22 Veprimet e YHWH ndaj Egjiptit imitojnë veprimet e Tij ndaj popullit të besëlidhjes.

1. Ai i godet ata (dy herë, BDB 619, KB 669)
2. Ata do t'i këlthasin Atij, v. 20
3. Ai do t'i shërojë ata (dy herë, BDB 950, KB 1272)
4. Ata do të kthehen tek Ai (BDB 996, KB 1427, ky është termi hebraik për pendesën)
5. Ai do t'iu përgjigjet atyre (BDB 801 I, KB 905, *Niphal* E KRYER, shih formën E PAKRYER tek Zan. 25:21; II Kro. 33:13; Esdra 8:23. YHWH e dëgjon dhe i përgjigjet përgjërimeve të pendesës).

Vini re se gjykimi (dmth., goditës) kishte për qëllim themelimin (ose për Izraelin, për ripërtëritje) e një marrëdhënieje me YHWH.

VERSIONI SHQIP: 19:23

²³ Atë ditë do të ketë një rrugë nga Egjipti në Asiri; Asirët do të shkojnë në Egjipt, dhe Egjiptasit në Asiri, dhe Egjiptasit do të shërbejnë bashkë me Asirët.

19:23 Do të ketë një lëvizje me rrjedhë të lirë midis kombeve me qëllim adhurimin e YHWH. Kombet kanë ardhur!

Është interesante se sa herë Isaia përdor pamjet e një rruge.

1. Një rrugë që të kthehen hebrejtë e dëbuar, 11:16; 57:14
2. Një rrugë që të vijnë adhuruesit johebrej, 19:23
3. Një rrugë shenjtërie, 26:7; 35:8; 43:19; 49:11; 51:10
4. Një rrugë mesianike, 40:3; 42:16

VERSIONI SHQIP: 19:24-25

²⁴ Atë ditë Izraeli, i treti me Egjiptin dhe me Asirinë, do të jetë një bekim në mes të rruzullit. ²⁵ Zoti i ushtrive do t'i bekojë, duke thënë: "I bekuar qoftë Egjipti populli Im, Asiria vepër e duarve të Mia dhe Izraeli trashëgimia Ime!"

19:25 Këto janë fraza besëlidhjeje të përdorura tani për egjiptasit dhe asirianët që urreheshin dikur.

Krahasojeni këtë me vargjet 45:14-17. Çfarë kontrasti! Është kaq e vështirë t'i bësh bashkë këto (dmth., kombet e dashura, kombet e gjykuara). Unë zgjedh vargun 22! Unë zgjedh vargun 20!

ISAIA 20

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Profecia mbi Egjiptin dhe Etiopinë 20:1-6	Shenja Kundër Egjiptit dhe Etiopisë 20:1-6	Kundër Egjiptit 20:1-6	Shenja e Profetit të Zhveshur 20:1-6	Në Lidhje me Rrëmbimin e Ashdod-it 20:1-6

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 20:1-6

¹ Në vitin që Tartani erdhi në Ashdod, i dërguar nga Sargoni, mbret i Asirisë, ai luftoi kundër Ashdodit dhe e pushtoi. ² Në atë kohë Zoti foli me anë të Isaia, birit të Amotsit, dhe i tha: Shko dhe hiqe thesin nga ijët e tua dhe hiqi këpucët nga këmbët e tua". Ai veptoi kështu, duke shkuar lakuriq dhe zbathur. ³ Pastaj Zoti tha: "Ashtu si shërbëtori Im Isaia shkoi lakuriq dhe zbathur gjatë tre vjetve si shenjë dhe paralajmërim kundër Egjiptit dhe Etiopisë, ⁴ kështu mbreti i Asirisë do t'i çojë robërit e Egjiptit dhe të internuarit e Etiopisë, të rinj dhe pleq, lakuriq dhe të zbathur, vithezshur për turp të Egjiptit. ⁵ Atëherë ata do të tremben dhe do të shushaten për shkak të Etiopisë, shpresës së tyre, dhe për shkak të Egjiptit, lavdisë së tyre. ⁶ Atë ditë banorët e kësaj krahine bregdetare do të thonë: "Ja, çfarë u ndodhi atyre te të cilët kishim mbështetur shpresën tonë dhe pranë të cilëve ishim strehuar për të kërkuar ndihmë, për t'u çliruar nga mbreti i Asirisë. Si do të shpëtojmë ne?".

20:1 Ky varg iu jep lexuesve modern rrethanën e saktë historike të gjykimit të YHWH ndaj filistinëve me anë të përshkrimit të rënies së Ashdod-it (një nga pesë qytet-shteteve të Filistisë – Ashdodi, Ashkeloni, Gaza, Gathi, Ekroni). Rënia e njërit përcaktonte rënien e të gjithëve (shih orakullin e mëparshëm tek vargjet 14:28-32). Ata u shkatërruan dy herë (1) nga Sargoni II (i emërtuar specifikisht vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër, ai sundoi gjatë viteve 722-705 para Krishtit), mbret i Asirisë. Në vitin 713 para Krishtit, mbreti i Ashdod-it, Azuri, u revoltua dhe në vitin 711 para Krishtit ushtria e Sargonit II erdhi dhe ndaloi rebelimin dhe (2) Senakeribi në vitet 705-701 para Krishtit.

Megjithatë, ky kapitull nuk formon një orakull të ri mbi shkatërrimin e Filistisë (ose "tokave bregdetare, shih v. 6), por është një vazhdim i gjykimit mbi Kushin / Egjiptin, të filluar në kapitullin 18. Poshtërimi i Ashdod-it ishte një paralajmërim i dëbimit të turpshëm dhe poshtëruës të egjiptasve nga ushtritë asiriane në disa ndodhi të ndryshme historike. Segmente të ushtrisë egjiptiane u zaptuan në betejë dhe u dëbuan.

▣ **“komandanti”⁶⁴** Termi (BDB 1077) përcakton një gjeneral fushe (shih II Mbret. 18:17 dhe gjithashtu vini re Isa. 36:2, ku emri i gjeneralit tek II Mbretërve 18 shfaqet, por jo titulli i tij).

20:2 Isaias i thuhet të vishet (ose më mirë, të zhvishet) në një mënyrë të caktuar për të treguar ritet e vuajtjes së kulturës aktuale (shih Temën e Veçantë tek 15:2-3), por gjithashtu për të përcaktuar turp, me mposhtjen e Asirisë dhe dëbimin e disa kombeve.

1. Ashdodi (Filistia)
2. Egjipti
3. Kushi ose sinonimi i Egjiptit i 25 dinastive që ishin nubiane.

Ajo që i ndodhi Ashdod-it, do t'i ndodhte Egjiptit pas tri vitesh (shih v. 3).

▣

NASB, NRSV, Peshitta	“liroje thesin”
NKJV	“hiqe thesin”
TEV, LXX	“zhvishe... thesin”
REB	“zhvish”

FOLJA e zakonitë (BDB 834, KB 986, *Piel* E KRYER) në thelb do të thotë “të hapësh”. Kështuqë pyetja është: “A do të thotë ajo ‘të liros’ (vajtimit) apo ‘të heqësh’ (turp)?”

1. “hiq”, NIV, Ps. 30:11; NASB ka “liro”, por do të thotë “hiq” tek Isa. 52:2; Jer. 40:4
2. “liro”, Isa. 5:27

Normalisht, mbajtja e “thesit” (BDB 974) përcaktonte mbajtje zie (vajtimit), sikurse edhe të qënët zbatuar (shih Mikea 1:8), por ka mundësi që Isaias hoqi simbolin e detyrës së tij profetike (“rroba e leshtë”, BDB 12 PËRBËRJE, BDB 972, shih Mat. 3:4). Nëse kjo është e saktë, atëherë teksti nuk bën fjalë për lakuriqësinë (por “lakuriq,” BDB 736 tek vargjet 2,3,4 mund të bëjë fjalë për të, shih Zan. 2:25). Megjithatë, përdorimi më i gjërë i termit “lakuriq” do të thotë pjesërisht i veshur (shih 47:1-3; I Sam. 19:24; II Sam. 6:14,20; Amos 2:16; Mikea 1:8; Gjoni 19:23; 21:7).

20:3 “si shenjë” EMRI “shenjë” (BDB 16) përdoret

1. Si një shenjues i kohës, Zan. 1:14
2. Si një shenjues i një personi, 4:15
3. Si një shenjues i besëlidhjes, Zan. 9:12,13,17; 17:11
4. Si një shenjues i premtimit të besimit, Eksod. 3:12
5. Si një mrekulli për të konfirmuar përfaqësuesin e Perëndisë (dmth., Moisiu), Eksod. 4:8 (dy herë), 9,17,28,30; 7:3; 8:23, etj.
6. Standart fisnor, Num. 2:2; Ps. 74:4
7. Si një paralajmërim, Num. 16:38; 17:10

Ai përdoret shpesh tek Isaias.

1. Lindje e veçantë, 7:14
2. Fëmijët e Isaias, 8:18
3. Altari dhe shtylla në Egjipt, 19:20
4. Veshja e Isaias, 20:3
5. Të korrat, 37:30
6. Ruajtja e Jeruzalemit nga Asiria, 38:7
7. Shërimi i Ezekias, 38:22
8. Shenja të rreme, 44:25
9. Bekime bujqësore, 55:13
10. Misionarë ndaj kombeve, 66:19

▣

NASB	“një shenjë”
NKJV, Peshitta	“një mrekulli”
NRSV, REB, NJB, LXX	“paralajmërim”

⁶⁴ Versioni në shqip është: “Tartani”.

Termi “mrekulli”, “shenjë”, “paralajmërim” (BDB 68) është sinonim me “shenjë”, “shenjues” (BDB 16). Ai përdoret shpesh tek Eksodi dhe Ligji i Përtërirë, por vetëm dy herë tek Isaia (dmth., 8:18 dhe 20:3).

BDB ka dy përdorime kryesore.

1. Një demonstrim i veçantë i fuqisë së Perëndisë
2. Një shenjë e ndodhive të ardhshme ose veprimeve simbolike që përcaktojnë ndodhi të ardhshme (shih Zak. 3:8).

20:4 Ky varg përshkruan robërinë.

1. Të rinj dhe pleq merren (shprehje që i referohet të gjithë popullatës)
2. Lakuriq (BDB 736, shprehje për turpin, sepse prapë kishin veshje të brendshme pas trupit)
3. Zbathur (BDB 405, shprehje për vajtimin)
4. Vithezvëshur (BDB 1059, vetëm këtu dhe tek II Sam. 10:4, shprehje për turpin)
5. Për turp / lakuriqësi (BDB 799, shih pamjet e murit asirian)

Ky varg e bën shumë të qartë se Isaia e tronditi kulturën e tij duke u endur pjesërisht lakuriq për tre vite për të ilustruar një të vërtetë / profeci teologjike. Lakuriqësia ishte pjesë e mallkimit të Ligjit të Përtërirë (shih 28:48), që reflektonte robërinë.

20:5 Për shkak të besimit të Kushit / Egjiptit në vetvete (dmth., ushtri, urtësi, pasuri, fe) ata do të

1. Tremben, BDB 369, KB 365, *Qal* E KRYER, shih 7:8; 8:9 (tri herë); 9:4; 20:5; 30:31; 31:4,9; 37:27; 51:6,7
2. Shushaten, BDB 101, KB 116, *Qal* E KRYER, shih 1:29; 19:9; 20:5; 24:23; 26:11; 29:22; 30:5; 37:27; 41:11; 44:9,11 (dy herë); 45:16,17,24; 49:23; 50:7; 54:4; 65:13; 66:5

Dukshëm këta dy terma janë një pjesë kryesore e mesazhit të Isaias, si në mënyrë negative ashtu edhe pozitive!

20:6 Ky varg lidh Ashdod-in (v. 1) me të gjithë banorët e rrafshinës bregdetare të Palestinës. Dukshëm Egjiptasit kishin premtuar ndihmë ushtarake nëse Asiria pushtohej, por ata nuk mundeshin dhe nuk e bënë (shih 30:7; 31:3). Nuk kishte asnjë për të çliruar (shih 10:3).

Me siguri, ky kapitull mbështeti mesazhin e Isaias ndaj Ezekias që të mos bënte aleancë me Egjiptin (shih 30:1-5; 31:1-3).

ISAIA 21

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Perëndia Urdhëron që Babiloninë ta Marrin	Shpallet Rënia e Babilonisë	Kundër Babilonisë	Një Vegim i Rënies së Babilonisë	Rënia e Babilonisë
21:1-10 (1-5)	21:1-2 (1b-2)	21:1-10	21:1-2a	21:1-5 (1-5)
	21:3-5 (3-5)		21:2b 21:3-4	
(6-7) (8-10)	21:6-9 (6-9)		21:5 21:6-7	21:6-10 (6-10)
	21:10 (10)		21:8 21:9 21:10	
Orakuj për Edomin dhe Arabinë	Shpallje kundër Edomit	Në Lidhje me Edomin	Një Mesazh për Edomin	Mbi Edomin
21:11-12 (11-12)	21:11-12 (11-12)	21:11-12 (11b-12)	21:11	21:11
	Shpallja Kundër Arabisë	Në Lidhje me Arabinë	21:12	21:12
21:13-15 (13-15)	21:13-15 (13-15)	21:13-15 (13-15)	Një Mesazh për Arabinë	Kundër Arabëve
			21:13-15	21:13a
				21:13b-15 (13b-15)
21:16-17	21:16-17	21:16-17	21:16-17	21:16-17

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Ky kapitull liston disa kombe të cilëve iu drejtohet YHWH përmes profetit të Tij, të gjitha me hyrje shenjuesin letrar: “profecia për⁶⁵”.
- B. Unë kam përmendur më parë se mendoj se orakulli / profecia që i drejtohet “mbretit të Babilonisë” në të vërtetë trajton Asirinë (dmth., 13:1-14:27). Ky kapitull (dmth., vargjet 1-10) bën fjalë për Babiloninë. Kjo nuk është Neo-Babilonia e Nabonidus-it dhe Nebukadnetsarit, por populli kaldeas afër me brigjet e lumenjve Tigri dhe Eufрати. Kryeqyteti i tyre do të ishte qyteti i Babilonit dhe mbreti i tyre Merodak-baladani, i cili u rebelua në vitin 720 para Krishtit, por u mposht nga Sargoni II dhe u largua duke marshuar për në Elam në vitin 710 para Krishtit (*IVP Bible Background Commentary* [Komentari i Sfondit Biblik IVP], fq. 611). Qyeti i Babilonit u shkatërrua nga Asiria në vitin 703 para Krishtit dhe mbreti i Asirisë mori titullin “Mbreti i Babilonisë”.
- C. Ky kapitull gjithashtu i drejtohet
1. Edomit, vargjet 11-12
 2. Arabisë, vargjet 13-17

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 21:1-10

¹ Profecia kundër shkretëtirës së detit.

Ashtu si shakullimat kalojnë me të shpejtë nëpër Negev,
Kështu një pushtues vjen nga shkretëtira, nga një vend i tmerrshëm.

² Një vegim i tmerrshëm m'u shfaq:

I pabesi vepron me pabesi dhe shkatërruesi shkatërron.

Dil, o Elam. Rrethoje, o Medi!

Bëra që të pushojë çdo rënkim të tij.

³ Për këtë arsye ijët e mia më dhëmbin shumë,

Më zunë dhembjet si të prerat e një gruaje që lind;

Jam i tronditur nga sa dëgjova, jam i tmerruar nga sa pashë.

⁴ Zemra ime e ka humbur, tmerri më ka zënë;

Nata që aq shumë e dëshiroja është bërë llahtarë për mua.

⁵ Ndërsa po shtrohet tryeza, bëhet rojë mbi kullën vëzhgimit hahet dhe pihet.

"Çohuni, o krerë, dhe vajosni mburojat".

⁶ Sepse kështu më ka thënë Zoti:

"Shko, vër një roje që të njoftojë atë që shikon".

⁷ Ajo pa qerre dhe çifte kalorësish,

Disa prej të cilëve kishin hipur mbi gomarë dhe të tjerë mbi deve,

Dhe i vëzhgoi me kujdes, me shumë kujdes.

⁸ Pastaj bërtiti si një luan:

"O Zot, ditën unë rri gjithnjë mbi kullën e vëzhgimit,

Dhe çdo natë rri më këmbë te vendroja ime.

⁹ Dhe ja po vijnë disa qerre dhe çifte kalorësish".

Atëherë ajo nisi të flasë përsëri: "Ra, ra Babilonia!"

Të gjitha shëmbëlltyrat e gdhendura të perëndive të saj janë për tokë të copëtuara.

¹⁰ O populli im, atë që kam shirë dhe shkelur në lëmin tim,

Atë që kam dëgjuar nga Zoti i ushtrive,

Perëndia i Izraelit, unë ta kam njoftuar!"

21:1 “shkretëtirës së detit” Kjo mund të jetë një përpjekje për të përkthyer (1) emrin asirian për Babiloninë (*Mat + Amil*, shih shënimin tek përkthimi JB) ose (2) titulli akadian “Toka e Detit” (*Mat tam-tim*), por ai tanimë ishte

⁶⁵ Versioni në shqip është: “profecia kundër”.

shkatërruar, kështuqë “toka” u kthye në “shkretëtirë”. Peshitta e përkthen atë si “shkretëtira e detit,” ndoshta duke iu referuar zonave të marshimit pranë brigjeve të lumenjve Tigri dhe Euftrat. Përkthimi TEV ka vetëm “Babiloni”. Termi “shkretëtirë” (BDB 184) përcakton copëza të mëdha toke të pabanuar.

21:1-2a Isaia përpigjet të shprehë emocionin e tij të thellë kur ai merr këtë profeci.

1. Ashtu si shakullimat kalojnë me të shpejtë nëpër Negev, v. 1
2. nga shkretëtira, v. 1
3. nga një vend i tmerrshëm (BDB 431, KB 432, *Niphal* PJESORE), v. 1
4. Një vegim i tmerrshëm (BDB 904), v. 2a

21:2b Kjo përshkruan pushtuesin e Babilonisë (dmth., Asirinë, shih v. 9).

1. i pabesi ende vepron me pabesi, lojë me BDB 93, KB 108, dy forma *Qal* PJESORE AKTIVE, 24:16; 33:1; Jer. 3:20; 5:11 (ka mundësi që përkthimi i NIV “tradhëtar,” REB, “tradhëtar,” ose NRSV, “tradhëtues” historikisht i përshtatet Merodak-baladan-it, mbretit të Babilonisë, më mirë)
2. shkatërruesi ende shkatërron, BDB 994, KB 1418, dy forma *Qal* PJESORE AKTIVE, 16:4; 33:1; Jer. 6:26

21:2c Perëndia urdhëron dy fuqitë e Mesopotamisë veriore që të sulmojnë Babiloninë.

1. “Ngjitu lart⁶⁶” (BDB 748, KB 828, *Qal* URDHËRORE) Elam (BDB 743). Kjo është befasuese duke qënë se Elami fillimisht ndihmoi Babiloninë që të mos binte në sundimin asirian.
2. “Rrethoje” (BDB 848, KB 1015, *Qal* URDHËRORE) Media (BDB 552). Ky ishte një tjetër grup etnik në zonën e Euftratit verior.

Ka mundësi që këto janë thirrje lufte të atyre që ishin në koalicionin anti-asirian (dmth., Elami, Media, kështu thotë komentatori hebraik Ibn Ezra). Kjo do të kishte më shumë kuptim nëse i drejtohet Babilonisë së kohës së Isaia.

21:2d NASB ka “unë i kam dhënë fund çdo rënkimi që ai ka shkaktuar”. MT ka “të gjitha psherëtimave do t’ju jap fund” (BDB 991, KB 1407, *Hiphil* E KRYER). Fraza: “ai ka shkaktuar”, që është në versionin NASB, nuk është tek MT. Nëse duhet supozuar, duhet theksuar se ky rresht i poezisë i përshtatet më mirë Neo-Babilonisë. Kjo perandori e mëvontë kishte një zonë shumë më të madhe ndikimi (dmth., Nebukadnetsari, shih Danieli 4). Sërish, disa studiues (duke përfshirë edhe mua) e shohin këtë rresht të fundit si një pohim nga mbreti babilonas (Merodak-baladani) ose perënditë e tij (Marduk) se i drejtohet një Asirie / Ninive “që do të mposhtej”. Ka kaq shumë folës në këtë kapitull sa që është e vështirë të kuptosh se kush është folësi i vërtetë (profeti, YHWH, mbreti babilonas, disa rojtarë, zëra të panjohur).

21:3-4 Profeti përshkruan efektin që mesazhi kishte mbi të personalisht. Danieli gjithashtu përjetoi stres fizik me zbulesat e YHWH (shih Dan. 7:15,28; 8:27; 10:16-17).

1. ijët e mia më dhëmbin shumë
2. më zunë dhembjet si të prerat e një gruaje që lind, shih 13:8; 26:17
3. jam i tronditur sa nuk mund të dëgjoj⁶⁷, shih 19:14 (dmth., një shprehje për dehjen)
4. jam i tmerruar sa nuk mund të shoh⁶⁸
5. mendja ime mbështillet⁶⁹
6. tmerri më ka zënë
7. nata që aq shumë e dëshiroja është bërë llahtarë për mua (“agimi” ndoshta mposhtja e Babilonisë do të thoshte një Asiri më të fortë, më ekspansioniste)

Të gjitha këto FOLJE janë në kohë TË KRYER, që tregon një situatë të përfunduar. Pse ishte ai kaq shumë i stresuar? Nuk ka më asnjë që ta ndalojë Asirinë tani! Ajo po vjen!

⁶⁶ Versioni në shqip është: “Dil”.

⁶⁷ Versioni në shqip është: “nga sa dëgjova”.

⁶⁸ Versioni në shqip është: “nga sa pashë”.

⁶⁹ Versioni në shqip është: “Zemra ime e ka humbur”.

21:4 Ky varg zgjerohet tek vargu 2a (“një vegim i tmerrshëm”). Ajo përshkruan reagimin e Isaia ndaj këtij orakulli.

1. Zemra ime e ka humbur, BDB 1073, KB 1766, *Qal* E KRYER
2. tmerri më ka zënë, BDB 129, KB 147, *Piel* E KRYER
3. nata që aq shumë e dëshiroja është bërë llahtarë për mua, BDB 962, KB 1321, *Qal* E KRYER

Pyetja është: “Pse ishte Isaia aq i mërziur me rënien e Babilonisë?” Ndoshta për shkak të

1. dhunës së tmerrshme që përfshihej
2. Babilonisë që e mbante Asirinë në ekuilibër. Tani Asiria ishte e lirë që të zgjerohej në të gjithë rajonin (shih Exposition Bible Commentary [Komentari i Biblës së Studimit], vëll. 6, fq. 134).

21:5 Ky varg ka një seri prej katër formash *Qal* ABSOLUTE PASKAJORE (që funksionojnë si URDHËRORE) dhe më pas dy forma *Qal* URDHËRORE.

1. po shtrohet tryeza,
2. shtrohen sixhadet (shih shënimin që vijon)⁷⁰
3. halet
4. pihet

Kjo do të përcaktonte një vakt të bollshëm. Disa komentatorë e shohin këtë si një referencë ndaj Danielit 5. Nëse është kështu, ky kapitull i referohet Neo-Babilonisë së një periudhe të mëvontë (dmth., Nebukadnetsari).

Në mes të festës mbërrin një lajmëtar dhe i thërret ata për t’u përgatitur ushtarakisht (“kapitenët”, BDB 978).

1. çohuni, BDB 877, KB 1086, *Qal* URDHËRORE
2. vajosni mburojat, BDB 602, KB 643, *Qal* URDHËRORE. Luftëtarët antikë mbulonin mburojat e tyre me lëkurë në mënyrë që shigjetat e flakta të depërtonin në lëkurën e butë dhe të fikeshin, shih II Sam. 1:21.

■

NASB, NJB	“shtroni mbulesën”
NKJV, Peshitta	“ver një rojë mbi kullën”
NRSV, TEV, REB	“shtro sixhadet”
JB	“mbuloje me rrobe”

Kjo frazë përbëhet nga një EMËR dhe një rrënjë FOLJORE shumë e ngjashme.

1. EMËR, תיפצ (BDB 860 II) e gjendur vetëm këtu, disa studiues e shohin atë si “tapet”, të tjerë si “rojë” (BDB 859, מפיצ)
2. Formë FOLJORE, פיצ (BDB 860 II, PASKAJORE ABSOLUTE), me kuptimin “shtroj” ose “vë mbi”

Duke qënë se njerëzit e ANE hanin ulur në dysheme, me jastëkë, kjo mund t’i referohet këtij rregullimi për ulje / ngrënie (dmth., “rregulloni jastëkët”, shih NIDOTTE, vëll. 3, fq. 832).

21:6 Vini re se profeti po transmeton fjalët e YHWH.

1. Shko, BDB 229, KB 246, *Qal* URDHËRORE
2. Vër një roje, BDB 763, KB 840, *Hiphil* URDHËRORE (“roje,” fjalë për fjalë “ai që ruan,” BDB 859, KB 1044, *Piel* PJESORE)
3. Që të njoftojë, BDB 616, KB 665, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim NXITËS

21:7 Ai udhëzohet që të ruajë për një lloj informacioni ushtarak shumë specifik.

1. çifte kalorësish
2. një tren gomerësh
3. një tren devesh

Termi “kalorës” (BDB 935) mund të kuptohej si qerre të tërhequra nga dy kuaj (NKJV, Peshitta). Për pikën 2 dhe 3, kjo gjithashtu mund të përshkruante kalorës (shih NRSV, LXX).

Duke parë këtë lloj pajimi dhe formimi ushtarak, ai duhet të raportojë menjëherë (përdorimi i dyfishtë i fjalës “vëmendje”, BDB 904). Asiria po vjen!

21:8 Kjo është një mënyrë për të shpallur një lloj raportimi ushtarak me zë të lartë (dmth., si një luan) i raportuar nga një roje në mur. Ai deri më tani nuk ka parë asgjë.

⁷⁰ Versioni në shqip është: “bëhet rojë mbi kullën vëzhgimit”.

MT është i vështirë dhe dorëshkrimet hebraike nga DSS e bëjnë rojen të thërrasë si një luan, që është dhe mundësia më e mirë për të kuptuar një tekst të fshehtë në hebraisht.

Megjithatë, është e mundur të shohim “luan”, לֵוָא (BDB 71) si një gabim i kopjuesit për fjalën “pa”, פֶּאֶר (BDB 906), duke rezultuar në përkthimin, “atëherë ai që shikon rojëtarin” (dmth., rojen) thërrret.

21:9 Befas formacioni dhe pajimet ushtarake fillojnë të duken! Prania e tyre në Palestinë tregon rënien e mëparshme të qytetit të Babilonisë. Kjo rënie shprehet nga dyfishimi i FOLJES (BDB 656, KB 709, *Qal* forma TË KRYERA), që është aq e zakonitë tek Isaia. Qyteti i Babilonisë ra disa herë tek mbretër të ndryshëm asirianë. Abdikimi i saj është i plotë sikurse ilustron nga shpartallimi (BDB 990, KB 1402, *Piel* E KRYER) i idhujve të saj (shih kapitujt 46-47). Me Babiloninë e mposhtur dhe Elamin dhe Medinë inaktive, Asiria mund t’iu rikthehet qëllimeve të saj ekspansioniste!

21:10 Profeti i thotë popullit të shtypur të besëlidhejs se Perëndia i tyre (dmth., “Zoti i ushtrive”, “Perëndia i Izraelit”) ka vepruar, por si?

1. Rënia e Babilonisë nuk ishte një fitore për ta, por një premtim i sigurtë se Asiria do të vijë.
2. Pyetja qëndron se cilës Babiloni po i referohet profeti?
 - a. Babilonisë së Merodak-baladan-it të kohës së Isaia
 - b. Neo-Babilonisë së Nebukadnetsarit të kohës së Ezekielit dhe Jeremias

Çështja nuk është një e realitetit të profecisë parashikuese, por e rrethanës historike!

Vetëm një shënim mbi mënyrën alternative të interpretimit të këtij vargu. Është e mundur që po iu drejtohet babilonasve që do të shkatërrojë Asiria. YHWH ka dëgjuar më parë rënien e Moabit (shih 15:5; 16:11) dhe lutjet e egjiptianëve të shtypur (shih 19:20).

■ **“atë që kam shirë dhe shkelur në lëmin tim”** Kjo është një shprehje hebraike “bir i vendit që shijet”. Termi hebraik “bir” ka shumë përdorime semantike tek Isaia.

1. Bir i shëndoshjes, 5:1
2. Bir i agimit, 14:12
3. Bir i të urtit, 19:11
4. Bir i njeriut, 56:2
5. Bir i një toke të huaj, 56:6

VERSIONI SHQIP: 21:11-12

¹¹ Profecia kundër Dumahut.

Më bërtasin nga Seiri:

"Roje, në ç'pikë ka arritur nata?

Roje, në ç'pikë ka arritur nata?".

¹² Roja përgjigjet:

"Vjen mëngjesi, pastaj edhe nata.

Në rast se doni të pyesni, pyesni, pra;

Kthehuni, ejani!"

21:11 Një mesazh i ri fillon (dmth., përdorimi i shenjuesit letrar, “profeci / orakull”). MT ka “dumah⁷¹” (BDB 189). Kjo është një lojë me fjalën në hebraisht për “heshtje” (BDB 189). Edomi do të heshtë. LXX ka “Idumea”. Edomi ishte pjesë e koalicionit anti-asirian, sikurse ishte Filistia. Të gjithë u shtypën në vitin 711 para Krishtit nga ushtria e Sargon-it II.

■ **“Seiri”** Kjo fjalë (BDB 973) mund t’i referohet tokës së Edomit (shih Zan. 32:3; 36:30; Num. 24:18; Ligji i Përt. 2:4,8, 12,22,29; Gjyq. 5:4).

21:11c-12 Kjo është një strofë shumë e mistershme me disa forma URDHËRORE. Një roje në mur, sikurse ishte në vargjet 6 dhe 8, i drejtohet një zë i panjohur i cili pyet rreth orës së natës (dy herë). Përgjigja gjithashtu është e çuditshme.

⁷¹ Versioni në shqip po ashtu ka fjalën “Dumah” ndërsa NASB ka “Edom”.

1. vjen mëngjesi
2. pastaj edhe nata
3. pyesni sërish
4. pyesni sërish

Ajo ndoshta do të thotë: “kur do të ndodhë e gjithë kjo?”

VERSIONI SHQIP: 21:13-15

¹³ Profecia kundër Arabisë.

Do ta kaloni natën në pyjet e Arabisë,

O karvanë të Dedamitëve.

¹⁴ **I dilni para të eturit duke i sjellë ujë,**

O banorë të vendit të Temas;

I kanë dalë përpara ikanakut me bukën e tyre.

¹⁵ **Sepse ata ikin para shpatave,**

Para shpatës së zhveshur, para harkut të nderur,

Para tërbimit të betejës.

21:13 Një mesazh i ri (përdorimi i shenjës të ndërmjetëm letrar, “profeci / orakull”) i drejtohet Arabisë. Është e pasigurtë se kush është antagonist.

1. Asiria (pushtim)
2. Kedari (luftë civile)

Është interesante që “Dumah” (v. 11) dhe Seir (v. 11) janë gjithashtu vende në Arabi ose pranë saj.

▣ **“shkorret”⁷²** Isaia përdor shpesh pamje nga “pylltaria”. Ky term (BDB 420) mund të ketë kuptimin

1. Pyll
2. Shkorre

Duke qënë se Arabia është shkretëtirë, termi i dytë i përshtatet më mirë. Ai do t’i referohej grykës me bimësi të trasha shkurresh, ku fshihen kafshët. Tani ikanakët, refugjatët dhe tregtarët karvanë (dmth., Dedamitët ishin një popull beduin i lidhur me Shebën) fshihen atje për t’i shpëtuar pushtimit ushtarak (shih v. 15). Ata nuk mund të përdornin rrugët apo vendpushimet e zakonshme.

21:14 Arabët urdhërohen (BDB 87, KB 102, *Hiphil* URDHËRORE) të sjellin ujë dhe bukë për ta.

▣ **“Tema”** Ky ishte një qytet kryesor verior, në të cilin bëhej adhurimi i perëndeshës hënë. Shih Temën e Veçantë: Adhurimi Hënor / Special Topic: Moon Worship tek 3:18.

VERSIONI SHQIP: 21:16-17

¹⁶ **Sepse kështu më ka thënë Zoti: "Për një vit, ashtu si viti i një argati me mëditje, tërë lavdia e Kedarit do të zhduket; ¹⁷ dhe ajo që do të mbetet nga numri i harkëtarëve, njerëzit trima të bijve të Kedarit, do të jetë një gjë e vogël, sepse ka folur Zoti, Perëndia i Izraelit".**

21:16 “Për një vit, ashtu si viti i një argati me mëditje” Po e njëjta shprehje e kohës së saktë gjendet më parë tek Isa. 16:14.

▣ **“Kedari”** Ky është një tjetër qytet i madh i Arabisë. Ai, dhe duke u nënkuptuar e gjithë ushtria e Arabisë, do të mposhtet. Sargoni II sulmoi këtë zonë në vitin 715 para Krishtit.

Sërish, fraza teologjike “sepse ka folur Zoti, Perëndia i Izraelit”. Nuk ishte fuqia e ushtrive antike që drejtonte ndodhitë në ANE, por Perëndia i Izraelit! Kjo është një shpallje për monoteizëm.

⁷² Versioni në shqip është: “pyjet”.

ISAIA 22

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Lugina e Vegimit	Shpallja Kundër Jeruzalemit	Paralajmërimi ndaj Jeruzalemit për Shkatërrimin që po Vjen	Një Mesazh për Jeruzalemin	Kundër Gëzimit në Jeruzalem
22:1-11 (1-11)	22:1-7 (1b-4)	22:1a 22:1b-4 (1b-4) 22:5-8a (5-8a)	22:1a 22:1b-2a 22:2b-5 22:6-8a 22:8b-11	22:1-4 (1-4) 22:5-11 (5-11)
22:12-14 (12-14)	22:12-14 (12) (13) (14) Gjykimi mbi Shebnën	22:12-14 (12-14)	22:12-13 22:14 Një Paralajmërim ndaj Shebnës	22:12-14 (12-14) Kundër Shebnës
22:15-25 (15-23)	22:15-19 (15b-19) 22:20-25 (20-23)	22:15-19 22:20-25	22:15-19 22:20-23 22:24-25	22:15-23 (15-23) 22:24-25

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 22:1-11

¹ Profecia kundër Luginës së Vegimit.

Çfarë ke ti tani që ke hipur e tëra mbi çatitë,

² Ti që je plot me britma,

Qytet zhurmëmadh, qytet dëfrimesh?

Të vrarët e tu nuk janë vrarë nga shpata

As kanë vdekur në betejë.

³ Tërë krerët e tu kanë ikur bashkë,

Janë zënë robër pa hark;

Tërë ata që u gjetën te ti u zunë robër,

Megjithëse kishin ikur larg.

⁴ Prandaj them: "Largoni shikimin nga unë;

Unë do të qaj me hidhërim.

Mos kërkoni të më ngushëlloni për dëshpërimin e bijës së popullit tim".

⁵ Sepse është një ditë lemerie, shkatërrimi dhe ngurimi nga ana e ZOTIT, të Zotit të ushtrive;

Në Luginën e Vegimeve

Muret janë shembur

Dhe britma për ndihmë arrin deri në mal.

⁶ Elami ka marrë kukurën

Me qerre njerëzish dhe kalorësish.

Kiri ka zbuluar mburojën.

⁷ Do të ndodhë që luginat e tua më të mira do të jenë plot me qerre

Dhe kalorësit do të zënë pozicion para portave të tua.

⁸ Pastaj Ai hoqi mbrojtjen e Judës

Dhe po atë ditë ti e hodhe shikimin mbi arsenalin e pallatit të Pyllit.

⁹ Keni parë gjithashtu sa të shumta ishin të çarat

Në muret e qytetit të Davidit,

Dhe keni mbledhur ujërat e hauzit të poshtëm.

¹⁰ Keni numëruar shtëpitë e Jeruzalemit

Dhe keni shembur shtëpi për të fortifikuar muret.

¹¹ Përveç kësaj keni ndërtuar një rezervuar midis dy mureve

Për ujërat e hauzit të vjetër,

Por nuk keni parë se kush e ka bërë këtë,

As nuk keni marrë parasysh kush e ka menduar këtë prej një kohe të gjatë.

22:1 “profecia” Ky është një shenues tekstual i një mesazhi të ri nga YHWH që i drejtohet një grupi kombësor / etnik. Çuditërisht në mes të gjykimit të YHWH ndaj kombeve përreth Ai i drejtohet Judës, ndoshta për shkak të mëkatit të saj, ajo është thjesht një tjetër *goim* (kombe).

Është sigurisht e mundur që këto mesazhe të lidhen me pushtime specifike historike. Në vite të ndryshme, ushtri dhe kombe të ndryshme u ndikuan. Por poezia hebraike është aq e paqartë saqë është e vështirë për t’u konfirmuar një situatë specifike historike. Ndoshta ka qënë një redaktim i mëvonshëm i mesazheve të Isaias i bazuar mbi lojëra të caktuara fjalësh ose fjalë kyçe, jo ndodhi historike (dmth., poezitë nuk janë në rend kronologjik). Mbani mend se ideja kryesore e të gjithë profecisë dhe e vërteta kryesore e çdo strofe është mënyra se si duhet të përjasim kuptimin e profetit (dmth., të YHWH), dhe jo t’i kushtojmë vëmendje të madhe të gjithë detajeve dhe fjalëve të rralla.

▣ **“Luginës së Vegimit”** Për shkak të përdorimit të kësaj fraze tek v. 5b, ai duhet t’i referohet “ditës së lemerisë” të dërguar nga Zoti i ushtrive (vini re Joeli 3:14).

Çuditërisht përkthimi JB e ndryshon “vegim” në “Hinnom” (shih Jer. 7:31-34) LXX ka “Lugina e Sionit”.

22:1b-2b Këto janë një përshkrim i një kohe gëzimi në Jeruzalem.

1. mbi çatitë

2. ti që je plot me britma
3. qytet zhurmëmadh
4. qytet dëfrimesh

Përkthimi JB (shënim) supozon se ajo lidhet me fitoret fillestare të Ezekias ndaj Asirisë në vitin 705 para Krishtit ose 713 para Krishtit (Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit]).

22:2c-3d Dukshëm disa nga qyteti (dmth., drejtuesit dhe usharët) u larguan përpara pushtuesve.

1. Ata u zunë robër, por jo në betejë
2. Drejtuesit e tyre u larguan gjithashtu, por edhe ata u zunë robër
3. Të gjithë ata që u larguan u zunë robër

Për shkak të këtyre rreshtave të poezisë, shumë besojnë se ky kapitull i referohet rrethimit të Nebukadnetsarit në vitin 586 para Krishtit, kur Zedekia u largua nga qyteti dhe u zu rob (shih II Mbret. 25:4-6), por unë mendoj se kjo i referohet njerit prej pushtimeve të mëposhtëm të Asirisë:

1. Tiglath-pileser III (Isaia 7-12)
2. Shalmaneser V (shih II Mbretërit 17)
3. Sargon II (rënia e Samarisë në vitin 722 para Krishtit, shih 28:1-6)
4. Senakeribi (viti 705 dhe 701 para Krishtit, Isaia 36-39; II Mbretërve 18-19)

Ky kapitull duket se lidhet specifikisht me sundimin e Ezekias (vitet 715-687 para Krishtit). Por sikurse ndodh shpesh tek Isaia, këto pushtime prezantohen të përziera. Isaia ishte kryesisht i shqetësuar për teologjinë; historia ishte një shërbëtor për të treguar këto të vërteta për Perëndinë, njerëzimin, mëkatën dhe shpëtimin.

22:4 Profeti flet për vetveten, sikurse bëri tek vargjet 21:3-4

1. Largoni shikimin nga unë, BDB 1043, KB 1609, *Qal* URDHËRORE
2. Më lini të qaj me hidhërim⁷³, BDB 600, KB 638, *Piel* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES
3. Mos kërkoni të më ngushëlloni, BDB 21, KB 23, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim NXITËS (“ngushëlloni,” BDB 636, KB 688, *Piel* PËRBËRJE PASKAJORE)

Profeti dëshironte që ta linin vetëm në mënyrë që ta kalonte hidhërim privatisht.

■ **“bijës së popullit tim”** Kjo është një shprehje për një popull ose grup etnik (shih 1:8; 10:30, 32; 16:1; 23:10-12; 37:22; 47:1,5; 52:5; 62:11). Këtu i referohet popullit të besëlidhjes së Judës (dmth., “vajza e Sionit”).

22:5 Ky varg përshkruan “ditën e lemerisë” së YHWH. Ai është thjesht e kundërta e vargjeve 1-2.

1. Limeri, BDB 223, shih Ligji i Përt. 28:20
2. Nënshtrimi⁷⁴, BDB 101, i përdorur vetëm tri herë, shih 18:2,7
3. Ngatërrimi⁷⁵, BDB 100, i përdorur vetëm dy herë, shih Mikea 7:4
4. Shembja e mureve, קרק, BDB 903 II, KB 1148, *Pilpel* PJESORE (e përdorur vetëm këtu; disa studiues mendojnë se rrënja është arabe ose ugaritike me kuptimin “thërras”, “kërcas” ose “bëj zhurmë” (KB 1128 I, קר)
5. Britma për ndihmë ndaj malit (pa asnjë formë FOLJORE)

■ **“deri në mal”** EMRI (BDB 249) është NJËJËS dhe mund t’i referohet malit të tempullit (dmth., thirrini YHWH).

22:6-7 Këto vargje përshkruajnë aspektet ushtarake të pushtimit. Elami dhe Kiri (ndoshta Media, shih 21:2; II Mbret. 16:9) ishin zona veriore të Mesopotamisë. Ata u bënë mercenarë në ushtrinë asiriane që ta ruanin nga pushtimi.

22:6

NASB “këmbësori”

⁷³ Versioni në shqip është: “unë do të qaj me hidhërim”.

⁷⁴ Versioni në shqip është: “shkatërrimi”.

⁷⁵ Versioni në shqip është: “ngurrimi”.

NKJV “njerëzish”
REB “Aram”

MT ka “njerëz / burra” (אָדָם, BDB 9, shih 31:8, ku “adam” gjithashtu përdoret në një kuptim ushtarak), por për paralelizëm disa e ndryshojnë atë në “Aram”, אָרָם. Kjo ד (d) përkundrejt ר (R) është një ngatërrësë e zakonit në gjuhën hebraike.

22:8 “Ai hoqi mbrojtjen e Judës” “Mbrojtja” në këtë varg do të thotë “mbulesa” (BDB 697). Ata nuk i besonin Atij (shih v. 11c,d) kështu që Ai hoqi praninë e Tij mbrojtëse (dmth., një re, shih 4:5; Ps. 105:39). Ky ka qënë problemi përgjatë gjithë historisë së Izraelit. Populli i Perëndisë nuk i besonte dhe nuk i bindej Atij dhe këto janë pasojat! Mallkimet dhe bekimet e Ligjit të Përtërirë 27-29 i tregojnë ato qartazi. “Mbrojtja” mund t’i jetë referuar në mënyrë të drejtpërdrejtë fortesës Azekah (Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit], shënimi, fq. 825).

▣ **“atë ditë”** Kjo është një shprehje e zakonit tek profetët për ditën e vizitës së Perëndisë (dmth., 19:16,18, 19,21,23,24).

▣

NASB “ti vareshe nga”
NKJV, NRSV “ti shikoje nga”
NJB “ti e hodhe shikimin mbi”

FOLJA (BDB 613, KB 661, *Hiphil* E PAKRYER) përcakton se ata besonin në armatimin e tyre, dhe jo tek YHWH.

▣ **“e pallatit të pyllit”** Ky ishte emri i armaturës në Jeruzalem (shih I Mbre. 7:2; 10:17).

22:9 Rrethana historike duket se është koha e Ezekias. Ai ndërtoi (II Mbret. 20:20) hauze për mbledhjen e ujit për kohën gjatë rrethimeve (shih v. 11; 7:3; Neh. 3:16). Dukshëm Ezekia bëri shumë përgatitje fizike për mbrojtjen e Jeruzalemit përpara se të vinte Senakeribi në vitin 701 para Krishtit, por nuk janë këto ato që e shpëtuan qytetin e Jeruzalemit; ishte YHWH dhe qëllimi i Tij më i madh (v. 11).

22:10 Ky varg duket se përshkruan muret e Jeruzalemit si mure të dyfishtë (gjë e cila nuk ka asnjë konfirmim arkeologjik). Shumë njerëz që lëvizën për në qytet për strehim kishin ndërtuar shtëpi të përkohshme në hapësirën midis dy mureve. Por këto shtëpi duhej të hiqeshin (shih IVP, Bible Background Commentary [Komentari i Sfondit Biblik, IVP], fq. 614).

Një tjetër mënyrë e mundshme për ta kuptuar tekstin ishte që disa shtëpi u shkatërruan për të mbushur hapësirën midis mureve. Kjo e bëri edhe më të vështirë për makineritë e rrethimit që të hapnin një të çarë në murin e qytetit. Po e njëjta zonë mund të ketë qënë e mbushur me ujë në vende të caktuara të ulëta (shih v. 11). Kjo shërbente si

1. Një barrierë për ata që hapnin murin e jashtëm
2. Një rezervë nga teprica e ujit për qytetin që ishte i mbushur me refugjatë

22:11 “Por ju nuk u varët tek Ai që e bëri atë”⁷⁶ Ky është çelësi teologjik për kontekstin. E njëjta FOLJE e vargut 8b përsëritet (këtu në formën *Hiphil* E KRYER, fjalë për fjalë “shiko”). Ata po besonin në fortifikimet dhe sigurimet e tyre për luftën, dhe jo tek Perëndia i tyre i besëlidhjes!

▣ **“nuk keni marrë parasysh Atë”** FOLJA (BDB 906, KB 1157) është një formë *Qal* E KRYER. Populli i Perëndisë i kishte braktisur premtimet e ruajtjes që Ai iu kishte bërë atyre. Isaia i thekson këto premtime dhe konfirmon rregullisht se Jeruzalemi nuk do të bjerë.

Arsyeja që Perëndia nuk do ta lërë atë të bjerë është qëllimi i Tij gjithëpërfshirës (dmth., “plani”, fjalë për fjalë “formuar”, BDB 427, KB 428, *Qal* PJESORE, shih 37:26; 46:11; Jer. 18:11) për popullin e Tij.

1. Që të informojë botën për YHWH
2. Të modelojë një shoqëri të perëndishme
3. Të jetë një kanal për ardhjen e Mesias

⁷⁶ Versioni në shqip është: “por nuk keni parë se kush e ka bërë këtë”.

VERSIONI SHQIP: 22:12-14

¹² Atë ditë Zoti, Zoti i ushtrive, *ju* thirri që të qani, të mbani zi,
Të rruani kokën dhe të mbështillenit me thasë.

¹³ Po përkundrazi ja, gëzim dhe hare,

Priten qe dhe theren dele,

Hahet mish dhe pihet verë.

"Të hamë dhe të pimë, se nesër do të vdesim!"

¹⁴ Por Zoti i ushtrive u ka thënë veshëve të mi:

"Ky mëkati juaj nuk do të shlyhet

Deri sa ju të vdisni," thotë Zoti, Zoti i ushtrive.

22:12-14 Kjo është një tjetër strofë që fillon me "atë ditë".

Vargu 12 liston ritet e vajtimin (shih Temën e Veçantë tek 15:2-3) që do të karakterizonte Jeruzalemin.

1. Të qani, BDB 113 (pa FOLJE)

2. Të vajtoni, BDB 704 (pa FOLJE)

3. Të rruani kokën, BDB 901 (pa FOLJE, heqja e flokëve mund të bëhej me anë të rruajtjes ose shkëlqes së tyre, shih Esdra 9:3; Job 1:20; Jer. 7:29; 16:6; 41:5; 48:37; Mik. 1:16)

4. Të mbështillenit me thasë, BDB 291, KB 291, *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE

Vargu 13 përshkruan atë që Jeruzalemi do të bënte në vend të kësaj. Ata duhej të kishin kërkuar YHWH në pendesë dhe lutje, por jo, ata u zunë në

1. gëzim, BDB 965

2. hare, BDB 970

3. flijim si zakonisht, dy forma *Qal* ABSOLUTE PASKAJORE (BDB 246, BDB 133)

4. ngrënie e flijimeve, BDB 37, *Qal* ABSOLUTE PASKAJORE

5. dehje, BDB 1059 I, *Qal* ABSOLUTE PASKAJORE

22:13d Qëndrimi i tyre ndaj jetës shprehet në këtë rresht të poezisë. Ai është i ngjashëm me festën e Belshazar-it tek Danieli 5.

Ky qëndrim pasqyron mungesën e të kuptuarit të planeve (BDB 427, KB 428, *Qal* PJESORE, shih 11d) të YHWH për Jeruzalemin dhe popullin e Tij (shih 5:11-12). Në vend të një ndjesie të përbashkët qëllimi dhe shprese, ata kërkonin kënaqësinë e menjëhershme individuale! Kjo është sigurisht një fjalë për të cilën ka nevojë edhe kisha!!!

22:14 Mungesa e besimit të Judës do të rezultojë në vdekjet e tyre. Gjykimi ka ardhur tek Juda. Vetë Jeruzalemi do të kursehet, por Juda do të shkatërrohet.

Juda nuk e kapi kohën e vizitës së YHWH (për çlirim), kështu që tani ata do të përjetojnë ardhjen e Tij për shkatërrim!

■ **"Ky mëkati juaj nuk do të shlyhet"** Cili mëkat? Unë mendoj se është mëkati i mungesës së besimit dhe mbështetjes tek Perëndia, i përmendur në vargun 11c,d.

VERSIONI SHQIP: 22:15-25

¹⁵ Kështu thotë Zoti, Zoti i ushtrive:

"Shko pra te ky administrator,

Te Shebna, kryekujdestar, dhe i thuaj:

¹⁶ "Çfarë zotëron ti këtu

Dhe cilin ke këtu,

Që ke bërë të të gërmojnë këtu një varr,

Ashtu si ai që gërmon për vete një vendvarrim lart

Dhe pret në shkëmb një varr?"

¹⁷ Ja, Zoti po të flak me dhunë, o njeri i fuqishëm,

Dhe do të të kapë mirë.

¹⁸ Do të të rrukullisë mirë e mirë dhe do të të hedhë si një top
Në një vend të gjerë.
Aty do të vdesësh
Dhe do të mbarojnë qerret e tua krenare,
O turp i shtëpisë së zotit tënd.
¹⁹ Do të të dëbojë nga zyra jote
Dhe do të tërhiqesh poshtë nga posti yt!
²⁰ Atë ditë do të ndodhë
Që të thëras shërbëtorin Tim Eliakim, birin e Hilkihut;
²¹ Do ta vesh me tunikën tënde,
Do t'i vë brezin tënd
Dhe do ta kaloj pushtetin tënd në duart e tij,
Dhe ai do të jetë një atë për banorët e Jeruzalemit dhe për shtëpinë e Judës.
²² Do të vë mbi supin e tij çelësin e shtëpisë së Davidit;
Kështu ai do të hapë dhe askush nuk do të mund ta mbyllë,
Do ta mbyllë dhe askush nuk do ta mund ta hapë.
²³ Do ta ngul si një gozhdë në një vend të sigurt,
Dhe ai do të bëhet një fron lavdie për shtëpinë e atit të tij.
²⁴ Nga ai do të varet tërë lavdia e shtëpisë së atit të tij, trashëgimtarët dhe degët anësorë, të gjitha enët edhe ato më të vogla, që nga kupat e deri te shtambët e çdo lloji. ²⁵ "Atë ditë, thotë Zoti i ushtrive, gozhdë e ngulur në vend të sigurt do të hiqet, do të shkulet poshtë dhe do të bjerë; dhe gjithë pesha që mbante do të shkatërrohet, sepse Zoti ka folur".

22:15-19 Kjo përshkruan gjykimin e YHWH mbi Shebnën, kujdestarin e Mbretit Ezekia. Arsyja e saktë për zëvendësimin e Shebnës me Eliakimin (shih vargjet 20-25) nuk është e sigurtë, por duhet të ketë qenë serioze dhe në kontekst, mund të jetë një "frymë vetë-besuese". Shebna është ndoshta "Shebna" e II Mbret. 18:18, që ishte skrib i Eliakimit.

22:16 Kjo është një seri pyetjesh që sfidojnë të drejtën e Shebnës për të shërbyer.

22:17-19 Mëkati ka pasoja. Drejtuesit janë veçanërisht përgjegjës. YHWH përshkruhet si një agjent personal i gjykimin.

1. Po të flak, v. 17, BDB 376, KB 373, *Pipel* PJESORE; dhe EMRI i lidhur (BDB 376), "po të flak me dhunë"
2. Do të të kapë mirë, v. 17, *Qal* E KRYER dhe *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE e BDB 742 II, KB 814 II
3. "Do të të rrukullisë mirë e mirë dhe do të të hedhë si një top" v. 18, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe formë *Qal* FOLJE E PAKRYER, sikurse dhe EMËR, i së njëjtës rrënjë (BDB 857, KB 1039)
4. Do të vdesësh si një i përjashtuar në një vend të huaj, v. 18c,d
5. "unë do të të dëboj", v. 19, BDB 213, KB 239, *Qal* E KRYER
6. "unë do të të tërheq poshtë", v. 19, BDB 248, KB 256, *Qal* E PAKRYER

Gjendet një teori interesante leksikore e lidhur me pikën 2. NIDOTTE, vëll. 3, fq. 380-381, sugjeron që rrënja ka kuptimin "çmorris", si një metaforë për shkatërrim të plotë (shih Jer. 43:12).

22:20-25 Këto vargje përshkruajnë atë që YHWH do të bëjë me pasardhësin e Shebnës, Eliakimin (shih II Mbre. 18:18, 26,37; 19:2; Isa. 22:20; 36:3,11,22; 37:2).

1. YHWH do ta thërrasë atë, fjalë për fjalë "i bëj thirrje," BDB 894, KB 1128, *Qal* E KRYER
2. YHWH do ta veshë atë me një tunikë, v. 21, BDB 527, KB 519, *Hiphil* E KRYER
3. YHWH do të lidhë një brez fort pas tij, v. 21, FOLJA nga pika 2 është e nënkuptuar
4. YHWH do t'i besojë atij pushtetin tënd, v. 21, BDB 304, KB 302, *Piel* E PAKRYER
5. YHWH do të vendosë mbi supin e tij çelësin e shtëpisë së Davidit, v. 22, BDB 678, KB 733, *Qal* E KRYER
6. YHWH do ta ngulë si një gozhdë në një vend të sigurt, v. 23, BDB 1075, KB 1787, *Qal* E KRYER

22:21-23 Këto vargje përshkruajnë atë që ai do të bëjë.

1. Ai do të bëhet një atë për banorët e Jeruzalemit
2. Ai hapë dhe asnjë nuk do të mbyllë, ai mbyll dhe asnjë nuk do të hapë, v. 22
3. Ai do të bëhet një fron lavdie për shtëpinë e atit të tij, v. 23 (shih v.24)

Në një farë kuptimi këto vargje e shohin Eliakimin si një lloj ose si një parashikim i Mesias. I njëjti paralajmërim shihet tek Zakaria me Zerubabelin dhe Jozueun (shih Zak. 3-4).

22:23 “të fortë / të sigurt” Shih Temën e Veçantë më poshtë, sidomos pikat II., A., 1., b., 2).

TEMË E VEÇANTË: BESO, BESIM DHE BESNIKËRI NË DHJATËN E VJETËR (SPECIAL TOPIC: BELIEVE, TRUST, FAITH, AND FAITHFULNESS IN THE OLD TESTAMENT)

I. Shënim hyrës

Duhet pohuar se përdorimi i këtij koncepti teologjik, kaq jetik për Dhjatën e Re, nuk është përcaktuar dhe aq qartë në Dhjatën e Vjetër. Pa dyshim që ekziston aty, por demonstron në pasazhe dhe persona kyç e të përzgjedhur.

Dhjata e Vjetër shkrin

1. individin me komunitetin
2. takimin personal dhe bindjen e besëlidhjes

Besimi është edhe takim personal, edhe stil i përditshëm jetese! Është më e lehtë ta përshkruash në jetën e një ndjekësi besnik, sesa në formë leksikore (pra, me studime fjale). Ky aspekt personal ilustron më së miri në

1. Abrahamin dhe farën e tij
2. Davidin dhe Izraelin

Këta burra u takuan/u poqën me Perëndinë dhe jetët e tyre ndryshuan një herë e përgjithmonë (jo jetë të përsosura, por besim i vazhdueshëm). Sprovimi zbuloi dobësitë dhe pikat e forta të takimit të besimit të tyre me Perëndinë, por marrëdhënia e ngushtë dhe plot besim vazhdoi gjatë gjithë kohës! Ajo u sprovua dhe u përpunua, por vazhdoi të dëshmohej në përkushtimin dhe stilin e tyre të jetesës.

II. Rrënja kryesore që përdoret

A. אָמַן (BDB 52, KB 63)

1. FOLJA

- a. Rrënja *Qal* – mbështes, ushqej (p.sh., 2 Mbret. 10:1, 5; Ester 2:7, përdorimi joteologjik)
- b. Rrënja *Niphal* – bëj të sigurt ose të patundur, themeloj, pohoj, jam besnik ose i besueshëm
 - 1) për njerëzit, Isa. 8:2; 53:1; Jer. 40:14
 - 2) për gjërat, Isa. 22:23
 - 3) për Perëndinë, Ligji i Përt. 7:9; Isa. 49:7; Jer. 42:5
- c. Rrënja *Hiphil* – qëndroj i patundur, besoj, kam besim
 - 1) Abrahami besoi në Perëndinë, Zan. 15:6
 - 2) Izraelitët në Egjipt besuan, Eks. 4:31; 14:31 (mohuar në Ligji i Përt. 1:32)
 - 3) Izraelitët besonin se YHWH fliste përmes Moisiut (Eks. 19:9; Ps. 106:12, 24)
 - 4) Ashazi nuk i besoi Perëndisë, Isa. 7:9
 - 5) Kushdo që beso në të, Isa. 28:16
 - 6) Besoni të vërtetat për Perëndinë Isa. 43:10-12

2. EMRI (GJINIA MASHKULLORE) – besnikëri (shih Ligji i Përt. 32:20; Isa. 25:1; 26:2)

3. NDAJFOLJA – me të vërtetë, ashtu është, jam dakord, ashtu qoftë (shih Ligji i Përt. 27:15-26; 1 Mbret. 1:36; 1 Kro. 16:36; Isa. 65:16; Jer. 11:5; 28:6). Ky është

- përdorimi liturgjik i “amen” në Dhjatën e Vjetër dhe Dhjatën e Re.
- B. תָּמָא (BDB 54, KB 68) EMRI FËMEROR, patundshmëri, besnikëri, e vërtetë
- 1.për njerëzit, Isa. 10:20; 42:3; 48:1
 - 2.për Perëndinë, Eks. 34:6; Psa. 117:2; Isa. 38:18-19; 61:8
 - 3.për të vërtetën, Ligji i Përt. 32:4; 1 Mbret. 22:16; Psa. 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Jer. 9:5; Zak. 8:16
- C. הַנּוּמָא (BDB 53, KB 62), patundshmëri, qëndresë, besnikëri
- 1.për duart, Eks. 17:12
 - 2.për kohët, Isa. 33:6
 - 3.për njerëzit, Jer. 5:3; 7:28; 9:2
 - 4.për Perëndinë, Psa. 40:11; 88:11; 89:1, 2, 5, 8; 119:138
- III. Përdorimi i këtij koncepti të Dhjatës së Vjetër nga Pali
- A. Pali e bazon kuptimin e tij të ri të YHWH-së dhe Dhjatën e Vjetër në takimin e vet personal me Jezusin në rrugën për në Damask (shih Veprat e Apo. 9:1-19; 22:3-16; 26:9-18).
- B. Ai gjeti mbështetje në Dhjatën e Vjetër për botëkuptimin e tij të ri në dy pasazhe kyçe të Dhjatës së Vjetër, të cilat përdorin rrënjën (אָמַן).
- 1.Zan. 15:6 – takimi personal i Abrahamit, i nisur nga Perëndia (Zanafilla 12) rezultoi në një jetë bindjeje dhe besimi (Zan. 12-22). Pali aludon për këtë në Romakëve 4 dhe Galatasve 3.
 - 2.Isa. 28:16 – ata që besojnë në të (pra, në gurin e sprovuar të qoshes të Perëndisë, i cili është vendosur në mënyrë të patundur), kurrë
 - a. Rom. 9:33, “nuk do të turpërohen” apo “zhgënjehen”
 - b. Rom. 10:11, njësoj si më lart
 - 3.Hab. 2:4 – ata që njohin Perëndinë besnik do të bëjnë jetë besnike (shih Jer. 7:28). Pali e përdor këtë pasazh në Rom. 1:17 dhe Gal. 3:11 (vini re dhe Heb. 10:38).
- IV. Përdorimi i këtij koncepti të Dhjatës së Vjetër nga Pjetri
- A. Pjetri kombinon
- 1.Isa. 8:14 – 1 Pjet. 2:8 (guri i pengesës)
 - 2.Isa. 28:16 – 1 Pjet. 2:6 (guri i qoshes)
 - 3.Psa. 118:22 – 1 Pjet. 2:7 (guri i refuzuar)
- B. Ai i kthehet gjuhës unike që përshkruan Izraelin, “racë e zgjedhur, priftëri mbretërore, komb i shenjtë, popull për zotërimin e Perëndisë” nga
- 1.Ligji i Përt. 10:15; Isa. 43:21
 - 2.Isa. 61:6; 66:21
 - 3.Eks. 19:6; Ligji i Përt. 7:6
- dhe tani e përdor për besimin e kishës në Krishtin (shih 1 Pjet. 2:5,9)
- V. Përdorimi i këtij koncepti nga Gjoni
- A. Përdorimi në Dhjatën e Re
- Termi “besoi” vjen nga termi greqisht *pisteuō*, që mund të përkthehet edhe “besoj”, “besim”, ose “bindje”. Për shembull, EMRI nuk shfaqet në ungjillin e Gjonit, por si FOLJE përdoret shpesh. Tek Gjoni 2:23-25, ka pasiguri për vërtetësinë e përkushtimit të turmës ndaj Jezusit të Nazaretit si Mesi. Shembuj të tjerë të këtij përdorimi sipërfaqësor të termit “besoj” gjenden tek Gjoni 8:31-59 dhe Veprat e Apo. 8:13, 18-24. Besimi i vërtetë biblik është më tepër sesa një reagim fillestar. Ai duhet vijuar nga një proces dishepullizimi (shih Mat. 13:20-22, 31-32).
- B. Përdorimi i tij me PARAFJALË
- 1.*eis* do të thotë “në”. Ky konstrukt unik thekson faktin se besimtarët e vendosin besimin në Jezusin
 - a. në emrin e Tij (Gjoni 1:12; 2:23; 3:18; 1 Gjonit 5:13)
 - b. në Të (Gjoni 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45 48; 12:37,42; Mat. 18:6; Veprat e Apo. 10:43; Fil. 1:29; 1 Pjet. 1:8)
 - c. në Mua (Gjoni 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20)

- d. në Birin (Gjoni 3:36; 9:35; 1 Gjonit 5:10)
- e. në Jezusin (Gjoni 12:11; Veprat e Apo. 19:4; Gal. 2:16)
- f. në Dritën (Gjoni 12:36)
- g. në Perëndinë (Gjoni 14:1)
- 2. *ev* do të thotë “në”, si te Gjoni 3:15; Marku 1:15; Veprat e Apo. 5:14
- 3. *epi* do të thotë “në” ose “mbi”, si te Mat. 27:42; Veprat e Apo. 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Rom. 4:5, 24; 9:33; 10:11; 1 Tim. 1:16; 1 Pje. 2:6
- 4. RASA DHANORE pa PARAFJALË, si te Gal. 3:6; Veprat e Apo. 18:8; 27:25; 1 Gjonit 3:23; 5:10
- 5. *hoti*, që do të thotë “besoj se”, i jep përmbajtje asaj që besohet
 - a. Jezusi është i Shenjti i Perëndisë (Gjoni 6:69)
 - b. Jezusi është Unë Jam-i (Gjoni 8:24)
 - c. Jezusi është në Atin dhe Ati është në Të (Gjoni 10:38)
 - d. Jezusi është Mesia (Gjoni 11:27; 20:31)
 - e. Jezusi është Biri i Perëndisë (Gjoni 11:27; 20:31)
 - f. Jezusi u dërgua nga Ati (Gjoni 11:42; 17:8, 21)
 - g. Jezusi është një me Atin (Gjoni 14:10-11)
 - h. Jezusi erdhi nga Ati (Gjoni 16:27, 30)
 - i. Jezusi e identifikoi Vetën me emrin e besëlidhjes së Atit, “Unë Jam” (Gjoni 8:24; 13:19)
 - j. Ne do të jetojmë me Të (Rom. 6:8)
 - k. Jezusi vdiq dhe u ringjall (1 Thes. 4:14)

VI. Përmbyllje

- A. Besimi biblik është reagimi njerëzor ndaj një fjale/premtimi Hyjnor. Perëndia është gjithmonë nismëtari (p.sh., Gjoni 6:44-45), por pjesë e këtij komunikimi hyjnor është nevoja që njerëzit t’i përgjigjen (dmth., shih TEMË E VEÇANTË: BESËLIDHJA / Special Topic: Covenant).
 - 1. Pendimi (shih TEMË E VEÇANTË: PENDIMI NË DHIATËN E VJETËR / SPECIAL TOPIC: REPENTANCE IN THE OLD TESTAMENT)
 - 2. Besimi (shih TEMË E VEÇANTË: BESIMI, BESOJ OSE KAM BESIM / SPECIAL TOPIC: FAITH, BELIEVE, OR TRUST)
 - 3. Bindja
 - 4. Qëndrueshmëria (shih TEMË E VEÇANTË: QËNDRUESHMËRIA / SPECIAL TOPIC: PERSERVERANCE)
- B. Besimi biblik është
 - 1. marrëdhënie personale (besimi fillestar)
 - 2. pohim i së vërtetës biblike (besim në zbulesën e Perëndisë, dmth., Shkrimet)
 - 3. reagim i duhur dhe plot bindje ndaj tij (besimi i përditshëm)

Besimi biblik nuk është biletë për në qiell, apo policë sigurimi. Ai është marrëdhënie personale. Ky është synimi i krijimit dhe bërjes së njerëzve në shëmbëllimin dhe ngjashmërinë me Perëndinë (shih Zan. 1:26-27). Çështja qëndron te “ngushtësia e marrëdhënies”. Perëndia dëshiron bashkësi, jo një qëndrim të caktuar teologjik! Por bashkësia me Perëndinë e shenjtë kërkon që fëmijët e tij të shfaqin karakteristikat e “familjes” (pra, shenjtërinë, shih Lev. 19:2; Mat. 5:48; 1 Pje. 1:15-16). Rënia (Zanafilla 3) na preku aftësinë për t’u përgjigjur në mënyrën e duhur. Si rrjedhojë, Perëndia veproi në emrin tonë (shih Ezek. 36:27-38), duke na dhënë një “zemër të re” dhe një “frymë të re”, që na mundëson, përmes besimit dhe pendimit, që të kemi bashkësi me Të dhe t’i bindemi!

Të tria këto janë kyçe. Të tria duhen ruajtur. Synimi është të njohim Perëndinë (si në kuptimin hebraisht, ashtu dhe atë greqisht) dhe të reflektojmë karakterin e Tij në jetët tona. Synimi i besimit nuk është qielli një ditë, por ngjashmëria me Krishtin përditë!

- C. Besnikëria njerëzore është rezultati (Dhjata e Re), jo baza (Dhjata e Vjetër), për një marrëdhënie me Perëndinë: besimi i njeriut në besnikërinë e Tij; besimi i njeriut në besueshmërinë e Tij. Thelbi i pikëpamjes së Dhjatës së Re për shpëtimin është se njerëzit

duhet t'i përgjigjen fillimisht dhe vazhdimisht hirit dhe mëshirës së Perëndisë, të demonstruar në Krishtin. Ai ka dashur, ai ka dërguar, ai ka siguruar; ne duhet t'i përgjigjemi me besim dhe besnikëri (shih Efe. 2:8-9 dhe 10)!

Perëndia besnik do njerëz besnikë për t'iu zbuluar kësaj bote pa besim dhe për t'i sjellë ata në një besim personal në Të.

22:25 Edhe Eliakimi (dmth., gozhda e ngelur në një vend të sigurt), me gjithë ndihmën e YHWH, nuk mund ta ndalojë gjykimin që po vjen.

1. Gozhda do të hiqet (BDB 559 I, KB 561, *Qal* E PAKRYER)
2. Pesha që mbante do të shkulet (BDB 154, KB 180, *Niphal* E KRYER)
3. Pesha që mbante do të bjerë (BDB 656, KB 709, *Qal* E KRYER)
4. Pesha që mbante do të shkatërrohet (BDB 503, KB 500, *Niphal* E KRYER)

“Gjykimi po vjen” – tha YHWH (BDB 180, KB 210, *Piel* E KRYER).

22:25 “gozhda” Ajo (BDB 450) mund t'i referohet

1. Shebnës
2. Eliakimit
3. Judës
4. Jeruzalemit
5. Mesias

Në kontekst, pikat 1 dhe 2 përshtaten më mirë, por të tjerat adresojnë planet e ardhshme të YHWH (shih v. 11).

ISAIA 23

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Rënia e Tiros	Shpallja Kundër Tiros	Profecia në Lidhje me Sidonin	Një Mesazh për Fenikin	Kundër Tiros
23:1-7 (1-7)	23:1-7 (1) (2-3) (4-5) (6-7)	23:1-12 (1-7)	23:1-3 23:4 23:5 23:6-9	23:1-14 (1b-4) (5-6) (7-14)
23:8-11 (8-11)	23:8-14 (8-9) (10-12)	(8-12)	23:10-13	
23:12 (12)				
23:13-18 (14)	(13) (14) 23:15-18	23:13-18 (14)	23:14 23:15 23:16 (16) 23:17-18	23:15 23:16 (16) 23:17-18
(16)	(16)	(16)		

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Ky mallkim i Fenikit paralelizohet tek Ezekieli 26-28; Amos 1:9-10. Tiro (kryeqyteti i Fenikit) ishte një komb detar i fuqishëm dhe i pasur, gjë që i bëri ata krenarë dhe të mbështetur tek vetja.
- B. Për shkak se ishte një perandori kaq e përhapur, disa kombe dhe zona gjeografike vajtonin humbjen e tregtisë.

1. Anija e Tarshishit (dmth., zona perëndimore mesdhetare), vargjet 1, 6, 14
2. Vijat bregdetare, vargjet 2,6
3. Tregtarë të Sidonit (dmth., qyteti i dytë më i madh fenikas), v. 2
4. Egjipti, vargjet 3,5
5. Kanaani, v. 11
6. Qipro, vargjet 1,2

C. Vini re numrin e formave URDHËRORE të drejtuara Tiros / Fenikit.

1. Rënkoni, BDB 410, KB 413, *Hiphil* URDHËRORE, shih 13:6; 14:31; 15:2,3; 16:7 (dy herë); 65:14
2. Heshtni (fjalë për fjalë “mos hapni gojë”), v. 2, BDB 198, KB 226, *Qal* URDHËRORE
3. Ki turp, v. 4, BDB 101, KB 116, *Qal* URDHËRORE, shih 1:29; 19:9; 20:5; 24:23; 26:11; 29:22; 30:5; 37:27; 41:11; 42:17; 44:9,11; 45:16,17,24; 49:23; 50:7; 54:4; 65:13; 66:5; Mikea 3:7; 7:16
4. Kaloni në, v. 6, BDB 716, KB 778, *Qal* URDHËRORE, shih 23:2
5. Vajtoni, v. 6, e njëjta sikurse te pika 1
6. Tejkalo (fjalë për fjalë “kalo nëpër”), v. 10, e njëjta sikurse te pika 4
7. Çohu, v. 12, BDB 877, KB 1086, *Qal* URDHËRORE
8. Kalo në, v. 12, e njëjta si tek pikat 4,6
9. Rënkoni, v. 14, e njëjta sikurse tek pikat 1,5
10. Merr qesten tënde, v. 16, BDB 542, KB 534, *Qal* URDHËRORE
11. Sillu nëpër qytet, v. 16, BDB 685, KB 738, *Qal* URDHËRORE
12. Tërhiq telat (fjalë për fjalë “bjeri me zotësi veglës”), v. 16, BDB 405, KB 408, *Hiphil* URDHËRORE, shih I Sam. 16:17; Ps. 33:3; Ezek. 33:
13. Shumo këngët, v 16, BDB 915, KB 1176, *Hiphil* URDHËRORE

D. Si gjithmonë në përpjekjet për të interpretuar poezitë e Isaias rrethana historike do të ishte shumë ndihmë në të kuptuarit e detajeve dhe aludimeve, por këto poezi mund t’i përshtateshin disa pushtimeve të ndryshme. Libri i Isaias është një përmbledhje mesazhesh nga jeta e tij të kombinuara për një datë të ardhshme. Ato janë të strukturuar në mënyra jo-kronologjike të bazuara në

1. Fjalë të lidhura
2. Zona gjeografike të lidhura
3. Lojëra fjalësh
4. Tema
5. Dhe më shumë

Njerëzit modernë nuk e dinë se si, kur ose me anë të kujt u mblohdën / redaktuan përfundimisht librat e Dhjatës së Vjetër.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 23:1-7

¹ Profecia kundër Tiros.

Rënkoni, o anije të Tarshishit,

Sepse Tiro është shkatërruar, dhe nuk kanë mbetur as shtëpitë as porti.

Ky lajm iu erdhi nga vendi i Kitimit.

²**Mos hapni gojën, o banorë të bregut të detit,**

O tregtarë të Sidonit;

Ata që çajnë detet ju kanë mbushur me pasuri.

³**Nëpërmjet ujërave të mëdha gruri i Shihorit, prodhimi i lumit,**

Ishte e ardhura e tij;

Dhe ai ishte tregu i kombeve.

⁴**Ki turp, o Sidon,**

Sepse ka folur deti, kalaja e detit, duke thënë:

"Unë nuk kam pasur dhembje, as kam lindur fëmijë;

Nuk kam ushqyer të rinj as kam rritur virgjëresha".

⁵ Kur lajmi do të arrijë në Egjipt,

Do të hidhërohen për lajmin e Tiros.

⁶ Kaloni në Tarshish,

Vajtoni o banorë të bregut të detit!

⁷ Ky qënka qyteti juaj i qejfeve,

Prejardhja e të cilit është e lashtë?

Këmbët e tij e çonin të banonte në toka të largëta.

23:1 “Rënkoni, o anije të Tarshishit” “Rënkoni” (רָנַן, BDB 410, KB 413, *Hiphil* URDHËRORE) përcakton britmë të lartë. Ajo përdoret shpesh tek Isaia (shih Isa. 13:6; 14:31; 15:2,3; 16:7 [dy herë]; 23:1,6,14; 52:5; 65:14 dhe një term i lidhur [רָנַן] tek 15:8 [dy herë]). Shih TEMË E VEÇANTË: RITET E VAJTIMIT / Special Topic: Grieving Rites tek 15:2-3.

Vini re se e njëjta frazë shfaqet tek v. 14. Shpesh një frazë e përsëritur shenjon një njësi letrare, por këtu ajo nuk i përshtatet mirë.

Anijet e Tarshishit ishin mbajtëse të mëdha të grurit tregtar, zakonisht nga Egjipti. Ato u bënë një shprehje (sikurse bëri “Feniki” dhe “Kanaan”) për tregtarët.

■ **“Tarshish”** Ky vend emër (BDB 1077) mund t’i referohej

1. Një qytet në Spanjën jugore në anën e Atlantikut, që ishte një koloni fenikase (dmth., Tartesus, v.7)
2. Ishulli i Sardenjës (shih Zan. 10:4)
3. Një qytet në bregdetin verior afrikan (Kartagea ishte një koloni e Fenikit)
4. Një metaforë për një port të largët
5. Një lloj anije detare tregtare e madhe
6. Një komb rival detar (shih I Mbret. 10:22)

■ **“as shtëpitë as porti”** Qyteti i Tiros kishte dy ndarje.

1. Pjesa më e madhe e shtëpive dhe qyteteve ndodheshin në bregdetin kontinental (shih Joz. 19:29; II Sam. 24:7)
2. Pallati, tempulli dhe kalaja ishin në ishull (fillimisht dy ishuj të vegjël) jo larg nga bregu (shih Ezek. 27:32)

Kjo e bënte atë pothuajse të pacënueshme deri në kohën e Aleksandrit të Madh në vitin 332 para Krishtit, i cili shkatërroi pjesën bregdetare dhe përdori copërat për të ndërtuar një rrugë me kalldrëm për tek kalaja e ishullit (shih Ezek. 26:3-5).

Anijet nga Tarshishi nuk kishin se ku të zbarkonin ngarkesën e tyre apo të merrnin ngarkesë tjetër për ta kthyer në vendin nga ishin nisur.

Kjo është një çështje tekstuale e lidhur me fjalën “port”. Ajo do të thotë fjalë për fjalë “hyr” (NJB, “nuk ka asnjë mënyrë për të hyrë”, BDB 97, KB 112, *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE), i cili mund të përcaktojë një port ose vendstrehim.

Ajo është paralele me v. 14, kështuqë NRSV e përkthen këtë rresht: “sepse kalaja jote është shkatërruar”.

■ **“Qipro”⁷⁷** MT ka “Kitim” (BDB 508), ndoshta i marrë nga emri i një qyteti romak në ishullin e Qipros, të quajtur “Citium”, i cili ishte fillimisht një koloni fenikase (shih v. 7).

Disa i identifikojnë banorët me një nga bijtë e Javan, Elishah (shih Zan. 10:4; Ezek. 27:7).

23:2 “Mos hapni gojën” Kjo formë *Qal* URDHËRORE është paralele me “rënkoni” tek v. 1 (BDB 198 I). Ekzistojnë spekulime të bazuara në një rrënjë ugaritike se ajo reflekton një rrënjë të veçantë (BDB 199 II) “vajtoni” (“rënkoni”, TEV; “vajtoni”, REB).

■ **“Sidonit”** Ky ishte një qytet bregdetar (shih Zan. 10:19) i Fenikit rreth njëzetë e pesë milje në veri të Tiros. Ai ishte fillimisht qyteti kryesor (shih Joz. 13:4,6). Emri duket se ka ardhur nga djali më i madh i Kanaanit, biri i

⁷⁷ Versioni në shqip është: “Kitimi”.

Ham-it (shih Zan. 10:15). Tiro dhe Sidoni shpesh lidhen bashkë në Dhjatën e Re për t'iu referuar kombit të Fenikit (shih Mat. 11:21,22; 15:21; Veprat e Apo. 12:20).

NASB, NRSV, NJB “Lajmëtarët tuaj kanë kapërcyer detin”
NKJV “Ata që çajnë detet ju kanë mbushur”
TEV “Ju dërguat agjentë”
JB “të mirat e të cilëve udhëtuan përtej detit”

NASB ndjek dorëshkrimet e mbledhura të Isaias nga DSS. MT ka “kalojnë përtej detit (BDB 569, KB 538, *Piel E KRYER*) ata ju mbushin ju”. Termi “lajmëtarët tuaj”, në formën e saj të zgjedhurar, është shume e ngjashme në gjuhën hebraike me foljen “mbush”.

1. FOLJE, מְבִישׁ (‘‘mbush,’’ BDB 569, NKJV)
2. EMËR, מְבִישׁ (‘‘lajmëtar,’’ BDB 521, NASB)

23:3

NASB, JB “gruri i Nilit”
NKJV, NRSV, REB “gruri i Shirohit”
NJB “gruri i Kanalit”
Peshitta “të korrat e lumit”

MT ka “gruri i Shihorit, të korrat e Nilit”. Shihor (BDB 1009) do të thotë “pellgu i Horusit” (KB 1477). Ai i referohej

1. Një dege lindore të Nilit (BDB 1009)
2. Një kanal ujërash të zeza (BDB 1007 I)
3. Një liqeni në rajonin delta lindor

Ai gërmëzohej ndryshe tek

1. Joz. 13:13; 1 Kro. 13:5, שִׁיחור
2. Jer. 2:18, שִׁיחור
3. Isa. 23:3, שִׁחור

por të gjitha i referohen të njëjtës zonë në Egjipt.

■ “ai ishte tregu i kombeve” Shih Ezek. 27:3-23.

23:4 “Ki turp” FOLJA (BDB 101, KB 116, *Qal URDHËRORE*) përdoret për gjykimin e Perëndisë ndaj idhujve (shih Jer. 50:2). Këtu ai përcakton turpin e një kombi të mposhtur (shih 1:29; 19:9; 37:27; 41:11). Këto kombe mund të përfshijnë falje dhe ripërtëritje nëse ata do të kthehen tek YHWH (shih 49:23); kjo është gjithashtu e vërtetë për vetë popullin e Tij (shih 29:23; 45:17; 54:4).

■ Sidoni personifikohet. Shënimi i NRSV thotë “Sidoni i rrënuar është shterpë si uji pa detarët (dmth., të rinjtë).

23:7 Kjo përshkruan Tiron (shih v. 5)

1. *Qytet* i qejfeve, (dmth., krenar dhe i vetë-kënaqur, shih 22:2; 24:8; 32:13)
2. *Qytet* shumë i lashtë (dmth., krenim në lashtësinë e tyre)
3. Komb kolonizues (krenim në ndikimin e tyre ndërkombëtar)

VERSIONI SHQIP: 23:8-11

⁸ Kush, pra, e ka vendosur këtë kundër Tiros, dhurues kurorash,
Tregëtarët e të cilit ishin princa dhe dyqanxhinjtë e të cilit ishin njerëzit e nderuar të dheut?

⁹ E ka vendosur Zoti i ushtrive, për të errur krenarinë nga çfarëdo shkëlqimi,
Për të ulur gjithë njerëzit e nderuar të dheut.

¹⁰ Kalo nëpër vendin tënd si Nili, o bijë e Tarshishit,
Nuk ka më forcë.

¹¹ Zoti ka shtrirë dorën e Tij mbi detin,
I ka bërë mbretëritë të dridhen,

23:8-12 Kjo strofë bashkohet nga përdorimi i FOLJES “planifikuar⁷⁸” (fjalë për fjalë, “këshilluar” ose “vënë për qëllim”, BDB 419, KB 421, *Qal* E KRYER, shih vargjet 8,9; 14:24, 26, 27; 19:12,17). Gjendet një histori e qëllim të në prapaskenë—YHWH! Mbretëritë e kësaj bote bëjnë planet e tyre (v. 8), por Perëndia i krijimit gjithashtu bën planet e Tij (v. 9).

23:8

NASB, NRSV “dhurues kurorash”

NKJV, Peshitta “qyteti kurorëzues”

TEV “qyteti perandorak”

NJB “që jepte kurora”

REB “qyteti me kurora në dhuratat e tij”

FOLJA (BDB 742, KB 815, *Hiphil* PJESORE) do të thotë “të kurorëzosh”

1. Dhurues kurore (NASB, NRSV, NJB, REB)
2. Mbajtës kurore (TEV, NKJV, Peshitta)

23:10 Perandorinë rivale detare të Tarshishit e ftojnë që të zgjerohet dhe të dalë përtej kufijve për shkak të shkatërrimit të Fenikit.

Një kuptim alternativ i frazës është tek Septuaginta: “Deri në tokën tënde; sepse nuk ka më anije që dalin nga Kartagea”. Kjo ndiqet nga përkthimi REB: “Çojini tek tokat e lëruara të fushave tuaja, ju njërëz të Tarshishit; sepse tregu juaj është humbur.” Ditët tuaja të tregëtisë kanë mbaruar, zini vend dhe punoni tokën tuaj.

23:11 “Zoti ka shtrirë dorën e Tij mbi detin” Shih shënimin tek 14:26.

■ **“Ai i ka bërë mbretëritë të dridhen”** FOLJA (BDB 919, KB 1182, *Hiphil* E KRYER) përdoret për YHWH që “bën të dridhen” disa gjëra.

1. malet, 5:25
2. qiejt, 13:13
3. Sheoli, 14:9
4. deti, 23:11
5. Vetë YHWH, 28:21
6. Ata që ndihen të sigurtë, 32:10,11
7. kombet, 64:2

dhe një herë Juda ndërsa ajo kundërshtoi YHWH tek 37:29.

■ **“Kanaanin”** Kjo mund t'i referohej Tiros si e vetmja fortesë / i vetmi port i mirë në bregdetin kanaaneas ose në Kanaan si një mënyrë për t'iu referuar mbretërisë tregtare të Fenikit.

VERSIONI SHQIP: 23:12

¹² Ai ka thënë: "Ti nuk do të vazhdosh të gëzohesh, o bijë e Sidonit, virgjëreshë që ke humbur nderin". Çohu, kalo në vendin e Kitimit; as aty nuk do të gjesh prehje.

23:12 Në këtë kapitull Feniki (NIV) thirret me ermin e kryeqytetit të saj të vjetër, “Sidon”, dhe kryeqytetit të saj aktual, “Tiro”.

■ **“Çohu, kalo në Qipro⁷⁹; as aty nuk do të gjesh prehje”** Disa e shohin këtë si një referencë specifike ndaj mbretit të Sidonit, “Lulli”, që iu largua ushtrisë asiriane duke shkuar në Qipro në vitin 701 para Krishtit, ku ai u vra (shënim i JB, fq. 1177). Kjo është sigurisht e mundur, por jo e sigurtë. Poezia hebraike është e paqartë.

⁷⁸ Versioni në shqip është: “vendosur”.

⁷⁹ Versioni në shqip është: “kalo në vendin e Kitimit”.

VERSIONI SHQIP: 23:13-18

¹³ **Ja vendi i Kaldeasve:** ky popull nuk ekzistonte fare; Asiri e themeloi për kafshët e shkretëtirës. Ata kanë ngritur kalatë e tyre, kanë rrënuar pallatet e Tiros dhe e kanë katandisur në një grumbull gërmadhash.

¹⁴ **Rënkoni, o anije të Tarshishit,**

Sepse kalaja juaj është shkatërruar.

¹⁵ **Atë ditë do të ndodhë që Tiro të harrohet për shtatëdhjetë vjet, aq sa janë vitet e një mbreti. Pas shtatëdhjetë vjetve do të ndodhë në Tiro ashtu siç thotë kënga e prostitutës:**

¹⁶ **"Merr qesten, sillu nëpër qytet,**

O prostitutë e harruar;

Bjeri me zotësi veglës, shumo këngët

Që të mund të të kujtojnë".

¹⁷ **Pas shtatëdhjetë vjetve do të ndodhë që Zoti do të vizitojë Tiron, që do të kthehet në pagën e vet dhe do të kurvërohet me të gjitha mbretëritë e botës mbi faqen e dheut.** ¹⁸ **Por fitimi nga tregtia e tij dhe paga e tij do t'i shenjtërohen Zotit; nuk do të mblidhet as nuk do të vihet mënjane, sepse fitimi nga tregtia e tij do t'u shkojë atyre që banojnë përpara Zotit, me qëllim që të hanë sa të ngopen dhe të vishen në mënyrë të shkëlqyeshme.**

23:13 “vendi i Kaldeasve” Kjo duket se i referohet shkatërrimit të Babilonisë (jo Neo-Babilonisë) nga Asiria (shih kapitujt 13-14). Gjenden dy “Babiloni” të përmendura tek Profetët.

1. Rajoni i vogël gjysmë-autonom pranë brigjeve të lumenjve Tigri dhe Eufrati që u rebelua kundër Asirisë dhe u pushtua dhe kryeqyteti i tyre “Babilonia” u shkatërrua nga Sargoni II (vitet 722-705 para Krishtit), i cili mori emrin babilonas të fronit “Mbret i Babilonisë”. Më vonë do t’i referohej mbretërve babilonas
 - a. Merodak-baladani, sundoi në vitet 721-710 dhe sërish në vitet 703-702 para Krishtit. (Ai dërgoi lajmëtarë tek Ezekia në vitin 712 para Krishtit, shih II Mbre. 20:12-21; Isaia 39)
 - b. Shamash-shum-ukim, bir i Esarhaddon, vitet 681-669 para Krishtit dhe vëlla rival i Ashurbanipal-it [vitet 669-633 para Krishtit] i cili u bë mbret i Asirisë.
2. Një Babilon i ri (dmth., “i ri”) u shfaq në vitin 626 para Krishtit me ngritjen e Nabopolasor-it (vitet 626-605 para Krishtit), babai i Nebukadnetsar II (vitet 605-562 para Krishtit). Nabopolasor u përdor gjatë rënies së Ashur-it (një kryeqytet asirian) në vitin 614 para Krishtit dhe të Nineves (kryeqyteti kryesor asirian) në vitin 612 para Krishtit (shih “Brief Historical Survey of the Powers of Mesopotamia” [Përmbledhje e Shkurtër Historike e Fuqive të Mesopotamisë] tek Shtojca Tre).

■ **“atë”** A i referohet kjo kryeqytetit kaldeas të Babilonisë apo Sidonit / Tiros? Në kontekst ajo i referohet Babilonit të shkatërruar nga Sargoni II në vitin 710 ose Senakeribi në vitin 689 para Krishtit. Tiro ngjante me Babilonin. Asiria, Neo-Babilonia dhe Aleksandri i Madh po vijnë!!!

■ **“për kafshët e shkretëtirës”** Ky term (BDB 850 II) përcakton kafshë të egra shkretëtire të një lloji. Ai ka ngjyrimin e shtuar të të qëniet i banuar nga demonët (shih NIDOTTE, vëll. 3, fq. 79, dhe përkthimet NEB, REB).

23:15 “për shtatëdhjetë vjet” Ky përshkrim kohor shfaqet këtu dhe në v. 17. Ai duket se aludon për një kohë të plotë (nga 7x10, shih TEMË E VEÇANTË: NUMRAT SIMBOLIKË NË BIBËL / Special Topic: Symbolic Numbers in Scripture tek 11:12). Vini re disa nga përdorimet e saj në Shkrime.

1. Hakmarrje, Zan. 4:24
2. Koha e Teras kur lindi Abrami, Zan. 11:26
3. Shtatëdhjetë nga familja e Jakobit lëvizën për në Egjipt, Eksod. 1:5
4. Shtatëdhjetë pleqtë gjatë Periudhës së Endjes në Shkretëtirë, Eksod. 24:1,9; Num. 11:16,24,25 (gjithashtu Ezek. 8:11)
5. Numri i vëllezërve të Ambimelekut që u vranë, Gjyq. 9:56
6. Jetëgjatësia e pritshme, Ps. 90:10 (dyfishi është një bekim i veçantë nga Perëndia, Job 42:16)
7. Murtaja e YHWH vrau 70,000, II Sam. 24:15; I Kro. 21:14
8. Shtatëdhjetë bijtë e Ahabit, II Mbre. 10:1,6,7
9. Shtatëdhjetë vite gjykim

- a. Juda në Babiloni, Jer. 25:11; Dan. 9:2; Zak. 7:5
 - b. Tiro, Isa. 23:15
10. Jezusi dërgoi shtatëdhjetë, Luka 10:1,17
11. Falja 70 herë 7, Mat. 18:22

▣ **“aq sa janë vitet e një mbreti”** Kjo frazë përshkruan sundimin e pritur të një monarku. Shtatëdhjetë vjet ishte hapësira kohore për një jetë normale, por këtu ajo i referohet një mbretërimi mjaft të gjatë, i cili ndoshta tregon natyrën simbolike të numrit të rrumbullakosur.

23:17-18 Pasuritë e Fenikit do të rrjedhin për tek populli i restauruar i Perëndisë (gjithashtu vër re 18:7 dhe 45:14, të cilat përcaktojnë veprime të ngjashme). Feniki nuk do t'i përgjigjet dëshmisë së Izraelit, por do të qëndrojë pagane (dmth., adhurimi i *Ba'al*-it).

ISAIA 24

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Gjykimi mbi Tokën	Gjykimi i Pashmangshëm mbi Tokën	Apokalipsi "Isaia" (24-27)	Zoti do të Ndëshkojë Tokën	Gjykimi i YHWH
24:1-6	24:1-13 (1-3) (4-6)	Gjykimi Universal 24:1-23 (1-3) (4-13)	24:1-3 24:4-13	24:1-6 (1-6) Këngë rreth Qytetit të Rrënuar 24:7-16a
24:7-23 (7-23)	(7-13) 24:14-20 (14-16) (17-18) (19-20) 24:21-23 (21-23)	(14-16) (17-20) (21-23)	24:14-16a 24:16b-20 24:21-23	(7-16a) Beteja e Fundit 24:16-23b (16-23b)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Isaia 24-27 formon një njësi letrare të lidhur me fundin e kohërave (dmth., gjykimi botëror). Ky zhanër i veçantë tek Isaia (përgatit skenën letrare për zhvillimin e një zhanri apokaliptik) është një linjë e bekimeve dhe gjykimeve të fundit të kohërave të cilat ndërlidhen, shumë ngjashëm si tek Ligji i Përtërirë 27-28. Isaia 24 flet për gjykimin universal të Perëndisë mbi tokë, ndërkohë që kapitulli 25 flet për të gjithë tokën që bekohet nga një Sion i ripërtërirë (shih Isa. 2:2-24).

B. Isaia 13-23 tregon gjykimin e Perëndisë mbi kombet përreth që ndikojnë tek populli i Perëndisë. Isaia 24-27 është një përmbledhje e dukshme ndaj kësaj njësie letrare. I njëjti zhanër përmbyllës mund të shihet në kapitujt 24 dhe 35.

C. Shih Temën e Vecantë më poshtë.

TEMË E VEÇANTË: LITERATURA APOKALIPTIKE (SPECIAL TOPIC: APOCALYPTIC LITERATURE)

Zbulesa është një zhanër letrar, apokaliptik hebraik. Shpesh përdoret në kohëra të mbushura me tension për të shprehur bindjen se Perëndia kishte nën kontroll historinë dhe do të sillte çlirim tek populli i Tij. Ky lloj letërsie karakterizohet nga

1. një sens i fortë i sovranitetit universal të Perëndisë (monoteizëm dhe determinizëm)
2. një luftë midis së mirës dhe së keqes, kësaj epoke dhe epokës që do të vijë (dualizëm)
3. përdorimi i fjalëve sekrete të kodifikuara (zakonisht nga Dhjata e Vjetër ose letërsia apokaliptike hebraike e shkruar midis dy Dhjatave)
4. përdorimi i ngjyrave, numrave, kafshëve dhe ndonjëherë kafshëve / njerëzve
5. përdorimi i ndërmjetësimeve engjëjllore me anë të vegjimeve dhe ëndrrave, por zakonisht përmes ndërmjetësimit engjëjllor
6. përqëndrimet kryesore në ndodhitë e kohëve të fundit (epoka e re)
7. përdorimi i një grupi të caktuar simbolesh, dhe jo realitetin, për të komunikuar mesazhin e fundit të kohërave
8. disa shembuj të këtij lloji zhanri janë:
 - a. Dhjata e Vjetër
 - (1) Isaia 24-27; 56-66
 - (2) Ezekieli 37-48
 - (3) Danieli 7-12
 - (4) Joeli 2:28-3:21
 - (5) Zakaria 1-6, 12-14
 - b. Dhjata e Re
 - (1) Mateu 24, Marku 13, Luka 21 dhe 1 e Korintasve 15 (në disa mënyra)
 - (2) 2 Thesalonikasve 2 (në shumë mënyra)
 - (3) Zbulesa (kapitujt 4-22)
 - c. Librat jokanonikë (marrë nga D.S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic*, pp. 37-38 [D.S. Rasëll, *Metoda dhe Mesazhi i Veprave Apokaliptike Hebraike*, fq. 37-38])
 - (1) I Enoch, II Enoch (the Secrets of Enoch) [Eunuku I, Eunuku II (Sekretet e Eunukëve)]
 - (2) The Book of Jubilees [Libri i Jubileut]
 - (3) The Sibylline Oracles III, IV, V [Orakujt Profetikë III, IV, V]
 - (4) The Testament of the Twelve Patriarchs [Dhjata e Dymbëdhjetë Patriarkëve]
 - (5) The Psalms of Solomon [Psalmet e Solomonit]
 - (6) The Assumption of Moses [Supozimet e Moisiut]
 - (7) The Martyrdom of Isaiah [Martirizimi i Isaias]
 - (8) The Apocalypse of Moses (Life of Adam and Eve) [Apokalipsi i Moisiut (Jeta e Adamit dhe Evës)]
 - (9) The Apocalypse of Abraham [Apokalipsi i Abrahamit]
 - (10) The Testament of Abraham [Dhjata e Abrahamit]
 - (11) II Esdras (IV Esdras) [Ezdra II (Ezdra IV)]
 - (12) II & III Baruch [Baruku II dhe III]
9. Ekziston një sens dualiteti në këtë zhanër. Ai e sheh realitetin si një seri dualizmesh,

kontrastesh apo tensionesh (diçka që është qaq e zakonshme në shkrimet e Gjonit) midis:

- a. Tokës – qiellit
- b. Epokës së keqe (njerëzve të këqij dhe engjëjve të këqij) – epokës së re të drejtësisë (njerëzve të perëndishëm dhe engjëjve të perëndishëm)
- c. Ekzistencës aktuale – ekzistencës së ardhshme

Të gjitha këto lëvizin drejt një plotësimi të sjellë nga Perëndia. Kjo nuk është bota që Perëndia kishte në plan, por Ai vazhdon të planifikojë, punojë dhe të projektojë vullnetin e Tij për një restaurim të marrëdhënies intime të nisur në Kopështin e Edenit. Ndodhia e Krishtit është çasti vendimtar i planit të Perëndisë, por dy ardhjet kanë sjellë dualizmin aktual.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 24:1-6

¹ Ja, Zoti zbras tokën dhe e bën të shkretë, prish faqen e saj dhe shpërndan banorët e saj. ² Do t'i ndodhë e njëjta gjë popullit ashtu si priftit, shërbëtorit ashtu si padronit të tij, shërbëtores ashtu si padrones së saj, blerësit ashtu si shitësit, ai që jep borxh ashtu si ai që merr borxh, huadhënësit ashtu si huamarrësit. ³ Toka do të zbrazet plotësisht dhe do të plaçkitet plotësisht, sepse Zoti ka thënë këtë fjalë. ⁴ Toka është në zi dhe vuan, bota po ligështohet dhe po meket, njerëzit me poste nga populli i dheut ligështohen. ⁵ Toka është përdhosur nga banorët e saj, sepse këta kanë shkelur ligjet, kanë ndryshuar statutin, kanë marrë nëpër këmbë besëlidhjen e përjetshme. ⁶ Prandaj një mallkim e ka përpirë tokën dhe banorët e saj janë të dëshpëruar; prandaj banorët e tokës po digjen dhe të pakët janë burrat që kanë mbetur.

24:1 “Zoti zbras tokën” Vargjet 1 dhe 3 përdorin një seri FOLJESH të forta për të përshkruar gjykimin e YHWH mbi tokën (jo “truall” këtu për shkak të fjalës paralele me “botë” [BDB 385, shih 14:16-17; 34:1; Jer. 10:12; 51:15], shih Temën e Veçantë që vijon).

1. zbras, v. 1, BDB 132, KB 150, *Qal* PJESORE AKTIVE, shih v. 3; Nah. 2:2
2. e bën të shkretë, v. 1, BDB 118, KB 135, *Qal* PJESORE AKTIVE, shih Nah. 2:10
3. prish (fjalë për fjalë: “shtrembëron”, shih NRSV), BDB 730, KB 796, *Piel* E KRYER
4. shpërndan, v. 1, BDB 806, KB 918, *Hiphil* E KRYER
5. do të zbrazet plotësisht, v. 3, BDB 132, KB 150, *Niphal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe FOLJE E PAKRYER e së njëjtës rrënjë që përcakton intensitet
6. do të plaçkitet plotësisht, v. 3, BDB 102, KB 117, *Niphal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe FOLJE E PAKRYER e së njëjtës rrënjë që përcakton intensitet. YHWH i merr mbrapsht dhuratat e Tij, që Ai i dha gjatë krijimit (shih vargjet 5-6). Ky është një tjetërsim i qëllimit të krijimit fillestar, por një mbetje besnike do të mbijetojë (shih v. 6)!

Vargjet 1 dhe 3 janë shumë të ngjashëm me gjykimin e Perëndisë ndaj tokës (ארץ, BDB 75) në kohën e Noeut (shih Zanafilla 6-9; gjithashtu vër re përpjekjet për të shmangur gjykimin e Perëndisë tek 2:10,19,21). Zbrazja mbarëbotërore është pikërisht e kundërta e qëllimit të krijimit!

TEMË E VEÇANTË: TRUALL, VEND, TOKË (*erets*) [SPECIAL TOPIC: LAND, COUNTRY, EARTH (*erets*)]

Si të gjitha rrënjët në gjuhën hebraike, konteksti është thelbësor në përcaktimin e kuptimit që ka pasur për qëllim autori origjinal. Numri i kufizuar i rrënjëve në gjuhën hebraike (dmth., një gjuhë antike semitike) bën që secila prej tyre të funksionojë me kuptime dhe ngjyime të ndryshme. Kjo rrënjë (BDB 75, KB 90) mund të ketë kuptimet më poshtë

1. I gjithë planeti (edhe pse njerëzit antikë nuk i njihnin përmasat dhe fomrën e tij. Zakonisht përdoret

për “botën e njohur”)

- a. Zanafilla 1-2; 6-9; 10:32; 11:1,4,8,9; 14:19; 18:18,25; 22:18, etj.
 - b. Eksodi 9:29; 19:5
 - c. Psalmet 8:1,9; 24:1; 47:2,7; Jer. 25:26,29,30
 - d. Fjalët e Urta 8:31
 - e. Isaia 2:19,21; 6:3; 11:4,9,12; 12:5
2. Toka përkundrejt qiellit
 - a. Zanafilla 1:2
 - b. Eksodi 20:4
 - c. Ligji i Përtërirë 5:8; 30:19
 - d. Isaia 37:16
 3. Metaforë për banorët njerëzorë të planetit
 - a. Zanafilla 6:11; 11:1
 - b. 1 Mbretërve 2:2; 10:24
 - c. Jobi 37:12
 - d. Psalmet 33:8; 66:4
 4. Shtet ose territor
 - a. Zanafilla 10:10,11; 11:28,31
 - b. Veçanërisht Izraeli (një dhuratë nga YHWH, i përket Atij)
 5. Dheu, shih Jozueu 7:21
 6. Nëntoka (KB 91)
 - a. Eksodi 15:12
 - b. Psalmet 22:29; 71:20; Jer. 17:13; Jona 2:6
 7. Bota e re
 - a. Isaia 9:1-7; 65:17; 66:22
 - b. Shih Dhjatën e Re, Rom. 8:19-22; Gal. 6:15; 2 Pjet. 3:13; Zbu. 21:1,5

Mbani mend, konteksti, konteksti, konteksti është thelbësor. Shpesh rrënjat e lidhura mund të ndihmojnë, por jo gjithmonë.

Libri që më ka ndihmuar të filloj të mendoj mbi mënyrën se si kjo fjalë përdoret në vargje të ndryshme është nga Bernard Namm, *Christian View of Science and Scripture* [Pikëpamja e Krishterë për Shkencën dhe Shkrimet]. Ai më bindi mua për një përmbytje lokale (dmth., Zanafilla 6-9). Bëni kujdes që të mos e bazoni teologjinë tuaj në përkufizimin e fjalëve në anglisht!

■ **“prish faqen e saj”** Kjo mund të jetë ose një metaforë për gjykimin e Perëndisë mbi tokën në terma fizikë (fjalë për fjalë “shtrembëron”, BDB 730, KB 796, *Piel* E KRYER) ose mund të jetë një metaforë për Perëndinë që zbrast tokën nga banorët sikurse dikush do të pastronte enët e kuzhinës.

■ **“dhe shpërndan banorët e saj”** Kjo është shumë e ngjashme me terminologjinë e përdorur tek Zanafilla 10 për kullën e Babelit. Këtu ajo përcakton mërgim.

24:2 Kjo tregon se të gjitha dallimet shoqërore hiqen. Të gjithë gjykohen (shih v. 4).

24:3 “sepse Zoti ka thënë këtë fjalë” Kjo tregon sigurinë e këtij eventit sepse Perëndia e ka thënë atë (BDB 180, KB 210, *Piel* E KRYER, shih 24:3; 25:8; 40:8; 55:10-11). Gjithashtu vër re kontrastin e synuar; fjala e folur e krijimit tani është fjala e folur e gjykimit.

24:4 Vër re përshkrimin e tokës.

1. është në zi – (1) BDB 5 I, KB 6, *Qal* E KRYER, shih Jer. 23:10; për personifikimin e tokës gjithashtu vër re v. 7, ose (2) BDB 5 II do të thotë “thahet”, që i përshtatet paralelizmit të vargjeve 4 dhe 7 më mirë (shih NRSV, REB)
2. po ligështohet – BDB 615, KB 663, *Qal* E KRYER (dy herë)
3. po meket – BDB 51, KB 63, *Pulal* E KRYER, shih 16:8; 33:9

4. është përdhosur – BDB 337, KB 335, *Qal* E KRYER
 Vini re numrin e FOLJEVE në kohën E KRYER në vargjet 4 dhe 5 që përcaktojnë një veprim të vendosur, një veprim të përmbushur! Të gjitha këto FOLJE kanë një tingull ngjashmërie.
 Perëndia i krijimit po vepron si sovran në krijimin e Tij. Krijimi u krijua që të ishte një skenë në të cilën Ai dhe njerëzimi do të ndërvepronin, por krijesat e Tij e kanë përdhosur dhe ndotur atë me veprimet e tyre. Krijimi u krijua për bollëk, por tani qëndron i gjykuar dhe jopjellor.

☐ **“bota⁸⁰”** Kjo fjalë në hebraisht (BDB 385) shpesh përdoret në lidhje me “tokën” (BDB 75, shih Jobi 37:12; Ps. 96:13; 98:9; Jer. 10:12; Vaj. 4:12, shih Temën e Veçantë tek v. 1). Isaia e përdor këtë fjalë më shumë se çdo profet tjetër (shih NIDOTTE, vëll. 4, fq. 273, shih 13:11; 24:4; 34:1).

☐ **“njerëzit me poste nga populli i dheut ligështohen”** Përkthimi RSV (me një ndryshim vetëm të zanoreve) nënkupton se kjo frazë lidhet me gjykimin e qiellit dhe të tokës (dmth., i gjithë krijimi) jo vetëm të elitës (pra, me poste”) së tokës.

24:5 “Toka është përdhosur nga banorët e saj” Natyra vuan për shkak të mëkatit të njerëzimit (shih 24:20; Zan. 3:17-19; Num. 35:33; Jer. 3:1-2,9; Rom. 8:18-25).

1. Ata kanë shkelur ligjet, BDB 716, KB 778, *Qal* E KRYER
2. Kanë ndryshuar statutin, BDB 322, KB 321, *Qal* E KRYER
3. Kanë marrë nëpër këmbë besëlidhjen e përjetshme, BDB 830, KB 974, *Hiphil* E KRYER

Kjo nuk i referohet ligjit të Moisiut, por ose (1) zbulesës natyrale të gjendur tek Ps. 19:1-6 dhe Rom. 1:19, 20; 2:14-15 ose (2) ditës së Noeout (shih Zan. 6:5-7,11-12, ndoshta specifikisht vargjeve 9:4-6). E njëjta frazë “besëlidhje e përjetshme” shfaqet tek Zan. 9:16. Kjo besëlidhje e përjetshme lidhet me marrjen e jetës njerëzore (shih 26:21). Vrasja ka pasoja! Jeta i përket Perëndisë. Ai dëshiron që njerëzimi të jetë i frytshëm dhe të mbushë tokën, jo që të vrasin njëri-tjetrin!

24:6 “një mallkim e ka përpirë token” Ky mallkim duket shumë i ngjashëm me mallkimin e Zan. 3:17-19. Teologjikisht ai funksionon si Rom. 1:18-3:20; të gjithë kanë mëkatuar (dmth., kanë thyer një besëlidhje, shih v. 5) dhe kanë nevojë për shpëtimin e Perëndisë!

☐	
NASB, NKJV, JB	“po digjen”
NRSV	“fikur”
REB	“fiken”
Peshitta	“do të shkatërrohen”
LXX	“do të varfërohen”
DSS	“veniten” (nga BDB 301 I, shih Isa. 29:22)

MT ka “digjen” (BDB 359 I, KB 357 ose 351 I, *Qal* E KRYER). Studiuesit kanë sugjeruar një rrënjë tjetër të mundshme arabe, “të reduktosh” (KB 351 II), që i përshtatet frazës tjetër.

Ky është një shembull i mirë i vështirësisë në poezinë e paqartë hebraike. Konteksti shpesh është i vetmi udhëzues i sigurtë i një interpretuesi, dhe edhe atëherë, janë të mundshme edhe rrënjë dhe lidhje të tjera. MT nuk është teksti hebraik më i hershëm.

☐ **“të pakët janë burrat që kanë mbetur”** Kjo është në thelb ideja e Dhjatës së Vjetër për një mbetje besnike që Perëndia do të kursejë për një pakicë njerëzish të tokës. Kjo tingëllon shumë e ngjashme me fjalët e Jezusit tek Mat. 7:14. Shih Temën e Veçantë: Mbetja, Tre Kuptimet / Special Topic: The Remnant, Three Senses tek 1:9.

VERSIONI SHQIP: 24:7-23

⁷ Mushti është në zi,

Vreshti po priset

Dhe gjithë zemërgëzuarit psherëtijnë.

⁸ Gëzimi i dajreve ka marrë fund,

⁸⁰ Versioni në shqip është: “toka”.

Zhurma e dëfrimtarëve ka mbaruar,
Gëzimi i harpës pushoi.

⁹ Nuk pihet më verë me këngë,

Pija dehëse është e hidhur për ata që e pijnë.

¹⁰ Qyteti i rrëmujës është shkatërruar;

Çdo shtëpi është e mbyllur që të mos hyjë njeri në të.

¹¹ Nëpër rrugë ka ankime, sepse nuk ka verë;

Çdo gëzim është zhdukur,

Hareja është zhdukur nga toka.

¹² Në qytet nuk mbetet gjë tjetër veç dëshpërimit,

Dhe porta është bërë copë-copë dhe është shkatërruar.

¹³ Sepse në mes të dheut, midis popujve,

Do të ndodhë ashtu si kur shkunden ullinjë,

Ashtu si kur mblidhen vilet e pavjela pas vjeljes.

¹⁴ Ata do të ngrenë zërin, do të lëshojnë klithma gëzimi,

Për madhësitë e Zotit do të brohorasin nga deti:

¹⁵ "Lëvdoni, pra, Zotin në krahinat e agimit,

Emrin e Zotit, Perëndinë e Izraelit

Në ishujt e detit!".

¹⁶ Nga skaji i tokës dëgjojmë këngë: "Lavdi Të Drejtit!".

Por unë them: Mjerë unë! Mjerë unë! Vaj medet!

Të pabesët veprojnë me pabesi,

Po, të pabesët veprojnë me pabesi të madhe.

¹⁷ Tmerri, gropa dhe laku

Të kërcënojnë, o banor i dheut.

¹⁸ Dhe ka për të ndodhur që ai që do të ikë përballë britmës së tmerrit do të bjerë në gropë,

Dhe kush do të dalë nga gropa do të kapet nga laku.

Sepse nga lart do të hapen ujëvara dhe themelet e dheut do të tronditen.

¹⁹ Toka do të çahet e tëra;

Toka do të kriset tërësisht,

Toka do të dridhet me forcë.

²⁰ Toka do të lëkundet si një i dehur,

Do të tronditet si një kasolle.

Mëkati i saj rëndon mbi të,

Do të rrëzohet dhe nuk do të ngrihet më.

²¹ Atë ditë do të ndodhë

Që Zoti do të dënojë ushtrinë që është atje lart,

Dhe poshtë mbi tokë mbretërit e dheut;

²² Do të mblidhen bashkë

Si të burgosur në një burg të nëndheshëm;

Do të mbyllen në një burg

Dhe pas shumë ditësh do të ndëshkohen.

²³ Hënën do ta mbulojë rrëmuja dhe diellin turpi,

Sepse Zoti i ushtrive do të mbretërojë mbi malin e Sionit dhe në Jeruzalem,

Dhe lavdia e Tij përpara pleqve.

24:7-14 Kjo është një seri metaforash mbi veprimtaritë normale shoqërore të një komuniteti bujqësor të cilit i vjen fundi për shkak të gjyqimit të Perëndisë.

24:9 “verë... pija dehëse” Shih Temën e Veçantë tek 1:22.

24:10 “Qyteti i rrëmujës është shkatërruar” Gjendet një lojë përgjatë kësaj njësie letrare me “një qytet”. Ai nuk identifikohet specifikisht, dhe për rrjedhojë, duket se është një simbol i të gjithë shoqërisë njerëzore që

funksionon e veçuar nga Perëndia (e ngjashme me qytetin e Zanafillës 11). Ajo është nga ana metaforike e ngjashme me përdorimin e (1) “bota” tek 1 Gjonit dhe (2) “prostitutë e Babilonisë” tek Zbulesa 18 si një përfaqësim i të gjithë shoqërisë së rënë njerëzore. Ky qytet mund të shihet tek Isa. 25:2,3,12. Një aludim ndaj qytetit të Perëndisë gjendet tek Isa. 26:1-6 (shih Heb. 11:10,16).

Fjalë për fjalë, termi “kaos” (BDB 1062) do të thotë “zbrazëti”, “kotësi”, “paformësi”, “konfuzion” ose “mosrealitet” të përdorura për të përshkruar tokën tek Zanafilla 1:2 (“pa formë”). Ajo përdoret shpesh tek Isaia (shih 24:10; 29:21; 34:11; 40:17,23; 41:29; 44:9; 45:18,19; 49:4; 59:4), por vetëm një herë tjetër tek të gjithë Profetët (dmth., Jer. 4:23). Perëndia ia nis sërish me krijimin e Tij nga Noeu (Zanafilla 6-9), tani Ai do ta bëjë edhe një herë!

Shih grafikun e “Dy” Qyteteve tek Hyrja tek kapitulli 26, pika D.

24:12 “porta është bërë copë-copë dhe është shkatërruar” FOLJA (BDB 510, KB 507, *Hophal* E PAKRYER) përcakton se “qyteti i pidentifikuar” është i pambrojtur, portat e tij janë shkatërruar! Kush mund të qëndrojë përballë YHWH?

24:13 “Sepse në mes të dheut, midis popujve” Kjo mund të interpretohet në dy mënyra: (1) ajo mund t’i referohej të gjithë popujve të tokës (shih v. 1 dhe Isa. 11:10) ose (2) mund t’i referohej hebrenjve të shpërndarë të periudhës së mërgimit (shih 11:11 dhe 24:8). Është e vështirë të marrësh një vendim mbi këtë pikë, por mua më duket se për shkak të vargjeve 14,16 dhe 25:6,7, ne po flasim për universalizmin (dmth., mundësia numër 1) që është aq karakteristike tek Isaia. Ky universalizëm është shumë specifik në ftesën e tij si ndaj Egjiptit ashtu edhe ndaj Asirisë që të bëhen pjesë e Mbretërisë së Perëndisë tek Isa. 19:18-25.

■ **“Do të ndodhë ashtu si kur shkuden ullinjë,**

Ashtu si kur mblidhen vilet e pavjela pas vjeljes” Kjo ishte një metaforë bujqësore për të korrat. Ajo përcakton faktin se do të mbesin shumë pak njerëz (shih v. 6; Mik. 7:1). Vargjet 14-16 janë një njësi lavdërimi që i referohen atyre që i besojnë YHWH. Është karakteristike e kësaj njësie letrare dhe e këtij lloji të veçantë gjininie tek Isaia që të premtotë bekime pikërisht në mes të gjykimit.

24:14-15 “perëndim... lindje”⁸¹ Termi “perëndim” (BDB 410) është fjalë për fjalë “det” dhe i referohet Detit Mesdhe. Termi “lindje” (BDB 22) është fjalë për fjalë “dritë” që i referohet lindjes së diellit. Sërish, këta dy terma mund t’i referohen Egjiptit në perëndim dhe Asirisë në lindje (shih 19:23-25).

24:15 Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit] pranon se disa grupe (hebrenj apo johebrenj që kishin besuar tek YHWH, vargjet 15,16a; 25:3) fillojnë që të falenderojnë Perëndinë duke lavdëruar (v. 14) që gjykimi ka mbaruar, por papritmas ata kuptojnë se nuk ka mbaruar (shih vargjet 16b-23).

Të pranuarit e madhësisë dhe lavdisë së YHWH është dukshëm shenja e parë e një marrëdhënieje të re me Të (shih 12:5; 26:10). Pak njerëz (hebrenj dhe johebrenj), mbetja besnike (shih v. 6; shih Temën e Veçantë tek 1:9) do të mbeten besnikë edhe në mes të gjykimit (shih Hab. 2:4).

■ **“në brigjet e detit”⁸²** Tek LXX kjo shprehje është “ishujt”, që zakonisht është një referencë brenda Isaia për johebrenjtë (shih 41:5; 42:4,10).

24:16a Kjo është një tjetër referencë për aspektin universal të përfshirjes së besimtarëve johebrenj (shih 2:2-4).

■ **“Të Drejtët”** Përkthimet NASB dhe NRSV e përdorin këtë frazë për të përcaktuar Perëndinë e Izraelit. Peshitta, KJV dhe ASV kanë “të drejtët”, që është një tjetër referencë për mbetjen besnike, që do të shpëtohet nga Izraeli dhe nga popujt e tokës. Përkthimi REB ka “kombi i drejtë”, që dukshëm është Izraeli ideal.

24:16b Këtu ka dukshëm një shkëputje që nuk shenjohej qartazi nga ndarjet e zakonshme të vargjeve. Nga seksioni i dukshëm i lavdërimit i vargjeve 14-16a, vargu 16b nis një këngë vaji të lidhur me ardhjen e gjykimit të Perëndisë (vini re “mjerë” [dy herë, fjalë për fjalë “unë humbas ose digjem”] dhe “vaj medet”, LIDHËS, BDB

⁸¹ Këto terma mungojnë në versionin në shqip. Në shqip shprehet: “nga deti... në krahinat e agimit”.

⁸² Versioni në shqip është: “në ishujt e detit”.

17). Lidhja e saj e drejtpërdrejtë me kontekstin është disi e paqartë. Ajo mund të jetë një koment personal i vetë Isaias që nuk i përshtatej kohës së tij, vargjet 14-16a. Ka pasur shumë përkthime të ndryshme në anglisht të kësaj fraze.

Komentari AB (fq. 353) vëren se kjo frazë hiqet nga Septuaginta dhe autori (Blenkinsop) nënkupton rrënjën aramaike për fjalën “sekret”, që e ndjek tradita rabinike dhe versionet Peshitta dhe Vulgate.

24:16c,d Kjo është një lojë e fuqishme fjalësh. Ka disa përdorime të një fjale (BDB 93, KB 108), e cila përmban një theks të fuqishëm përsëritës rreth njerëzve pabesim dhe mashtrues. Vini re

1. të pabesët, BDB 93, KB 108, *Qal* PJESORE AKTIVE
2. veprojnë me pabesi, BDB 93, KB 108, *Qal* E KRYER
3. EMËR, BDB 93 I (shih Jer. 12:1)
4. Përsëritje e pikës 1
5. Përsëritje e pikës 2

24:17 “Tmerri, gropa dhe laku” Kjo është një lojë tingujsh me fjalë të ngjashme. Të gjitha këto fjalë (BDB 808, 809, 809) përdoren për zënie në kurth të kafshëve (shih Jer. 48:43,44).

24:18

NASB	“njoftimit të shkatërrimit”
NKJV, Peshitta	“zhurmës së frikës”
NRSV	“britmës së tmerrit”
NJB	“thirrjes së frikës”
LXX	“frikës”
REB	“uturimës së frikës”

MT ka “përballë britmës së tmerrit” (BDB 876 PËRBËRJE BDB 808). Ky është një aludim ndaj (1) tingullit të betejës (shih Isa. 29:6; Jer. 4:19,21; Ezek. 1:24), (2) zërit të Perëndisë (shih 30:30-31), ose (3) një koncept besëlidhjeje (shih Jer. 3:13,25; 7:23; 11:4,7; 26:13; 38:20).

■ **“do të bjerë në grope... do të kapet nga laku”** Këto janë aludime ndaj njerëzve që zihen në kurth si kafshë (shih 8:15; 28:13). Njerëzit do të përpiqen t’i shpëtojnë gjykimt të Perëndisë por do të gjejnë vetëm shkatërrim (shih 2:10,19-22).

24:18c “dritaret lart janë të hapura”⁸³ Ky është një tjetër aludim ndaj historisë së përmbytyes tek Zanafilla (shih 7:11; 8:2). Hapja e dritareve të qiellit mund të jetë për bekim (dmth., uji për bujqësinë dhe blegtorinë, shih II Mbre. 7:2,19; Mal. 3:10) ose për gjykim (dmth., dërgimi i një sasive të tepërt uji, shih Zan. 7:11; 8:2; Isa. 24:18, ose aspak ujë).

24:19 Vini re paralelizmin nga forma PASKAJORE ABSOLUTE dhe FOLJEN që i përshtatet.

1. do të çahet e tëra, BDB 949, KB 1270, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe *Hithpoel* E KRYER
2. toka do të kriset tërësisht, BDB 830, KB 975, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe *Hithpoel* E KRYER
3. toka do të dridhet me forcë, BDB 556, KB 555, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe *Hithpoel* E KRYER

Po e njëjta formë e intensifikuar (dmth., PASKAJORE ABSOLUTE dhe FOLJA nga e njëjta rrënjë) vazhdon tek vargu 20, BDB 631, KB 681, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe *Qal* E PAKRYER.

Toka, e krijuar si vendi ku Perëndia dhe njerëzimi takohen dhe kanë marrëdhënie, e krijuar për bollëk dhe jetë, është bërë rrënojë dhe do të shkatërrohet

1. nga uji, Zanafilla 6-9
2. nga fjala e folur, Isa. 24:3
3. nga pamjet apokaliptike, Jer. 4:23-28
4. nga zjarri, II Pjet. 3:10-11

⁸³ Versioni në shqip është: “Sepse nga lart do të hapen ujëvara”.

24:20 Dehja (dmth., lëkundja si një i dehur, BDB 631, KB 681, PASKAJORE ABSOLUTE dhe FOLJE në kohën e PAKRYER nga e njëjta rrënjë) shpesh përdoret si një simbol i gjykimit tek Dhjata e Vjetër (shih Isa. 19:14; 28:7,8; 29:9).

■ **“do të tronditet si një kasolle”** Ky është një tjetër aludim kulturor ndaj një barake të vogël (BDB 434) e cila ishte ndërtuar në fushë gjatë kohës së të korrave në mënyrë që dikush të jetonte atje për të mbrojtur të korrat (shih 1:8). Vargjet 19-20 përshkruajnë krijimin fizik të rënduar nga mëkati (shih Rom. 8:18-22).

■ **“nuk do të ngrihet më”** Ky është një pohim hiperbolik për të treguar intensitetin e gjykimit të Perëndisë mbi tokën që është e ndotur moralisht. Por nga tekste të tjera, ne e dimë se Ai do të ketë mëshirë ndaj saj dhe do ta ripërtërijë atë! Për përdorimin e gjuhës hiperbolike si në profeci ashtu edhe në letërsinë apokaliptike shih D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* [Parmendat dhe Drapërit: Të Rimendosh Gjuhën e Profecisë dhe Apokaliptikës Biblike].

24:21 “Atë ditë” Shih shënimin tek 2:11. Ky shenjues i temës eskatologjike përsëritet tek 25:9; 26:1,2,12.

■ **“ushtrinë që është atje lart”** Shumë herë në Dhjatën e Vjetër kjo i referohet perëndive yjore babilonase (shih 40:26; 45:12). Megjithatë, në këtë kontekst ajo i referohet konceptit të Dhjatës së Vjetër për engjëjt e kombeve (shih Ligji i Përt. 32:8 tek LXX dhe Danieli 10). Perëndia do të gjykojë si qeniet njerëzore që rebelohen kundër Tij ashtu edhe engjëjt që kanë dhënë ndihmën e tyre ose në rebelimin njerëzor ose në tundimin satanik (shih G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible* [Gjuha dhe Pamjet e Biblës], fq. 179).

24:22 Si mbretërit krenarë ashtu edhe ata arrogantë të tokës (shih 10:12; 13:11) dhe engjëjt rebelë të kombeve (shih LXX tek Ligji i Përt. 32:8 dhe Dan. 10:10-13) do të gjykoen dhe burgosen. Kjo është shumë e ngjashme me II Pjet. 2:4; Juda, v. 6; dhe Zbu. 20:1-3. Ky duket se është një aludim ndaj Sheolit (Dhjata e Vjetër) ose ndaj Tartarit (Dhjata e Re). Shih Temën e Veçantë tek 5:14.

Disa studiues kanë pranuar se “pas shumë ditësh” i referohet mijëvjeçarit të Zbu. 20:1-6. Kjo është tipike e studiuesve të mijëvjeçarit të cilët në mënyrë të dëshpëruar kërkojnë prova biblike për hapësirën kohore të përmendur tek Zbulesa 20. Lexoni komentarin tim të shkruar mbi Zbulesën 20 në internet tek www.freebiblecommentary.org.

■ **“të burgosur”** Kjo formë (BDB 64) gjendet vetëm këtu dhe mungon tek DSS, LXX dhe Targumet aramaikë.

24:23 “Hënën do ta mbulojë rrëmuja dhe diellin turpi” Kjo është gjuhë apokaliptike e cila flet për ndodhi kataklizmike brenda natyrës ndërsa Krijuesi i afrohet asaj. Prania e Vetë Zotit do të bëhet dritë për njerëzimin (shih Isa. 30:26; 60:19, 20; Zbu. 21:23; 22:5).

■ **“Zoti i ushtrive do të mbretërojë mbi malin e Sionit dhe në Jeruzalem”** Këtu sërish është aspekti universal i të gjithë botës që hyn në Jeruzalem për të njohur të vetmin Perëndi të vërtetë (shih Isa. 2:2-4; 24:23; 25:6-7; 27:6, 13). Kjo pamje universalizohet për të treguar sundimin e YHWH mbi të gjithë tokën tek Dan. 2:35,44-45!

■ **“lavdia e Tij përpara pleqve”** Pleqtë (BDB 278) ishin drejtuesit në kohën e Moisiut (dmth., Eksod. 3:16,18; 4:29; 12:21, etj.). Termi përcakton burra në moshë nga fise të ndryshme. Ky term u përdor për të gjithë drejtuesit civilë. Tek Isaia pleqtë janë të papërgjegjshëm (shih 3:2-3; 9:14-16), por këtu në fundin e kohërave ata do të shohin lavdinë e YHWH (supozohet në adhurim dhe admirim, dmth., pleqtë e shpenguar). Robert Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament* [Sinonime të Dhjatës së Vjetër] (fq. 245) thotë se ata janë përfaqësues të të gjithë popullit të Perëndisë.

TEMË E VEÇANTË: PLAKU (SPECIAL TOPIC: ELDER)

I. Përdorimi i Dhjatës së Vjetër

A. përdoret për engjëjt e Perëndisë, që përbënin këshillin e engjëjve (BDB 278, KB 278, shih

Isa. 24:23). Po kjo terminologji përdoret për krijesat engjëjlore të Zbulesës (shih 4:4,10; 5:5,6,8,11,14; 7:11,13; 11:16; 14:3; 19:4).

- B. përdoret për krerët fisnorë në Dhjatën e Vjetër (shih Eksod. 3:16; Num. 11:16). Më vonë, në Dhjatën e Re, kjo fjalë përdoret për një grup drejtuesish nga Jeruzalemi, të cilët përbënin gjykatën e lartë të judenjve, Sinedrin (shih Mat. 21:23; 26:57). Në kohën e Jezusit, ky grup prej shtatëdhjetë anëtarësh kontrollohej nga një priftëri e korruptuar (dmth., jo nga pasardhja e Aronit por i blerë nga sunduesit romakë).

II. Përdorimi i Dhjatës së Re

- A. përdoret për drejtuesit lokalë të kishave të Dhjatës së Re. Ishte një nga tri fjalët sinonime (pastor, mbikëqyrës dhe plak; shih Titit 1:5, 7; Veprat e Apo. 20:17, 28). Pjetri dhe Gjoni e përdorin për të përfshirë dhe veten në grupin e drejtuesve (shih 1 Pje. 5:1; 2 Gjonit 1; 3 Gjonit 1).

- B. Gjendet një lojë me fjalën plak (presbuteros) tek 1 Pjet. 1:1 dhe 5. Termi dukshëm përdoret si një titull drejtuesi (shih v. 1) dhe si një përcaktues i moshës (shih v. 5). Përdorimi i këtij termi është befasues duke marrë parasysh se ishte në thelb përshkrim hebraik i drejtuesit fisnor, ndërkohë që “peshkop” ose “mbikëqyrës” (episcopos) ishte përshkrimi grek i qytet-shteteve për drejtuesit. 1 Pjetrit përdor termin hebraik për t’iu drejtuar besimtarëve johebrej.

Pjetri e veten “plak bashkë me ta”, termi presbuteros plus PARASHTESA *syn*, që nënkupton “pjesëmarrje e përbashkët me”. Pjetri nuk e pohon autoritetin e tij apostolik (shih 2 Gjoni 1, ku një tjetër apostull e quan veten “plak”), por këshillon (dmth., “unë ju këshilloj”, një formë TREGUESE AKTIVE E TASHME) drejtuesit vendas që të veprojnë dhe të jetojnë në mënyrën e duhur duke parë

1. Shembullin e Krishtit
2. Afrimin e rikthimit të Tij

Kishat e hershme nuk kishin vende pune të paguara të drejtuesve, por pranonin dhuratat e dhëna nga Perëndia për shërbesën dhe drejtimin nga brenda çdo kisha lokale. Ky pranim i dhuratave duhej të ekulibrohej me respektin kulturor për “urtësi-sipas-moshës”, veçanërisht në mes të komunitetit besimtar hebraik. Prandaj, Pjetri i drejtohet të dy llojeve të drejtuesve.

Gjithashtu, vini re se “pleq” është SHUMËS. Kjo mund t’i referohet (1) një numri drejtuesish kishash-shtëpi (shih Veprat e Apo. 20:17) ose (2) dhuratave të ndryshme frymërore në mes të një trupi drejtuesish (shih Efe. 4:11), që qartazi pohon se shërbesa i përket të gjithë besimtarëve. Kjo është paralele me konceptin e një “mbretërie priftërinjsh” (shih 1 Pjet. 2:5,9).

- C. përdoret për burrat e moshuar të kishës, jo domosdoshmërisht pjesë e drejtuesve (shih 1 Tim. 5:1; Titit 2:2).

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Pse quhen kapitujt 24-27 apokaliptikë?
2. Nga cilët pasazhe të Dhjatës së Vjetër i merr Isaia pamjet e tij?
3. Si lidhet qyteti besnik i vargut 1:26 me qytetin e kaosit tek 24:10?
4. Kush flet tek vargjet 14-16a dhe kush tek v. 16b?
5. Kush janë “ushtritë e qiellit” (fjalë për fjalë, “ushtria e lartësisë në lartësi”)?

ISAIA 25

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Këngë Lavdërimi për Hir të Perëndisë	Lavdërim Perëndisë	Psalm Falenderimi	Një Himn Lavdërimi	Një Himn Falenderimi
25:1-5 (1-5)	25:1-5 (1-5)	25:1-5 (1-5)	25:1-5 (1-5)	25:1-5 (1-5)
		Seksioni i Tretë Eskatologjik	Perëndia Përgatit një Gosti	Gostia Hyjnore
25:6-12 (6-12)	25:6-8 (6-8)	25:6-10a (6-10a)	25:6-8	25:6-12 (6-8)
	25:9-12 (9)		25:9	(9-12)
		Orakull Mallkimi	Perëndia do të Ndëshkojë Moabin	
	(10-12)	25:10b-12 (10b-12)	25:10-12	

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Çfarë kapitulli i mrekullueshëm mbi dashurinë universale të Perëndisë!
 1. Plani shpengues i Perëndisë, v. 1d
 2. Karakteri dashës i Perëndisë, v. 4
- B. Ky kapitull është origjina e Dhjatës së Vjetër për shumë nga
 1. Thëniet e Jezusit (dmth., Gjoni 5:28-29)
 2. Thëniet e Palit
 - a. Tek I Korintasve 15 mbi ringjalljen, v. 54
 - b. Qëllimi i velit tek II Kor. 3:15-16 dhe Efe. 4:18
 3. Përdorimi i Gjonit i pamjeve të Dhjatës së Vjetër tek Zbulesa
 - a. Lotët e fshirë, Zbu. 7:17; 21:4
 - b. Qyteti botëror i shkatërruar (dmth., Babilonia, Zbu. 14:8; 16:19; 18:2)

c. Gostia mesianike, Zbu. 19:9

4. Plani i paracaktuar shpengues i Lukës tek Veprat e Apo. 2:23; 3:18; 4:28; gjithashtu vër re Luka 22:22 (shih Isa. 2:2-4; 9:6-7; 11:1-10)

C. Kjo është një nga disa pamje të shkurtra të ringjalljes në Dhjatën e Vjetër

1. Isaia 26:19
2. Jobi 14:14; 19:25-27
3. Ezekieli 37:12-14
4. Danieli 12:2

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 25:1-5

¹ O Zot, Ti je Perëndia im,

Unë do të të përlëvdoj dhe do të kremtoj emrin Tënd,
Sepse ke bërë gjëra të mrekullueshme,
Projekte të konceptuara shumë kohë më parë, dhe të realizuara me besnikëri dhe vërtetësi.

² Sepse e ke katandisur qytetin në një grumbull gurësh,
Qytetin e fortifikuar në një grumbull gërmadhash;
Kështjella e të huajve nuk është më një qytet,
Nuk do të rindërtohet kurrë më.

³ Prandaj populli i fuqishëm të lëvdon,

Qyteti i kombeve të fuqishëm ka frikë nga Ti,

⁴ Sepse Ti ke qenë një kështjellë për të varfërin,

Një kështjellë për të mjerin në fatkeqësinë e tij,

Një strehë kundër stuhisë, një hije kundër të nxehtit,

Sepse fryma e tiranëve

Është si një furtunë kundër murit.

⁵ Ti do të pakësosh zhurmën e të huajve si të nxehtit në një vend të thatë;

Ashtu si të nxehtit nën hijen e një reje, kështu kënga e tiranëve do të detyrohet të heshtë.

25:1 “O Zot, Ti je Perëndia im” Kjo pjesë e Isaia është shumë personale (shih 61:10). Isaia e njej YHWH (ai është një përfaqësues ideal i frymës së besëlidhjes) dhe i drejtohet Atij si një mik, Shpëtimtar dhe Sovran!
Vini re se si i drejtohet Isaia YHWH.

1. Unë do të të përlëvdoj, v. 1, BDB 926, KB 1202, *Polel* E PAKRYER e përdorur në një kuptim NXITËS
2. do të kremtoj emrin Tënd, v. 1, BDB 392, KB 389, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim NXITËS

Vini re se si e karakterizon ai Perëndinë.

1. Ti je Perëndia im, v. 1
2. ke bërë gjëra të mrekullueshme, v. 1
3. Projektet e Tua u konceptuan shumë kohë më parë me besnikëri të përkryer, v. 1
4. e ke katandisur qytetin në një grumbull gurësh, v. 2
5. populli i fuqishëm të lëvdon, v. 3
6. Ti ke qenë një kështjellë për të varfërin, v. 4
7. Ti ke pakësuar⁸⁴ zhurmën e të huajve, v. 5

Ky është një psalm lavdërimi, i ngjashëm me Psalmin 145. Kjo është teologjikisht e kundërta e gjykimit universal të kapitullit 24.

▣

NASB, NKJV, NRSV “gjëra të mrekullueshme”

TEV “gjëra të mahnitshme”

NJB “mrekulli”

⁸⁴ Versioni në shqip është: “do të pakësosh”.

TEMË E VEÇANTË: GJËRA TË MREKULLUESHME (DHJATA E VJETËR) [SPECIAL TOPIC: WONDERFUL THINGS (OT)]

Kjo fjalë (BDB 810, KB 927) përcakton veprime që njerëzit nuk mund t'i përmbushin vetë dhe as që mund t'i shpjegojnë, veprime të cilat shkaktojnë mahnitje dhe frikë (shih Zan. 18:14; Jer. 32:17,27; Zak. 8:6).

FOLJA

1. eksodi, Eksod. 3:20; 34:10; Mik. 7:15
2. plagët, Ligji i Përt. 28:59
3. kalimi i Jordanit, Jos. 3:5
4. ndodhitë e shkuara të Perëndisë, Gjyq. 6:13; 1 Kro. 16:9,12,24; Neh. 9:17
5. lindja e Samsonit, Gjyq. 13:19
6. dashuria e Davidit për Jonatanin, 2 Sam. 1:26
7. shpesh tek Jobi, 5:9; 9:10; 10:16; 37:5,14; 42:3
8. tridhjetë e dy herë tek Psalmet
9. ngushëllimi i YHWH, Isa. 28:29
10. veprimet e YHWH, Isa. 29:14 (dy herë); Joel 2:26

EMRI

1. eksodi, Eksod. 15:11; Ps. 77:11,14; 78:12
2. në lidhje me të vdekurit, Ps. 88:10,12
3. qielli lavdëron veprimet e YHWH, Ps. 89:5
4. ligjet e YHWH, Ps. 119:129
5. Mesia i YHWH, Isa. 9:6
6. Veprimet e YHWH, Isa. 25:1; 29:14
7. Veprimet e fundit të kohërave, Dan. 12:6

Perëndia vepron në mënyra të mrekullueshme dhe shpenguese për ta zbuluar Vetveten tek krijimi më i lartë i Tij (njerëzimi). Ai dëshiron që ata ta njohin Atë dhe t'i besojnë Atij. Veprimet e Tij janë zbulues, regjistrimi i atyre veprimeve është frymëzim, dhe kuptimi i atyre veprimeve është ndriçim. YHWH dëshiron që bota ta njohë Atë! Shih Temat e Veçanta më poshtë.

1. Tema e Veçantë: Njoh / Special Topic: Know
2. Tema e Veçantë: Frymëzim / Special Topic: Inspiration
3. Tema e Veçantë: Ndriçimi / Special Topic: Illumination

■ **“Projekte të konceptuara shumë kohë më parë, me besnikëri të përkryer”⁸⁵** Perëndia ka kontroll të plotë të historisë. Kjo është një temë e përsëritur në Dhjatën e Vjetër (dmth., Isa. 14:24,26-27; 23:8,9; 46:10-11). Historia nuk është ciklike por teleologjike. Nuk ka asnjë FOLJE në tekstin e MT (folja “formuar / konceptuar” supozohet). Dy fjalët në hebraisht të përkthyer “besnikëri e përkryer” formohen nga e njëjta rrënjë.

1. E para (הגומא, BDB 53) do të thotë “qëndrueshmëri”, “vendosmëri” ose “besnikëri”. Ajo është një EMËR në GJININË FEMËRORE (shih Ps. 88:12; 89:1,2,5,8; Osea 2:20).
2. E dyta (אמ, BDB 53) do të thotë “të besosh” ose “besnikëri / besimplotë”. Ajo është një EMËR në GJININË MASHKULLORE (shih Isa. 26:2; Ligji i Përt. 32:20).

Së bashku (familja amen e fjalëve) nënkuptojnë besnikëri të plotë dhe tërësore të Perëndisë ndaj planeve, premtimeve dhe qëllimeve të Tij (dmth., Zan. 3:15; 12:3; Eksod. 19:5-6; Isa. 2:2-4; 19:23-25, shih Temën e Veçantë tek 1:3).

⁸⁵ Versioni në shqip është: “dhe të realizuara me besnikëri dhe vërtetësi”.

25:2 “qytetin në një grumbull gurësh” Këtu sërish është një qytet i cili simbolizon rebelimin e njeriut (shih 24:10). Ai përfaqëson çdo kryeqytet të çdo shoqërie njerëzore që është përpjekur të gjejë vetë rrugën e saj dhe të përmbushë nevojat e saj pa Perëndinë. Shih shënimin tek vargu 24:10 dhe grafikun tek kapitulli 26, Hyrja pika D. Termi “grumbull gurësh” (BDB 164) përdoret për përgun e rrënojave pasi një qytet shkatërrohet (shih 37:26; II Mbre. 19:25; Jer. 9:11; 51:37). Qytetet e fortifikuara ishin mbrojtja e tyre më e fortë, por tani ato janë bërë grumbull gurësh!

▣ **“Kështjella e të huajve”** JPSOA e korrigjon këtë duke e bërë “kalaja e njerëzve arrogantë” (shënimi), që ndiqet nga përkthimi JB, *The Bible: An American Translation* [Bibla: Një Përkthim Amerikan], nga Smith dhe Goodspeed, dhe *A Translation of the Old Testament Scriptures From the Original Hebrew* [Një Përkthim i Shkrimeve të Dhjatës së Vjetër nga Teksti Original në Hebraisht] nga Spurrell. LXX ka “një qytet i njerëzve të paperëndishëm (jobesimtarë)”.

Kjo përfshin një ndryshim nga

1. MT, מירז, BDB 266 I, KB 267, *Qal PJESORE AKTIVE*, “i huaj”
2. מידו, BDB 267, “i pafytyrë”, “krenar”

Ky është ngatërimi i shkronjave në hebraisht “R” dhe “D”, të cilat duken aq të ngjashme.

25:3 “populli i fuqishëm do të të lavdërojë Ty⁸⁶” Kjo ndoshta i referohet grupeve të ndryshme të johebrenjve.

1. 18:2,7 (Kushi)
2. 19:19-25 (Egjipti dhe Asiria)
3. 24:14-15 (kombet e lindjes dhe perëndimit [bregdetet])

Termi “popull i fuqishëm” (BDB 766 & 738) është paralel me “kombe të pamëshirshme” (BDB 156 & 792, vargjet 4d,e dhe 5). Manifestimet e fuqisë së YHWH (dmth., “gjëra të mrekullueshme” BDB 810, v. 1) i bind ata që Ai është Zoti i universit.

▣ **“Qytetet e kombeve të pamëshirshme do të kenë⁸⁷ frikë nga Ti”** Këtu sërish gjendet një lojë me fjalën “qytet”, por aludimi duket se është se edhe këto qytete rebele (dmth., 24:10; 25:2,3,12; 26:1-6) një ditë do ta lavdërojnë dhe do t’i shërbejnë Perëndisë. Universalizmi befases por i përsëritur i Isaias (dmth., 2:2-4; 19:23-25; 24:14-16a; 43:21) shfaqet sërish (lavdi Perëndisë!).

25:4 Ky është një aludim i dukshëm ndaj Perëndisë që kujdeset ndaj atyre që janë nga ana shoqërore dhe fetare të izoluar (dmth., 4:5-6; 32:2). Perëndia i do të varfërit (shih 29:19). Vini re se si YHWH vepron ndaj të varfërve, të pashpresëve dhe atyre që janë nga ana shoqërore të izoluar.

1. një kështjellë për të varfërin
2. një kështjellë për të mjerin në fatkeqësinë e tij
3. një strehë kundër stuhisë, shih 4:6; 32:2
4. një hije kundër të nxehtit

Kjo ndryshon aq shumë nga “të pamëshirshëm” (BDB 792, shih 29:5,20). Kjo është mënyra se si shoqëria duhej të ishte (dmth., Eksodi 20; Ligji i Përtërirë 5).

Gjithashtu vër re se këta njerëz nevojtarë dhe të varfër duhet të kërkojnë dhe t’i besojnë YHWH dhe ndihmës së premtuar të Tij. Perëndia vepron me njerëzit e rënë në një marrëdhënie besëlidhjeje. Ai gjithmonë merr iniciativën dhe vendos kushtet, por njerëzit duhet t’i përgjigjen (shih Ps. 50:15; 91:15; 107:6,13) ofertës së Tij me pendesë, besim, bindje dhe qëndrueshmëri. Si Dhjata e Vjetër ashtu edhe Dhjata e Re kanë përfitime dhe përgjegjësi! Shih Temën e Veçantë tek 1:3.

▣	
NASB	“Është si një stuhi shiu kundër një muri”
NKJV, Peshitta	“është si një furtunë kundër murit”
NRSV	“si një stuhi shiu dimri”
TEV, NJB	“si një stuhi dimri”
REB	“si një stuhi akulli”

⁸⁶ Versioni në shqip është: “të lëvdon”.

⁸⁷ Versioni në shqip është: “Qyteti i kombeve të fuqishëm ka”.

MT ka “stuhi-shiu” (BDB 281, shih Isa. 4:6; 28:2; 30:30; 32:2) dhe “mur” (מִיִּק, BDB 885, shih Isa. 22:5; 38:2; 59:10). Një fjalë e ngjashme “ftohtë” (רוֹק, NRSV, TEV, NJB, REB, NIDOTTE, vëll. 3, fq. 994, 995, רֶק vjen nga רֶק, BDB 903). UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit në Hebraisht], fq. 58, i jep “mur” një vlerësim “A” (mundësi shumë e lartë).

25:5 “kënga e tiranëve” JPSOA e ndryshon tekstin në hebraisht nga “këngë” në “stuhi shiu” (shih v. 4).

VERSIONI SHQIP: 25:6-12

⁶ Zoti i ushtrive do t’u përgatisë tërë popujve mbi këtë mal një banket me gjellë të shijshme, Me verëra të vjetra, me gjellë të shijshme me shumë palcë Dhe me verëra të vjetra dhe të zgjedhura.

⁷ Do të shkatërrojë mbi këtë mal mbulesën që mbulonte tërë popujt, Po kështu edhe mbulesën e shtrirë mbi të gjitha kombet.

⁸ Do të shkatërrojë përgjithnjë vdekjen; Zoti, Zoti, do t’i thajë lotët nga çdo fytyrë, Do të heqë nga tërë dheu turpin e popullit të Tij, Sepse Zoti ka folur.

⁹ Atë ditë do të thuhet:

"Ja, ky është Perëndia ynë: tek Ai kemi shpresuar dhe Ai do të na shpëtojë.

Ky është Zoti tek i cili kemi shpresuar;

Të ngazëllojmë dhe të gëzohemi në shpëtimin e Tij!"

¹⁰ Me qenë se dora e Zotit do të shtrihet mbi këtë mal,

Ndërsa Moabi do të shkelet nën të

Ashtu si shkelet kashta mbi plehun.

¹¹ Ai do të zgjasë duart e tij në mes teje,

Ashtu si i shtrin notari për të notuar,

Dhe do të ulë krenarinë e tij bashkë me trillimet e kurdisura nga duart e tij.

¹² Fortesën e mureve të tua të larta, Ai do ta shkatërrojë,

Do ta shembë, do ta hedhë për tokë deri poshtë në pluhur.

25:6 “Zoti i ushtrive do t’u përgatisë tërë popujve mbi këtë mal një banket me gjellë të shijshme” Këtu Mali Sion është skena e veprimtarisë së Perëndisë në fundin e kohërave (shih 2:2-4; Eksod. 24:11; Mat. 8:11; Luka 14:15; 22:16; Zbu.19:9). Kjo gosti mesianike është për të gjithë popujt (shih 27:13; 66:20). Perëndia do të japë ushqimin më të mirë (shih Isa. 55)!

☐ **“mbi këtë mal”** Kjo i referohet një Mali Sion të ripërtërirë (dmth., Jeruzalemi ose Mali Moriah (dmth., tempullit) në Jude (shih 24:23). Jeruzalemi në këto kontekste eskatologjike mund t’i referohej

1. drejtpërsëdrejti një qyteti në Jude
2. në mënyrë simbolike një toke të re (shih Zbu. 21:1-2)

☐ **“verëra”** Vini re llojet e ndryshme.

1. verëra të vjetra, BDB 1038 II, kjo i referohet verës që është lënë të stazhionohet
2. verëra të zgjedhura, BDB 279, KB 279, *Pual PJESORE*, kjo i referohet verës së kulluar ose të filtruar pasi është stazhionuar për një kohë të gjatë, gjë që e ka bërë atë të një cilësie të lartë

Shih Temë e Veçantë: Qëndrimet Biblike ndaj Alkoolit dhe Alkoolizmit / Special Topic: Biblical Attitudes Toward Alcohol and Alcohol Abuse tek 1:22.

25:7 “Ai do të shkatërrojë mbi këtë mal mbulesën që mbulonte tërë popujt,

Po kështu edhe mbulesën e shtrirë mbi të gjitha kombet” Kjo është tejet e rëndësishme. Vini re sërish se Perëndia do të heqë diçka (fjalë për fjalë “fytyrat” [BDB 815], “mbulesën” [BDB 532, KB 523, *Qal PJESORE AKTIVE*], “që mbulonte” [BDB 532, KB 523, *Qal PJESORE AKTIVE*]; fraza paralele është fjalë për fjalë “mbulesën” [BDB 697], “e shtrirë” [BDB 651 II, KB 703, *Qal PJESORE PASIVE*], ose “thurur” [BDB 651 II,

shënim në anë tek përkthimi NASB, NIDOTTE, vëll. 3, fq. 253]) nga johebrenjtë (“mbi të gjitha kombet” paralele me “mbi të gjithë kombet,” këto janë fraza përfshirëse dhe universale) që ata të mund të vijnë tek Ai. Ka pasur disa teori mbi këtë “mbulesë”.

1. Vetë vdekja (shih v. 8, përsëritet FOLJA e v. 7)
2. Një shenjë vajtimi për të vdekurit (shih II Sam. 15:30)
3. Një shenjë turpi (shih II Sam. 19:5; Jer. 14:3)
4. Verbëri frymërore (shih II Kor. 3:15-16; Efe. 4:18)
5. Rrënja në hebraisht טל (BDB 532) haset vetëm këtu. Ajo lidhet me טל (BDB 532), që do të thotë “sekret” (shih Ruth 3:7; I Sam. 18:22; 24:4 dhe shpesh i referohet idhujtarisë, shih Eksod. 7:22; 8:7,18).

“Mbulesa” mund t’i referohet feve të rreme që kanë verbuar sytë e njerëzimit (shih Rom. 1:2132).

25:8 “Ai do të përpijë⁸⁸ përgjithnjë vdekjen” Çfarë pohimi i mrekullueshëm! Gjendja fillestare e Edenit rikthehet (shih 65:19-20). Njerëzit mëkatarë dhe rebelë mund të shpengohen në mënyrë të përhershme! Ringjallja përmendet specifikisht tek 26:19 (shih Jobi 14:14; 19:25-27; Ezek. 37:12-14; Dan. 12:2; I Korintasve 15). Vdekja sundoi nga Adami deri te Krishti (shih Rom. 5:12-21), por me ringjalljen e Jezusit, vdekja është mposhtur (shih Osea 13:14 cituar tek I Kor. 15:55-57).

Në Dhjatën e Vjetër shpirti që mëkaton do të vdesë (shih Ezek. 18:4,20; Rom. 6:23). Besëlidhja me Moisiun ishte një besëlidhje e bazuar në performancë (shih Lev. 18:5; Gal. 3:12), por për shkak të Rënies (shih Zanafilla 3) dhe dobësisë njerëzore, ajo u bë një dënim me vdekje, një mallkim (shih Gal. 3:13; 4:5). Jezus, Mesia, do të na çlirojë nga dënimi me vdekje (shih Kol. 2:14).

☐ **“Zoti, Zoti, do t’i thajë lotët nga çdo fytyrë”** Vini re se është Perëndia i besëlidhjes i Izraelit (fjalë për fjalë Adon YHWH) që i fshin / than lotët (BDB 562, KB 567, Qal E KRYER, shih 43:25; 44:22; Ps. 51:1,9). Gjithashtu vër re se vargu thotë “çdo fytyrë” (BDB 481 dhe BDB 815)!

Kjo temë hidhërimi, keqardhjeje (grykimi) dhe gëzimi (shpëtimi) rikthehet përsëritet tek Isaia (shih 30:19; 35:10; 51:11; 65:19; gjithashtu vër re përdorimin e saj tek Dhjata e Re, Zbu. 7:17; 21:4).

☐ **“Ai do të heqë nga tërë dheu turpin e popullit të Tij”** Kjo shprehje ka dy kuptime të mundshme.

1. Ajo lidhet me besëlidhjen e re tek Ezek. 36:22-38 që rregullon imazhin e Izraelit në mes të kombeve
2. Ajo lidh “popullin e Tij” me të gjithë popujt (shih Rom. 2:28-29; Rom. 9:6; dhe 11:26; gjithashtu vër re Gal. 6:16; I Pjet. 2:5,9; Zbu. 1:6). Turpi vjen si pasojë e mëkatit. Heqja e tij është një veprim faljeje dhe restaurimi. Ky është një plan hyjnor i shpengimit universal (v. 1)!

☐ **“sepse Zoti ka folur”** Këtu sërish gjendet siguria e ndodhive për shkak se Perëndia e ka thënë atë gjë (shih 24:3; 30-31; 40:8; 55:10-11).

25:9 “Atë ditë” Kjo i referohet ditës së vizitës nga Perëndia. Për disa ajo do të jetë një ditë grykimi; për disa do të jetë një ditë shpëtimi (shih 12:1-4; 26:1; 27:1-2). Shih shënimin tek 2:11.

☐ **“ky është Perëndia ynë”** Kjo mund t’i referohej (1) Perëndisë së Izraelit (dmth., besëlidhjes me Abrahamin, Zanafilla 12,15,17) ose (2) Perëndisë së krijimit që premtoi çlirimin për të gjithë njerëzit të krijuar në shëmbëlltërinë e Tij dhe në ngjashmëri me Të (shih Zan. 1:26,27) tek Zan. 3:15.

☐ **“ne kemi pritur⁸⁹”** Kjo FOLJE (BDB 875, KB 1082, Piel E KRYER) shfaqet dy herë (shih 8:17; 26:8; 33:2; 40:31; 49:23; 51:5; 60:9). Ajo ka ngjyrimin e “të kesh dëshirë për”, “të besosh tek”, “të presësh me etje për”! Ajo përdoret më shpesh tek Psalmet dhe Isaia.

☐ **“që Ai të mund të na shpëtojë⁹⁰”** Zakonisht në Dhjatën e Vjetër kjo FOLJE (BDB 446, KB 448, Hiphil E PAKRYER) do të thotë “të çlirosh” (dmth., çlirim fizik, Zan. 12:12; Eksod. 1:17-22; 14:30; Jakobi 5:20), por në këtë kontekst kuptimi i saj është më shumë në një linjë me përdorimin e Dhjatës së Re të fjalës “shpëtuar” (dmth.,

⁸⁸ Versioni në shqip është: “Do të shkatërrojë”.

⁸⁹ Versioni në shqip është: “tek Ai kemi shpresuar”.

⁹⁰ Versioni në shqip është: “dhe Ai do të na shpëtojë”.

Mat. 1:21; 18:11; I Kor. 1:21; 9:22; I Tim. 1:15; II Tim. 1:9). Këta popuj (hebrenjtë dhe johebrenjtë) do të shpëtohen nga mëkati dhe vdekja. Shih Temën e Veçantë tek 33:2.

■ **“të ngazëllojmë dhe të gëzohemi”** Këto janë të dyja forma NXITËSE.

1. BDB 162, KB 189, *Qal* NXITËSE
2. BDB 970, KB 1333, *Qal* NXITËSE

Shpëtimi i Tij sjell rikthimin e gëzimit dhe ngazëllimit për krijimin e Tij (shih 35:1-2,10; 65:18; 66:10).

25:10-11 Gjendet një seri fjalësh të dyfishuara për theksim.

1. do të shkelet, v. 10, BDB 190, KB 218
 - a. *Niphal* E KRYER
 - b. *Niphal* PËRBËRJE PASKAJORE
2. do të zgjasë duart e Tij, v. 11, BDB 831, KB 975
 - a. *Piel* E KRYER
 - b. *Piel* E PAKRYER
3. për të notuar, v. 11, BDB 965, KB 1314
 - a. *Qal* PJESORE
 - b. *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE

Moabi do të përpiqet të notojë në pellg (v. 10, ky është i vetmi vend ku shfaqet termi [מִן, BDB 199]). LXX dhe Peshitta nuk ndjekin këtë lexim, por kanë “ndërsa ata ecin mbi dysheme me qerre”. JPSOA e korrigjon atë duke vendosur një emër vendi “Madmenah”, pranë Jeruzalemit, shih 10:31.

25:10-12 Kjo duket se rikthehet tek tema e gjykimit ndaj kombeve përreth dhe veçanërisht ndaj Moabit (JPSOA sugjeron korrigjimin “Asiria”). Moabi është gjykuar më parë tek Isaia 15-16. Këtu, Moabi (i vetmi komb që përmendet specifikisht tek kapitujt 24-27) duket se është një simbol i të gjithë qenieve njerëzore rebele, krenare për situatën e tyre. Moabi, i cili gjendej fizikisht mbi një rrafshinë të lartë dhe ishte shumë i pasur për shkak të tregtisë që realizonte, është simbol i të gjithë arritjeve njerëzore veçmas nga Perëndia. Ky duket se është sfondi i (1) “qyteti i kaosit” tek Isa. 24:10 ose (2) “qyteti i papushtueshëm” i përmendur tek Isa. 26:5.

25:11 “Por Zoti do të ulë krenarinë e tij” FOLJA (BDB 1050, KB 1631, *Hiphil* E KRYER, shih v. 10) gjithashtu përdoret dy herë tek 26:5 për t’iu referuar YHWH që ulë poshtë “qytetin” (shih 24:10; 25:2-3). Është një FOLJE e përsëritur tek Isaia e lidhur me gjykimin e YHWH ndaj krenarëve dhe arrogantëve (shih 2:9,11,12,17; 5:15 [dy herë]; 10:33; 13:11; 25:11; 29:4; 40:4; vini re II Sam. 22:28; Jobi 40:11; Ps. 18:27; Fjalët e Urta 29:23).

Krenaria e tepruar e Moabit u përmend më parë tek 16:6 dhe shkatërrimi i tij tek 16:14.

■

NASB, NKJV “trillimet e kurdisura nga duart e tij”
NRSV “luftimi i duarve të tyre”
TEV “duart e tyre do të zhyten të pashpresa”
NJB “atë që mund të përpiqen të bëjnë duart e tij”
JB “ai zgjat duart e tij”
Peshitta “fitimet e duarve të tyre”

JPSOA sugjeron një korrigjim “së bashku me emblemat e fuqisë së tyre”, që mund të lidhet me “fortifikimet e papushtueshme”, shih v. 12.

Problemi qëndron tek termi “trillime”, תורבא (BDB 70), që gjendet vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër; megjithatë, një formë e ngjashme, בראם (BDB 70) do të thotë “i zë pritë” ose ברא (BDB 70) do të thotë “qëndroj në pritje” ose “zë pritë”, por kjo nuk i përshtatet kontekstit.

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t'ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Ku është dallimi midis “atë ditë” tek 25:9 dhe tek 24:21?
2. Pse veçohet Moabi tek vargjet 25:10-12?

ISAIA 26

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Këngë për Besimin tek Mbrojtja e Perëndisë	Një Këngë Shpëtimi	Këngë Fitoreje	Perëndia do t'i Japë Popullit të Tij Fitore	Një Himn Falenderimi
26:1-6 (1-6)	26:1-11 (1b-6)	26:1-6 (1-6)	26:1-19 (1-6)	26:1-6 (1-6)
26:7-10 (7-10)	26:7-10 (7-9) (10-11)	Psalm Apokaliptik 26:7-15 (7-15)	(7-18)	Një Psalm 26:7-19 (7-11)
26:11-19 (11-19)	26:12-19 (12-15)	26:16-19 (16-19)	(19)	(12-15) (16-19)
	Gjej Strehë për t'i Shpëtuar Gjykitit që po Vjen	Pjesa e Katërt Eskatologjike (26:20-27:1)	Gjykimi dhe Restaurimi	Gjykimi i Zotit
26:20-21 (20-21)	26:20-27:1 (20-21)	26:20-21 (20-21)	26:20-21	26:20-27:1 (20-21)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Duhet të mbajmë mend se Isaia 26 dhe 27 formojnë një pjesë të një njësie letrare që filloi në kapitullin 24.

- B. Kapitujt 24-27 janë një njësi letrare e vendosur në përmbyllje të një serie profecish gjykimi kundër kombeve përreth, që gjenden tek Isaia 13-23. Gjykimi nuk është fjala e fundit! Perëndia i hirit dhe mëshirës ka një plan të përjetshëm, përfshirës, shpengues!
- C. E gjithë kjo pjesë është një lojë me dy qytetet.
1. Qytetet e formuara nga fëmijët njerëzorë të rënë të Kainit, që u përpoqën të përmbushin nevojat e tyre plotësisht me burimet e veta (dmth., Zanafilla 10-11).
 2. Qyteti i Sionit, ku Perëndia banon (dmth., mbi krahët e dy kerubinëve të gjendur mbi Arkën e besëlidhjes në vendin më të shenjtë të tempullit në Jeruzalem) dhe aty ku populli i Tij (hebrenj dhe johebrenj) vijnë tek Ai dhe e adhurojnë Atë (shih 2:2-4; 19:18-25; Heb. 11:10; 12:22; 13:14; Zbu. 21:1-2).
- D. Qytetet përfaqësojnë grupe njerëzish / kombe.

Qytete Njerëzore

1:7,8, qytete judease të djegura
 1:21, qyteti besnik është bërë një prostitutë
 6:11, qytetet judease të shkatërruara
 14:17,21, të gjitha qytetet e shkatërruara
 14:31 qytetet e Filistisë
 17:1-3,9, qytetet e Sirisë të shkatërruara
 19:2, qytetet e Egjiptit shkatërrojnë njëri-tjetrin

22:2,9, qyteti i ngazëllyer, Jeruzalemi, bie
 23, Tiro i shkatërruar
 24:1-25:5, shkatërrimi universal i qyteteve
 25:10-12, Moabi dhe kështjella e tij, qytetet e fortifikuara shtypen
 26:5, qyteti i papushtueshëm, ndoshta Moabi
 27:10, qytetet e fortifikuara bien
 29:1, "Arieli" (Jeruzalemi)
 33:2,19, qyteti i ngazëllyer (Jeruzalemi)

48:2, qyteti i shenjtë, por vetëm me emër

Qyteti i Perëndisë

1:26, qyteti i drejtësisë, një qytet besnik

19:18-22, qytetet egjiptiane adhurojnë Perëndinë
 19:23-25, i gjithë Egjipti dhe Asiria përfshihen në popullin e Perëndisë

25:6-9, gostia mbi malin e Perëndisë (dmth., Jeruzalemi)
 26:1, një qytet i fortë, Jeruzalemi, i restauruar

45:13, qyteti Im (shih 44:23)

52:1-6, qyteti i shenjtë
 60:14, qyteti i Zotit
 62:12, një qytet jo i braktisur
 66:6, një zë i zhurmshëm nga qyteti, një zë nga tempulli

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 26:1-6

¹ Atë ditë do të këndohet kjo këngë në vendin e Judës:

"Ne kemi një qytet të fortë;

Perëndia ka vënë shpëtimin për mure dhe për bastione.

² Hapni portat dhe le të hyjë kombi i drejtë,

Që ruan besnikërinë".

³ Mëndjes që pushon te Ti, Ti i ruan një paqe të përsosur,

Sepse kjo ka besim te Ti.

⁴ Kini besim te Zoti përjetë,

Sepse Zoti, po, Zoti është Shkëmbi i përjetshëm.

⁵ **Ai ka përlulur ata që rrinin lart, ka ulur qytetin e lartë,**

E ka ulur deri në tokë, e ka hedhur në pluhur;

⁶ **Këmbët e shkelin,**

Pikërisht këmbët e të varfërit dhe hapat e mjeranëve.

26:1 “Atë ditë” Kjo i referohet Perëndisë që viziton krijimin e Tij. Vizita mund të jetë për bekim ose për gjykim. Shih shënimin e plotë tek 2:11.

▣ **“këngë”** Ka disa këngë në këtë njësi letrare (dmth., kapitujt 24-27).

1. Gjykimi, 23:15-18
2. Gjykimi, 24:7-11 adhurimi, 24:14-16
3. Falenderimi dhe lavdërimi, 25:1,3,6,9
4. Gëzimi, 26:1,19
5. Gëzimi, 27:2

Lloji i muzikës / lavdërimit pasqyron ardhjen e YHWH në gjykim ose bekim (shih Ligji i Përtërirë 27-28).

▣ **“Ne kemi një qytet të fortë”** Qyteti të cilit i referohet autori tek vargjet 1-6, me përjashtimin e mundshëm të v. 5, është qyteti i Perëndisë, Jeruzalemi i restauruar, që është simbolikë e restaurimit të Perëndisë të të gjithë tokës së Tij. Shih pikën D tek Sfondi më sipër.

▣ **“Ai⁹¹ ka vënë sigurimin⁹² për mure dhe për bastione”** Këto bastione ishin vepra tokësore që nuk lejonin makineritë rrethuese që të arrinin në muret e qytetit. PËREMRI i referohet YHWH. Termi “siguri” është fjalë për fjalë “shpëtim” (BDB 446), shih Temën e Veçantë tek 33:2.

26:2 “Hapni portat dhe le të hyjë kombi i drejtë” Kjo i referohet të drejtës së qytetit të shenjtë dhe të tempullit për të hyrë (shih 60:11,18; 62:10).

Fjala “komb” (BDB 156) zakonisht përdoret në një mënyrë derogatore për t’iu referuar johebrenjve, por këtu ka një ngjyrim pozitiv teksa i referohet atyre në Jude që ishin besnikë. Mbani mend, konteksti, konteksti, konteksti!

▣ **“që ruan besnikërinë”** Vargjet 2-4 duket se bëjnë një lojë me fjalën në hebraisht “besnik” ose “i besueshëm”. Shih Temën e Veçantë tek 22:23. Vargu thekson vazhdimësinë e besimit nga

1. Forma *Qal* PJESORE AKTIVE e “ruan” (BDB 1036, KB 1581)
2. SHUMËSI për “besim” (BDB 53)

Sërish, nuk është e sigurtë nëse kjo i referohet një qenie individuale apo një entiteti kombëtar (shih NRSV, JB, REB). Është disi e ngjashme me problemin tek vargu 24:13 (shih Isa. 30:15). Kjo ide e të qëndruarit besnik mund të lidhet me konceptin e pritjes për Zotin (shih 25:9; 26:8). Në mes të gjykimit, populli i vërtetë i Perëndisë ende i beson Atij.

26:3 “Mëndjes që pushon te Ti, Ti i ruan një paqe të përsosur” Vini re aspektin e besëlidhjes

1. Mendja e besimtarit qëndron tek YHWH (BDB 701, KB 759, *Qal* PJESORE PASIVE, por e përdorur në një kuptim AKTIV, shih I Kro. 29:18).
2. YHWH e ruan atë (BDB 665 I, KB 718, *Qal* E PAKRYER, marrëdhënia e besëlidhjes ka dy pjesëmarrës, shih Temën e Veçantë tek 1:19).
3. “Paqe e përsosur” është një dyfishim i *shalom* (BDB 1022, shih DSS). Ky dyfishim i fjalëve është shumë i zakonitë në këtë pjesë të Isaia.

▣ **“sepse kjo ka besim te Ti”** Fjala “ka besim” (BDB 105, KB 120, *Qal* PJESORE PASIVE) do të thotë “besoj” tek YHWH (shih 12:2; 26:4; 36:15; 37:10; 50:10). Vini re se fraza e mëtejshme ka të njëjtën fjalë si një formë URDHËRORE. Ky është një koncept teologjik mjaft i rëndësishëm mbi nevojën për një marrëdhënie personale me Perëndinë, jo thejsht bindje. Që të dyja janë thelbësore!

⁹¹ Versioni në shqip është: “Perëndia”.

⁹² Versioni në shqip është: “shpëtimin”.

26:4 “Kini besim te Zoti përjetë” Për FOLJEN (BDB 105, KB 120, *Qal* URDHËRORE), shih Temën e Veçantë tek 22:23.

Emri për Perëndinë në rreshtin e parë të v. 4 është YHWH; në rreshtin e dytë është TRAJTA Yah dhe YHWH, shih Temën e Veçantë tek 1:1.

Termi “përjetë” (BDB 723 I), së pari forma në SHUMËS dhe më pas forma në NJËJËS (PËRBËRJE, shih 65:18; Ps. 83:18; 92:8). Ky ndërtim, së bashku me “përjetë” (BDB 761), të përdorura për YHWH, nënkupton një marrëdhënie përtej kësaj jete (shih vargjet 14,19; Ps. 23:6).

■ **“ne kemi një shkëmb të përjetshëm”⁹³** Fjala “shkëmb” është një metaforë për karakterin e pandryshueshëm të Perëndisë (shih Psa. 18:1, 2; Isa. 17:10; 30:29; 44:8).

26:5 “qytetin e papushtueshëm”⁹⁴ Kjo mund t’i referohet krenarisë së Moabit (shih 25:10-12), veçanërisht vargu 12. Krenaria dhe arroganca njerëzore gjithmonë përfundojnë në gjykim hyjnor.

26:6 Këtu YHWH vepron në emër të popullit të Tij. Koncepti i “shkeljes” e lidh këtë me vargun 25:10, që është gjykimi i Perëndisë mbi Moabin i cili duket se në këtë kontekst është një simbol i të gjithë shoqërisë njerëzore, mëkatore dhe rebele (e ngjashme me përdorimin e Babilonisë tek Zbulesa).

Vini re fjalët e ndryshme që lidhen me këmbët

1. FOLJE, “shkel” (BDB 942, KB 1245, *Qal* E PAKRYER)
2. EMËR, “këmbe” (BDB 919, NJËJËS)
3. EMËR, “këmbët” (BDB 919, SHUMËS)
4. EMËR, “hapat” (BDB 821)

Ky kapitull ka disa folje të dyfishuara, gjë që është karakteristike e kontekstit më të madh.

1. paqe, v. 3
2. YHWH, v. 4
3. këmbë, v. 6

Mbani mend të gjitha format FOLJORE të dyfishuara në kapitujt 24-27.

1. “dridhet”, BDB 615, KB 663, *Qal* E KRYER, 24:4
2. “pushon”, BDB 991, KB 1407, *Qal* E KRYER, 24:8
3. “pi”, BDB 1059, KB 1667, *Qal* E PAKRYER dhe PJESORE, 24:9
4. “me pabesi”, BDB 93, KB 108, *Qal* PJESORE dhe E KRYER (dy herë), 24:16
5. “shkelet”, BDB 190, KB 218, *Niphal* E KRYER dhe PASKAJORE, 25:10
6. “shpërndahen”, BDB 831, KB 975, *Piel* E KRYER dhe E PAKRYER, 25:11
7. “noton”, BDB 965, KB 1314, *Qal* PJESORE dhe PËRBËRJE PASKAJORE, 25:11
8. “besoj”, BDB 105, KB 120, *Qal* PJESORE PASIVE dhe *Qal* URDHËRORE, 25:3,4
9. “ulet”, BDB 1050, KB 1631, *Niphal* E PAKRYER (dy herë), 26:5
10. “shoh”, BDB 302, KB 301, *Qal* E PAKRYER (dy herë), 26:11
11. “rritet”, BDB 414, KB 418, *Qal* E KRYER (dy herë), 26:15
12. “ai le të bëjë”, BDB 793, KB 889, *Qal* E PAKRYER përdorur në një kuptim URDHËRUES (dy herë), 27:5
13. “godasë”, BDB 645, KB 697, *Hiphil* PJESORE dhe E KRYER, 27:7

■ **“këmbët e të varfërit dhe hapat e mjeranëve”** Është YHWH, Ai që shkel, por Ai shpesh përdor të deleguar (dmth., Asirinë, Babiloninë). Këtu të dobëtit dhe të varfërit që janë abuzuar do të jenë të deleguarit e Tij (shih 3:14-15).

VERSIONI SHQIP: 26:7-10

⁷ **Rruga e të drejtit është e drejtë;**

O Perëndi i drejtë, Ti sheshon shtegun e të drejtit.

⁸ **Po, në rrugën e gjykimeve të tua, o Zot,**

⁹³ Versioni në shqip është: “Zoti është shkëmbi i përjetshëm”.

⁹⁴ Versioni në shqip është: “qytetin e lartë”.

Ne të kemi pritur.

Dëshira e shpirtit tonë i drejtohet emrit Tënd dhe kujtimit Tënd.

⁹Me shpirtin tim të dëshiroj natën,

Po, me frymën që është brenda meje të kërkoj në mëngjes herët;

Sepse kur shfaqen gjykimet e tua mbi tokë,

Banorët e botës mësojnë drejtësinë.

¹⁰Në rast se falet i pabesi,

Ai nuk do ta mësojë drejtësinë;

Ai do të veprojë në mënyrë të çoroditur në vendin e ndershmërisë

Dhe nuk do të mund të shikojë madhësitinë e Zotit.

26:7 “Rruga... e drejtë... sheshon” Kjo është një lojë me konceptin e përgatitjes së një rruge për një vizitë mbretërore. Ajo u përdor në mënyrë metaforike për përgatitje frymërore për vizitën e Perëndisë. Ky është koncepti që përdori Gjon Pagëzori për të përshkruar shërbesën e tij (shih 40:3,4; 42:16; 45:13; Mat. 3:3; Marku 1:3; Luka 3:4-6; Gjoni 1:25).

Një rrugë e sheshuar dhe e drejtë të sjell ndërmend një shteg të drejtë gjë që përcakton një stil jetese të perëndishëm dhe bindje ndaj besëlidhjes. Një besimtar besnik karakterizohet nga

1. Një zemër për Perëndinë (marrëdhënie personale, shih v. 9)
2. Një jetë për Perëndinë (bindje, shih v. 8)

Këto duhet të ecin së bashku! Ato nuk mund të ndahen (shih Luka 6:46).

NASB, NJB

“O I Drejtí”

NKJV

“O Më i Drejti”

NRSV, JPSOA

“O I Drejtë”

Ky është i vetmi vend në Bibël ku ky titull përdoret për Perëndinë. Disa e shohin atë si të lidhur me konceptin e “Të Drejtít” (shih 24:16), ndërkohë që përkthime të tjera e bëjnë këtë një titull për Perëndinë, e të tjerë thonë se lidhet me udhëtimin e drejtë të ndjekësve të Tij të drejtë (LXX, Peshitta, JB, REB) ndërsa ata i kthehen Atij në një Jeruzalem të restauruar (shih 42:16).

26:8 “rrugën” Vini re se si kjo fjalë (fjalë për fjalë “shteg”, BDB 73) lidhet me “rrugën” e v. 7.

1. V. 7, rrugë (kuptim i drejtpërdrejtë)
2. V. 8, stil jetese

■ **“ne të kemi pritur”** FOLJA (BDB 875, KB 1082, *Piel* E KRYER) përkthehet nga NASB duke shtuar NDAJFOLJEN “me padurim”. Përkthime të tjera në anglisht nuk e kanë atë. Kjo pasqyron një besim / pritje të durueshme tek Perëndia në mes të rrethanave të vështira (shih 8:17; 25:9; 33:2).

TEMA E VEÇANTË: FJALË PËR ZBULESËN E PERËNDISË (duke përdorur LIGJIN E PËRTËRIRË dhe PSALMET) (SPECIAL TOPIC: TERMS FOR GOD'S REVELATION [using DEUTERONOMY and PSALMS])

- I. “Statute”, BDB 349, “ligj, dekret, ose urdhër”
 - A. Mashkulllore, קָן (KB, 346) – Ligji i Përt. 4:1,5,6,8,14,40,45; 5:1; 6:1,24; 7:11; 11:32; 16:12; 17:19; 26:17; 27:10; Psalmet 2:7; 50:16; 81:4; 99:7; 105:10,45; 148:6
 - B. Femërore, קָנָה (KB, 347) – Ligji i Përt. 6:2; 8:11; 10:13; 11:1; 28:15,45; 30:10,16; Ps. 89:31; 119:5,8,12,16,23,26,33,48, 54,64,68,71,80, 83,112,124,135, 145,155,171
- II. “Ligj”, BDB 435, KB 1710, “mësim” – Ligji i Përt 1:5; 4:44; 17:11,18,19; 27:3,8,26; 28:58,61; 29:21,29; 30:10; 31:9; Psalmet 1:2; 19:7; 78:10; 94:12; 105:45; 119:1,18,29,34,44,51,53,55, 61,70,72,77,85,92,97,109,113,126,136,142,150,153,163,165,174
- III. “Dëshmi”, BDB 730, KB 790, “ligje hyjnore”

- A. SHUMËS, הַדָּע – Ligji i Përt 4:45; 6:17,20; Psalmet 25:10; 78:56; 93:5; 99:7; 119:22,24, 46,59,79,95,119,125,138,146,152,167,168
- B. וְהָדָע ose תְּדַע – Psa. 19:7; 78:5; 81:5; 119:2,14,31,36,88,99,111,129,144,157
- IV. “Parime”, BDB 824, KB 959, “urdhër” – Psa. 19:8; 103:18; 111:7; 119:4,15,27,40,45,56,63,69, 78,87,93,94,100,104,110,128,134,141,159,168,173
- V. “Urdhërime”, BDB 846, KB 622 – Ligji i Përt 4:2,40; 5:29; 6:1,2,17,25; 8:1,2,11; 10:13; 11:13; 15:5; 26:13,17; 30:11,16; Psalmet 19:8; 119:6,10,19,21,32,35,47,48, 60,66,73,86,96,98,115, 127,131,143,151, 166,176
- VI. “Gjykime/urdhërime”, BDB 1048, KB 651, “vendime”, ose “drejtësi” – Ligji i Përt 1:17; 4:1,5,8,14,45; 7:12; 16:18; 30:16; 33:10,21; Psalmet 10:5; 18:22; 19:9; 48:11; 89:30; 97:8; 105:5,7; 119:7,13,20,30,39,43,52,62, 75,84,102,106,120,137, 149,156,160,164; 147:19; 149:9
- VII. “Udhët e tij”, BDB 202, KB 231, udhëzimet e YHWH për mënyrën e jetesës së popullit të Tij – Ligji i Përt 8:6; 10:12; 11:22,28; 19:9; 26:17; 28:9; 30:16; 32:4; Psalmet 119:3, 5,37,59
- VIII. “Fjalët e Tij”
- A. BDB 182, KB 211 – Ligji i Përt 4:10,12,36; 9:10; 10:4; 17:19; 18:19; Psalmet 119:9,16,17,25,28,42,43,49,57,65,74, 81,89,101,105,107,114,130,139,147, 160,161,169
- B. BDB 57, KB 67
1. “fjalë” – Ligji i Përt 33:9; Psalmet 119:11,67,103,162,170,172
 2. “premtim – Psa. 119:38,41,50,58,76,82,116,133,140,148,154
 3. “urdhërim” – Psa. 119:158

Të gjitha këto i referohen zbulësës së veçantë të Perëndisë për Vetveten tek Izraeli. Ato janë sinonime në thelb. Shih Temën e Veçantë: Frymëzim / Special Topic: Inspiration.

■ **“Dëshira e shpirtit tonë i drejtohet emrit Tënd dhe kujtimit Tënd”** Kjo është një dëshirë personale e një adhuruesi për Perëndinë e tij (shih v. 9; 25:9). “Emrit Tënd” përfaqëson karakterin e Perëndisë (dmth., Eksod. 3:15; Ps. 135:13). “Kujtimit Tënd” përfaqëson veprat e Tij madhështore të shpengimit të cilat shpallen në adhurim.

26:9 Dy rreshtat e parë të v. 9 tingëllojnë si Psalmet. Adhuruesi e dëshiron thellësisht YHWH, jo faktet rreth Tij, por Atë, Vetë Atë.

1. Dëshiron, BDB 16, KB 20, *Piel* E KRYER

2. Kërkon, BDB 1007, KB 1465, *Piel* E PAKRYER, Ps. 63:1; 78:34; Ose. 5:15

Kjo është një gjuhë kaq e fuqishme personale. Ajo më kujton Ps. 42:1-2. Ne jemi krijuar për ta njohur Atë. Ne nuk mund të gjejmë paqe të veçuar nga Ai! Frymërat tona, të krijuara në shëmbëllimin dhe ngjashmërinë me Të, e dëshirojnë Atë!

■ Dy rreshtat e dytë dhe v. 10 flasin për të pabesin që keqkupton durimin e Perëndisë dhe përfiton nga mirësia e Tij (shih Rom. 2:4-5). Ligji i Perëndisë (dmth., gjykimi) kishte për qëllim të ndihmonte kombet që ta njihnin Atë (shih v. 11), por mosbindja e Izraelit e ka turbulluar zbulësën. Edhe vetë izraelitët përfituan nga traditat e tyre familjare (dmth., premtimet ndaj Abrahamit).

Banorët besnikë të botës mësojnë drejtësinë (v. 9d), por të pabesët nuk e mësojnë (v. 10b).

■ **“gjykimeve”** Shih Temën e Veçantë: Gjykoj, Gjykim dhe Drejtësi / Special Topic: Judge, Judgment, Justice tek Isaia 3:1.

26:10 “edhe pse i pabesi falet⁹⁵” Ky varg përshkruan qëllimin dhe veprimet zbuluese të YHWH (dmth., të arrij të pabesët në mënyrë që ata të kthehen).

1. Ai i fal ata (dmth., i hirshëm), BDB 335, KB 334, *Hophal* E PAKRYER

2. Atyre ju lejohet të jetojnë “në vendin e ndershmërisë”

3. Ai iu bën shenjë atyre qartazi (dmth., ngre dorën e Tij), v. 11

⁹⁵ Versioni në shqip është: “në rast se falet i pabesi”.

Cila është përgjigja e të pabesit ndaj zbulësës së YHWH të Vetes së Tij?

1. Ai nuk e mëson drejtësinë, v. 10
2. Ai nuk vepron në mënyrë të drejtë, v. 10
3. Ai nuk e shikon madhësitinë e Zotit, v. 10
4. Ai nuk e sheh zellin e Tij për popullin e Tij, v. 11

VERSIONI SHQIP: 26:11-19

¹¹ **O Zot, dora Jote është ngritur, por** ata nuk e shohin.
Por ata do ta shohin zellin *Tënd* për popullin *Tënd* dhe do të mbeten të hutuar;
Po, zjarri i armiqve të Tu do t'i përpijë.
¹² **O Zot, Ti do të vendosësh paqen për ne,**
Sepse Ti kryen për ne çdo vepër tonën.
¹³ **O Zot, Perëndia ynë, zotër të tjerë, veç Teje, na kanë sunduar;**
Por vetëm për Ty të mbajmë mend emrin.
¹⁴ **Të vdekurit nuk do të rijetojnë më, ata që shkuan nuk do të vijnë më;**
prandaj Ti i ke ndëshkuar, ke shkatërruar
Dhe ke zhdukur çdo kujtim të tyre.
¹⁵ **Ti e ke rritur kombin, o Zot,**
E ke rritur kombin, je përlëvdur;
I ke zgjeruar tërë kufijtë e vendit.
¹⁶ **O Zot, në çastet e fatkeqësisë të kanë kujtuar,**
Kanë bërë një lutje
Kur ndëshkimi Yt po i godiste.
¹⁷ **Ashtu si një grua me barrë që është gati për të lindur**
Dhe përpëlitet dhe ulërin nga të prerat që ka,
Kështu kemi qenë ne para Teje, o Zot.
¹⁸ **Jemi ngjizur, kemi ndjerë dhembjet,**
Ashtu sikur të kishim për të lindur, por ishte vetëm erë;
Nuk i kemi dhënë asnjë shpëtim vendit
Dhe banorët e botës nuk kanë rënë.
¹⁹ **Të vdekurit e Tu do të rijetojnë,**
Bashkë me kufomën time, do të ringjallen.
Zgjuhuni dhe gëzohuni, o ju që banoni në pluhur!
Sepse vesa jote është si vesa e një drite që shkëlqen
Dhe toka do të nxjerrë në dritë të vdekurit.

26:11 “dora Jote është ngritur” Kjo është një shprehje për veprimet e YHWH, si në të shkuarën edhe në të tashmen. Ato janë të qarta, por armiqtë e popullit të Tij nuk e shohin dhe nuk e kuptojnë Atë (shih v. 10; 5:12,25; 8:11; 9:12; 10:4,10; 11:15; 13:2; 14:26-27; 23:11; 25:10; 28:2, etj.).

■ **“zjarri do t'i përpijë armiqtë e Tu”⁹⁶** Kjo mund të jetë një formë E PAKRYER e përdorur në kuptimin URDHËRUES (dmth., “zjarri le t'i përpijë armiqtë e Tu”).

26:12 Ky është një konfirmim i fuqishëm i sovranitetit të YHWH. Ai vepron në emër të Izraelit (shih Ezek. 36:22-38) për qëllimet e Tij më të larta shpenguese!

26:13 “zotër të tjerë” Është e mundur që kjo t'i referohet perëndive të rremë të 2:8; 27:9, por mund të jetë një tjetër aludim ndaj kombeve armike (Siria, Asiria, Babilonia) që ndeshte Izraeli.

■ **“zotër të tjerë, veç Teje, na kanë sunduar”** Kjo FOLJE (BDB 127, KB 142, *Qal* E KRYER) mund të ketë kuptimin

1. ka një grua ose konkubinë, Zan. 20:3; Eksod. 21:3,22; Ligji i Përt. 22:22; 24:1

⁹⁶ Versioni në shqip është: “zjarri i armiqve të Tu do t'i përpijë”.

2. sundojnë, 26:13; I Kro. 4:22

Ky varg mund t'i referohet idhujtarisë, sidomos adhurimit të pjellorisë. YHWH është “zotëria”, “bashkëshorti” i tyre i vetëm (shih Osea. 2:14-20).

NASB “ne rrëfejme emrin Tënd”
NKJV “ne mbajmë emrin Tënd”
NRSV “ne pranojmë emrin tënd”
NJB, REB “ne i bëjmë thirrje emrit tënd”
LXX “ne thërrasim emrin tënd”

FOLJA (BDB 269II, KB 269, *Hiphil* E PAKRYER) do të thotë “mbaj mend”. KB thotë se ajo ka kuptim “të shprehësh në adhurim” (dmth., himne). Prandaj, kjo, përcakton një rrethanë adhurimi ku karakteri dhe veprimet e Perëndisë së Izraelit lartësohen (pohore, dmth., Ps. 71:14-16; dhe mohore, mos përmendni perëndi të tjerë në adhurim, Eksod. 23:13).

Vini re se është YHWH (dmth., “përmes Teje”) përmes të Cilit mund të adhurojë populli i Tij.

1. Çlirim kombëtar (shih v. 15, tempulli)
2. Çlirim personal (shih v. 16, dëshirë për të shkuar atje)

26:14 “Të vdekurit nuk do të rijetojnë më, ata që shkuan nuk do të vijnë më” Kjo duket se lidhet me v. 13, “zotër të tjerë”, që i referohet mbretërve të huaj që nuk do ta shqetësojnë Izraelin sërish. Ky varg nuk ka për qëllim të mësojë teologji mbi jetën e përtejme, specifikisht asgjësimin e të pabesëve. Gjenden shumë pasazhe të tjerë në Bibël që mësojnë mbi një ringjallje të përgjithshme (shih Dan. 12:2; Mat. 25:46; Gjoni 5:28-29; Veprat e Apo. 24:15). Ky varg po thotë se ata mbretër, tanimë të gjykuar dhe të vdekur, nuk do të rikthehen më kurrë në jetë si nga ana personale ashtu edhe nga ajo simbolike, në një kohë tjetër për të lënduar popullin e Perëndisë.

NASB “shpirtra të vdekur”
NRSV, JPSOA “hije”
TEV, JB “frymëra”
NJB “hije”

Termi në hebraisht (BDB 952 I) duket se lidhet me të zhyturit, të vdekurit e pafuqishëm (shih Jobi 26:5; Fjalët e Urta 2:18; Isa. 14:9; tek 26:19); fjala përdoret për të drejtët që do të ringjallen.

E njëjta rrënjë (BDB 952 II) ishte një nga termat e përdorur për gjigantët. Shih Temën e Veçantë tek 14:9. Ka mundësi që Rephaim të jetë bërë një metaforë e standartizuar për luftëtarë të fuqishëm dhe simbolikë për mbretërit e kombeve të fuqishëm.

26:15 Ky ishte qëllimi i besëlidhjes së Perëndisë ndaj pasardhësve të Abrahamit. Po e njëjta pamje zakonisht zgjerohet për periudhën e fundit të kohërave, ku të gjithë kombet do të vijnë dhe do të adhurojnë YHWH në Jeruzalem.

26:16 “ata vetëm mund të pëshpërisnin një lutje”⁹⁷ Besnikët e Perëndisë po vuanin nën gjykimin e Perëndisë ndaj të gjithë popullit të Tij. Ata kërkonin Perëndinë në lutje të ulëta dhe të ruajtura në mes të dorës së rëndë të Perëndisë.

Mund të ketë një lojë fjalësh teologjike.

1. Pëshpëris një lutje (BDB 538 #3)
2. Pëshpëris si pjesë e idhujtarisë së Izraelit (BDB 538 #1,2, shih 3:3,20)

Mbani mend, konteksti, konteksti, konteksti përcakton kuptimin!

26:17 “Ashtu si një grua me barrë” Shpesh në Bibël, lindja përdoret si një metaforë për ardhjen e papritur të dhimbjes së gjykimit të Perëndisë. Disa i interpretojnë vargjet 17-18 si lindja mesianike (dmth., metaforë e dhimbjeve të lindjes të Epokës së Re, shih Marku 13:8), por në kontekst ajo duket se i referohet gjykimit.

⁹⁷ Versioni në shqip është: “kanë bërë një lutje”.

26:18 “Ashtu sikur të kishim për të lindur, por ishte *vetëm* erë;

Nuk i kemi dhënë asnjë shpëtim vendit

Dhe banorët e botës nuk kanë rënë” Ky varg është një referencë ndaj mandatit misionar të Izraelit për të qënë një priftëri mbretërore (shih Eksod. 19:4-6). Izraeli do të kishte qënë dritë për kombet (shih Isa. 42:6; 49:6; 51:4). Megjithatë, për shkak se ai kurrë nuk iu bind ligjeve të Perëndisë, popujt e tokës tani e shihnin YHWH vetëm duke gjykuar. Ky nuk ishte qëllimi i Perëndisë (shih v. 15); prandaj, qëllimi i Perëndisë (shih v. 25:1) për Izraelin dhe për botën u pengua.

Termi “erë” (BDB 924) ka disa ngjyime tek Isaia.

1. frymë, 11:4; 25:4; 27:8; 30:28,33; 33:11; 59:19
2. erë, 7:2; 11:15; 17:13; 26:18; 32:2; 41:16,29; 57:13; 64:6
3. shpirt
 - a. Shpirti i Perëndisë, 11:2 (4 herë); 30:1; 32:15; 34:16; 40:13; 42:1; 44:3; 48:16; 59:21; 61:1; 63:10, 11,14
 - b. Shpirt njerëzor, 4:4; 19:3,14; 26:9; 28:6; 29:10,24; 31:3; 37:7; 38:16; 42:5; 54:6; 57:15 (dy herë), 16; 61:3; 65:14; 66:2

Megjithatë, në Letërsinë e Urtësisë termi përcakton kotësinë ose boshësinë (dmth., Pred.1:14,17; 2:11,17,26; 4:4,6,16; 5:16; 6:9). Unë mendoj se përdorimi nga Isaia tek 26:18 dhe 41:29 i përshtatet më mirë këtij ngjyrimi të dytë. Fara e Abrahamit nuk mundi t’i sillte kombet tek YHWH për shkak të

1. natyrës së tyre të rënë personale, individuale
2. natyrës së rënë të kombit

por YHWH mund ta bëjë (shih v. 12)!

Termi “lindur” (BDB 656, KB 709, *Qal* E PAKRYER) tek v. 18d fjalë për fjalë do të thotë “të lëshosh” ose “të biesh”, por përdoret në mënyrë metaforike për lindjen. Rrënja arabike ka kuptim të lindësh; ajo përdoret kryesisht për kafshët (shih NIV).

26:19 “Të vdekurit e Tu do të rijetojnë,

Kufomat e tyre⁹⁸ do të ringjallen” Vargu 19 është në kundërshti me v. 14. Kjo është arsyeja pse v. 14 nuk mund të jetë burim teologjie. Vargu 19 ka shumë lidhje teologjike me 25:8. Pyetja që pamë tek 26:3 trajton faktin nëse kjo i referohet një entiteti kombëtar apo një individi. Termi “i tyre” tek v. 19b është fjalë për fjalë “imi” në hebraisht. Këtu sërish gjendet kjo lojë fjalësh me individin përkundrejt kombit. Kjo ringjallje e kombit të Izraelit ka shumë të përbashkëta me Ezekielin 37.

Gjenden dy forma URDHËRORE tek vargu që përshkruan se çfarë të vdekurit duhet të bëjnë (“ju që banoni në pluhur”).

1. Zgjohuni, BDB 884, KB 1098, *Hiphil* URDHËRORE
2. Thërrisni⁹⁹, BDB 943, KB 1247, *Piel* URDHËRORE

Ringjallja është një koncept që ishte dukshëm i zakonit në ANE.

1. Jobi (Edomi në periudhën rreth vitit 2000 para Krishtit), 14:13-15; 19:25-27
2. Balsamimi i Egjiptit (duke filluar rreth vitit 3000 para Krishtit, të perfeksionuara në Njëzetë Dinastitë e Para)
3. Por jo në Mesopotami

Nëse njerëzit u krijuan për marrëdhënie me Perëndinë por mëkati shkaktoi vdekje, atëherë ka kuptim një tjetërsim për ata që ishin besnikë. Rabinët (dmth., farisenjtë) besonin në një ringjallje (shih Veprat e Apo. 23:6; Heb. 6:1-2). Jezusi besonte në një ringjallje (shih Mat. 22:23-33; Luka 14:14; Gjoni 11:24-25). Koncepti i qiellit është një çështje marrëdhënieje. Gehenna është izolimi i përjetshëm i atyre që refuzojnë besimin dhe marrëdhënien! Pamja e Biblës për të ardhmen është një Eden i restauruar (shih Zbulesa 21-22).

NASB	“vesa e një agimi”
NKJV	“vesa e erëzave”
NRSV, NJB	“një vesë rrezatuese”
TEV	“si vesa që shkëlqen”

⁹⁸ Versioni në shqip është: “bashkë me kufomën time”.

⁹⁹ Versioni në shqip është: “gëzohuni”.

REB “një vesë e dritës që shkëlqen”

Peshitta “një vesë e dritës”

JPSOA “vesa ose rritje e freskët”

Kjo është fjalë për fjalë “për një vesë të dritës”. Fjala “dritë” (BDB 21) ka dy ngjyrimë.

1. Drita e jetës përkundrejt errësirës së vdekjes (SHUMËS, BDB 21 I, ndoshta Ester 8:16)
2. Erëza (BDB 21 II, Zan. 1:11,12)

Ka vetëm dy stinë me shi në Palestinë. Midis këtyre dy periudhave të korrat mbaheshin dhe rriteshin me anë të vesës. Prandaj, si “vesë” ashtu edhe “dritë” janë simbole të jetës dhe rritjes!

VERSIONI SHQIP: 26:20-21

²⁰ *Shko*, o populli im, hyr në dhomat e tua,

Mbylli portat e tua prapa teje;

Fshihu për një çast,

Deri sa të kalojë zemërimi.

²¹ Sepse ja, Zoti del nga banesa e Tij

Për të ndëshkuar paudhësinë e banorëve të tokës;

Toka do të nxjerrë në shesh gjakun e derdhur

Dhe nuk do të t'i fshehë më të vrarët e saj.

26:20 Populli i Perëndisë ka mëkatuar. Ka pasoja për këtë. Gjykimi po vjen mbi ta, por do të kalojë. Gjenden katër forma URDHËRORE në këtë varg që i drejtohen atyre që ishin besnik dhe se si ata duhet të veprojnë në periudhën e gjykimit hyjnor.

1. eja¹⁰⁰, BDB 229, KB 246, *Qal* URDHËRORE
2. hyr, BDB 97, KB 112, *Qal* URDHËRORE
3. mbylli, BDB 688, KB 742, *Qal* URDHËRORE
4. fshihu, BDB 285, KB 285, *Qal* URDHËRORE

Ato janë të gjitha në gjininë MASHKULLORE numri NJËJËS, por i referohen në mënyrë kolektive atyre që ishin besnikë.

Ky është një aludim ndaj përjetesës së Pashkës të Eksodit 12.

1. Mbyllni derën
2. FOLJE, “kaloj” (BDB 716) nuk është e njëjta FOLJE e përdorur tek Eksodi 12 (BDB 820), por është e njëjta ide

Ata që mbeten besnik shpëtojnë nga gjykimi i Perëndisë.

26:21 “Zoti del nga banesa e Tij” Kjo frazë përdoret vetëm këtu dhe tek Mikea 1:3.

Ajo duket se i referohet

1. Qiellit (dmth., fronit të Perëndisë)
2. Tempullit (dmth., stolit të këmbëve të Perëndisë)

■ “toka” Kapitujt 24-27 flasin për një gjykim mbarëbotëror!

¹⁰⁰ Versioni në shqip është: “shko”.

ISAIA 27

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Çlirimi i Izraelit	Gjeni Strehim nga Gjykimi që po Vjen (26:20-27:1)	Pjesa e Katërt Eskatologjike (26:20-27:1)	Gjykimi dhe Restaurimi (26:20-27:13) 26:20-27:1	Gjykimi i Zotit (26:20-27:1)
27:1 (1)	(27:1) Restaurimi i Izraelit	27:1		27:1 Vreshti i Yahëeh
27:2-11 (2-11)	27:2-11 (2-5)	27:2-11 (2-5)	27:2-5	27:2-5 (2-3) (4) (5) Falje dhe Ndëshkim
	(6)	(6)	27:6	27:6-11 (6-11)
	(7-11)	(7-11) Profecia Përmbyllëse e Mallkimit dhe Triumfit	27:7-9 27:10-11	Izraelitët Rikthehen
27:12-13	27:12-13 (12) (13)	27:12-13	27:12 27:13	27:12-13 (12-13)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Ky është kapitulli përmblyës i njësisë letrare të nisur në kapitullin 24.

- B. Dy rreshtat e fundit janë një konkluzion tejet metaforik që i përshtatet gjykimit të fundit të kohërave, duke filluar nga pasardhja e Abrahamit (shih Jer. 25:29; Amos 3:2; I Pjet. 4:17), por duke u zgjeruar tek të gjithë njerëzit.
- C. Vargu i fundit, sikurse v. 5, e shtrin shpresën tek të gjithë kombet johebraike (shih 2:2-4; 19:18-23; 25:2-3).
- D. Ky është një kapitull poetik i mrekullueshëm, por bukuria e tij shkakton paqartësi dhe konfuzion. Mbani mend, kërkoni kuptimin e strofës, jo detajet e lojërave të fjalëve poetike apo aludimeve mitologjike.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 27:1

¹ Atë ditë Zoti do të ndëshkojë me shpatën e Tij të ashpër,
Të madhe dhe të fortë Leviathanin, gjarpërin e shkathët,
Gjarpërin Leviathani dredha-dredha,
Dhe do të vrasë përbindëshin që është në det.

27:1 “Atë ditë” Shih shënimin tek 2:11.

■ **“Leviathanin, gjarpërin që largohet”¹⁰¹** Leviathani (BDB 531) duket se është një kafshë mitologjike ugaritike (dmth., Jobi 41:19-21) përmendur tek vargu 3:8; Ps. 104:26; Amos 9:3. Megjithatë, ndonjëherë ai përdoret si një simbol për një komb të lig (shih Ps. 74:13-14, ndoshta Egjipti). Ai i ngjan një lumi që gjarpëron përmes tokës së tyre. Ndonjëherë ky term lidhet specifikisht me “Rahabin”, që është një mënyrë për t’iu referuar Egjiptit (shih Ps. 87:4; 89:9-10; dhe Isa. 30:7). Mua më duket se, në kontekst, po flasim për një lum që simbolizon një komb armik, ose Egjiptin ose Asirinë (shih v. 12). Arsyeja pse kjo fjalë mund të përdoret kaq thjesht simbolikisht është se ajo më parë përdorej në disa nga literaturat mitologjike të Kanaanit (shih Ps. 74:12-17; shih G. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties* [Enciklopedia e Vështirësive të Biblës], fq. 239-240).

Gjendet një paralelizëm midis

1. Gjarpërit që largohet (BDB 638 I) ose përbindëshi i detit (shënim i NASB)
2. Përbindëshi i shtrembëruar i detit
3. Dragoi¹⁰² që jeton në det

Po i njëjti aludim gjendet tek (1) poezitë ugaritike dhe (2) Isa. 51:9, duke përdorur “Rahabin”, që identifikohet me termin “dragoi” (BDB 1072).

E vetmja lidhje e dukshme midis këtij vargu dhe kontekstit janë vargjet 11-12.

1. YHWH si krijues, v. 11
2. Lumenjtë e Eufratit dhe përroi i Egjiptit tek v.12
3. Fundi i kohërave është si fillimi i kohërave (dmth., Zanafilla 1-2; Zbulesa 21-22)

Dukshëm Isaia është një përmbledhje e shkrimeve të tij përgjatë shumë viteve dhe të mbledhura në bazë të lojës së fjalëve apo temave, dhe jo në bazë të historisë.

■ **“dragoi”** Ky term (BDB 1072) do të thotë

1. Gjarpër, Eksod. 7:9,10,12; Ligji i Përt. 32:33; Ps. 91:13
2. Dragoi, Neh. 2:13; Jer. 51:34
3. Përbindësh i detit / lumit, Zan. 1:21; Jobi 7:12; Ps. 74:13; 148:7. Ky term është paralel me Leviathanin (shih Psalmi 74:13-14). Ai përdoret si një metaforë për Egjiptin tek Isa. 27:1; 51:9,10; Ezek. 29:3; 32:2.

Dy sistemet e mëdha të lumenjve të Lindjes së Afërme Antike (ANE) ishin fillimi i qytetërimit (dmth., Nili dhe Tigri / Eufrati).

Tanin (BDB 1072) është paralel me

1. Leviathanin, Ps. 74:13-14; Isa. 27:1
2. Rahabin, Isa. 51:9

¹⁰¹ Versioni në shqip është: “gjarpërin e shkathët”.

¹⁰² Versioni në shqip është: “përbindëshi”.

VERSIONI SHQIP: 27:2-6

² Atë ditë do të thuhet:

“Vreshti që jep verë të kuqërremtë, këndoni për të.

³ Unë, Zoti, e ruaj,

E vadis çdo çast,

E ruaj natën e ditën

Me qëllim që askush të mos e dëmtojë.

⁴ Nuk ka zemërim tek Unë.

Kush do t’i vinte në luftë kundër Meje ferrat *dhe* gjembat?

Unë do të shkoja kundër tyre dhe do t’i digjja të gjitha tok.

⁵ Do të ishte më mirë që dikush të mbështetej te forca Ime

Për të bërë paqe me Mua,

Po, për të bërë paqe me Mua”.

⁶ Në ditët që do të vijnë Jakobi do të lëshojë rrënjë,

Izraeli do të lulëzojë dhe do të lëshojë lastarë

Dhe do të mbushë faqen e dheut me fryte.

27:2

NASB

“Një vresht vere”

NKJV

“një vresht vere të kuqërremtë”

NRSV, TEV

“një vresht i këndshëm”

NJB, REB

“vreshti që shkëlqen”

LXX

“një vresht i drejtë”

JPSOA

“një Vresht Kënaqësie”

Fjala në hebraisht për “i këndshëm” është דמך (BDB 326), që gjendet tek Biblia Hebraica Stuttgartensia, por MT dhe DSS kanë ד והו ד. Fjala në hebraisht për “verën” është רמח (BDB 330). Pikat e zanoreve janë të njëjta për të dy fjalët. UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit në Hebraisht], fq. 62, i jep fjalës “i këndshëm” një vlerësim “C” (dyshim i konsiderueshëm).

Vreshti ishte një simbol i Izraelit (shih Isa. 5:1-7; Peshitta), por këtu, për shkak të natyrës universale të kapitujve 24-27, mund t’i referohet të gjithë tokës (shih Isa. 26:21; shënim i JPSOA).

■ **“këndoni”** Kjo është një formë URDHËRORE *Piel* (BDB 777, KB 854). Përmenden disa “këngë” në këtë njësi letrare. Shih shënimin tek 26:1b.

27:3 YHWH kishte një marrëdhënie të veçantë, një marrëdhënie besëlidhjeje me pasardhësit e Abrahamit. Ata ishin populli i Tij i veçantë. Megjithatë, v. 6 tregon se ai kishte një plan universal për të gjithë botën (shih Zan. 3:15; 12:3; Eksod. 19:5).

27:4-5 Gjenden disa forma NXITËSE dhe URDHËRUESE në këto vargje.

1. Unë do të shkoja kundër tyre, BDB 832, KB 979, *Qal* NXITËSE (FOLJE e gjendur vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër)
2. Do t’i digjja të gjitha tok, BDB 428, KB 429, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim NXITËS
3. Të mbështetej te forca Ime, BDB 304, KB 302, *Hiphil* URDHËRUESE
4. Për të bërë paqe me Mua, BDB 793, KB 889, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES, dy herë

Vargu 3 përshkruan kujdesin dhe mbrojtjen e YHWH për pasardhësit e Abrahamit; vargu 4 përshkruan gatishmërinë e Tij për ta mbrojtur dhe për të shkatërruar armiqtë e tyre; vargu 5 është një thirrje për të besuar tek kujdesi dhe mbrojtja e Tij; v. 6 është rezultati i bekimeve që një ditë do të mbushin tokën (qëllimi fillestar i Perëndisë tek Zanafilla 1).

27:4

NASB	“zemërim”
NKJV	“tërbim”
TEV, JB	“i zemëruar”
NJB, LXX	“mur”
REB	“verë”
Peshitta	“pengesë”

Vini re se sa shumë mundësi ka për këtë përkthim.

1. המה (BDB 404), “zemërim”, shumë i zakonit tek Isaia
2. המרה (BDB 327), “mur”, i përdorur disa herë në këtë njësi letrare shih Isa. 2:15; 22:10,11; 25:12; 26:1
3. רמה (BDB 330), “verë”, i rrallë, vetëm tek Isa. 27:2 dhe Ligji i Përt. 32:14

UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit Hebraik], fq. 62, i jep fjalës “zemërim” një vlerësim “B” (pak dyshim).

27:5 “Ose ai le të mbështetet¹⁰³ tek forca Ime” Kjo tregon se përgjigja njerëzore (edhe për armiqtë e Perëndisë, shih v.4) është pjesë e planit të Perëndisë (shih Isa. 1:16-17,18-20). Gjendet një paradoks në Bibël midis sovranitetit të Perëndisë në histori dhe vullnetit të Perëndisë që njerëzit t’i përgjigjen Atij me besim. Shih Temën e Veçantë tek 1:3. Vargu 5 është ofrimi nga Perëndia i faljes dhe shpëtimit ndaj atyre johebrenjve që besojnë tek Ai (shih 2:24; 42:6; 45:22; 49:6).

■ **“le të bëjë paqe me Mua”** Kjo frazë dyfishohet, që është karakteristikë e kësaj pjese të Isaia. Shih shënimin tek 26:6.

Paqja është një aspekt aq thelbësor i një marrëdhënieje besimi me Perëndinë (shih 26:12; 32:17; 52:7; 54:10; 55:12; 57:2,19; 60:17; 66:12; Fil. 4:7,9) dhe Mesian e Tij (shih 9:6,7; 53:5; Rom. 5:1; Gjoni 14:27; 16:33; 20:19,21,26). Ajo gjithashtu përfshin paqen midis kombeve (shih 2:4; 39:8), por nuk ka paqe për të pabesët (shih 48:22; 57:1; 59:18).

Këtu termi përcakton një traktat paqeje, të iniciuar nga YHWH, por që duhet pranuar dhe jetuar nga ata që janë besnikë.

27:6 “Izraeli do të lulëzojë dhe do të lëshojë lastarë

Dhe do të mbushë faqen e dheut me fryte” Këtu sërish është pamja e Malit Sion që ngrihet në pikën më të lartë të të gjithë maleve dhe ku të gjitha barrierat e tjera topologjike eliminohen në mënyrë që e gjithë bota të mund të vërshojë për tek Jeruzalemi që të adhurojë Perëndinë (shih 2:2-4; 24:23; 25:6,7; 27:13). Kjo besnikëri është pikërisht e kundërta e 26:18. Ndoshta pjesë e fryteve janë “të ringriturit” e vargut 26:19.

VERSIONI SHQIP: 27:7-11

⁷ A ka goditur Perëndia Izraelin ashtu si ka goditur ata që e qëllonin atë?

A e ka vrarë atë ashtu si ka vrarë ata që e vrisnin atë?

⁸ Ti je grindur me të me masë, duke e përzënë dhe duke e çuar larg.

Ai e çoi në një vend të largët me frymën e Tij të furishme, një ditë me erë lindore.

⁹ Në këtë mënyrë do të shpagohet padrejtësia e Jakobit,

Dhe ky do të jetë gjithë fryti i heqjes së mëkatit të tij,

Kur do t’i kthejë tërë gurët e altarit si gurë gëlqereje të thërmuar;

Kështu Asherimët dhe altarët e temjanit nuk do të ngrihen më.

¹⁰ Qyteti i fortifikuar do të jetë i shkretuar,

Një vend i pabanuar dhe i braktisur si një shkretëtirë;

Aty do të kullosë viçi,

I cili do të shtrihet dhe do të hajë degët.

¹¹ Kur degët e tij do të thahen, do të thyhen

Dhe do të vijnë gra për t’i djegur.

Me qenë se është një popull pa zgjuarësi,

Prandaj Ai që e ka bërë nuk do t’i vijë keq për të,

Ai që e ka formuar nuk do t’i japë hir.

¹⁰³ Versioni në shqip është: “Do të ishte më mirë që dikush të mbështetej”.

27:7 Ky është një varg shumë i vështirë. Ai pohon se gjykimi i Perëndisë do të bjerë mbi ato kombe që Ai dikur përdori për të gjykuar vetë popullin e Tij (shih 47:6).

Përsëritja e fjalëve dhe frazave është karakteristike e kësaj njësie letrare (shih 26:6). Këtu EMRI מכה (BDB 646, gjinia FEMËRORE, e përdorur shpesh për YHWH që sjell gjykim mbi vetë popullin e Tij, shih Lev. 26:21; Ligji i Përt. 28:61; Jer. 30:12), “të godasësh” ose “të qëllosh”, ndiqet nga përsëritja e një FOLJEJE të lidhur me të, נכה (BDB 645, KB 697, *Hiphil* PJESORE dhe *Hiphil* E KRYER). Ata që YHWH dikur i ndëshkonte do të ndëshkohen edhe më ashpërsisht nga sa ata ndëshkuan popullin e Perëndisë (NET Bible).

27:8 “atyre” Forma “atyre¹⁰⁴” e v. 8 i referohet Izraelit që ndahet (dmth., “konteksti” BDB 936, KB 1224, *Qal* E PAKRYER, shih Ose. 2:2) nga Perëndia për shkak se ai thyeu besëlidhjen me Të (shih 50:1). Prandaj Perëndia solli sundues të huaj për të gjykuar popullin e Tij (shih Ligji i Përt. 28:49-57; dmth., Asiria, Isa. 10:5, dhe Babilonia, Isaia 14). Megjithatë, Perëndia do t’i gjykojë edhe ata (shih v. 7; 47:6; 49:25).

NASB “duke i dëbuar ata”
NKJV “me masë”
NRSV “me dëbim”
NJB “duke i përzënë”
LXX “largoj”
Peshitta “me masën, me të cilën ai ka matur”

MT ka מִסָּמָה (e gjendur vetëm këtu), që mund të kuptohet si

1. מִסָּמָה, “në masë me masë” (BDB 684, KB 738, *Pilpel* PËRBËRJE PASKAJORE, Targumet dhe përkthimi Vulgate)
2. מִסָּמָה, duke e nxjerrë atë jashtë (shih paragrafin që vijon)

UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit Hebraik], fq. 63, i jep pikës numër 1 një vlerësim “B” (pak dyshim), ndoshta për shkak se dyfishimi i fjalëve dhe i frazave është aq i zakonitë në këtë njësi letrare.

Fjala tjetër në hebraisht është מלך (BDB 1018, KB 1511, *Piel* PËRBËRJE PASKAJORE), që do të thotë “largoj me dëbim”. Disa nga përkthimet më sipër thjesht e lënë jashtë formën e parë FOLJORE dhe përkthejnë formën e dytë FOLJORE.

■ **“duke i çuar larg”** FOLJA në hebraisht (BDB 212, KB 237, *Qal* E KRYER) përcakton një pastrim duke hequr papastërtitë (nga rafinimi i argjendit, shih Fjalët e Urta 25:4).

■ **“erë lindore”** Shpesh kjo i referohet fuqive të Mesopotamisë (dmth., 46:11; Ezek. 17:10; Ose. 13:15) që pushtojnë Palestinën, por ky nuk mund të jetë kuptimi këtu për shkak të v. 7. Kështuqë duhet të jetë një metaforë e gjykimit hyjnor (shih Eksod. 10:13; Ps. 48:7; Jer. 18:17). Ndonjëherë era lindore është një veprim hyjnor i bekimit (shih Eksod. 14:21; 15:10; Num. 11:31; shih NIDOTTE, vëll. 3, fq. 871-873).

27:9 Këtu sërish shumë kanë pranuar se kjo tregon se Izraeli / Juda u fal për shkak të gjykimit që kishin përjetuar nga dora e Perëndisë. Por prit, ata gjithashtu duhet të shkatërrojnë të gjithë mbetjet e adhurimit të tyre të pjellorisë (rreshtat 3 dhe 4). Megjithatë, kjo duhet të silltet në një linjë me konceptin e “Shërbëtorit të Përvuajtur” të gjendur tek Isa. 52:13-53:12. Sërish, nuk është një situatë e llojit ose kështu / ose ashtu, por janë dy mënyra të ndryshme për të parë veprimet e Perëndisë në historinë njerëzore. Mesia është mjeti i shpëtimit, por njerëzit duhet t’i përgjigjen Atij me besim dhe besnikëri.

■ **“gurët e altarit... Asherimët”** Këto ishin simbole të perëndive të pjellorisë të Kanaanit, mashkull dhe femër adhurimi i të cilëve ishte aq dërmues ndaj adhurimit të YHWH. Ata do të shkatërrohen! Shih Temën e Veçantë tek 17:8.

■ **“gurë gëlqereje”** Kjo fjalë (BDB 162) shfaqet vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër. Ajo përcakton një gur të butë që mund të thërmohet lehtë.

¹⁰⁴ Versioni në shqip ka “atë”, pra në njëjës.

E njëjta fjalë gjendet tek Dan. 5:5, por në gjuhën aramaike, dhe i referohet suvasë mbi muret e dhonës së gostisë në pallatin e nipit të Nebukadnetsarit, Belshazarit.

27:10 “Qyteti i fortifikuar është¹⁰⁵ i shkretuar” Kjo është një lojë me fjalën “qytet”. Shih shënimin tek 24:10 dhe grafikun tek kapitulli 26, Hyrja, pika D.

27:11 Pamjet e një kullote të shkretuar që përfaqësojnë popullin e dëbuar, mëkatar të Perëndisë vazhdojnë nga v. 10 në v. 11, rreshti 1-2.

Ky popull i pabindur i besëlidhjes karakterizohet nga:

1. Ata nuk janë një popull me zgjuarësi, shih Ose. 4:14
2. Atij që i ka bërë (shih 43:1,7; 44:2,21,24; Ligji i Përt. 32:18) nuk do t’i vijë keq për ta
3. Ai që i ka formuar nuk do t’u japë hir

VERSIONI SHQIP: 27:12-13

¹² Po atë ditë do të ndodhë që Zoti do të shijë grurin nga rrjedha e lumit deri te përroi i Egjiptit, dhe ju do të mblidheni një nga një, o bij të Izraelit. ¹³ Atë ditë do të ndodhë që të bjerë buria e madhe, dhe ata që kanë humbur në vendin e Asirisë dhe ata që janë shpërndarë në vendin e Egjiptit do të vijnë dhe do të adhurojnë Zotin mbi malin e shenjtë, në Jeruzalem.

27:12-13 Kjo duket se formon një pohim përmbyllës letrar. Vargu 12 flet për Perëndinë që merret me (dmth., “shijë”, BDB 286, KB 285, *Qal* E PAKRYER që përcakton një të korrë eskatologjike me ndarjen e saj të besnikëve nga jobesnikët, shih Mat. 13:36-43; 24:31; 25:32) popullin e Tij, duke përdorur pamjet e kombat. Ajo i referohet kufijve të Tokës së Premtuar të gjendur aq shpesh tek Dhjata e Vjetër (shih Zan. 15:18; I Mbre. 8:65; Ezek. 47:15-19). Vargu 13 ka një përfshirje ndërkombëtare; ai trajton ato kombe johebraike përtej popullit të Perëndisë, të cilët gjithashtu ftohen për t’iu përgjigjur Perëndisë me besim (dmth., 2:2-4; 19:18-25). Këto dy vargje të fundit reflektojnë Ligjin e Përt. 30:1-10 me pamje eskatologjike (dmth., Ose. 11:8-11).

27:12 “nga lumi që rrjedh¹⁰⁶” Kjo fjalë (BDB 987) ka dy kuptime.

1. lum që rrjedh, BDB 987 I, shih Ps. 69:2,15
2. mbledh grurin, BDB 987 II, shih 17:5; Zan. 41:5,6,7,22,23,24,26,27; Ruth 2:2; Jobi 24:24

Ky kapitull i përdor të dy kuptimet. Kuptimi i parë i përshtatet aludimit në v. 1, por kuptimi i dytë i përshtatet FOLJES së menjëherëshme (shijë) dhe metaforës për gjykimin (dmth., korrjes).

■ **“përroi i Egjiptit”** Kjo i referohet përroit El’arish, i cili është kufiri jugor i Tokës së Premtuar.

27:13 “Atë ditë do të ndodhë që të bjerë buria e madhe” Kjo është një temë eskatologjike e përsëritur duke përdorur një metaforë adhurimi ose ushtarake të rënies së borisë (dy lloje).

1. adhurim, Eksod. 19:16,19; Lev. 25:9; Num. 10:2,8,10; I Kro. 15:24
2. ushtri, Num. 10:9; Jozueu 6; Gjyq. 3:27; 6:34; 7; I Sam. 13:3; II Sam. 2:28
3. eskatologjike, këtu dhe ndoshta Zak. 9:14; Mat. 24:31; I Kor. 15:52; I Thes. 4:16

TEMË E VEÇANTË: BRIRË TË PËRDORUR NGA IZRAELI (SPECIAL TOPIC: HORNS USED BY ISRAEL)

Gjenden katër fjalë në hebraisht të lidhura me boritë / trumpetat:

1. “briri i dashit” (BDB 901, KB 1144) – i përdorur si një instrument frymor, shih Joz. 6:5. Po e njëjta fjalë përdoret për dashin e kapur nga brirët e tij me të cilin Abrahami zëvendësoi Isakun tek Zan. 22:13.
2. “trumpetë / bori” (BDB 1051) – nga termi asirian për delen e egër (ibex). Kjo është boria që u përdor

¹⁰⁵ Versioni në shqip është: “do të jetë”.

¹⁰⁶ Versioni në shqip është: “rrjedha e lumit”.

tek Eksod. 19:16,19 tek mali Sinai / Horeb.

Pikat 1 dhe 2 janë paralelizma ndaj Joz. 6:5. Ai përdorej për të komunikuar

- a. Kohë adhurimi (shih Lev. 25:9)
 - b. Kohë për të luftuar (dmth., Jeriko ishte për të dyja, shih Joz. 6:4; Gjyq. 3:27; 6:34; 1 Sam. 13:3; Jer. 4:5; Ose. 5:8)
 - c. Kohë për vajosjen e një mbreti të ri, 1 Mbret. 1:34,39
 - d. Rënë nga Perëndia, Zak. 9:14
3. “briri i dashit” (BDB 385, KB 398) – nga fjala feniciane për dash (shih Joz. 6:4,6,8,13). Ajo gjithashtu përfaqëson Vitin e Jubileut (shih Lev. 25:13,28,40,50,52,54; 7:17,18,23,24).

Të tërë këta tre terma të parë duken se përdoren në mënyrë të ndërsjelltë pa asnjë dallim të nënkuptuar. Mishnah (RH 3.2) lejonte brirë kafshësh nga dele, dhi apo antilopë, por jo nga një lopë.

4. “trumpeta” (BDB 348, KB 344) – ndoshta nga folja “të zgjasësh”, duke nënkuptuar një kockë të drejtë (jo të harkuar sikurse në brirët e kafshëve). Këto bëheshin prej argjendi (sipas formës së Egjiptit). Ato përdoren:
- a. Me rite adhurimi (shih Num. 10:2,8,10; Esdra 3:10; Neh. 12:35,41)
 - b. Për qëllime ushtarake (shih Num. 10:9; 31:6; Osea 5:8)
 - c. Për qëllime mbretërore (shih 2 Mbret. 11:14)

Një nga këta brirë metali përshkruhet në *Arch of Titus in Rome* [Harku i Titit në Romë]; gjithashtu *Josephus* [Josefi] i përshkruan ata tek *Antiq.* 3.12.6.

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Kush ose çfare është Leviathani tek Isaia 27:1?
2. Si lidhet Isaia 27:5 me Isaian 1:16-17?
3. Pse është Isaia 27:6 aq i rëndësishëm nën dritën e planit të Perëndisë për Jeruzalemin?
4. Si janë Isaia 27:12 dhe 13 karakteristikë të kësaj njësie letrare? (dmth., një lojë midis sferës kombëtare dhe ndërkombëtare dhe midis sferës së përbashkët dhe individuale)

ISAIA 28

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
		Orakuj në Lidhje me Judën dhe Efraimin (28:1-35:10)		
Robëria e Efraimit 28:1-8 (1-8)	Mjerë Efraimi dhe Jeruzalemi 28:1-4 (1-4) 28:5-8 (5-6) (7-8)	Kundër Drejtuesve Fetarë 28:1-13 (1-4) (5-8)	Një Paralajmërim për Mbretërinë e Veriut 28:1-4 Isaia dhe Profetët e Dehur të Judës 28:5-6 28:7-8	Kundër Samarisë 28:1-4 (1-4) Kundër Profetëve të Rremë 28:5-6 (5-6) 28:7-13 (7-13)
28:9-13 (9-13)	28:9-10 (9-10) 28:11-13 (11-13)	(9-10) (11-13)	28:9-10 28:11-13	
Juda Paralajmërohet 28:14-22 (14-15) (16-22)	28:14-15 (14-15) Një Gur Qosheje në Sion 28:16-22 (16b-19) (20-22)	Kundër Drejtuesve Civilë 28:14-22 (14-22)	Një Gur Qosheje për Sionin 28:14-17a 28:17b-21 28:22	Kundër Këshilltarëve të Këqij 28:14-17a (14-17a) 28:17b-22
28:23-29 (23-29)	Dëgjo Mësimet e Perëndisë 28:23-29 (23-26) (27-29)	Shëmbëlltyra e Bujqve 28:23-29 (23-26) (27-29)	Urtësia e Perëndisë 28:23-29	Një Shëmbëlltyrë 28:23-29 (23-29)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Vargjet e Isaia 28:1-33:24 formojnë një njësi (gjashtë shpalljet “mjerë”) që trajtojnë aleancën e Judës me Egjiptin kundër Asirisë gjatë sundimit të Mbretit Ezekia të Judës (për datat e sundimit të tij shih tabelën e “The Kings of the Divided Monarchy” [Mbretërit e Monarkisë së Ndarë] në Shtojcën Katër, pika 3). Unë përdor datat e këtyre tre studiuesve John Bright, 715-687; E. J. Young, 727-699; R. K. Harrison, 716/15-687/86. Sfondi historik është dukshëm koha pranë (dmth., 705-701 para Krishtit) pushtimit të monarkut asirian Senakeribi në vitin 701 para Krishtit.
- B. Isaia 28:1-6 trajton rënien e Izraelit tek Asiria. Kryeqyteti i Izraelit, Samaria, ra në vitin 722 para Krishtit tek Sargoni II pas një rrethimi tre vjeçar.
- C. Sargoni II vdiq në vitin 705 para Krishtit (shih tabelën e “A Brief Historical Survey of the Powers of Mesopotamia” [Një Përmbledhje e Shkurtër Historike e Fuqive të Mesopotamisë] tek Shtojca Tre). Shumë nga kombet vasale e përdorën këtë mundësi për t’u rebeluar kundër Asirisë. Senakeribi, mbreti vijues asirian, pushtoi Judën në vitin 701 para Krishtit. Ne e dimë nga dokumentat asiriane se ai pushtoi dyzetë e gjashtë fshatra të rrethuar me mure në Judë dhe shtypi revoltën.
- D. Skicim i Shkurtër i këtij Kapitulli
 1. Mjerë të dehurit e Efraimit, vargjet 1-6
 2. Mjerë priftërinjtë dhe profetët e dehur të Judës, vargjet 7-13
 3. Mjerë drejtuesit civilë të Judës, vargjet 14-22
 4. Një shëmbëlltëre nga bujqësia, vargjet 23-29

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 28:1-8

¹ Mjerë kurorës së kryelartësisë të të dehurve, të Efraimit

Dhe lules së fishkur të bukurisë së tij të lavdishme

Që rri mbi krye të luginës pjellore

Të atyre që i ka mposhtur vera!

² Ja, Zoti ka një *njeri* të fortë dhe të fuqishëm,

Si një stuhi breshëri, si një tufan shkatërrues;

Si një aluvion ujërash të fuqishëm përmbytëse;

Ai do t’i hedhë për tokë me dorën e Tij.

³ Kurora e kryelartësisë të të dehurve të Efraimit do të shkelet;

⁴ Dhe lulja e fishkur e bukurisë së tij të lavdishme

Që rri mbi krye të luginës pjellore

Do të jetë si një fik i hershëm para verës

Që dikush e shikon;

Ai e gëlltit

Sapo e ka në dorë.

⁵ Atë ditë Zoti i ushtrive do të jetë një kurorë lavdie,

Një diadem i shkëlqyer për pjesën tjetër të popullit të Tij,

⁶ Një frymë drejtësie për atë që ulet për të gjykuar

Dhe forca e atyre që në betejë e sprapsin armikun deri te portat e tij.

⁷ Por edhe këta shkojnë sa djathtas aq edhe majtas për shkak të verës

Dhe u merren këmbët nga pijet dehëse;

Prifti dhe profeti lëkunden për shkak të pijeve dehëse,

Lëkunden sikur të kishin vegime, ngurrojnë në dhënien e vendimeve.

⁸ Tërë tryezat janë plot me të vjellura dhe me ndyrësira, nuk ka më një vend të pastër.

28:1 “Mjerë” Ky term (BDB 222) e karakterizon të gjithë këtë pjesë (gjashtë format “mjerë”, shih 28:1; 29:1,15; 30:1; 31:1; 33:1, e ngjashme me gjashtë format mjerë të 5:8-22). Termi “mjerë” reflekton metrin poetik të një vaji varrimi.

■ **“të të dehurve, të Efraimit”** Vargjet 1-4 janë fjalët e profetit për gjykim ndaj drejtuesve fetarë dhe politikë të Dhjetë Fiseve të Veriut. Gjendet një seri referencash ndaj abuzimit të tyre me alkolin (shih vargjet 1 (dy herë), 3,7; Ose. 7:5). Abuzimi me alkolin shpesh përdoret si një metaforë për gjykimet e dobëta që rezultojnë në gjykim hyjnor. Shih Temën e Veçantë tek 1:22.

Që prej ndarjes së monarkisë së bashkuar (nën sundimin e Davidit dhe të Solomonit) në kohën e Rehoboamit (dmth., viti 922 para Krishtit), grupi verior njihej nga emrat e tyre.

1. Izrael (titull kolektiv)
2. Efraim (fisi më i madh)
3. Samaria (kryeqyteti)

■

NASB “që rri mbi krye të luginës pjellore”

NKJV “që është në krye të luginave të gjelbëruara”

NRSV, JPSOA “që është në krye të atyre të fryra me ushqime të bollshme”

NJB “të ulura në krye të luginës së shëndetshme”

Peshitta “në hyrje të luginës pjellore”

REB “mbi kryet e atyre që pikojnë me parfume”

Kjo frazë e paqartë mund t’i referohet

1. Samarisë të gjendur mbi një kodër të lartë
2. Kryeve të të dehurve

REB ndjek dorëshkrimin DSS të Isaia.

28:2 “Zoti ka një agjent¹⁰⁷ të fortë dhe të fuqishëm” Kjo i referohet perandorisë asiriane të dërguar nga YHWH (shih Isa. 8:7; 10:5-6) për të ndëshkuar Izraelin. Shkatërrimi i Dhjetë Fiseve të Veriut ndodhi gjatë rënies së kryeqytetit Samaria pas tri vitesh rrethimi nga Sargoni II në vitin 722 para Krishtit (shih II Mbre. 17:6; 18:9-12). Të gjithë njerëzit e saj u dëbuan për në Medi. Pjesa më e madhe nuk u kthyen më.

Vini re se si karakterizohet agjenti i Zotit

1. I fortë
2. I fuqishëm
3. Një stuhi breshëri (shih 30:30)
4. Një tufan shkatërrues
5. Një avulon ujërash të fuqishëm përmbytëse (shih 8:7-8)
6. “Ai do t’i hedhë për tokë me dorën e Tij” (dmth., YHWH e dërgoi atë)

28:4 Kjo është një metaforë bujqësore e lidhur me fiqtë e parë që janë pjekur të cilët çmohen aq shumë (shih Ose. 9:10; Mik. 7:1). Këto fryte haheshin shpejtë dhe mbaronin. Po kështu, edhe toka pjellore e Dhjetë Fiseve të Veriut zihet dhe pushtohet nga të huajt.

28:5 “Atë ditë” Shih shënimin tek 2:11. Dita e vizitës së YHWH.

¹⁰⁷ Versioni në shqip është: “njeri”.

▣ **“një kurorë e bukur”¹⁰⁸** Kjo është dukshëm në kundërshti me “kurorën e kryelartësisë të të dehurve, të Efraimit” tek v. 1. Në vargun 28:1 ajo i referohet Samarisë, këtu ndoshta një Jeruzalemi të ripërtërirë ku sundon Mesia (shih vargjet 16-17).

▣ **“diadem”** Ky është një EMËR i rrallë (BDB 862) që është paralel me “kurorë” (BDB 742), i përdorur për linjën mbretërore në Samari (shih v. 1) dhe për Judën (62:3). Drejtuesit e caktuar të Perëndisë, edhe të familjes së Davidit, dështuan. Vetë Ai do të jetë mbreti i tyre, ashtu siç duhet të jetë (shih I Sam. 8:7; 10:19).

▣ **“për pjesën tjetër të popullit të Tij”** Shih Temën e Veçantë tek 1:9. Ky varg është ende në strofën që i referohet Izraelit. Kjo mund t’i referohet atyre (pak) të fiseve të veriut të cilët një ditë do të kthehen tek Jeruzalemi.

28:6 Ky varg përshkruan drejtuesin e ri davidik të caktuar nga Perëndia (shih 9:1-7; 11:1-5,10).

1. Një frymë drejtësie (sidomos 11:2)
2. Një grumbullim i mbrojtësve të qytetit (dmth., Jeruzalemi)

28:7 Unë jam dakord me JPSOA, TEV dhe NJB që duhet të ketë një ndarje paragrafi midis vargut 6 dhe vargut 7. Vargjet 7 dhe 8 përshkruajnë drejtuesit aktualë të dehur të Judës (shih v. 14; Jer. 13:12-14, shtatë nga FOLJET janë në formë *Qal* TË KRYER, që përcakton një gjendje të vendosur), e ngjashme me vargjet 1-4, që përshkruajnë drejtuesit e dehur të Izraelit.

▣
NASB, NRSV, NJB “të ngatërruar nga vera”
NKJV, ASV, LXX “të përpirë nga vera”
TEV “të ngatërruar”
JB “të ngatërruar me verë”
REB “të trullësuar nga vera”

FOLJA tek BDB 118 (*Niphal* E KRYER) do të thotë “të kaptosh” ose “të përpish” (shih 25:8; Zan. 41:7,24; Eksod. 7:12; 15:12; Num. 16:30,32,34; 26:10; Ligji i Përt. 11:6; Jer. 51:34). Megjithatë, NIDOTTE, vëll. 1, fq. 666-668 dhe KB 135-136 listojnë tri rrenjë të mundshme.

1. KB 135 I, gëlltis, gllabëroj
2. KB 136 II, shpall, komunikoj
3. KB 136 III, *Niphal* ngatërroj; *Piel* tek 3:12; *Pual* tek 9:16

28:8 “tryezat” Ky term (BDB 1020) mund t’i referohet

1. Tryezës së mbretit, shih 21:5
2. Tryezës së sunduesit, shih Neh. 5:17
3. Festave private
4. Flijimeve, shih Eksod. 25:23; Lev. 24:6; Num. 3:31; 4:7 (në tabernakull)

VERSIONI SHQIP: 28:9-22

⁹ “Kujt dëshiron t’i mësojë diturinë?

Kujt dëshiron t’ia bëjë të kuptueshëm mesazhin?

Atyre që *sapo* janë zvjerdhur,

Atyre që *sapo* janë shkëputur nga sisa?

¹⁰ Sepse ka

Një urdhër mbi urdhër, urdhër mbi urdhër,

Rregull mbi rregull, rregull mbi rregull,

Pak këtu dhe pak atje”.

¹¹ Në fakt do të ndodhë që me buzë që bëjnë

Dhe me një gjuhë tjetër Zoti do t’i flasë këtij populli.

¹⁰⁸ Versioni në shqip është: “një kurorë lavdie”.

¹² Ai u kishte thënë: "Ja pushimi: vëreni të lodhurin të pushojë; Këtu është fresk!". Por ata nuk deshën ta dëgjojnë.

¹³ Kështu fjala e Zotit u bë për ta
 Urdhër mbi urdhër, urdhër mbi urdhër,
 Rregull mbi rregull, rregull mbi rregull,
 Pak këtu, pak atje,
 Me qëllim që ata të binin mbrapsht, të bëheshin copë-copë, t'i zinte laku dhe të kapeshin.

¹⁴ Prandaj dëgjoni fjalën e Zotit, o tallës,
 Që sundoni mbi këtë popull, që rri në Jeruzalem!

¹⁵ Ju thoni: "Kemi përfunduar një besëlidhje me vdekjen,
 Kemi bërë një aleancë me Sheolin;
 Kur rebeshi përmytës do të kalojë, nuk do të arrijë deri te ne,
 Sepse gënjeshtren e kemi bërë strehën tonë dhe jemi fshehur prapa falsitetit".

¹⁶ Prandaj kështu thotë Zoti, Zoti:
 "Ja, unë vendos si themel në Sion një gur, një gur të provuar,
 Një kokë qosheje të çmuar, një themel të sigurt;
 Ai që i beson *atij* nuk do të ngutet.

¹⁷ Unë do të vendos të drejtën si masë
 Dhe drejtësinë si plumbçez;
 Breshëri do të pastrojë strehën e gënjeshtres
 Dhe ujërat do të përmytin strehën tuaj.

¹⁸ Besëlidhja juaj me vdekjen do të anulohet
 Dhe aleanca juaj me Sheolin nuk do të qëndrojë;
 Kur rrebeshi përmytës do të kalojë,
 Ju do të shkeleni prej tij.

¹⁹ Sa herë që do të kalojë, do t'ju kapë,
 Sepse do të kalojë çdo mëngjes, ditën dhe natën,
 Do të jetë një tmerr i vërtetë të dëgjosh vetëm të ta rrëfejnë.

²⁰ Në fakt shtrati do të jetë i shkurtër për t'u shtrirë
 Dhe mbulesa tepër e ngushtë për t'u mbuluar me të.

²¹ Sepse Zoti do të ngrihet si në malin e Peratsimit,
 Do të zemërohet si në luginën e Gabaonit,
 Për të plotësuar veprën e Tij, veprën e Tij të padëgjuar,
 Për të plotësuar punën e Tij, punën e Tij të pazakontë.

²² Mos u bëni, pra, tallës
 Që lidhjet tuaja të mos përforcohen.
 Sepse unë kam dëgjuar nga ana e Zotit, e Zotit të ushtrive,
 Se është vendosur shfarosja e plotë e gjithë vendit.

28:9-10 Fjalët e Isaias (ose fjalët e YHWH përmes Isaias) u sulmuan nga (1) drejtuesit fetarë ose (2) ata të cilëve ai ju drejtua në vargjet 7-8 (shih Jer. 26:9-15; Amos 7:12; Mik. 2:6-11).

28:10,13 Kjo është një referencë shumë e koduar. Ajo përfshinte përsëritjen e אַי (BDB 846, tek Ose. 5:11 ajo do të thotë "urdhërim") dhe אַי (BDB 876 II, tek Isa. 28:17 ajo do të thotë "një vijë matëse"). Të dehurit fetarë po akuzonin mesazhin e Isaias se ishte fëminor dhe i vështirë për t'u kuptuar (KB 1081 I #2). Vargu 11 është reagimi i Perëndisë i drejtuar reagimit të tyre ndaj mesazhit të Isaias.

28:11-13 Kjo është përgjigja e Isaias ndaj elitës fetare dhe arrogantëve të kohës së tij në Jeruzalem.

28:11 "me buzë që bëlbëzojnë dhe me një gjuhë tjetër" Kjo është përgjigja e Perëndisë për refuzimin e tyre ndaj profetit të Tij. Në thelb Ai thotë: "Nëse ju nuk po e kuptoni ABC-në e tij të thjeshtë, prisni deri sa të dëgjoni gjuhën asiriane" (shih v. 13; 33:19; Jer. 5:15). Pali e citon këtë varg tek I Kor. 14:21 në diskutimin e tij të "të folurit në gjuhë të tjera".

Shih komentarin tim mbi I Korintasve online tek www.freebiblecommentary.org.

28:12 “Ja pushimi: vëreni të lodhurin të pushojë” YHWH dëshironte që populli i Tij të “pushonte” (BDB 629) dhe të kishte paqe (shih 11:10; 30:15; 32:17,18). FOLJA (BDB 628, KB 679) është një formë *Hiphil* URDHËRORE. Kjo i referohet mesazhit të Isaias për shpresë dhe restaurim, vetëm nëse ata do të ktheheshin te YHWH, por ata nuk e bënë (v. 12b)!

Jezusi u dha atyre një thirrje të ngjashme tek Mat. 11:28-29.

28:13 I vetmi mesazh i YHWH ndaj tyre ishte mesazhi i Isaias, që ata e refuzuan për rrënojë të vetë atyre.

1. të binin mbrapsht, BDB 505, KB 502, *Qal* E KRYER, shih 3:8; 59:14
2. të bëheshin copë-copë, BDB 990, KB 1402, *Niphal* E KRYER, shih 8:15
3. t’i zinte laku, BDB 430, KB 432, *Niphal* E KRYER, shih 8:15
4. të kapeshin, BDB 539, KB 530, *Niphal* E KRYER, shih 8:15; 24:18

28:14 “dëgjoni” Kjo FOLJE (BDB 1033, KB 1570, *Qal* URDHËRORE) ishte si një thirrje për bindje ashtu edhe një hyrje për gjykimin. Ata nuk donin të dëgjonin (shih 28:12,14,22,23 [dy herë]; 29:18; 30:9,19,21,30; 32:3, 9; 33:13,15,19; 34:1 [dy herë]). Çfarë teme e përsëritur – Perëndia përpiqet t’i mësojë, por ata refuzojnë të dëgjojnë! “Dëgjoni fjalën e Zotit” është shënjeshti letrar i një “profecie gjykimi”.

▣ **“o tallës”** Kjo është një formë PËRBËRJEJE (“njerëz,” BDB 35 dhe “tallës” BDB 539). Ata përmenden tek Fjalët e Urta (dmth., 1:22; 29:8). Sa befasuese që kjo i referohet drejtuesve të Judës dhe Jeruzalemit që duhej të kishin vepruar më mirë dhe të kishin besuar më shumë! Kriza zbulon drejtimin e vërtetë ose mungesën e tij.

28:15 “Kemi përfunduar një besëlidhje me vdekjen” Isaia në mënyrë sarkastike karakterizon mendimet e drejtuesve të Jeruzalemit. Kjo i referohet një traktati (dmth., “besëlidhja”, BDB 136, shih Temën e Veçantë tek 1:19 dhe termin e rrallë “pakt”, BDB 302, shih v. 18) që Juda e bëri me Egjiptianët (shih 30:1-7). Është një lojë teologjike me fjalën e Perëndisë përmes Moisiut për të siguruar për popullin e Tij me një zgjedhje të jetës ose vdekjes tek Ligji i Përt. 30:15-20 (shih shënimet nga Ligji i Përtërirë online tek www.freebiblecommentary.org). Në këtë rast, zgjedhja përfshinte mbrojtjen nga një burim ushtarak tokësor ose besimin tek Perëndia. Ata zgjedhën vdekjen.

▣ **“Sheolin”** Kjo i referohet vendit ku mbahen të vdekurit dhe është sinonim me termin grek “Hades”. Shih Temën e Veçantë tek 5:14.

▣

NASB	“fshikullima dërrmuese”
NKJV, NRSV	“fshikullima përmbytëse”
NJB	“përmbytje fshikulluese”
JB	“kamzhik shkatërrues”
LXX	“rebeshi përmbytës”
REB	“përmbytje e tërbuar”

Termi i parë është një formë PJESORE (BDB 1009, KB 1474, *Qal* AKTIVE). Ai është termi i dytë që prezanton mundësitë (NIDOTTE, vëll. 4, fq. 64-65)

1. שָׁחַט, BDB 1009, “përmbys” shih Isa. 8:8; 10:22 (dmth., një ushtri pushtuese)
2. שָׁחַט, BDB 1002, “fshikullimë”, “kamzhik” shih 1 Mbre. 12:11,14

▣ **“do të kalojë”** Kjo FOLJE (BDB 716, KB 778) është ose një formë *Qal* E PAKRYER (*qere*) ose një formë *Qal* E KRYER (*kethiv*, shih 26:20). FOLJA ka kuptimin “të kapërcesh”, “të kalosh përmes” ose “të kalosh”. Ajo përdoret tridhjetë e katër herë tek Isaia në këtë njësi letrare (dmth., kapitujt 28-35, shih 28:15,18,19 [dy herë]; 29:5; 31:9; 33:8,21; 34:10; 35:8).

▣ **“sepse gënjeshtren e kemi bërë strehën tonë dhe jemi fshehur prapa falsitetit”** Çfarë tragjedie për popullin e Perëndisë: një gjendje e vetë-induktuar të të besuarit tek mishi!

1. gënjeshttra, BDB 469, shih v. 17 (term i përdorur shpesh tek Psalmet dhe Fjalët e Urta)

2. falsiteti / mashtrimi, BDB 1005, shih 9:15; 32:7; 44:20; 57:4; 59:3,13 (term i përdorur shpesh tek Psalmet dhe Fjalët e Urta, i përdorur shpesh tek Jeremia)

Forma e FOLJES “bëj strehë” (BDB 340) përcakton vendosjen e sigurisë dhe besimit në diçka ose tek dikush. Ajo shpesh përdoret për gjetjen e strehës tek YHWH.

1. YHWH si shkëmbi, Ligji i Përt. 32:37; Ps. 18:2
2. YHWH si një nënë zog, Ruth 2:12; Ps. 36:7; 57:1; 61:4; 91:4
3. YHWH si mburojë, II Sam. 22:3,31; Ps. 18:30; 144:2; Fjalët e Urta. 30:5
4. Në Të, Ps. 2:12; 5:11; 7:1; 11:1; 16:1; 25:20; 31:1,19; 34:8,22; 37:40; 57:1; 64:10; 71:1; 118:8,9; 141:8; Isa. 57:13; Nah. 1:7
5. Dora e djathtë e YHWH, Ps. 17:7
6. Sioni, Isa. 14:32
7. Emri i YHWH, Sof. 3:12

28:16 Ky varg është një ndryshim befasues i mënyrës së të folurit, një kthim teologjik i shpresës në mes të gjykimit. Plani universal shpengues i YHWH e zbulon vetveten sërish. Mesia do të vijë! Është vetëm një varg, por çfarë vargu që është!

Kjo është një seri titujsh mesianik duke përdorur metafora “ndërtimi”.

1. Termi “gur” (BDB 6) shpesh përdoret për Perëndinë; megjithatë, termi “gur qosheje” (BDB 819) ka një lidhje unike me Mesian (shih Ps. 118:22; Mat. 21:42, 44; Luka 20:17; Veprat e Apo. 4:11; Rom. 9:33; 10:11; Efe. 2:20; I Pjet. 2:6-8).
2. Termi “të provuar” (BDB 103) është një fjalë egjiptiane kredie për një gur të vogël të çmuar që është i përshtatshëm për gdhendje. Kjo duket se ka kuptimin se Perëndia do të skalisë gurin e qoshes me frazën e gjendur tek 16d. Çelësi për këtë mendim është termi “beson” (shih Isa. 30:15 për një theks të ngjashëm mbi “beson”).
3. Termi “themel” (BDB 414) gjendet vetëm këtu dhe tek II Kro. 8:16, ku i referohet Solomonit që vendos themelet e tempullit. Vini re se ky themel “vendoset i sigurtë” (shënimet anësore të NASB, “i vendosur mirë”). Hebraishtja ka një tjetër dyfishim të një fjale. Kjo është pika nga ku vjen përshkrimi “i sigurt” ose “i vendosur mirë”.

Shih Temën e Veçantë: Guri i Qoshes / Special Topic: Cornerstone tek 8:14-15 dhe Temën e Veçantë: Besoj, Zë Besë, Besim dhe Besnikëri në Dhjatën e Vjetër / Special Topic: Believe, Trust, Faith, and Faithfulness in the OT tek 22:23.

28:17 “të drejtën” Shih Temën e Veçantë: Gjykoj, Gjykim dhe Drejtësi / Special Topic: Judge, Judgment, Justice tek 3:1.

▣ **“si masë dhe si plumbçe”** Këto ishin mënyra për të matur se sa drejtë ishte diçka (shih II Mbre. 21:13) si horizontalisht (BDB 876 II) ashtu dhe vertikalisht (BDB 1054).

▣ **“drejtësinë”** Shih Temën e Veçantë: Drejtësi / Special Topic: Righteousness tek 1:4.

▣ Rreshtat c dhe d janë sërish lojë me fjalën ujë (shih 27:12). “Strega e gënjeshtres” dhe “vendi i fshehtë¹⁰⁹” mund t’i referohen praktikës së idhujtarisë në vetë tempullin (shih Ezekieli 8 dhe Ligji i Përt. 27:15). YHWH nuk vepron apo flet në një vend të fshehtë e të errët, por haptazi në dritë (shih 45:19; 48:16).

28:18

NASB	“anulohet”
NKJV, NRSV, JB	“prishet”
TEV	“shfuqizohet”
NJB	“thyhet”
LXX, Peshitta, REB	“nuk do të qëndrojë”

Kjo FOLJE në hebraisht (BDB 877, KB 1086, *Qal* E PAKRYER) do të thotë “të lartësohesh”, “të qëndrosh” ose “të ngrihesh”. Ajo është metaforë për atë që nuk do të ndodhë (shih 7:7; 8:10; 28:18; Fjalët e Urta 15:22). Vullneti

¹⁰⁹ Versioni në shqip është: “strehën”.

dhe plani i Perëndisë i tejkalojnë planet njerëzore (shih 14:24-27; 40:8; 46:10; Ps. 35:10-11; Fjalët e Urta 19:21; Jer. 44:28)!

28:19 Ky varg lidhet me “fshikullimën dërrmuese” të v. 18. Ai (pushtuesi, shih II Mbre. 24:2) do të vijë sërish e sërish dhe do të sjellë tmerr dhe konfuzion. Ata nuk do të mund ta kuptojnë pse (në kundërshti me vargun 50:4).

28:20 Kjo fjalë e urtë pasqyron se sa të papërshtatshme janë planet njerëzore.

28:21 “malin e Peratsimit... në luginën e Gabaonit” Të dyja këto fraza i referohen ndihmës së Perëndisë ndaj Davidit në betejën e tij kundër filistinëve; megjithatë, në situatën aktuale Perëndia nuk është në anën e Judës, por të Asirisë (shih II Sam. 5:17-21; I Kro. 14:13-17).

▣ **“për të plotësuar veprën e Tij, veprën e Tij të padëgjuar,**

Për të plotësuar punën e Tij, punën e Tij të pazakontë” Shumë njerëz e referojnë këtë detyrë të pazakontë me gjykimin e Perëndisë të vetë popullit të Tij; megjithatë, unë mendoj, se për shkak të kontekstit, detyra e padëgjuar është gjykimi i Perëndisë, por duke përdorur Perandorinë e paperëndishme asiriane (shih Habakuku, NIDOTTE, vëll. 1, fq. 775).

28:22

NASB “për një shkatërrim të vendosur”

NKJV “një shkatërrim i vendosur”

NRSV “një vendim shkatërrimi”

TEV “vendimi për të shkatërruar”

NJB “vendim i patjetërsueshëm”

REB “vendim shkatërrimi”

FOLJA (BDB 358, KB 356, *Qal* E KRYER) në prejardhjen *Qal* përcakton “të presësh”, “të dekretosh” ose “të vendosësh”.

1. Jetëgjatësinë njerëzore, Jobi 14:5
2. Ndodhi të së ardhmes, Isa. 10:22-23; Dan. 9:26-27

Historia nuk është e padrejtuar; ajo është teleologjike. Ajo ka një plan dhe qëllim hyjnor (dmth., shpengimi i njerëzimit të rënë, shih Zan. 3:15). Vini re pohimet e

1. Luka 22:22
2. Veprat e Apo. 2:23
3. Veprat e Apo. 3:18
4. Veprat e Apo. 4:28
5. Veprat e Apo. 13:29

▣ **“mbi të gjithë vendin”** Gjykimi universal i shfaqur në kapitujt 24-27 përsëritet, por falë Perëndisë, gjithashtu do të ketë një shpengim universal (dmth., v. 16)!

VERSIONI SHQIP: 28:23-29

²³ Vini vesh dhe dëgjoni zërin tim,

Tregohuni të kujdesshëm dhe dëgjoni fjalën time!

²⁴ A nuk lëron tërë ditën bujku për të mbjellë?

A vazhdon vallë, ta çajë dhe ta prashitë tokën e tij?

²⁵ Mbasi ka sheshuar sipërfaqen e saj,

A nuk mbjell koprën dhe nuk përhap barin e gjumit,

Nuk vë grurin në brazda,

Elbin në vendin e caktuar dhe grurin e fortë gjatë kufijve?

²⁶ Perëndia i tij i tregon rregullin që duhet të ndjekë dhe e mëson.

²⁷ Kopra nuk shihet me shirësen

Dhe nuk kalohet rrota e qerres mbi barin e gjumit;

Por koprën e rrahin me shkop dhe barin e gjumit me shufër.

²⁸ *Gruri për bukë duhet të shtypet;
Prandaj nuk shtypet për gjithnjë,
Por kalohen mbi të rrota të qerres dhe kuajt,
Por pa e shtypur.*

²⁹ *Edhe kjo vjen nga Zoti i ushtrive,
Që është i mrekullueshëm në këshillat e Tij dhe i madh për nga dituria".*

28:23-29 Kjo është një shëmbëlltyrë ku përdoren metafora bujqësore mbi mënyrën se si mbillen dhe korren drithëra të caktuara. Kjo flet për faktin se Perëndia e di se çfarë po bën. Ai po punon me popullin e Tij në mënyra të qëllimta dhe të duhura. Ai ka një plan të përjetshëm shpengues që po zbatohet në historinë njerëzore!

28:23 Ky varg ka një seri formash URDHËRORE nga Perëndia (shih v. 29) përmes profetit të Tij ndaj popullit të Tij.

1. Vini veshin, BDB 24, KB 27, *Hiphil* URDHËRORE
2. Dëgjoni zërin tim, BDB 1033, KB 1570, *Qal* URDHËRORE, shih vargjet 12,14,22
3. Tregohuni të kujdesshëm, BDB 904, KB 1151, *Hiphil* URDHËRORE
4. Dëgjoni fjalët e mia, e njëjta si pika 2

Por ata nuk dëgjonin; nuk mundeshin të dëgjonin (shih 6:9-10)!

28:28 “**nuk shtypet për gjithnjë**” Kjo është një formë PASKAJORE ABSOLUTE dhe FOLJE NË TË PAKRYERËN e së njëjtës rrënjë (BDB 190, KB 218) të përdorura për intensitet. YHWH zbaton sasinë e duhur të gjykimit, jo me tepri, jo me pakicë!

28:29 Shpresa, ndihma dhe gëzimi vijnë kur dëgjon dhe nderon Fjalën e Perëndisë!

ISAIA 29

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Jeruzalemi	Mjerë Jeruzalemi	Restaurimi Përfundimtar	Fati i Jeruzalemit	Mbi Jeruzalemin
Paralajmërohet		i Judës		
29:1-4	29:1-4	29:1-8	29:1-4	29:1-12
(1-4)	(1-4)	(1-4)		(1-4)
29:5-8	29:5-8		29:5-8	
(5-8)	(5-8)	(5-8)		(5-8)
	Verbëria e Mosbindjes	Pandjeshmëria	Paralajmërimi të	
		Frymërore	Shpërfillura	
29:9-12	29:9-10	29:9-12	29:9-12	
(9-10)	(9-10)	(9-10)		(9-10)
	29:11-12	29:11-12		
29:13-14	29:13-14	29:13-21	29:13-14	29:13-14
(13-14)	(13-14)	(13-14)		(13-14)
			Shpresë për të Ardhmen	Triumfi i Dritës
29:15-16	29:15-16		29:15-16	29:15-24
(15-16)	(15-16)	(15-16)		(15-24)
Bekimi pas Disiplinimit	Rekuperimi i Ardhshëm i			
	Urtësisë			
29:17-21	29:17-21		29:17	
(17-21)	(17-21)	(17-21)		
			29:18-21	
29:22-24	29:22-24	29:22-24	29:22-24	
(22-24)	(22b-24)	(22b-24)		

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit] (fq. 839-840) e skicon kapitullin si tri poezi të ndara dhe të pavarura.
1. vargjet 1-8 (fillon me “mjerë”)
 2. vargjet 9-12
 3. vargjet 15-24 (fillon me “mjerë”)
- B. Tjetërsimi befasues nga YHWH i problemeve të popullit të Tij është një temë e përsëritur.
1. 3:25-5:6
 2. 8:6-8
 3. 8:22-9:1
- C. Rrethana historike e këtij kapitulli duket se është pushtimi i Senakeribit i Judës në vitin 701 para Krishtit. Jeruzalemi kursehet (teologjia e Isaias), por Juda shkatërrohet.
1. Isaia 36-39
 2. II Mbretërve 18-19
 3. II Kronikave 32

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 29:1-4

¹ Mjerë Arieli, Arieli, qytet *ku* fushoi Davidi!

I shtoni vit vitit, festat le të plotësojnë ciklin e tyre.

² Pastaj do ta hedh Arielin në ankth;

Do të ketë ankim dhe rënkime

Dhe për mua do të jetë si një Ariel.

³ Unë do të fushoj kundër *teje* rreth e qark,

Do të të rrethoj me një ledh

Dhe do të ngre bastione kundër teje.

⁴ Do të ulesh,

Do të flasësh nga toka

Dhe fjala jote do të dalë e mbytur nga pluhuri;

Zëri yt do të ngjitet nga toka si ai i një mediumi

Dhe fjala jote do të pëshpëritë nga pluhuri.

29:1 “Mjerë” Shih shënimin tek 5:8.

■ **“Arieli”** (v. 1,2,7) Ky term mund të ketë kuptimin

1. Heronj, shih II Sam. 23:20; I Kro. 11:22 (BDB 72 I, #3)
2. “luan i Perëndisë” (BDB 72 I #1)
3. “shtëpia e Perëndisë” (BDB 72 II)

Për shkak se ajo përdoret në kuptimin e vatrës së altarit tek v. 2, që ndjek Ezek. 43:15-16, unë besoj se kjo i referohet vatrës / shtëpisë së Perëndisë, që mund të shihet qartazi tek 31:9. Për shkak të v. 7, është e dukshme se ky është një aludim ndaj Jeruzalemit. Strofa e parë (dmth., 29:1-4) flet për kryeqytetin e Judës, Jeruzalemin, sikurse vargjet 28:1-4 flisnin për kryeqytetin e Dhjetë Fiseve të Veriut, Samarinë.

■ **“I shtoni vit vitit, festat le të plotësojnë ciklin e tyre”** Ky rresht i dytë i v. 1 përforcon pikëpamjen se vargjet 1-4 i referohen Jeruzalemit, vendit të festave të Izraelit (shih Eksodi 23; Ligji i Përtërirë 16).

1. Shtoni, BDB 414, KB 418, *Qal* URDHËRORE
2. Plotësojnë, BDB 668, KB 722, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES

29:2-3 Këto vargje përshkruajnë atë që do të bëjë YHWH ndaj qytetit të Tij të zgjedhur (dmth., Jeruzalemi, vendi ku Ai bëri që të banojë emri i Tij, shih Ligji i Përt. 12:5,11,21; 14:23,24; 16:2,6,11; 26:2).

1. Do ta hedh në ankth, BDB 847, KB 1014, *Hiphil* E KRYER, shih v. 7; 51:13 (dy herë); Ligji i Përt. 28:53, 55,57.

2. Ai do të ketë
 - a. ankime, BDB 58, shih 21:2; 35:10; 51:11
 - b. rënkime, BDB 58, këtu ndeshim dyfishimin që është aq karakteristik i Isaia, gjithashtu vër re Vaj. 2:5
 - c. një vatër e djegur, BDB 72, shih vargjet 1,2,7
3. unë do të fushoj kundër teje, BDB 333, KB 332, *Qal* E KRYER, shih Luka 19:43,44
4. unë do të të rrethoj me një ledh, BDB 848 II; KB 1015, *Qal* E KRYER, shih 21:2
5. unë do të ngre bastione kundër teje, BDB 877, KB 1086, *Hiphil* E KRYER, shih 23:13

29:4 Ky varg ka një seri metaforash për vdekjen.

1. do të ulesh, BDB 1050, KB 1631, *Qal* E KRYER
2. do të flasësh nga toka, BDB 180, KB 210, *Piel* E PAKRYER
3. fjala jote do të dalë e mbytur nga pluhuri, BDB 1005, KB 1458, *Niphal* E PAKRYER
4. zëri yt do të ngjitet nga toka, BDB 224, KB 283, *Qal* E KRYER
5. fjala jote do të pëshpëritë nga pluhuri, BDB 861, KB 1050, *Pilpel* E PAKRYER

Ky kontekst nuk po trajton magjinë e zezë, sikurse bën Ligji i Përt. 18:9-12,14, por është gjuhë metaforike për të përshkruar Jeruzalemin, në buzë të shkatërrimit tërësor, duke i thirrur Perëndisë së tij me një zë të dobët ndërsa shtrihet në tokë pak përpara vdekjes.

VERSIONI SHQIP: 29:5-8

⁵ Turma e armiqve të tu do të jetë si pluhur i hollë
 Dhe turma e të fuqishmëve si byk i shpërndarë;
 Dhe kjo ka për të ndodhur papritmas, në një çast.
⁶ Ti do të vizitohesh nga Zoti i ushtrive me gjëmime, tërmete dhe zhurma të mëdha,
 Me shakullima dhe flakë zjarri përvëlues.
⁷ Moria e të gjitha kombeve që luftojnë kundër Arielit,
 E të gjitha atyre që e luftojnë atë dhe fortesën e tij dhe e shtrëngojnë rreth e qark
 Do të jetë si një ëndërr, si një vegim nate.
⁸ Ka për të ndodhur ashtu si kur një i uritur
 Që ëndërron të hajë,
 Por kur zgjohet e ka stomakun bosh,
 Apo si kur një i etur ëndërron të pijë,
 Por kur zgjohet është i lodhur
 Dhe e ka grykën të tharë;
 Kështu ka për të ndodhur me morinë e të gjitha kombeve
 Që luftojnë kundër Malit të Sionit.

29:5-6 Çfarë tjetërsimi rrënjësor përbëjnë këto dy vargje në kontekst! Perëndia ka premtuar se do të gjykojë Jeruzalemin dhe tani premtton se do ta shpëtojë Jeruzalemin nga armiqtë që e rrethojnë tek Isaia 36-37. Tek v. 6, gjendet një përdorim i metaforës së stuhisë për të përshkruar Perëndinë. Kjo është një temë e përsëritur përgjatë Profetëve. Një përdorim edhe më i fuqishëm i kësaj metafore mund të gjendet tek vargjet 30:27-33.

Vini re se çfarë do t'ju bëjë YHWH (dmth., Zoti i ushtrive, v. 6) pushtuesve.

1. do të bëhen si pluhur i hollë
2. do të bëhen si byk i shpërndarë
3. kjo ka për të ndodhur papritmas, në një çast (si BDB 837, עָפַף, shih Isa. 30:13 ashtu edhe מִאֲתָפַף, shih Isa. 47:11; 48:3)
4. do të dënohesh (fjalë për fjalë “do të vizitohesh nga”, BDB 823, KB 955, *Niphal* E PAKRYER) me gjëmime (BDB 947)
5. do të dënohesh me tërmete (BDB 950)
6. do të dënohesh me zhurma të mëdha (BDB 876, kjo përdoret tek 33:3 si një mesazh profetik i cili mund të jetë paralel me I Thes. 4:16)
7. do të dënohesh me shakullima (BDB 693)
8. do të dënohesh me furtunë (BDB 704)

9. do të dënohesh me flakë zjarri përvëlues (BDB 529 PËRBËRJE BDB 77; FORMË FOLJORE, BDB 37, KB 46, *Qal* PJESORE AKTIVE)

Këto përkruajnë ardhjen / vizitimin nga YHWH për gjykim (shih Isa. 28:2). Këto lloje metaforash të dhunshme ishin burimi fillestar i gjuhës apokaliptike.

29:5

NASB, NJB, REB	“armiqve”
NKJV, NRSV	“armiqve”
NASB, NRSV (shënim)	“të huajt”
TEV	“të huajt”
Peshitta	“shtypësit”

MT ka “të të huajve të tu” (זרין, BDB 266, KB 267, *Qal* PJESORE AKTIVE), por ekziston mundësia e një ngatërimi midis “R” (ר) – “D” (ד). Forma hebraike e “armiqve të tu” (זרין) vjen nga Targumet.

29:7-8 Ky është përdorimi i një metafore për makth (fjalë për fjalë “ëndërr”, BDB 321; “një vegim nate”, BDB 302 PËRBËRJE 538) për të përkruar pasojat e veprimeve të Perëndisë si ndaj Judës ashtu edhe ndaj Asirisë. Tek v. 7, rrethimi i Asirisë do të jetë si një makth që kalon Judën, por në v. 8 makthi do t’i ndodhë ushtrisë së Asirisë (shih 2 Mbre. 19:35-37; 2 Kronikave 32; Isaia 36-37).

29:7

NASB, NRSV	“mbrojtjen e saj”
NKJV	“fortesën e saj”
NJB	“rrethimin”
REB	“veprimet e rrethimit”

Dallimi midis këtyre dy mundësive është ngatërimi i “R” dhe “D”.

1. mbrojtje, BDB 845 II, ומצודה
2. rrethim, BDB 849, ומצרה

UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit Hebraik] i jep opsionit numër 1 një vlerësim “C” (tejet i dyshimtë).

VERSIONI SHQIP: 29:9-12

⁹ Ndaluni dhe habituni.

Braktisjuni qejfeve dhe pastaj shikoni rreth e rrotull të trembur.

Këta janë të dehur, por jo nga vera;

U merren këmbët, por jo për pasojë të pijeve dehëse.

¹⁰ Në fakt Zoti ka shpërndarë mbi ju një frymë topitjeje;

Ka mbyllur sytë tuaja, profetët,

Ka mbuluar me vel krerët tuaj, shikuesit.

¹¹ Çdo vegim profetik është bërë për ju si fjalët e një libri të vulosur që i jepet dikujt që di të lexojë; duke i thënë: "Të lutem, lexoje, këtë!," por ai përgjigjet: "Nuk mundem, sepse është i vulosur!". ¹² Ose si një libër që i jepet dikujt që nuk di të lexojë, duke i thënë: Të lutem, lexoje këtë!," por ai përgjigjet: "Nuk di të lexoj".

29:9 “Vonohuni dhe prisni”¹¹⁰

Verbohuni dhe jini të verbër¹¹¹ Dy rreshtat e parë poetikë të këtij vargu kanë katër forma URDHËRORE.

1. vonohuni, BDB 554, KB 552, *Hithpalpel* URDHËRORE, SHUMËS GJINIA MASHKULLORE
 2. habituni, BDB 1069, KB 1744, *Qal* URDHËRORE, SHUMËS GJINIA MASHKULLORE; fjalë për fjalë “habituni”, shih Hab. 1:5
NASB	“prisni”
NKJV	“mahnituni”
NRSV	“qëndroni në mahnitje”

¹¹⁰ Versioni në shqip është: “ndaluni dhe habituni”.

¹¹¹ Versioni në shqip është: “Braktisjuni qejfeve dhe pastaj shikoni rreth e rrotull të trembur”.

NJB “shushatuni”

LXX, Peshitta “habituni”

3. verbohuni, BDB 1044 I, KB 1612, *Hithpalpel* URDHËRORE, SHUMËS GJINIA MASHKULLORE
4. jini të verbër, BDB 1044, KB 1612, *Qal* URDHËRORE, SHUMËS GJINIA MASHKULLORE, shih 6:9-10; Mikea 3:6-7

Është e mundur që pikat numër 3 dhe 4 të jenë nga rrënja hebraike “të gjesh kënaqësi në” (BDB 1044 II), nëse është kështu atëherë fraza është sarkazëm.

Vini re ekuilibrin midis lirisë njerëzore, v. 9 dhe sovranitetit hyjnor, v. 10. Të dyja janë të vërteta! Shih Temën e Veçantë tek 1:3.

■ **“ata u dehën”** Ky është një përdorim tjetër i termit të dehjes (BDB 1016, KB 1500, *Qal* E KRYER) për të përshkruar braktisjen e popullit të Perëndisë nga drejtuesit politikanë dhe fetarë (shih 28:1-4,7-8).

29:10-12 Vini re veprimtaritë e YHWH në heqjen e mesazhit të Tij nga populli i Tij (shih 6:9-10; Mik. 3:6-7).

1. Zoti ka shpërndarë mbi ju (BDB 650, KB 703, *Qal* E KRYER) një frymë topitjeje (BDB 924 PËRBËRJE BDB 922)
2. Ai ka mbyllur (BDB 783, KB 868, *Piel* E PAKRYER) sytë e profetëve tuaj
3. Ai ka mbuluar (BDB 491, KB 487, *Piel* E KRYER, TEV “mbuluar që të mos shohin”) sytë si të drejtuesve civilë ashtu edhe fetarë (shih vargjet 11-12; 6:9-10; 8:16)

Vargu 10 citohet nga Pali në diskutimin e tij tek Rom. 11:8 mbi dështimin e Izraelit për të besuar / patur besim tek Jezusi si Mesia i Izraelit.

29:11 “vulosur” Kjo formë FOLJORE (BDB 367, KB 364, *Qal* PJESORE PASIVE) përdoret gjithashtu nga Isaia tek vargu 8:16, ku i referohet një dorëshkrimi të mbledhur zbulues të shkruar nga profeti nën drejtimin e Perëndisë. “Vulosja” tregonte një mënyrë

1. Pronësie
2. Sigurie

Kjo arrihej me anë të

1. Një pike dylli (ose balte) mbi anën e rrotullës të cilën dërguesi e shtypte me një unazë
2. Dy pikash dylli (ose balte) me një pe midis tyre dhe të dyja të shtypura me unazën ose simbolin e dërguesit

Sikurse Isaia i thuhej të vuloste mesazhin tek vargu 8:16, po kështu edhe Danielit tek Dan. 12:4. Megjithatë, tek vargu 29:11 ajo është thjesht një metaforë për shkëputjen e zbulesës së Perëndisë.

VERSIONI SHQIP: 29:13-14

¹³ Prandaj Zoti thotë:

“Me qenë se ky popull më afrohet mua vetëm me gojën

Dhe më nderon me buzët e tij,

Ndërsa zemra e tij më rri larg

Dhe frika e tij ndaj Meje është vetëm një urdhërim i mësuar nga njerëzit,

¹⁴ Prandaj, ja, unë do të vazhdoj të bëj mrekulli në mes të këtij populli, po, mrekulli dhe çudi:

Dituria e njerëzve të tij të urtë do të shuhet

Dhe zgjuarësia e të mënçurve të tij do të zhduket”.

29:13 “më afrohet mua vetëm me gojën” Ky term (BDB 620, KB 670, *Niphal* E KRYER) bën fjalë për veprime publike të adhurimit në tempull. Fillimisht përdorej për priftërinjtë (dmth., Eksod. 19:22).

■ **“frika e tij ndaj Meje është vetëm një urdhërim i mësuar nga njerëzit”** Kjo është një e vërtetë teologjike e rëndësishme e cila tregon se rituali dhe liturgjia, pa marrëdhënien personale, të shoqëruar me stil jetese, dashuri dhe jetë të moralshme, janë një neveri për Perëndinë (shih 1:10-15; 58:1-5; Jeremia 7; Amos 5:21-24; Mikea 6:6-8; Mat. 15:1-20; Marku 7:1-23; Kol. 2:16-23; II Tim. 3:5). Ritualin nuk ishte i gabuar, ishte qëndrimi i personit që përpiqej të manipulonte Perëndinë që ishte i gabuar.

Rreshti më sipër i poezisë është paralel me pasardhësin “më nderon me buzët e tij” (shih Jer. 12:2). Ata thonë një gjë, por jetojnë diçka tjetër (shih Mat. 15:8-9; Marku 7:6-7, ku “fjalët” dhe “buzët” përshkruhen si “duke lënë pas dore urdhërimin e Perëndisë, ti mbahesh tek traditat e njerëzve”, Marku 7:3,5,9,13).

29:14 “unë do të vazhdoj të bëj mrekulli... mrekulli dhe çudi” Në gjuhën tonë këto fraza tingëllojnë mirë, por ato janë *Hiphil* PËRBËRJE PASKAJORE; *Hiphil* PASKAJORE ABSOLUTE; dhe të gjithë EMRA të së njëjtës rrënjë (BDB 810), e cila përcakton

1. Plagë të jashtëzakonshme tek Eksod. 3:20; Ligji i Përt. 28:59
2. Këshilla të jashtë zakonshme tek 9:6; 28:29
3. Veprime të mrekullueshme tek Eksod. 34:10; I Kro. 16:9,12,24; Isa. 25:1

Konteksti duhet të përcaktojë nëse janë me kuptim pozitiv apo negativ. Këtu është gjykimi negativ i YHWH mbi vetë popullin e Tij. Ky gjykim do të bëjë që këshilltarët dhe drejtuesit e tij fetarë të dështojnë në bërjen e punës së tyre (shih vargjet 9-12).

Pali e citon këtë varg tek I Kor. 1:19 në diskutimin e tij të boshësisë së urtësisë njerëzore, sidomos ndërsa ajo përpiket të kuptojë pse duhej të vuante dhe të vdiste Mesia (dmth., ungjilli).

VERSIONI SHQIP: 29:15-16

¹⁵ Mjerë ata që shkojnë në vende të thella për t’ia fshehur Zotit planet e tyre,

Që i bëjnë veprat e tyre në terr

Dhe thonë: "Kush na sheh? Kush na njeh?"

¹⁶ I keni përmbysur plotësisht gjërat.

A mund të konsiderohet poçari i barabartë me argjilën?

A mundet vepra t’i thotë atij që e ka bërë: "Nuk më ka bërë ai"?,

Ose gjëja e formuar t’i thotë atij që e ka formuar: "Nuk ka zgjuarësi"?

29:15 “për t’ia fshehur Zotit planet e tyre” Kjo i referohet planit të drejtuesve të Judës për një aleancë politike me Egjiptin (shih 28:7-22; 30:1-5; 31:1-3) për t’i mbrojtur ata nga Asiria. Ata po besojnë tek Egjipti, jo tek YHWH!

▣ **“Kush na sheh?” ose “Kush na njeh?”** Ky është në thelb një mohim i pranisë personale të Perëndisë. Vargu 16 shpreh llogjikën dhe kotësinë e këtyre pohimeve.

29:16 “poçari” Perëndia si poçar është një metaforë e zakonshme biblike (shih Isa. 45:9; 64:8; Jer. 18:4 e në vazhdim; Jobi 10:9). Ajo ndoshta zhvillohet që nga krijimi fillestar i njerëzimit tek Zan. 2:7. Pali aludon ndaj këtij teksti tek Rom. 9:20. Romakëve 9 është konfirmimi i sovranitetit të plotë dhe tërësor të Perëndisë!

VERSIONI SHQIP: 29:17-21

¹⁷ Brenda një kohe shumë të shkurtër

Dhe Libani do të shndërrohet në një pemishte,

Dhe pemishtja do të konsiderohet si një pyll.

¹⁸ Të shurdhët do të kuptojnë atë ditë fjalët e librit

Dhe, të çliruar nga errësira dhe terri, sytë e të verbërve kanë për të parë.

¹⁹ Të përulurit do të mund të gëzojnë akoma te Zoti

Dhe të varfërit e njerëzimit do të ngazëllohen tek i Shenjti i Izraelit.

²⁰ Sepse tirani do të jetë zhdukur, tallësi do të jetë shkatërruar,

Dhe do të jenë shtarosur tërë ata që kurdisin paudhësi,

²¹ Që dënojnë një njeri për një fjalë,

Që i kurdisin kurthe atij që gjykon te porta,

Që prishin të drejtën e të drejtit për asgjë.

29:17-21 Ky pasazh përshkruan ditën e re mesianike që po vjen.

1. do të vijë së shpejti, v. 17a (shih 10:24-25)

2. Libani do të bëhet shumë pjellor, v. 17b,c, shih 32:15; 35:1-2 (NASB Study Bible [Bibla NASB e Studimit], fq. 996, e lidh këtë me Isa. 10:34 dhe pranon se Libani mund të jetë një mënyrë për t'iu referuar Asirisë). Senakeribi mburrej me shfrytëzimin që i bënte pyllit të Libanit (shih 37:24; II Mbre. 19:23).
3. të shurdhët do të dëgjojnë, v. 18a, shih 32:3; 35:5
4. të verbërit do të shohin, v. 18b, shih 32:3; 35:5
5. të përulurit do të gëzojnë në Zotin, v. 19a, shih 11:4; 61:1
6. të varfërit do të ngazëlleen tek i Shenjti i Izraelit, v. 19b, shih 3:14-15; 11:4; 14:30,32
7. tirani do të jetë zhdukur, v. 20a
8. tallësi do të jetë shkatërruar, v. 20a, shih 28:14
9. do të jenë shfarosur tërë ata që kurdisin paudhësi, v. 20b
10. drejtësia do të jetë ripërtërirë tek porta, v. 21, shih 32:7

Kjo është paralele nga ana teologjike me përshkrimin e mrekullueshëm të karakterit të YHWH tek 25:4. Vini re me vëmendje se pikat numër 3 dhe 4 janë kryesisht metafora për marrjen dhe të kuptuarit të zbulësës së YHWH (shih Ligji i Përt. 29:4; Isa. 5:12,13; 6:9; 30:9).

29:19 “Shenjti” Shih Temën e Veçantë tek 6:3.

VERSIONI SHQIP: 29:22-24

²² Prandaj kështu i thotë shtëpisë së Jakobit Zoti që shpengoi Abrahamin:
Tani e tutje Jakobi nuk do të turpërohet më dhe fytyra e tij nuk do të zverdhet më;
²³ Por kur do të shohë bijtë e tij, veprën e duarve të Mia në mes të tij,
Ata do të shenjtërojnë emrin Tim,
Do të shenjtërojnë të Shenjtin e Jakobit
Dhe do të kenë frikë nga Perëndia i Izraelit.
²⁴ Ata që kanë frymë të përdalë do të arrijnë të kenë gjykim
Dhe murmuruesit do të mësojnë doktrinën e shëndoshë".

29:22-24 Ndërsa vargjet 5-8 hyjnë në kontekstin e gjykimit mbi Jeruzalemin me një fjalë shprese, po kështu bëjnë edhe vargjet 22-24. Ky kontrast i shpejtë midis profecive të gjykimit dhe profecive të premtimit është karakteristikë e Profetëve. Gjykimi gjithmonë ka për qëllim restaurimin!

Po, Perëndia do të gjykojë popullin e Tij kur ata mëkatojnë dhe thyejnë besëlidhjen e Tij, por Ai ka një qëllim më të lartë për ta (dmth., një plan të përjetshëm shpengues për të gjithë njerëzimin).

Vini re frazat dhe titujt e ndryshëm që përcaktojnë Perëndinë e besëlidhjes.

1. Zoti, që shpengoi Abrahamin, v. 22
2. bijtë e Tij, veprën e duarve të Mia, v. 23
3. Emrin Tim... të Shenjtin e Jakobit, v. 23
4. Perëndia i Izraelit, v. 23, shih 1:4

29:22 Familja e zgjedhur e Abrahamit u rrit dhe u bënë fiset e bijëve të Jakobit. YHWH premtoi se do të vijë një ditë kur, me anë të fuqisë së Tij dhe pranisë së Tij të besëlidhjes, ata

1. Nuk do të turpërohet më, BDB 101, KB 116, *Qal* E PAKRYER, e përdorur shpesh tek Psalmet, Isaia dhe Jeremia
2. Dhe fytyra e tij nuk do të zverdhet më, BDB 301, KB 299, *Qal* E PAKRYER, FOLJA gjendet vetëm këtu
Të dy këto FOLJE i referohen shprehjeve hebraike të dëshpërimit dhe fajit për sjelljen e mosbindjes. Mëkatari ndjen pakënaqësinë e Perëndisë!

▣ **“që shpengoi Abrahamin”** Kjo FOLJE (BDB 804, KB 911, *Qal* E KRYER, shih Temën e Veçantë që vijon) përdoret këtu për Abrahamin. Kjo mund të kishte kuptimin

1. Shpenguar nga një familje politeiste (shih Zanafilla 11)
2. I zgjedhur në mënyrë të veçantë si partneri i Perëndisë në besëlidhje (dmth., Zanafilla 12, 15, 17)
3. Një veprim specifik çlirimi
 - a. Nga faraoni (shih Zan. 12:10-12)

b. Nga Ambimeleku (shih Zanafilla 20)
YHWH thirret “Shpenguesi i Izraelit” (shih 41:14; 43:14; 48:17; 49:7,26; 54:5,8). Ky koncept i YHWH si një shpengues i veçantë i një familjeje të zgjedhur mund të jetë thelbi teologjik i vargjeve 22-23.

TEMË E VEÇANTË: SHPENGOJ/ÇLIROJ (SPECIAL TOPIC: RANSOM/REDEEM)

I. DHJATA E VJETËR

A. Kryesisht, ka dy terma ligjorë hebraisht që e përçojnë këtë koncept.

1. *Ga'al* (BDB 145 I, KB 169 I), që në thelb do të thotë “çliroj [dikë] me anë të pagimit të një çmimi”. Forma e fjalës *go'el* i shton këtij koncepti ndërmjetësin personal; zakonisht ky ndërmjetës është një anëtar i familjes (pra, shpenguesi i fisit). Ky aspekt kulturor i së drejtës për të shpenguar objekte, kafshë, tokë (shih Lev. 25, 27), ose të afërm (shih Ruthi 4:14; Isa. 29:22) i transferohet teologjikisht çlirimit që i bën YHWH Izraelit nga Egjipti (shih Eks. 6:6; 15:13; Psa. 74:2; 77:15; Jer. 31:11). Ai bëhet “Shpenguesi” (shih Jobi 19:25; Ps. 19:14; 78:35; Fja. 23:11; Isa. 41:14; 43:14; 44:6,24; 47:4; 48:17; 49:7,26; 54:5,8; 59:20; 60:16; 63:16; Jer. 50:34).

2. *Padah* (BDB 804, KB 911), që në thelb do të thotë “çliroj” ose “shpëtoj”.

- a. shpengimi i të parëlindurve (Eks. 13:13-15; Num. 18:15-17)
- b. shpengimi fizik krahasohet me shpengimin shpirtëror (Psa. 49:7, 8, 15)
- c. YHWH shpëton Izraelin nga mëkati dhe rebelimi (Psa. 130:7-8)

B. Ky koncept teologjik përfshin një sërë elementesh të lidhura.

1. Ekziston nevoja, skllavërimi, falimentimi, burgosja.

- a. Fizike
- b. Shoqërore
- c. Shpirtërore (shih Psa. 130:8)

2. Duhet paguar një çmim për lirinë, lirim dhe rimëkëmbjen.

- a. E kombit të Izraelit (shih Ligji i Përt. 7:8)
- b. E individit (shih Jobi 19:25-27; 33:28; Isaia 53)

3. Dikush duhet të veprojë si ndërmjetës dhe bamirës. Në rastin e *ga'al*-it, ky ishte zakonisht një anëtar i familjes, ose farefis (shih *go'el*, BDB 145).

4. Shpesh, YHWH e përshkruan Vetën me terma familjarë.

- a. At'
- b. Bashkëshort
- c. Shpengues/Shpagues Faferisnor. Shpengimi kryhet më anë të veprimit personal të YHWH; paguhet një çmim dhe arrihet shpengimi!

II. DHJATA E RE

A. Ka disa terma që përdoren për përçimin e këtij koncepti teologjik.

1. *Agorazō* (shih 1 Kor. 6:20; 7:23; 2 Pje. 2:1; Zbu. 5:9; 14:3-4). Ky është term tregtar, që pasqyron pagimin e një çmimi për diçka. Ne jemi një popull i blerë me gjak, i cili nuk e ka jetën e vet në dorë. Ne i përkasim Krishtit.

2. *Exagorazō* (shih Gal. 3:13; 4:5; Efe. 5:16; Kol. 4:5). Edhe ky është term tregtar. Pasqyron vdekjen zëvendësuese të Jezusit për hirin tonë. Jezusi mbarti “mallkimin” e ligjit, që bazohej te veprat (pra, ligjit të Moisiut, shih Efe. 2:14-16; Kol. 2:14), të cilin njerëzit mëkatarë nuk e përmbushnin dot. Ai mbajti mbi Vete mallkimin (shih Ligji i Përt. 21:23) për të gjithë ne (shih Marku 10:45; 2 Kor. 5:21)! Në Jezusin, drejtësia dhe dashuria e Perëndisë u shkrinë në një për të mundësuar faljen, pranimin dhe komunikimin e plotë me Perëndinë!

3. *Luō* “çliroj”

- a. *Lutron*, “çmim i shlyer” (shih Mat. 20:28; Marku 10:45). Këto janë fjalë të fuqishme nga goja e vetë Jezusit në lidhje me qëllimin e ardhjes së Tij: pra, për të qenë Shpëtimtar i botës duke shlyer një borxh mëkati që nuk e kishte Ai Vetë

- (shih Gjoni 1:29).
- b. *Lutroō*, “çliroj”
 - (1) Çliroj/shpengoj Izraelin (Luka 24:21)
 - (2) Jezusi dha Vetën për të shpënuar dhe pastruar popullin e Vet (Titit 2:14)
 - (3) Jezusi ishte zëvendësues i pamëkatit (1 Pje. 1:18-19)
 - c. *Lutrōsis*, “çlirim”, “shpengim”, ose “lirim”
 - (1) Profecia e Zakarisë për Jezusin, Luka 1:68
 - (2) Lavdet e Hanës ndaj Perëndisë për Jezusin, Luka 2:38
 - (3) Flijimi më i mirë, i kryer një herë e përgjithmonë, nga Jezusi, Heb. 9:12

4. *Apolytrōsis*

- a. Shpengim në Ardhjen e Dytë (shih Veprat e Apo. 3:19-21)
 - (1) Luka 21:28
 - (2) Romakëve 8:23
 - (3) Efesianëve 1:14; 4:30
 - (4) Hebrenjve 9:15
- b. Shpengimi në vdekjen e Krishtit
 - (1) Romakëve 3:24
 - (2) 1 Korintasve 1:30
 - (3) Efesianëve 1:7
 - (4) Kolosianëve 1:14

5. *Antilytron* (shih 1 Tim. 2:6). Ky është pasazh kyç (si dhe Titit 2:14), sepse e lidh çlirimin me vdekjen zëvendësuese të Jezusit në kryq. Ai është flijimi i vetëm i pranueshëm, ai që vdiq për të gjithë (shih Gjoni 1:29; 3:16-17; 4:42; 1 Tim. 2:4; 4:10; Titit 2:11; 2 Pje. 3:9; 1 Gjonit 2:2; 4:14).

B. Koncepti teologjik në Dhjatën e Re.

1. Njerëzimi është i skllavëruar ndaj mëkatit (shih Gjoni 8:34; Rom. 3:10-18, 23; 6:23).
2. Robërimi i njerëzimit ndaj mëkatit është zbuluar me anë të ligjit të Moisiut në Dhjatën e Vjetër (shih Gal. 3) dhe me anë të Predikimit në Mal të Jezusit (shih Matu 5-7). Përpjekja njerëzore është kthyer në dënim me vdekje (shih Kol. 2:14).
3. Jezusi, qengji i pamëkatit të Perëndisë, ka ardhur dhe ka vdekur në vendin tonë (shih Marku 10:45; Gjonit 1:29; 2 Kor. 5:21). Ne jemi çliruar nga mëkati që t'i shërbejmë Perëndisë (shih Rom. 6).
4. Si rrjedhojë, YHWH dhe Jezusi janë “të afërm” që veprojnë në vendin tonë. Kjo vazhdon dhe metaforat e familjes (pra, ati, burri, biri, vëllai, i afërmi).
5. Shpengimi nuk është çmim që i paguhet Satanit (pra, siç thotë teologjia e mesjetës), por është pajtimi i fjalës dhe drejtësisë së Perëndisë me dashurinë e Perëndisë dhe shlyerjen e plotë në Krishtin. Në kryq u kthye paqja, rebelimi njerëzor u fal, dhe shëmbëllimi i Perëndisë në njerëzimin tani është plotësisht funksional për të patur bashkësi të ngushtë me Të!
6. Shpengimi ka dhe një aspekt në të ardhmen (shih Rom. 8:23; Efe. 1:14; 4:30), që ka të bëjë me trupin tonë të ringjalljes dhe me marrëdhënien e ngushtë dhe personale me Perëndinë Triun (shih Temën e Veçantë: Trinia / Special Topic: The Trinity). Trupi ynë i ringjalljes do të jetë si ai i Krishtit (shih 1 Gjonit 3:2). Ai kishte trup fizik, por me një aspekt shtesë nga ana dimensionale. Është e vështirë ta përcaktosh paradoksin e 1 Kor. 15:12-19 me 1 Kor. 15:35-58. Siç shihet, ka trup fizik dhe tokësor, por ka dhe trup qiellor dhe shpirtëror. Jezusi i ka të dy!

29:24 Ky varg është i kundërt i vargjeve 9-12,14. Zbulesa dhe të kuptuarit do të kthehen tek populli i Perëndisë përmes drejtuesve të Tij të thirrur, si civilë ashtu edhe fetarë! Kjo është një heqje e verbërisë dhe shurdhërisë së vargjeve 6:9-10!!

NASB

“mendje”

NKJV, NRSV, LXX, Peshitta

“frymë”

Fjala në hebraisht është *ruah* (BDB 924), e përdorur në kuptimin e veprimtarisë mendore (shih Eksod. 28:3; Ligji i Përt. 34:9; I Kro. 28:12; Jobi 20:3; Ezek. 20:32). Mbani mend, konteksti, konteksti, konteksti përcakton kuptimin e fjalës!

ISAIA 30

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Juda Paralajmërohet Kundër Aleancës Egjiptiane	Siguri e Kotë tek Egjipti	Në lidhje me Përfaqësinë e Dërguar në Egjipt	Një Traktat i Padobishëm me Egjiptin	Kundër Përfaqësisë ndaj Egjiptit
30:1-5 (1-5)	30:1-5 (1-5)	30:1-7 (1-5)	30:1-5	30:1-5 (1-5) Një Profeci Tjetër Kundër një Përfaqësie
30:6-17 (6-11)	30:6-7 (6-7) Një Popull Rebel	(6-7) Bashkëpunimi i Heshtur i Judës me Egjiptin	30:6-7 Populli i Pabindur	30:6-7 Testamenti
(12b-14)	30:8-11 (8-11) 30:12-17 (12b-14)	30:8-17 (8-14)	30:8-11 30:12-14 30:15-18	30:8-17 (8-11) (12-14) (15-17)
Perëndia është i Hirshëm dhe i Drejtë	Perëndia do të Tregohet i Hirshëm	Shpresë për të Shtypurit		Perëndia do të Falë
30:18 (18)	30:18-22 (18)	30:18 (18)	Perëndia do të Bekojë Popullin e Tij	30:18 (18)
30:19-22	(19-22)	30:19-22	30:19-26	30:19-26 (19-26)
30:23-33 (27-33)	30:23-26 (23-26) Gjykimi mbi Asirinë	30:23-26 Profeci Kundër Asirisë	Perëndia do të Ndëshkojë Asirinë	Kundër Asirisë
	30:27-33 (27-28) (29-33)	30:27-28 (27-28) 30:29-33	30:27-29 30:30-33	30:27-33 (27-33)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Ky kontekst i referohet revoltave të shumta kundër Asirisë pas vdekjes së Sargonit II në vitin 705 para Krishtit. Këto revolta nga shtete vasale të shumtë u thyen nga mbreti i ri Senakeribi.
- B. Egjipti, me të cilin Ezekia kërkoi një aleancë politike / ushtarake, ishte Dinastia e Njëzetë-e-pestë. Ai drejtohej nga mbreti kushit / Nubian, Shabaka, i cili u përpoq në mënyrë agresive që të tejkalonte të gjithë kombet e vegjël, nga brigjet e lumit Eufrat deri në kufijtë e Egjiptit, kundër Asirisë.
- C. Gjenden gjashtë profeci mjerimi në këtë njësi letrare (dmth., kapitujt 28-33).
 1. mjerë fiset veriore dhe jugore të Izraelit, kapitulli 28
 2. mjerë Jeruzalemi, 29:1-14
 3. mjerë ata që kërkojnë ndihmë tek aleancat politike dhe jo tek YHWH, 29:15-24
 4. mjerë ata që kërkojnë ndihmë nga Egjipti, kapitulli 30
 5. mjerë ata që kërkojnë ndihmë nga Egjipti, kapitujt 31-32
 6. mjerë Asiria, kapitulli 33

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 30:1-5

¹Mjerë bijtë rebelë, thotë Zoti,

Që bëjnë projekte që nuk vijnë nga Unë,
Që lidhin aleanca, por pa Frymën Time,
Për të grumbulluar mëkate mbi mëkate;

²Që shkojnë poshtë në Egjipt

Pa konsultuar më parë gojën Time,
Për t'u përforcuar në forcën e Faraonit
Dhe për të kërkuar strehë në hijen e Egjiptit!

³Por forca e Faraonit do të jetë turpi juaj
Dhe streha në hije të Egjiptit fatkeqësia juaj.

⁴Sepse princat e tij kanë shkuar në Tsoan
Dhe ambasadorët e tij kanë arritur në Hanes.

⁵Por do të turpërohen të gjithë nga një popull që nuk do t'u hyjë fare në punë,
Që nuk do t'u japë asnjë ndihmë o përfitim, por vetëm turp dhe poshtërim.

30:1 “Mjerë” Shih shënimin tek 18:1.

■ “**bijtë rebelë**” Ky titull nënkupton dy të vërteta.

1. Ata janë “bij” (dmth., pasardhës të Abrahamit, trashëgimtarë të premtimeve, shih Rom. 9:4-5)
2. Ata veprojnë “në mënyrë rebele” (BDB 710, KB 770, *Qal PJESORE AKTIVE*, shih 1:23), ku përkthehet “rebelë”, gjithashtu vër re 65:2. Kuptimi bazë i rrënjës është “kokëfortë” (shih Ose. 4:16). Tek Ps. 78:8 kjo fjalë dhe një sinonim (BDB 598) janë paralele (shih Ligji i Përt. 1:26,43; 9:7,23,24; 21:18,20; 31:27). Ky qëndrim e ka karakterizuar popullin e Perëndisë që nga kohërat antike. Ai është pjesë e mallkimit të Rënies!

Vini re se Isaia e tregon shumë specifikisht atë që ata kanë bërë për t'u quajtur “bijtë rebelë”.

1. Ata kanë bërë planet / projektet e tyre për t'u mbrojtur nga Asiria (shih 29:15)
2. Ata kanë bërë një aleancë politike (shih shënimin më poshtë) me Egjiptin (shih 20:5; 31:3; 36:9), por kanë shpërfillur Frymën e YHWH (praninë e Tij, premtimet dhe mbrojtjen e Tij, shih 28:14-22; 29:15-16)

NASB, NRSV	“lidhin një aleancë”
Shënimi në anë tek NASB	“derdh një pije ofrimi”
NKJV	“thurin plane”
TEV	“firmosin traktate”
NJB	“lidhin aleanca”
REB	“thurin skema”
LXX	“bëj marrëveshje”
Peshitta	“ofrojnë verë ofrimesh”

Kjo rrënjë në hebraisht ka disa kuptime.

1. קָנָה, FOLJE, BDB 650 I në prejardhjeje *Qal*
 - a. derdhin, në kuptimin metaforik, Isa. 29:10
 - b. derdhin, në kuptimin e drejtpërdrejtë, Isa. 30:1; Ose. 9:4
 - c. hedhin idhuj metali, Isa. 40:19; 44:10
2. קָנָה, FOJLE, BDB 651 II do të thotë “thur”, Isa. 25:7, REB

Edhe pse pija alkoolike (Ligji i Përt. 32:38) nuk dihej që të ishte pjesë e procedurave të aleancave, mund të ketë qënë për shkak të natyrës fetare të marrëveshjeve antike (shih Isa. 57:6).

30:2 “për të kërkuar strehë në hijen e Egjiptit” Këto reflektojnë dy termat (BDB 731, KB 797 dhe BDB 340, KB 337, të dyja *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE) të përdorura zakonisht për YHWH, por këtu ato përdoren për të përshkruar Egjiptin.

TEMË E VEÇANTË: HIJE (duke përdorur disa fraza të lidhura) [SPECIAL TOPIC: SHADOW (using several related phrases)]

Kjo është një shprehje hebraike për

1. “hijen” si mbrojtje
 - a. të YHWH – Isa. 16:3-4
 - b. të Egjiptit – Isa. 30:2-3
 - c. të Mesias së YHWH – Vaj. 4:20
2. “hijen e dorës”, gjithashtu përdoret për mbrojtjen e YHWH – Ps. 121:5; Isa. 49:2; 51:16; gjithashtu vër re Eksod. 33:22)
3. “hijen e çatisë sime”, një tjetër shprehje për mbrojtje – Zan. 19:8
4. “hijen e resë së veçantë të YHWH gjatë periudhës së endjes në shkretëtirë” (dmth., hija ditën, drita natën që i udhëhiqte ata) Eksod. 13:21-22; 14:19,20,24; Isa. 4:6; 25:4-5; 32:1-2
5. “hijen e krahëve” – shprehje hebraike për Perëndinë si një zog nënë – Ps. 17:8; 36:7; 57:1; 61:4; 91:1,4; Isa. 31:5 (të njëjtat pamje tek Ligji i Përt. 32:10-11; Ruthi 2:12; Mat. 23:37; Luka 13:34)
6. “hijen e një peme”
 - a. shëmbëlltyra në lidhje me Ambimelekun – Gjyq. 9:15
 - b. shëmbëlltyra e shqiponjës dhe vreshtit – Ezek. 17:23
 - c. shëmbëlltyra e Egjiptit – Ezek. 31:6,17
 - d. ëndrra e Nebukadnetsarit – Dan. 4:12
 - e. pamjet e robërimit të Izraelit – Osea 14:7

Hija ishte një metaforë e fuqishme, jetë shpëtuese për njerëzit e shkretëtirës.

■ **“Pa u konsultuar me Mua”¹¹²** Këta judeas dukshëm konsultonin okultin (shih 8:19), por jo profetin e YHWH (fjalë për fjalë: “pa pyetur gojën time”, shih Eksod. 4:16; Joz. 9:14).

¹¹² Versioni në shqip është: “pa konsultuar më parë gojën time”.

30:3 Nuk ka asnjë shpresë tek Egjipti (shih vargjet 3,5,7; 20:5-6; 36:6). Në mënyrë befasuese Juda e braktisi Perëndinë e saj të besëlidhjes për mbrojtjen e dikujt që dikur e kishte zaptuar! Juda do ta bëjë këtë gjë sërish në kohën e Jeremias (shih Jer. 2:13; 42:18-22)!

30:4 “princat e tyre¹¹³” MT ka “tij”, që ndiqet nga pjesa më e madhe e përkthimeve në anglisht. NASB mund të pranojë se këta “princa” i referohen drejtuesve të faraonit (shih 19:11), por në kontekst i referohet përfaqësuesve të Ezekias që kërkonin një aleancë politike / ushtarake me Egjiptin.

■ “Tsoan... Hanes” Këto dy qytete që u liruan rishtazi nga Dinastia e Njëzetë-e-pestë. Ata u përdorën për të treguar fuqinë e ushtrisë egjiptiane.

Dy qytetet e përmendura lidhen me rajonin delta të Nilit.

1. Tsoan gjithashtu njihet si Tanis ose Avaris (shih Num. 13:22; Ps. 78:12,43; Isa. 19:11).
2. Hanes gjithashtu është i panjohur (LXX e heq), por ndoshta lidhej me Tahpanhes (shih Jer. 2:16; 43:7,8,9; 44:1; 46:14), një fortesë e afërt. Disa studiues e lidhin këtë emër me Heracleopolis Magna për shkak se ai ishte një kryeqytet rajonal gjatë Dinastisë Nubiane.

30:5

NASB, NKJV “turpërohen”

NRSV “turp”

TEV “pendim”

NJB “zhgënjyer”

Të gjitha këto përkthime në anglisht kanë zgjedhur opsionin *Qere* (dmth. Leximi anësor) të studiuesve mazoretikë (הַרְשִׁי, BDB 101, KB 116, *Hiphil* E KRYER, EMRI [BDB 102] përdoret më vonë në këtë varg). Teksti MT (*Kethib*) ka “bën që të bjerë erë e keqe” (הַרְשִׁי, BDB 92, KB 107, *Hiphil* E KRYER; FOLJA përdoret tek Isa. 50:2 dhe EMRI tek Isa. 34:3).

VERSIONI SHQIP: 30:6-17

⁶ Një profeci kundër kafshëve të Neghevit:

Nëpërmjet një vendi të mjeruar dhe plot ankthe,

Prej të cilit *vijnë* luanesha dhe luani, nepërka dhe gjarpëri i zjarrtë që fluturon,

Ata mbartin pasuritë e tyre mbi kurrizin e gomarëve

Dhe thesaret e tyre mbi kurrizin e deveve

Një popull prej të cilit nuk kanë për të përfitur asgjë.

⁷ Sepse ndihma e Egjiptit është e kotë dhe e padobishme,

Prandaj unë e quaj:

"Rahab-Hem-Shebeth".

⁸ Tani eja, shkruaje këtë mbi një rrasë të vogël

Dhe shkruaje në një libër,

Që të mbetet për ditët e ardhshme,

Për gjithnjë, përjetë.

⁹ Sepse ky është një popull rebel, janë bij gënjeshtarë,

Bij që nuk duan të dëgjojnë

Ligjin e Zotit,

¹⁰ Që u thonë shikuesve: "Mos kini *vegime*,"

Dhe profetëve: "Mos na profetizoni gjëra të vërteta,

Na tregoni gjëra të këndshme,

Na profetizoni gjëra mashtruese.

¹¹ Dilni jashtë rruge, braktisni shtegun e drejtë,

Largoni nga sytë tona të Shenjtin e Izraelit!"".

¹² Prandaj kështu thotë i Shenjti i Izraelit:

"Me qenë se ju e përçmoni këtë fjalë

¹¹³ Versioni në shqip është: “princat e tij”. (shënim i perkthyesit)

Dhe keni besim te shtypja dhe te ligësia, dhe mbështeteni mbi to,

¹³ **Kjo paudhësi do të jetë për ju**

Si e çarë që rrezikon të rrëzohet,

Një dalje te një mur i lartë,

Rrëzimi i të cilit ndodh papritmas, në një çast,

¹⁴ **Dhe thuhet si një enë prej balte të pjekur,**

Që dikush copëton pa mëshirë

Duke mos mundur të gjejë në copat e tij qoftë edhe një copë

Për të marrë zjarr në vatër

Ose për të marrë ujë nga sterna".

¹⁵ **Sepse kështu thotë Zoti, Zoti, i Shenjti i Izraelit:**

"Duke u kthyer tek Unë dhe duke pushuar tek Unë, do të shpëtoni;

Forca juaj qëndron në qetësinë dhe në besimin tuaj.

Por ju nuk keni dashur,

¹⁶ **Madje keni thënë: "Jo, ne do të ikim me kuajt tanë!"**

Prandaj ju do të ikni.

Dhe: "Do të shkojmë me kuaj të shpejtë!"

Prandaj ata që do t'ju ndjekin do të jenë edhe më të shpejtë.

¹⁷ **Një mijë prej jush do të ikin nën kërcënimin e një të vetmi;**

Nën kërcënimin e pesë vetave do të ikni me vrap,

Deri sa të rrini si një hu mbi majën e një mali,

Si një flamur mbi një kodër".

30:6-7 Kjo përshkruan karvanët judeas që u dërguan përmes shkretëtirave të rrezikshme judease dhe egjiptiane (dmth., v. 6b,c), duke mbartur dhurata (v. 6d,e) në përpjekje për të formuar një alancë politike me Egjiptin (dmth., Rahabi, BDB 923, shih shënimin tek 27:1).

Bibla e Studimit NASB bën komentin se karvanit mund t'i jetë dashur të kthehet në Egjipt për shkak të kontrollit të ushtrisë asiriane të shtigjeve kryesore të karvanit (fq. 997, gjithashtu IVP *Bible Background Commentary* [Komentari i Sfondit Biblik IVP], fq. 621).

NIDOTTE, vëll. 3, fq. 87, bën komentin se kjo mund të përfaqësojë një tjetërsim të Eksodit. Por unë mendoj se në kontekst opsioni numër 1 (dmth., aleanca politike) i përshtatet më mirë. Unë kam listuar disa nga mundësitë interpretuese për ta ilustruar.

1. sa e paqartë mund të jetë poezia hebraike
2. si aludime të ndryshme mund të shihen pas fjalëve dhe frazave të ndryshme
3. për të theksuar sërish rëndësinë e të gjeturit të idesë kryesore të strofës dhe marrëdhënies së saj me kontekstin më të madh dhe jo të bazosh pikat kryesore teologjike në detaje të poezisë hebraike

30:6 Vini re “bishat / kafshët” (BDB 96) të Neghevit (BDB 616) që listohen.

1. luanesha, BDB 522
2. luani, BDB 539 I
3. nepërka, BDB 821
4. gjarpëri që fluturon, BDB 977 I me *Polel* PJESORE “fluturon” (BDB 733, KB 800), shih shënimin tek 14:29
5. gomerë, BDB 747
6. deve, BDB 168

Pikat 1-4 flasin për rrezikun e udhëtimit, ndërsa pikat 5-6 flasin për kafshët e ngarkesës që mbanin shtysa financiare.

30:7

NASB “Rahabi që është shfarosur”

NKJV “Rahab-Hem-Shebeth¹¹⁴” (“Rahabi rri pa bërë gjë”, shënim)

NRSV “Rahabi që rri pa lëvizur”

¹¹⁴ Ky është termi i përdorur në versionin në shqip.

TEV “Kështu e kam quajtur Egjiptin: ‘Dragoi i Padëmshëm’”

NJB “dhe kështu e kam quajtur atë ‘Rahabi-që-ka-rënë-në-kolaps’”

MT ka “Rahabi që rri pa lëvizur”. Rahabi i referohet Egjiptit. (Shih shënimin e plotë tek 51:9). UBS Hebrew Text Project [Projekti i UBS i Tekstit Hebraik] i jep MT “ata (janë) ndalim” një vlerësim “B” (pak dyshim). E gjithë ideja është se Egjipti nuk mund të ndalojë apo qoftë dhe të ndihmojë kundër pushtimit asirian të Palestinës. Gjarpëri (Rahab, BDB 923, KB 1193) është pa dhëmbë!

30:8 Ka dy arsye pse ka një shkrim të regjistruar (1) Perëndia dëshiron një provë të shkruar të rebelimit të popullit të Tij në mënyrë që kur Ai t’i çojë ata në gjyq, provat të jenë të dukshme (shih 8:1; Hab. 2:2) dhe (2) për të treguar kontrollin e Tij mbi historinë, dhe në këtë mënyrë, për të konfirmuar Vetveten dhe profetin e Tij në mënyrë që brezat e ardhshëm të mund t’i besojnë fjalës së Tij.

Gjenden disa urdhërime në këtë varg.

1. shko¹¹⁵, BDB 97, KB 112, *Qal* URDHËRORE
2. shkruaje, BDB 507, KB 503, *Qal* URDHËRORE
3. shkruaje, BDB 349, KB 347, *Qal* URDHËRORE
4. që të mbetet një dëshmi përjetë, BDB 224, KB 243, *Qal* URDHËRUESE

MT ka “një dëshmi¹¹⁶” (BDB 723 I), “përjetë” (BDB 761, shih NKJV, NJB, LXX, Peshitta), por rrënja, שר, normalisht ka kuptimin “përjetësi” (dmth., “një segment kohe”, i ngjashëm me ‘*olam*). Shpesh përkthimet në anglisht nuk e reflektojnë plotësisht hapësirën e mundshme semantike të termave hebraikë. Kjo është arsyeja pse krahasimi i përkthimeve në anglisht na vjen në ndihmë.

30:9 “Sepse ky është një popull rebel, janë bij gënjeshtarë,
Bij që nuk duan të dëgjojnë

Ligjin e Zotit” Shih v. 1; 1:2-3; 6:9-10; 29:9-12.

Forma FOLJORE “të dëgjojnë” (BDB 1033, KB 1570, *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE) përcakton “të dëgjosh në mënyrë që të veprosh” (dmth., Ligji i Përt. 4:1; 6:4). Ky koncept i një përgjigjeje me stilin e jetesës ndaj zbulësës hyjnore është zemra e besimit të Dhjatës së Vjetër (shih Ligji i Përt. 29:4). Sikurse e tregon qartazi ky varg, bindja është një problem i përsëritur për njerëzimin e rënë. Pika e dobët e Dhjatës së Vjetër nuk është zbulësia e saj, por partnerët njerëzorë të besëlidhjes (shih Galatasve 3). Këtu është nevoja për një “besëlidhje të re” (shih Jer. 31:31-34; Ezek. 36:22-38). Besëlidhja e re, ashtu sikurse e para, është e dizenuar për të nxitur marrëdhënie midis Perëndisë dhe njerëzimit dhe për të zbuluar karakteristikat e Perëndisë tek një botë e rënë. Bindja është thelbësore në të dyja (shih Mat. 11:29; Luka 6:46).

30:10-11 Judeasit e paperëndishëm jo vetëm që nuk duan të ndjekin YHWH, por ata nuk duan as të dëgjojnë nga lajmëtarët e Tij!

1. shikuesve, mos shihni
 - a. shikuesve, BDB 906, KB 1157, *Qal* PJESORE AKTIVE
 - b. mos shihni¹¹⁷, BDB 906, KB 1157, *Qal* E PAKRYER mohore
2. profetëve, mos na profetizoni
 - a. profetëve, BDB 302
 - b. mos na profetizoni, BDB 302, KB 301, *Qal* E PAKRYER mohore
3. na tregoni gjëra të këndshme, BDB 180, KB 210, *Piel* URDHËRORE
4. na profetizoni gjëra mashtruese, BDB 302, KB 301, *Qal* URDHËRORE. “Vegimet” (BDB 1122) gjendet vetëm këtu. Ata dëshironin çdo mesazh tjetër, vetëm mesazh të YHWH jo!
5. largohuni nga rruga, (fjalë për fjalë: “dilni jashtë rruge”), BDB 693, KB 747, *Qal* URDHËRORE
6. braktisni shtegun e drejtë, BDB 639, KB 692, *Hiphil* URDHËRORE
7. le të mos dëgjojmë më për të Shenjtin e Izraelit (fjalë për fjalë: “largoni nga sytë tanë të Shenjtin e Izraelit”) BDB 991, KB 1407, *Hiphil* URDHËRORE)

Këto janë pohime tmerruese. Isaia po përdor formën e një fjalimi demaskues për të nxjerrë konkluzionin e tij. Këta njerëz janë ndjekës të YHWH vetëm me fjalë!

¹¹⁵ Versioni në shqip është: “eja”.

¹¹⁶ Kjo fjalë mungon në versionin në shqip.

¹¹⁷ Versioni në shqip është: “Mos kini vegime”.

30:10 “shikuesve” Ky term (BDB 909) dukshëm lidhet me FOLJEN e zakonit “të shohësh” (BDB 906).

TEMË E VEÇANTË: TERMAT E NDRYSHËM HEBRAIKË PËR PROFETIN (SPECIAL TOPIC: THE DIFFERENT HEBREW TERMS FOR PROPHET)

Terma biblikë

1. *ro'eh* = “shikues” (BDB 906, KB 1157), 1 Sam. 9:9. Kjo referencë tregon kalimin tek termi *nabi*, që do të thotë “profet” dhe vjen nga rrënja “të thërrasësh”. *Ro'eh* vjen nga termi i përgjithshëm hebraik “të shohësh”. Ky person kuptonte rrugët dhe planet e Perëndisë dhe atij i merrej këshillë për të konfirmuar vullnetin e Perëndisë në një çështje të caktuar.
2. *hozeh* = “shikues” (BDB 302, KB 301), 2 Sam. 24:11; Amos 7:12. Ky është në thelb sinonim i fjalës *ro'eh*. Ajo vjen nga një term më i rrallë hebraik “të shohësh në një vegim”. Forma PJESORE përdoret më së shumti për t’iu referuar profetëve.
3. *nabi'* = “profet” (BDB 611, KB 661), lidhës i FOLJES akadiane *nabu* = “të thërrasësh” dhe i asaj në arabisht *naba'a* = “të lajmërosh”. Ky është termi më i zakonit në Dhjatën e Vjetër i përdorur për të përshkruar një profet. Ai përdoret më shumë se 300 herë. Etimologjia e saktë është e pasigurtë, por “të thërrasësh” duket se është opsioni më i mirë. Ndoshta kuptimi më i mirë vjen nga përshkrimi i YHWH i marrëdhënies së Moisiut me faraonin përmes Aaronit (shih Eksod. 4:10-16; 7:1; Ligji i Përt. 5:5). Një profet është dikush që flet për Perëndinë tek populli i Tij (shih Amos 3:8; Jer. 1:7,17; Ezek. 3:4).
4. Të tri termat përdoren për detyrën e profetit tek 1 Kro. 29:29; Samueli – *Ro'eh*; Natani – *Nabi'*; dhe Gadi – *Hozeh*.
5. Frazja *ish ha - 'elohim*, “njeri i Perëndisë” është gjithashtu një përshkrim më i gjerë për një folës për Perëndinë. Ai përdoret rreth 76 herë në Dhjatën e Vjetër në kuptimin e “profetit”.
6. Fjala e Dhjatës së Re “profet” është greke në origjinë. Ajo vjen nga
 - a. *pro*, që do të thotë “përpara” ose “për”
 - b. *phemi*, që do të thotë “të flasësh”.

30:12 “dhe keni besim te” Kjo FOLJE (BDB 105, KB 120, *Qal* E PAKRYER) përdoret shpesh tek Isaia.

1. besim tek Perëndia, shih 12:2; 26:3,4; 36:7,15; 37:10; 50:10 (tek emri i Zotit)
2. besim tek gjërat
 - a. 30:12, shtypja dhe ligësia
 - b. 31:1, forca ushtarake egjiptiane
 - c. 36:6,9, Egjipti
 - d. 42:17, idhujt
 - e. 47:10, ligësia
 - f. 59:4, konfuzioni
3. besim tek njerëzit, 36:5,6,9

■ **“mbështeteni”** Kjo FOLJE (BDB 1043, KB 1612, *Niphal* E PAKRYER) është paralele me “ki besim” (shih II Kro. 13:18; 14:11; 16:7,8). Ajo gjendet vetëm në prejardhjen *Niphal* dhe përdoret disa herë tek Isaia (shih 10:20 [dy herë]; 31:1; 50:10). Fjalë për fjalë ajo ka kuptimin “të mbështetesh (fizikisht) tek” ose “të mbahesh” (shih Zan. 18:4).

30:13-14 Këto janë dy metafora të përdorura për shkatërrimin që do të vijë: (1) rrëzimi i afërt i murit dhe (2) thyerja tërësore e një ene prej balte.

30:15 Vini re emrat për Perëndinë e Judës.

1. Adon YHWH (Zoti Perëndi)
2. I Shenjti i Izraelit, shih vargjet 11, 12

Këta janë tituj besëlidhjeje! (Shih Temën e Veçantë tek 1:1). Këta duhet të kishin qënë populli i besëlidhjes!

■ **“Duke u kthyer tek unë dhe duke pushuar tek unë, do të shpëtoni”** Vargjet 15-17 përshkruajnë dy reagime ndaj premtimeve të Perëndisë. Vargu 15 përshkruan besimin e vërtetë (shih Ps. 118:6-9), ndërsa vargjet 16-17 përshkruajnë besimin e rremë.

Shpëtimi (BDB 446, KB 448, *Niphal* E PAKRYER) përshkruhet me dy EMRA.

1. pendesa (fjalë për fjalë “të kthehesh pas”), BDB 1000, KB 1435; ky është një term i rrallë i gjendur vetëm këtu. Disa studiues sugjerojnë një lidhje me Mikean 2:8, por kjo nuk është e sigurtë. Rrënja bazë, שׁוּב, do të thotë “të kthehesh pas” dhe i përshtatet kontekstit.
2. pushoj, BDB 629 I, KB 692 II, do të thotë “qetësi”, “durim”, “paqe”
 - a. Jobi 17:16; Pred. 6:5, pushim në vdekje
 - b. Fjalët e Urta 29:9, nuk ka pushim për budallain
 - c. Isa. 30:15, ndoshta pushim nga lufta, bazuar në paralelizmin me Mikean 2:8, pika 1 më lartë

Prirja ime prej ungjilltari dëshiron që t’i kthejë këto fjalë kyçe, “shpëtuar”, “pendesë” dhe “pushim” në një mesazh ungjilli, por kjo nuk është Dhjata e Re! Kjo është një strofë për Judën që kërkon një aleancë ushtarake me Egjiptin. Ajo është kthyer me kurriz nga Perëndia i saj dhe nuk po pushon tek Ai (shih 15d).

■ **“forca juaj qëndron në qetësinë dhe në besimin tuaj”** Ky rresht është paralele me rreshtin më sipër, kështu që gjenden katër terma që YHWH përdor për t’iu drejtuar atyre.

1. pendesë, shih më lartë
2. pushim, shih më lartë
3. qetësi, BDB 1052, KB 1641, *Hiphil* PASKAJORE ABSOLUTE, shih 7:4; 32:17
4. besim, BDB 105, shih 32:17

Mbani mend se ky është një paralelizëm teologjik me thirrjen e Isaia ndaj Ashazit për “të mos pasur frikë dhe që zemra e tij të mos ligështohet” tek 7:4. Tani YHWH po i drejtohet Ezekias me të njëjtin mesazh! Ki besim tek Unë!

30:16 “ata që do t’ju ndjekin do të jenë edhe më të shpejtë” Juda po besonte tek fuqia ushtarake që ajo kishte në plan ta merrte nga Egjipti (shih 2:6-7; 31:1). Megjithatë, ndërsa ajo besonte në shpejtësinë e kalvarit të saj mercenar, Perëndia pohon shpejtësinë e ushtrisë së Tij surrogate asiriane.

30:17 “Një mijë prej jush do të ikin nën kërcënimin e një njeriu të vetëm” Kjo është terminologji e Luftës së Shenjtë (shih Lev. 26:8; Ligji i Përt. 32:30; Joz. 23:10). Ajo merret nga Eksodi dhe Pushtimi i Palestinës. Megjithatë, rezultatet tani përmbysen ndërsa Perëndia është në anën e Asirisë.

VERSIONI SHQIP: 30:18

**¹⁸ Prandaj Zoti do të presë për t’ju dhënë hir,
Pastaj Ai do të lartësohet, sepse i erdhi keq për ju,
Sepse Zoti është një Perëndi i drejtësisë.
Lum të gjithë ata që kanë shpresë tek Ai!**

30:18 “Zoti dëshiron të jetë i hirshëm me ju¹¹⁸” Çfarë vargu i mrekulluehëm (dhe një tjetërsim befasues) që zbulon karakterin e YHWH.

1. Dëshiron të jetë i hirshëm
 - a. dëshiron (fjalë për fjalë: “pret”), BDB 314, KB 313, *Piel* E PAKRYER
 - b. i hirshëm, BDB 335, KB 334, *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE
2. pret të lartësohet që t’i vijë keq për ju
 - a. pret (fjalë për fjalë: “lartësohet”), BDB 926, KB 1202, *Qal* E PAKRYER
 - b. dhembshuri / keqardhje, BDB 933, KB 1216, *Piel* PËRBËRJE PASKAJORE

Njerëzit duhet të besojnë në karakterin e Perëndisë. Ai dëshiron të bekojë (BDB 80) të gjithë ata që kanë dëshirë (fjalë për fjalë: “presin”, e njëjta FOLJE sikurse pika 1 më lartë, por këtu është një formë *Qal* PJESORE AKTIVE, shih 25:9; 26:8; 33:2; Ps. 33:20) për Të. Kjo “pritje” shpreh një pikëpamje besuese dhe të durueshme të pranisë, premtimeve dhe qëllimeve të Perëndisë (shih 48:9-11; Ose. 11:8-11), edhe në kohëra krize dhe pasigurie.

¹¹⁸ Versioni në shqip është: “Zoti do të presë për t’ju dhënë hir”.

VERSIONI SHQIP: 30:19-22

¹⁹ O popull i Sionit që banon në Jeruzalem, ti nuk do të qash më. Ai do të të bëj nder me siguri; duke dëgjuar zërin e britmës sate; sapo të të dëgjojë, do të përgjigjet. ²⁰ Edhe sikur Zoti t'ju japë bukën e ankthit dhe ujin e shtypjes, megjithatë ata që të mësojnë nuk do të duhet të fshihen, dhe sytë e tu do të shohin mësuesit e tu. ²¹ Kur do të shkoni djathtas ose kur do të shkoni majtas, veshët e tu do të dëgjojnë prapa teje një fjalë që do të thotë: "Kjo është rruga, ecni në të!". ²² Konsiderojini si të papastra shëmbëlltyrat tuaja të gdhendura të veshura me argjend dhe shëmbëlltyrat tuaja prej metali të derdhur të veshura me ar; do t'i flakni tutje si një gjë e papastër, "Jashtë!," do t'u thoni atyre.

30:19-22 Vini re se çfarë do të bëjë YHWH në të ardhmen për një Judë të penduar dhe besnike.

1. ata nuk do të qajnë më – kjo është e theksuar. Forma *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe *Qal* FOLJE NË TË PAKRYER të së njëjtës rrënjë (BDB 113, KB 129). Ndaj kësaj dite të re aludohet gjithashtu tek 25:8; 60:20; 61:1-3.
2. Ai me siguri do të tregohet i hirshëm – kjo bëhet formë e theksuar duke përdorur formën *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe *Qal* FOLJE NË TË PAKRYER të së njëjtës rrënjë (BDB 335, KB 334; shih shënimin tek v. 18).
3. Ai dëgjon zërin e britmës së tyre – BDB 1033, KB 1570, *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE
4. Ai do të përgjigjet – BDB 772, KB 851, *Qal* E KRYER, shih 58:9; 65:24 (dmth., besëlidhja është aktive dhe e fortë)
5. Ai nuk do të fshihet më – BDB 489, KB 486, *Niphal* E PAKRYER. Ky është një term i rrallë i gjendur vetëm këtu. Ai do të thotë fjalë për fjalë “të vendosesh në një cep” (NKJV). NASB e merr termin “fshih” nga një rrënjë në gjuhën arabike, “të mbulosh” ose “të ruash”.
6. Sytë e tu do të shohin Mësuesin tënd – BDB 906, KB 1157, *Qal* PJESORE AKTIVE
7. Veshët e tu do të dëgjojnë prapa teje një fjalë – BDB 1033, KB 1570, *Qal* E PAKRYER. Ky është tjetërsimi i pasazhit 6:9-10 dhe ripohimi i Ligjit të Përt. 29:4. “Fjala” (BDB 182) që ata do të dëgjojnë është pjesa tjetër e vargut, të cilat janë metafora për besimin e stilit të jetesës.
 - a. rruga, BDB 202 (dmth., jetesa e besëlidhjes, shih 35:8-9; 42:16; Ps. 25:8-9)
 - b. ecni në të, BDB 229, KB 246, *Qal* URDHËRORE (shih Lev. 26:3; Ligji i Përt. 8:6; 10:12; 11:22; 28:9; I Mb. 6:12; 8:36,61; II Kro. 6:16,27; Neh. 10:29; Isa. 2:3; Jer. 6:16; 44:10,23; Ezek. 5:6-7; 11:20; 18:17; 20:13,16,19,21; 33:15; 37:24; Dan. 9:10; Mikea 4:2)
 - c. të shkoni djathtas ose majtas (një tjetër shprehje e lidhur me të qëndruarit në shteg)
8. do të ktheheni nga idhujt tuaj
 - a. konsiderojini të papastra, BDB 379, KB 375, *Piel* E KRYER
 - b. flakni tutje, BDB 279, KB 280, *Qal* E PAKRYER
 - c. “jashtë!” do t'u thoni atyre, BDB 422, KB 425, *Qal* URDHËRORE

Isaia është unik në pohimin e tij se Jeruzalemi nuk do të bjerë kurrë, por Jeremia pohon se do të bjerë. Të dy pohojnë se do të restaurohet nëse ai kthehet tek YHWH!

30:20 Në këtë varg përmenden disa persona

1. “Zoti” – Adon
2. “Mësuesi yt” (dy herë)
3. “ju” (dmth., judeasit, SHUMËS)
“Mësues” mund t'i referohej
 1. YHWH (SHUMËSI I MADHËSHTISË, TEV, shih 45:15, “Ti je një Perëndi që e fshih Vetën”, por FOLJE tjetër)
 2. Mesia (përfaqësues i YHWH)
 3. Profetët / priftërinjtë (dmth., restaurimi i zbulesës së vërtetë, shih Ps. 74:9)
Termi “mësues” (מורה, BDB 435) mund të kuptohet si
 1. NJËJËS, John J. Owens, *Analytical Key to the OT* [Çelësi Analitik për tek Dhjata e Vjetër], vëll. 4, fq. 90, shih NASB, JPSOA, NRSV, ASV
 2. SHUMËS, Benjamin Davidson, *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon* [Leksikon Analitik i Hebraishtes dhe Gjuhës Kaldease], fq. 475, shih NKJV, REB

Forma mund të reflektojë ose njëren ose tjetrën (NIDOTTE, vëll. 2, fq. 538).

30:22

NASB “diçka e papastër”

NKJV “një gjë e papastër”

NRSV “si lecka të pista”

NJB “si gjëra të ndotura”

Peshitta “si ujë i papastër i një gruaje me menstruacione”

Ky është termi (BDB 188) që përcakton lecka që përdoren gjatë periudhës menstruale të një gruaje (shih Lev. 15:33; 20:18). Kjo duhet të ketë qënë një shprehje kulturore e fuqishme për diçka që nga ana ceremoniale ishte e papastër dhe që duhej të vihej mënjanë (shih 64:6).

LXX (REB) merr fjalën tjetër “largohu”¹¹⁹ (BDB 422, KB 425) si një term i ngjashëm, “feçe”, që do të ishte një tjetër shprehje kulturore e papastërtisë ceremoniale.

VERSIONI SHQIP: 30:23-26

²³ Atëherë Ai do t'i japë shiun për farën tënde që do të kesh mbjellë në tokë; dhe buka që toka do të prodhojë do të jetë e shijshme dhe e bollshme; atë ditë bagëtia jote do të kullojë në kullota të gjera. ²⁴ Qetë dhe gomerët që punojnë tokën do të hanë forazhin me kripë, të ajrosur me lopatën e drithit. ²⁵ Mbi çdo mal të lartë dhe mbi çdo kodër të lartë do të ketë rrëke dhe rrjedha uji ditën e masakrës së madhe, kur do të rrëzohen kullat. ²⁶ Drita e hënës do të jetë si drita e diellit, dhe drita e diellit do të jetë shtatë herë më e fortë, si drita e shtatë ditëve, ditën kur Zoti do të lidhë plagën e popullit të Tij dhe do të shërojë plagën e shkaktuar nga goditjet e Tij.

30:23-26 Kjo përshkruan bekimin bujqësor dhe blegtoral të premtuar farës së Abrahamit nëse ata do të ecin në besëlidhjen e YHWH (shih Levitikun 26 dhe Ligji i Përtërirë 27-28).

1. shi në kohën e duhur, vargjet 23,25, shih 35:6,7; 41:18; 43:19,20
2. të korra të mira, v. 23
 - a. të pasura¹²⁰ (BDB 206)
 - b. të bollshme (BDB 1032)
3. kullota të gjera për bagëtinë, v. 23, shih 32:20
4. një ushqim i veçantë për kafshët e krahut, v. 24 (termi BDB 330 gjendet vetëm këtu)
5. armiqtë e mposhtur, v. 25 (“mbi çdo kodër të lartë.” Po e njëjta shprehje është përdorur për adhurimin e *Ba'al*-it tek Osea)
6. dritë të bollshme për shëndet dhe rritje, v. 26, shih 60:20-21 (ku shtata është simbol i sasisë së përsosur dhe drita është simbol i pranisë së Perëndisë, dmth., emri i Tij, v. 27)

30:26 Këto bekime të ripërtëritjes (shih 11:6-9; Rom. 8:18-22) vijnë pas

1. ditës së masakrës së madhe, kur do të rrëzohen kullat, v. 25
2. ditës kur Zoti do të lidhë plagën e popullit të Tij
3. ditës kur Zoti do të shërojë plagën e shkaktuar nga goditjet e Tij

■ **“shërojë plagën e shkaktuar nga goditjet e Tij”** Kjo frazë dhe të tjera si ajo (dmth., Ligji i Përt. 32:39; I Samuel 2:6; II Mbre. 5:7; Jobi 5:18; Isa. 45:7; Jer. 1:10; 24:6; 31:28; Ose. 6:1; Amos 3:6) kanë bërë që studiuesit modernë të vënë në pikëpyetje karakterin e mëshirshëm të Perëndisë. Këto janë të gjitha mënyra shprehimore për të pohuar monoteizmin (dmth., një dhe vetëm një shkak). Njerëzit modernë perëndimorë supozojnë se ka shumë shkakësi në përjetesat dhe historitë e tyre. Bibla pohon sovranitetin e Perëndisë në të gjitha sferat e realitetit. Ai është i pranishëm dhe veprues!

VERSIONI SHQIP: 30:27-33

²⁷ Ja, emri i Zotit vjen nga larg;

¹¹⁹ Versioni në shqip është: “Jashtë!”.

¹²⁰ Versioni në shqip është: “të shijshme”.

Zemërimi i Tij është i zjarrtë dhe barra e Tij e rëndë;
 Buzët e Tij janë plot indinjatë
 Dhe gjuha e Tij si një zjarr që të përpin;
²⁸ Fryma e Tij është si një përrua që vërshon
 Dhe që arrin deri në qafë
 Për të shoshitur kombet me shoshën e shkatërrimit
 Dhe për të vënë në nofullat e popujve një fre që t'i bëjë të përdalin.
²⁹ Atëherë do t'ia merrni një këngë si natën kur kremtoni një festë;
 Dhe do të keni gëzim në zemër, ashtu si ai që shkon me zërin e fyellit
 Në malin e Zotit, në Kështjellën e Izraelit.
³⁰ Pastaj Zoti do të bëjë të dëgjohej zëri i Tij madhështor
 Dhe do të tregojë si godet me krahun e Tij kur tërbohet zemërimi i Tij,
 Në flakën e një zjarri gllabërues,
 Në mes shpërthimesh të furishme, uraganësh dhe breshëri gurësh.
³¹ Me qenë se Asiria do të goditet nga frika e zërit të Zotit,
 Që do ta rrahë me shufër;
³² Dhe çdo goditje që do të jepet me shkopin
 Të cilin Zoti do të bëjë t'i bjerë mbi të,
 Do të shoqërohet nga *tingujt e* dajreve dhe të qesteve.
 Ai do të luftojë kundër asaj duke tundur dorën në mënyrë kërcënuese.
³³ Tofeti është përgatitur prej shumë kohe,
 Ai është gati edhe për mbretin;
 Ky e ka bërë të thellë dhe të gjerë;
 Mbi turrën e druve për ta djegur ka zjarr dhe dru me shumicë;
 Fryma e Zotit, si një rrymë sqfuri, do ta ndezë.

30:27-33 Kjo strofë reflekton gjykimin e Perëndisë mbi Asirinë në shprehje të teofanisë si një stuhi që afrohet (shih Eksod. 19:16 e në vazhdim; Gjyq. 5:4-5; Ps. 18:7 e në vazhdim; 50:3-5; Hab. 3:3-4).

1. elementët e teofanisë – vargjet 27, 30a-c, 33e
2. elementët e stuhisë – vargjet 28, 30d
3. elementët e restaurimit – vargu 29
4. elementët e gjykimin – Asiria, vargjet 31-33

30:27

NASB “i dëndur është tymi i Tij”
 NKJV “barra e Tij është e rëndë”
 NRSV “në tym të dendur që ngrihet”
 NJB “i rëndë kërcënimi i tij”

MT ka s כבד, BDB 457, KB 451, NDËRTHURJE BDB 673, “tym që ngrihet”. Fjala e parë mund të ketë kuptimin

1. të jetë e rëndë
2. me peshë
3. rëndë
4. nderuar

Termi i dytë (משאה, BDB 673, KB 640) gjendet vetëm këtu në Dhjatën e Vjetër. BDB thotë se ajo ka kuptim “i lartësuar” (re). KB thotë se ajo ka kuptimin “të ngresh lart, lartësim”, por ajo gjithashtu liston Gjyq. 20:38-40 si një formë paralele ku משאה, Isa. 30:38, përcakton tymin që ngrihet nga një qytet që digjet. Konteksti i Isa. 30:27 është një kontekst teofanie dhe gjykimi, kështuqë të dyja përputhen.

1. lartësim, duke përcaktuar një re (dmth., *Shekinah*)
2. tym i rëndë

30:28 “që arrin deri në qafë” Po e njëjta shprehje u përdor për pushtimin asirian tek 8:8. Këtu shprehja kthehet në kahun e kundërt dhe YHWH lufton në anën e Judës kundër Asirisë.

30:29 “malin e Zotit, në kështjellën e Izraelit” Këto janë shprehje për tempullin në Jeruzalem për shkak të paralelizmit. Shpesh “shkëmb” i referohet vetë YHWH (shih 17:10; Ligji i Përt. 32:4,18,30; I Sam. 2:2; Ps. 18:2,31,46; 28:1; 31:3; 42:9).

30:30 “zëri i Tij” Fjalë për fjalë “madhështia (BDB 217) e zërit të Tij”. Vullneti i Perëndisë përmbushet përmes të folurit (p.sh., krijimi, Zanafilla 1). Zëri i Tij vepron (shih Isa. 45:23; 55:11; Mat. 24:35). Pamja e Jezusit me një shpatë me dy tehe (shih Heb. 4:12) e cila del nga goja e Tij (shih Isa. 49:2; Zbu. 1:16; 2:12,16; 19:15) është nga ana teologjike paralele, sikurse është “shkopi i gojës së Tij” tek Isa. 11:4

▣ **“breshëri”** Perëndia e përdori breshërin tek Joz. 10:11 si një mënyrë për të mposhtur kanaanejtë dhe për t’i dhënë fitore Izraelit (shih Joz. 10:14,42; 23:3,10).

30:31

NASB, TEV, NJB	“do të tmerrohet”
NKJV	“do të vihet poshtë”
NRSV	“do të goditet nga frika”
JB	“do të goditet”
LXX, Peshitta	“do të mposhtet”

FOLJA (BDB 369, KB 365, *Qal* E PAKRYER) do të thotë fjalë për fjalë “të goditesh”, që përcakton një mposhtje tërësore në betejë e cila paraprihet nga një frikë mpirëse dhe paralizuese për mposhtjen që do të vijë (shih 7:8; 8:9 [tri herë]; 9:4; 20:5; 30:31; 31:4,9; 37:27; 51:6,7). YHWH po lufton në anën e popullit të Tij kundër Asirisë. Frika dhe paniku dhe humbja që ka përjetuar Izraeli dhe Juda tani po ndihet nga Asiria (shkopi i zemërimit të YHWH, shih 10:5).

▣ **“Ai godet me një shkop”¹²¹** Tek Isaia 10:5, Asiria quhet “shkopi i zemërimit të Perëndisë”, por këtu rolet janë ndërruar njëri me tjetrin dhe Perëndia është rikthyer në anën e popullit të Tij. Shkopi tani ndjen shkopin!

30:32 Gjykimi i Zotit tregohet nga shprehja e goditjes me një shkop. Ka mundësi që dy rreshtat që vijojnë (v. 32c,d) të përshkruajnë

1. goditje që jepen gjatë festës muzikore të gëzimit
2. se gëzimi i Judës pason mposhtjen e Asirisë nga YHWH (shih v. 32d)

30:33 “Tofeti” Kjo është një fjalë në hebraisht për “vendin e djegies” (BDB 1075). Ajo përdoret shpesh në lidhje me adhurimin e perëndisë *Molech*. Këtu konteksti mund të nënkuptojë

1. një vend flijimi ndaj YHWH të përgatitur nga mbreti i popullit të Tij të restauruar
2. një turrë drush varri për mbretin e Asirisë e përgatitur nga Vetë YHWH (shih 31:9)
3. “Mbreti” që i referohet *Molech*-ut, perëndisë fenikase të zjarrit (shih Lev. 18:21)

Në kontekst pika 2 përshtatet më mirë.

¹²¹ Versioni në shqip është: “që do ta rrahë me shufër”.

ISAIA 31

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Ndihma jo tek Egjipti por tek Perëndia	Kotësia e të mos Besuarit te Perëndia	Kundër Egjiptit	Perëndia do të Mbrojë Jeruzalemin	Kundër Aleancës Egjiptiane
31:1-3 (1-3)	31:1-3 (1-3)	31:1-3 (1-3)	31:1-3	31:1-3 (1-3)
	Perëndia do të Çlirojë Jeruzalemin	Kundër Senakeribit		Kundër Asirisë
31:4-5 (4-5)	31:4-5 (4-5)	31:4-9 (4-5)	31:4-5	31:4-9 (4-9)
31:6-9 (6-9)	31:6-9 (6-9)		31:6-9	

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Kapitujt 31-32 janë një njësi letrare që trajton të njëjtën ngjarje historike sikurse 29:15-30:33. Ezekia u përpoq të kërkonte një aleancë me Egjiptin për të mbrojtur veten nga sulmi asirian, por në vitin 701 para Krishtit Senakeribi pushtoi Judën dhe shkatërroi dyzetë e gjashtë qytete të fortifikuara, edhe pse vetë Jeruzalemi shpëtoi.
- B. Anchor Bible [Bibla Spirancë] ka një tabelë interesante që tregon kalimet karakteristike profetike midis gjykimit dhe shpresës (fq. 426).

<u>Rrezik</u>	<u>Siguri</u>
28:14-15	28:16-17
29:1-4	29:5-8
29:15-16	29:17-21
30:1-17	30:29-33
31:1-3	31:4-5, 8-9

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 31:1-3

¹ Mjerë ata që zbresin në Egjipt në kërkim të ndihmës

Dhe u besojnë kuajve,

Kanë besim te qerret, sepse janë të shumta

Dhe te kalorësit, sepse janë shumë të fuqishëm,

Por nuk shikojnë të Shenjtin e Izraelit dhe nuk kërkojnë Zotin.

² Megjithatë edhe Ai është i urtë dhe do të sjellë gjëmën;

Ai nuk do t'i tërheqë fjalët e Tij,

Por do të ngrihet kundër shtëpisë së njerëzve të këqij

Dhe kundër ndihmës së atyre që bëjnë paudhësi.

³ Por Egjiptasit janë njerëz dhe jo Perëndi,

Kuajt e tyre janë mish dhe jo frymë.

Kur Zoti do të shtrijë dorën e Vet,

Mbrojtësit do t'i merren këmbët

Dhe i mbrojturi do të rrëzohet,

Do të vdesin të gjithë bashkë.

31:1 “Mjerë” Kjo është hera e pestë e “mjerë” nga një seri e tyre që filloi tek vargjet 28:1; 29:1,15; 30:1; 31:1; 33:1. Termi nis një metër poetik të një vaji varrimi. Shih shënimin tek 5:8

☐ **“që zbresin në Egjipt në kërkim të ndihmës”** Populli i Perëndisë po përpiqej të kishte besim (BDB 105, KB 120, shih Temën e Veçantë tek 22:23) në aleanca politike në vend që të kishte besim tek fuqia, prania dhe premtimet e YHWH për ndihmë (shih kapitujt 28-34).

☐ **“kuajve... qerret... kalorësit”** Asirianët njiheshin për kalorësinë e tyre shumë të madhe. Egjipti njihej për kontigjentin e tij shumë të madh të qerreve. Juda kishte frikë nga asirianët dhe po e mbante besimin e vet tek Egjipti dhe jo tek Perëndia. Njerëzit të të gjitha kohërave duhet të bëjnë kujdes që të mos e mbajnë besimin e tyre tek niveli aktual i teknologjisë apo superioriteti numerik dhe jo tek Perëndia i krijimit dhe mëshirës.

☐ **“qerret”** Egjipti eksportonte qerre tek shtetet përreth (shih I Mbre. 10:29), por ata mund të ishin të frytshëm vetëm në një tokë të sheshtë, dhe jo në hapësirën kodrinore të Judës.

☐ **“të Shenjtin e Izraelit... Zotin”** Këta dy terma i referohen Perëndisë së Besëlidhjes (shih 1:4). I pari i referohet natyrës së Tij të drejtë, por është gjithashtu Perëndia që i thërret njerëzit mëkatarë që të jenë bijtë e Tij. Termi i dytë është emri i Besëlidhjes për Perëndinë, (YHWH) (shih Eksod. 3:14). Shih Temën e Veçantë: Emra për Perëndinë / Special Topic: Names for Deity tek 1:1.

☐ **“shikojnë... kërkojnë”** Të dy këto FOLJE janë *Qal* MOHORE E KRYER, që tregon një rrethanë të vendosur.

1. shikojnë (fjalë për fjalë: “vërejnë me vëmendje”), BDB 1043, KB 1609, shih 17:7,8

2. kërkojnë, BDB 205, KB 233, shih 9:13; 55:6; 58:2; 65:10

Këto FOLJE tregojnë një element personal të fortë (shih Dan. 9:13).

31:2 “Ai është i urtë dhe do të sjellë gjëmën” Bibla NET e sheh këtë si një koment sarkastik mbi këshilltarët e Judës që po kërkojnë ndihmë nga Egjipti. Megjithatë, i gjithë vargu, dhe jo vetëm dy rreshtat e fundit, flet për YHWH.

☐ **“Ai nuk do t'i tërheqë fjalët e Tij”** Kur Perëndia flet, mund të mbahemi tek fjalët e Tij (shih Isa. 45:23; 55:11; Jer. 44:29).

☐ **“do të ngrihet”** Kjo FOLJE (BDB 877, KB 1086, *Qal* E KRYER) përdoret në mënyrë antropomorfike për YHWH që ngrihet nga froni i Tij për të luftuar në emër të popullit të Tij (shih 14:22) ose kundër popullit të Tij (shih Amos 7:9). Shih Temën e Veçantë: Perëndia i Përshkruar si Njerëzor (Gjuha Antropomorfike) / Special Topic: Anthropomorphic Language Used for God tek 6:1.

■ **“shtëpisë së njerëzve të këqij... atyre që bëjnë paudhësi”** Këto dy fraza i referohen Judës (dmth., “ai që merr ndihmën”, v. 3e) dhe aleancave të saj politike (dmth., Egjipti, “ai që e jep ndihmën”, v. 3d).

31:3 Ky është një krahasim midis brishtësisë së qenieve njerëzore dhe përjetësisë së Perëndisë (*El*). Në mënyrë specifike këtu ajo mund t’i referohet Eksodit 14:26-31a.

Ky varg gjithashtu qartazi vë në kontrast Perëndinë (*El*) me mishin. Perëndia është “frymë” (shih Gjoni 4:24). Ai mund të marrë formë njerëzore (teofani), por Ai është frymë dhe banon përgjatë krijimit të Tij (shih I Mbret. 8:27; Jer. 23:24). Ai zgjedh të ketë marrëdhënie me besimtarët e përlulur dhe të penduar (dmth., Isa. 66:1-2).

■ **“Zoti do të shtrijë dorën e Vet”** Kjo është një shprehje antropomorfike e veprimeve të Perëndisë. Shih Temën e Veçantë tek 6:1.

■ **“do të vdesin të gjithë bashkë”** Kjo FOLJE (BDB 477, KB 476, *Qal* E PAKRYER) përshkruan një shkatërrim dhe fund tërësor (shih 1:28; 16:4; 29:20). Ajo që duket e fuqishme dhe që do të zgjasë, nuk është më e tillë! Kjo është e ngjashme me fjalën e urtë për kalimin e qenies njerëzore si bari (shih Isa. 40:6-8; Ps. 90:5-6; 103:15; 104:14; Jakobi 1:10-11; I Pjet. 1:24).

VERSIONI SHQIP: 31:4-5

⁴ Sepse kështu më ka thënë Zoti:

"Ashtu si luani apo luanesha vrumbullin mbi prenë e vet

(Kur kundër tij është mbledhur një numër i madh barinjsh

Dhe ai nuk ka frikë nga britmat e tyre dhe as trëmbet nga zhurma e tyre),

Kështu do të zbresë Zoti i ushtrive për të luftuar në malin e Sionit dhe në kodrën e tij.

⁵ Ashtu si zogjtë fluturojnë mbi të vegjëlit e tyre, kështu Zoti i ushtrive do të mbrojë Jeruzalemin,

Do ta mbrojë dhe do ta çlirojë,

Do ta kursejë dhe do ta shpëtojë".

31:4 “luani” Kjo metaforë duket se përshkruan Perëndinë si të fuqishëm dhe të fortë mbi vetë vendin e Tij (dmth., tempullin). Nëse është kështu, atëherë ky është një kthim i strofës së parë në kahun e kundërt (31:1-3).

■ **“do të zbresë Zoti i ushtrive”** Kjo FOLJE (BDB 432, KB 434, *Qal* E PAKRYER) do të thotë “të zbresësh”, “të shkosh poshtë”, “të ulësh”. Ajo përdoret disa herë për YHWH që le vendin e Tij në qiell dhe vjen në tokë.

1. Për të parë dhe për t’iu përgjigjur veprimeve të njerëzve, Zan. 11:5,7; 18:21

2. Për ta zbuluar Vetën e Tij tek njerëzit, Eksod. 3:8; 19:11,18,20; Num. 11:17,25; 12:5 (dy vende të veçanta ku listohen karakterstikat e Tij janë Eksod. 34:5,6-7; Neh. 9:13,17)

3. Për të karakterizuar YHWH në disa psalme, II Sam. 22:10; Ps. 18:9; 144:5

4. Për gjykim, Mikea 1:3 (sikurse pika 1)

Kjo FOLJE është hapësinore (dmth., poshtë), por është metaforike kur i referohet marrëdhënies midis qiellit dhe tokës (shih Veprat e Apo. 1:2,9).

Juda zbriti në Egjipt (v. 1, e njëjta FOLJE), YHWH ZBRET PËR TË MBROJTUR Jeruzalemin edhe në mes të mosbesimit të tyre. Isaia në mënyrë të veçantë pohon paprekshmërinë e Jeruzalemit! Megjithatë, profetët e mëvonshëm nuk kanë të njëjtin optimizëm rreth aftësisë së Judës për t’u penduar dhe për të besuar tek YHWH (shih Jer. 26:18; Mikea 3:11-12; 5:5b-6,7-8).

31:5 “si zogjtë fluturojnë” Kjo është një referencë ndaj Perëndisë si i butë dhe besnik si një zog nënë (“do të mbrojë”, BDB 170, KB 199, të dyja *Hiphil* E PAKRYER dhe *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE e së njëjtës rrënjë për të treguar intensitet). Shpesh herë në Bibël, Perëndia përshkruhet nga metafora femërore (shih Zan. 1:2; Ligji i Përt. 32:11; Isa. 40:31; Ose. 11:4; Mat. 23:37; Luka 13:24).

Vini re se çfarë do të bëjë YHWH për popullin e Tij tek v. 5.

1. do të mbrojë, BDB 170, KB 199 *Hiphil* E PAKRYER

2. do të mbrojë, BDB 170, KB 199, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE

3. do ta çlirojë, BDB 664, KB 717, *Hiphil* E KRYER

4. do ta kursejë, BDB 820, KB 947, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE
5. do ta shpëtojë, BDB 572, KB 589, *Hiphil* E KRYER

■ **“Ai do të kalojë¹²²”** Kjo FOLJE (BDB 820, KB 947, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE, shih Eksod. 12:11-27) i referohet mbrojtjes së Perëndisë nga forcat njerëzore. Duket se ka një aludim ndaj ndodhisë së Pashkës të Librit të Eksodit ku Perëndia, kundër çdo mundësie njerëzore, mbrojtji dhe çliroi popullin e Tij.

VERSIONI SHQIP: 31:6-9

⁶ **Kthehuni tek Ai nga i cili jeni larguar shumë, o bij të Izraelit! ⁷ Atë ditë secili do të flakë idhujt e tij prej argjendi dhe idhujt e tij prej ari, që duart tuaja kanë bërë duke mëkatuar për ju.**

⁸ **“Atëherë Asiria do të bjerë nga një shpatë jo prej njeriu,**

Dhe një shpatë jo prej njeriu do ta përpijë;

Do t’ia mbathë para shpatës

Dhe të rinjtë e tij do t’i nënshtrohen punës së detyruar.

⁹ **Nga frika do të kalojë përtej kështjellës**

Dhe princat e saj do të tmerrohen për shkak të flamurit,”

Thotë Zoti, që ka zjarrin e Tij në Sion dhe furrën e Tij në Jeruzalem.

31:6 “Kthehuni tek Ai” FOLJA është *shub* (BDB 996, KB 1427, *Qal* URDHËRORE), që në thelb ka kuptimin “të kthehesh pas” ose “të rikthehesh”. Ajo mund të përdoret për

1. të kthyerit larg nga Perëndia, Num. 14:43; Joz. 22:16,18,23,29; Mbre. 2:19; 8:33; I Sam. 15:11; I Mbre. 9:6; Jer. 3:19; 8:4
2. të kthyerit tek Perëndia, I Mbre. 8:33,48; II Kro. 15:4; 30:9; Ps. 51:13; 116:7; Isa. 6:10; 10:21,22; 31:6; Jer. 3:7,12,14,22; 4:1; 5:3; Ose. 3:5; 5:4; 6:1; 7:10,16; 11:5; 14:1,2; Amos 4:6,8,9,10,11 (vini re veçanërisht, Jeremia 7 dhe Amos 4)
3. YHWH fillimisht i tha Isaias se Juda nuk do të pendohej / nuk mund të pendohej (shih 6:10), por nuk është hera e parë në këtë libër që Ai i thërret ata të kthehen tek Ai.

Pendesa nuk ka të bëjë me një emocion por është një qëndrim ndaj Perëndisë. Ajo është një riorientim i jetës nga vetja tek Ai. Ajo tregon një gatishmëri për të ndryshuar dhe për t’u ndryshuar. Ajo nuk është ndalimi tërësor i mëkatit, por një ndalim ditor i rebelimit të njohur! Ai është një tjetërsim i rezultateve të vetë-qendëruara të Rënies tek Zanafilla 3. Ai tregon se shëmbëlltira dhe ngjashmëria me Perëndinë (Zan. 1:26-27), edhe pse e dëmtuar, është restauruar! Marrëdhënia e njerëzve të rënë me Perëndinë është e mundur sërish.

Pendesa në Dhjatën e Vjetër kryesisht ka kuptimin e “ndryshimit të veprimit”, ndërkohë që “pendesa” në Dhjatën e Re kryesisht ka kuptimin e “ndryshimit të mendjes”. Të dyja këto janë të nevojshme për pendesë të vërtetë biblike. Është gjithashtu e nevojshme të kuptojmë se pendesa është si një veprim fillestar ashtu edhe një proces i vazhdueshëm. Veprimi fillestar mund të shihet tek Marku 1:15; Veprat e Apo. 3:16 dhe 19; 20:21, ndërsa procesi i vazhdueshëm mund të shihet tek I Gjonit 1:9; Zbulesa 2 dhe 3. Pendesa nuk është fakultative (shih Luka 13:3)! Shih Temën e Veçantë: Pendesa në Dhjatën e Vjetër / Special Topic: Repentance in the OT tek 6:10.

■ **“nga i cili jeni larguar shumë”** Kjo flet për rebelimin e Judës kundër YHWH.

1. “shumë”, BDB 770, KB 847, *Hiphil* E KRYER, kjo fjalë ishte përdorur tek 30:33 për të përshkruar turrën e druve të varrit të Mbretit të Asirisë. Ajo gjithashtu mund të përshkruajë mëkat, sikurse bën këtu dhe tek Osea 5:2; 9:9. Ajo mund t’i referohet planit “sekret” të Judës për të kërkuar ndihmë nga Egjipti (shih 29:15).
2. “larguar”, BDB 694, këtu i referohet femohimit, shih Ligji i Përt. 13:5; Isa. 1:5; 31:6; Jer. 28:16; 29:32

■ **“o bij të Izraelit”** Në Bibël termi “Izrael” mund t’i referohet disa gjërave: (1) ai mund t’i referohet Patriarkut Jakob dhe bijëve të tij, (2) ai mund t’i referohet Dhjetë Fiseve Veriore – gjithashtu të quajtura Samaria dhe Efraim ose (3) mund t’i referohet Judës. Në këtë kontekst është pika 3.

¹²² Versioni në shqip është: “do ta kursejë”.

31:7 Izraeli ishte bërë ekletik në besimin e tij dhe përpiquej të përfshinte ritet kanaanease të pjellorisë (shih Temën e Veçantë tek 17:8) së bashku me adhurimin e tij ndaj YHWH. Ky është gjithmonë një shkatërrim. YHWH ose do të jetë Perëndia ose nuk do të jetë asgjë.

31:8 “Asiria do të bjerë” Asiria ishte mjeti që Perëndia përdori për të gjykuar Dhjetë Fiset Veriore (shih Isa. 10:5), por Perëndia gjithashtu do të trajtonte me drejtësi edhe kombin e paperëndishëm të Asirisë (shih 10:12; 14:15; 30:31-33; 37:7). Ninive, kryeqyteti i Asirisë, ra tek Neo-Babilonia në vitin 612 para Krishtit.

▣ **“një shpatë jo prej njeriu do ta përpijë”** Lexoni kapitujt 36 dhe 37 të Isaias, të cilët përshkruajnë pushtimin dhe rrethimin e Jeruzalemit nga Senakeribi. Vini re çlirimin e mrekullueshëm të Perëndisë (jo nga shpata e njeriut) tek vargu 37:36.

▣ **“të rinjtë e tij do t’i nënshtrohen punës së detyruar”** Ushtritë e mposhtura që mbijetonin në betejë mund të

1. rekrutoheshin si mercenarë në ushtrinë fituese
2. shiteshin si skllavër
3. ktheheshin në punëtorë të detyruar për të shërbyer në ushtri

Të gjithë banorët e tjerë ktheheshin në skllavër (shih Vaj. 1:1). Skllavëria ishte e zakonshme në botën antike për borxhlinjtë ose ata që mposhteshin.

31:9 “shkëmbi¹²³... princat e saj” Këto janë në një marrëdhënie paralele në hebraisht, prandaj, termi “shkëmb” i referohet mbretit të Asirisë (ose një prej perëndive të tij, shih Ligji i Përt. 32:31,37) dhe komandantëve të tij ushtarakë (dmth., “princat”) të tmerruar nga “standartet” e YHWH (BDB 651, shih Isa. 13:2; Jer. 50:2; 51:12,27) për Jeruzalemin.

▣ **“zjarrin e Tij... furrën e Tij”** Kjo nuk i referohet as zjarrit të gjykimit (edhe pse një aludim ndaj vargut 30:33 është i mundur), as zjarrit të ndriçimit, por zjarrit të oxhakut, vatrës së shtëpisë së Perëndisë (shih “Ariel,” 29:1,2,7, që i referohet Jeruzalemit).

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Si lidhet kapitulli 31 me situatën tonë moderne të garës së armatimeve?
2. A sigurojnë teknologjia superiore dhe forca superiore mbrojtje për një komb?
3. Pse YHWH përshkruhet në terma femërorë?
4. Përshkruani pendesën. A është ajo një veprim i njëhershëm apo një përvojë e vazhdueshme? A është ajo në thelb një qëndrim apo është një ndryshim veprimesh?
5. Përshkruani se si u mposht Asiria nga mjete jo-njerëzore.

¹²³ Versioni në shqip është: “kështjellës”.

ISAIA 32

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
E Ardhmja e Lavdishme	Një Sundim i Drejtësisë	Epoka e Drejtësisë që po Vjen	Një Mbret me Integritet	Një Mbret i Mirë
32:1-8 (1-8)	32:1-8 (1-4) (5-8)	32:1-8 (1-8)	32:1-8	32:1-5 (1-5) I Pandershmi dhe Fisniku
	Pasojat e Vetëkënaqësisë	Kundër Vetëkënaqësisë së Grave Judease	Gjykim dhe Restaurim	32:8 (6-8) Kundër Grave të Jeruzalemit
32:9-20 (9-20)	32:9-15 (9-11) (12-15)	32:9-14 (9-14)	32:9-14	32:9-14 (9) (10) (11) (12-13) (14) Derdhja e Frymës
	Paqja e Sundimit të Perëndisë	Epoka e Frymës do të Shohë Transformimin e Gjithë Krijimit		
		32:15-20 (15-20)	32:15-20	32:15-20 (15-17)
	32:16-20 (16-19) (20)			 (18-20)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Kapitujt 31-32 përmbajnë mallkimin e pestë nga gjashtë “mjerë” (28:1; 29:1,15; 30:1; 31:1; 33:1) që merren me përpjekjen e Ezekias për të formuar një aleancë politike e ushtarake me faraonin Nubian të Dinastisë së Njëzetë e Pestë të Egjiptit.
- B. Juda kishte besim për mbrojtje tek Egjipti, por jo tek YHWH. Isaia e pa këtë si një thyerje të besimit tek premtimet dhe prania e besëlidhjes së Tij.
- C. Ky kapitull fokusohet në qeverinë e ardhshme të Mbretit të Drejtë në Jeruzalem (shih v. 1; 9:67; 11:1-5; Mikea 5:2-5a). Kjo ishte ajo që Ezekia duhej të kishte bërë. Ai u afrua më shumë në besimin e tij, sikurse shihet tek vargjet 37:14-20,30.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 32:1-8

- ¹ Ja, një mbret do të mbretërojë me drejtësi
Dhe princat do të qeverisin me paanësi.
² Secili prej tyre do të jetë si një mbrojtje nga era
Dhe një strehë kundër uraganit,
Si rrëke uji në një vend të thatë,
Si hija e një shkëmbi të madh në një tokë të zhuritur.
³ Sytë e atyre që shohin nuk do t’u erren më
Dhe veshët e atyre që dëgjojnë do të jenë të vëmendshëm.
⁴ Zemra e njerëzve të pamend do të fitojë njohuri
Dhe gjuha e atyre që belbëzojnë do të flasë shpejt dhe qartë.
⁵ Njeriu i përçmuar nuk do të thirret më fisnik,
As i pandershmi nuk do të thirret i pavlerë.
⁶ Sepse njeriu i përçmuar thotë gjëra të neveritshme
Dhe zemra e tij jepet pas paudhësisë,
Për të kryer pabesi dhe për të thënë gjëra pa respekt kundër Zotit,
Për ta lënë bosh stomakun e të uriturit
Dhe për ta lënë thatë atë që vuan nga etja.
⁷ Armët e të pandershmit janë të poshtra;
Ai kurdis plane të këqija për të shkatërruar të mjerin me fjalë gënjeshtare,
Edhe kur i mjeri pohon të drejtën.
⁸ Por njeriu fisnik mendon plane fisnike
Dhe i vë vetes qëllime fisnike.

32:1 “një mbret... princat” Vargjet 1-8 pasqyrojnë sundimin e një mbreti të perëndishëm dhe qeverinë e tij / Tij (shih 9:6-7; 11:1-5; 16:5; Mikea 5:2-5a). Këto duken se janë një paqartësi e qëllimtë në mënyrë që Ezekia (ndoshta përmbushja e menjëhershme e vargjeve 7:14-15) dhe Mesia që do të vijë (përmbushja përfundimtare shih 7:14, shih Mat. 1:23) të pasqyrohen të dyja në këtë pasazh.

32:2 Ky varg përshkruan me metafora “shkretëtire” sundimin e këtij drejtuesi të perëndishëm dhe bashkëpunëtorëve të tij.

1. Një mbrojtje (BDB 285, fjalë për fjalë: “vend fshehjeje”, kjo formë gjendet vetëm këtu) nga era
2. strehë (BDB 712) kundër uraganit (paralele me pikën 1)
3. rrëke uji në një vend të thatë
4. hija (BDB 853) e një shkëmbi të madh në një tokë të zhuritur

Metafora të ngjashme përdoren për YHWH tek vargu 25:4. Tani ato përshkruajnë të gjithë popullin e Perëndisë ose të paktën drejtuesit e tij (dmth., “princat do të qeverisin”, VERB, BDB 979, KB 1362, *Qal E PAKRYER*).

FOLJA e shprehjes “secili prej tyre do të jetë” (BDB 224, KB 243 *Qal* E KRYER) mund t’i referohej “princave” të v.1 ose popullit të “besëlidhjes së re” të përshkruar tek Jer. 31:31-34.

32:3-4 Kjo pasqyron gjendjen frymërore të popullit të restauruar të besëlidhjes në kontrast me vargjet 6:9-10 (shih Ligji i Përt. 29:4).

1. Ata do të shohin
2. Ata do të dëgjojnë
3. Ata do të njohin të vërtetën
4. Ata do të flasin të vërtetën (“atyre që belbëzojnë”, BDB 748, shfaqet vetëm këtu)

32:5-8 “njeriu i pamendë¹²⁴... i pandershmi” Këto dy grupe do të jenë ende të pranishëm në shoqëri, por ata do të shihen ashtu sikurse janë (v. 6-7). Vargjet 6-7 duket se përshkruajnë dy njerëz të këqij, ndërkohë që v.8 përshkruan fisnikun “e vërtetë”.

1. “i pamendë” (BDB 614) i përshkruar në v. 6
 - a. Thotë gjëra të neveritshme
 - b. Zemra e tij jepet pas paudhësisë
 - 1) Kryen pabesi (gjëra të paperëndishme)
 - 2) Thotë gjëra pa respekt kundër Zotit
 - c. Nuk e ushqen të uriturin
 - d. Nuk i jep për të pirë të eturit
2. “i pandershmi” (BDB 647, e gjendur vetëm këtu, dy herë) i përshkruar në v. 7
 - a. Ka armë të poshtra
 - b. Kurdis plane të këqija
 - c. Shkatërron të mjerin me fjalë gënjeshtare
 - d. E shpërfill dëshminë e vërtetë të atij që është në nevojë
3. fisniku (BDB 622), v. 8
 - a. mendon plane fisnike (ose “bujare”) në kundërshti me ato të përmendura në vargjet 6 dhe 7
 - b. planet e tij qëndrojnë, mbeten

VERSIONI SHQIP: 32:9-20

⁹ Çohuni, o gra që jetoni në bollëk,

Dhe dëgjoni zërin tim;

O bija pa mend,

Ia vini veshin fjalës sime!

¹⁰ Brenda një viti dhe *disa* ditëve

Ju do të dridheni, o gra pa mend,

Sepse vjelja e rrushit do të shkojë keq

Dhe korrje nuk do të ketë.

¹¹ Fërgëlloni, o gra që jetoni në bollëk,

Dridhuni o ju gra pa mend.

Hiqni veshjet tuaja, zhvishuni dhe vini një *grethore* në ijët,

¹² Duke i rënë gjoksit nëpër arat e mira dhe nëpër vreshtat prodhimore.

¹³ Mbi tokën e popullit tim do të rriten gjemba dhe ferra;

Po, mbi të gjitha shtëpitë e gëzimit të qytetit të qejfeve.

¹⁴ Sepse pallati do të braktiset, qyteti i zhurmshëm do të shkretohet,

Ofeli dhe kulla do të bëhen për gjithnjë shpella

Gëzimi për gomerët e egër dhe kullotë për kopetë.

¹⁵ Deri sa mbi ne të përhapet Fryma nga lart,

Shkretëtira të bëhet pemishte

Dhe pemishtja të konsiderohet si një pyll.

¹⁶ Atëherë i drejti do të banojë në shkretëtirë

Dhe drejtësia do të banojë në pemishte.

¹²⁴ Versioni në shqip është: “njeriu i përçmuar”.

¹⁷ Pajojë e drejtësisë do të jetë paqja,
Rezultat i drejtësisë qetësia dhe siguria përjetë.
¹⁸ Populli im do të banojë në një vend paqeje,
 Në banesa të sigurta dhe në vende të qeta pushimi,
¹⁹ Edhe sikur të binte breshër mbi pyllin
 Dhe qyteti të ulej shumë.
²⁰ Lum ju që mbillni në breg të të gjithë ujërave
 Dhe që lini të shkojë e lirë këmba e kaut dhe e gomarit.

32:9-12 Kjo strofë flet për gratë e pasura të shoqërisë së Jeruzalemit (shih 3:16-4:1). Vini re se si iu drejtohet atyre.

1. çohuni, o gra që jetoni në bollëk (në rehati), v. 9, BDB 877, KB 1086, *Qal* URDHËRORE. Po e njëjta FOLJE u përdor në vargun e mëparshëm me kuptimin e “qëndron” ose “mbetet”, por këtu ajo ka kuptimin “ngrihu / çohu” kur unë, Zoti, (ose profeti i Tij) të drejtohem ty.
2. dëgjoni zërin tim, v. 9, BDB 1033, KB 1570, *Qal* URDHËRORE
3. ia vini veshin fjalës sime, v. 9, BDB 24, KB 27, *Hiphil* URDHËRORE (shih 28:23). Vini re se si FOLJET e dyta dhe të treta janë paralele, sikurse frazat përkthuese “gra që jetojnë me bollëk / në rehati”, (shih v. 11) dhe “ju bija të pamenda”, dhe sërish në vargjet 10,11.
4. ju do të dridheni, v. 10, BDB 919, KB 1182, *Qal* E PAKRYER. Ky term tregon “trazim”, “të dridhura”, “të qënit i shqetësuar”. Vini re elementët kohorë në v. 10.
 - a. Brenda një viti dhe disa ditëve
 - b. Koha e korrjes ka mbaruar
 - c. Vjelja e rrushit nuk do të vijë
5. fërgëlloni, v. 11, BDB 353, KB 350, *Qal* URDHËRORE, shih 10:29; 19:16; 41:5. Kjo është paralele me “dridheni” në v. 10 (çuditërisht të gjitha format URDHËRORE të v. 11 janë në gjininë MASHKULLORE, por i drejtohen grave).
6. dridhuni, v. 11, BDB 919, KB 1182, *Qal* URDHËRORE, e njëjta FOLJE sikurse në v. 10
7. hiqni veshjet, v. 11, BDB 832 II, KB 980, *Qal* URDHËRORE. Kjo mund të ishte një shenjë (1) vajtimi (shih Ezek. 26:16) ose (2) poshtërimi (shih Ose. 2:5).
8. zhvishuni, v. 11, BDB 792, KB 889, *Qal* URDHËRORE
9. vini një grethore në ijët, v. 11, BDB 291, KB 291, *Qal* URDHËRORE, gjithashtu një shenjë zie. Shih Temën e Veçantë tek 15:2-3.
10. duke i rënë gjoksit, v. 12, BDB 704, KB 763, *Qal* PJESORE AKTIVE, një tjetër shenjë zie, Luka 18:13; 23:48.

Të gjitha këto lidhen me periudhën e rrethimit të Jeruzalemit nga Senakeribi në vitin 701 para Krishtit. Rrethimet ishin përjetesa të tmerrshme gjatë të cilave kishte mungesë ushqimesh dhe sëmundje.

32:9,10,11

NASB, NKJV, NRSV

“bija të vetëkënaqura”

NJB

“bija krenare”

REB

“bija pa kujdes”

LXX

“bija të shpresës”

JPSOA

“zonja të sigurta në vetvete”

Termi hebraik (BDB 105, KB 120) normalisht ka kuptimin “siguri”, edhe pse disa studiues shohin një tjetër rrënjë (BDB 105 II, KB 121) me kuptimin “bie në tokë” (NIDOTTE, vëll. 1, fq. 649).

Ky term gjithashtu shfaqet tek vargu 32:17 dhe përkthehet “siguri” (shënimi në anë të NASB). Këto gra të pasura të shtresës elitare ishin krenare (tepër të sigurta në vetvete) (NJB).

32:10 “Brenda një viti dhe disa ditëve” Kjo është një referencë kohore shumë specifike (ndoshta e lidhur me një sezon të korrash) dhe duket se lidhet me pushtimin e Senakeribit në vitin 701 para Krishtit.

32:12 “Goditni gjokset tuaja” Gjenden dy mënyra për ta parë këtë frazë.

1. Ta lidhësh atë me gratë e zhveshura dhe me gjinj të zhveshur të vargut 11

2. Ta ndërrosh termin në hebraik “gjoks” (term i rrallë poetik, BDB 994, גֶּוֹךְ) në “fusha” (BDB 961, שָׂדֵה, shih 56:9), ndërsa JPSOA liston një shënim në fund të faqes. Nëse ndiqet opsioni numër 2, atëherë “fushat”, “fushat e kënaqshme” dhe “vreshti i frytshëm” bëhen terma paralelë për humbjen e bollëkut bujqësor.
3. Ta shohësh atë si një shprehje për vajtimin si për meshkujt ashtu edhe për femrat (Peshitta)

32:13 “shtëpitë e gëzimit” Po i njëjti term “gëzimit” (BDB 965) përdoret në v. 14 për “gëzimi për gomerët e egër”. Isaia përdor

1. Dyfishimin
2. Lojën e fjalëve
3. Metaforat e përsëritura

për të komunikuar mesazhin e tij. Teksti në hebraisht i Isaia është shumë më tepër dinamik dhe artistik se sa në përkthim. Ai ishte një poet mjeshër. Lind pyetja nëse YHWH komunikoi mesazhet e Tij në poezi apo Isaia i formësoi ato të tilla. Duke qënë se zbulesat e YHWH nuk janë në poezi artistike, duket se kjo ka qënë një aftësi e Isaia. Shumë nga zgjedhjet e fjalëve tek Isaia kanë shumë më tepër të bëjnë me lojërat e tingujve se sa kuptimi leksikor. Janë përdorur fjalë të rralla, ashtu sikurse ka kuptime unike nga fjalë të zakonata. Kjo është pika ku paqartësia bëhet edhe më e theksuar për interpretuesit modernë!

■ **“qyteti i qejfeve”** Shih shënimin tek vargu 24:10 dhe tabelën në hyrjen e kapitullit 26, pika D. Perëndia dëshironte që t’i bekonte në mënyrë të veçantë popullin e besëlidhjes në mënyrë që të tërhiqte vëmendjen e “kombeve”, por për shkak të rebelimit të Izraelit dhe Judës, në vend të bollëkut dhe paqes, erdhën ferrat dhe gjembat (shih 5:6; 7:23-25; 9:18; 10:17; 27:4; Zan. 3:18).

32:14 Ky varg përshkruan shkatërrimin e Jeruzalemit (shih 6:11; 64:10), gjë që është e pazakontë për Isaian i cili zakonisht sheh çlirimin e tij (shih 1:8-9; 8:8; 29:1-8; 37:36-37). Isaia pohon shenjtërinë e Jeruzalemit për shkak të pranisë së YHWH atje (dmth., tempulli), por më vonë Jeremia qartazi i shton kësaj çështjeje teologjike duke u fokusuar në natyrën kushtëzuese të premtimeve të YHWH ndaj popullit të Tij të besëlidhjes (dmth., Ligji i Përtërirë 27-28). Isaia i beson fjalës së Perëndisë, por premtimet e Tij duhet të bashkohen me besimin dhe bindjen e duhur njerëzore. Besëlidhja është e dyanshme!

Vini re se si karakterizohet shkatërrimi

1. Pallati është braktisur¹²⁵ (dmth., fara e Davidit është braktisur)
2. Qyteti i zhurmshëm është shkretuar (dmth., fara e Abrahamit është braktisur)
3. NABS, “kodër”
NJB “Ofeli” (BDB 779), një pjesë e kreshtit juglindor të Jeruzalemit antik (ose një metaforë për të gjithë qytetin, e ngjashme me “Sion”). Ajo përmendet tek II Kro. 27:3; 33:14; Neh. 3:26-27; 11:21
4. Pika numër 3 është paralele me “kullën e rojës”; të dyja tregojnë shkatërrimin e fortifikimeve të Jeruzalemit
5. Një gëzim për gomerët e egër
6. Një kullotë për kopetë, të dyja pikat 5 dhe 6 tregojnë një qytet të braktisur dhe të shkatërruar, të banuar vetëm nga kafshët (shih 13:21; 34:13)

Këto janë dy FOLJE paralele.

1. është braktisur, BDB 643, KB 695, *Pual* E KRYER, forma *Pual* shfaqet vetëm këtu
2. shkretuar, BDB 736, KB 806, *Qal* PASIVE (ose *Pual*) E KRYER, shih Jer. 49:25

■	
NASB	“shpella”
NKJV	“strofka”
NRSV	“gropa”
NJB	“mbajtësi”

Termi (BDB 792) do të thotë “shpellë”, por në këtë kontekst është “gropa e një kafshe”. Ka mundësi që Isaia e zgjodhi këtë term për shkak të ngjashmërisë së tingullit të saj me

1. “varrosës” (rrënjë arabike), עָרַר (konteksti i vdekjes dhe shkatërrimit)

¹²⁵ Kjo folje dhe folja pasardhëse janë në kohën e ardhme në versionin në shqip (“do të braktiset”... “do të shkretohet”).

2. “të zhveshësh”, עָרַר, FOLJE e rrallë e përdorur tek Isa. 32:11
3. “fushë e zhveshur”, מַעְרָה nga rrënja arabike (NIDOTTE, vëll. 2, fq. 1034)

■ **“për gjithnjë”** Ky është përdorimi i lidhur i termit në hebraisht ‘*olam*. Ky term ka një përdorim të gjerë semantik dhe duhet interpretuar në kontekst.

TEMË E VEÇANTË: PËRJETË (‘OLAM) [SPECIAL TOPIC: FOREVER (‘OLAM)]

Etimologjia e termit hebraik 'olam, עולם (BDB 761, KB 798) është e pasigurtë (NIDOTTE, vëll. 3, fq. 345). Ai përdoret në disa kuptime (zakonisht e përcaktuar nga konteksti). Më poshtë janë vetëm disa shembuj të zgjedhur.

1. Gjërat antike
 - a. Popujt, Zan. 6:4; 1 Sam. 27:8; Jer. 5:15; 28:8
 - b. Vendet, Isa. 58:12; 61:4
 - c. Perëndia, Ps. 93:2; Fjalët e Urta 8:23; Isa. 63:16
 - d. Gjërat, Zan. 49:26; Job 22:15; Ps. 24:7,9; Isa. 46:9
 - e. Koha, Ligji i Përt. 32:7; Isa. 51:9; 63:9,11
2. Koha e ardhme
 - a. Jeta e dikujt, Eksod. 21:6; Ligji i Përt. 15:17; 1 Sam. 1:22; 27:12
 - b. Hiperbola e respektit ndaj një mbreti, 1 Mbret. 1:31; Ps. 61:7; Neh. 2:3
 - c. Ekzistenca e vazhdueshme
 - 1) Toka, Ps. 78:69; 104:5; Pred. 1:4
 - 2) Qiejt, Ps. 148:5
 - d. Egzistenca e Perëndisë
 - 1) Zan. 21:33
 - 2) Eksod. 15:18
 - 3) Ligji i Përt. 32:40
 - 4) Ps. 93:2
 - 5) Isa. 40:28
 - 6) Jer. 10:10
 - 7) Dan. 12:7
 - e. Besëlidhja
 - 1) Zan. 9:12,16; 17:7,13,19
 - 2) Eksod. 31:16
 - 3) Lev. 24:8
 - 4) Num. 18:19
 - 5) 2 Sam. 23:5
 - 6) Ps. 105:10
 - 7) Isa. 24:5; 55:3; 61:8
 - 8) Jer. 32:40; 50:5
 - f. Besëlidhje e veçantë me Davidin
 - 1) 2 Sam. 7:13,16,25,29; 22:51; 23:5
 - 2) 1 Mbret. 2:33,45; 9:5
 - 3) 2 Kro. 13:5
 - 4) Ps. 18:50; 89:4,28,36,37
 - 5) Isa. 9:7; 55:3
 - g. Mesia i Perëndisë
 - 1) Ps. 45:2; 72:17; 89:35-36; 110:4
 - 2) Isa. 9:6
 - h. Ligjet e Perëndisë
 - 1) Eksod. 29:28; 30:21
 - 2) Lev. 6:18,22; 7:34; 10:15; 24:9

- 3) Num. 18:8,11,19
- 4) Ps. 119:89,160
- i. Premtimet e Perëndisë
 - 1) 2 Sam. 7:13,16,25; 22:51
 - 2) 1 Mbret. 9:5
 - 3) Ps. 18:50
 - 4) Isa. 40:8
- j. Pasardhësit e Abrahamit dhe Toka e Premtuar
 - 1) Zan. 13:15; 17:19; 48:4
 - 2) Eksod. 32:13
 - 3) 1 Kro. 16:17
- k. Festime të besëlidhjes
 - 1) Eksod. 12:14,17,24
 - 2) Lev. 23:14,21,41
 - 3) Num. 10:8
- l. Përjetësi, kohëzgjatje
 - 1) 1 Mbret. 8:13
 - 2) Ps. 61:7-8; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
 - 3) Isa. 26:4; 45:17
 - 4) Dan. 9:24
- m. Çfarë thonë psalmet se do të bëjnë besimtarët përjetë
 - 1) falenderojnë, Ps. 30:12; 79:13
 - 2) qëndrojnë në praninë e Tij, Ps. 41:12; 61:4,7
 - 3) besojnë në mëshirën e Tij, Ps. 52:8
 - 4) lavdërojnë Zotin, Ps. 52:9
 - 5) këndojnë lavde, Ps. 61:8; 89:1
 - 6) shpallin drejtësinë e Tij, Ps. 75:7-9
 - 7) përlëvdojnë emrin e Tij, Ps. 86:12; 145:2
 - 8) bekojnë emrin e Tij, Ps. 145:1
- n. përdorur tek Isaia për të përshkruar epokën e re
 - 1) besëlidhje e përjetshme, Isa. 24:5; 55:3; 61:8
 - 2) YHWH një Shkëmb i përjetshëm, Isa. 26:4
 - 3) Gëzim i përjetshëm, Isa. 35:10; 51:11; 61:7
 - 4) Perëndia i Përjetshëm, Isa. 40:28
 - 5) Një shpëtim i përjetshëm, Isa. 45:17
 - 6) Një dashamirësi e përjetshme (Hesed), Isa. 54:8
 - 7) Një shenjë e përjetshme, Isa. 55:13
 - 8) Një emër i përjetshëm, Isa. 56:5; 63:12,16
 - 9) Një dritë e përjetshme, Isa. 60:19,20

Një përdorim i orientuar negativisht i lidhur me dënimin e përjetshëm të të këqijve gjendet tek Isa. 33:14, “një djegie e përjetshme”. Isaia shpesh përdor “zjarrin” për të përshkruar zemërimin e Perëndisë (shih Isa. 9:18,19; 10:16; 47:14), por vetëm tek Isa. 33:14 përshkruhet si “i përjetshëm”.

- 3. Si prapa ashtu edhe para në kohë (“nga përjetësia në përjetësi”)
 - a. Ps. 41:13 (lavdi Perëndisë)
 - b. Ps. 90:2 (Vetë Perëndia)
 - c. Ps. 103:17 (dashamirësia e Perëndisë)

Mbani mend, konteksti përcakton gjerësinë e përdorimit të termit. Besëlidhjet dhe premtimet e përjetshme janë kushtore (dmth., Jeremia 7, shih Temën e Veçantë: Besëlidhje / Special Topic: Covenant). Bëni kujdes që të mos lexoni pikëpamjen tuaj moderne të teologjisë tuaj sistematike të Dhjatës së Re në çdo përdorim të Dhjatës së Vjetër të kësaj fjale shumë fluide. Mbani mend gjithashtu

premtimet e Dhjatës së Vjetër të universalizuara në Dhjatën e Re (shih Temën e Veçantë: Parashikime të Dhjatës së Vjetër të së Ardhmes përkundrejt Parashikimeve të Dhjatës së Re / Special Topic: OT Predictions of the Future vs. NT Predictions).

32:15-20 Kjo strofë përshkruan një ditë të re, një ditë drejtësie për Jeruzalemin.

1. Fryma derdhet nga Perëndia. Marrëdhënia ekzakte midis YHWH dhe “Frymës” në Dhjatën e Vjetër është e vështirë të lidhet me zbuluesin e plotë personale të Dhjatës së Re. Fryma shpesh lidhet me krijimin (shih Zan. 1:2; Jobi 26:13; Ps. 104:29-30; 147:14-18). Me një krijim të ri! Sa për dijeni, unë kam përfshirë në këtë varg Temën time të Veçantë të Dhjatës së Re mbi “Personalitetin e Frymës”.

TEMË E VEÇANTË: PERSONALITETI I FRYMËS (SPECIAL TOPIC: THE PERSONHOOD OF THE SPIRIT)

Në Dhjatën e Vjetër, “Fryma e Perëndisë” (pra, *ruach*) ishte një forcë që përmbushte synimin e YHWH-së, por nuk na aludohet se ai ishte person (pra, në monoteizmin e Dhjatës së Vjetër, shih Temën e Veçantë: Monoteizëm / Special Topic: Monotheism). Mirëpo, në Dhjatën e Re, dokumentohet personaliteti i plotë i Frymës.

1. Ai mund të shahet (shih Mat. 12:31; Marku 3:29)
2. Mëson të tjerët (shih Luka 12:12; Gjoni 14:26)
3. Dëshmon (shih Gjoni 15:26)
4. Bind, drejton (shih Gjoni 16:7-15)
5. Quhet “dikush” (pra, *hos*, shih Efe. 1:14)
6. Mund të trishtohet (shih Efe. 4:30)
7. Mund të shuhet (shih 1 Thes. 5:19)
8. Mund të kundërshtohet (shih Veprat e Apo. 7:51)
9. Mbron besimtarët si avokat (shih Gjoni 14:26; 15:26; 16:7)
10. Përlëvdon Birin (shih Gjoni 16:14)

Edhe pasazhet trinitare (këtu janë tre nga shumë, shih Temën e Veçantë: Trinia / Special Topic: The Trinity) flasin për tre persona.

1. Mat. 28:19
2. 2 Kor. 13:14
3. 1 Pjet. 1:2

Ndonëse në greqish fjala “frymë” (*pneuma*) është në gjininë ASNJANËSE, kur bëhet fjalë për Frymën, Dhjata e Re shpesh përdor PËREMIRIN VETOR MASHKULLOR (shih Gjoni 16:8, 13-14).

Fryma lidhet me veprimtarinë njerëzore.

1. Veprat e Apo. 15:28
2. Rom. 8:26
3. 1 Kor. 12:11
4. Efe. 4:30

Roli i Frymës theksohet që në fillim të Veprave të Apostujve (njësoj si në ungjillin e Gjoni). Dita e Rrëshajave nuk ishte fillimi i punës së Frymës, por një kapitull i ri. Jezusi kishte gjithmonë Frymën. Pagëzimi i tij nuk ishte fillimi i punës së Frymës, por një kapitull i ri. Fryma është mjeti i efektshëm i synimit të Atit për rimëkëmbjen nga Ati të të gjithë njerëzve të krijuar në shëmbëllimin e Tij (shih Temën e Veçantë: Plani i përjetshëm shpëngues i YHWH / Special Topic: YHWH's Eternal Redemptive Plan)!

2. Shkretëtira bëhet një tokë pjellore... një pyll, v. 15. Ky është tjetërsimi i vargjeve 12-13. Shih të njëjtën metaforë për pjellorinë tek vargu 29:17.
3. I drejti... drejtësia do ta banojë, v. 16
4. Paqja, qetësia dhe siguria përjetë, v. 17. Kjo do të thotë se nuk do të ketë më pushtime (shih v. 18).
5. Vargu 19 mund t'i referohet shkatërrimit të Asirisë.
6. Vargu 20 është një tjetër bekim, por është disi i paqartë.

32:15

NASB, NKJV, NIV “Deri sa Fryma të derdhet mbi ne nga lart”
NRSV, JPSOA “deri sa një frymë nga lart të derdhet mbi ne”
TEV “Perëndia do të na dërgojë frymën e tij”
NJB “deri sa fryma të derdhet mbi ne nga lart”
REB “derisa një frymë nga lart të derdhet tek ne”

Teksti në hebraisht nuk ka asnjë PJESËZ, PËREMËR apo frazë përshkruese (dmth., “të Zotit”, sikurse tek 11:2 ose “Imja”, 44:3; 59:21; Joel 2:28) të lidhur me EMRIN “frymë” (BDB 924). Pyetja është se kujt i referohet ajo.

1. Frymës së epokës së re
2. Frymës së Shenjtë
3. Një fryme pendese dhe besimi nga Perëndia

Gramatika sugjeron pikën 1 ose 3, por konteksti sugjeron pikën 2.

Kjo është një thyerje rrënjësore në kontekst. Pasazhe të ngjashme të cilat flasin për Frymën e Perëndisë janë Isa. 44:3; Ezek. 39:29; Joeli 2:28-29; Zak. 12:10; Veprat e Apo. 2:1-21. E njëjta FOLJE përdoret në një kuptim sakrifikes të Mesias tek Isa. 53:12. Gjendet një seri prej shtatë bekimesh që do të rezultojnë për shkak të pranisë së Frymës: (1) pjelloria, (2) drejtësia, (3) të qëniti i drejtë, (4) paqja, (5) qetësia, (6) siguria dhe (7) banesa e sigurtë.

■ **“nga lart”** Kjo është një shprehje për “qiellin”, vendi i banimit të YHWH (shih Jobi 16:19; 31:2; Isa. 33:5).

32:16 “i drejtë... drejtësia” Këto janë një dyshe fjalësh e zakon të Dhjatën e Vjetër (shih II Sam. 8:15; I Mbre. 10:9; I Kro. 18:14; II Kro. 9:8; Ps. 99:4; Isa. 9:7; 32:16; 33:5; 59:14; Jer. 4:2; 9:24; 22:3,15; 23:5; 33:15; Ezek. 18:5,19, 21,27; 33:14,16,19; 45:9; Amos 5:7,24). Ato tregojnë një lloj shoqërie (shih vargjet 17-18) ku të gjithë njerëzit nderohen dhe trajtohen në mënyrë të drejtë si partnerë të besëlidhjes. Ata më pas karakterizojnë praninë unike të Perëndisë në mes të popullit të Tij.

32:17 “paqja” Shih Temën e Veçantë që vijon.

TEMË E VEÇANTË: PAQE (SHALOM) (SPECIAL TOPIC: PEACE (SHALOM))

Termi në hebraisht *shalom* (BDB 1022, KB 1532) është i zakon të në termat Semitikë.

- A. Akkadik
 1. të jesh i padëmtuar
 2. të qëndrosh mirë
 3. të jesh në kushte të mira
- B. Ugratik (Kananian)
 1. të jesh i padëmtuar
 2. të jesh i shëndetshëm
- C. Arabisht
 1. të jesh i shëndetshëm
 2. të jesh në një situatë të lumtur
- D. Aramaisht
 1. të jesh i plotë
 2. të arrish në një përfundim / përmbushje

3. të përmbushësh një paqe
 4. të qëndrosh i padëmtuar
- E. Nënkuptide hebraike
1. plotësi
 2. shëndet
 3. mirëqënie
 4. paqe

Sot termi *shalom* është një përshëndetje hebraike dhe një pohim përshëndetës në largim. Ai vazhdon të përcaktojë mungesën e së ligës dhe praninë e së mirës (dmth., kënaqësi me jetën). Ai përshkruan një gjendje mendore të sigurisë dhe kënaqësisë. Vini re se Dhjata e Vjetër flet për një “besëlidhje paqeje” (shih Num. 25:12; Ezek. 34:25; 37:26; gjithashtu vini re Zan. 26:29,31; Joz. 9:15). Ajo duhet ndjekur (shih Ps. 34:14; Rom. 14:19). AB, vëll. 5, fq. 206, thotë “Paqja”, “e vërteta” dhe “drejtësia” janë koncepte paralele hebraike (shih Zak. 8:16-19). YHWH thirret “Zoti i Paqes” (shih Gjyq. 6:24; Rom. 16:20; 2 Kor. 13:11; Fil. 4:9; 1 Thes. 5:23). Mesia do të quhet “Princi i Paqes” (shih Isa. 9:5). Një ditë e re kur paqja, e vërteta dhe drejtësia do të jenë realitet në eksperiencën njerëzore (shih Isa. 60:17; 66:12,22). Ajo që Perëndia ka thënë “shumë e mirë” tek Zan. 1:31 është ende një mundësi, po, një premtim (dmth., “një qiell i ri dhe një tokë e re”).

▣ **“qetësia dhe siguria”** Këta dy terma (BDB 1052 dhe BDB 105) gjithashtu hasen tek vargu 30:15, i cili karakterizon epokën e re të drejtësisë, të qëniet të drejtë dhe të paqes (shih vargjet 1,16).

32:19 Ky është një varg shumë i vështirë sepse duket jashtë kontekstit. Ai mund t’i referohet Asirisë. Fraza “pyllin” përdoret për Asirinë tek 10:18-19,33,34. Fraza “qyteti” përdoret për Asirinë tek 24:10; 25:2,3; 26:5.

▣

NASB	“do të bjerë breshër”
NKJV	“edhe sikur të binte breshër”
NRSV	“do të zhduket plotësisht”
TEV	“(edhe pse do të bjerë breshër...)”
NJB	“do të shkatërrohet plotësisht”
LXX	“nëse bie breshër”
Peshitta	“breshëri do të vijë poshtë”
REB	“do të jetë freskët në pjerrësitë”
JPSOA	“do të zhytet dhe zhduket”

Versionet antike e shohin וברך të MT (formë e panjohur) si ברך, BDB 135, “breshër”, shih EMËR tek Isa. 28:2,17. REB e sheh atë si me prejardhje nga e njëjta rrënjë në arabisht me kuptimin “freskohet” (BDB 135). NJB dhe JPSOA i shohin dy fjalët e para si me të njëjtën rrënjë FOLJORE, רר, që

1. *Qal* E KRYER
2. *Qal* PËRBËRJE PASKAJORE

që tregojnë një shkatërrim të plotë dhe tërësor (“prejardhje”).

32:20 Ky varg është gjithashtu i vështirë për t’u përshtatur në kontekst. Megjithatë, konsensusi duket të jetë se në ditët e bekimeve të Perëndisë, të korrat do të jenë caq të bollshme saqë bagëtia mund të shkojë e lirë dhe të hajë pa ndikuar tek të korrat.

ISAIA 33

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Gjykimi i Perëndisë	Një Lutje e Dhimbjes së Thellë	Një Liturgji Profetike	Një Lutje për Ndhimë	Çlirimi i Pritur
33:1-12 (1-12)	33:1-4 (1) (2-4) 33:5-6 (5-6) (7-9) Gjykimi i Pashmangshëm mbi Sionin 33:10-13 (10-13)	33:1-24 (1) (2-6) (7-12)	33:1 33:2-4 33:5-6 33:7-9 Zoti Paralajmëron Armiqtë e Tij 33:10-13	33:1-16 (1-5) (6) (7-16)
33:13-16 (13-16)	33:14-16 (14-16) Toka e Mbretit Madhështor	(13-16)	33:14-16 E Ardhmja e Lavdishme	Rikthimi në Jeruzalemi
33:17-24 (17-24)	33:17-24 (17-19) (20-23a) (23b-24)	(17-22) (23a) (23b-24)	33:17-24	33:17-24 (17-20) (21-24)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Ndarja në paragrafë është e paqartë (për shkak të natyrës së përbërë të këtyre poezive) në këtë kapitull. Ai iu drejtohet disa grupeve të ndryshme.
1. Asirisë, v.1
 2. Popullit të besëlidhjes, v.2
 3. Heronj që thërrasin nga jashtë, v. 7
 4. Lajmëtarë të paqes që qajnë, v. 7
 5. udhëtarëve, v. 8
 6. populli, v. 12
 7. ju që jeni larg, v. 13
 8. ju që jeni afër, v. 13
 9. mëkatarë në Sion, v. 14
 10. ai që ecën me drejtësi, v. 15
 11. Ai ... i/e Tij, v. 16
 12. zemra jote, vargjet. 18-20
 13. takëmi yt, v. 23
 14. banorët, v. 24
- Është e vështirë të identifikosh grupet me të cilët lidhen këto.

- B. Vër re se sa shumë emra / tituj dhe karakteristika të Perëndisë përmenden në këtë kapitull.

1. YHWH, v. 2
2. YHWH lartësohet, vargjet 5,10
3. Ai do të jetë qëndrueshmëria (fjalë për fjalë: “besnikëria”), v. 6
4. Një pasuri shpëtimi, urtësie dhe njohurie, v. 6
5. Frika e YHWH, v. 6
6. Mbret në bukurinë e Tij, v. 17
7. *Madhështori*, v. 21
8. Disa herë: “Zoti është...”, v. 22

- C. Është e mundur që pjesa e parë e Isaias përfundon pas këtij kapitulli për shkak se në dorëshkrimet e mbledhura DSS të Isaias shfaqet një hapësirë e dyfishtë pas këtij kapitulli, por jo pas kapitullit 39.

- D. Një skicim “i mundshëm” i rendit të poezisë.

1. Perëndia gjykon Asirinë të cilën Ai e përdori për të gjykuar Judën, v.1
2. Juda lutet për ndihmë, v.2
3. Perëndia përgjigjet, vargjet 3-6, 10-12
4. Gjendja aktuale e Judës, vargjet 7-9
5. Të perëndishmit kursehen, vargjet 13-16
6. Një rikapitullim i periudhës asiriane, vargjet 17-20
7. Sundimi i mbretit të drejtë, vargjet 21-24

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 33:1-12

¹ Mjerë ti që shkretton

Edhe sikur të mos kesh qenë i shkretuar,

Që vepron me pabesi edhe sikur të mos jetë vepruar me pabesi kundër teje!

Kur të kesh mbaruar së shkatërruari do të shkatërrohesh edhe ti;

Kur të kesh mbaruar së vepruari në mënyrë të pabesë, do të veprohet me pabesi kundër teje.

² O Zot, ki mëshirë për ne, që kemi shpresë te Ti.

Bëhu krahu ynë çdo mëngjes

Dhe shpëtimi ynë në kohë fatkeqësie.

³ Nga zhurma e një turme, popujt ikin,
Kur Ti çohesh kombet shpërndahen.
⁴ Plaça juaj e luftës do të mblidhet *ashtu siç* mblidhen vemjet;
Ashtu si turren karkalecat kështu do të turren mbi të.
⁵ Zoti është lartësuar sepse banon lart;
Ai e mbush Sionin me barazi dhe drejtësi,
⁶ Dhe do të jetë siguria e ditëve të tua,
Forca e shpëtimit, dituria dhe njohja;
Frika e Zotit do të jetë thesari i tij.
⁷ Ja, heronjtë e tyre bërtasin nga jashtë,
Lajmëtarët e paqes qajnë me hidhërim.
⁸ Rrugët janë të shkreta, nuk ka as edhe një kalimtar nëpër to.
Ai e ka prishur besëlidhjen me ta, i përbuz qytetet,
Nuk kujdeset për njeri.
⁹ Vendi është në zi dhe vuan;
Libani është plot me turp dhe i dobësuar;
Sharoni është si një shkretëtirë,
Bashani dhe Karmeli tronditen me të madhe.
¹⁰ "Tani do të çohem," thotë Zoti,
"tani do të lartësohem, tani do të ngrihem."
¹¹ Ju keni mbarsur bykun, por do të pillni kashtë;
Fryma juaj do të jetë një zjarr që do t'ju gllabërojë.
¹² Popujt do të jenë si furra të gëlqeres,
Ata do të digjen në zjarr si ferrishte të prera.

33:1 "Mjerë" Kapitujt 28-33 formojnë një njësi që shpesh quhet "Njësia e Mallkimit" për shkak të përdorimit të përsëritur të termit "mjerë", (shih 28:1; 29:1,15; 30:1; 31:1; 33:1). Shih shënimin mbi "mjerë" tek 5:8.

■ **"o shkatërrues"**¹²⁶ Vargu 1 flet për Asirinë, ashtu sikurse bëjnë vargjet 3,4,7-9,11-12,17-19,23; madje edhe vargu 21 mund t'i referohet qyteteve të ndodhur pranë lumenjve Tigri dhe Eufrati. Ky kapitull ndjek një rrjedhë teme të zakonit të Isaias.

1. Gjendja aktuale rebele e popullit të Perëndisë
2. Gjykimi i Perëndisë përmes fuqive të huaja
3. Gjykimi i Perëndisë mbi këto fuqi të huaja (këtu Asiria)
4. Gjendja e ardhshme e lavdishme e popullit të Tij përmes mbretit të drejtë (shih 32:1)

Si "shkatërrues" (BDB 994, KB 1418 dy herë, *Qal* PJESORE AKTIVE, MOHORE *Qal* PJESORE PASIVE) dhe "i pabesë" (fjalë për fjalë: "që vepron me pabesi", BDB 93, KB 108 dy herë, *Qal* PJESORE AKTIVE, MOHORE *Qal* E KRYER) gjithashtu përdoren tek vargu 21:2 për rënien e Babilonisë së vjetër. Në një kuptim teologjik, paqartësia e Isaias është e qëllimtë. Ai e bën qëllimisht të paqartë identitetin e sulmuesve të Izraelit / Judës në mënyrë që poezitë e tij të mund të funksionojnë si profeci me "përmbushje-të-shumëfishtë". Armiqtë vijnë dhe shkojnë nga dora dhe qëllimi i YHWH, por Vetë YHWH dhe qëllimi i Tij i përjetshëm shpengues, duke përdorur pasardhjen e Abrahamit, qëndron!

33:2 Përmbajtja e lutjes së Judës listohet në këtë varg.

1. Ki më shirë për ne, BDB 335, KB 334, *Qal* URDHËRORE, shih 30:18,19
2. Ne kemi shpresë te Ti, BDB 875 I, KB 1082, *Piel* E KRYER, shih 8:17; 25:9; 26:8; 40:31; 49:23; 51:5; 60:9
3. Bëhu forca jonë (fjalë për fjalë: "krahu ynë) çdo mëngjes, BDB 224, KB 243, *Qal* URDHËRORE
4. Bëhu shpëtimi ynë në kohë fatkeqësie ("bëhu", FOLJA nënkuptohet)

YHWH është shpresa e vetme e Judës (shih 59:16; 63:1,5), nuk është as Asiria (aleanca) dhe as Egjipti (aleanca), por vetëm YHWH. Njerëzit kanë prirjen që t'i zërë paniku dhe të humbasin besimin në kohë krize dhe pasigurie.

¹²⁶ Versioni në shqip është: "ti që shkretton".

Ata përpiqen të shpëtojnë vetveten duke përdorur burimet e tyre ose burimet e njerëzve të tjerë, por pa asnjë rezultat!

■ **“forca”** Kjo është fjalë për fjalë “krahu¹²⁷” (BDB 283). Kjo është një metaforë antropomorfike biblike për të përshkruar praninë dhe fuqinë e Perëndisë mbi bazë ditore.

■ **“shpëtimi”** Ky term (BDB 447) përdoret në Dhjatën e Vjetër për çlirim fizik (shih 12:2 [dy herë], 3; 25:9; 26:1,18; 33:6).

TEMË E VEÇANTË: SHPËTIMI (TERMI I DHJATËS SË VJETËR) [SPECIAL TOPIC: SALVATION (OLD TESTAMENT TERM)]

Ky term (BDB 447, KB 446, EMËR si në GJININË MASHKULLORE ashtu edhe FEMËRORE), që në thelb ka kuptimin “të jesh i gjerë dhe me hapësirë” ose “të jesh i lirë”, ka disa kuptime.

1. siguri, 2 Sam. 22:3; Jobi 5:11; Ps. 12:5
2. mirëqenie, prosperitet, Jobi 30:15
3. shpëtim hyjnor që përfshin edhe aspektin fizik, edhe atë frymëror
 - a. Zan. 49:18
 - b. Ligji i Përt. 32:15
 - c. 2 Sam. 23:5
 - d. Ps. 3:2,8; 22:1; 35:3; 62:2; 69:29; 70:5; 78:22; 80:3; 89:26; 91:16; 106:4; 140:7
 - e. Isa. 12:2; 33:2; 51:6,8; 52:7,10; 56:1; 59:11; 60:18; 62:1,11
4. ideja e çlirimit fizik dhe frymëror është qartësisht e pranishme te Jona 2:9-10
5. fitore, Eksod. 14:30; 15:2; 1 Sam. 14:45; Ps. 20:6; 21:5; 44:4-5; 68:19-20; 118:14,15,21; Isa. 12:2; Hab. 3:8
6. shpesh “gëzimi” është i lidhur me shpëtimin e YHWH, 1 Sam. 2:1; Isa. 25:9; 26:1; Ps. 9:14; 13:5; 21:1; 35:9; 118:15,21

Shpëtimi përfshin vendosjen e bashkësisë dhe shoqërisë së synuar që nga fillimi të YHWH me krijesat e Tij njerëzore. Ai përfshin tërësi/shëndet/mirëqenie individuale dhe shoqërore!

33:4 Në këtë varg “plaçka” (BDB 1021) është një metaforë që tregon shkatërrimin e armiqve të YHWH. Folja “mblidhet” (BDB 62, KB 74, *Pual* E KRYER) gjithashtu përdoret tek vargu 32:10 për të përshkruar gjykimin e Jeruzalemit. Ajo gjithashtu përdoret në vargun 24:22 (prejardhje e njëjtë) për të treguar një gjykim eskatologjik mbarë-botëror. Njerëzit “mbledhin” për vete, për lakmi dhe për fuqi, por Perëndia mbledh për gjykim. Dhjata e Re e përshkruan mbledhjen e fundit të kohërave të

1. të shpenguarve, Mat. 13:48; 24:31
2. të pabesëve, Mat. 13:40-41

■ **“karkalecat”** Pushtimi i karkalecave ishte i zakonshëm në ANE. Ata shpesh krahasohen me një ushtri pushtuese (shih Ligji i Përt. 28:38,42; Joel 1:4; 2:25; Amos 7:1-2). Perëndia i drejton ushtritë ashtu sikurse Ai drejton të gjitha gjërat! Këta karkaleca mbledhin plaçkat e pandershme të Asirisë. Ka shumë fjalë semitike për këtë insekt që dukshëm tregon (1) specie të ndryshme ose (2) faza të ndryshme të rritjes.

33:5 “Ai banon lart” Kjo frazë është një metaforë për qiellin (shih 32:15; Jobi 16:19; 31:2). Kultura e ANE e shihte qiellin si lart. Për izraelitët tymi nga flijimet e tyre ngrihej tek Perëndia, dhe prandaj, Ai duhej të ishte lart. Gjithashtu kishte një kontrast teologjik me “poshtë” si një metaforë për vdekje. Sheoli ishte poshtë, por qielli ishte lart. Në epokën tonë moderne këto metafora të veçanta duken të papërshtatshme, por mbani mend se ato janë metafora antike që kurrë nuk kanë pasur për qëllim që të kenë një kuptim të drejtpërdrejtë. Gjuha e Dhjatës së Vjetër është fenomenologjike, që do të thotë se është gjuhë e përshkrimit që përdor të pestë shqisat njerëzore. Bibla nuk është anti-shkencore, ajo është para-shkencore! Të marrësh metaforat antike fjalë për fjalë nuk është një

¹²⁷ Po kështu është edhe në versionin në shqip.

shenjë konservatizmi biblik, por e humbjes së kuptimit që kanë pasur për qëllim autorët e frymëzuar në rrethanat origjinale historike.

■ **“barazi dhe drejtësi”** Shih shënimin tek vargu 32:16.

33:6

NASB, NKJV, NRSV “Ai do të jetë siguria e ditëve të tua”

NJB “Ti mund të mbahesh në këtë për të gjitha ditët e tua”

Peshitta “Besimi le të jetë qëndrueshmëria e ditëve të tua”

REB “forca e saj do të jetë në qëndrueshmërinë tuaj të pandryshueshme”

YHWH sjell “siguri / qëndrueshmëri”, fjalë për fjalë: “besnikëri”, BDB 53, shih 25:1. Shpresa dhe siguria e Judës është karakteri besnik i Perëndisë së saj (shih Ligji i Përt. 32:4; Ps. 36:5; 89:1-2,5,24,33,49; 88:11; 92:2; 143:1).

Kjo është përgjigja e lutjes së vargut 2. Për shkak të karakterit të Tij besnik, Ai i jep popullit të Tij kokëfortë

1. një pasuri (BDB 340)
 - a. shpëtimi (BDB 447)
 - b. urtësie (BDB 315 me ndryshimin e zanores së fundit nga נ në ה shih 11:2)
 - c. diturie (BDB 395, shih 11:2)
2. frikë (BDB 432, në kuptimin e frikës nderuese, shih 11:2; Fjalët e Urta 1:7,29; 2:5) e YHWH është thesari i tij (BDB 69, në kuptimin e një dhome ruajtëse të plotë, shih I Kro. 27:27-28; II Kro. 11:11)

33:7-9 Kjo pasqyron gjendjen e trishtë të rrethimit të pashmangshëm për shkak se negociatat e tyre kanë dështuar (shih II Mbre. 18:13-16).

33:7 Këta dy rreshta poetikë nuk janë sinonimë. Studiuesit e Biblës janë ndikuar nga Robert Lowth, që është përpjekur të përshtasë të gjithë paralelizmin hebraik në tri ose katër kategori. Studiuesit e sotshëm po kuptojnë anën e shumëfishtë të paralelizmit poetik. Aktualisht është më mirë të thuash se rreshti i dytë “shton diçka” ose “e çon përtej” (Adele Berlin, *The Dynamics of Biblical Parallelism: Revised and Expanded* [Dinamikat e Paralelizmit Biblik: Rishikuar dhe Zgjeruar], fq. 64).

Dy grupe të ndryshme adresohen.

1. Rreshti i parë – ushtarët e Jeruzalemit
2. Rreshti i dytë – ambasardori i paqes i dërguar në Egjipt nga Ezekia (shih v. 8)

Ato bëjnë gjëra të ngjashme / paralele

- “bërtasin”, BDB 858
- “qajnë”, BDB 113

Paralelizmi është një nga pikat kyçe në interpretimin e poezisë hebraike, por ne duhet ta kuptojmë se ajo përdoret në shumë forma dhe në shumë nivele letrare.

33:7 “guximtarët”¹²⁸ Kjo ndoshta lidhet me rrënjën *ariel*, (NJB, shih 29:1,2,7; 31:9).

33:8

NASB, NKJV, Peshitta “qytetet”

NRSV, DSS “betimet”

NJB, RSV “dëshmitë”

REB “traktatet”

TEV “marrëveshjet”

MT ka “qytetet” (ערים, BDB 746 dhe DSS), por për shkak të paralelizmit “dëshmitë” (עדים, BDB 729) i përshtatet më mirë. Kjo mund të jetë një ngatërrësë tjetër midis “R” – “D”. UBS Hebrew Text Project [Projekti UBS i Tekstit Hebraik], fq. 77 i jep fjalës “dëshmi” një cilësim “C” (dmth., dyshim i konsiderueshëm).

33:9 Ky varg përdor metafora bujqësore për problemet e përfshira në rrethimin asirian të Jeruzalemit në vitin 701 para Krishtit. Këto lloje metaforash bujqësore janë të zakonata tek Isaia (shih 16:8; 24:4,7). YHWH kontrollon motin për qëllimet e Tij (shih Ligji i Përtërirë 27-28). Nuk ka asnjë dallim midis “të natyrshmes” dhe “të

¹²⁸ Versioni në shqip është: “heronjtë”.

mbinatyrshmes” në Bibël, sikurse në kulturën ANE. Perëndia është i përfshirë në mënyrë intime në krijimin e Tij. Bëni kujdes që pikëpamjet moderne, shkencore të mos vendosin një kornizë teologjike mbi Shkrimet!

33:10-12 Kjo ndoshta lidhet me Asirinë sikurse në v. 1.

33:11-12 Pamjet e “bykut” dhe të “zjarrit” janë të zakonata tek Isaia (shih 1:7; 5:24; 9:18-19; 10:16-19; 26:11; 29:6; 30:27-28; 33:11-14; 47:14, gjithashtu Joeli 2:3). Shih Temën e Veçantë: Zjarri / Special Topic: Fire tek 1:31.

Isaia përdor pamje nga riprodhimi njerëzor.

1. Këtu, ngjizja, BDB 247 I, KB 255, *Qal* E PAKRYER, 8:3; 26:18; 59:4,13
2. Lindja, 9:6; 13:8; 21:3; 23:4; 26:17,18; 39:7; 51:18; 54:1; 59:4; 66:7,9

▣ **“fryma Ime¹²⁹”** Ky është termi *ruah* (BDB 924) i përdorur në një metaforë antropomorfike për erën e gjykimit nga vrimat e hundës së YHWH (shih Temën e Veçantë tek 6:1). Ajo është dukshëm një metaforë e pjesëmarrjes personale të YHWH (shih Eksodi 15:18; II Sam. 22:16; Ps. 18:15) në gjykim (shih 11:4; 30:28; 40:7).

VERSIONI SHQIP: 33:13-16

¹³ **O ju që jeni larg, dëgjoni atë që kam bërë;**

Dhe ju që jeni afër, njihni fuqinë Time".

¹⁴ **Në Sion mëkatarët i ka kapur frika,**

Një drithërimë ka pushtuar të pabesët:

"Kush prej nesh do të mund të banojë me zjarrin gllabërrues?

Kush prej nesh do të mund të banojë me flakët e përjetshme?"

¹⁵ **Ai që ecën me drejtësi dhe flet drejt,**

Ai që i përçmon fitimet e shtrëmbëra,

Që lëviz duart për të mos pranuar dhurata,

Që i mbyll veshët për të mos dëgjuar të flitet për gjak

Dhe sytë për të mos parë të keqen,

¹⁶ **Ai do të banojë në vënde të larta,**

Shkëmbinjte e fortifikuar do të jenë streha e tij,

Buka e tij do t'i jepet,

Uji i tij do t'i sigurohet.

33:13 “O ju që jeni larg... ju që jeni afër” Në kontekst, kjo i referohet popullit të Perëndisë në mërgim në Asiri dhe popullit të Perëndisë që është ende në Jude (shih Dan. 9:7). Megjithatë, e parë në një kontekst më të gjerë të epokës së re, ajo mund të lidhet me popujt johebrenj dhe hebrenj (shih 49:1; ajo është një shprehje për të gjithë, shih Jer. 25:26).

33:14 “Në Sion mëkatarët i ka kapur frika” Sërish konfirmohet realiteti i një përbërje prej besnikëve dhe të pabesëve brenda popullit të Perëndisë. Mëkatarët

1. i ka kapur frika, BDB 808, KB 922, *Qal* E KRYER, shih EMËR - 2:10,19,21; 24:17,18; FOLJE - 12:2; 19:16,17; 44:8,11; 51:13

2. një drithërimë ka pushtuar të pabesët, BDB 28, KB 31, *Qal* E KRYER, shih 13:8; 21:3

“Të pabesët / të paperëndishmit” (BDB 338) përshkruhen në vargun 32:6 si ata që praktikojnë paperëndishmëri dhe flasin me gënjeshtria kundër Zotit (shih 9:17; 10:6).

▣ **“Kush prej nesh do të mund të banojë me zjarrin gllabërrues?**

Kush prej nesh do të mund të banojë me flakët e vazhdueshme¹³⁰?” Kjo i referohet shenjtërisë së Perëndisë siç shihet nga metafora e zjarrit e lidhur me drejtësinë e Tij dhe gjykimin e Tij (shih Ligji i Përt. 4:24; 5:24; Isa. 30:27,30).

Për “e vazhdueshme” (fjalë për fjalë: “e përjetshme”) shih Temën e Veçantë tek 32:14.

¹²⁹ Versioni në shqip është: “fryma juaj”.

¹³⁰ Versioni në shqip është: “e përjetshme”.

33:15 Ky varg reflekton karakterin e YHWH siç shihet në popullin e Tij.

1. ecën me drejtësi
2. flet drejt
3. përçmon fitimet e shtrëmbëra
4. nuk pranon dhurata
5. i mbyll veshët për të mos dëgjuar të flitet për plane të këqija (dmth., gjakderdhje)
6. i mbyll sytë për të mos parë të keqen

33:16 Personi që jeton jetën e përshkruar në v. 15

1. do të banojë në vënde të larta
2. shkëmbinjtë e fortifikuar do të jenë streha e tij
3. buka e tij do t'i jepet
4. uji i tij do t'i sigurohet

Ky varg përshkruan personin e epokës së re. Ideali i Ligjit të Përtërirë bëhet realitet!

VERSIONI SHQIP: 33:17-24

¹⁷ **Sytë e tu do të sodisin bukurinë e Mbretit tënd,**

Do të shohin një vend që ndodhet shumë larg.

¹⁸ **Zemra jote do të bjerë në mendime të thella mbi tmerret e kaluara:**

"Ku është shkruesi?

Ku është ai që peshon?

Ku është ai që numëron kullat?"

¹⁹ **Ti nuk do ta shikosh më atë popull mizor,**

Atë popull me një të folur të errët dhe të pakuptueshme,

Që belbëzon një gjuhë që askush nuk e kupton.

²⁰ **Sodit Sionin, qytetin e madhështive tona!**

Sytë e tu do të shohin Jeruzalemin, vendbanim i qetë,

Çadër që nuk do të lëvizet më nga vendi,

Hunjtë e së cilës nuk do të shkulen

Dhe asnjë nga litarët e saj nuk do të hiqet.

²¹ **Por aty Zoti në madhësinë e Tij do të jetë për ne**

Një vend lumenjsh dhe rrjedhash të gjera uji,

Ku nuk arrin asnjë anije me lopata

Dhe nuk kalon asnjë anije e fuqishme.

²² **Me qenë se Zoti është gjykatësi ynë,**

Zoti është ligjvënësi ynë,

Zoti është mbreti ynë;

Ai do të na shpëtojë.

²³ **Litarët e tu janë liruuar,**

Nuk e mbajnë mirë dyrekun dhe nuk vënë në veprim velat.

Atëherë do të ndahet preja e një plaçke të pasur;

Edhe çalamanët do të marrin pjesë në plaçkitje.

²⁴ **Asnjë banor i qytetit nuk do të thotë: "Unë jam i sëmurë".**

Populli që banon aty do të përfitojë faljen për paudhësinë e tij.

33:17 "Sytë e tu do të sodisin" Kjo FOLJE (BDB 302, KB 301) përdoret shpesh për t'iu referuar njohurive frymërore (shih 26:11; 33:17,20; 48:6; Job 23:8-9; Ps. 46:8; 63:2). Njerëzit u krijuan që të funksionojnë në dy botë.

1. Fizike (dmth., *nephesh*, ky planet)
2. Frymërore (dmth., *ruah*, marrëdhënie me Perëndinë)

Rënia e Zanafillës 3 i ka përçarë të dyja.

■ **“Mbretin dhe bukurinë e tij”** Kjo është një frazë qëllimisht e paqartë, e ngjashme me vargun 32:1, ku konteksti i përshtatet si Ezekias në kohën e tij ashtu edhe Mesias që po vjen, të vargut 7:14.

33:18 “Ku është ai që numëron” Kjo i referohet informatorëve asirianë që u njohën me terrenin në Jeruzalem për rrethimin që do të vinte.

33:19 “e folur e pakuptueshme” Kjo i referohet gjuhës asiriane (shih 28:11).

33:20 Kjo është teologjia e Isaias se Jeruzalemi nuk do të bjerë kurrë (shih Isaia 36-37). Për një diskutim të plotë të “qytetit” shih shënimet tek vargu 24:10 dhe tabelën tek Hyrja e kapitullit 26, pika D. Kjo profeci duhet të kuptohet në kontekst për shkak se në kohën e Jeremias, Perëndia dha pikërisht profecinë e kundërt. Pamja e “një çadre” është një aludim anakronistik që kthehet tek Eksodi. Ai gjithashtu mund të përcaktojë “tabernakullin” të ndërtuar si një çadër e lëvizshme. I njëjti aludim (dmth., çadër) përdoret në vargun 54:2 për një shtrirje mbarëbotërore.

33:21 Metafora e “lumenjve dhe anijeve lundruese” duket se është një lojë me aleancat e tyre me Egjiptin (shih v. 23). Në vend të Egjiptit, YHWH (Madhështori) do të jetë siguruksi dhe mbrojtësi i tyre (shih v. 22).

33:22 Jeruzalemi (shih v. 20) është sërish qyteti i Mbretit të Madh (Vetë YHWH) i përfaqësuar nga zëvendësuesi i Tij i drejtë (Mesia davidik).

33:23 Poezia është e paqartë. Kjo mund t’i referohet

1. shkatërrimit të Asirisë
2. fuqizimit të Jeruzalemit
3. ose të dyjave

Në v. 17, si “sytë e tu” ashtu edhe “do të sodisin” kanë ngjarje pararendëse të pasigurta. Vargu 18 duket se i referohet Asirisë që kontrollon Jeruzalemin për ta pushtuar dhe rrethuar. Vargu 19 duket se aludon ndaj gjuhës së pushtuesve asirianë e cila tingëllon çuditshëm. Megjithatë në v. 20 skena ndryshon dhe shohim një Jeruzalem të pashqetësuar. Prandaj vargjet 21 dhe 22 mund t’i referohen Jeruzalemit, sikurse bën dukshëm vargu 24. Disa e shohin fjalën “plaçkitje” (BDB 1021) në vargun 23 si të lidhur me objektet që ushtria asiriane braktisi përpara mureve të Jeruzalemit në vitin 701 para Krishtit dhe jo plaçkitjen e vetë Ninives, që ndodhi në vitin 612 para Krishtit.

33:24 YHWH karakterizohet si shërues. Ky është një aludim ndaj kapitullit 1 ku populli i Perëndisë përshkruhet si i sëmurë (shih 1:5-6). Sëmundja është një metaforë për “mëkatin” dhe “rebelimin” (shih Ps. 41:4; 103:3; Isa. 53:5). Dhjata e Re vazhdon konceptin hebraik të sëmundjes të lidhur me mëkatin (shih Gjoni 5:14; Jakobi 5:14-15). Termi “shpëtoj” në Dhjatën e Vjetër tregon çlirim fizik (shih Temën e Veçantë tek 33:2).

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Si lidhen kapitujt 32 dhe 33 me kapitujt 28-31?
2. A janë këta dy kapituj mesianikë apo historikë?
3. Listoni bekimet e Frymës të përshkruar tek 32:15-18.
4. Jepni kontekstin historik të vargjeve 33:7-9.

ISAIA 34

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Zemërimi i Perëndisë Kundër Kombeve 34:1-15 (1-15)	Gjykimi mbi Kombet 34:1-4 (1-4) 34:5-7 (5-7) 34:8-15 (8-12) (13-15)	Fundi i Tmerrshëm i Armiqve të Perëndisë 34:1-17 (1-4) (5-7) (8-17)	Perëndia do të Ndëshkojë Armiqtë e Tij 34:1-4 34:5-8 34:9-15 34:16-17	Dënimi ndaj Edomit 34:1-17 (1-4) (5-8) (9-11) (12-17)
34:16-17 (16a-17)	34:16-17 (16-17)			

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Isaia 34 dhe 35 janë shumë të ngjashëm me kapitujt 24-27. Të dyja këto pjesë janë kombinime të seksioneve të gjykimit dhe të bekimeve të cilat janë përfundime të një njësie letrare shumë më të gjatë.
 1. Isaia 34 flet për gjykimin universal në terma të dhunshëm.
 2. Isaia 35 flet për restaurimin universal në terma të bukur dhe idealistë.
- B. Për shkak se ka një hapësirë të dyfishtë midis kapitullit 33 dhe kapitullit 34 në kopjen e librit të Isaias tek Rrotullat e Mbledhura të Detit të Vdekur, ka mundësi që kjo njësi letrare (kapitujt 34-35 dhe 38-39) të shkojë me 40-66 (për sa i përket rrethanës letrare). Kapitulli 35 është një diskutim i epokës së re, ditëve të restaurimit. Ata përshkruajnë atë që YHWH dëshironte të bënte me njerëzimin përpara Rënies së Zanafillës 3 dhe mosbindjes së pasardhësve të Abrahamit.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 34:1-15

¹ Afrohuni, o kombe, për të dëgjuar; o popuj, kini kujdes.

Le të dëgjojë toka dhe gjithçka që është në të, bota dhe gjithçka që ajo prodhon.

² Sepse Zoti është zemëruar me të gjitha kombet,

Është indinjuar me të gjitha ushtritë e tyre;

Ai ka vendosur shkatërrimin e tyre,

I braktis në masakër.

³ Të vrarët e tyre do të hidhen tutje,

Kufomat e tyre do të qelben

Dhe malet do të shkrihen me gjakun e tyre.

⁴ Tërë ushtria e qiellit do të zhduket,

Qiejtë do të mblidhen rrotull si një libër,

Por tërë ushtria e tyre do të bjerë,

Ashtu si bie gjethi nga hardhia,

Si bie *një* fryt i fishkur nga fiku.

⁵ Me qenë se shpata Ime është dehur në qiell,

Ja ajo po gatitet të bjerë mbi Edomin,

Mbi popullin që kam vendosur të shfaroset, për të vënë në vend drejtësinë.

⁶ Shpata e Zotit është plot me gjak,

Është ngopur me dhjamë, me gjakun e qengjave dhe të cjepve,

Me dhjamin e veshkave të deshve;

Sepse Zoti bën një flijim në Botsrah

Dhe një kërdi të madhe në vendin e Edomit.

⁷ Bashkë me ta bien buaj,

Mëzetër tok me dema;

Toka e tyre është vaditur me gjak,

Pluhuri i tyre është ngopur me dhjamë.

⁸ Sepse është dita e hakmarrjes të Zotit,

Viti i shpërblimit për çështjen e Sionit.

⁹ Përrenjtë do të kthehen në katran,

Pluhuri i vet në sqfur,

Toka e vet do të bëhet rrëshirë e zjarrtë.

¹⁰ Nuk do të shuhet as ditën as natën,

Tymi i tij do të ngjitet përjetë;

Do të mbetet e shkretë brez pas brezi,

Askush nuk do të kalojë mbi të.

¹¹ Zotër të tij do të bëhen pelikani dhe iriqi

Dhe do të banojnë aty kukuvajka dhe korbi.

Zoti do të shtrijë mbi të litarin e dëshpërimit,

Plumbçen e boshllëkut.

¹² Do t'i thërrasin fisnikët në mbretëri,

Por nuk do ketë asnjë prej tyre,

Dhe tërë princat janë katandisur në hiç.

¹³ Në pallatet e tij do të rriten gjemba,

Në fortesat e tij hithra dhe carangtha;

Do të bëhet banesë për çakejtë,

Një vend i rrethuar për strucat.

¹⁴ Kafshët e shkretëtirës do të takohen me kafshët që ulërijnë,

Cjeptë do të thërrasin njëri-tjetrin;

Do të vendosen aty edhe kukuvajkat

Dhe do të gjejnë një vend pushimi.

¹⁵ Do të bëjë folenë e vet gjarpëri-shigjetë,

Do të lëshojë aty vezët, do t'i çelë dhe do t'i mbledhë në hijen e tij të vegjëlit e vet,

34:1 Ka disa urdhërime në këtë varg.

1. afrohuni, BDB 897 I, KB 1132, *Qal* URDHËRORE
2. dëgjoni¹³¹, BDB 904, KB 1151, *Hiphil* URDHËRORE
3. dëgjoni (kini kujdes), BDB 1033, KB 1570, *Qal* URDHËRUESE

Sovrani i universit po i drejtohet krijimit të Tij dhe po shpall gjykimin mbi të.

1. “O kombe”, BDB 156, shih v. 2; 43:9
2. O popuj, BDB 522, shih 17:12; 43:9
3. Toka, BDB 75, shih 37:16,20; Zan. 18:18; 22:18; Mikea 1:2
4. Gjithçka që është në të, BDB 571, shih 6:3
5. Bota, BDB 385, shih 13:11; 24:4
6. Gjithçka që ajo prodhon, BDB 481 PËRBËRJE BDB 425

Dukshëm kjo i referohet botës që njihet në kohën e Isaias, por gjuha është universale.

34:2 “Sepse Zoti është zemëruar me të gjitha kombet... Ai i ka shkatërruar ato tërësisht¹³²” Ideja e “shkatërrimit tërësor” (BDB 355 I, KB 353, *Hiphil* E KRYER) i referohet konceptit të “luftës së shenjtë”. Tek Jozueu ky koncept në lidhje me Jerikon përkthehet “nën mallkim” (dmth., i kushtuar YHWH për shkatërrim, shih Joz. 6:17,18 [tri herë]; 7:1 [dy herë], 12 [dy herë], 13 [dy herë], 15).

34:3 Ky varg e zgjeron mendimin e v. 2, me metafora të dhunshme luftar.

1. të vranët e tyre do të hidhen tutje, BDB 1020, KB 1527, *Hophal* E PAKRYER
2. kufomat e tyre do të qelben (fjalë për fjalë: “do të shkojë lart” aroma e tyre e keqe), BDB 748, KB 828, *Qal* E PAKRYER, shih Amos 4:10
3. malet do të përbyten (fjalë për fjalë: “shkrihen”) me gjakun e tyre, BDB 587, KB 606, *Niphal* E KRYER

Kjo pasqyron një skenë beteje në të cilën kanë qëndruar për një kohë të gjatë trupat e të vdekurve. Në kulturën ANE mosvarrosja (apo varrosja e papërshtatshme) ishte një tmerr dhe një çnderim dhe mendohej se ndikonte në jetën e përtejme të një personi. Ajo përfaqësonte shkatërrim tërësor, fizik dhe frymëror.

34:4 Kjo gjuhë hiperbolike që lidh ciklet diellore dhe hënore të natyrës është një temë e përsëritur në Bibël.

1. Isaia 13:13; 34:4; 51:6
2. Ezekieli 32:7,8
3. Joeli 2:31
4. Mateu 24:29
5. II Pjetrit 3:10
6. Zbulesa 6:12-14; 20:11

Fraza “ushtria e qiellit” mund t’i referohet

1. perëndive yjore (dielli, hëna, yjet, planetet, kometat etj.) që zakonisht lidheshin me Babiloninë
2. ushtrisë engjëlllore (shih 24:21-22; Joz. 5:14-15, bazuar në Ligjin e Përt. 32:8 tek LXX dhe ilustruar tek Danieli 10)

Në këtë kontekst, ajo i referohet objekteve të dritës në qiell. Këto objekte ndikohen dhe druhen nga afrimi i krijuesit të tyre! Këto objekte fizike, që shpesh shiheshin si perëndi, i nënshtrohen YHWH!

■ **“mbliidhen rrotull si një libër”** Kjo pamje përdoret nga Gjoni tek Zbu. 6:14. Qielli në kulturën ANE mendohej të ishte (1) një lëkurë e tërhequr mbi tokën si një enë e gjërë (shih Isa. 40:22) ose (2) një çadër e vendosur (shih Ps. 104:2). Rendi i vjetër do të zëvendësohet nga rendi i ri (shih Zbu. 21:1).

NASB, NRSV

“zhduket”

¹³¹ Versioni në shqip është: “për të dëgjuar”.

¹³² Versioni në shqip është: “Ai ka vendosur shkatërrimin e tyre”.

NKJV, TEV “bjerë”

Kjo FOLJE (BDB 615, KB 663) shfaqet tri herë në këtë varg.

1. Qal E PAKRYER
2. Qal PËRBËRJE PASKAJORE
3. Qal PJESORE AKTIVE

Gjithashtu ajo shfaqet në njësinë letrare paralele të kapitujve 24-27 (shih 24:4 [dy herë]). Bujqësia gjithashtu dridhet përpara ardhjes së krijuesit! Ne mund të themi se si qielli dhe toka të dyja copëtohen me ardhjen e Krijuesit / Gjykatësit sepse edhe ato, gjithashtu, janë ndikuar nga mëkati i njeriut (shih Zan. 3:17-19; Rom. 8:19-22).

34:5 “për gjykim mbi Edomin” Edomi veçohet për gjykim në këtë njësi letrare ashtu sikurse Moabi u veçua tek Isa. 25:10-12. Këtu Edomi (sikurse Moabi më parë) është simbolik i të gjithë kombeve arrogante që rebelohen kundër Perëndisë.

34:6-7 Këto vargje përdorin metaforën e flijimit (shih BDB 830, f, shih Jer. 50:27; 51:40; Ezek. 39:17-20) për të përshkruar gjykimin e YHWH.

1. Gjaku i qengjave dhe cjepëve, v. 6
2. Dhjami i veshkave të deshëve, v. 6
3. Mezër, v. 7

Jo vetëm do të flijohen kafshët shtëpiake, por gjithashtu edhe demat e egër (BDB 910).

Pamjet e shpatës së YHWH gjenden gjithashtu edhe tek Ligji i Përt. 32:41-42 dhe Ezek. 21:28-32.

■

NASB “është e ngopur me dhjamë”

NKJV “bërë të derdhet me dhjamë”

NRSV, REB, LXX “është e ngopur me dhjamë”

NJB “është yndyrosur me dhjamë”

Kjo FOLJE (BDB 206, KB 234, *Hothpael* E KRYER) gjendet vetëm këtu në këtë prejardhje të rrallë. Ajo tregon një koncept reflektiv: “shpata e YHWH ka dhjamosur vetveten”. Forma *Pual* E PA KRYER e së njëjtës FOLJE gjendet në v. 7: “është bërë e yndyrshme me dhjamë”. Të dyja flasin për vrasjen e një numri të lartë viktimash flijuese (metaforë për të vdekurit e ushtrisë së armiqve). Dhjami i organeve më të poshtme ishte pjesa e kafshëve që vendosej në altar.

34:8 Si interpretues modernë ne duhet të mbajmë mend se thelbi i poezisë hebraike është

1. forma e saj e shkurtuar
2. loja e saj me tingujt
3. paralelizmi i saj

Studiuesit perëndimorë kanë prirjen të jenë në pikëpamje greke, llogjike dhe t’i marrin termat në mënyrë të drejtëpërdrejtë! Megjithatë, kjo është letërsi antike lindore poetike. Shih G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible* [Gjuha dhe Pamjet e Biblës], kapitulli 5, “Hebrew Idiom and Hebrew Thought [Shprehia Hebraike dhe Mendimi Hebraik],” fq. 107-117. Kjo është gjithashtu e vërtetë për Zanafillën 1-2. Shih John L. Walton, *The Lost World of Genesis 1* [Bota e Humbur e Zanafillës 1].

Ky varg është një shembull i mirë: “dita” në rreshtin e parë është paralele me “vit” në rreshtin e dytë. Ky nuk ka për qëllim të jetë një koment kohor dhe historik, por bën dallimin se po vjen një kohë gjykimi nga Perëndia dhe dhënie llogarie te Perëndia! Fakti se sa kohë do të zgjasë nuk është e rëndësishme.

34:9 “katran... squfur... rrëshirë e zjarritë” Këto fjalë (BDB 278, 172, 278/128) janë aludime ndaj shkatërrimit të Sodomës dhe Gomorrës tek Zan. 19:24. Gjithashtu, shih paralelizmin e rëndësishëm të Jer. 49:17-18. Sodoma dhe Gomorra ndodhen në zonën veriore të Edomit (dmth., në fundin jugor të Detit të Vdekur).

34:10 Kjo është gjuhë hiperbolike që tregon një shkatërrim të plotë i cili zgjat deri në të ardhmen në mënyrë të papërcaktuar (shih 1:31; 13:20; 66:24).

Gjenden dy terma të përdorur për “përgjithmonë”.

1. Rreshti 2, עולם (BDB 761, shih Temën e Veçantë tek 32:14)

2. Rreshti 4, נצח (BDB 664, shih II Sam. 2:26; Isa. 13:20; 25:8; 28:28; 33:20; 57:16)

Fraza “tymi i tij do të ngjitet përjetë” përdoret tek Zbu. 14:11 dhe 19:3. Duket e mundur që (1) “Moabi” tek 25:10-12; (2) Edomi në këtë kontekst dhe (3) “Babilonia” tek Zbulesa, të gjitha të përfaqësojnë “shoqërinë njerëzore të organizuar dhe që funksionon e veçuar nga Perëndia ose edhe në rebelim kundër Perëndisë.” Për një diskutim të përdorimeve biblike të “përjetë” shih D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks* [Parmenda dhe Drapërijtë], fq. 98-101.

34:11-15 Gjenden shumë kafshë (më së shumti zogj) që përmenden në këtë pjesë. Të gjithë ata janë të papastër sipas Levetikut 11. Po këto kafshë të papastra shihen në rrënojat e qytetit të Babilonisë (shih 13:19-22). Ka dy mundësi interpretimi për këtë: (1) këto rrënoja janë simbolike për përpjekjet e njerëzimit të rënë, i cili është i gjykuar dhe i shkatërruar nga Perëndia në një mënyrë të tillë sa që asgjë veç kafshëve nuk do të jetojë në të ose (2) këto qytete tani banohej nga demonët (shih Mat. 12:43). Përkthimet moderne si NEB kanë treguar prova të qarta arkeologjike se këto kafshë mund t’iu referohen demonëve (shih veçanërisht vargum 14).

1. NASB “cjapi leshator”
- NKJV “cjapi i egër”
- NRSV “demonë-cjepë”
- TEV “demonët”
- NJB “njeri i shthurur”
- REB “njerëz cjepë”

Ky term (BDB 972 III) i referohet

- a. idhujve (shih II Kro. 11:15)
 - b. demonëve (shih Lev. 17:7)
 - c. kafshëve të egra (shih Isa. 13:21)
2. NASB, TEV “përbindësh nate”
 - NKJV “krijesë nate”
 - NRSV, NJB “Lilith”
 - REB “zog nate”

Ky term (BDB 535) në judaizmin e mëvontë u bë emri për një tundues femëror të natës. Origjina e termit dhe konceptit mund të jenë tri demonët e natës të mitologjisë akadiane (KB 528). Peshitta e identifikon atë si “buf klithës”. Nata me të gjithë “tingujt e saj të natyrës” ishte tmerruese për njerëzit antikë.

TEMË E VEÇANTË: ENGJËJ DHE DEMONË (SPECIAL TOPIC: ANGELS AND DEMONS)

- A. Popujt e lashtë ishin animistë. Ata u vishnin personalitet njerëzor forcave të natyrës, kafshëve dhe objekteve natyrore. Jeta shpjegohej përmes ndërveprimit të këtyre qenieve shpirtërore me njerëzimin.
- B. Ky personifikim u shndërrua në politeizëm (shumë perëndi). Zakonisht, demonët (*genii*) ishin perëndi më të ulëta ose gjysmëperëndi (të mirë ose të këqinj) që ndikonin në jetën e njeriut si individ.
 1. Mesopotami, kaos dhe konflikt
 2. Egjipt, rend dhe funksion
 3. Kanaan, shih W. F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel* [Arkeologjia dhe feja e Izraelit], botimi i pestë, fq. 67-92
- C. Dhjata e Vjetër nuk flet shumë (dhe as zhvillon) për temën e perëndive më të ulëta, engjëjve, ose demonëve, ndoshta për shkak të monoteizmit të saj të rreptë (shih Temë e Veçantë: Monoteizëm / Special Topic: Monotheism, shih Eksod. 8:10; 9:14; 15:11; Ligji i Përt. 4:35,39; 6:4; 33:26; Psa. 35:10; 71:19; 86:8; Isa. 46:9; Jer. 10:6-7; Mik. 7:18). Gjithsesi, ajo përmend perënditë e rreme të kombeve pagane (*Shedim*, shih Ligji i Përt. 32:17; Psa. 106:37), madje jep dhe emra për disa prej tyre.
 1. *Se'im* (satirët ose demonët leshatakë, BDB 972 III, KB 1341 III, shih Lev. 17:7; 2 Kro. 11:15; Isa. 13:21; 34:14)
 2. *Lilith* (demon femër, ose joshës të natës, BDB 539, KB 528, shih Isa. 34:14)

3. *Mavet* (fjalë hebraisht për vdekjen, që përdorej për perëndinë kanaanite të nënbotës, *Mot*, BDB 560, KB560, shih Isa. 28:15, 18; Jer. 9:21; dhe ndoshta Ligji i Përt. 28:22)
4. *Resheph* (fatkeqësi, zjarr ose breshër, BDB 958, KB 958, shih Ligji i Përt. 32:24; Psa. 78:48; Hab. 3:5)
5. *Dever* (murtajë, BDB 184, shih Psa. 91:5-6; Hab. 3:5)
6. *Az'azel* (emri i pasigurtë, por, ndoshta, demon shkretëtire ose emër vendi, shih Lev. 16:8, 10, 26) (Këta shembuj janë marrë nga *Encyclopaedia Judaica*, vëll. 5, fq. 1523.)

Gjithsesi nuk ka dualizëm apo pavarësi engjëjlore nga YHWH në Dhjatën e Vjetër. Satani është shërbëtor i YHWH-së (shih Jobi 1-2; Zakaria 3), jo një armik i pavarur, që e drejton vetë veten (shih A. B. Davidson, *A Theology of the Old Testament* [Teologji e Dhiatës së Vjetër], fq. 300-306).

- D. Judaizmi u zhvillua gjatë robërisë babilonase (586-538 para Krishtit). Teologjikisht, u ndikua nga dualizmi i personifikuar persian i zoroastrianizmit, me një perëndi të mirë e të lartë, të quajtur *Mazda* ose *Ormazd*, dhe një kundërshtar të lig, të quajtur *Ahriman*. Kjo lejoi brenda judaizmit të pasrobërisë dualizmin e personifikuar mes YHWH-së e engjëjve të Tij dhe Satanit e engjëjve (ose demonëve) të tij.

Teologjia e ligësisë së personifikuar në judaizëm shpjgohet dhe dokumentohet më së miri nga Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah* [Jeta dhe koha e Jezus Mesisë], vëll. 2, shtojca XIII (fq. 749-863) dhe XVI (fq. 770-776). Judaizmi e personifikonte ligësinë në tre mënyra.

1. Satani, ose *Sammael*
2. Synimi i lig (*yetzer hara*) brenda njerëzimit.
3. Engjëlli i Vdekjes

Edersheim i karakterizon këta si

1. Akuzuesi;
2. Tunduesi;
3. Ndëshkuesi (vëll. 2, fq. 756).

Ka një dallim të madh teologjik mes judaizmit pas robërisë dhe prezantimit e shpjgimit që i bën Dhjata e Re ligësisë.

- E. Dhjata e Re, veçanërisht në ungjijtë, pohon ekzistencën dhe kundërshtimin e qenieve të këqija shpirtërore ndaj njerëzimit dhe YHWH-së (në judaizëm, Satani ishte armik i njerëzimit, por jo i Perëndisë). Ata i kundërvihen vullnetit, sundimit dhe mbretërisë së Perëndisë.

Jezusi i kundërshtoi dhe i dëboi nga njerëzit këto qenie demoniake, të quajtura edhe (1) frymë të papastra (shih Luka 4:36; 6:18), ose (2) frymë të liga (shih Luka 7:21; 8:2). Jezusi bëri qartazi dallimin mes sëmundjes (fizike dhe mendore) dhe pushtimit demoniak. Ai e demonstroi fuqinë dhe njohurinë e vet shpirtërore duke dalluar dhe dëbuar këto frymë të liga. Shpesh, ata e njihnin dhe përpiqeshin t'i drejtoheshin Atij, por Jezusi ua hidhte poshtë dëshminë e tyre, kërkonte që të heshtnin dhe i dëbonte. Dëbimet janë shenjë e disfatës së mbretërisë së Satanit.

Ka një mungesë të habitshme informacioni në letrat apostolike të Dhjatës së Re për këtë temë. Dëbimi i demonëve nuk renditet kurrë si dhunti shpirtërore, dhe as nuk na jepet një metodologji apo procedurë për brezat e ardhshëm të predikuesve ose besimtarëve.

- F. Ligësia është reale; ligësia është personale; ligësia është e pranishme. As origjina, as synimi i saj nuk na zbulohen. Bibla pohon realitetin e saj dhe kundërshton me forcë ndikimin e saj. Nuk ka dualizëm përfundimtar në të. Perëndia ka plotësisht situatën nën kontroll; ligësia mposhtet, gjykohet dhe do të shfaroset nga njerëzimi.
- G. Populli i Perëndisë duhet ta kundërshtojë ligësinë (shih Jakobi 4;7). Ata nuk mund të kontrollohen prej saj (shih 1 Gjonit 5:18), por mund të tundohen dhe kjo mund t'u dëmtojë dëshminë dhe ndikimin (shih Efe. 6:10-18). Ligësia është pjesë e zbuluar e pikëpamjes së të krishterit. Të krishterët e sotëm nuk kanë të drejtën të ripërcaktojnë ligësinë (çmitologjizimi i Rudolf Bultmann), të çpersonalizojnë ligësinë (strukturat shoqërore të Paul Tillich), apo të përpiqen ta shpjgojnë plotësisht me terma psikologjikë (Zigmund Frojd). Ndikimi i ligësisë është i gjerë, por ajo është mposhtur. Besimtarët duhet të ecin në fitoren e Krishtit!

34:11 Termat e përkthyer “dëshpërim” (BDB 1062, shih 24:10) dhe “boshllëk” (BDB 96) përdoren tek Zan. 1:2 për të përshkruar kaosin fillestar të planetit. Edomi (dmth., të gjitha kombet rebele) do të reduktohen në kaosin dhe boshësinë fillestare (i.e., 13:9-11; Jer. 4:23-26).

VERSIONI SHQIP: 34:16-17

¹⁶ **Kërkoni në librin e Zotit dhe lexoni:**

**Asnjë prej tyre nuk do të mungojë,
Askujt nuk do t’i mungojë shoku i vet,
Sepse e ka urdhëruar goja e Tij
Dhe e ka mbledhur Fryma e Tij.**

¹⁷ **Ai vetë e ka hedhur shortin për ta,
Dhe dora e Tij e ka ndarë midis tyre me vijën e matjes;
Do ta zotërojnë për gjithnjë;
Do të banojnë aty brez pas brezi.**

34:16 “Kërkoni në librin e Zotit dhe lexoni” Përveç vargut 1, nuk ka asnjë formë URDHËRORE në këtë kapitull përpara këtij vargu. Thirrja e YHWH ndaj tyre për t’u afruar dhe për të dëgjuar në v. 1 (dy forma URDHËRORE) kombinohet me dy forma URDHËRORE të cilat mbyllin kapitullin (një teknikë letrare semitike e zakonshme).

1. kërkoni, BDB 205, KB 233, *Qal* URDHËRORE

2. lexoni, BDB 894, KB 1128, *Qal* URDHËRORE

Kombet kanë shfuqizuar pushtetin që i ishte dhënë njerëzimit tek Zanafilla 2, kështu që kafshëve iu ndahet toka nga Perëndia!

Ka pasur shumë opinione mbi këtë libër (BDB 706). Disa e shohin atë si një rrotull gjykimi (shih 29:11,12; 30:8). Të tjerë e shohin si një aludim ndaj dy librave të përmendur tek Dan. 7:10; 12:1 dhe Zbu. 20:4-15, të cilët janë metaforikë për kujtesën e Perëndisë.

1. “libri i jetës”

a. Eksod. 32:32

b. Ps. 69:28

c. Isa. 4:3

d. Dan. 7:10; 12:1

e. Luka 10:20

f. Fil. 4:3

g. Heb. 12:23

h. Zbu. 3:5; 13:8; 17:8; 20:12,15; 21:27

2. Libri i veprave / kujtimeve

a. Ps. 56:8; 139:16

b. Isa. 65:6

c. Dan. 7:10

d. Mal. 3:16

e. Zbu. 20:12-13

■ **“Asnjë prej tyre nuk do të mungojë,**

Askujt nuk do t’i mungojë shoku i vet,

Sepse e ka urdhëruar goja e Tij” Këtu ne kemi dy metafora që i referohen fuqisë së fjalës së Perëndisë. E para është një metaforë ushtarake, ndërkohë që e dyta është një metaforë shtëpiake. Kur Perëndia flet, ajo fjalë ka siguri (shih 24:3; 25:8; 55:10-11).

■ **“e ka mbledhur Fryma e Tij”** Shih shënimet dhe Temat e Veçanta tek 11:2; 32:15-20.

Perëndia mbledh kafshët / demonët e listuar tek vargjet 11-15.

34:17 Ky është një aludim ndaj ndarjes së tokës me short (dmth., Urimi dhe Thumimi) tek Jozueu 12-19. Ajo është një mënyrë antike për të pranuar se besëlidhja ripërtërihet dhe është e përhershme!

ISAIA 35

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
E Ardhmja e Lumtur e Sionit	Lavdia e Ardhshme e Sionit	Sioni i Restauruar	Rruga për te Shenjtëria	Triumfi i Jeruzalemit
35:1-10	35:1-7	35:1-10	35:1-10	35:1-10
(1-10)	(1-2)	(1-2)	(1-2)	(1-7)
	(3-4)	(3-4)	(3-4)	
	(5-7)	(5-7)	(5-7)	
	35:8-10			
	(8-10)	(8-10)	(8-10)	(8-10)

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentuar studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

A. Ky kapitull është dukshëm tjetërsimi i kapitullit 34.

B. Pyetja është se kujt i drejtohet dhe kur.

1. A i drejtohet shkëlqimit bujqësor të Tokës së Premtuar në fundin e kohërave (dmth., hebrenjve dhe johebrejve besues dhe besnikë)?
2. A i referohet rikthimit në Palestinë të robërve në Asiri (dmth., Izraeli)?
3. A i referohet rikthimit të mërgimtarëve babilonas nga dekreti i Kirit (dmth., Juda)?
4. A i referohet shkretëtirës midis Mesopotamisë dhe Palestinës që transformohet në një rrugë të madhe të stolisur me anë të së cilës populli i Perëndisë të mund të kthehet në Palestinë?

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 35:1-10

¹ Shkretëtira dhe toka e thatë do të gëzohen,

Vetmia do të gëzohet dhe do të lulëzojë

Si trëndafili;

² Do të lulëzojë shumë

Dhe do të ngazëllojë me hare dhe britma gëzimi.

Do t'u jepet lavdia e Libanit,

Madhështia e Karmelit dhe e Sharonit.

Ata do të shohin lavdinë e Zotit,

Madhështinë e Perëndisë tonë.

³ **Forconi duart e dobësuar, bëjini të qëndrueshëm gjunjët e pasigurt!**

⁴ **U thoni atyre që e kanë humbur zemrën:**

"Bëhuni të fortë, mos kini frikë!"

Ja, Perëndia juaj do të vijë me hakmarrjen

Dhe me shpërblimin e Perëndisë;

Do të vijë Ai vetë për t'ju shpëtuar.

⁵ **Atëherë do të hapen sytë e të verbërve**

Dhe veshët e të shurdhëve;

⁶ **Atëherë çalamani do të kërcejë si një dre**

Dhe gjuha e memecit do të bërtasë nga gëzimi,

Sepse do të dalin ujëra në shkretëtirë

Dhe përrenj në vendin e vetmuar.

⁷ **Vendi i thatë do të bëhet pellg**

Dhe toka e etur për ujë burim ujërash;

Në vendet ku shtriheshin çakejtë

Do të ketë bar me kallamishte dhe xunkth.

⁸ **Aty do të jetë rruga kryesore, një rrugë**

Që do të quhet "Rruga e Shenjtë";

Asnjë i papastër nuk do të kalojë nëpër të;

Ajo do të jetë vetëm për ata që e ndjekin;

Edhe mendjeshkurtërit nuk do të mund të humbasin.

⁹ **Luani nuk do të jetë më,**

As edhe ndonjë bishë e egër nuk do të dalë aty

Ose nuk do të duket,

Por do të ecin të çliruarit.

¹⁰ **Të shpëtuarit nga Zoti do të kthehen,**

Do të vijnë në Sion me britma gëzimi

Dhe një hare e përjetshme do të kurorëzojë kokën e tyre;

Do të kenë gëzim dhe lumturi,

Dhe dhembja e rënkimi do të ikin.

35:1 “toka e thatë” Kjo fjalë i referohet kullotave të pabanuara (BDB 184, shih Joeli 1:19-20).

■ **“shkretëtira”** Kjo fjalë (BDB 851) tokës së thatë dhe jopjellore (shih 41:18; 53:2; Joeli 2:20). Vini re “toka e thatë lidhet me “shkretëtirën” dhe është paralele me “Arabah-un”.

■ **“Arabah¹³³”** Kjo fjalë (BDB 787) i referohet luginës së hapur të Jordanit në jug të Detit të Vdekur (shih 33:9).

■ **“do të gëzohet dhe do të lulëzojë”** Dy FOLJET e para të v. 1 janë gjithashtu një personifikim paralel i bimëve.

1. do të jetë e gëzuar, BDB 965, KB 1314, *Qal* E PAKRYER (ndoshta në një kuptim URDHËRUES), kjo FOLJE përdoret tetë herë në kapitujt 61-66
2. do të gëzohet, BDB 162, KB 189, *Qal* URDHËRUESE, shih v. 2; 25:9; kjo FOLJE përdoret katër herë në kapitujt 61-66, shih Joeli 2:21,23

FOLJA e tretë “do të lulëzojë” (BDB 897, KB 965, *Qal* E PAKRYER) tregon se si gëzojnë bimët (dmth., personifikim). Isaia shpesh përdor personifikimin e sendeve natyrore (shih 33:9; 44:23; 55:12, shih NASB Study Bible [Bibla e Studimit NASB], fq. 1004). Rrethanat e Kopështit të Edenit (Zanafilla 1-2) restaurohen; epoka e re ka mbërritur!

Vargu 10 përsëritet tek vargu 51:11. Kjo është një shenjë e epokës së re të restaurimit (shih 7:21-25; 27:6; 32:15; 41:8-19; 55:12-13).

¹³³ Ky term mungon në versionin në shqip dhe në vend të saj është fjala: “vetmia”.

NASB, NRSV, Peshitta	“zambak”
NKJV, JPSOA	“trëndafil”
NJB, REB	“zambak i bardhë”
JB	“zambak i verdhë”
LXX	“zambak”

Është pothuajse e pamundur të identifikosh saktë (TEV “lule”) florën dhe faunën e Biblës. Rabinët thonë se kjo (BDB 287) i referohet trëndafil, ndërkohë që Luteri dhe Kalvini thonë se ajo i referohet zambakut. Hamendësimi i dikujt mbetet hamendësim! Një burim i mirë mbi këto çështje është seria “Helps for Translators [Ndihmë për Përkthyesit]”, *Fauna and Flora of the Bible* [Fauna dhe Flora e Biblës], UBS.

35:2 “Libanit... Karmelit dhe e Sharonit” Këto tre zona ishin të famshme për bimët e tyre të shëndetshme. Frazja “do të lulëzojë shumë” është forma *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE dhe *Qal* FOLJE E PAKRYER e së njëjtës rrënjë (BDB 827, KB 965) e cila tregon intensitetin ose në këtë rast, rritjen e shëndetshme.

■ **“Ata do të shohin”** Ky duket se është një vazhdim i personifikimit të bimëve.

35:3-6 Këto vargje përmendin disa lloje njerëzish.

1. të drobitur (fjalë për fjalë: “duart e dobësuar”)
2. të dobët (fjalë për fjalë: “gjunjtë e pasigurt”)
3. atyre që e kanë humbur zemrën (fjalë për fjalë: “të nxituarve”)
4. të verbërit (BDB 734)
5. të shurdët (BDB 361)
6. çalamani (BDB 820)
7. memeci (BDB 48)

Ajo gjithashtu përshkruan se çfarë do të bëjë Perëndia për ata në këtë ditë të re restaurimin.

1. Për ata të pikës 1 më lart “inkurajohuni” (BDB 304, KB 302, *Piel* URDHËRORE)
2. Për ata të pikës 2 më lart “forconi” (BDB 54, KB 65, *Piel* URDHËRORE)
3. Për ata të pikës 3
 - a. bëhuni të fortë, BDB 304, KB 302, *Qal* URDHËRORE
 - b. mos kini frikë, BDB 431, KB 432, *Qal* E PAKRYER por në kuptim URDHËRUES
4. për ata të pikës 4 “do të hapen sytë,” BDB 824, KB 959, *Niphal* E PAKRYER
5. për ata të pikës 5 “do të hapen veshët”, e njëjta FOLJE si në pikën 4
6. për ata të pikës 6 “do të kërcëjnë si një dre”, BDB 194, KB 222, *Piel* E PAKRYER
7. për ata të pikës 7 “gjuha e memecit do të bërtasë nga gëzimi”, BDB 943, KB 1247, *Qal* E PAKRYER

Ky është mesazhi që Jezusi i dërgoi Gjon Pagëzorit ndërkohë që ai ishte në burg (shih Mat. 11:4-5; Luka 7:20-22). Epoka e re pasqyrohet në shërbesën e Jezusit!

35:4 Vini re se çfarë premtion YHWH se do të bëjë për popullin e Tij të besëlidhjes.

1. Ai vjen me hakmarrje, BDB 668, shih 34:8; 59:17; 61:2; 63:4; Ligji i Përt. 32:25; Jer. 50:28
2. Shpërblimi i Tij do të vijë gjithashtu, BDB 168, shih 59:18 (dy herë); 66:6, gjithashtu vër re 65:6
3. Ai do t’i shpëtojë ata, BDB 446, KB 448, *Hiphil* URDHËRUESE, shih 25:9; 33:22; 38:20; 45:17; 49:25; 59:1; 63:1,5,9; 64:5

35:6 “sepse do të dalin ujëra në shkretëtirë” Lulëzimi i natyrës kthehet tek vargjet 1,2. Shenja e jashtme e pranisë frymërore dhe bekimit të Perëndisë është shfaqja e mrekullueshme e bukurisë dhe rritjes së natyrës (shih v. 7).

35:7 “në vendet ku shtriheshin çakejtë” Peshitta dhe KJV e përkthejnë këtë fjalë (BDB 1072) “dragonj”. Ne kemi gjetur nga Rrotullat e Mbledhura të Detit të Vdekur se kafshët e listuara në Dhjatën e Vjetër shpesh i referohen idhujve të kombeve përreth, prandaj, kjo i referohet ose (1) një vendi të shkretuar ose (2) banesës së demonëve (shih 34:11-15).

Arsyeja letrare për këtë rresht poetik është se gropat e thata të çakejve tani janë mbushur me ujë dhe mund të mbajnë barin me kallamishte dhe xunkthe.

☐	
NASB	“vendi i tij i pushimit”
NKJV	“atje ku është secili”
NRSV	“një moçal”
REB	“strufullat e tyre”

MT ka רבצה, BDB 918, “vendi i tij i pushimit”. NRSV e ndryshon atë në לבצה, “moçal” (shih NIDOTTE, vëll. 1, fq. 692-693). Rrotullat e mbledhura të DSS të Isaias kanë “ai shtrihet poshtë”.

☐ **“Bari bëhet me kallamishte dhe xunkth¹³⁴”** Bari do të rritet aq i lartë sa kallamishtet dhe xunkthi për të reguar rritjen e lavdishme të bekimit të Perëndisë siç simbolizohet në natyrë.

35:8 “Rruga e Shenjtë” Kjo është një temë e përsëritur në librin e Isaias (shih 26:7; 40:3-4; 42:13). E njëjta metaforë e një vizite mbretërore përdoret për të përshkruar ardhjen e Mesias. Gjon Pagëzori thotë se ai përmbushi profecinë e Mal. 4:5 në përgatitjen e udhës për Zotin. Kjo është një metaforë për përgatitjen e rrugës fizike, por ka nënkuptime frymërore që i referohen pendesës.

35:9 “Nuk do të ketë asnjë luan atje¹³⁵” Fakti që kafshët e egra do të mungojnë ose do të kthehen në shoqëruet të zbutur është një shenjë e bekimit të Perëndisë (shih Isa. 11:6-9). Ky është gjithashtu një tjetërsim i kërcënimit të Lev. 26:22.

☐ **“të çliruarit”** Ky term u përdor në fillim në lidhje me përkushtimin e fëmijës së parë tek Perëndia (shih Eksod. 13:13,15). Ideja kryesore këtu është ajo e çlirimit nga prangat me një çmim të caktuar. Marrëdhënia midis “të shpenguarve” (BDB 145 I, KB 169, *Qal* PJESORE PASIVE) tek v. 9 dhe “të çliruarve” (BDB 804, KB 911, *Qal* PJESORE PASIVE) tek v. 10 përsëritet në vargjet 40:1-3. Shih Temën e Veçantë tek 29:22.

35:10 “do të kthehen” Kjo FOLJE (BDB 996, KB 1427, *Qal* E PAKRYER) do të thotë “të kthehesh pas” (dmth., pendesë ose ndërrim drejtimi). Shumë komentatorë e shohin këtë (dhe v. 8) si një referencë ndaj të kthyerve nga dëbimi babilonas (dmth., për rrjedhje lidhet me kapitujt 40-66). Kjo është sigurisht e mundur për shkak se poezitë e Isaias nuk janë gjithmonë të renditura në rend kronologjik. Ajo mund të shprehë “pendesë” si një stil jetese (pra, rruga kryesore e shenjtërisë).

☐ **“Sion”** Më vonë ky term u bë një përshkrim për të gjithë qytetin e Jeruzalemit (të ndërtuar mbi shtatë kodra), në veçanti tempulli, edhe pse Tempulli ndodhet gjeografikisht mbi malin Moriah dhe jo mbi malin Sion.

☐ Ata që kthehen karakterizohen si

1. të shpëtuarit nga Zoti
2. vijnë me britma gëzimi
3. vijnë me një hare të përjetshme
4. duke pasur mbi kokat e tyre si kurorë
 - a. gëzimin
 - b. lumturinë
5. pa dhembje
6. pa rënkim

☐ **“një hare e përjetshme do të kurorëzohë kokën e tyre”** Termi “e përjetshme” është *‘olam* (BDB 761). Shih Temën e Veçantë tek vargu 32:14.

☐ **“dhe dhembja e rënkimi do të ikin”** Shih vargjet Isaia 25:8 dhe Zbulesa 21:4.

¹³⁴ Versioni në shqip është: “do të ketë bar me kallamishte dhe xunkth”.

¹³⁵ Versioni në shqip është: “Luani nuk do të jetë më”.

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t'ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Ky lloj gëzimi dhe bekimi fizik duket se nuk e kanë shoqëruar kurrë kthimin nga Mërgimi, dhe nëse është kështu, cilit kapitull i referohet ai?
2. Shpjegoni kuptimin dhe dallimin midis dy termave: “të shpenguarit” dhe “të shpëtuarit”.
3. Pse përdoret natyra për të simbolizuar praninë dhe bekimin e Perëndisë?

ISAIA 36

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Senakeribi Pushton Judën	Senakeribi Mburret Kundër Zotit	Sulmi i Senakeribit	Asirianët Kërcënojnë Jeruzalemin	Pushtimi i Senakeribit
36:1-3	36:1-3	36:1-3	36:1-6	36:1-10
36:4-10	36:4-10	36:4-10	36:7-10	
36:11-12	36:11-12	36:11-12	36:11 36:12	36:11-12
36:13-20	36:13-20	36:13-20	36:13-20	36:13-20
36:21-22	36:21-22	36:21-22	36:21-22	36:21-22

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

STUDIM I RRETHANAVE (36-39)

- A. Këta kapituj formojnë një tranzicion letrar historik (ose shtojcë, Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit], fq. 853) midis jetës së profetit Isaia në kapitujt 1-39 (periudha asiriane) dhe pjesës së Isaias që trajton të ardhmen, kapitujt 40-66 (periudha babilonase dhe fundi i kohërave). Një shtesë e ngjashme historike ndodh tek Jeremia 52, ku II Mbretërve 24:18-25:30 përsëritet.
- B. Ky seksion i Isaias paralelizohet tek II Mbretërve 18:13-20:19, përveçse tek 38:9-20; gjithashtu vër re II Kronikave 32.
- C. Ky seksion duket se formon një tranzicion të rrjedhshëm dhe të nevojshëm të theksit nga Asiria (kapitujt 36 dhe 37) tek Babilonia (kapitujt 38 dhe 39).
- D. Ka pasur diskutime mbi marrëdhënien e refuzimit të Ezekias që t'i dorëzohet kërkesave dhe kërcënimeve të Senakeribit të Asirisë dhe Ezekia i ka paguar haraç atij tek II Mbretërve 18:14-16. Është e mundur që Ezekia fillimisht të ketë paguar haraç dhe më pas të ketë refuzuar që të vazhdojë me te. Marrëdhënia e saktë midis këtyre dy pasazheve është vetëm hamendësim.
- E. Ky kapitull dhe pjesët paralele kanë një përdorim më të përqëndruar të “besimit” (BDB 105, KB 120) se sa çdo kontekst tjetër në Dhjatën e Vjetër.

1. Isaia 36:4,5,6 (dy herë),7,9,15
2. II Mbretërve 18:19,20,21 (dy herë), 22,24,30; 19:10
3. II Kronikave 32:10

“Të kesh besim” (בטח) dhe “besimi” (אמון, shih Temën e Veçantë tek 22:23) janë thelbësorë për të kuptuar funksionimin e duhur të marrëdhënies personale të përfshirë në besëlidhje. Është më shumë se sa bindje!

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 36:1-3

¹ Në vitin e katërbëdhjetë të mbretit Ezekia ndodhi që Senakeribi, mbret i Asirisë, doli kundër qyteteve të fortifikuara të Judës dhe i pushtoi. ² Mbreti i Asirisë dërgoi Rabshakehun nga Lakishi në Jeruzalem, te mbreti Ezekia, me një ushtri të madhe; ai u ndal pranë ujësllësit të hauzit të sipërm, në rrugën e arës së larësit. ³ Atëherë Eliakimi, bir i Hilkihut, prefekt i pallatit, Shebna, sekretari, dhe Joahu, bir i Asafit, arkivisti, shkuan tek ai.

36:1 “Në vitin e katërbëdhjetë të mbretit Ezekia” Duket se, nga data e sundimeve të këtyre mbretërve judeas dhe marrëdhënies së tyre me historinë jofetare, gjendet një gabim tekstual në fjalën “të katërbëdhjetë”. Për shkak se II Mbret. 18:1 thotë se Ezekia ishte bashkë-sundimtar me babain e tij midis viteve 729 dhe 715 para Krishtit dhe më pas u bë vetë mbret nga viti 715 në vitin 686 para Krishtit, është e mundur që kjo shprehje duhet të lexohet “në vitin e njëzetë e katërt të mbretit Ezekia” (shih Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties* [Enciklopedia e Vështirësive të Biblës], fq. 207,211; E. J. Young, *Book of Isaiah* [Libri i Isaias], fq. 540-542; *The Expositor's Bible Commentary* [Komentari Biblik i Studiuesit], vëll. 6, fq. 234; J. A. Motyer, *Tyndale OT Commentaries* [Komentaret Tyndale të Dhjatës së Vjetër], vëll. 18, fq. 222).

Në tabelën e Shtojcës Katër, pika 3 e këtij vëllimi gjendet një listë prej tri datash të ndryshme për sundimin e Ezekias.

1. John Bright – 715-687 para Krishtit
2. E. J. Young – 727-699 para Krishtit
3. R. K. Harrison
 - a. Bashkë-sundim – 729-716/15
 - b. Sundim – 716/15-687/86

Këta janë tri studiues mjaft të respektuar, por vini re se sa dallime ka midis gjetjeve të tyre. Bëni kujdes që të mos i vendosni fikse këto data sundimi dhe bashkë-sundimi. Studiuesit nuk janë dakord në këtë pikë të kohës. Të shpresojmë që informacionet e reja nga arkeologjia të mund të na ndihmojnë të qartësojmë datën!

■ **“Senakeribi, mbret i Asirisë, doli kundër qyteteve të fortifikuara të Judës dhe i pushtoi”** Ne mësojmë nga dokumente asiriane se Senakeribi (që sundoi nga viti 705 deri në vitin 681 para Krishtit) pretendonte se kishte pushtuar 46 qytete të fortifikuara. Për shkak të të dhënave asiriane të sundimit të Senakeribit, pasazhit i përshtatet një pushtim i Judës në vitin 701 para Krishtit.

36:2 “Mbreti i Asirisë dërgoi Rabshakehun” Ka disa mënyra për ta kuptuar këtë fjalë (BDB 913).

1. Një emër i vërtetë (NASB, NKJV)
2. “kryeadministrator”
3. “komandant fushe” (Peshitta, NIV)
4. “sundues” ose “kryesori i stafit” (shënim i NKJV)
5. “kupëmbajtësi kryesor” (NJB)

Cilido që të jetë nga posti, ai ishte një nëpunës i një pozite të lartë (shënim i JPSOA) nga kampi asirian (shih II Mbret. 18:17).

NIDOTTE, vëll. 3, fq. 1029, liston disa nga këta tituj asirianë.

1. Tartān – komandanti suprem, shih II Mbret. 18:17; Isa. 20:1
2. Rab sārīs – kryeoficeri, shih II Mbret. 18:17
3. Rab sāqēh – komandanti i fushës, shih II Mbret. 18:17
4. Rab Kisri – komandanti i ushtrisë

5. Rab hanse – kapiteni i pesëdhjetëve
6. Rab saqu – kupëmbajtësi i mbretit
7. Gjuha akadiane
 - a. tartan – shih pikën 1 më lartë
 - b. rabu sa rësi – krye-eunuku ose komandanti i ushtrisë
 - c. rab sāqēh – shih pikën 3 më lartë
 - d. rab saqu – shih pikën 6 më lartë
8. Gjuha aramaike – rb swq – kreu i marshimit

▣ **“Lakishi”** Ky ishte një nga qytetet e fortifikuara në pllajën bregdetare i cili u pushtua nga ushtria asiriane. Ai gjendej rreth tridhjetë milje në jugperëndim të Jeruzalemit në Shefelah.

▣ **“ai u ndal pranë ujësjellësit të hauzit të sipërm, në rrugën e arës së larësit”** Kjo ishte e njëjta vendndodhje ku Isaia u konfrontua me Ashazin në vargun 7:3 me kërkesën për të mos i besuar Asirisë. Mund të ketë pasur një lidhje të qëllim të zonës gjeografike për t’iu përgjigjur Ezekias (besim, shih 37:14-20,30) përkundrejt përgjigjes së Ashazit (mosbesim).

36:3 “Eliakimi... Shebna... Joahu” Kur dikush krahason vargjet Isa. 22:15 dhe 22:20-24, duket se këta dy njerëz mund të kenë shkëmbyer detyrat.

Nëse mund të përdorim paralelizmat egjiptiane, duket se këta njerëz përfaqësojnë nivele të ndryshme të autoritetit administrativ në ANE.

1. Eliakimi
 - a. NASB, NKJV, “me detyrë mbi shtëpinë”
 - b. NRSV, TEV, JPSOA, “në ngarkim për pallatin”
 - c. REB, “kontrollorin e shtëpisë”
 - d. NJB, “prefekt i pallatit”
2. Shebna
 - a. NASB, NKJV, JPSOA, “skribi”
 - b. NRSV, NJB, “sekretari”
 - c. REB, “ndihmësi i përgjithshëm”
 - d. TEV, “sekretari i gjykatës”
3. Joahu
 - a. NASB, NKJV, NRSV, TEV, JPSOA, “arkivisti”
 - b. REB, “sekretari i shtetit”
 - c. NJB, “lajmëtar”

VERSIONI SHQIP: 36:4-10

⁴Rabshakehu u tha atyre: "I thoni Ezekias: Kështu thotë mbreti i madh, mbreti i Asirisë: ku mbështetet besimi që ke? ⁵Unë them se këshillë dhe forcë për të bërë luftën nuk janë vetëm fjalë goje; tani që je rebeluar kundër meje te kush ke besim ti? ⁶Ja, ti ke besim në përkrahjen e këtij kallami të thyer, që është Egjipti, që pret dorën e atij që mbështetet mbi të dhe e shpon. I tillë është pikërisht Faraoni, mbreti i Egjiptit, për tërë ata që kanë besim tek ai. ⁷Në rast se pastaj më thuaj: "Ne kemi besim tek Zoti, Perëndia ynë," a nuk është vallë po Ai që Ezekia ka hequr nga vendet e larta dhe nga altarët, duke u thënë Judës dhe Jeruzalemit: "Ju do të adhuroni vetëm para këtij altari"? ⁸Tani, pra, vër një bast me zotin tim, mbretin e Asirisë; unë do të të jap dy mijë kuaj, në qoftë se ti je në gjendje të sigurosh kalorësit që i hipin. ⁹Si do të mundje të sprapsësh një kapiten të vetëm midis shërbëtorëve më të vegjël të zotit tim? Por ti ke besim se Egjipti do të të japë qerre dhe kalorës. ¹⁰Dhe tani a kam ardhur vallë kundër këtij vendi pa vullnetin e Zotit për ta shkatërruar? Zoti më ka thënë: "Dil kundër këtij vendi dhe shkatërroje!"

36:4 Mesazhi i Senakeribit lexohej me zë të lartë përpara mureve të Jeruzalemit në mënyrë që të gjithë të mund ta dëgjonin dhe të kishin frikë (shih vargjet 11-12)!

Ky varg ka tre përdorime të FOLJES “them” (BDB 55, KB 65).

1. *Qal* E PAKRYER

2. *Qal* URDHËRORE
3. *Qal* E KRYER

▣ **“Çfarë është ky besim / kjo siguri që ti ke¹³⁶”** Ky është një pohim mjaft i rëndësishëm për pjesën tjetër të kaituljve 36 dhe 37 sepse ka një lojë me fjalën hebraike “kam besim” (BDB 105, KB 120, *Qal* E KRYER, shih 12:2; 26:3,4; 31:1; 32:9-11; 36:4,5,6 [dy herë],7,9,15; 37:10) ose pyetja: “ku mbështetet besimi yt?” Vini re se llogjika asiriane bazohet në fitoret e tyre ushtarake ndaj perëndive të numërt të kombeve të tjerë. Linja e sulmit psikologjik duket se vë në dyshim veprimet e Ezekias në emër të YHWH në mënyrë që të vërë në dyshim fuqinë e Tij dhe të vërë në dyshim besimin e popullit tek Ai (shih 36:4,5,7,10,15,18; 37:4,6,10,17,20 veçanërisht, 23,29). Kjo përgatit skenën, sikurse tek Danieli 3, për konfrontimin me perënditë asiriane me qëllim që e gjithë bota të mund ta dijë se YHWH është Perëndi (shih 37:20; 45:6; II Kro. 32:7-8).
Kjo pyetje përbën qëllimin teologjik të njësisë letrare!

36:5

NASB, NJB “fjalë boshe”
NKJV “fjalë të kota”
NRSV “thjesht fjalë”
LXX “fjalë goje”

LXX është një përkthim fjalë për fjalë i MT (BDB 182 PËRBËRJE BDB 973). Kjo është një shprehje për dikë që flet pa u menduar (shih Fjalët e Urta 14:23).

▣ **“je rebeluar kundër meje”** Kjo i referohet faktit që Ezekia fillimisht ndaloi së paguari haraç Asirisë (shih II Mbre. 18:7), por më pas e nisi sërish kur Senakeribi pushtoi (shih II Mbre. 18:14-16) dhe më pas refuzoi një herë të dytë që të paguante haraç.

36:6 “Ja, ti ke besim në përkrahjen e këtij kallami të thyer, që është Egjipti” Dukshëm, asirianët zotëronin informacion të brendshëm mbi planin e keq të Ezekias për një aleancë ushtarake me Egjiptin. Isaia më parë e kishte dënuar këtë aleancë (shih 30:1-5; 31:1-3).

36:7 “po ai që Ezekia ka hequr nga vendet e larta dhe nga altarët” Kjo është një përpjekje për të vënë në dyshim marrëdhënien e Ezekias me YHWH (shih II Mbre. 18:5). Thelbi i argumentit është se YHWH është i zemëruar me Ezekian për mbylljen e vendeve të shenjta lokale (shih II Mbre. 18:7). Megjithatë, ky ishte një keqkuptim nga asirianët sepse Ezekia bëri pikërisht atë që ishte urdhëruar tek Ligji i Përtërirë që është qendërimi i adhurimit në një vend që YHWH do të zgjidhte (shih Ligji i Përt. 12:2-5). Vendet e shenjta ishin bërë vende adhurimi të *Ba'al*-it dhe të *Asherah*-ut (shih II Mbre. 18:4).

36:8 “vër një bast me zotin tim” FOLJA (BDB 786, KB 876) është një formë *Hithpael* URDHËRORE që tregon ofertën e një premtimi politik (shih II Mbre. 18:23; Jobi 17:3; Ps. 119:122). Nënkuptimi është: “lëre premtimin tënd me YHWH dhe besoji Asirisë” (dhe nënkuptohet, perëndive të saj). Kjo tingëllon absurde, por mbani mend se Juda tashmë ishte përpjekur të formonte një aleancë me Egjiptin (shih vargjet 6,9), të cilët gjithashtu përfshinin perëndi egjiptiane! Monoteizmi i Judës po vihej në provë!

▣ **“unë do të të jap dy mijë kuaj”** Ky është një pohim tallës i bazuar në dobësinë e ushtrisë së Judës. Ka disa dyshime historike mbi praninë e kalorësisë në Judë ose Asiri në këtë datë të hershme, prandaj, shumë komentatorë thonë se kjo është një referencë ndaj qerreve edhe pse gjuha e dukshme i referohet kalorësisë.

36:9

NASB, TEV “oficer”
NKJV, NRSV “kapiten”
NJB “ushtarë”
REB, Peshitta “shërbëtorë”
LXX “sundues”

¹³⁶ Versioni në shqip është: “ku mbështetet besimi që ke”.

Termi (BDB 808, shih, II Mbre. 18:24; shih NIDOTTE, vëll. 3, fq. 603) mund t'i referohet sundimtarit të fundit të caktuar nga muret judease të mposhtura. Secili nga këta zyrtarë qeveritarë lokalë kishte një kontingjent të vogël ushtarak. Dukshëm Lakishi ishte kthyer në zyrat qëndrore të këtij administratori asirian.

Prandaj, pretendimi sarkastik i Rabshakehut ishte se Jeruzalemi nuk mund ta mbronte veten kundër një force ushtarake rajonale dhe lokale, dhe aq më pak nga ushtria asiriane.

36:10 “tani a kam ardhur vallë ... pa vullnetin e Zotit” Ky varg është një pohim nga asirianët që (1) ata nuk u konsultuan me Perëndinë e Judës dhe (2) Perëndia madje ishte në anën e tyre! Është e pasigurtë se nga e dinin ata për profecitë në lidhje me Perëndinë që zgjodhi Asirinë për të gjykuar Izraelin, 10:5-7. Disa besojnë se është një gjysmë e vërtetë e lidhur me vargun 37:26.

Ky varg duket se e kundërshton vetveten.

1. “nuk u konsultuat”, fjalë për fjalë “pa [vullnetin]” (BDB 116)
2. “Zoti më ka thënë”

Dukshëm Asiria (dmth., Senakeribi) po krekoset kundër vullnetit të YHWH dhe popullit të Tij!

VERSIONI SHQIP: 36:11-12

¹¹ Atëherë Eliakimi, Shebna dhe Joahu i thanë Rabshakehut: "Foli, pra, shërbëtorëve të tu në gjuhën aramaike, sepse ne e kuptojmë, por mos na fol në gjuhën hebraike, në mënyrë që ta dëgjojë populli që është mbi muret". ¹² Por Rabshakehu u përgjigj: "Zoti im, vallë, më ka dërguar t'i them këto fjalë zotit tënd dhe ty, dhe jo pikërisht njerëzve që ndodhen mbi muret, të katandisur të hanë jashtëqitjet e tyre dhe të pinë urinën e tyre bashkë me ju?".

36:11 “gjuhën aramaike... gjuhën judease” Gjuha aramaike (BDB 74) ishte gjuha diplomatike e kulturës ANE dhe gjuha “judease” duhet përkthyer gjuha “hebraike” (BDB 397, shih II Mbre. 18:26,28; II Kro. 32:18).

Thelbi i vargut është se zyrtarët e Ezekias po i kërkojnë përfaqësuesit asirian që të flasë në gjuhën diplomatike në mënyrë që populli i qytetit të mos kuptonte kërcënimet.

36:12 Ky ishte një kërcënim me anë të problemeve të lidhura me një rrethim (dmth., mungesa e ushqimit dhe ujit shih II Mbre. 18:27) që shkaktonte frikë dhe panik brenda Jeruzalemit. Edhe pse Ezekia mund t'i besojë YHWH, ndoshta qytetarët nuk do ta bënin.

VERSIONI SHQIP: 36:13-20

¹³ Atëherë Rabshakehu u ngrit më këmbë dhe bërtiti me zë të lartë në gjuhën hebraike, duke thënë: "Dëgjoni fjalët e mbretit të madh, të mbretit të Asirisë! ¹⁴ Kështu thotë mbreti: "Të mos ju mashtrojë Ezekia, sepse ai nuk mund t'ju çlirojë nga duart e mia; ¹⁵ as t'ju bëjë Ezekia që të vendosni besimin tuaj te Zoti, duke thënë: "Me siguri Zoti do të na çlirojë; ky qytet nuk do të jepet në duart e mbretit të Asirisë". ¹⁶ Mos dëgjoni Ezekian, sepse kështu thotë mbreti i Asirisë: bëni paqe me mua dhe dorëzohuni, dhe secili prej jush do të mund të hajë frytet e vreshtit të tij dhe të fikut të tij, dhe secili do të mund të pijë ujin e sternës së tij, ¹⁷ deri sa të vijë unë për t'ju çuar në një vend të ngjashëm me tuajin, në një vend gruri dhe mushti, në një vend buke dhe vreshtash. ¹⁸ Të mos ju mashtroj Ezekia duke thënë: "Zoti do të na çlirojë". A ka mundur ndonjë prej perëndive të kombeve të çlirojë vendin e tij nga duart e mbretit të Asirisë? ¹⁹ Ku janë perënditë e Hamathit dhe të Apadit? Ku janë perënditë e Sefarvaimit? A e kanë çliruar vallë Samarinë nga duart e mia? ²⁰ Kush prej tërë perëndive të këtyre vendeve ka çliruar vendin e vet nga duart e mia, që Zoti të mund të çlirojë Jeruzalemin nga duart e mia?".

36:13-16 Ka disa forma URDHËRORE dhe URDHËRUESE të përdorura në këtë pasazh nga Senakeribi deri tek Rabshakehu (kërcënime dhe premtime).

1. Dëgjoni, v. 13, – BDB 1033, KB 1570, *Qal* URDHËRORE
2. Të mos ju mashtrojë Ezekia, v. 14 – BDB 674, KB 728, *Hiphil* MOHORE E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES, shih 37:10; kjo është e njëjta FOLJE e përdorur tek Zan. 3:13!
3. as t'ju bëjë Ezekia që të vendosni besimin tuaj te Zoti, v. 15 – BDB 105, KB 120, *Hiphil* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES

4. Mos dëgjoni Ezekian, v. 16 – BDB 1033, KB 1570, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES
5. bëni paqe me mua, v. 16 – BDB 793, KB 889, *Qal* URDHËRORE
6. dorëzohuni tek unë, v. 16 – BDB 422, KB 425, *Qal* URDHËRORE
7. të hajë, v. 16 – BDB 37, KB 46, *Qal* URDHËRORE
8. të pijë, v. 16 – BDB 1059, KB 1667, *Qal* URDHËRORE

36:17 Vini re se dy premtimet e Senakeribit i drejtohen njerëzve nga fshati të cilët kishin ikur tek qyteti i fortifikuar i Jeruzalemit për mbrojtje. Ai nuk do t'i lejonte ata të qëndronin në tokën e tyre, por sikurse sqaron v. 17, vetëm për një kohë të shkurtër. Ai do t'i kursejë jetët e tyre, por ata prapëseprapë do të robërohen. Edhe nëse ata dorëzoheshin në këtë kohë, ata prapë do të nxirreshin nga toka e Judës. Megjithatë, Asiria vrau të moshuar e të rinj në të njëjtën kohë!

36:18 “A ka mundur ndonjë prej perëndive të kombeve të çlirojë vendin e tij nga duart e mbretit të Asirisë” Këtu gjendet sfida teologjike. Dorëza kalorsiake është hedhur poshtë dhe YHWH do ta ngrerë atë lart! FOLJA “çliroj” (BDB 664, KB 717) përdoret pesë herë në vargjet 18-20. E para dhe e fundit janë forma *Hiphil* TË PAKRYERA dhe tri të tjerat janë forma *Hiphil* TË KRYERA.

36:19 “perënditë e Hamathit dhe të Arpadit”

1. Hamathi ishte një qytet në qendër të Sirisë mbreti i së cilës mori pjesë në rebelimin kundër Asirisë, u mposht nga Sargoni II në vitin 720 para Krishtit dhe popullata e tij u dëbua për në Samari (shih II Mbre. 17:24).
2. Arpadit ishte një qytet në Sirinë veriore mbreti i së cilës mori pjesë në rebelimin kundër Asirisë dhe u mposht nga Tiglath-pileser III në vitin 720 para Krishtit.

Emrat e saktë të perëndive të tyre janë të pasigurtë.

▣ “perënditë e Sefarvaimit” Mund të ketë qënë një qytet në Babiloninë veriore. Kjo ishte një vendndodhje nga e cila Sargoni II (722-705 para Krishtit) dërgoi robër për t'u vensosur në Samari (shih II Mbre. 17:24). Disa studiues supozojnë se i referohet Samarisë (kryeqytetit të pushtuar të Izraelit, viti 722 para Krishtit). Nga II Mbre. 17:31 ne e dimë se perënditë e pjellorisë që ata adhuronin me anë të flijimit të fëmijëve ishin “Adrameleku” dhe “Anameleku.” Emri i parë është gjithashtu emri i bijve të Senakeribit që e vranë atë (shih 37:38). Se si lidhen këto me njëra-tjetrën është e pasigurtë.

▣ “A e kanë çliruar vallë Samarinë nga duart e mia” Kjo është interesante për shkak se perënditë e Samarisë listohen veçmas nga perënditë e Judës. Të dy ata adhuronin YHWH, por dukshëm idhujtaria në veri ishte bërë aq e rëndë ose informacioni asirian ishte aq i dobët sa që ata nuk e kuptonin që të dy po adhuronin YHWH (shih II Mbre. 17:5,6,24).

VERSIONI SHQIP: 36:21-22

²¹ Por ata heshtën dhe nuk u përgjigjën me asnjë fjalë, sepse urdhëri i mbretit ishte: "Mos iu përgjigjni". ²² Atëherë Eliakimi, bir i Hilkiahut, prefekt i pallatit, Shebna sekretari, dhe Joahu, bir i Asafit, arkivisti, erdhën tek Ezekia me rroba të grisura dhe i njoftuan fjalët e Rabshakehut.

36:22 “me rroba të grisura” Shih Temën e Veçantë: Rite Vajtimi / Special Topic: Grieving rites tek 15:1.

ISAIA 37

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Ezekia Kërkon Ndhimën e Isaias	Isaia Jep Sigurinë për Çlirim	Ezekia Konsultohet me Isaian	Mbreti Kërkon Këshillën e Isaias	Merret Këshillë nga Profeti Isaia
37:1-4	37:1-7	37:1-4	37:1-4	37:1-4
37:5-7		37:5-7	37:5-7	37:5-7
37:8-13	Kërcënimi i Senakeribit dhe Lutja e Ezekias	37:8-13	Asirianët Dërgojnë një Tjetër Kërcënim	Kupëmbajtësi Kthehet tek i Zoti i Tij
				37:8-9a
				Regjistrimi i Dytë i Veprimtarive të Senakeribit
Lutja e Ezekias në Tempull				37:9b-13
37:14-20	37:14-20	37:14-20	37:14-20	37:14-20
Perëndia Përgjigjet Përmes Isaias	Fjala e Zotit në Lidhje me Senakeribin		Mesazhi i Isaias ndaj Mbretit	Isaia Ndërhyn
37:21-29	37:21-29	37:21-29	37:21-25	37:21-29
(22b-29)	(22b)	(22b)		(22b-25)
	(23-25)	(23-25)		
	(26-27)	(26-27)	37:26-27	(26-29)
	(28-29)	(28-29)	37:28-29	Një Shenjë për Ezekian
37:30-32	37:30-32	37:30-32	37:30-32	37:30-32
	(30b-32)			
37:33-35	37:33-35	37:33-35	37:33-35	Një Profeci mbi Asirinë
	(33b-35)			37:33-35
				(33b-35)
Asirianët të Shkatërruar	Mposhtja dhe Vdekja e Senakeribit			Senakeribi Ndëshkohet
37:36-38	37:36-38	37:36-38	37:36-38	37:36
				37:37-38

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimor udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë

2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Vargjet 1-7 janë reagimet e Ezekias ndaj mesazhit asirian në kapitullin 36.
- B. Është e pasigurtë nëse vargjet 1-7 dhe 14-20 janë dy reagime të ndara. Duket nga ana tekstuale se pas vargjeve 8-9, Senakeribi dërgoi një mesazh të dytë për t'iu dorëzuar Jeruzalemit dhe në vargjet 14-20 është përgjigja e Ezekias ndaj këtij mesazhi të dytë, i cili është i ngjashëm me të parin. Ndoshta Ezekia po i besonte YHWH dhe Egjiptit tek vargjet 1-7, por pas vargut 9 ai duhej t'i besonte vetëm YHWH (shih vargjet 14-20,30).

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 37:1-4

¹ Kur mbreti Ezekia dëgjoi *këtë*, grisi rrobat, u mbulua me një thes dhe hyri në shtëpinë e Zotit. ² Pastaj dërgoi Eliakimin, prefektin e pallatit, Shebnaun, sekretarin, dhe priftërinjtë më të vjetër të mbuluar me thasë te profeti Isaia, bir i Amotsit, ³ të cilët i thanë: "Kështu thotë Ezekia: Kjo ditë është një ditë ankthi, ndëshkimi dhe turpi, sepse fëmijët janë duke lindur, por nuk ka forcë për t'i pjellë. ⁴ Ndofta Zoti, Perëndia yt, ka dëgjuar fjalët e Rabshakehut, që mbreti i Asirisë, zoti i tij, ka dërguar për të fyer Perëndinë e gjallë, dhe do ta ndëshkojë për shkak të fjalëve që Zoti, Perëndia yt, ka dëgjuar. Larto, pra, një lutje për kusurin që mbetet akoma".

37:1 “grisi rrobat, u mbulua me një thes” Këto janë shenja vajtimi. Shih Temën e Veçantë tek vargu 15:2-3.

▣ **“shtëpinë e Zotit”** Kjo i referohet tempullit në Jeruzalem. Është e pasigurtë se në cilën zonë të tempullit saktësisht hyri ai. Vetëm priftërinjtë dhe levitët mund të hynin në ndërtesat e shenjta. Megjithatë, kishte një zonë të veçantë të vënë mënjanë për monarkun për të qënë sa më afër që mundej dhe për të parë veprimtaritë e ritualeve të festivalit.

37:2 “Eliakimin... Shebnaun” Shih shënimin tek 36:3,22.

37:3 Ezekia e përshkruan situatën fuqishëm (shih II Mbre. 19:3).

1. NASB, NRSV, “një ditë shqetësimi” (BDB 865 I)
NKJV, “një ditë ankthi”
NJB, “një ditë vuajtjeje”
LXX, “një ditë vuajtjeje”
2. NASB, NKJV, NRSV, “një ditë qortimi” (BDB 407)
NJB, “një ditë ndëshkimi”
LXX, “një ditë turpi”
3. NASB, “një ditë refuzimi” (BDB 611)
NKJV, “një ditë blasfemie”
NRSV, NJB, “një ditë turpi”
LXX, “një ditë qortimi”
4. LXX, Peshitta, “një ditë zemërimi”
5. “koha për të lindur, por nuk ka forcë për t'i pjellë”

Të gjitha këto fraza i referohen veprimeve të YHWH, jo të Asirisë. Ezekia e dinte se problemi ishte mosbindja dhe mungesa e besnikërisë ndaj besëlidhjes. Asiria nuk ishte problemi i vërtetë, por instrumenti i YHWH për gjykimin kundër një populli të pabindur të besëlidhjes.

37:4 Ezekia po shpreson se ndërsa YHWH dëgjoi blasfeminë (dmth., “turpi”, BDB 357, KB 355, *Piel PËRBËRJE PASKAJORE*, shih vargjet 17,23,24) të mburrjes arrogante të Asirisë (shih 36:15,18,20), Ai do ta mbronte emrin e Tij (dmth., Ezek. 36:22-23).

▣ **“kusurin”** Ky term mund të përdoret në disa kuptime në varësi të kontekstit. Shih Temën e Veçantë tek 1:9.

VERSIONI SHQIP: 37:5-7

⁵ Kështu shërbëtorët e mbretit Ezekia shkuan te Isaia. ⁶ Dhe Isaia u tha atyre: "Këtë do t'i thoni zotit tuaj: Kështu thotë Zoti: Mos ki frikë për shkak të fjalëve që dëgjove, me të cilat shërbëtorët e mbretit të Asirisë më kanë fyer. ⁷ Ja, Unë do të dërgoj përmbi të një frymë dhe, sa të dëgjojë një lajm, do të kthehet në vendin e tij dhe në vendin e tij do ta rrëzoj me shpatë".

37:6 Vini re se si Isaia iu përgjigjet lajmëtarëve të Ezekias me po të njëjtat fjalë të YHWH (shih v. 21)!

▣ **“Mos ki frikë”** Ky pohim (BDB 431, KB 432, *Qal E PAKRYER* e përdorur në kuptimin URDHËRUES) është një mesazh i përsëritur nga Perëndia ndaj drejtuesve të Tij (shih 7:4; 8:12; 10:24; 35:4; 40:9; 41:10,13,14; 43:1,5; 44:2; 51:7; 54:4; Zan. 15:1; 21:17; 26:24; 46:3; Eksod. 20:20; Num. 14:9; Ligji i Përt. 1:21,29; 3:2,22; 7:18; 20:1,3; 31:6,8; Joz. 8:1; 10:8,25; 11:6; Gjyq. 6:23, etj.).

37:7

NASB, NJB, LXX “Unë do të vendos një frymë mbi të”
NKJV “Unë do të dërgoj përmbi të një frymë”
NRSV “Unë vetë do të vendos një frymë mbi të”
TEV “Zoti do të bëjë që perandori të dëgjojë”
REB “Unë do të ul moralin e tij”
Peshitta “Unë do të dërgoj një shpërthim kundër tij”

MT ka *ruah* (BDB 924), që, në këtë kontekst i referohet një ndjenje të brendshme ose një ndjesie dënimi dhe parandjenjë. “Mbreti i madh” i Asirisë (shih 36:4) kontrollon nga Perëndia i Izraelit!

▣ **“sa të dëgjojë një lajm, do të kthehet në vendin e tij”** Kjo është përgjigja e YHWH për shkak se Ezekia u kthye tek Ai për ndihmë (ashtu siç nuk bëri Ashazi). Ai do ta ngatërrojë ushtrinë dhe do t'i dërgojë ata në shtëpi (shih v. 37). Disa kanë ngritur pyetjen nëse v. 9 nuk është një përmbushje e këtij lajmi / thashethemi, por duket se në kontekst i referohet një lajmi që do ta detyrojë atë të kthehet në Asiri dhe jo thjesht të përballet me Egjiptin në betejë.

▣ **“në vendin e tij do ta rrëzoj me shpatë”** Shih v. 38 për përmbushjen historike të kësaj profecie.

VERSIONI SHQIP: 37:8-13

⁸ Kështu Rabshakehu u kthye dhe e gjeti mbretin e Asirisë që po rrethonte Libnahun, sepse kishte mësuar që mbreti ishte nisur nga Lakishi. ⁹ Atëherë mbreti i Asirisë dëgjoi të thuhet për Tirhakahun, mbretin e Etiopisë: "Ka dalë për të luftuar kundër teje". Sa dëgjoi këtë, ai i dërgoi lajmëtarët Ezekias, duke i thënë: ¹⁰ "Do t'i thoni kështu Ezekias, mbretit të Judës: Mos lër që Perëndia yt të cilit i beson të të mashtrijë duke të thënë: "Jeruzalemi nuk do jepet në duart e mbretit të Asirisë". ¹¹ Ja, ti dëgjove ato që mbreti i Asirisë u ka bërë gjithë vendeve të tjera, duke vendosur shkatërrimin e tyre. A do të mund të shpëtoje vetëm ti? ¹² A kanë çliruar vallë mbretërit e kombeve ato që etërit e mi kanë shkatërruar: Gozanin, Haranin, Retsefin dhe bijtë e Edenit që *ishin* në Telasar? ¹³ Ku janë mbreti i Hamathit, mbreti i Arpadit dhe mbreti i qytetit të Sefarvaimit, të Henas dhe të Ivahut?".

37:9-11 Kjo përsërit vargjet 36:13-20.

37:9 “Tirhakahun, mbretin e Kushit¹³⁷” Ka pasur disa probleme historike të lidhura me këtë varg për shkak se ky njeri, edhe pse vëllai më i vogël i faraonit aktual të Egjiptit (dmth., Dinastia Nubiane e njëzetë e pestë), Shebitku, nipi i Shabakës, sundoi në vitet 407/06 – 690 para Krishtit. Tirhakahu u bë faraon dhe sundoi në vitet 690 – 664 para Krishtit. Ai gjithashtu njihej si mbreti i Etipisë (shih II Mbret. 19:9). Megjithatë, ky mund të jetë një titull ushtarak ose një anakronizëm (që do të thotë kur dikush lexon një ndodhi ose person të mëvonshëm në një dokument më të hershëm). Për rrjedhojë, në këtë tekst, Tirhakahu ishte përfaqësuesi i vetëm i faraonit i dërguar me ushtri.

37:12-13 Gjenden disa vendndodhje gjeografike të përmendura të cilat Asiria i kishte pushtuar më parë.

1. Gozani – Tek II Mbret. 17:6; 18:11; I Kro. 5:26 ky quhet një lum (dmth., rajon) i Mesopotamisë ku Tiglath-pileseri III robëronte njerëz nga zonat fisnore të Rubenit, Gadit dhe Manaseut dhe më vonë, më shumë nga dhjetë fiset veriore nga Sargoni II.
2. Harani – Ky ishte një qytet në Asiri (shih Zan. 12:4; 24:4) që ishte rebeluar dhe u shkatërrua nga Ashurdani III në vitin 763 para Krishtit.
3. Retsefi – Ky është një tjetër qytet i rëndësishëm në Asiri, i pushtuar nga Shalmanezeri III (858-824 para Krishtit). Ai mund të jetë pushtuar disa herë, por informacioni që kemi është shumë i pakët.
4. Telasari – Ky është një qytet ose mbretëri e Edenit që u pushtua nga Tiglath-pileseri III. Ai ndodhej afër me kufirin e Elamit.
5. Hamathi – Ky është një qytet në Siri në kufirin me Izraelin. Disa nga qytetarët e tij u dëbuan në Izrael.
6. Arpadi – Ky është një qytet në Sirinë veriore, kryeqyteti i një province ose mbretërie të vogël (Bit-Agusi). Ai u mposht nga Tiglath-pileseri III në vitin 740 para Krishtit.
7. Lair – Ky është një qytet në Babiloninë veriore shkronjat e së cilit ngjasojnë me “qytet” (BDB 746, עיר, NJB, Bibla NET).
8. Sefarvaimi – Shih shënimin tek 36:19.
9. Hena – Ky është një qytet ndoshta në Mesopotaminë e sipërme (shih ABD, vëll. 3, fq. 137).
10. Ivahu – Kjo është një vendndodhje e panjohur. Disa studiues e lidhin pikën 8 dhe 9 me emrin e perëndive lokale.

Qëllimi i përmendjes së këtyre qyteteve specifike (që Ezekia duhet t’i kishte ditur ose që ishin në rrugën nga Asiria për në Palestinë të cilën Senakeribi e pushtoi) ishte për të treguar se asnjë nuk mund t’i rezistonte ushtrisë asiriane!

VERSIONI SHQIP: 37:14-20

¹⁴ Ezekia e mori letrën nga duart e lajmëtarëve dhe e lexoi; pastaj u ngjit në shtëpinë e Zotit dhe e shpalosi para Zotit. ¹⁵ Pastaj Ezekia iu lut Zotit, duke thënë: ¹⁶ “O Zot i ushtrive, Perëndi i Izraelit që ulesh *midis* kerubinëve, Ti je Perëndia, Ti vetëm, i të gjitha mbretërive të tokës; Ti ke bërë qiejtë dhe tokën. ¹⁷ Vër veshin, o Zot, dhe dëgjo; hap sytë, o Zot, dhe shiko. Dëgjo tërë fjalët që Senakeribi ka dërguar të thotë për të fyer Perëndinë e gjallë. ¹⁸ Në të vërtetë, o Zot, mbretërit e Asirisë kanë shkatërruar të gjitha kombet dhe vendet e tyre, ¹⁹ dhe kanë hedhur në zjarr perënditë e tyre, sepse këto nuk ishin perëndi, por vepër e duarve të njeriut, dru e gur; për këtë arsye i kanë shkatërruar. ²⁰ Por tani, o Zot, Perëndia ynë, na çliro nga duart e tij, me qëllim që të gjitha mbretëritë e tokës të njohin që Ti vetëm je Zoti”.

37:14 Ky është dukshëm një rrëfim historik i detajuar i dorës së parë. Ai është shumë i gjallë dhe specifik. Lexuesit mund të shohin në mendjet e tyre Ezekian teksa i afrohet YHWH, diku në brendësi të tempullit (shih I Mbret. 8:33), teksa hap këto lajme asiriane përpara Tij që Ai të mund t’i lexonte ato. Ezekia përmend në vargun 4 se YHWH dëgjo Rabshakehun të lexonte mesazhin nga Mbreti i Asirisë. Ezekia tani dëshiron që t’i kujtojë Atij karakterin e tyre arrogant dhe blasfemues!

37:16 Vini re titujt dhe mënyrat se si Ezekia e karakterizon YHWH.

1. O Zot i ushtrive
2. Perëndi (*Elohim*) i Izraelit, shih Joz. 7:13,19,20

¹³⁷ Versioni në shqip është: “Etiopisë”.

3. që ulesh mbi kerubinët¹³⁸, shih Eksod. 25:22; I Sam. 4:4; II Sam. 6:2; II Mbre. 19:15; I Kro. 13:6; Ps. 80:1; 99:1
4. Ti je Perëndia (*Elohim*), shih Ligji i Përt. 10:17
5. Ti vetëm, ky term (BDB 94) tregon monoteizmin këtu dhe zgjedhjen e YHWH për Izraelin si instrumentin e Tij të shpengimit të të gjithë botës
6. Ti ke bërë qiejtë dhe token, 42:5; 45:18; Zan. 1:1

Shih Temën e Veçantë: Emrat e Perëndisë / Special Topic: Names for Deity tek 1:1.

37:17 Gjendet një seri formash URDHËRORE në lutjen e Ezekias të përdorur si kërkesa nderuese.

1. vër veshin, BDB 639, KB 692, *Hiphil* URDHËRORE, shih Dan. 9:18
2. dëgjo, BDB 1033, KB 1570, *Qal* URDHËRORE
3. hap sytë, BDB 824, KB 959, *Qal* URDHËRORE, shih Dan. 9:18
4. shiko, BDB 906, KB 1157, *Qal* URDHËRORE
5. dëgjo, njësoj si në pikën 2

Ezekia po përdor gjuhën antropomorfike (shih Temën e Veçantë tek 6:1) për t'iu lutur Perëndisë të dëgjojë, të shohë dhe të përgjigjet ndaj mesazhit arrogant dhe blasfemues të Senakeribit.

Po këto FOLJE përdoren në përkushtimin e Solomonit të tempullit tek I Mbre. 8:29,52; II Kro. 6:39-40; 7:15.

▣ **“Perëndinë e gjallë”** Ky varg është shumë antropomorfik (shih Temën e Veçantë tek 6:1), duke i atribuar YHWH pjesë të trupit njerëzor si të ishte një njeri. Dhjata e Vjetër përfaqëson Perëndinë si një frymë e përjetshme, e kurdo-gjindur. Termi “Perëndi i gjallë” është një lojë fjalësh me emrin YHWH nga Eksod. 3:14, që do të thotë “Unë Jam Ai që Jam”.

37:18 Me siguri kishte pjesë të vërteta tek fjalët e Senakeribit.

37:19 E vërteta e v. 18 duket se mbitheksohet për shkak se perënditë e qyteteve të përmendur ishin idhuj, jo Perëndia i vetëm dhe i vërtetë! Idhujt ishin krijuar nga duart e njeriut. Ata nuk mund të shihnin dhe të dëgjonin dhe të përgjigjeshin (dmth., v. 17) sikurse YHWH mundej, do ta bënte dhe do ta bëjë!

37:20 Ky varg ka dy FOLJE.

1. çliro, BDB 446, KB 448, *Hiphil* URDHËRORE, shih 25:9; 33:22; 35:4. Përdoret katërmbëdhjetë herë në kapitujt 40-66.
2. njohin, BDB 393, KB 390, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES. Shih Temën e Veçantë: Njoh / Special Topic: Know tek 19:21.

Ky është një varg shumë i rëndësishëm dhe tregon qëllimin përfundimtar të veprimeve të Perëndisë. Izraeli duhej të ishte një mbretëri priftërinjsh (shih Eksod. 19:5-6). Që nga thirrja fillestare e Abrahamit (shih Zan. 12:3), plani i Perëndisë ishte që të merrej me të gjithë botën (shih 45:8,22). Shih Temën e Veçantë tek 1:3.

▣ **“që Ti vetëm, Zot, je Perëndi”¹³⁹** Ky është me siguri një konfirmim i veçanërisë së Perëndisë së Izraelit në një botë antike. Vetëm Ai ishte Perëndi. Nuk kishte asnjë tjetër (shih 43:11; 45:5,18,21-22). Ky është një konfirmim teologjik i monoteizmit!

Fraza “je Perëndi” nuk është tek MT, por është tek DSS, LXX dhe tek paralelizmi në II Mbre. 19:19.

VERSIONI SHQIP: 37:21-29

²¹ Atëherë Isaia, bir i Amotsit, i çoi fjalë Ezekias: "Kështu thotë Zoti, Perëndia i Izraelit: Me qenë se ti më je lutur përsa i përket Senakeribit, mbretit të Asirisë,

²² kjo është fjala që Zoti ka shqiptuar kundër tij:

Virgjëresha, bijë e Sionit,
Të përçmon dhe tallet me ty;
E bija e Jeruzalemit
Tund kokën prapa teje.

¹³⁸ Versioni në shqip është: “midis kerubinëve”.

¹³⁹ Versioni në shqip është: “që Ti vetëm je Zoti”.

²³ Cilin ke poshtëruar dhe fyer?

Kundër kujt ke ngritur zërin

Dhe në mënyrë arrogante sytë e tu?

Kundër të Shenjtit të Izraelit.

²⁴ Me anë të shërbëtorëve të tu ke poshtëruar Zotin

Dhe ke thënë: "Me morinë e qerreve të mia u ngjita në majë të maleve,

Në skajet e Libanit.

Do të rrëzoj kedrat e tij më të lartë dhe qiparisat e tij më të bukur;

Do të arrij lartësinë e tij më të largët, pyllin e tij më të harlisur.

²⁵ Kam gërmuar dhe kam pirë ujë;

Me tabanin e këmbëve të mia kam tharë

Të gjitha lumenjtë e Egjiptit".

²⁶ A nuk ke dëgjuar vallë

Se prej shumë kohe

E kam përgatitur këtë gjë,

Planin e kam përgatitur qysh nga kohët e vjetra?

Tani kam bërë që të ndodhë kjo: që ti t'i kthesh në një grumbull gërmadhash qytetet e fortifikuara.

²⁷ Prandaj banorët e tyre, të cilët s'kanë forca,

Ishin të trembur dhe të hutuar;

Ishin *si* bari i fushave, *si* bari i vogël jeshil,

Si bari i çatave, i cili digjet para se të rritet.

²⁸ Por unë e njoh banesën tënde,

Hyrjen dhe daljen tënde,

Madje edhe zemërimin tënd të madh kundër Meje.

²⁹ Duke qenë se je zemëruar shumë kundër Meje

Dhe paturpësia jote ka arritur te veshët e Mi,

Do të vë unazën Time në flegrat e hundëve,

Frerin Tim në gojë

Dhe do të të kthej në rrugën nga ke ardhur.

37:21-24 Kjo është përgjigja e YHWH ndaj besimit të Ezekias dhe mesazhi rezultues ndaj Asirisë, që shkoi përtej qëllimit të YHWH (shih 10:5) dhe u bë arrogante dhe blasfemuese.

- v. 22, ajo përçmoi (BDB 100, KB 114, *Qal* E KRYER), talli (BDB 541, KB 532, *Qal* E KRYER), dhe tundi kokën përpara (BDB 631, KB 681, *Hiphil* E KRYER) Judës, këtu e quajtur
 - virgjëresha, bijë e Sionit
 - bija e JeruzalemitPeshitta, TEV dhe Reb e shohin këtë varg si referencë ndaj veprimeve të Judës ndaj tërheqjes së Senakeribit, por unë mendoj se i referohet arrogancës së Asirisë kundër Judës ndaj së cilës YHWH po reagon. Pyetja është kujt i referohet "ajo". Senakeribi është "tij" i vargut 22a, por "ajo" mund t'i referohej
 - Asirisë
 - Judës
- v. 23, ajo sulmoi Perëndinë e Judës (dmth., të Shenjtin e Izraelit)
 - poshtëruar, BDB 357, KB 355, *Piel* E KRYER
 - fyer, BDB 154, KB 180, *Piel* E KRYER
 - ke ngritur zërin, BDB 926, KB 1202, *Hiphil* E KRYER
 - ke ngritur sytë në mënyrë arrogante, BDB 669, KB 724, *Qal* E PAKRYER, shih 10:12
- v. 24, mburr veprimtarinë e saj
 - me morinë e qerreve të mia u ngjita në majë të maleve, në skajet e Libanit
 - do të rrëzoj kedrat e tij më të lartë dhe qiparisat e tij më të bukur (Isaia përdori shumë aludime ndaj pemëve)
 - do të arrij lartësinë e tij më të largët, pyllin e tij më të harlisur

Vargu 24 është i ngjashëm me arrogancën e Mbretit të Babilonisë (që unë mendoj se i referohet Merodak-baladanit, shih 39:1), të përmendur tek 14:13. Nëse është kështu, atëherë ndoshta gjuha e përdorur këtu gjithashtu i referohet malit verior të perëndive të mitologjisë kanaanite, shih shënimin tek 14:13-14.

37:21 “Me qenë se ti më je lutur Mua” Ezekia përgjigjet me besim dhe duke u mbështetur tek YHWH, një veprim aq i ndryshëm nga ai i babait të tij, Ashazit. Kjo tregon rëndësinë teologjike të lutjes ndërmjetësuese. Unë besoj se Perëndia e ka kufizuar Vetveten për të vepruar në përgjigje ndaj lutjeve të bijëve të Tij. Prandaj, ne nuk kemi sepse nuk kërkojmë.

TEMË E VEÇANTË: LUTJA NDËRMJETËSUESE (SPECIAL TOPIC: INTERCESSORY PRAYER)

I. Hyrje

- A. Lutja është e rëndësishme për shkak të shembullit të Jezusit.
 - 1. Lutja personale (Marku 1:35; Luka 3:21; 6:12; 9:29; 22:31-46)
 - 2. Pastrimi i Tempullit (Mat. 21:13; Marku 11:17; Luka 19:46)
 - 3. Lutja model (Mat. 6:5-13; Luka 11:2-4)
- B. Lutja është vënia në veprim konkret e besimit tonë në Perëndinë personal dhe të dashur i cili është i pranishëm, i gatshëm dhe i aftë të veprojë për hirin tonë dhe të tjerëve, përmes lutjeve tona.
- C. Perëndia e ka kufizuar personalisht Vetën për të vepruar në bazë të lutjeve të fëmijëve të Tij në shumë zona (shih Jakobi 4:2)
- D. Synimi kryesor i lutjes është bashkësia dhe koha jonë me Perëndinë trium.
- E. Gama e lutjes është gjithçka ose kushdo që preokupon besimtarët. Ne mund të lutemi një herë (me besim), ose në mënyrë të përsëritur, sa herë që na kthehet në mendje preokupimi në fjalë.
- F. Lutja mund të përfshijë një sërë elementesh
 - 1. lavdërimi dhe adhurimi i Perëndisë trium
 - 2. falënderimi i Perëndisë për praninë, miqësinë dhe furnizimin e Tij
 - 3. rrëfimi i mëkatit tonë, si të kaluar ashtu dhe të tashëm
 - 4. lutje për nevojat ose dëshirat tona të perceptuara
 - 5. ndërmjetësim, kur sjellim para Atit nevojat e të tjerëve
- G. Lutja ndërmjetësuese është mister. Perëndia i do shumë më tepër se ne personat për të cilët lutemi, mirëpo, shpesh, lutjet tona shkaktojnë një ndryshim, përgjigje, ose nevojë, jo vetëm në ne, por edhe në ta.

II. Materiali biblik

A. Dhjata e Vjetër

- 1. Disa shembuj të lutjes ndërmjetësuese:
 - a. Abrahami përgjërohet për Sodomën (Zan. 18:22 e më tej)
 - b. Lutjet e Moisiut për Izraelin
 - 1) Eksodi 5:22-23
 - 2) Eksodi 32:9-14, 31-35
 - 3) Eksodi 33:12-16
 - 4) Eksodi 34:9
 - 5) Ligji i Përtërirë 9:18, 25-29
 - c. Samueli lutet për Izraelin:
 - 1) 1 Samuelit 7:5-6, 8-9
 - 2) 1 Samuelit 12:16-23
 - 3) 1 Samuelit 15:11
 - d. Davidi lutet për fëmijën e vet, 2 Samueli 12:16-18
- 2. Perëndia kërkon ndërmjetësues, Isaia 59:16
- 3. Mëkati i njohur dhe i parrëfyer, ose qëndrimi i papenduar, ndikon në lutjet tona
 - a. Psalmi 66:18

b.Fjalët e Urta 28:9

c.Isaia 59:1-2; 64:7

B. Dhjata e Re

1. Shërbesa ndërmjetësuese e Birit dhe Frymës

a. Jezusi

1) Romakëve 8:34

2) Hebrenjve 7:25

3) 1 Gjonit 2:1

b.Fryma e Shenjtë, Romakëve 8:26-27

2. Shërbesa ndërmjetësuese e Palit

a.Lutet për judenjtë

1) Romakëve 9:1 e më tej

2) Romakëve 10:1

b.Lutet për kishat

1) Romakëve 1:9

2) Efesianëve 1:16

3) Filipianëve 1:3-4, 9

4) Kolosianëve 1:3, 9

5) 1 Thesalonikasve 1:2-3

6) 2 Thesalonikasve 1:11

7) 2 Timoteut 1:3

8) Filemonit, v. 4

c.Pali u kërkoi kishave të luten për të

1) Romakëve 15:30

2) 2 Korintasve 1:11

3) Efesianëve 6:19

4) Kolosianëve 4:3

5) 1 Thesalonikasve 5:25

6) 2 Thesalonikasve 3:1

3. Shërbesa ndërmjetësuese e kishës

a.Lutuni për njëri-tjetrin

1) Efesianëve 6:18

2) 1 Timoteut 2:1

3) Jakobit 5:16

b.Kërkohen lutje për grupe të veçanta

1) Armiqtë tanë, Mat. 5:44

2) Punëtorët e krishterë, Hebrenjve 13:18

3) Sundimtarët, 1 Timoteut 2:2

4) Të sëmurët, Jakobit, 5:13-16

5) Ata që rrëshqasin në besim, 1 Gjonit 5:16

III. Kushtet për lutjen që merr përgjigje

A. Marrëdhënia jonë me Krishtin dhe me Frymën

1. Qëndroni në Të, Gjoni 15:7

2. Në emër të Tij, Gjoni 14:13, 14; 15:16; 16:23-24

3. Në Frymën, Efesianëve 6:18; Juda 20

4. Sipas vullnetit të Perëndisë, Mateu 6:10; 1 Gjonit 3:22; 5:14-15

B. Motivet

1.Pa u lëkundur, Mateu 21:22; Jakobi 1:6-7

2.Përlësi dhe pendim, Luka 18:9-14

3.Kur kërkohet gabim, Jakobi 4:3

4.Egoizmi, Jakobi 4:2-3

C. Aspekte të tjera

1. Qëndresa
 - a. Luka 18:1-8
 - b. Kolosianëve 4:2
2. Kërkoni vazhdimisht
 - a. Mateu 7:7-8
 - b. Luka 11:5-13
 - c. Jakobi 1:5
3. Mosmarrëveshjet në familje, 1 Pjetrit 3:7
4. Të mos keni asnjë mëkat të ditur
 - a. Psalmi 66:18
 - b. Fjalët e Urta 28:9
 - c. Isaia 59:1-2
 - d. Isaia 64:7

IV. Përmbyllje teologjike

- A. Sa privilegj, mundësi, detyrë dhe përgjegjësi e jashtëzakonshme!
- B. Jezusi është shembulli ynë. Fryma është udhërrëfytyrë ynë. Ati po na pret me shumë përmallim.
- C. Kjo mund të të ndryshojë ty, familjen, miqtë dhe botën.

37:22 “tund kokën prapa teje” Kjo FOLJE (BDB 631, KB 681, *Hiphil* E KRYER) tregon një shprehje në hebraisht mbi tundjen e kokës si një shenjë përbuzjeje (shih II Mbre. 19:21; Jobi 16:4; Ps. 22:7; 109:25; Vaj. 2:15; Mat. 27:39; Marku 15:29).

37:25-29 Në këtë pikë fokusi kthehet nga arritjet e Asirisë (edhe pse është e mundur që v. 25 t'i referohet shpalljeve arrogante të Senakeribit, por nuk është e mundur për v. 26) tek arritjet e YHWH.

1. v. 25, kontrolli i YHWH ndaj ujit (dmth., jetës, shih 11:15; 44:27)
2. vargjet 26-27, planet antike të YHWH për të përdorur Asirinë për të ndëshkuar popullin e Tij (shih 10:5). Vargu 27 i referohet poshtërimit dhe mposhtjes së Izraelit dhe Judës.
3. v. 28, para-njohja e YHWH (shumë e ngjashme me Psalmin 139)
4. v. 29, pasojat e arrogancës ndaj YHWH
 - a. do të vë unazën time në flegrat e hundëve
 - b. frerin tim në gojë (këto janë metafora mërgimi)
 - c. do të të kthej në rrugën nga ke ardhur (shih 37:37)

37:26 “A nuk ke dëgjuar vallë

Se prej shumë kohe e kam përgatitur këtë gjë,

Planin e kam përgatitur qysh nga kohët e vjetra? Kjo tregon se Perëndia gjithnjë ka pasur një plan për t'u marr, jo vetëm me Asirinë (10:5; Jer. 18:11), por gjithashtu me të gjithë botën (shih 14:24,26; 22:11; 25:1; 46:10-11; shih shënimin e plotë tek 12:5). Historia nuk po lëviz në një mënyrë rastësore, por është në një drejtim teleologjik ndaj konfrontimit dhe restaurimit të fundit të kohërave.

Fjala e përkthyer “prej shumë kohe” (BDB 935) mund t'i referohet kohës ose hapësirës. Ajo gjithashtu mund t'i referohet

1. një kohe të largët në të shkuarën, këtu
2. kohës së ardhme, shih II Sam. 7:19; I Kro. 17:17

37:28 “zemërimin tënd të madh kundër Meje” Kjo FOLJE (BDB 919, KB 1182, *Hithpael* PËRBËRJE PASKAJORE) përsëritet në v. 29. Vini re elementin personal!

Kjo FOLJE në prejardhje *Hiphil* shpesh përdoret për frikën dhe drithërimat (shih 14:16; 23:11) ose për ndodhitë eskatologjike (shih 13:13). Ajo përdoret për vetë YHWH tek Ezek. 16:43.

37:29 “do të vë unazën Time në flegrat e hundëve” Kjo është pikërisht ajo që Asiria iu bëri të tjerëve. Ajo u përpoq t’i trembte ata duke u mburrur me mizorinë që ajo iu kishte bërë kombeve të tjera. Ajo i lidhi popujt e pushtuar së bashku duke përdorur unaza në hundët e tyre, buzët ose gjuhët dhe duke i bërë të marshonin në mërgim (shih II Mbre. 19:28). Tani Perëndia do të bëjë të njëjtën gjë me ta.

VERSIONI SHQIP: 37:30-32

³⁰ Dhe kjo do të jetë shenja për ty; sivjet do të hani atë që rritet vetvetiu, vitin e dytë atë që rritet po nga ky burim; por vitin e tretë do të mbillni dhe do të korrni, do të mbillni vreshta dhe do të hani frytin e tyre. ³¹ Dhe pjesa që mbetet e shtëpisë së Judës që do të shpëtojë do të vazhdojë të vërë rrënjë poshtë dhe të bëjë fryte lart. ³² Sepse nga Jeruzalemi do të dalë mbetje dhe nga mali i Sionit ata që kanë shpëtuar. Zelli i Zotit të ushtrive do ta bëjë këtë”.

37:30 “kjo do të jetë shenja për ty” Kjo është e rëndësishme për shkak se Ezekia është përfaqësuesi mesianik (dmth., 7:14-16) sikurse ishte Ashazi (dmth., 8:8c,10c). Perëndia do t’i tregojë atij një shenjë (BDB 16) këtu dhe tek vargu 38:7 (sikurse Ai i tregoi Ashazit në vargun 7:14). Kjo shenjë e veçantë lidhet me një premtim tre-vjeçar të ripërtëritjes së plotë të tokës së Judës. Unë mendoj se vargjet 37:30-32 duhet të jenë një paragraf i ndarë, sikurse duhet të jenë edhe 37:33-35 dhe 36-38.

Vargu 30 ka një seri formash URDHËRORE ndërsa YHWH premtim një restaurim tre-vjeçar (dmth., premtimet e besëlidhjes të Ligjit të Përtëritë 27-28).

1. hani – BDB 37, KB 46, *Qal* PASKAJORE ABSOLUTE. Kjo formë përsëritet në këtë varg (*kethib*), por studiuesit e MT sugjerojnë një ndryshim (*Qere*) në një formë *Qal* URDHËRORE, që përputhet me format e tjera URDHËRORE në këtë varg. Dallimi është shumë i vogël.

a. ואכלו, MT

b. ואכלו, ndryshimi i sugjeruar

2. mbillni – BDB 281, KB 282, *Qal* URDHËRORE

3. korrni – BDB 894, KB 1126, *Qal* URDHËRORE

4. mbillni – BDB 642, KB 694, *Qal* URDHËRORE

5. hani, *Qere*, shih shënimin tek pika 1

Vetëm një mendim i shtuar, është e mundur që kjo ripërtëritje e premtuar të lidhet me “Vitin e Jubileut”, Lev. 25:10, shih James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible* [Mënyra dhe Zakone të Biblës], fq. 96.

37:31 “pjesa që mbetet” Shih Temën e Veçantë tek 1:9.

■ Metaforat bujqësore vazhdojnë. Juda përshkruhet si

1. të vërë rrënjë poshtë

2. të bëjë fryte lart

37:32 Ata që i mbijetojnë sulmit të Asirisë do të bëjnë kështu, jo nga planet apo sigurimi i tyre, por nga zelli (shih 9:7; 59:17) i Zotit të ushtrive! Ashazi planifikoi, por Ezekia besoi!

■ **“Zelli i Zotit”** Kjo (BDB 888) i referohet dashurisë dhe përkujdesit të veçantë të YHWH për popullin e Tij të besëlidhjes (një grua jobesnike e Oseas 1-3). YHWH vepron me pasion për qëllimet e Tij të shpengimit (shih 63:15-19, që përfshin fëmijët e Abrahamit, shih Zan. 12:1-3). Fraza ka nënkuptime mesianike tek 9:7 dhe 59:17. Konteksti përcakton nëse (1) i zellshëm ose (2) xheloz është përkthimi më i mirë. Termi mund të ketë ose një ngjyrim pozitiv ose një ngjyrim negativ në varësi të kontekstit. Këtu është me siguri pozitiv dhe shpengues!

VERSIONI SHQIP: 37:33-35

³³ Prandaj kështu thotë Zoti kundër mbretit të Asirisë: "Ai nuk do të hyjë në këtë qytet as ka për të hedhur ndonjë shigjetë, nuk do t’i dalë përpara me mburoja as ka për të ndërtuar ndonjë ledh kundër tij. ³⁴ Ai do të kthehet nëpër atë rrugë nga ka ardhur dhe nuk do të hyjë në këtë qytet," thotë Zoti. ³⁵ "Sepse unë do ta mbroj këtë qytet për ta shpëtuar, për hirin Tim dhe për hir të Davidit, shërbëtorit Tim".

37:33-34 Ky është një premtim që asnjë rrethim nuk do të ndodhë kundër Jeruzalemit. Në këtë pikë, ushtria asiriane nuk ishte përpara portave të Jeruzalemit, por ende tek qytetet e fortifikuara të Shefelah-ut që ndodheshin në një distancë larg, sikurse ishte Lakishi.

Ka disa gjëra që YHWH do të lejojë dhe që nuk do të lejojë në lidhje me sulmin e Asirisë mbi Jeruzalemin.

1. Ushtria e Asirisë nuk do të vijë në Jeruzalem për ta rrethuar atë
2. Ushtria nuk do të qëllojë as edhe një shigjetë atje
3. Ushtria nuk do të vijë me mburojë
4. Ushtria nuk do të ndërtojë ndonjë ledh kundër tij
5. Asiria do të tërhiqet nëpër atë rrugë nga erdhi

37:35 Arsyet e dhëna për kufizimet dhe tërheqjen e Asirisë janë

1. Vetë YHWH do të mbrojë (BDB 170, KB 199, *Qal E KRYER*) qytetin (dmth., pamje të Luftës së Shenjtë)
2. YHWH do ta çlirojë / shpëtojë atë (BDB 446, KB 448, *Hiphil PËRBËRJE PASKAJORE*)
3. YHWH e bën këtë
 - a. për Vetveten (dmth., plani i Tij i përgjeshëm shpengues dhe reputacioni i Tij personal, shih Ezek. 36:22-38)
 - b. për shërbëtorin e Tij Davidin (shih 9:7; 11:1; 16:5; 22:9,22; 29:1; 38:5; 55:3; II Samueli 7)

VERSIONI SHQIP: 37:36-38

³⁶ Pastaj engjëlli i Zotit doli dhe goditi në kampin e Asirëve njëqind e tetëdhjetë e pesë mijë njerëz; dhe kur njerëzit u çuan në mëngjes, ja, të gjithë ishin kufoma. ³⁷ Atëherë Senakeribi, mbret i Asirisë, ngriti çadrat, u nis dhe u kthye në *shtëpi* dhe mbeti në Ninive. ³⁸ Dhe ndodhi që, ndërsa ai po adhuronte në tempullin e perëndisë së tij Nisrok, bijtë e tij Adramalek dhe Sharetser e vranë me shpatë; pastaj u strehuan në vendin e Araratit. Në vend të tij mbretëroi i biri, Esarhadoni.

37:36 “engjëlli i Zotit doli” Kjo është e ngjashme me personazhin e engjëllit të vdekjes që përfaqësonte praninë e YHWH në plagën e fundit mbi Egjiptin tek Eksodi 11 dhe 12:23,29 (gjithashtu vër re II Sam. 24:16).

Nuk ka asnjë “korrës të pamëshirshëm”. YHWH kontrollon jetën dhe vdekjen. Është e vështirë të ndash sovranitetin e Perëndisë nga kushtet e një bote të rënë. Kjo nuk është bota që Perëndia kishte për qëllim. Vdekja është rezultat i rebelimit njerëzor. Perëndia e njeh, e lejon dhe e vë në zbatim vullnetin e Tij. Çështjet dytësore, që janë aq të rëndësishme për ne, nuk ishin pjesë e botëkuptimit antik (dmth., Mat. 6:25-27; 10:28-31), ku nuk kishte asnjë dallim midis të mbinatyrshmes dhe të natyrshmes.

TEMË E VEÇANTË: ENGJËLLI I ZOTIT (SPECIAL TOPIC: THE ANGEL OF THE LORD)

Është e qartë se hyjnia e shfaq Vetën fizikisht në formë njerëzore në Dhjatën e Vjetër. Për trinitarianët, pyetja shtrohet se cili person i Trinisë e përmbush këtë rol. Meqë Perëndia Atë (YHWH) dhe Fryma e Tij janë gjithmonë jotruporë, duket e mundshme të sugjerojmë që këto shfaqje njerëzore kryhen nga Mesia i paramishëruar.

Për të demonstruar vështirësitë me të cilat përballemi kur përpiqemi të identifikojmë një teofani nga takimet me engjëjt, lista e mëposhtme na shërben si ilustrim.

1. engjëlli i Zotit si engjell (shpesh “Engjëlli i Tij”, “një Engjell”, “Engjëlli”, “Engjëlli i Perëndisë” ose “shtylla”)
 - a. Zan. 24:7, 40
 - b. Eks. 23:20-23; 32:34
 - c. Num. 22:22
 - d. Gjyq. 5:23
 - e. 2 Sam. 24:16
 - f. 1 Kron. 21:15-30
 - g. Zak. 1:12-13
2. engjëlli i Zotit si teofani

- a. Zan. 16:7-13; 18:1-19:1; 22:11-15; 31:11, 13; 48:15-16
- b. Eks. 3:2, 4; 14:19 (13:21)
- c. Gjyq. 2:15; 6:22-24; 13:3-23
- d. Osea 12:3-4
- e. Zak. 3:1-5
- f. Veprat e Apo. 7:30, 35, 38

Vetëm konteksti mund të bëjë dallimin midis dy mundësive.

▣ **“goditi në kampin e Asirëve njëqind e tetëdhjetë e pesë mijë njerëz”** Kjo nuk ishte përpara mureve të Jeruzalemit, por dukshëm në një distancë larg tek kampi asirian (shih II Mbre. 19:35). Herodoti, një historian antik, e regjistron këtë plagë dhe nënkupton se lidhej me brejtësit, ndoshta murtaja bubonike. Ky gjykim nuk e vrau të tërë ushtrinë. Pikërisht kjo ndodhi paralajmërohet tek vargu 31:8, ku ajo përshkruhet si vdekje nga shpata e Zotit. Megjithatë, këtu duket se është një murtajë. Mbani mend se kjo është poezi hiperbolike, jo narrativë historike. Lexuesit modern perëndimorë ndikohen padrejtësisht nga vetë pikëpamjet e tyre dhe e lexojnë Biblën (një libër antik lindor) përmes filtrit të të kuptuarit të tyre aktual të historisë dhe letërsisë, që gjithmonë shkakton konfuzion dhe keqkuptim!

37:37 “Ninive” Ky ishte kryeqyteti i Asirisë dhe ndodhej pranë lumit Tigri.

37:38 “perëndisë së tij Nisrok” Ky është një emër i panjohur.

1. Përkthimi LXX i këtij shkrimi është shumë i ngjashëm në të shkruar me perëndinë e qytetit të Ashurit, i cili ishte kreu i panteonit asirian.
2. Gjithashtu është e mundur që të jetë shkruar gabimisht “Nusku” (BDB 652), perëndia babilonase dhe asiriane e dritës dhe zjarrit që adhurohej në Haran dhe lidhej me perëndinë e hënës (dmth., djalin e tij).
3. E. J. Young mendon se është një deformim i qëllimtë i emrit Marduk. Shih James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible* [Mënyra dhe Zakone në Bibël], fq. 182.

Ne dimë nga dokumentacionet historike se gjendet një hapësirë njëzetë-vjeçare midis vargjeve 37 dhe 38. Kjo profeci u përmbush plotësisht në vitin 681 para Krishtit kur dy bijtë e Senakeribit e vranë atë dhe djali i tretë mori fronin.

▣ **“Esarhadoni”** Ky është një nga bijtë e mbretit që sundoi në Asiri në vitet 681-669 para Krishtit.

ISAIA 38

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Ezekia Shërohet	Jeta e Ezekias Zgjatet	Sëmundja dhe Rimëkëmbja e Ezekias	Sëmundja dhe Rimëkëmbja e Mbretit Ezekia	Sëmundja dhe Shërimi i Ezekias
38:1-3	38:1-3	38:1-3	38:1 38:2-3	38:1-3
38:4-6	38:4-8	38:4-6	38:4-6 [38:21-22]	38:4-6 [38:21-22 dhe 7-8]
38:7-8		38:7-8	38:7-8	Himni i Shkurtër i Ezekias
38:9-14 (10-14)	38:9-14 (10-14)	38:9-20 (10-15)	38:9-20 (10-15)	38:9-20 (10-15)
38:15-20 (15-20)	38:15-20 (15-19) (20)	(16-20)	(16-20)	(16-20)
38:21-22	38:21-22	38:21-22		

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

- A. Sikurse kapitujt 36-37 lidheshin me periudhën asiriane, kapitujt 38-39 i drejtohen periudhës babilonase të ndikimit mbi popullin e Perëndisë.
- B. Duhet të mbajmë mend se ka dy “Babiloni” të ndryshme
 1. Merodak-baladani II (721-710, 703-702 para Krishtit, shih II Mbre. 20:12; Isa. 39:11) të kohës së Ezekias (të cilit mendoj se i referohet Isaia 13-14).
 2. Neo-Babilonia nën Nabopolasarin (626-605 para Krishtit) dhe djalit e tij, Nebukadnetsari II (605-562 para Krishtit), i cili shkaktoi shkatërrimin e Jeruzalemit dhe të tempullit në vitin 586 para Krishtit. Ai urdhëroi disa dëbime të judeasve (605, 597, 586, 582 para Krishtit).

- C. Jewish Study Bible [Bibla Hebraike e Studimit] (fq. 858) thotë: “ngjarjet e përshkruara në kapitujt 38-39 paraprijnë ngjarjet e përshkruara në kapitujt 36-37 me të paktën dhjetë vjet”. Kjo ndodh për shkak të mposhtjes së Asirisë nga Merodak-baladani II.
- D. Sëmundja dhe shërimi i Ezekias gjithashtu janë regjistruar tek II Mbre. 20:1-11. Psalmi i tij është i ngjashëm me Psalmin 6 dhe 118 ose edhe Jonën 2. Psalmi i Ezekias nuk shfaqet tek II Mbretërve 20.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 38:1-3

¹ Në atë kohë Ezekia u sëmur nga një sëmundje vdekjeprurëse. Profeti Isaia, bir i Amotsit, shkoi tek ai dhe i tha: "Kështu flet Zoti. Rregullo shtëpinë tënde, sepse ke për të vdekur dhe jo për t'u shëruar".
² Atëherë Ezekia e ktheu fytyrën nga muri dhe iu lut Zotit: ³ "Të lutem shumë, o Zot, kujto si kam ecur para Teje me besnikëri, me zemër të pastër, dhe kam bërë atë që është mirë në sytë e Tu". Pastaj Ezekia qau me të madhe.

38:1-8 Ky është një shembull i mirë i faktit se Perëndia ka nën kontroll historinë, por historia gjithashtu ndikohet nga lutjet tona (shih 37:21). Por gjithashtu mbani mend se ishte gjatë “kohës shtesë” të jetës së Ezekias që djali dhe pasuesi i tij i lig, Manaseu, lindi. Në disa mënyra përgjigja e Perëndisë ndaj Ezekias solli gjykim mbi Judën. Ne duhet të lutemi në vullnetin e Perëndisë, sepse ne nuk e shohim kurrë pamjen e madhe.

38:3 “Kujto” FOLJA (BDB 269, KB 269, *Qal* URDHËRORE) është një formë URDHËRORE e kërkesës. Ezekia, sikurse Nehemia (shih Neh. 13:14,22), po i kërkon Perëndisë që të vër re besimin e tij të jetuar. Është interesante që në Bibël njerëzit luten që Perëndia të harrojë mëkatet e tyre, ndërkohë që Perëndia iu kërkon atyre që të kujtojnë fjalën e Tij.

Kujtesa e Perëndisë është një mënyrë për t'u lutur Atij që të jetë besnik ndaj fjalës dhe premtimeve të Tij të jetuar në një jetë individuale.

Vini re se çfarë konfirmon Ezekia.

1. kam ecur (BDB 229, KB 246, *Hithpael* E KRYER) para Teje në vërtetësi¹⁴⁰ (fjalë për fjalë “besnikëri”, BDB 54). “Ecja” është një metaforë për besim të jetuar (dmth., Ps. 26:3; 86:11).
2. e kam bërë këtë me gjithë zemër¹⁴¹, kjo është një metaforë biblike e përkushtimit tërësor.
3. kam bërë atë që është mirë në sytë e Tu.

■ **“me gjithë zemër”** Ky është një pohim që zakonisht lidhet me sundimin dhe jetën e Davidit (shih I Mbre. 3:6; 9:4; 11:4; I Kro. 28:9); popullin (I Kro. 29:9); ose Asan (shih I Mbre. 15:14). Ezekia konsiderohet të jetë një nga mbretërit e perëndishëm të Judës (shih II Mbre. 18:5-6).

■ **“qau me të madhe”** Ka pyetje në lidhje me arsyen pse Ezekia ishte kaq i hidhëruar me mendimin e vdekjes së tij: (1) frika e tij e vdekjes në moshë të mesme, bazuar në v. 10 ose (2) fakti që ai nuk kishte asnjë trashëgimtar (shih v. 19; 39:7; II Mbre. 21:1). Është e pasigurtë cila nga këto arsye, nëse është njëra prej tyre, është e vërtetë për shkak se ne nuk kemi asnjë mënyrë psikologjike për të analizuar pohimet e njerëzve në histori. Tragjedia është se gjatë këtyre pesëmbëdhjetë viteve jete të shtuar ndodhi lindja e Manaseut dhe ai ishte mbreti më i lig që Juda kish pasur dhe tej mase përgjegjës për dëbimin babilonas.

VERSIONI SHQIP: 38:4-6

⁴ Atëherë fjala e Zotit iu drejtua Isaias, duke thënë: ⁵ "Shko dhe i thuaj Ezekias: Kështu thotë Zoti, Perëndia i Davidit, ati yt: E dëgjova lutjen tënde, i pashë lotët e tu; ja, do t'u shtoj pesëmbëdhjetë vjet ditëve të tua; ⁶ do të të çliroj ty dhe këtë qytet nga duart e mbretit të Asirisë dhe do ta mbroj këtë qytet.

¹⁴⁰ Versioni në shqip është: “me besnikëri”.

¹⁴¹ Versioni në shqip është: “me zemër të pastër”.

38:4-6 Frymëzimi është një koncept i vështirë për t'u përshkruar. Doktrina është thelbësore për besimin tonë, por mënyra se si funksionon është e papërcaktuar.

1. Vegime
2. Ëndrra
3. Veprime simbolike
4. Pohime gojore
5. Punë e redaktuesve
6. Madje edhe një përkthim (dmth., LXX përdorur nga kisha e hershme, dmth., Isa 7:14)

Unë besoj se Bibla është një libër unik. Një libër zbulues hyjnor. Në këtë varg, ashtu sikurse aq shpesh tek profetët, mesazhi është një pohim specifik verbal nga YHWH. Perëndia i përjetshëm e ka zbuluar Vetveten tek krijimi i Tij më i lartë, njerëzimi.

38:5 “Perëndia i Davidit, ati yt” Ky pohim lidhet në pasazhet e kaluara me 37:35 dhe në ato që do të vijojnë me 55:3. Davidi përfaqësonte mbretin ideal dhe YHWH i kishte bërë premtime të veçanta atij dhe familjes së tij, II Samueli 7; I Mbre. 8:24-26. Një mbret davidik ideal i ardhshëm përmendet tek 9:7; 16:5; 55:3.

36:6 Jo vetëm që Perëndia do të kursejë jetën e Ezekias, por Ai gjithashtu do të kursejë jetën e Jeruzalemit! Frazja “do të të mbroj¹⁴²” është terminologji e Luftës së Shenjtë. Perëndia i besëlidhjes vepron në emër të popullit të Tij të besëlidhjes!

VERSIONI SHQIP: 38:7-8

⁷ Kjo është për ty shenja nga ana e Zotit, Zoti do ta çojë në vend fjalën që ka thënë: ⁸ Ja, Unë do të bëj që të sprapses dhjetë shkallare hija që për efekt të diellit është zgjatur mbi shkallarët e Ashazit. Dhe dielli u spraps dhjetë shkallare prej shkallareve nga kishte zbritur”.

38:7-8 “është për ty shenja nga ana e Zotit” Këtu sërish, kjo ishte një shenjë fizike për të inkurajuar Ezekian se Perëndia do ta kursente jetën e tij (II Mbre. 20:9 ka një regjistrim më të plotë). Kjo duket se lidhet me

1. Një sistem matës me shkallë me anë të diellit duke përdorur shkallët për tek dhoma private e mbretit
2. Termi “shkallë / shkallare” do të thotë “nivele” të një shkallareje diellore (shih II Mbre. 20:9-11, përkthimi JPSOA, shih James Freeman, *Manners and Customs of the Bible* [Mënyra dhe Zakone të Biblës], fq. 183)
3. Disa lloje fenomenesh astronomike

Ne duhet të tregohemi shumë të kujdesshëm që të mos bëhemi dogmatikë për mënyrën ekzakte se si Perëndia e përbushi këtë. Një Perëndi i mbinatyrshëm mund të bëjë çdo gjë që Ai dëshiron brenda ligjeve të natyrës. Megjithatë, kjo mund të bëhet gjithashtu nga disa fenomene natyrore si për shembull lagështi e lartë në shtresën e një reje. Është e dukshme që mrekullia tjetër diellore tek Jozueu 10:12-13 është kryesisht më shumë poetike se sa fizike. Ne që besojmë në mrekulli duhet të bëjmë kujdes që të mos ia atribuojmë gjithçka që nuk kuptojmë të mrekullueshmes. Shumë herë Perëndia përdor mjete natyrore për të arritur gjëra të mbinatyrshme (p.sh., murtajat e Egjiptit). Në botën antike nuk kishte dallim midis të natyrshmes dhe të mbinatyrshmes (shih John L. Walton, *The Lost World of Genesis 1* [Bota e Humbur e Zanafillës 1]).

VERSIONI SHQIP: 38:9-14

⁹ I shkruar nga Ezekia, mbret i Judës, kur ra i sëmurë dhe u shërua nga sëmundja e tij.

¹⁰ Unë thoja: "Në kulmin e ditëve të mia

Do të shkoj në portat e Sheolit;

Jam privuar nga mbetja e viteve të mia".

¹¹ Thoja: "Nuk do ta shoh më Zotin,

Po, Zotin, mbi dheun e të gjallëve,

Midis banorëve të botës të të vdekurve nuk do të shoh më asnjë njeri.

¹² Banesa ime tokësore është shkullur dhe u çua larg meje, si një çadër barinjsh.

E kam mbështjellë jetën time si një endës.

¹⁴² Versioni në shqip është: “do të të çliroj”.

**Ai më këputi nga vegja;
 Nga dita në natë do t'i japësh fund jetës sime.
¹³ E qetësova veten deri në mëngjes;
 Si një luan, Ai i thyen tërë kockat e mia;
 Me kalimin nga dita në natë do t'i japësh fund jetës sime.
¹⁴ Krakëllija si një lejlek apo një dallëndyshe,
 Rënkoja si një pëllumbeshë;
 Sytë e mi ishin të lodhur, duke shikuar lart.
 O Zot, jam i shtypur; bëhu Ti garanti im.**

38:10-20 Ky është një psalm i shkruar nga Ezekia. Ai kishte mjaft njohuri nga letërsia e urtësisë dhe ai nxiste përdorimin e Psalmeve (shih II Kro. 29:25-30). Megjithatë, kjo nuk shfaqet në paralelizmin e gjendur tek II Mbre. 20:1-11.

38:10

NASB	“Në mes të jetës sime”
NKJV, TEV, REB	“në kulmin e jetës sime”
NRSV	“në mesditën e ditëve të mia”
NJB	“në mesditën e jetës sime”
LXX	“në lartësinë e ditëve të mia”
Peshitta	“në mesin e ditëve të mia”

MT ka מָרָא (BDB 198, KB 226 II), që do të thotë “ndalim”, “ndërprerje”, “pushim” ose “qetësi”. Disa studiues e shohin këtë si një referencë ndaj një kohe mesdite pushimi. KB 226 I pranon se ka një tjetër formë të së njëjtës rrënjë që do të thotë “gjysmë” (NIDOTTE, vëll. 1, fq. 972). LXX e përkthen atë si “kulmi i ditëve të mia”, që nënkupton një lexim të ngjashëm.

▣ **“portat e Sheolit”** Shih Temën e Veçantë: Ku Janë të Vdekurit? / Special Topic: Where Are the Dead? tek 5:14.

“Portat e vdekjes” përmenden tek Jobi 38:17; Ps. 9:13; 107:18; dhe Mat. 16:18 (ku “Sheoli” quhet “hades”). Kjo është një formë metaforike e vdekjes si një burg.

▣ **“privuar nga mbetja e viteve të mia”** Mosha e jetës së një personi shihej si një shenjues i aprovimit të Perëndisë (dmth., Moisiu shih Ligji i Përt. 34:7; Jozueu, shih Joz. 24:29). Që dikush të vdiste përpara se të kishte një fëmijë shihej si një gjykim nga Perëndia (shih Ps. 55:23; 89:45,46-48; Fjalët e Urta 10:27).

38:11 Hebrenjtë antikë nuk e shihnin vdekjen si një ribashkim dhe bashkësi me Perëndinë, por si një ndarje nga jeta dhe nga Perëndia i jetës. Dhjata e Vjetër ka pak dritë mbi jetën e përtejme. Edhe Dhjata e Re është disi e mbuluar në këtë sferë, edhe pse ajo jep më shumë informacion.

▣ **“Zotin... Zotin”** MT ka *Yah* (יה, shih 12:2; 26:4) dy herë, që ndoshta duhet të jetë vetëm një herë YHWH (יהוה). Dorëshkrimi i mbledhur i Isaias tek DSS ka një *Yah*.

▣ **“midis banorëve të botës”** Ky përkthim gjendet në pjesën më të madhe të përkthimeve në anglisht. MT ka fjalën “ndërprerje” (dmth., “toka e të vdekurve”, BDB 293 I, הָלַל) ndryshimi në “botën” (BDB 317, הָלַל, vjen nga disa MSS hebraike dhe Targumet aramaike). USB Hebrew Text Project [Projekti i UBS i Tekstit Hebraik] mendon se është një lojë e qëllimtare me fjalët (fq. 93), dhe jo një ngatërresë tekstuale. Fraza “banorëve të botës” gjithashtu haset tek Ps. 49:1.

38:12 Ezekia përdor dy metafora për të përshkruar fundin e jetës së tij tokësore.

1. Shkuljen e një çadre (shih II Kor. 5:1; II Pjet. 1:13,14)
2. Këputjen e rrobës nga vegja

Ka një pyetje se si përkthehet fjala e parë tek MT, דָּרַר (BDB 189, KB 217).

1. Banesë, formë e gjendur vetëm këtu (BDB 190, #4, KB 217 I), NASB, NRSV, NJB, JPSOA, REB

2. Brez, jetëgjatësi, kuptim i zakonitë i rrënjës (BDB 189, KB 217 II), LXX, Peshitta, NKJV, TEV Gjithashtu ka një pyetje mbi FOLJEN (הלל, BDB 162, KB 191). Ajo mund të ketë kuptimin
 1. “mbledhur” nga הלל, BDB 164 II, *Niphal* E KRYER, shih 34:4 (përdorur në këtë kuptim vetëm këtu)
 2. “hequr” nga הלל, *Niphal* E KRYER, një kuptim unik këtu, zakonisht ajo ka kuptimin ose
 - a. Zbuloj, tregoj
 - b. Largo hem, dëboj

Pjesa më e madhe e përkthimeve në anglisht përdorin pikën 2, duke ndjekur MT, por pika 1 i përshtatet mirë kontekstit.

▣ **“nga dita në natë do t’i japësh fund jetës sime”** Kjo është gjuhë shprehimore (shih Jobi 4:20; Ps. 73:14) për një veprim tërësor.

38:13

NASB “e përgatita *shpirtin tim*”
NKJV “u mendova”
NRSV, NJB “thërras për ndihmë”
TEV “thirra me dhembje”
REB “po torturohem me dhembje”

MT ka “e qetësova veten” (dmth., “e qetësova shpirtin tim”), ויה, BDB 1000, KB 1436, *Piel* E KRYER, por shumë përkthyes supozojnë një ndryshim në ויה, BDB 1002, KB 1443 I, që do të thotë “ të thërrasësh për ndihmë”, shih 58:9, që duket se i përshtatet më mirë.

▣ **“Si një luan – Ai i thyen tërë kockat e mia”** Vdekja e Ezekias shihet si një veprim i sovranitetit të Zotit. Monoteizmi i Dhjatës së Vjetër i atribuonte të gjitha shkaqet tek i vetmi Perëndi. Njerëzit antikë nuk i praninin shkaqet dytësore.

Gjuha hebraike përdor metafora të fuqishme për të përshkruar veprimet e Perëndisë, këtu një luan.

38:14 Ndërsa v. 13 përshkruan fuqinë e Zotit, v. 14 përshkruan dobësinë e Ezekias.

1. NASB, NJB, REB – “cicëroja”
 NKJV – “bërbëlitja”
 NRSV – “gërthitja”
 TEV – “zëri im ishte i hollë dhe i dobët”
 Kjo FOLJE (BDB 861, KB 1050, *Pilpel* E PAKRYER) do të thotë “të kujisësh”, “të cicërosh”. Ajo përdoret për zogjtë këtu dhe tek 10:14, por në vende të tjera përdoret për medime (shih 8:19; 29:4).
2. “rënkoja” – BDB 211, KB 237, *Qal* E PAKRYER, shih 16:7; 59:11; Ezek. 7:16; Nah. 2:7. Ajo tregon dhembje për situatën aktuale.
3. sytë që shohin të trishtuar drejt lartësive
 - a. “sytë të lodhur” – BDB 195, KB 223, *Qal* E KRYER, përdorur për lutje ndaj Perëndisë tek Ps. 79:8; 116:6; 142:6 (shih NIDOTTE, vëll. 1, fq. 951)
 - b. “lart” – BDB 928, do të ishte një metaforë për qiellin (shih 32:15; 57:15; 58:4)
4. i shtypur – BDB 799, kjo formë gjendet vetëm këtu. Forma FOLJORE *Pual* tek 23:12 do të thotë “i shtypur (fizikisht)”. Ndoshta Ezekia po mendonte për Ps. 103:6 ose 146:7.

▣ **“O Zot”** MT ka *adon* (BDB 10), sikurse tek v. 16, jo YHWH, sikurse tek vargjet 3,4,5,7,11,20 (dy herë), 22.

▣ **“bëhu Ti garanti im”** Kjo formë URDHËRORE (BDB 786, KB 876, *Qal* URDHËRORE) shpreh kërkesën e Ezekias të bazuar në dobësinë e tij. FOLJA do të thotë një garanci / peng (shih Jobi 17:3; Ps. 119:122). Vetë YHWH ishte shpresa dhe garancia e Ezekias!

VERSIONI SHQIP: 38:15-20

¹⁵ Çfarë të them?

Ai më ka folur dhe Ai Vetë e ka bërë këtë gjë.

Unë do të eci ngadalë gjatë tërë viteve të mia, në hidhërimin e shpirtit tim.

¹⁶ O Zot, me këto gjëra ne jetojmë,

Dhe në të gjitha këto gjëra qëndron jeta e frymës sime;

Prandaj më shëro dhe më kthe jetën!

¹⁷ Ja, është për paqen *time* që kam provuar hidhërim të madh;

Por në dashurinë Tënde ke çliruar shpirtin tim nga gropa e korrupsionit,

Sepse i ke hedhur prapa krahëve të Tua të tëra mëkatet e mia.

¹⁸ Sepse Sheoli nuk mund të të lëvdojë,

Vdekja nuk mund të të kremtojë;

Ata që zbrasin në gropë nuk mund të shpresojnë më në besnikërinë Tënde.

¹⁹ I gjalli, i gjalli është ai që të lëvdon, siç po bëj unë sot;

Ati do t'u njoftojë bijve besnikërinë Tënde.

²⁰ Zoti do të më shpëtojë;

Dhe ne do të këndojmë kantikët e mi me vegla me tela

Tërë ditët e jetës sonë në shtëpinë e Zotit".

²¹ Por Isaia kishte thënë: "Merrni një jaki prej fiqsh, vendoseni mbi ulçer dhe i sëmuri do të shërohet".

²² Ezekia kishte thënë: "Cila është shenja me të cilën do të ngjitem në shtëpinë e Zotit"?"

38:15-20 Kjo strofë zbulon teologjinë e Dhjatës së Vjetër të *Sheol*-it. Jeta e përtejme nuk ishte një vend i dëshiruar.

38:15 "Ai më ka folur... Ai vetë e ka bërë këtë gjë" Kjo pasqyron sovranitetin e Perëndisë monoteist të Izraelit. Ai flet, dhe gjërat ndodhin (shih 55:11)!

38:16 Rreshti i dytë është i vështirë në MT. LXX e përkthen atë "dhe ti më ringjalle frymën time"; JPSOA e përkthen atë "fryma ime e jetës është ringjallur."

38:17

NASB

"Ti, që ke ruajtur shpirtin tim"

NKJV

"me dashuri Ti ke çliruar shpirtin tim"

NRSV

"Ti ke mbajtur jetën time"

NJB

"ti ke ruajtur jetën time"

REB, Peshitta

"ti më ke shpëtuar"

MT ka FOLJEN "dashur" (קשה, BDB 365 I, KB 362, *Qal* E KRYER), por nuk duket se përshtatet mirë me këtë rresht të poezisë, prandaj disa studiues supozojnë "mbajtur / ruajtur", קשה, BDB 362, shih 14:6; 54:2; 58:1.

■ "sepse i ke hedhur prapa krahëve të Tua të tëra mëkatet e mia" Ky psalm lidhet me lehtësimin që mori Ezekia duke u çliruar nga *Sheoli*. Megjithatë, në një farë mënyre në mentalitetin hebraik, shkatërrimi gjithmonë lidhet me mëkatin. Nuk është e sigurtë se si ndonjë nga veprimet e Ezekias shiheshin nga YHWH si të meritonin vdekje të hershme. Megjithatë, është një pohim i mrekullueshëm që Perëndia fal dhe harron. Ju lutem, krahasoni Psalmin 103:11-14; Isaian 1:18; 43:25; 44:22; Jeremian 31:34; dhe Mikean 7:19. Kjo është një e vërtetë kaq e rëndësishme – kur Perëndia harron, Perëndia fal! Shumë besimtarë shpallin faljen e Perëndisë të bazuar mbi premtimet e Biblës, por ende nuk kanë përjetuar gëzimin e plotë të harresës së Perëndisë!

TEMË E VEÇANTË: FALJE NË DHJATËN E VJETËR (SPECIAL TOPIC: FORGIVENESS IN THE OT)

Këtu janë pjesa më e madhe e fjalëve apo shprehjeve në hebraisht që shprehin faljen hyjnore të mëkatit dhe rebelimit njerëzor.

1. "fal", "ndjesë", פלל – BDB 699, KB 757, dmth., Eksod. 34:9; Lev. 4:20, 26, 31, 35; 5:10, 13, 16, 18; 6:7; 19:22; Num. 14:20; 15:25-28; 30:5,8,12; I Mbre. 8:30, 34, 36, 39, 50; Ps. 25:11; 103:3; Isa. 55:7; Dan. 9:19; Amos 7:2 (ky term përdoret gjithmonë për Perëndinë, asnjëherë për njerëzit)
2. "fshij", "largoj", נשח (FOLJE shumë e zakonitë me shumë kuptime) – BDB 669, KB 724, dmth.,

- Eksod. 23:21; 32:32; 34:7; Num. 14:18; Joz. 24:19; Ps. 25:18; 32:1,5; 85:2; 99:8; Mikea 7:18
3. “mbuloj”, “pajtoj”, כפר – BDB 497, KB 493, dmth., shumë e zakonitë tek Levitiku; Ps. 65:3; 78:38; 79:9; Isa. 6:7; 22:14; Jer. 18:23; Ezek. 16:63; Dan. 9:24
 4. “fshij”, “pastroj”, מחה – BDB 562, KB 567, dmth., Neh. 4:5; Ps. 51:1,9; Isa. 43:25; 44:22; Jer. 18:23
 5. “shëroj”, רפא – BDB 950, KB 1272, dmth., II Kro. 7:14; Ps. 41:4; 103:3; Isa. 6:10; 57:18; Jer. 3:22; 17:14; 30:17; Osea 5:13; 14:4
 6. “kaloj”, עבר – BDB 716, KB 778, dmth., Fjalët e Urta 19:11; Amos 7:8; 8:2; Mikea 7:18
 7. “laj”, כבס – BDB 460, KB 459, dmth., Ps. 51:2,7; Jer. 2:22; 4:14
 8. “pastroj”, טהר – BDB 372, KB 369, dmth., Lev. 16:30; Ps. 51:7; Fjalët e Urta 20:9; Ezek. 24:13; 36:25
 9. “hedh prapa krahëve”, שלך – BDB 1020, KB 1527, dmth., Isa. 38:17; Mikea 7:19
 10. “spastroj”, חטא – BDB 306, KB 305, dmth., Ps. 51:7 (ky ngjyrim i pastrimit hyjnor i kësaj FOLJE të zakonitë gjendet vetëm këtu)
 11. “fsheh fytyrën Tënde nga”, סתר – BDB 711, KB 771, dmth., Ps. 51:9
 12. “mbaj mend / kujto” (neg.), זכר – BDB 269, KB 269, dmth., Isa. 43:25
 13. “hedhë” (fjalë për fjalë “nënshtrorje”), כבש – BDB 461, KB 460, dmth., Mikea 7:19

38:20 “Zoti do të më shpëtojë me siguri”¹⁴³ Shih Temën e Veçantë: Shpëtimi / Special Topic: Salvation tek 33:2.

Vër re “shpëtim” këtu përfshin çlirimin fizik nga vdekja duke lejuar adhurim të ardhshëm në tempull, shih v. 22; II Mbret. 20:5, e ngjashme shumë me Ps. 23:6.

VERSIONI SHQIP: 38:21-22

²¹ Por Isaia kishte thënë: “Merrni një jaki prej fiqsh, vendoseni mbi ulçer dhe i sëmuri do të shërohet”.
²² Ezekia kishte thënë: “Cila është shenja me të cilën do të ngjitem në shtëpinë e Zotit”?

38:21-22 Këto vargje mungojnë në DSS e Isaia, por janë të pranishme tek LXX. Një formë e tyre gjendet më herëshëm në rregjistrimin tek II Mbret. 20:7. NJB i vendos ato në përkthimin e tyre pas vargut 6.

38:21 “Merrni një jaki prej fiqsh, vendoseni mbi ulçer dhe i sëmuri do të shërohet” Ne dimë nga dokumenta të tjerë antikë izraelitë që fiqtë përdorshin si mjekim (gjithashtu në Ugarit). Këtu ne kemi natyrën e saktë të sëmundjes së Ezekias (dmth., një ulçer). Nëse ishte ndonjë lloj rritjeje kanceroze apo një ulçer në një vend delikat është e pasigurtë.

Vini re se është YHWH Ai që shëron, por mjekët e oborrit janë ata që i vënë mjekimin (dmth., fiqtë). Sërish njerëzit antikë nuk bënin dallim midis shkakut hyjnor dhe një shkak natyror. Të gjitha shkaqet i atribuohen Perëndisë. Ai përfshihet në mënyrë intime në botën e Tij, në popullin e Tij të besëlidhjes dhe tek individët! Ky varg ka tri forma URDHËRUESE.

1. Le të marrin¹⁴⁴ – BDB 669, KB 724, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES
2. Le të vendosin¹⁴⁵ (fjalë për fjalë “fërkojeni”) – BDB 598, KB 634, *Qal* E PAKRYER e përdorur në një kuptim URDHËRUES
3. Le të jetojë¹⁴⁶ – BDB 310, KB 309, *Qal* URDHËRUESE

¹⁴³ Pjesa “me siguri” mungon në versionin në shqip.

¹⁴⁴ Versioni në shqip është: “merrni”.

¹⁴⁵ Versioni në shqip është: “vendoseni”.

¹⁴⁶ Versioni në shqip është: “Do të shërohet”.

ISAIA 39

NDARJA E PARAGRAFËVE TË PËRKTHYESVE MODERNË

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Ezekia Tregon Theesaret e Tij	Lajmëtarët Babilonas	Ambasada e Merodak-Baladanit	Lajmëtarët nga Babilonia	Ambasada Babilonase
39:1-4	39:1-2 39:3-8	39:1-4	39:1-3a 39:3b 39:4	39:1-2 39:3-4
39:5-8		39:5-8	39:5-7 39:8	39:5-8

CIKLI TRE I LEXIMIT (shih fq. xvi tek pjesa hyrëse)

DUKE NDJEKUR QËLLIMIN ORIGJINAL TË AUTORIT NË NIVEL PARAGRAFI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t'ia dorëzoni këtë një komentatori.

Lexoni kapitullin përnjëherësh. Identifikoni subjektet (cikli 3 i leximit). Krahasoni ndarjen tuaj të temave me ato të pesë përkthimeve më sipër. Ndarja e tekstit në paragrafë nuk është frymëzuar por është kyç për të ndjekur qëllimin fillestar të autorit i cili është në zemër të interpretimit. Çdo paragraf ka një dhe vetëm një subjekt.

1. Paragrafi i parë
2. Paragrafi i dytë
3. Paragrafi i tretë
4. Etj.

NJOHURI KONTEKSTUALE

Për një diskutim të mirë të datave të mundshme që këta emisarë erdhën, shihni Gleason Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties* [Enciklopedia e Vështirësive të Biblës], fq. 212-213.

STUDIM I FJALËS DHE FRAZAVE

VERSIONI SHQIP: 39:1-4

¹ Në atë kohë Merodak-Baladani, bir i Baladanit, mbreti i Babilonisë, i dërgoi letra dhe një dhuratë Ezekias, sepse kishte dëgjuar që ai kishte qenë i sëmurë dhe ishte shëruar. ² Ezekia u gëzua dhe u tregoi të dërguarve shtëpinë e thesaret të tij, argjendin, arin, aromat, melhemin e çmuar, tërë arsenalin e tij dhe të gjitha ato që ndodheshin në thesaret e tij; nuk mbeti asgjë nga pallati i tij dhe nga e gjithë mbretëria që Ezekia nuk ua tregoi atyre. ³ Atëherë profeti Isaia erdhi te Mbreti Ezekia dhe i tha: "Çfarë thanë ata njerëz dhe nga kanë ardhur te ti?". Ezekia u përgjigj: "Kanë ardhur tek unë nga një vend i largët, nga Babilonia". ⁴ Isaia pyeti akoma: "Çfarë panë në pallatin tënd?". Ezekia u përgjigj: Panë gjithçka që ndodhet në pallatin tim; nuk mbeti asgjë nga thesaret e mia që nuk ua tregova atyre.

39:1 "Merodak-Baladani" Ky ishte princi i Bit-Yakin, që kontrollonte Babiloninë e jugut (721-710, 703-702 para Krishtit) dhe që u rebelua kundër Asirisë, dy herë. Shih Njohuri Kontekstuale tek kapitulli 38.

■ **“mbret i Babilonisë, i dërgoi letra”** Dukshëm ky mbret babilonas po kërkonte për aleanca kundër Asirisë dhe, fatkeqësisht, krenaria e Ezekias bëri që ai të bënte diçka të pamendë (shih v. 2) në zbulimin e pasurisë dhe burimeve të tij ndaj këtyre lajmëtarëve babilonas. Ai ndoshta po kërkonte një aleancë të re politike.

39:2

NASB, NKJV “u kënaq”
NRSV, TEV, REB “mirëpriti”
NJB “u kënaq”
LXX “u gëzua”

MT ka “u gëzua” (BDB 970, KB 1333, *Qal* E PAKRYER), që shpesh përdoret në një kuptim arrogant (shih Jobi 31:29; Ps. 35:15,19,24; 38:16; Fjalët e Urta 24:17; Ezek. 25:6; Mikea 7:8).

■ **“nuk mbeti asgjë nga pallati i tij dhe nga e gjithë mbretëria që Ezekia nuk ua tregoi atyre”** FOLJA “tregoj” (BDB 906, KB 1157) është një formë *Hiphil* E KRYER. Mbreti vërtetë po përpiqej të mburrej. Ai duhet t’i ketë shoqëruar ata personalisht tek të gjitha vendet civile dhe të shenjta (shih v. 4).

39:3-4 A po kërkonte Isaia për informacion? Unë mendoj se kjo ishte një pyetje retorike për të shkundur mbretin!

VERSIONI SHQIP: 39:5-8

⁵ Atëherë Isaia i tha Ezekias: "Dëgjo fjalën e Zotit të ushtrive: ⁶ Ja, do të vijnë ditë në të cilat gjithçka që ndodhet në pallatin tënd dhe ato që etërit e tu kanë grumbulluar deri më sot do të mbarten në Babiloni; nuk do të mbetet asgjë, thotë Zoti. ⁷ Do të marrin gjithashtu bijtë që kanë dalë prej teje dhe që janë lindur nga ti, do t'i bëjnë eunukë në pallatin e mbretit të Babilonisë". ⁸ Ezekia i tha pastaj Isaias: "Fjala e Zotit që ti shqiptove është e mirë". Pastaj shtoi: "Do të ketë të paktën paqe dhe siguri gjatë jetës sime".

39:5 Ky është një shenjues letrar (“dëgjo”, BDB 1033, KB 1570, *Qal* URDHËRORE) për një mesazh hyjnor, dukshëm të lidhur me veprimin e nxituar të Ezekias.

39:6 Ky varg është profecia e dëbimeve babilonase që po vinin nën sundimin e Nebukadnetsarit II (dmth., 605, 597, 586, 582 para Krishtit). Duket se goditja biblike nuk është vetëm (1) arroganca e Ezekias, por gjithashtu (2) idhujtaria e birit të tij, Manaseut (shih II Mbre. 21:1-18) dhe (3) mosbesimi dhe idhujtaria e vazhdueshme e popujve. Problemi i vërtetë është fakti që Ezekia tundohet t’i besojë sërish një aleance politike, ashtu sikurse kishte bërë më parë me Egjiptin. Mund të mendojmë se përgjigja e tij në lutje në kapitullin 38 do ta kishte ndarë atë nga ky lloj veprimtarie.

39:7 Ky varg është befasues, jo sepse është një profeci e vërtetë, por për shkak se Isaia gjithmonë besonte në paprekshmërinë e Jeruzalemit dhe të familjes davidike (shih II Samueli 7). Gjithashtu vër re se Babilonia e vizitorëve të Ezekias nuk është e njëjta Babiloni që shkaktoi katër dëbimet. Pjesa më e madhe e poezisë së Isaias është e paqartë mjaftueshëm për t’u lidhur me

1. Asirinë
2. Babiloninë
3. Neo-Babiloninë
4. Ndodhitë e fundit të kohërave

■ **“do të marrin”** Kjo i ndodhi Mbretit Jehojakin (shih II Mbre. 24:15).

■ **“zyrtarë”** Termi (BDB 710) fjalë për fjalë do të thotë “eunukë¹⁴⁷”, por më vonë ai u përdor për t’iu referuar zyrtarëve të gjykatës së lartë (p.sh., Potifari ishte i martuar, Zan. 39:1). Në këtë kontekst, termi duhet t’i referohet

1. Një simboli shenjës për fuqinë babilonase
2. Një zone elektorale të shtetit

¹⁴⁷ Versioni në shqip gjithashtu ka termin “eunukë”.

39:8 “Fjala e Zotit që ti shqiptove është e mirë” Ky është një pohim befasues. Ai ose do të thotë se Ezekia e kupton se krenaria e tij ishte burimi i gjykimit të drejtë të Perëndisë, dhe për rrjedhojë, është i drejtë, ose mund të nënkuptojë, sikurse në v. 8b, se ai ishte thjesht i lumtur që gjykimi nuk do të ndodhë gjatë jetës së tij. Disa studiues kanë konfirmuar se arsyeja e lumturisë së mbretit është se kjo do të thotë se ai do të ketë një djalë.

PYETJE DISKUTIMI

Ky është një komentari studimi udhëzues, i cili do të thotë se ju jeni përgjegjës për interpretimin tuaj të Biblës. Secili nga ne duhet të ecë në dritën që kemi. Ju, Bibla dhe Fryma e Shenjtë jeni prioritet në interpretim. Nuk duhet t’ia dorëzoni këtë një komentatori.

Këto pyetje diskutimi janë dhënë për t’ju ndihmuar të mendoni përmes çështjeve të mëdha të këtij seksioni të librit. Ato kanë për qëllim që të provokojnë mendime, dhe jo të jenë definitive.

1. Si lidhet ky koncept i besimit me mesazhin e bezdisshëm të zyrtarëve asirianë tek Isaia 36 dhe 37?
2. A i pagoi Ezekia haraç Asirisë dhe bëri një aleancë me Egjiptin?
3. Pse është vargu i Isaisë 37:20 kaq i rëndësishëm?
4. Pse Perëndia i jep dy shenja Ezekias?
5. Pse Ezekia gjykohet kaq ashpërsisht sepse i tregoi thesaret e tij zyrtarëve babilonas?

Copyright © 2013 [Bible Lessons International](#)

Shtojca Një: Hyrje në Poezinë Hebraike

I. HYRJE

- A. Ky lloj letërsie përbën 1/3 e Dhjatës së Vjetër, Është tejet e përdorur sidomos në “Profetët” dhe (të gjitha përveç Hagait dhe Malakisë përmbajnë poezi) dhe “Shkrimet”, dy pjesë të kanonit hebre.
- B. Është shumë e ndryshme nga poezia anglisht. Poezia anglisht u zhvillua nga poezia greke dhe latine. Poezia hebraike ka shumë të përbashkëta me poezinë kanaanite. Poezia e Lindjes së Lashtë nuk ka vargje të theksuara, metrikë apo rimë.
- C. Zbulimet arkeologjike në veri të Izraelit në Ugarit (Ras Shamra) i kanë ndihmuar studiuesit që ta kuptojnë poezinë e Dhjatës së Vjetër. Kjo poezi, nga shekulli i 15-të para Krishtit, ka lidhje të qarta letrare me poezinë biblike.

II. TIPARET E PËRGJITHSHME TË POEZISË

- A. Është shumë e ngjeshur.
- B. Përpiqet t’i shprehë të vërtetat, ndjenjat ose përvojat me figura letrare.
- C. Është kryesisht e shkruar, jo gojore. Është tejet e strukturuar. Kjo strukturë shprehet me:
 - 1. Vargje të drejtpeshuara (paralelizëm)
 - 2. Lojëra fjalësh
 - 3. Lojëra tingujsh

III. STRUKTURA (R. K. Harrison, *Introduction To The Old Testament* [Hyrje në Dhjatën e Vjetër], fq. 965-975)

- A. Peshkopi Robert Lowth, në librin e tij, *Lectures on the Sacred Poetry of the Hebrews* [Leksione mbi Poezinë e Shenjtë të Hebrenjve] (1753), ishte i pari që e karakterizoi poezinë biblike si vargje të drejtpeshuara mendimi. Shumica e përkthimeve të Biblës në anglisht formatohen për të treguar rreshtat e poezisë.
 - 1. Sinonimike – vargjet shprehin të njëjtin mendim, por me fjalë të ndryshme:
 - a. Psalmi 3:1; 49:1; 83:14; 103:3
 - b. Fjalët e Urta 20:1
 - c. Isaia 1:3
 - d. Amosi 5:24
 - 2. Antitetike – vargjet shprehin mendime të kundërta me anë të kontrastit, ose duke shprehur pozitiven dhe negativen:
 - a. Psalmi 1:6; 90:6
 - b. Fjalët e Urta 1:6, 29; 10:1, 12; 15:1; 19:4
 - 3. Sintetike – dy ose tre vargjet e mëtejshme zhvillojnë mendimin e të parit – Psa. 1:1-2; 19:7-9; 29:1-2
 - 4. Kiazimike – një model i poezisë që shpreh mesazhin në një rend zbritës ose ngjites. Pika kryesore gjendet në mes të modelit.
- B. A. Brigg, në librin e vet, *General Introduction to the Study of Holy Scripture* [Hyrje e Përgjithshme në Studimin e Shkrimeve të Shenjta] (1899) zhvilloi fazën tjetër të analizës së poezisë hebraike:
 - 1. Emblematiche – një rresht i fjalëpërfjalshëm, ndërsa tjetri, metaforik, Psa. 42:1; 103:3.

2. Kulmore, ose në formë shkallësh – rreshtat e zbulojnë një të vërtetë në mënyrë të shkallëzuar ngjitëse, Psa. 19:7-14; 29:1-2; 103:20-22.
 3. Introverte, ose kiastike – një sërë rreshtash, zakonisht të paktën katër të tillë, lidhen me anë të strukturës së brendshme; rreshti 1 lidhet me 4, 2 me 3 – Psa. 30:8-10a
- C. G. B. Gray, në librin e vet, *The Forms of Hebrew Poetry* [Format e Poezisë Hebraike] (1915) e zhvilloi më tej konceptin e rreshtave të drejtpeshuara si më poshtë:
1. Drejtpeshimi i plotë – ku çdo fjalë e rreshtit të parë përsëritet ose drejtpeshohet nga një fjalë në rreshtin e dytë – Psami 83:14 dhe Isaia 1:3
 2. Drejtpeshimi i paplotë – ku rreshtat nuk kanë të njëjtën gjatësi – Psa. 59:16; 75:6
- D. Sot gjendet një njohje në rritje e modelit të strukturës letrare në gjuhën hebraike të quajtur kiazëm, që tregon një numër tek të rreshtave paralelë duke formuar një poezi si një orë rëre ku rreshti qëndror është ai që theksohet.
- E. Lloji i modeleve të tingujve
1. Loja me alfabetin (akrostik, shih Ps. 9,34,37,119; Fjalët e Urta 31:10 e në vazhdim; Vaj. 1-4)
 2. Loja me bashkëtingëlloret (aliteracion, shih Ps. 6:8; 27:7; 122:6; Isa. 1:18-26)
 3. Loja me zanoret (asonancë, shih Zan. 49:17; Eksod. 14:14; Ezek. 27:27)
 4. Loja me përsëritjen e fjalëve që kanë tinguj të njëjtë por kuptime të ndryshme (paranomasia)
 5. Loja me fjalët që tingëllojnë ngjashëm kur shqiptohen (onomatopea)
 6. Hapja dhe përmbyllja e veçantë (përfshirëse)
- F. Ka një sërë llojesh poezie në Dhjatën e Vjetër. Disa lidhen me temat, ndërsa disa të tjera, me formën:
1. këngë kushtimi – Num. 21:17-18
 2. këngë pune – (aludohen, por nuk shkruhen në Gjyq. 9:27); Isa. 16:10; Jer. 25:30; 48:33
 3. balada – Num. 21:27-30; Isa. 23:16
 4. këngë pijeje – negative, Isa. 5:11-13; Amosi 6:4-7; pozitive, Isa. 22:13
 5. poema dashurie – Kantiku i Kantikëve, gjëgjëza dasme – Gjyq. 14:10-18, këngë dasme – Psa. 45
 6. vaje – (aludohet, por nuk shkruhet në 2 Sam. 1:17 dhe 2 Kro. 35:25) II Sam. 3:33; Psa. 27, 28; Jer. 9:17-22; Vaj.; Ezek. 19:1-14; 26:17-18; Nah. 3:15-19
 7. këngë lufte – Zan. 4:23-24; Eks. 15:1-18; Num. 16:35-36; Joz. 10:13; Gjyq. 5:1-31; 11:34; 1 Sam. 18:6; 2 Sam. 1:18; Isa. 47:1-15; 37:21
 8. urata të veçanta, ose bekimi i drejtuesit – Zan. 49; Num. 6:24-26; Ligji i Përt. 32; II Sam. 23:1-7
 9. pasazhe magjike – Balami, Num. 24:3-9
 10. poezi të shenjta – Psalmet
 11. poezi akrostike – Psa. 9, 34, 37, 119; Fja. 31:10 e më tej, dhe Vajtimet 1-4
 12. mallkime – Num. 21:22-30
 13. bejte qesëndisëse – Isa. 14:1-22; 47:1-15; Ezek. 28:1-23
 14. një libër i poezive të luftës (Jashari) – Num. 21:14-15; Joz. 10:12-13; II Sam. 1:18

IV. UDHËZIME PËR INTERPRETIMIN E POEZISË HEBRAIKE

- A. Gjej të vërtetën qendrore të strofës (i ngjason paragrafit të prozës.). RSV ishte përkthimi i parë modern që e identifikoi poezinë hebraike me anë të strofave; krahaso përkthimet moderne për të mësuar gjëra të dobishme.
- B. Identifiko gjuhën e figurshme dhe shprehe në formë proze. Mos harro se ky lloj letërsie është tejet i ngjeshur; një pjesë e mirë i lihet lexuesit që ta mbushë.

- C. Sigurohu t'i lidhësh poezitë e gjata, që orientohen nga temat, me kontekstin e tyre letrar dhe historik.
- D. Gjyqtarët 4 & 5 është shumë i dobishëm për të parë sesi e shpreh poezia historinë. Gjyqtarët 4 është prozë, ndërsa Gjyqtarët 5 është poezi për të njëjtën ngjarje (gjithashtu krahaso Eksodi 14 & 15).
- E. Përpiqu të identifikosh llojin e paralelizmit, qoftë ky sinonimik, antitetik apo sintetik. Kjo është tejet e rëndësishme.

Shtojca Dy: Hyrje në Profecinë e Dhjatës së Vjetër

I. HYRJE

A. Të dhëna hyrëse

1. Komuniteti i besimtarëve nuk bie dakord sesi të interpretojë profecinë. Të vërteta të tjera janë përcaktuar si pozicion ortodoks me kalimin e shekujve, por jo kjo.
2. Profecia e Dhjatës së Vjetër ka një sërë fazash të mirëpërcaktuara
 - a. paramonarkikë
 - 1) individë të quajtur profetë
 - a) Abrahami – Zan. 20:7
 - b) Moisiu – Num. 12:6-8; Ligji i Përt. 18:15; 34:10
 - c) Aaroni – Eks. 7:1 (zëdhënës i Moisiut)
 - d) Miriami – Eks. 15:20
 - e) Medadi dhe Eldadi – Num. 11:24-30
 - f) Debora – Gjyq. 4:4
 - g) pa emër – Gjyq. 6:7-10
 - h) Samueli – 1 Sam. 3:20
 - 2) përmendje të profetëve si grup – Ligji i Përt. 13:1-5; 18:20-22
 - 3) grupe ose shkolla profetike – 1 Sam. 10:5-13; 19:20; 1 Mbret. 20:35, 41; 22:6, 10-13; 2 Mbret. 2:3, 7; 4:1, 38; 5:22; 6:1, etj.
 - 4) Mesia quhet profet – Ligji i Përt. 18:15-18
 - b. monarkikë, por pa shkrime (ata i drejtohen mbretit):
 - 1) Gadi – 1 Sam. 22:5; 2 Sam. 24:11; 1 Kro. 29:29
 - 2) Natani – 2 Sam. 7:2; 12:25; 1 Mbret. 1:22
 - 3) Ahijahu – 1 Mbret. 11:29
 - 4) Jehu – 1 Mbret. 16:1, 7, 12
 - 5) Pa emër – 1 Mbret. 18:4, 13; 20:13, 22
 - 6) Elija – 1 Mbret. 18 - 2 Mbret. 2
 - 7) Milkajahu – 1 Mbret. 22
 - 8) Elizeu – 2 Mbret. 2:8, 13
 - c. profetët shkrues klasikë (ata i drejtohen jo vetëm mbretit, por edhe kombit): Isaia-Malakia (përveç Danielit)

B. Termat bibliکہ

1. *Ro'eh* = “shikues” (BDB 906, KB 1157), 1 Sam. 9:9. Vetë kjo referencë tregon kalimin për te termi *nabi*. *Ro'eh* vjen nga termi i përgjithshëm “shoh”. Ky person kuptonte udhët dhe planet e Perëndisë dhe konsultohej për të vërtetuar vullnetin e Perëndisë për ndonjë çështje.
2. *Hozeh* = “shikues” (BDB 302, KB 3011), 2 Sam. 24:11. Në thelb, është sinonim me *Ro'eh*. Vjen nga një term më i rrallë, “shikoj”. Forma pjesore përdoret më shpesh për t’iu referuar profetëve (pra, “kundroj”).
3. *Nabi'* = “profet” (BDB 611, KB 661), e ngjashme me FOLJEN akadiane *Nabu* = “thërras” dhe arabisht *Naba'a* = “shpall”. Ky është termi më i zakonshëm në Dhjatën e Vjetër për të përcaktuar profetin. Përdoret mbi 300 herë. Etimologjia e saktë është e paqartë, por, për momentin, “thërras” duket alternativa më e mirë. Ndoshta, kuptimi më i mirë i saj vjen nga përkthimi që i bën YHWH marrëdhënies së Moisiut me faraonin përmes Aaronit (shih Eks. 4:10-16; 7:1; Ligji i Përt. 5:5). Profeti është dikush që i flet popullit në emër të Perëndisë (Amosi 3:8; Jer. 1:7, 17; Ezek. 3:4).
4. Të tri këta terma përdoren për ofiqin e profetit te 1 Kro. 29:29; Samueli – *Ro'eh*; Natani – *Nabi'* dhe Gadi – *Hozeh*.
5. Frazja, *'isha ha-'elohim*, “Njeriu i Perëndisë”, është një përcaktim më i gjerë i zëdhënësit të Perëndisë. Përdoret rreth 76 herë në Dhjatën e Vjetër në kuptimin “profet”.

6. Termi “profet” e ka origjinën nga greqishtja. Vjen nga: (1) *pro* – “më parë” ose “për” dhe (2) *phemi* = “flas”.

II. PËRCAKTIMI I PROFECISË

- A. Termi “profeci” kishte një fushë më të gjerë semantike në hebraisht sesa në greqisht. Librat historikë, nga Jozueu deri te Mbretërve (përveç Ruthit), etiketoheshin nga judenjtë si “profetët e hershëm”. Si Abrahami (Zan. 20:7; Psa. 105:5), ashtu dhe Moisiu (Ligji i Përt. 18:18), përcaktohen si profetë (edhe Miriami, Eks. 15:20). Prandaj duhet të tregohet kujdes nga ndonjë përcaktim i supozuar perëndimor!
- B. “Profetizmi mund të përcaktohet me të drejtë si ai botëkuptim i historisë që e pranon kuptimin vetëm në kuadër të preokupimit, synimit dhe pjesëmarrjes hyjnore”, *Interpreter’s Dictionary of the Bible* [Fjalori i Interpretuesit të Biblës], vëll. 3, fq. 896.
- C. “Profeti nuk është, as filozof, as teolog sistematik, por ndërmjetës besëlidhjeje, i cili i përçon fjalën e Perëndisë popullit të vet me qëllim që t’u formësojë të ardhmen duke u reformuar të tashmen”, “Profetët dhe Profecia”, *Encyclopedia Judaica* [Enciklopedia Judaike], vëll. 13, fq. 1152.

III. QËLLIMI I PROFECISË

- A. Profecia është një mënyrë sesi Perëndia i flet popullit të Vet, duke u siguruar udhëheqje në kontekstin e tanishëm dhe shpresë për kontrollin e Tij në jetën e tyre dhe në ngjarjet botërore. Mesazhi i profetëve, në thelb, ishte kolektiv. Synonte të qortonte, nxiste, ngjallte besim dhe pendim, dhe të informonte popullin e Perëndisë për Perëndinë dhe për planet e Tij. Profecitë i bëjnë thirrje popullit të Perëndisë për besnikëri ndaj besëlidhjeve të Perëndisë. Kësaj i duhet shtuar se, shpesh, profecia përdoret për të zbuluar qartë zgjedhjen e një zëdhënësi nga Perëndia (Ligji i Përt. 13:1-3; 18:20-22). Në fund fare, ky zëdhënës i referohej Mesisë.
- B. Shpesh, profeti merrte një krizë historike ose teologjike të ditës dhe e projektonte në një kontekst eskatologjik. Kjo pikëpamjeje “fund-bote” e historisë është unike për Izraelin dhe për konceptin e tij për zgjedhjen hyjnore dhe premtimet e besëlidhjes.
- C. Ofiqi i profetit duket se drejtpeshon (Jer. 18:18) dhe uzurpon ofiqin e Kryepriftit si mënyrë për të njohur vullnetin e Perëndisë. Urimi dhe Thumimi shndërrohen në mesazh verbal nga zëdhënësi i Perëndisë. Po kështu, ofiqi i profetit duket se reshti në Izrael pas Malakisë. Ai shfaqet vetëm 400 vjet më vonë me Gjon Pagëzorin. Është e paqartë se si lidhet dhuntia e “profecisë” në Dhjatën e Re me Dhjatën e Vjetër. Profetët e Dhjatës së Re (Veprat e Apo. 11:27-28; 13:1; 15:32; 1 Kor. 12:10,28-29; 14:29,32,37; Efe. 4:11) nuk janë zbulues të ndonjë zbuluese ose Shkrimi të ri, por janë folës dhe parathënës të vullnetit të Perëndisë në situata besëlidhjeje.
- D. Profecia nuk ka vetëm, ose kryesisht, natyrë parashikuese. Parashikimi është një mënyrë për të vërtetuar këtë ofiqin dhe mesazhin e profetit, por duhet vërejtur se “më pak se 2% e profecive në Dhjatën e Vjetër janë mesianike. Më pak se 5% e tyre përshkruajnë në mënyrë të veçantë epokën e Besëlidhjes së Re. Më pak se 1% e kësaj profecie bën fjalë për ngjarje të ardhshme”. (Fee dhe Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth* [Si të Lexosh Biblën për Gjithë Vlerën e Saj], fq. 166)
- E. Profetët përfaqësojnë Perëndinë para popullit, ndërsa priftërinjtë përfaqësojnë popullin para Perëndisë. Ky është një pohim i përgjithshëm. Ka dhe përjashtime si Habakuku, i cili i drejton pyetje Perëndisë.

- F. Një arsye pse është e vështirë të kuptojmë profetët është se nuk dimë sesi strukturoheshin librat e tyre. Ata nuk janë kronologjikë. Duket se janë tematikë, por jo gjithmonë ashtu siç e presim. Shpesh, nuk ka asnjë kontekst të qartë historik, as kornizë kohore, as ndarje të qartë mes profecive. Këta libra janë të vështirë
1. të përfundohen me një lexim të vetëm;
 2. të përvijohen sipas temave; dhe
 3. të sigurohesh për të vërtetën qendrore ose synimin autorial në secilën profeci.

IV. KARAKTERISTIKAT E PROFECISË

- A. Në Dhjatën e Vjetër, duket se ka një zhvillim të konceptit “profet” dhe “profeci”. Në Izraelin e hershëm, u zhvillua një bashkësi profetësh, e kryesuar nga një drejtues i fortë karizmatik si Elija ose Elizeu. Nganjëherë, fraza “bij të profetëve” përdorej për të përcaktuar këtë grup (2 Mbret. 2). Profetët karakterizoheshin nga forma ekstaze (1 Sam. 10:10-13; 19:18-24).
- B. Megjithatë, nga kjo periudhë u kalua shpejt te profetët si individë. Kishte nga ata profetë (të vërtetë e të rremë) që identifikoheshin me mbretin dhe jetonin në pallatin mbretëror (Gadi, Natani). Po kështu, kishte nga ata që ishin të pavarur, nganjëherë tërësisht të palidhur me statukuo-në e shoqërisë izraelite (Amosi). Kishte edhe profetë edhe profetesha (2 Mbret. 22:14).
- C. Shpesh, profeti ishte zbulues i së ardhmes, e kushtëzuar nga reagimi i atypëratyshëm i njeriut. Shpesh, detyra e profetit ishte shpalosja e planit të përbotshëm të Perëndisë për krijimin e vet, gjë që nuk ndikohej nga reagimi njerëzor. Ky plan i përbotshëm eskatologjik është unik ndër profetët e Lindjes së Afërt në lashtësi. Parashikimi dhe besnikëria ndaj besëlidhjes janë dy pika kyçe të mesazheve profetike (shih Fee dhe Stuart, fq. 150). Kjo nënkupton se profetët kanë, pikësepari, fokus kolektiv. Zakonisht, por jo gjithmonë, ata i drejtohen kombit.
- D. Shumica e materialit profetik prezantohej gojarisht. Më vonë, kombinohej me anë të tematikave, kronologjisë, ose modeleve të tjera të letërsisë në Lindjen e Afërt, të cilat nuk i kemi më. Për shkak se ishte gojor, ky material nuk është aq i strukturuar sa proza e shkruar. Kjo i bën librat të vështirë për t’u lexuar nga fillimi në fund dhe të vështirë për t’u kuptuar pa një kontekst të veçantë historik.
- E. Profetët përdorin një sërë modelesh për të përçuar mesazhet e tyre.
1. Skena e gjyqit – Perëndia e çon popullin e Vet në gjyq, shpesh bëhet fjalë për një rast divorci, ku YHWH refuzon gruan e vet (Izraelin) për tradhtinë e saj (Osea 4: Mikea 6).
 2. Këngë vajtimi për funeral – metri i veçantë i këtij lloji mesazhi dhe fjala e tij karakteristike, “mjerë”, e veçon si formë më vete (Isaia 5; Habakuku 2).
 3. Shpallja e bekimit të besëlidhjes – theksohet natyra e kushtëzuar e Besëlidhjes dhe jepen pasojat, pozitive dhe negative, për të ardhmen (Ligji i Përt. 27-28).

V. UDHËZIME TË DOBISHME PËR TË INTERPRETUAR PROFECINË

- A. Gjej synimin e profetit fillestar (redaktorit) duke vërejtur kontekstin historik dhe kontekstin letrar të secilës pjesë të profecisë. Zakonisht, ajo ka lidhje, në ndonjëfarë mënyre, me thyerjen e besëlidhjes së Moisiut nga ana e Izraelit.
- B. Lexo dhe interpreto gjithë profecinë, jo thjesht një pjesë të saj; përvijojta përmbajtjen. Shiko sesi lidhet ajo me profecitë rreth vetes. Përpiku të përvijosh gjithë librin.
- C. Supozo një interpretim të fjalëpërfjalshëm të pasazhit derisa diçka në tekst të të dëftojë një përdorim të figurshëm; pastaj, vëre gjuhën e figurshme në prozë.

- D. Analizo veprimin simbolik në dritën e kontekstit historik dhe pasazheve paralele. Mos harro se kjo letërsi e Lindjes së Afërt në lashtësi nuk është letërsi moderne, apo perëndimore.
- E. Trajtoji parashikimet me kujdes.
1. A vlejnë vetëm për kohën e autorit?
 2. A përmbushen më vonë në historinë e Izraelit?
 3. A janë ngjarje që ende s'kanë ndodhur?
 4. A kanë një përmbushje bashkëkohore dhe një përmbushje të ardhme?
 5. Lejo që përgjigjet e tua të drejtohen nga autorët e Biblës, jo nga autorët e sotëm.
- F. Preokupime të veçanta
1. A cilësohet parashikimi nga ndonjë reagim i kushtëzuar?
 2. A është e qartë se kujt i drejtohet profecia (dhe pse)?
 3. A ka mundësi, nga ana biblike dhe/ose historike, për një përmbushje të shumëfishtë?
 4. Autorët e Dhjatës së Re, nën frymëzim, ishin në gjendje të shihnin Mesinë në shumë pasazhe të Dhjatës së Vjetër që nuk janë të dukshme për ne. Duket se ata përdornin tipologjinë ose lojën e fjalëve. Meqënëse ne nuk jemi të frymëzuar, më mirë t'ua lemë atyre këtë qasje.

VI. LIBRA TË DOBISHËM

- A. *A Guide to Biblical Prophecy* [Udhëzues për Profecinë Biblike], nga Carl E. Amending and W. Ward Basque
- B. *How to Read the Bible for All Its Worth* [Si të Lexosh Biblën për Gjithë Vlerën e Saj], nga Gordon Fee dhe Douglas Stuart
- C. *My Servants the Prophets* [Shërbëtorët e Mi, Profetët], nga Edward J. Young
- D. *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* [Plugje dhe Krasitëse: Të Rimendojmë Terminologjinë e Profecisë Biblike dhe Apokaliptikës], nga D. Brent Sandy
- E. *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis* [Fjalori i Ri Ndërkombëtar i Teologjisë dhe Eksegjzës së Dhiatës së Vjetër], vëll. 4, fq. 1067-1078
- F. *The Language and Imagery of the Bible* [Gjuha dhe Pamjet e Bilës] nga G. B. Caird

Shtojca Tre: Një Përmbledhje e Shkurtër Historike

Një Përmbledhje e Shkurtër Historike e Fuqive të Mesopotamisë (duke përdorur datat e bazuara kryesisht tek vepra e John Bright *A History of Israel* [Një Histori e Izraelit], fq. 462 e në vazhdim):

A. Perandoria Asiriane (Zan. 10:11):

1. feja dhe kultura u ndikuan shumë nga Perandoria Sumeriane / Babilonase
2. një përpyetje për të listuar sunduesit dhe datat e përafërta:
 - a. 1354-1318 Ashur-Uballit I:
 - 1) Pushtoi qytetin hitian të Karkemishit
 - 2) Filloi të heqë ndikimin hitian dhe lejoi që Asiria të zhvillohej
 - b. 1297-1266 Adad Nirari I (mbret i fuqishëm).
 - c. 1265-1235 Shalmaneser I (mbret i fuqishëm).
 - d. 1234-1197 Tukulti-Ninurta I
 - pushtimi i parë i perandorisë babilonase ndaj jugut.
 - e. 1118-1078 Tiglath-Pileser I
 - Asiria bëhet një fuqi kryesore në Mesopotami.
 - f. 1012- 972 Ashur-Rabi II
 - g. 972- 967 Ashur-Resh-Isui II.
 - h. 966- 934 Tiglath-Pileser II.
 - i. 934- 912 Ashur-Dani II.
 - j. 912- 890 Adad-Nirari II.
 - k. 890- 884 Tukulti-Ninurta II.
 - l. 890- 859 Ashur-Nasir-Apali II.
 - m. 859- 824 Shalmaneser III.
 - Beteja e Qarqarit në vitin 853
 - n. 824- 811 Shamashi-Adadi V.
 - o. 811- 783 Adad-Nirari III.
 - p. 781- 772 Shalmaneser IV.
 - q. 772- 754 Ashur-Dani III.
 - r. 754- 745 Ashur-Nirari V.
 - s. 745- 727 Tiglath-Pileser III:
 - 1) i thirrur sipas emrit të tij babilonas të fronit, Pul, tek II Mbre. 15:19
 - 2) mbret shumë i fuqishëm
 - 3) filloi politikën e deportimit të popujve të pushtuar
 - 4) në vitin 735 para Krishtit ishte formacioni i “Ligës Siro-Eframatike”, që ishte një përpyetje për të bashkuar të gjitha burimet e mundshme ushtarake të kombeve trans-jordanike nga burimet e Eufratit deri në Egjipt me qëllim neutralizimin e fuqisë ushtarake në rritje të Asirisë. Mbreti Ashaz i Judës refuzoi të bashkohej dhe u pushtua nga Izraeli dhe Siria. Ai i shkroi Tiglath-Pileser III për ndihmë përkundër këshillës së Isaias (shih Isa. 7-12).
 - 5) Në vitin 732 Tiglath-Pileser III pushton Sirinë dhe Izraelin dhe vendosi një mbret vasal mbi fronin e Izraelit, Hoshea (732-722 para Krishtit). Mijëra hebrenj u dëbuan për në Medi (shih II Mbre. 15-16).
 - t. 727- 722 Shalmaneseri V. – Hoshea formon një aleancë me Egjiptin dhe pushtohet nga Asiria (shih II Mbre. 17).
 - u. 722- 705 Sargoni II:
 - 1) pas një rrethimi tre-vjeçar, të nisur nga Shalmaneseri V, gjenerali dhe pasuesi i tij Sargoni II, pushton kryeqytetin e Izraelit, Samarinë. Më shumë se 27 000 vetë deportohen për në Medi.
 - 2) perandoria hitite gjithashtu pushtohet.
 - 3) në vitet 714-711 një tjetër koalicion i kombeve trans-jordanike dhe Egjiptit rebelohet kundër Asirisë. Ky koalicion njihet gjithashtu si “Rebelimi Ashdod”.

Edhe Ezekia i Judës u përfshi fillimisht. Asiria pushtoi dhe shkatërroi disa qytete filistine.

v.705- 681 Senakeribi:

- 1) në vitin 705 një tjetër koalicion i kombeve trans-jordanike dhe Egjipti u rebelua pas vdekjes së babait të tij, Sargoni II. Ezekia e mbështeti plotësisht këtë rebelim. Senakeribi pushtoi në vitin 701. Revolta u shtyp por Jeruzalemi u kursye me anë të një veprimi të Perëndisë (shih Isa. 36-39 dhe II Mbre. 18-19.)
- 2) Senakeribi gjithashtu shtypi revolta në Elam dhe Babiloni.

w. 681- 669 Esarhadoni:

- 1) sunduesi i parë asirian që sulmoi dhe pushtoi Egjiptin.
- 2) ai kishte një simpati të madhe për Babiloninë dhe rindërtoi kryeqytetin e saj.

x.669- 663 Ashurbanipali:

- 1) gjithashtu i quajtur Osnapari tek Esdra 4:10
- 2) vëllai i tij Shamash-shum-ukin u bë mbret i Babilonisë. Kjo solli disa vite paqe midis Asirisë dhe Babilonisë por kishte një frymë pavarësie që u shpërnda në vitin 652, e udhëhequr nga vëllai i tij.
- 3) rënia e Thebesit, 663
- 4) mposhtja e Elamit, 653, 645

y.633- 629 Ashur-Etil-Ilani.

z. 629- 612 Sin-Shar-Ishkuni.

aa.612- 609 Ashur-Uballiti II:

– mbret i kurorëzuar në mërgim në Haran pas rënies së Ashurit në vitin 614 dhe Ninevesë në vitin 612.

B. Perandoria Neo-Babilonase:

1. 703- ? Merodak-Baladani: nisi disa revolta kundër sundimit asirian.
2. 652 Shamash-Shum-Ukini:
 - a) biri i Esarhadonit dhe vëllai i Ashurbanipalit.
 - b) ai nisi një revoltë kundër Asirisë por u mposht.
3. 626- 605 Nabopolasari:
 - a. ishte mbreti i parë i Perandorisë Neo-Babilonase.
 - b. ai sulmoi Asirinë nga jugu ndërkohë që Kiaksaresi i Medisë sulmoi nga verilindja.
 - c. kryeqyteti i vjetër asirian i Ashurit ra në vitin 614 dhe kryeqyteti i ri i fuqishëm i Ninivesë ra në vitin 612
 - d. mbetja e ushtrisë asiriane u tërhoq në Haran. Ata madje vendosën një mbret.
 - e. në vitin 608 Faraoni Neko II (shih II Mbre. 23:29) marshoi në veri për të ndihmuar mbetjen e ushtrisë asiriane me qëllim që të formonte një zonë mbrojtjeje kundër fuqisë rritëse të Babilonisë. Josia, mbreti i perëndishëm i Judës (shih II Mbre. 23), e kundërshtoi lëvizjen e ushtrisë egjiptiane përgjatë Palestinës. Pati një luftim jo të konsiderueshëm në Megido. Josia u plagos dhe vdiq (II Mbre. 23:29-30). Djali i tij, Jehoahazi, u bë mbret. Faraoni Neko II mbërriti tepër vonë për të ndaluar shkatërrimin e forcave asiriane në Haran. Ai përfshiu forcat babilonase të komanduara nga princi i kurorëzuar Nebukadnetsari II dhe u mposht rëndë në vitin 605 në Karkemish në Eufrat. Gjatë kthimit të tij për në Egjipt ai ndaloi në Jeruzalem dhe plaçkiti qytetin. Ai zëvendësoi dhe dëboi Jehoahazin pas vetëm tri muajsh. Ai vendosi një tjetër bir të Josias në fron, Jehojakimin (shih II Mbre. 23:31-35).
 - f. Nebukadnetsari II e ndoqi ushtrinë egjiptiane në jug përgjatë Palestinës por ai mori fjalë rreth vdekjes së babait të tij dhe u rikthye në Babiloni. Më vonë, në po të njëjtin vit, ai u rikthye në Palestinë. Ai la Jehojakimin në fronin e Judës por dëboi disa mijëra qytetarë drejtues dhe disa anëtarë të familjes mbretërore. Danieli dhe miqtë e tij ishin pjesë e këtij dëbimi.
4. 605-562 Nebukadnetsari II:
 - a. në vitet 597-538 Babilonia kishte në kontroll të plotë Palestinën.

- b. në vitin 597 ndodhi një tjetër dëbim nga Jeruzalemi për shkak të aleancës së Jehojakimit me Egjiptin (II Mbre. 24). Ai vdiq përpara mbërritjes së Nebukadnetsarit II. Biri i tij, Jehojakini, ishte mbret për vetëm tri muaj deri sa ai u dëbua për në Babiloni. Dhjetë mijë qytetarë, duke përfshirë Ezekielin, u rivendosën në afërsi të qytetit të Babilonit pranë kanalit të Kebarit.
 - c. në vitin 586, pas lojës së vazhdueshme me Egjiptin, qyteti i Jeruzalemit u shkatërrua plotësisht (II Mbre. 25) dhe ndodhi një dëbim masiv. Zedekia, i cili zëvendësoi, Jehojakinin, u dëbua dhe Gedalia u vendos drejtues.
 - d. Gedalia u vra nga forca ushtarake tradhëtare hebraike. Këto forca u larguan për në Egjipt dhe e detyruan Jeremian që të shkonte me ta. Nebukadnetsari pushtoi një herë të katërt (605, 596, 586, 582) dhe dëboi të gjithë hebrenjtë e mbetur që mundi të gjente.
5. 562-560 Evil-Merodak, gjithashtu i njohur si Amel-Marduk
 - ai e çliroi Jehojakimin nga burgu por ai duhej të qëndronte në Babiloni (shih II Mbre. 25:27-30; Jer. 52:31).
 6. 560-556 Neriglissari.
 - ai ishte gjenerali i Nebukadnetsarit i cili shkatërroi Jeruzalemin
 7. 556-Labaski-Marduk
 - ai ishte djali i Neriglissarit, por u vra pas vetëm nëntë muajsh
 8. 556-539 Nabonidi:
 - a. Nabonidi nuk kishte lidhje me familjen mbretërore kështuqë u martua me të bijën e Nebukadnetsarit II
 - b. ai kaloi pjesën më të madhe të kohës duke ndërtuar një tempull ndaj perëndisë së hënës *Sin* në Tema. Ai ishte djali i kryepriftëreshës së kësaj perëndeshe. Kjo bëri që ai të fitonte armiqësinë e priftërinjve të Mardukut, perëndia kryesor i Babilonisë
 - c. e kaloi pjesën më të madhe të kohës së tij duke u përpjekur të shtypë revolta dhe të stabilizojë mbretërinë
 - d. ai lëvizti për në Tema dhe ia la çështjet e shtetit djalit të tij, Belshatsarit, në kryeqytetin e Babilonisë (shih Dan. 5)
 9. ? -539 Belshatsari (bashkë-sundimtar)
 - qyteti i Babilonit ra shumë shpejt në duart e ushtrisë Medo-persiane nën sundimin e Gobrias të Gutiumit përgjatë ujërave divergjues të Eufratit dhe hyri në qytet pa kundërshti. Priftërintë dhe populli i qytetit i panë persianët si çlirues dhe restaurues të Mardukut. Gobrias u bë Sundues i Babilonisë nga Kiri II. Ose Kiri II ose Gobriasi është “Dari Medi” i Dan. 5:31 dhe 6:1. Dari do të thotë “Mbretërori.”

C. Perandoria Medo-persiane: Përmbledhje e ngjitjes së Kirit II (Isa. 44:28; 45:1-7):

1. 625-585 Kiaksares ishte mbret i Medisë që ndihmoi Babiloninë të mposhte Asirinë.
2. 585-550 Astiagi ishte mbret i Medisë. Kiri ishte nipi i tij nga Mandana.
3. 550-530 Kiri II i Anshamit ishte një mbret vasal i cili u revoltua.
 - a. Nabodini, mbreti babilonas, mbështeti Kirin.
 - b. Kiri II hoqi nga fronin Astiagin.
 - c. Nabodini, në mënyrë që të restauronte një ekuilibër fuqie, bëri një aleancë me:
 - 1) Egjiptin
 - 2) Krekusin, mbretin e Lidisë (Azia e Vogël)
4. 547-Kiri II marshoi kundër Sardit (kryeqytetit të Lidisë)
5. 2 nëntor 539, Gobriasi i Gutiumit, me ushtrinë e Kirit, mori Babilonin pa rezistencë. Gobriasi u bë sundues i Babilonit.
6. në tetor të 539-ës, Kiri II “i madh” hyri personalisht si çlirimtar. Politika e tij e mirëdashjes ndaj grupeve kombëtare tjetërsoi vite të dëbimit si një politikë kombëtare.
7. 538-hebrenjtë dhe grupe të tjerë u lejuan të kthehen në shtëpi dhe të rindërtojnë tempujt e tyre vendas.
8. 530-djali i Kirit, Kambisi II, mori fronin pas tij.
9. 530-522 sundimi i Kambisit II.
 - shtoi perandorinë egjiptiane në vitin 525 tek perandoria Medo-persiane.

- ndoshta kreu vetvrasje.
10. 522-486 Dari I erdhi në fron.
 - a. ai nuk i përkiste linjës mbretërore por ishte një gjeneral ushtrie.
 - b. ai organizoi Perandorinë persiane duke përdorur planet e Kirit për satrapët (shih Esdra 1-6; Hagai; Zakaria).
 - c. ai vendosi një prerje monedhash si Lidia.
 11. 486-465 sundimi i Ksereks I:
 - a. vuri poshtë revoltën egjiptiane.
 - b. kishte për qëllim të pushtonte Greqinë dhe përmbushi ëndrrën persiane por u mposht në betejën e Termopolit në vitin 480 dhe të Salamisit në vitin 479.
 - c. Bashkëshorti i Esterit që quhet Asuero në Bibël u vra në vitin 465.
 12. 465-424 Artaksereks I sundoi (shih Esdra 7-10; Nehemia; Malakia):
 - a. Grekët vazhduan të avanconin deri sa u përballën me luftërat civile të Peoloponezit.
 - b. Greqia u nda (Athinase – Pelopoleziane)
 - c. luftërat civile greke zgjatën për rreth 20 vjet.
 - d. gjatë kësaj periudhe komuniteti hebraik u forcua.
 13. 423-404 Dari II sundoi.
 14. 404-358 Artaksereks II sundoi.
 15. 358-338 Artaksereks III sundoi.
 16. 338-336 Arsi sundoi.
 17. 336-331 Dari III sundoi.

D. Përmbledhje e Egjiptit

1. Hiksos (Mbretërit barinj – sunduesit semitikë)-1720/10-1550 para Krishtit
2. Dinastia e 18-të (1570-1310 para Krishtit)
 - a. 1570-1546 Amosi
 - b. 1546-1525 Amenofi I (Amenhotepi I).
 - c. 1525-1494 Thutmosi I
 - d. ? Thutmosi II
 - e. ? Hatshepsuti
 - f. 1490-1435 Thutmosi III
 - g. 1435-1414 Amenofi II.
 - h. 1414-1406 Thutmosi IV
 - i. 1406-1370 Amenofi III
 - j. 1370-1353 Amenofi IV (Akhenateni)
 - k. ? Smenkhari
 - l. ? Tutankhamuni
 - m. ? Ai
 - n. 1340-1310 Haremhabu
3. Dinastia e 19-të (1310-1200 para Krishtit):
 - a. ? Ramesi I
 - b. 1309-1290 Seti I
 - c. 1290-1224 Ramesi (Ramesi II)
 - d. 1224-1216 Marniptahu (Merenptahu)
 - e. ? Amenmesi
 - f. ? Seti II
 - g. ? Siptah
 - h. ? Tevosreti
4. Dinastia e 20-të (1180-1065 para Krishtit):
 - a. 1175-1144 Ramesi III
 - b. 1144-1065 Ramesi IV - XI
5. Dinastia e 21-të (1065-935 para Krishtit):
 - a. ? Smendesi
 - b. ? Herihori

6. Dinastia e 22-të (935-725 para Krishtit - Libiane):
 - a. 935-914 Shishaku (Shosenku I ose Sheshongu I)
 - b. 914-874 Osorkoni I
 - c. ? Osorkoni II
 - d. ? Shoshneku II 7.
7. Dinastia e 23-të (759-715 para Krishtit - Libiane)
8. Dinastia e 24-të (725-709 para Krishtit)
9. Dinastia e 25-të (716/15-663 para Krishtit - Etiopiane/Nubiane):
 - a. 710/09-696/95 Shabako (Shabaku)
 - b. 696/95-685/84 Shebteko (Shebitku)
 - c. 690/89, 685/84664 Tirhakah (Taharqa)
 - d. ? Tantamuni
10. Dinastia e 26-të (663-525 para Krishtit - Saitiku):
 - a. 663-609 Psametiku I (Psamtiku)
 - b. 609-593 Neko II (Neko)
 - c. 593-588 Psametiku II (Psamtiku)
 - d. 588-569 Apriesi (Hofra)
 - e. 569-525 Amasi
 - f. ? Psametiku III (Psamtiku)
11. Dinastia e 27-të (525-401 para Krishtit - Persiane):
 - a. 530-522 Kambisi II (biri i Kirit II)
 - b. 522-486 Dari I
 - c. 486-465 Ksereksi I
 - d. 465-424 Artaksereksi I
 - e. 423-404 Dari II

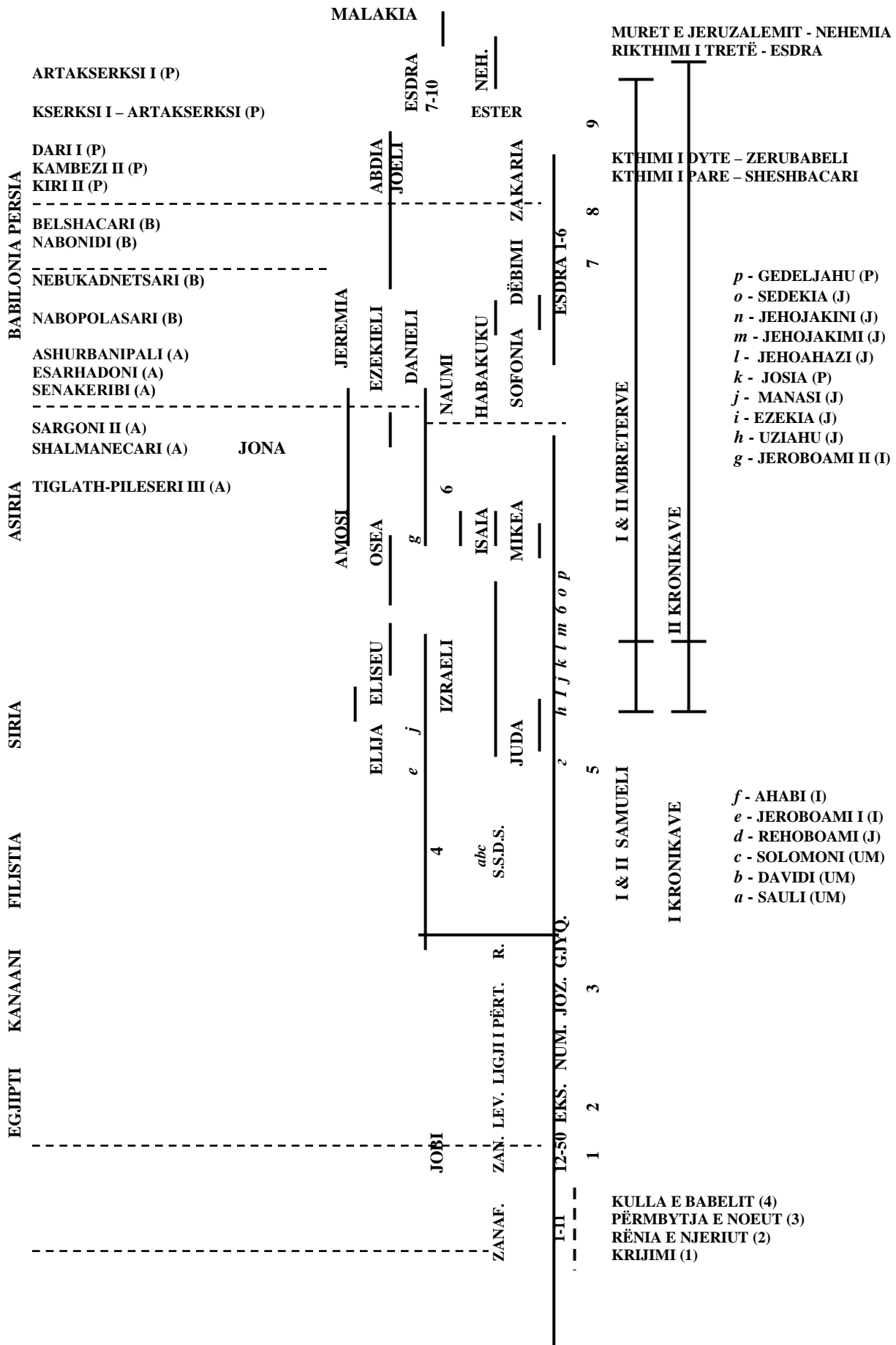
*për një kronologji tjetër shihni *Zondervan's Pictorial Bible Encyclopedia* [Enciklopedia Piktoriale e Zondervan e Biblës], vëll. 2 fq. 231.

E. Përmbledhje e Greqisë:

1. 359-336 Filipi II i Maqedonisë:
 - a. ndërtoi Greqinë
 - b. u vra në vitin 336
2. 336-323 Aleksandri II "i Madh" (biri i Filipit):
 - a. u ndesh me Darin II, mbretin e Persisë, në betejën e Isit.
 - b. vdiq në vitin 323 në Babiloni nga një temperaturë e lartë në moshën 33/32.
 - c. Gjeneralët e Aleksandrit ndanë perandorinë e tij pas vdekjes së tij:
 - 1) Kasanderi – Maqedoninë dhe Greqinë
 - 2) Lisimiku – Trakën
 - 3) Seleuci I – Sirinë dhe Babiloninë
 - 4) Ptolemi – Egjiptin dhe Palestinën
 - 5) Antigoni – Azia e Vogël (Ai nuk zgjati shumë)
3. Seleucidët përkundrejt Ptolemëve për kontrollin e Palestinës
 - a. Siria (Sunduesit Seleucidë):
 - 1) 312-280 Seleuci I
 - 2) 280-261 Antioku I Sosteri
 - 3) 261-246 Antioku II Teus
 - 4) 246-226 Seleuci II Kaliniku
 - 5) 226-223 Seleuci III Kerauni
 - 6) 223-187 Antioku III i Madhi
 - 7) 187-175 Seleuci IV Filopatori
 - 8) 175-163 Antioku IV Epifani
 - 9) 163-162 Antioku V

- 10) 162-150 Demetriu I
- b. Sunduesit Egjiptianë (Ptolemaikë):
- 1) 327-285 Ptolemi I Soteri
 - 2) 285-246 Ptolemi II Filadelfi
 - 3) 246-221 Ptolemi III Euegeti
 - 4) 221-203 Ptolemi IV Filopatori
 - 5) 203-181 Ptolemi V Epifani
 - 6) 181-146 Ptolemi VI Filometori
- c. Përmbledhje e shkurtër:
- 1) 301-Palestina kundër sundimit ptolem për vite
 - 2) 175-163 Antioku IV Epifani, sunduesi i 8-të seleucid, dëshironte të helenizonte hebrenjtë me forcë, nëse do të ishte e nevojshme:
 - a) ndërtoi gjimnaze.
 - b) ndërtoi altare pagane të Olimp të Zeusit në tempull.

Shtojca Katër: Grafikë
SKICIM I DHJATËS SË VJETËR

MBRETËRIT DHE NDODHITË E DINASTIVE BABILONASE, PERSIANE DHE GREKE

- 612 para Krishtit Ninive bie në dorë të ushtrisë neo-babilonase (Nebukadnetsari)
- 608 Faraoni Neko II marshon për në Karkemesh për të ndaluar zgjerimin e fuqisë neo-babilonase
- Josia, mbreti i Judës, përpiqet ta ndalojë atë
- Vdekja e Josias dhe marrja e fronit nga djali i tij, Jehoahazi
- Jehojaikimi, një tjetër djalë i Josias, zëvendësoi Jehoahazin nën autoritetin e Faraonit Neko II brenda tri muajve
- Palestina dhe Siria nën sundimin egjiptian
- Reformat e Josias prishen
- 605 Nabopolasari dërgon trupat e tij për të luftuar me ushtrinë e mbetur asiriane dhe egjiptianët tek Karkemeshi
- Nebukadnetsari i ndjek ata deri në pllajat e Palestinës
- Nebukadnetsari merr vesh mbi vdekjen e babait të tij (Nabopolasarin) ndaj rikthehet në Babiloni për të marrë kurorën
- Gjatë kthimit ai merr Danielin dhe pjesëtarë të tjerë të familjes mbretërore në robëri
- 605-538 Babilonia ka nën kontroll Palestinën, 597; 10,000 dërgohen robër në Babiloni
- 586 Jeruzalemi dhe tempulli shkatërrohen dhe ka një shpërngulje të madhe
- 582 Për shkak se luftëtarët hebrenj guerrilas vranë Gedalian, ndodh një tjetër shpërngulje e madhe

Pasardhësit e Nebukadnetsarit

- 562-560 Evil-Merodaku liron Jehojakimin (linja e vërtetë mesianike) nga arrestimi
- 560-556 Neriglisari
- 556 Sundoi Labaski-Marduku
- 556-539 Nabonidi:
- Kaloi pjesën më të madhe të kohës duke ndërtuar një tempull ndaj perëndisë së ndjenjave, *Sin*. Kjo fitoi armiqësinë e priftërinjve të Mardukut.
- Kaloi pjesën tjetër të kohës së tij duke u përpjekur që të vinte poshtë revoltat dhe të stabilizonte mbretërinë.
- Ai u shpërngul në Tema dhe ia la çështjet e shtetit djalit të tij, Belshatsarit.

Belshatsari:

Kaloi pjesën më të madhe të kohës duke restauruar rregullin.

Kërcënimi i madh i Babilonisë ishte Media.

Ngritja e Kirit

585-550 Astiagi ishte mbret i Medisë (Kiri II ishte nipi i tij nga Mandani)

550 Kiri II, një mbret vasal, u revoltua

Nabonidi, për të restauruar ekuilibrin e fuqisë, bëri aleancë me:

1. Egjiptin
2. Krekusin, mbretin e Lidisë

547 Kiri marshoi kundër Sardisit (kryeqytetit të Lidisë) dhe zptoi të gjithë Azinë e Vogël

539 Gobiasi merr Babiloninë pa rezistencë (Dan. 5; Belshatsari bashkë-sunduesi i Nabodinit; gjithashtu Gobiasi ndoshta është Dari medi, Dan. 5:31).

11 tetor 539 Kiri hyn si çlirues nga perëndesha e hënës së Nabodinit, *Zin*

Pasardhësit e Kirit

530 Djali i Kirit e pason atë (Kambezi II)

530-522 Sundimi i Kambezit (Papyrusët Elefantinë)

Shtohet Egjipti në vitin 525 tek Perandoria Medo-Persiane

522-486 Dari I vjen në pushtet

Ai organizoi Perandorinë persiane së bashku me planin e Kirit për satrapët

Ai përgatiti një prerje monedhash si ai i Lidisë

486-45 Ksereks I (Ester)

Vuri poshtë revoltën egjiptase

Kishte për qëllim të pushtonte Greqinë, por u mposht në Betejën e Termopolit në vitin 480

Ksereks I u vra në vitin 465

480 Beteja e Termopolit

465-424 Artaksereks I Longimani (Esdra 7-10, Nehemia dhe Malakia)

Grekët vazhduan të avanconin deri sa u konfrontuan me luftërat Peloponeziane

Luftërat zgjatën për rreth 20 vjet

Gjatë kësaj periudhe komuniteti hebraik u rikonstruktua

423-404 Dari II

Autorizoi festën e bukës pa maja në Tempullin Elefantin

404-358

Artaksereks II

358-338

Artaksereks III

338-336

Arsesi

336-331

Dari III

Greqia

359-336

Filipi II i Maqedonisë ndërtoi Greqinë

Ai u vra në vitin 336

336-323

Aleksandri i Madh (djali i Filipit)

Çoi Darin II në betejën e ISUS

Ai vdiq në vitin 323 në Babiloni nga një temperaturë e lartë pasi pushtoi Mesdheun lindor dhe Lindjen e Afërt

Gjeneralët e Aleksandrit e ndanë perandorinë e tij pas vdekjes së tij:

1. Kasandri – Maqedoninë dhe Greqinë
2. Lisimiku – Trakën
3. Seleuci I – Sirinë dhe Babiloninë
4. Ptolemi – Egjiptin dhe Palestinën
5. Antigoni – pjesë të vogla të Azisë së Vogël

Seleucidët përkundrejt Ptolemëve

301

Palestina ishte nën sundimin e Ptolemit për 100 vjet

175-163

Antioku Epifan

Dëshironte të helenizonte hebrenjtë, ndërtoi gjimnazin

Ndërtoi altarë paganë; priftërinjtë keqtrajtoheshin

13 dhjetor 168

Hog u vra në altar nga Antioku Epifan. Disa e konsideruan këtë se ishte neveria e shkretimit.

167

Matiasi dhe bijtë e tij u rebeluan. Matiasi u vra. Juda mori kontroll.

Juda Makabeu drejton luftë guerrila të suksesshme

25 dhjetor 165

Tempulli ripërkushtohet

Sunduesit

BABILONIA

MEDIA

626-605	Nabopolasari vdes (“Nabu, Mbrot Diellin”) 625-585 Kirzari
605-562	Nebukadnetsari II (“Nebo, Mbrot Kufirin”) 585-550 Astigi
562-560	Evil-Merodak 550 Kiri II
556	Labaski-Marduk
556-539	Nabonidi Belshatsari
539-	Gobijas

Medo-Persia

550-530	Kiri II (538 fuqia dominuese medo-persiane e quajtur Perandoria akaemiane)
530-522	Kambezi II (Shtohet Egjipti dhe Qiproja)
522	Gaumata ose Pseudo, Smerdi (sundim 6 mujor)
522-486	Dari I (Histapsi)
486-465	Ksereks I (bashkëshoriti i Esterit)
465-424	Artaksereks I (Esdra dhe Nehemia në Palestinë)
423	Ksereks II
424-404	Dari II Noti
404-359	Artaksereks II Mnemoni
359-338	Artaksereks III Oki
338-336	Arsesi
336-331	Dari III Kodomani

Greqia

359-336	Filipi II i Maqedonisë
336-323	Aleksandri i Madh
323-	Gjeneralët ndajnë Perandorinë
	<ol style="list-style-type: none">1. Kasandri – Maqedoninë dhe Greqinë2. Lisimiku – Trakën3. Seleuci I – Sirinë dhe Babiloninë4. Ptolemi – Egjiptin dhe Palestinën5. Antigoni – Azia së Vogël (u vra në vitin 301 para Krishtit)

Ptolemi kontrolloi Palestinën, por në vitet 175-163 kontrolli kaloi tek Seleucidët.

175-163	Antioku IV Epifani, sunduesi i tetë Seleucid
---------	--

* Datat dhe emrat janë marrë më së shumti nga *A History of Israel* [Një Histori e Izraelit] nga John Bright, fq. 461-471.

MBRETËRIT E MBRETËRISË SË NDARË

Mbretërit e Judës (I Kro. 3:1-16; Mat. 1:6-11)					Mbretërit e Izraelit				
Emra dhe Data	Bright	Young	Harrison	Tekstet Biblike	Emra dhe Data	Bright	Young	Harrison	Tekstet Biblike
Rehoboami	922-915	933-917	931/30-913	I Mbre. 11:43-12:27; 14:21-31 II Kro. 9:31-12:16	Jeroboami I	922-901	933-912	931/30-910/09	I Mbre. 11:26-40; 12:12-14:20
Abijahu/ Abijami	915-914	916-914	913-911/10	I Mbre. 14:31-15:8 II Kro. 11:20,22					
Asa	913-873	913-873	911/10-870/69	I Mbre. 15:8-30; 16:8,10,23,29; 22:41,43,46 Jer. 41:9	Nadabi	901-900	912-911	910/09-909/08	I Mbre. 14:20; 15:25-31
					Baasha	900-877	911-888	909/08-886/85	I Mbre.15:16-16:7; II Mbre..9:9 II Kro. 16:1-6 Jer. 41:9
Jehoshafati	873-849	873-849	870/69-848	I Mbre. 15:24; 22:151 II Mbre. 3:1-12; 8:16-19 I Kro. 3:10 II Kro. 17:1-21:1	Elahu	877-876	888-887	886/85-885/84	I Mbre. 16:8-14
(Jehorami Bashkë-sundues)	-----	-----	853-848	I Mbre. 22:50 II Mbre. 1:17; 8:16; 12:18	Zimri (Gjeneral i Ushtrisë)	876	887	885/84	I Mbre. 16:9-20 II Mbre. 9:31
					Omri (Gjeneral i Ushtrisë)	876-869	887-877	885/84-874/73	I Mbre. 16:15-28 II Mbre. 8:26 Mikea 6:16
Jehorami (Jorami)	849-842	849-842	848-841	I Kro. 21:1-20 Mateu 1:8					
Ahazia	842	842	-----	II Mbre. 8:24-9:29 II Kro. 22:1-9	Ahabi	869-850	876-854	874/73-853	I Mbre. 16:29-22:40
					Ahazia	850-849	854-853	853-852	I Mbre. 22:40,41,49,51-53 II Kro. 18:1-3,19
Atalia (Mbretëreshë)	842-837	842-836	841-835	II Mbre. 8:26; 11:120 II Kro. 22:2-23:21	Jehorami (Jorami)	849-842	853-842	852-841	II Mbre. 1:17; 3:1-27; 8:16-9:29
Joashi (Jehoashi)	837-800	836-797	835-796	II Mbre. 11:2-3; 12:1-21 II Kro. 22:11-12; 24:1-27	Jehu (Gjeneral i Ushtrisë)	842-815	842-815	841-814/13	I Mbre. 19:16-17 II Mbre. 9:1-10:36; 15:12 II Kro. 22:7-9 Osea 1:4
Amaciahu	800-783	797-779	796-767	II Mbre. 12:21; 14:122 II Kro. 25:1-28					
(Bashkë-sundues i Uziah-ut)	-----	-----	791/90-767	II Mbre. 14:21; 15:17	Jehoahazi	815-801	814-798	814/13-798	II Mbre. 10:35; 13:19

Mbretërit e Judës (I Kro. 3:1-16; Mat. 1:6-11)					Mbretërit e Izraelit				
Emra dhe Data	Bright	Young	Harrison	Tekstet Biblike	Emra dhe Data	Bright	Young	Harrison	Tekstet Biblike
Uziahu (Azaria)	783-742	779-740	767-740/39	II Kro. 26:1-23 Osea 1:1; Amos 1:1 Zakaria 14:5	Jehosahu	801-786	798-783	798- 782/81	II Mbre. 13:9-13,25 II Kro. 25:17-25 Osea 1:1; Amos 1:1
(Bashkë-sundues i Jotamit)	750-742	-----	750-740/39	II Mbre.15:7,32-38	(Bashkë-sundues i Jer. II)	-----	-----	793/92- 782/81	II Mbre. 13:13; 14:16,23-29 Osea 1:1
Jotami	742-735	740-736	740/39- 732/31	I Kro. 5:17 II Kro. 26:23- 27:9 Isa. 1:1; 7:1 Osea 1:1; Mikea 1:1	Jeroboami II	786-746	783-743	782/81- 753	Amos 1:1; 7:9-11
(Bashkë-sundues i Ashazit)	-----	-----	744/43- 732/31	II Mbre. 15:30-16:20 II Kro. 27:9-28:27	Shalumi	745	743	752	II Mbre. 15:10,13-15
Ashazi	735-715	736-728	732/31- 716/15	Isa. 1:1; 7:1 e në vazhdim; 14:28; 38:8 Osea 1:1; Mikea 1:1	Menahemi	745-738	743-737	752- 742/41	II Mbre. 15:14,16-22
(Bashkë-sundues i Ezekias)	-----	-----	729-716/15	II Mbre. 16:20; 18:120,21 II Kro. 28:27-32:33 Fjalët e Urta 25:1	Pekahia	738-737	737-736	742/41- 740/39	II Mbre. 15:23-26
Ezekia	715-687	727-699	716/15- 687/86	Isa. 1:1; 36:1-39:8 Osea 1:1; Mikea 1:1 Mat. 1:9-10	Peka	737-732	736-730	740/39- 732/31	II Mbre. 15:27-31; 16:5 II Kro. 28:6; Isa. 7:1
(Bashkë-sundues i Manaseut)	-----	-----	696/95- 687/86	II Mbre. 20:21-21:18; 23:12,26; 24:2	Hoshea	732-724	730-722	732/31- 723/22	II Mbre. 17:1-18
Manaseu	687/86- 642	698-643	687/86- 642/41	II Kro. 32:33-33:20 Jer. 15:4 e në vazhdim; II Mbre. 21:18-26	Rënia e Samarisë në dorë të Asirisë	724 para Krishtit	722 para Krishtit	722 para Krishtit	
Amni	642-640	643-641	642/41- 640/39	II Kro. 33:20-25 Jer. 1:2; Zeph. 1:1 I Mbre. 13:2-3					
Josia	610-609	640-609	640/39-609	II Mbre. 21:24; 22:1-23:30 II Kro. 33:25-35:27 Jer. 1:2; Sof. 1:1 Mat. 1:10-11					

Mbretërit e Judës (I Kro. 3:1-16; Mat. 1:6-11)					Mbretërit e Izraelit				
Emra dhe Data	Bright	Young	Harrison	Tekstet Biblike	Emra dhe Data	Bright	Young	Harrison	Tekstet Biblike
Jehoahazi	609 (3 muaj)	609	609	II Mbre. 23:30-34 II Kro. 36:1-4					
Jehojakimi	609-598	609-598	609-597	II Mbre. 23:34-24:6,19 II Kro. 36:4-8 Jer. 1:3; 22:18-23; 25:1 e në vazhdim; 26:1 e në vazhdim; 27:1 e në vazhdim; 35:1 e në vazhdim; 36:1 e në vazhdim Dan. 1:1-2					
Jehojakini	598/97 (3 muaj)	598	597	II Mbre. 24:6,8-17; 25:27-30 II Kro. 36:8-9 Jer. 52:31; Ezek. 1:2					
Sedekia	597-586	598-587	597-587	II Mbre. 24:17-25:7 II Kro. 36:10-11 Jer. 1:3; 21:1-7; 24:8-10; 27:1 e në vazhdim; 32:4-5; 34:1-22; 37:1-39:7; 52:1-11					
Rënia e Jeruzalemit në dorë të Babilonisë	586 para Krishtit	587 para Krishtit	587 para Krishtit	Vajtimet					

Për një diskutim të mirë mbi problemin e datave, shih E. R. Thiele, *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings* [Numrat Misteriozë të Mbretërve Hebrej].

Shtojca Pesë: Shpallje Doktrimore

Nuk është se dua t'ia di për shpalljet doktrimore apo kredot. Parapëlqej të pohoj vetë Biblën. Gjithsesi, e kuptoj se një shpallje besimi do t'u sigurojë atyre që nuk më njohin një mënyrë për të vlerësuar këndvështrimin tim doktrinor. Në kohën tonë, të mbushur me kaq shumë gabime dhe mashtrime teologjike, ofroj shkurtimisht më poshtë përmbledhjen e teologjisë sime.

1. Bibla, si Dhjata e Vjetër ashtu dhe e Reja, është Fjala e frymëzuar, e pagabueshme, e autoritetshme dhe e përjetshme e Perëndisë. Ajo është vetëzbuluesja e Perëndisë, e shkruar nga njerëzit nën drejtimin e mbinatyrshëm hyjnor. Ajo është burimi ynë i vetëm i së vërtetës së qartë për Perëndinë dhe për synimet e Tij. Po kështu, ajo është burimi i vetëm i besimit dhe praktikës për kishën e Tij.
2. Ekziston vetëm një Perëndi i përjetshëm, krijues dhe shpengues. Ai është krijuesi i të gjitha gjërave, të dukshme dhe të padukshme. Ai e ka zbuluar Vetën si Perëndi i dashur dhe i dhembshur, ndonëse është edhe i paanshëm e i drejtë. Ai e ka zbuluar Vetën në tre persona të veçantë: Ati, Biri dhe Fryma; vërtet të veçantë por, megjithatë, të njëjtë për nga substanca.
3. Perëndia është aktivisht në kontroll të botës së Vet. Ekziston një plan i përjetshëm për krijimin e Tij, që është i pandryshueshëm, por edhe një plan i fokusuar tek individ, që lejon vullnetin e lirë njerëzor. Asgjë nuk ndodh pa njohurinë dhe lejen e Perëndisë, por, megjithatë, Ai lejon zgjedhje individuale ndër engjëjt dhe njerëzit. Jezusi është Njeriu i Zgjedhur i Atit dhe të gjithë janë potencialisht të zgjedhur në Të. Paranjohja e ngjarjeve nga ana e Perëndisë nuk i ul njerëzit në nivelin e një skenari të parashkruar dhe të paracaktuar. Të gjithë jemi përgjegjës për mendimet dhe veprat tona.
4. Njerëzimi, ndonëse i krijuar në shëmbëllimin e Perëndisë dhe i lirë nga mëkati, zgjodhi të ngrinte krye kundër Perëndisë. Ndonëse u tunduan nga një veprues i mbinatyrshëm, Adami dhe Eva ishin përgjegjës për egoizmin e tyre rebel. Kryengritja e tyre ka prekur njerëzimin dhe krijimin. Të gjithë kemi nevojë për mëshirën dhe hirin e Perëndisë, si për gjendjen tonë kolektive në Adamin, ashtu dhe për kryengritjen tonë të vullnetshme si individë.
5. Perëndia i ka siguruar njerëzimit të rënë një mënyrë faljeje dhe rimëkëmbjeje. Jezu Krishti, biri i pashoq i Perëndisë, u bë njeri, bëri një jetë të pamëkatë dhe, me anë të vdekjes së vet zëvendësuese, pagoi dënimin për mëkatin e njerëzimit. Ai është e vetmja rrugë për rimëkëmbjen dhe bashkësinë me Perëndinë. Nuk ka mënyrë tjetër shpëtimi përveçse përmes besimit në veprën e përfunduar të Tij.
6. Secili prej nesh duhet të pranojë personalisht ofertën e faljes së Perëndisë dhe rimëkëmbjes në Jezusin. Kjo arrihet me anë të besimit të vullnetshëm në premtimet e Perëndisë përmes Jezusit, duke i kthyer vullnetshëm shpinën mëkateve të njohura.
7. Të gjithë ne falemi dhe rimëkëmbemi plotësisht në bazë të besimit në Krishtin dhe pendimit nga mëkati. Sidoqoftë, provat për këtë marrëdhënie të re shihen në jetën e ndryshuar dhe në ndryshim e sipër të besimtarit. Synimi i Perëndisë për njerëzimin nuk është vetëm qielli dikur në të ardhmen, por ngjashmëria me Krishtin tani. Ata që janë vërtet të shpenguar, ndonëse mëkatojnë ndonjëherë, do të vazhdojnë me besim dhe pendim gjatë gjithë jetës.
8. Fryma e Shenjtë është "Jezusi tjetër". Ai është i pranishëm në botë për të drejtuar të humburit te Krishti dhe për të zhvilluar ngjashmërinë me Krishtin te të shpëtuarit. Dhuntitë e Frymës jepen kur shpëtohem. Ato janë jeta dhe shërbesa e Jezusit, të ndara brenda trupit të Tij, kishës. Dhuntitë, të cilat në thelb janë qëndrimet dhe motivet e Jezusit, duhen motivuar me anë të frytit të Frymës. Fryma është po aq veprues në kohën tonë sa dhe në kohët biblike.
9. Ati e ka bërë Jezu Krishtin e ringjallur Gjykatës të të gjitha gjërave. Ai do të kthehet në tokë për të gjykuar gjithë njerëzimin. Ata që kanë besuar në Jezusin, emrat e të cilëve janë në librin e jetës së Qengjit, do të marrin trupa të përlëvdur dhe të përjetshëm kur të kthehet Ai. Ata do të jenë përjetësisht me të. Ndërsa ata që nuk kanë pranuar t'i përgjigjen së vërtetës së Perëndisë do të ndahen përjetësisht nga gëzimet e bashkësisë me Perëndinë Triun. Ata do të dënohen së bashku me Djallin dhe engjëjt e tij.

Sigurisht, kjo nuk është as e plotë, as tërësore, por shpresoj se do t'ju japë sadopak ngjyrimin teologjik të zemrës sime. Mua më pëlqen shprehja:

"Në thelbësoret – unitet; në jothelbësoret – liri; në gjithçka – dashuri".